M. FABII QUINTILIANI

DE

INSTITUTIONE ORATORIA

LIBRI DUODECIM

AD CODICUM VETERUM FIDEM

RECENSUIT

ET

ANNOTATIONE

EXPLANAVIT

GEORG. LUDOVICUS SPALDING A. M.

GYMNASII BEROLINO-COLONIENSIS PROFESSOR.

VOLUMEN I.

CONTINENS LIBROS I—III.

LIPSIAE, 1798.

SUMTIBUS SIEGFRIED LEBRECHT CRUSII.

EDITORIS

AD

I. I. SPALDINGIUM

PATREM SUUM

EPISTOLA.

Multae mihi sunt causae quare in fronte operis hujus recte videar Te compellare, pater optime. Cum enim singulari providentiae beneficio contigerit, me natum Te parente, majorem vitae fere humanae partem supergresso, ipsum autem, sive cunctatione et inertia sive virium conscientia, ab existimationis literatae periculo faciendo diu alieniorem, eo tamen, Te superstite, pervenisse aetatis, ubi aut audendum aliquid esset in literis, aut omnino omne hoc scribendi consilium abjiciendum; ipsa haec mea felicitas

mandasse hoc mihi videtur et imperasse, ut Tibi palam traderem hanc operam meam. Quae si versatur in genere literarum, quod Tu scriptis quidem Tuis non attigisti, multis tamen, ut dixi, nominibus ad Te potissimum ea pertinet. Scriptorem equidem mihi sumsi interius cognoscendum et popularibus meis, vel si quis exterorum haec nostra est respecturus, commendandum, post ejus repetitionem aliquamdiu intermissam, qui, et operis materia et scribendi animo, magnam haberet cum ingenio Tuo cognationem. Primum enim quis dubitet, quin orandi magister diligentissimus recte mittatur ad Te, qui dicendo ad populum longam aetatem summa cum gratia et existimatione exegeris? Novi equidem quantopere soleas a Te amoliri omnem artificialis eloquentiae ambitum, neque sim filius Te dignus si in laudes Tuas

hoc loco excurram. Facile tamen et Tu concedes et omnes cordati agnoſcent, eſſe aliquam viam et rationem, qua mens, bonis literis locupletata verique indagandi ſollers, perveniat ad facultatem auditorum et retinendorum et docendorum. Quod Tibi contigiſſe ſi neque negare potes et in magno numero felicitatis Tuae, Deo gratus, reponis, quid eſt convenientius, quam, defunctum hiſce laboribus, iterum recolere eorum praeceptorum memoriam, quae, ſi minus omnia vel vera vel hiſce temporibus accommodata judicas, plurima tamen experiendo et agendo comprobaſti. Deinde (et haec etiam gravior fuit cauſa Tibi dedicandi ſcriptoris mei) is vir eſt Quintilianus, qui, ſi Te aequalem ei dediſſet fortuna, plurimam in Te agniturus fuiſſet oratoris laudem. Singulis enim fere operis hujus paginis oſtendit, eum demum ſibi videri

oratorem, cui curae ſit, quod dicat, quique ſit vir bonus. Inde eſt, quod ab optimis quibusque, poſt renatas literas, viris plurimi ſemper factus fuit hic ſcriptor, qui, ſi quis alius, bonam mentem nullo non loco prae ſe fert. Videmus hominem, annis jam provectum, accedere ad perſcribenda ea, quae magna cum laude diu diſcipulis ſuis praeiverat. Plurima ineſt praeceptis gravitas, unde agnoſcas ſcriptorem et rerum momenta et hominum ingenia expertum. Neque tamen ſobria haec et ſubacta magiſtri prudentia eo minus in admirationem ſummorum oratorum ſolet abripi et juveniliter quaſi geſtire. Prodit ſe nobis animus pulchri et honeſti tam cupidus ut nullo uſu, nullo labore, potuerit ad horum ſenſum occalleſcere. Quaecunque offeruntur in ſcriptoribus, quos tractabat, egregia, ea quaſi tum denique cognoſceret, animum ejus feriunt, ut

nullus adolescens recentior esse posse videatur in hac voluptate. Neque tamen idem hic benignissimus ingenii laudator virtutis detrimento eloquentiam clarescere patitur. Ut ab invidia et malignitate est alienissimus, merentisque gloriam premere nefas ducit, ita neminem, qui dicendi lenociniis vitia exornaverit, oratorem vocare sustinet. Quo in genere, etsi error est amabilis, tamen calidius pronunciasse, resque natura diversas permiscuisse mihi saepe est visus. Meministi, pater optime, virum Tibi in primis carum, quemque Tecum longiorem aetatem exigere oportuit, Sulzerum dico, hunc igitur statuisse, bonas literas contineri virtute promovenda. Impugnavit hoc decretum homo ingeniosissimus, quique suis ipsius scriptis ostenderet, quantum moribus inservire possent ingenii dotes, Engelius, neque amico Tuo, quem plurimi faciebat, de-

trahens neque virtuti non ſumma quaeque tribuens. Aliud enim eſt artifici operis limites praeſinire, aliud, quid homini ante omnia propoſitum eſſe debeat, decernere. Qui vero cum Quintiliano eloquentiam, omnemque bonarum literarum praeſtantiam, ab eo abeſſe ſtatuunt, in quo mens prava appareat, ii in artum non raro deferuntur, cum judicandum eſt de opere, ubi ſummum ingenium, exquiſitiſſimus dicendi ornatus, plurima affectuum vis, agunt malam cauſam. In eam difficultatem etiam Quintilianum noſtrum plus ſemel ſe induiſſe, et modo cum decreti ſui jactura, modo cum iniquo eximiae eloquentiae, ſed vitiis inſervientis, contemtu fluctuaſſe, confidenter dixerim. Quidni ſimplicius confitebimur, ſummam vel in malis interdum apparere artem; habere ſuam ipſa quoque vitia eloquentiam; iracundiae, invidiae, perverſitati non

deesse sua tela, quibus vel optimi cujusque animum percutiant? Audebimus interim omnibus hisce malitiae munditiis nudam praeferre virtutem, discentque mature qui nos audient, unum esse honestum, prae quo vel verissimam ingenii laudem contemnere oporteat. Dum vero ne malis quidem eloquentiae palmam negant, sicubi merentur, bonam causam omni solidae doctrinae potentissimaeque orationis apparatu instruere, tanto impensius studebunt. Neque video fere honestius quidquam aut gloriosius, quo elaborare possit mens humana, quam, ut excussa omni, quam cum belluis communem habemus, concupiscendi, timendi, adulandi servitute, suarum tandem virium conscia, quae sunt totae in cogitando et eloquendo, causam agat humani generis. Non equidem vereor ut intelligas, quam ego significem causam, cum Te potissimum docente,

quae esset ea, intelligere mihi contigerit. Eloquentia, quae summa potest animo concipi, virtutis interpres et oratrix, non profecto frustra adorietur hominum animos. At, qualis ea est, quam sibi docendam proposuit Quintilianus, eloquentia! „Maxima ejus pars" inquit „animo constat." Frustra sunt qui nisi percussi, ut ait poëta, ingenti virtutis amore, sperant hanc a se causam posse agi. Vilescunt et vix audita excidunt, quae dicuntur ab eo, quem rei commendatae ignarum et expertem sentias. Sentis autem protinus ubi torpor ille, qui nullo affectuum strepitu dissimulatur, accidit ad aures, prodens magnum oratorem aliena praedicantem bona. Ad vindictam fortasse, ad horrorem, ad desiderium, vel pessimus homo extimulaverit auditores, ad bonam mentem nonnisi bonus. Ea igitur, parens optime, maxima fuit cognatio, qua Te

cum Quintilianeo ingenio conjungi putarem. Norunt qui Te et audierunt et desiderant, quantopere Tibi esset cordi, ut meliores fierent, quibus Tu decreta religionis enarrares; quantum sorderent Tibi omnia prae ea laude, ut ipse esses bonus. Nunquam animo sejungebas religionem a virtute. Ita junctae etiam ab ore Tuo ad audientes pervenerunt. Quanquam populo jam pridem illud obmutuit, multisque etiam eorum, qui in Te sectabantur oratorem ex M. Catonis Censorii finitione h. e. virum bonum dicendi peritum, superstes vivis, non est tamen quod labores Tuos periisse credamus, quoniam animos immortales sementi illa Tua consevisti. In hac vero animi Tui indole nemini potest mirum videri, quod cum homine, quamvis remoto aetatis ceteraeque conditionis diversitate, sed unius honesti itidem studioso, de summa artis oratoriae idem

ſere ſentire inveniris. Multis equidem locis mihi viſus ſum talem animorum veſtrorum ſimilitudinem deprehendere. Inter quos ille ſenſus me magnopere advertit, qui legitur 4, 2, 38. *„Neque enim aliud in eloquentia, „cuncta experti, difficilius reperient, quam id, „quod ſe dicturos fuiſſe omnes putant, poſt-„quam audierunt: quia non bona judicant eſſe „illa, ſed vera. Tum autem optime dicit „orator, cum videtur vera dicere.“ Sic et Tu in libro de arte concionandi p.* 365. *ed. nov. „Man könnte, dünkt mich, das eigent-„liche charakteriſtiſche Merkmal einer guten „und ihrem Zwecke gemäſsen Predigt darein „ſetzen, daſs der* e r ſt e *dadurch erregte leb-„hafte Gedanke, ganz von dem Herzen ge-„fühlt, der ſeyn müſste:* W i e w a h r i ſt „d a s! *und nachher — vielleicht je ſpäter „nachher, deſto beſſer — könnte die* z w e i t e

„Empfindung ſich äuſsern: *Wie ſchön iſt* „*das geſagt!*" Sed et Cicero, quanquam de veritate dicendi non agens, valde ſimilia Tuis iſtis praecipiens reperitur de Orat. 3, 26. „*Bene et praeclare* quamvis nobis „ſaepe dicatur, *belle et feſtive*, nimium „ſaepe nolo." Graeci philoſophi locum, quanquam et ipſum geminum Tuo, cuicunque vacabit, legendum relinquo. Eſt is in Arriani Epicteteis ſermonibus libri 2. capite 23. extremo. Tu autem illo ipſo, quem deſignavi, loco, expromtis ſanctiſſimis veriſſimisque dicendi praeceptis, quae multa facundia commendari quivis vel Te invito agnoſcet, tanquam oraculum aliquod ſubjicis ſcriptoris mei verba: „Pectus eſt, quod diſertos facit." (Qu. 10, 7, 15.)

Jam ſatis, opinor, idoneis quidem arbitris probavi conſilium hoc meum inſcribendi

Tibi Quintiliani. Qui ut ipse quovis lectore est dignissimus, ita si mei labores collati in eum habeant aliquid Tuo nomine non indignum, vel hoc in plurimis Dei muneribus reponam, quod Tibi superstiti tradere eorum primitias mihi contigit. Neque enim Te invito factum est, quod hisce potissimum literis, quae in antiquitate enarranda versantur, studia mea addixi. Imo a pueris auctor mihi fuisti, ut veterum scripta strenue pervolutarem, qui ipse expertus esses, quantum Ciceronis, Horatii aliorumque Romanorum plurima et assidua lectio etiam animo Tuo et moribus contulisset. Nempe recti sensus et honesti, optimus faciendorum admonitor, convertebat Te ad ea, quae horum operibus insunt plurima navae et verae virtutis documenta. In talibus igitur sermonibus ut Tua paene omnis exacta fuit vita, sic

et ego, quoniam Te superstite, quod sperare vix licebat, ad virilem aetatem perveni, consenescere quoque, vel quovis tandem lucis hujus fruendae termino deficere velim. Eum quidem terminum ut non magnopere extimescendum putent, boni facile assuescunt. Neque Tu ulla Te consolatione indigere existimas, quod propior Tibi videtur instare. Patere tamen omnes exultare Tuos, ob longam hanc, quae divinitus Tibi concessa est, aetatem, gravissimo etiam nuper morbo superato. Fecit enim longinquitas ea temporis testem Te plurimorum commodorum, quae pro virili parte strenue promoveres, eorumque, quae mala et essent et viderentur, laetum saepe Tibi exitum ostendit. Neque ab re fuerit illud hoc loco commemorare vivacitatis Tuae beneficium, Tibique et nobismet ipsis gratulari, quod senectus Tua propagata fuit ad tempora regis juvenis,

(Hunc ſaltem everſo juvenem ſuccurrere ſeclo
Ne prohibete! —)

qui cum primum ad rei publicae adminiſtrationem acceſſit omnes bonos de cauſa humani generis bene ſperare juſſerit, non ſermone ſed factis. Hoc enim auſpice felicitatem hominibus dignam id eſt recti cultum, profectum ex veri cognitione, quae ſine ſentiendi libertate nulla eſt, paratam vides patriae, quam, etſi alius imperii civis natus, diu tanquam Tuam amare et didiciſti et liberos Tuos docuiſti. Cetera ſenectutis Tuae commoda, quoniam non ſunt publica, tacere et intra ſanctiſſimae domus Tuae parietes praedicare ſatius eſt. Vale, pater Optime, et ama Ludovicum Tuum.

Scribebam Berolini die 20. *Januarii* 1798.

PRAEFATIO.

Non ſine verecundia et ſolicitudine accedo ad rationem hujus operis a me ſuſcepti, jamque ex quarta parte profligati, reddendam. Inter ipſum enim laborem, dum hic illic quaedam non ita male expediiſſe tibi videris, dumque ſingulis immoraris, parcius occupat animum et ferit totius negotii magnitudo, quam ubi remotus paululum ab ea, quam paras, tabula, e longinquo contemplaris. Multa ſunt et varia quae Quintiliano debeantur ab editore ſuo, nec facile multum de jure praeſtantiſſimi ſcriptoris remittent ii, quibus tamen unice velis placere, viri antiquitatis vindices, et eorum, quae ab interprete optimi cujusque ſcriptoris veteris praeſtanda ſunt, probe gnari. Deinde elaborarunt multi et primarii in hoc opere arti-

ſices, poſt quorum aetatem cum novis curis adhuc caruerit Quintilianus, efficiendum eſt aliquid in hoc genere, quo et aequalium tuorum deſideriis et deceſſorum exiſtimationi ſatisfacere videaris. Hujus equidem tantae expectationis magnam partem a memet amoliri, alioque me pede metiendum oſtendere conabor. Qua excuſatione uſi ſunt ſummi viri, Lucilius, Cicero, Plinius, *neque ab indoctiſſimis ſe neque ab doctiſſimis legi velle*, eadem mihi parata eſt. Nam nec ego „Per„ſium curo legere.“ Quot enim et quantae res, ſi tales animo concepiſſem lectores, erant ponendae in annotatione mea, quas dare non potui, quot contra omittendae quas attuli! Ut copioſiores fortaſſe tum facti eſſent commentarii mei in re Critica, ita in toto opere non dubito quin longe contractiores. Sed ego tirones potius, quibus ſcriberem, apud animum meum propoſui; ejusmodi tamen, qui non eſſent indoctiſſimi. Opus tantae amplitudinis, quantae ſunt rhetorica Quintiliani, integrum ſcholaſticis lectionibus tractari poſſe, nemo, opinor, ſibi perſuadebit. Quapropter in conclave ſtudioſi cujusdam animo me contuli, cui legenti aſtarem et ea, quae in variis libris ad intelligendum

ſcriptorem eſſent quaerenda, miniſtrarem. Fateor magnam poſſe concipi ejusmodi ſtudioſorum varietatem et diſertius debere finiri, quibus potiſſimum labores meos ſuſceperim. Sunt igitur ii et juvenes literis dediti, qui quidem in Romanis et Graecis ſcriptoribus aliquantum jam profecerint, et viri non proprie in antiquitate explicanda occupati, qui cum legendum ſumunt gravem quendam et elegantem ſcriptorem veterem, multa, ad ſenſus ejus cognoſcendos neceſſaria, in artis tractatione praeſertim, a recentiorum uſu remotae, qualis eſt rhetorum antiquorum, minus promta et in numerato habeant neceſſe eſt, quia aut ſunt obliti, aut nunquam pro ſtudiorum ſuorum ratione attigerunt. Ita conſtituta et deſcripta lectorum, quos circumſpexerim, claſſe, non equidem vereor ne conſilio nullo nec ratione ſcripſiſſe judicer. Quod enim moroſi quidam in ſingulis animadverſionibus interpretum haerent, cui potiſſimum lectori earum quaeque deſtinari potuerit, eam calumniam magis quam diligentiam judicandi exiſtimo. Neque recuſo, ſi ſummo jure agatur mecum, pluſcula ex iis, quae monui, aliena a propoſito meo agnoſcere, dum ſumma conſtet conſilio. Illud

ſaltem a me perperam eſſe factum nequaquam credo, quod Criticae quoque rationis plerumque memor fui. Quicunque veterem librum legendum ſumit, hoc apud animum ſuum conſtituat neceſſe eſt, non poſſe lectionem eam adeo expeditam eſſe et tutam, ac ſi in ſcriptore ſuorum temporum verſaretur. Qui ſecus putant, ii ſe ludificandos permittunt eorum ignorantiae dicam an impudentiae, qui varietatem ullam ſcripturae in V. et N. Teſtamenti libris inveniri hodie etiam, in tanta Criticae ſacrae luce, praefracte et cum prudentiorum manifeſto ludibrio negant. Neque erat pro mea religione, veteribus exemplis non addicentibus, ubique in textu ponere, quod mihi veriſſimum videretur. Ita factum eſt, ut ſententiae eruendae cauſa, ſaepe ad criticas notas eſſet ablegandus vel is lector, qui earum omnium gratiam libentiſſime mihi erat facturus. Ceterum ſecrevi diverſi generis notas, ſecutus doctiſſimorum popularium meorum, ipſiusque Geſneri, exemplum, cujus in Quintiliano ſumma eſt auctoritas. Qui igitur meae fidei recte committere ſeſe poſſe ſibi videtur, neque originem et jus ejus, quae in textu poſita eſt, ſcripturae inveſtigare laborat, is ne ſcriptas

quidem existimet notas, quae textui ipsi protinus subjiciuntur. Erant autem nihilo minus scribendae eae, ut harum quoque rerum curiosi, quos lectorum supra definitorum numero nequaquam eximo, haberent unde textus constitutionem, quam praetuli, cum aliorum, Gesneri in primis, ratione conferrent et judicarent; cognoscerent etiam sicubi latens aliquod vulnus et male concretum falsam sanitatis speciem ostenderet. Haec omnia eo magis mihi fuerunt praestanda, quo plura Criticae rei praesidia, nec levia illa, mihi contigerant optimorum virorum beneficio, de quibus infra dicetur.

Quintiliani vitae exponendae otium mihi fecerunt Gesnerus, in praefatione, et Ernestus in bibliotheca Fabriciana, quosque hi recensent varii auctores. Aliqua tamen ad ipsum scriptorem et magis etiam ad hoc, quod tractamus, opus spectantia restant, hic a me quoque monenda. Statim in nomine videor excusatione indigere, qui usum plurimorum post renatas literas capitalium virorum deseruerim, Quinctilianum non Quintilianum scribentium. In ipsos operis hujus titulos induci haec ratio coepit, nisi fallor,

anno ſuperioris ſeculi tertio et nonageſimo, a Gibſono, qui cum Leidenſem rhetoris noſtri editionem repeteret, de ſuo addidit C. ante T. Sed habuit ille auctores ſcripturae ſuae magnos viros et in primis diligentes ut Sigonium Lipſium, Muretum, G. I. Voſſium, alios; Codicem quidem MS. vereor ut ullum, in ipſo noſtri certe ſcriptoris nomine, cum in cognatis Quinctiorum, Quinctiliorum, non rara ſint hujus ſcripturae exempla. Nam quod ex Bodlejano Cod. Gibſonus in fronte operis ita ſignatum nomen afferre videtur, id conſulto feciſſe eum vix credo, quoniam de iſta varietate illo loco proprie non agit. Sed negant fere in talibus auctoritatem eſſe idoneam Codicum MSS. quippe exaratorum ab ignaris plerumque medii aevi librariis; contra appellant lapides nummosque vetuſtos, certiores illos et perenniores antiqui moris teſtes. Etiam etymi rationibus nituntur, a quo in nominibus propriis parcius receſſum fuerit, quam in appellationibus. Eſſe enim ἀπὸ τοῦ QUINQUE repetenda ejusmodi nomina. Sed ne marmoris quidem et aeris ponderoſa ſane auctoritas majore ex parte aſtipulatur iis, nedum ut tota eos tutetur. Adhuc nonniſi unum lapidem, unum-

que idem nummum cognovi, qui QUINCTILIANUM praeferrent. Eſt enim hoc nomen ita ſcriptum in faſtis Capitolinis p. Gruteri 295. et in nummo apud Patinum (in Familiis Romanis pag. 188.) in gente Nonia, quorum utroque utitur Dukerus ad Liv. 1, 30, 2. dum C. defendit in hujusmodi nominibus. Patini quidem ipſum nummum Valens (in Familiis Romanis T. 2. pag. 173.) in gente Nonia exhibet ſignatum ſine C. Neque tamen dubium quin Patini ratio vera ſit, et in Valente inſignis mandati negotii incuria. Utrumque exemplum eſt aetatis Augusteae, cujus ego ſcripturam non dubito vetuſtam appellare et caſcam prae Quintiliani rhetoris. Habes enim, ut hoc utar, etiam AIMILIUM in lapide Capitolino. Et credibile eſt, ſiquid lapidibus inciderint nummisve incuſſerint ad antiquum morem, non perinde in familiari uſu triviſſe, niſi forte quis eſſet Catoniani horroris curioſus. Vellem ſervatam eſſe integram inſcriptionem, quam exhibet Reineſius pag. 154., quae cum referenda ſit ad Caligulae tempora, expreſſum in ea nomen magis faceret ad ſcriptorem noſtrum; etſi ne ſic quidem confectam rem haberemus. Sed ibi nonniſi — ANO conſpicitur, quan-

quam eſt veriſſima Reineſii conjectura, agnoſcentis conſulem Quintilianum e Frontino. Ceterum frequentiſſima ſunt apud Gruterum et Muratorium exempla nominis hujus litera C. carentis. Quae cum videatur recentior et ad pronunciationem, etiam veterem, accommodatior ſcriptura, nullus dubito quin ab ipſo ſcriptore noſtro fuerit uſurpata. Ita ut ſentiam, movet me ſingularis hominis ſanitas et ſobrietas ab omni affectatione quam maxime abhorrentis. Vide mihi qualia praecipiat 1, 6, 40. 41. 2, 5. 21 et, quoniam verſamur in orthographiae ratione, in primis 1, 7 integro capite. Si duplex fuit ſcribendi mos, qui vel ad etymon et antiquiſſimum uſum eſſet compoſitus et uſurparetur in ſolennibus foederum carminibus monumentorumque titulis, vel in ſermone familiari frequentaretur; hoc profecto eſt uſus in ſcribendo etiam nomine ſuo M. Fabius. Neque erat, puto, quod nobilitatem quandam, Lamiarum aemulam, in nominis ſignandi ratione vindicaret, quoniam ejus rei gratia hodie etiam in vulgaribus linguis praepoſterae et horridae nominum ſcripturae retinentur, quae cauſa quin apud Quinctios et Quinctilios valuerit equidem non magnopere repugno; ſed Quintilia-

norum alia eſt conditio. Haec hactenus, neque excuſo diligentiam in ſcriptoris mei nomine conſtituendo fortaſſe non nimiam. Quando autem ſermo incidit de norma ſcribendi, quam ὀρθογραφίαν dicimus, videtur paucis oſtendenda et vindicanda ea, quam ipſe in hoc opere expreſſi. Apparebit unicuique inſpicienti, me pronunciationis et vocalitatis majorem curam habuiſſe quam etymorum. Ejus inſtituti defenſionem, praeter auctoritatem Codicum plerorumque (in quibus raro quidquam ſimile invenias hodiernae virorum doctorum diligentiae *adſcribo adcurate*, *idcirco* uſurpantium) multaque argumenta quae perſequi hujus non eſt loci, paratam mihi exiſtimo in ipſius, quem edo, ſcriptoris doctrina. Quo in genere ad primi libri caput ſeptimum lectorem iterum ablego; quo ſunt conferenda etiam ea quae disputantur 9, 4, 36 ſeqq. item 11, 3, 34. 35. quanquam iſtis locis pronunciationem magis tractat, quacum tamen conjunctiſſimam demonſtrat ſcripturam 1, 7, 30. cf. nos ad 3, 8, 16. Video magna ex parte obſtare ſectae noſtrae auctoritatem et exemplum ipſius Ciceronis, cujus tamen CAUSSAM adeo religioſe vindicari miror cum DIVISSIO reji-

ciatur vulgo et vix fando audita fit aequalibus noftris. Scribendi rationem diuturnitas temporis folet levigare et cum pronunciatione conciliare, cum jam in vulgus notum et frequentatum eft omne hoc literarum ufurpandarum negotium, non intra doctorum collegia coercitum. Remittendum eft aliquid de etymologico ifto rigore, et eruditis quaeftionibus feponendum id, quod homines illi „multum literati," quales appellat Fabius (1, 6, 21), volebant ipfi fcripturae infercire, non fecus ac fi ftemmata et profapias verborum conderent fcribentes, cum omne literarum officium praeftetur reddendo fideliter quae audimus. Ejusmodi certe videtur effe fanae rationis decretum in hac caufa, quod ipfum tamen cum modo, contra confuetudinem, effe fequendum Fabius docet.

Praeter ipfius fcriptoris nomen, qualem operi fuo titulum fecerit, inveftigare operae pretium eft. In hoc quoque genere novaffe aliquid videtur Gibfonus, ita tamen ut, fi proximos deceffores deferebat, veterum auctoritate non prorfus careret. Cum enim vulgo Inftitutiones oratoriae appellarentur hi libri, Gibfonus infcriptionem hanc compa-

rentem in Leidensi exemplo quod, ut dixi, repetebat, mutavit altera, quae sic habet: M. F. Qu. De Institutione Oratoria libri XII. Eam deinceps omnes expresserunt, nisi quod Rollinus Epitomae suae praefixit titulum illum antiquitus frequentatum. Vetustissimae quidem editiones, sicuti notum est, inscriptionibus carere solent. Ita in Jensoniana non nisi ad calcem primi initiumque secundi libri leguntur haec: Qu. de Institutione Oratoria liber primus finit — secundus incipit. In ceteris nihil nisi Quintiliani liber tertius cet. Tarvisina in prioribus libris habet Jensonianam illam inscriptionem, in reliquis, iisque pluribus, pluralem ponit, ut et ad calcem totius operis; cujus tamen titulum in fronte nec ipsa habet. Locatelli editio in singulis libris ostendit: de Inst. oratoria, in fine pluralem, in fronte operis inscriptione caret. Reliquae deinceps, quas quidem vidi, pluralem ponunt in titulo omnes ante Gibsonum, in singulis tamen libris variantes et ipsae. Nomen operis expressum a scriptore non memini praeter locum in epistola ad Bibliopolam, qui sane defendit Gibsonianiam inscriptionem. Neque tamen tuto inde colligas, hoc potissimum nominis impositum ab ipso

esse libris hisce. Et habet alter ille titulus morem, quo se tueatur, ipsorum veterum, Institutiones appellantium libros, quibus elementa artis cujusdam enarrarent. Credimus hoc Lactantio diserte commemoranti in fronte Institutionum Divinarum; et potest conferri Barthius, de ejusmodi titulo copiose disputans Adverss. lib. 2. C. 17. qui etiam Vitruvii utitur auctoritate prooemio libri septimi Architectonicas institutionces ponentis. Commode cum hujusce inscriptionis plurali contuleris titulum libri Ciceroniani, qui inscribitur: Partitiones oratoriae. Sed, cum res et levis esset et confici nequiret, obtemperandum duxi recentioribus exemplis, quibus id quoque concessi, ut alicubi opus hoc diceretur Oratoriae Institutionis libri XII. Neque enim singularis sic positus abhorret ab usu scriptoris nostri, qui se *institutionem* ait professum 11, 1, 5. item Hieronymus, in praefatione in Abdiam, XII libros institutionis oratoriae appellat. confer praeterea 1, 1, 9. 8 prooem. 2. item 12, 11, 12. In Codd. MSS. nihil praesidii, quoniam inscriptionibus fere carent nisi quod in Guelferbytano ad calcem libri primi subjicitur: M. F. Q. Institutionum Oratoriarum ad Victorium Marcellum liber

primus explicit (reliquorum initia sola signantur sic: M. F. Q. liber II. incipit), in Gothani vero initio sunt haec: M. F. Q. de institutione oratoria ad Tryphonem Epistola. Apud Bandinium Bibliothecae Laurentianae T. 2. p. 381 — 85. plerique Codd. in subscriptione pluralem: *Institutiones* dare narrantur.

In liberis et matrimonio Quintiliani difficultas quaedam objicitur, de qua egi ad 3, 1, 21. Addam hic loci aliqua ibi praetermissa. Non sane opus est ut mutetur nomen ejus, cui inscripta est Plinii epistola 6, 32. cum facile possit intelligi alter Quintilianus, a nostro scriptore plane diversus. Hoc tamen adhuc teneo, et vitae Quintilianeae rationes turbari videntur, si alteras nuptias et susceptam ex isto matrimonio filiam agnoscamus. Neque enim tam facile, quam fit a Baelio, crediderim, Plinium, ubi tenue pro suis facultatibus munus praeceptori suo offert idque commendare studet, potuisse omnem disciplinae illius mentionem omittere. Quae de divitiis rhetoris nostri disputantur ad illum locum, ea, fateor, adeo tuta non sunt, quam primum videbantur. Postquam enim

repetitis curis perpendi rationes Dodwellianas (quibus adde quae disputat Salmasius Exerc. Plin. p. 320.) praesertim in loco de aetate Juvenalis, apparet hujus poëtae satiram septimam vix potuisse scribi nisi sub Hadriano. Haec igitur satira cum ostendat Quintilianum affluentem opibus et consularem, eumque inter vivos adhuc versantem, facile possis adduci ut seram credas istam opulentiam, quae seni jamque morituro supervenerit, nisi forte hoc ipso uti debebat Juvenalis, si res ita se haberet, ad extenuandum exempli hujus momentum. Conjuncta autem est haec de vita Quintiliani, ad Hadriani imperium propagata, disputatio cum altera de Consularibus ornamentis, quae per Clementem sortitus esse narratur ab Ausonio in gratiarum actione ad Gratianum p. 290. Bip. Clementis filios esse eos, quorum sibi a Domitiano curam delegatam narrat ipse Quintilianus 4, Prooem. 2, nemo, opinor, negabit, qui contulerit Suetonium in Domitiano C. 15. Ita probabile fit hunc ipsum Clementem hosce Quintiliano honores impetrasse; neque tamen praemii loco pro institutione filiorum, quoniam ii, ut recte monet Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hispana vetere p. 56,

interemto demum patre, matre autem in exilium acta, a magno avunculo Domitiano in rhetoris noſtri diſciplinam ſunt traditi. Habet ſane quod displiceat honor iſte non a diſcipulo quaeſitus Quintiliano, ſed ab ejusdem patre, et quidem antequam filium ab hoc praeceptore inſtitutum iri noſſet. Sed quid impedit, quo minus ipſe Flavius Clemens, horum puerorum pater, diſcipulus fuerit Quintiliani eique hoc decus impetraverit, cum gratia floreret ipſe apud Domitianum patruelem? In hac ergo ratione Conſularibus ornamentis condecoratum habemus rhetorem etiam antequam principes pueros educandos accepiſſet, fortaſſe antequam opus hoc noſtrum inchoaret. Et ſane filius ejus, dum pater hoſce libros componit, mortuus, „conſulari nuper adoptione ad omnium ſpes „honorum patris admotus" dicitur a parente lib. 6. Prooem. 13. Sed *pater* ille profecto eſt adoptivus; et ne certa quidem eſt ſcriptura hujus vocis. In tanto honorum faſtigio collocatus oblata a Plinio L millia nummum vix potuit non indignari, ſed ne idoneus quidem videtur, qui a Juvenale tanquam temporum ſuorum inſigne divitis rhetoris exemplum oſtentetur. Refert enim ad

caufam illam, quam agit poëta, dirimendam, vivere tam felicem orandi praeceptorem ea ipfa *tempeftate* qua folus Caefar (Hadrianum intellige) *triftes Camoenas refpexerit* (Juv. 7, 1. 2.). Alioqui enim cujus tandem eft momenti, quod aliquando, fub Domitiano, dives fuit Quintilianus? Sed habet totus ifte Juvenalis locus, in quibus haereas. Olim fere VV. DD. iratum, ob negatas in opere fuo laudes, rhetori poëtam videbantur fibi agnofcere; argumentis fane infirmis. Attamen, ex quo haec interpretatio vulgo rejici coepit, parum attendiffe eos dicas univerfum hujus commemorationis colorem, qui amicum et faventem Quintiliano vix arguat. An cumulata ifta attributa a verfu 190 ad 193 funt ferio laudantis? Nonne eft irrifio in iis: „Et fi perfrixit can„tat bene?" Non fugit me Sat. 6, 74. turpiffimis hominibus diferte opponi Quintilianum, neque melius ceteris me, quo haec tenderent, perfpexiffe mihi fumo. Id ago, ne quis expeditum omni ex parte locum exiftimet, in quo tanguntur fortaffe quaedam tunc in vulgus nota, quorum ad nos notitia nulla pervenerit. An forte et haec noftri fcriptoris commemoratio per figuram facta eft a Juve-

nale, ſicuti altera illa Paridis hiſtrionis, cui Agauen ſuam aliaque poëmata venderet Statius? (Juv. 7, 87 ſeqq.) Nam ipſum quidem Domitiani Paridem deſignari non potuiſſe a Satirarum ſcriptore, affatim probatum *eſt* a Salmaſio l. c. e vetuſto vitae Juvenalis auctore, quem ſatis probabiliter conjicit *ille* Suetonium eſſe. Ita, dum Quintilianum appellat, alium iſtorum temporum rhetorem ſignificavit Juvenalis, ab aequalibus agnoſcendum eum non minus, quam illum ſub Paride figuratum hiſtrionem. Et erat fortaſſe is ejusmodi, ut, in ipſa laudum ſimulatione, dicteriis peti mereretur. Si recte igitur Quintilianum noſtrum removimus ex hac Juvenalis ſatira, non eſt quod vereamur ne propter Auſonium ſit ad Hadriani tempora usque proroganda ejus vita. Ea enim Dodwelli eſt ſententia, qui Conſularia iſta ornamenta ab Hadriano in eum collata cenſet propterea, quod Auſonius ſignificet Auguſtum, non Caeſares, quales fuerint iſti Clementis filii, a Quintiliano inſtitutum. Rectiſſime hanc dubitationem diluit Geſnerus in praefatione §. 11. oſtendens, Senecam et Quintilianum ſecum comparandos negare Auſonium, quorum alter Auguſtum quidem docuerit ſed

Conſul non fuerit creatus, alter autem Conſularia quidem ornamenta acceperit, ſed neque Auguſtum inſtituerit, neque verus Conſul fuerit. Quanquam reſidet aliqua difficultas in iſtis Auſonii: „*Caeſares docebantur*“ ſed ambigua fortaſſe eſt oratio a calamiſtris iis quibus eam inuſſit affectator eloquentiae.

Ex Hiſpania Romam veniſſe fertur noſter in Chronico Euſebiano. Cui quidem narrationi Dodwellus docet multum ponderis accedere inde quod videatur Hieronymus, Chronici Graeci interpres, ſua de Quintiliano hauſiſſe ex ipſo Suetonio. Monet enim hoc diſerte in praefatione operis doctiſſimus eccleſiae pater, in rebus Romanis auxiſſe ſe opus, quod verteret, uſum Suetonii etiam libris. Jam indice operis Suetoniani de claris rhetoribus, qui non exiguo literarum commodo ſervatus eſt, cum ipſius libri nonniſi paucula fragmenta ad nos pervenerint, hoc inquam indice apparet, etiam M. Fabii Quintiliani vitam ſcriptam fuiſſe in iſto opere a Tranquillo. Tantus auctor facile praegravat quidquid contra vel a recentioribus dicitur vel conjectura alioqui ſatis probabili eruitur. Non eſt audiendus igitur anonymus vitae

Quintiliani scriptor, cujus brevissima narratio solet poni in editionibus, et est in mearum quidem prima Locatelliana. Is qui sit, et unde scriptum ejus primo desumtum fuerit, cum in nullo eorum, qui collati sunt, Codicum reperiri videatur, non magis quam Gesnerus habeo dicere. Nicolaus Antonius l. c. p. 60. Laurentium Vallam suspicatur, sed ita ut aliorum quoque ante se hanc suspicionem fuisse significet *). Quae, ut a verisimilitudine non abhorret, in tanto Quintiliani studio quantum fuisse Vallae novimus, in magnaque scripti elegantia, ita finis narrationis habet quod dissuadeat talem conjecturam. Negat enim anonymus se, quo tempore decesserit Quintilianus, velle affirmare, „quoniam is, qui tradat, fide careat.“ *Sequebatur* ergo hic noster alium auctorem? At quem tandem illum? Curve fide eum carere ait? Id neminem adhuc quaesiisse miror, neque videtur Laurentius Valla

*) Bis comparet haec vita in editione Veneta 1494, quae in ipso titulo dicitur esse „cum commento Laurentii „Vallae“ cet. primum in fronte, deinde ad calcem operis. Priore autem loco postremis narrationis verbis continuo additur: „Sed jam ad ipsam interpretationem ve„niamus.“

tam negligenter haec fuiſſe ſcripturus. Etiam hoc praetermiſſum video a tot VV. DD. qui vitam iſtam reciperent in ſuas editiones, quod Cajum Caelium praeceptore Quintiliano uſum narrat anonymus. Debebat ſaltem ſcribi: C. Caecilius h. e. Plinius minor. Hic igitur ſcriptor anonymus, Euſebiani Chronici fidem in patria Quintiliani rejiciens, Plinianae vero epiſtolae credens filiam ab eodem eſſe ſuſceptam, quae Nonio (non Novio) Celeri in matrimonium cederet, in neutram partem momentum facit. Dodwellus enim mira ſollertia ex temporum rationibus efficit (Ann. §. 9.) per octo annos cum Galba verſatum in Hiſpania videri Quintilianum, qui ſane Romae ſit educatus, cujus temporis nulla rerum Romae geſtarum nota in ſcriptis Fabii compareat. Ita Chronico (ad Olymp. 211.) fides conſtabit prodenti Quintilianum a Galba Romam eſſe adductum, patriam vero ejus Hiſpaniam credemus huic ipſi Chronico (ad annum Domitiani 8, Ol. 216.) et Auſonio (in profeſſ. Burdegal. 1, 7.) et Hieronymo Vigilantium, quem inſectatur, *cauponem Calagurritanum*, itemque *mutum Quintilianum* appellanti. Noſtri cognomen praeter-

ea in Hiſpania auditur etiam ſeculo quinto ineunte, in Prudentii hymno 7 periſtephanon v. 152, ubi celebratur Quintilianus martyr Caeſarauguſtanus. Caeſarauguſtano autem conventui annumerantur Calagurritani teſte Plinio H. N. 3, 3. Neque tamen protinus neceſſe eſt ut natus in Hiſpania fuerit noſter, ſi familia ejus inde eſt oriunda. Effigiem Quintiliani in aliquot Codd. MSS. appictas refert Bandinius in Catalogis Florentinis. Ad Juvenalis de Quintiliano locum in editione Henninii (1695) p. 212. adjecta eſt tabula exhibens virum togatum, ſtantem, lunatis calceis pedes indutum. Sed calceorum modo cauſa propoſitam imaginem, apparet, quod eadem eſt apud Balduinum De calceo p. 69, et hic ſe mutuatum profitetur a Caſalio De urbis et imperii Romani ſplendore, apud quem exhibetur p. 258. neque e veteri lapide, ſed ficta ab ipſo Caſalio.

De Dialogo, qui inſcribitur *De oratoribus ſive de cauſis corruptae eloquentiae*, confecta res eſt, neque argumentum libelli neque auctoris aetatem convenire in Quintilianum, quam in cauſam aliqua annotata habes ad 2, 4, 42. et afferentur plura ad 6

Prooem. 3. Difficilior eſt quaeſtio de Declamationibus, quae vulgo tribuuntur noſtro ſcriptori. Eam quidem inchoare hoc loco, meae provinciae eſſe haud credo. Vide quae in transcurſu monui ad 2, 10, 6. Tantum teſtari liceat, orationem quidem in iis ſane eſſe elegantem neque raro poſſe aliquam loquendi ſimilitudinem animadverti intercedentem iis cum noſtro opere, de qua ego in notis ſubinde mentionem feci. Si quid tamen in univerſum eſt ſtatuendum, fateor mihi aeque ac Baelio (Article Quintilien not. E.) placere Petri Fabri judicium (ad Senecae Rhet. Controv. l. 5. praef.) negantis Quintiliano, ſive ipſi noſtro ſive avo ſive patri ejus, tribuendas eſſe declamationes 145 ab Ugoleto, Aerodio, Pithoeo editas, magis autem faventis undeviginti prioribus, quae ſoleant conjungi cum opere Inſtitutionum. Aerodius viciſſim aequior eſt fragmentis iſtarum 145 et ſunt ſane earum argumenta minus ad fabuloſas, quas improbat noſter lib. 2. l. c., praeſtigias compoſita.

Accedo ad recenſendos Codices MSS. hujus operis in bibliothecis ſervatos, quo in genere ne quis diligentiam virorum in hiſce

literis habitantium a me expectet, in antecessum deprecabor. Videor enim mandatum proprie meum executurus, si eorum, quos usurpare mihi contigit, non poenitendam notitiam dedero. Qualis esset Codicis Gothani conditio, Gesnerus, qui primus eum contulit integrum, satis in praefatione exposuit. Ejus tamen copiam cum fieri mihi posse sperarem, adii virum mihi in primis faventem Fridericum Schlichtegröll, Professorem et Bibliothecarium Gothanum, ut usum libri pretiosi impetraret mihi. Facile autem dedit hoc meis et amici precibus praestantissimus Geislerus, Serenissimi Ducis a Consiliis aulicis et Bibliothecae Antistes. Iterum cum Gesneriana editione contendi Codicem, ea annotans singula, quaecunque omisisset Gesnerus, in quo labore vel vilissimas varietates transcribendi taedium devorare malui, quam quidquam praetermittere. Conjectus est in chartam ingens aberrantium scripturarum acervus maximam quidem partem futilium, cum praestantiores praecepisset Gesnerus. Eas omnes lectori effundere religio fuit. Apposui tamen ubicunque aliquid momenti in iis verti crederem, monens simul si quas Gesnerus non annotasset, non eo certe

consilio, ut viro praestantissimo insultarem, vel meam diligentiam, prae ejus incuria, venditarem (nam stulti erat in patientissimi cujusque mancipii stomacho gloriam quaerere), sed ut ne quis haereret ubi scripturam Gothano Codici a me tributam apud Gesnerum frustra quaesisset; quo in genere sicubi notam istam meam *tac. Gesn.* apposuerim falso, manes Gesneri libentissime mihi ignoscent. Illud ex ipsis a Gesnero positis scripturis MSti Gothani, magis tamen ex meis, cognovi, esse summam Gothani et Vossiani secundi Codicum similitudinem. Cujus rei sat multa exempla attulisse videor in notis Criticis, ut cuivis attendenti observatio mea persuadeatur. Pretium vereor ne nimium libro statuatur a Gesnero. Neque enim raro, ubi par hoc Codicum a ceterorum omnium auctoritate recedit, inveniuntur in iis scripturae minus bonae, et tales praesertim, quae, contra Codd. consensum, stent a parte vetustissimarum editionum. Hujusmodi loca sunt 1, 5, 34. 1, 5, 67. (etsi Voss. 2. utrobique siletur) 2, 21, 6. 3, 1, 5. 3, 6, 24. 3, 6, 32. 3, 8, 12. 3, 8, 31 (sed solus Gothanus memoratur). 3, 8, 39. 3, 8, 60. Quapropter, sicubi his

ſolis auctoribus aliquid conceſſi, contra ceterorum teſtium fidem, erroris cauſa adeo manifeſta mihi videbatur, ut vel conjecturae obtemperandum eſſet. Alterum Codicem, a me primo collatum eum, conciliante Wolfio, cui quidem viro et ego et Quintilianus meus non unum hoc beneficium debemus, mecum communicavit Langerus, dignisſimus magni Leſſingii in bibliotheca Guelferbytana ſucceſſor, qui nullis unquam meis percontationibus, nimium frequentibus fateor et improbis, fatigari ſe poſſe oſtendit. Docuit me ſimul vir doctiſſimus, librum hunc, in Italia ſcriptum, ſibi videri procurante Nicolao Heinſio pluteis Guelferbytanis illatum, cum primum bibliothecae Budenſi regis Matthiae Corvini Florentiae eſſet adornatus, neque tamen miſſus eo, quoniam picturae a miniatorum manibus nondum eſſent appoſitae. Huic autem regi Thaddaeus Ugoletus Parmenſis libros ornamentaque alia Florentiae procurabat, cum ſcribebat is, qui narrat, Angelus Politianus Miſcellaneorum capite 23. p. 36. Fac. Grut. Vol. 1. Ita ſatis ſit probàbile Codicem noſtrum a doctiſſimo hoc viro fuiſſe curatum, quo non parva ipſi accedit auctoritas, in

magno praesertim cum eo aliorum frugi Codicum consensu. Visus enim sum mihi plurimam Guelferbytani primum cum Bernensi, animadvertere convenientiam, deinde etiam cum Vossianis primo et tertio. Exemplo sunt scripturae valde mirabiles 3, 8, 4. ubi in hisce quatuor solis *fas* est pro *eas*, item §. 12. *postulanda* pro *postulat*. Hos ego libros e praestantioribus exemplis transcriptos existimo, quam Gothanum et Vossianum secundum. Sunt enim fere eorum scripturae doctiores, difficiliores, denique tales, quae correctorem recentioris aevi minus arguant. Cum jam omnem horum Codicum varietatem excerpsissem, facta mihi est iterum per Wolfium copia libri cujusdam, qui videtur antiquissimis accensendus. Misit enim ad me pro ea, qua studiis meis favet, benevolentia collationem aliquot librorum e Codice in Turicensi bibliotheca reposito, olim curatam ab amico suo et auditore Sulzbergero V. R. pastore Turicensi, significans, se reliqui operis varietatem ex hoc ipso libro mihi, si videretur, impetraturum. Quae promissa cum vehementer amplecterer, conciliavit mihi virum humanissimum, quem ingenii et doctrinae elegantia, animi autem

et ſuavitate et candore commendatiſſimum hic coram cognoveramus, Ulricum, Profeſſorem Turicenſem. Hic et celeberrimo amico ſuo et meo Quintiliani mei ſtudio hoc dedit, ut diligenter notandas ex hoc codice ſingulas ſcripturae varietates reciperet, quorum primitias a tertio ad quinti libri finem usque ad me mittendas curavit, quo in genere, cum forte aliquam Sulzbergerianae collationis partem repetiiſſent ii, quibus hoc mandatum eſt, ornatiſſimi juvenes, levis, ſed rara, apparuit excerptarum varietatum diſcrepantia. Hujus igitur libri et Codicis ejus, qui cum dominum habuiſſet Petrum Francium, a collatore non immerito Almelovenianus eſt appellatus, cum ſingularem animadvertiſſem ſimilitudinem, coepi plurimum tribuere ejus auctoritati. Neque enim de pretio iſti codici ſtatuendo aliter ſentio quam Lochmanus V. C. in programmate edito anno 1788. p. 5. qui ejus et Bodlejani primas cenſet eſſe partes in Quintiliani textu repurgando. Illam autem, quam dixi, ſimilitudinem Turicenſis et Almeloveniani ſatis, opinor, perſuadebo ei, quicunque inſpexerit quae monemus ad 3, 6, 10. etſi ſunt plurima praeter haec loca, fortaſſe etiam mani-

feſtiora. Reſtat ut de libro Turicenſi prodita a Cl. Sulzbergero communicem cum lectore. „Hujus, qui in bibliotheca Turicenſi „ſervatur, codicis dominum aliquando fuiſſe „Monaſterii Sangallenſis Abbatem, apparet e „duabus, quae in ultima pagina leguntur, „inſcriptionibus, librum hunc monaſterio „iſti vindicantibus. Illatus autem eſt in plu„teos Turicenſes ineunte hoc, quod vivi„mus ſeculo. Pelles, quibus eſt inſcriptus, „viliores ſunt, neque integrae nec diligen„ter raſae; formae praeterea literarum ma„gnitudine inter ſe maxime diſcrepantes; „tanta quoque corrector in hunc Codicem „licentia uſus eſt, ut literis verbis integris„que ſententiis textui ſuperſcriptis inſigniter „eum deformaret. Ejus vero licentiae quis „illi veniam neget, qui viderit cujus mole„ſtiae, quantique taedii fuerit labor, quem „invitus aggredi juſſus eſt? Quem non mi„ſereat boni illius viri, qui temperare ſibi „non potuit, quin animum tantae aerumnae „impatientem duobus hiſce, quos textui ſu„perſcripſit, verſibus aliquatenus levaret: „„Tam male ſcribenti,“ inquit ille, „tam „„denique deſipienti Absque exemplari fru„„ſtra cogor medicari.“ Ex ingenti menda-

„rum multitudine quae, nisi verborum, ver-„suum tamen numerum facile aequant, pau-„cas, incredibilis in librario stuporis indi-„ces, apposuisse sufficiet: *Rubosa ruis exci-„dimus:* rubos arvis exidimus. *Ac reluo „tantibus:* ac reluctantibus. *Duchididen:* „Thucydiden. *Ancineta:* ἀσύνδετα. — Ne-„que vero existimes multa in emendando „praestitisse correctoris ingenium atque di-„ligentiam; ut nec ab interpretamentis, „quae hic illic aspersa sunt, multum auxi-„lii venit: ea enim omnia, si non absurda, „certe superflua sunt. Cum v. c. 9, 3, 56. „Africano virtutem industria, virtus gloriam, „gloria aemulos comparasse dicitur, pius in-„terpres margini adjecit „Tu vero domine „„susceptor meus, es gloria mea, et exaltans „„caput meum." Et alio loco (1, 5, 57.) „ubi Quintilianus de *Gurdis* loquitur, citavit „aliquis ex vita Sti Mari verba haec: „Au-„„dietis me ut gurdonicum hominem." (Hunc ipsum locum e Sulpicii Severi Dial. 1. c. 27. affert Colomesius ad Quint. quapropter pro *Sti Mari* vita suspicor eum, qui haec allineret, voluisse *Sti Martini*, quoniam Severus agit de hoc, non de illo.) „Formae literarum, cum exigerentur ad tabulas

„Mabillonii, et Benedictinorum in novo ope-
„re Diplomatico, apparuerunt tales, ut Co-
„dex poſſet octavo vel nono ſeculo tribui,
„infra undecimum certe vix amandari. Ex
„ultima vero Codicis pagina antiquitatis ar-
„gumentum ſatis probabile confici fortaſſe
„poterit. Legitur enim in fine titulus, cum
„numero anni MCCCCXLVI, cujus ſcriptura
„cum iis literarum formis, quae ejus tem-
„poris feruntur, ita convenit, ut dubium
„eſſe non poſſit, quin vere aſcriptus ſit iſte
„annus. Superius alia cernitur inſcriptio,
„cujus vix ſingulae literae agnoſcuntur.
„Hanc alia praecedit, quam facile duobus
„pluribusve ſeculis antiquiorem judices. A
„qua non minore temporis intervallo diſtare
„videtur primus ille titulus, quem diximus
„librum hunc Monaſterio Sancti Galli vin-
„dicare. Hoc unum denique addimus: li-
„brum hunc Quintiliani literarum initialium
„ceterarumque formis et colore, ſcribendi-
„que compendiis ſatis accurate convenire
„cum ſacramentario quodam Sangallenſi, iti-
„dem in bibliotheca Turicenſi cuſtodito;
„quem librum Martinus Gerbertus, Mona-
„ſterii et congregationis Sancti Blaſii in ſilva
„nigra Abbas, in Monumentis veteris Litur-

„giae Alemannicae, ante ſeculum certe no-„num ſcriptum eſſe demonſtrat *).“ Hactenus Sulzbergerus V. C. Codicem igitur tantae tamque manifeſtae antiquitatis **) cum teneamus, eumque Monaſterii quondam Sangallenſis cimelium, quid impedit (quae ejusdem Sulzbergeri eſt conjectura) quo minus ſit ille ipſe liber a Poggio in turre Sangallenſi inventus tempore concilii Conſtantienſis? Adeſt auctor Mabillonius (citante Sulzb.) in itinere Germanico p. 36. Hamb. Is alios libros inſigniores, viſos a ſe et tractatos in bibliotheca Sangallenſi anno MDLXXIII, memorat „Quintiliani Inſtitutionis in Codice „perantiquo, quem Poggius excribendum ac-

*) „Nam Tomo I. Disquiſit. II. haec habet:

„„Ille (liber Sangallenſis) charactere ac ſermone „„barbaro, ſoloecismis refertus eſt, qualis obtinuit, „„donec ſub ſtirpe Carolingica refloreſcerent lite-„„rae.“

„Et paulo poſt:

„„In ejus inferiore ora ad MEMENTO VIVO-„„RUM aſcriptum eſt: Memento famuli tui Re-„„medii epiſcopi: et congruunt characteres ſeculo „„nono, quo vixit Remedius.““.

**) Gerkius quidem in Itinerario T. 2. p. 247. eundem profecto deſignat Codicem, ſed ſeculi eſſe ait 13.; quo auctore non prodens.

„cepit ex ipſa Sancti Galli bibliotheca.“ Videmus autem modo, teſte Sulzbergero, Turicum translatum eſſe librum, hujus ſeculi initio. Ita pulchre conveniunt omnia. Sed obſtat ſumma Bandinii auctoritas teſtantis, Codicem illum a Poggio inventum ſervari in pluteis Florentinis. Neque enim dubitat quin hic ipſe ſit, quem recenſet in Catalogo Codicum Latinorum bibliothecae Mediceae Laurentianae T. 2. p. 382. Miror tamen virum doctiſſimum nullam facere itineris Mabilloniani, in eoque illius, quem modo poſui, loci mentionem. Quin enim undecimi ſeculi (nam ejus temporis eſſe ſtatuit) librum et exemplum ejusdem, tranſcriptum quintidecimi ſeculi initio, probe dignoſcere potuerit Bandinius, nemo dubitabit. Nititur autem Clariſſimus Bibliothecarius magnis profecto auctoribus. Primum Poggio ipſo, qui variis in locis (neque tamen ea Bandinius appoſuit, neque citavit) archetypon Quintiliani in bibliothecam Coſmi Medicei P. P. fuiſſe illatum teſtetur: Deinde Raphaële Regio, qui haec dicat in libro inſcripto: *In ducentas Quintiliani depravationes ducenta Problemata* edito Patavii 1491. „Mihi vero „aſtipulatur, vetuſtum illud exemplar, unde

„reliqua facile crediderim fuiſſe deſcripta, „quod a Poggio Flor. — e Germania allatum „nunc in magnificentiſſima Laurentii Medicis „bibliotheca ſpectatur.“ Idem ad prima verba Epiſtolae ad Tryphonem ſimilia fere monet, *ubi* „*ſic*“ inquit „in vetuſtiſſimo illo „*exemplari* quod a Poggio Florentino e Germania olim fuit allatum, nuper Florentiae „*legi.*“ Hic an ne voluerit quidem niſi tranſcriptum a Poggio exemplum ſignificare, vel archetypon falſo exiſtimarit, equidem non dixerim. Etiam Petrus Crinitus de honeſta diſciplina 18, 2 Codicem hunc a Poggio advectum (ſed e Gallia, falſo) narrat. Ipſe autem aliquoties initio notarum mearum Poggianum appellavi hunc librum, cum iſta, propter Turicenſem Codicem nata, *dubitatio* in mentem nondum veniſſet. Certe vel absque Mabillonii teſtimonio fuiſſet, veroſimilius erat Codicem ab Abbate Sangallenſi conceſſum Poggio eſſe potius tranſcribendum quam aſportandum. Et de apographo teſtatur ipſe Poggius (vid. Fabr. bibl. lat. Ern. p. 260.) ſicuti monet etiam Bandinius. Quidquid id eſt de Menaechmis illis Codicum Sangallenſium, utrumque veterrimum eſſe mihi plane perſuadeo. Neque

enim magis quam Gesnerus in Praef. ad Qu. dubito, quin Codd. Quintiliani extiterint et hodie extent Poggiano antiquiores vel ei saltem aequales. His annumero Bodlejanum, Almelovenianum, Argentoratensem, cujus quo minus pleniorem notitiam daret Obrechtus, morte impeditus est; post eum vero retractavit nemo. Qualem librarii stuporem in Turicensi Codice animadverti narrat Sulzbergerus, idem comparet in Almeloveniano, cujus rei exempla quaedam collegit Lochmannus l. c. p. 6, et ipse in notis demonstravi. Verissime autem Sulzbergerus monet, multum auctoritatis Codici accedere ex ipsis hisce vitiis, quoniam qui recentioribus seculis describerent veteres libros, adeo imperiti fere non erant. His ego Codicibus sum usus, praeter eos, quorum collatio est apud Burmannum. Fuit cum affulgeret spes etiam Leidenses thesauros in usum editionis meae convertendi. Ruhnkenius enim in literis datis ad me d. 20. Oct. 1793. „Bibliotheca" ait „Leidensis tibi „tot ac tanta rei bene gerendae praesidia „suppeditabit, ut praeterea non ita multum „requirendum videatur. Nam post editum „a Burmanno Quintilianum in Bibliothecam

„publicam venerunt duo Codd. MSS. non„dum excussi, plures MSS. collationes par„tim a summo viro, Io. Frid. Gronovio, „partim a Laurentio Theodoro Gronovio „factae. Denique ipse apparatum, quem „Ernestus collegerat, care redemtum, in ean„dem intuli Bibliothecam." Erat summa mihi gratificandi voluntas in Ruhnkenio, viro a nobis, quotquot per Europam veteres literas colimus, pro horum sacrorum Antistite, venerando. Neque minores ei gratias habeo, quod tantum concedere voluit homini cognito ex brevissima in docta urbe commoratione; etsi temporum nostrorum iniquitas invidit mihi hasce opes, laetiore fortasse Europae fortuna aliquando usurpandas. Eadem temporum felicior conditio expectanda est ad obtinendum aliorum, qui in ipsa Germania servari feruntur, librorum usum. Ipse enim, cum Bambergae versarer in itinere, ex indice Codd. MSS. qui sunt in bibliotheca Capituli notavi „Quintiliani „Institutiones Oratorias, Codicem membran. „seculi decimi." Gerkius in Itineratio T. 1. p. 371. narrat servari in bibliotheca Canoniae Pollinganae in Bavaria Cod. membr. Quint. Sec. 14. Fol. parvo.

Ex inſigni editionum, quae factae ſunt ſcriptoris mei, multitudine non contemnendum adhibui numerum neque poenitenda exempla. Principe quidem editione (quae eſt Campani, curata Romae, anno MCCCCLXX) pariter ac ſecunda Andreana, progreſſa illa eodem anno, item Romae, ex officina Germanorum Pannarz et Sweinheim, carui. Campanianam cum Capperonnerius Pariſiis non inveniret, communicavit cum eo aliquot locorum ejus collationem Metarius, qui et in Epiſtola ad Clericum de antt. Qu. Edd. quaedam Lectionum ſpecimina exhibet, nactus exemplum vetuſtiſſimi libri ex bibliotheca Pembrokiana. Nec ullus praeterea editor hanc editionem cum textu contendit. Multis abhinc annis, cum in Regis noſtra aula verſaretur doctiſſimus Imperatoris orator Revitius Comes, etiam Berolini poterat ſpectari hic liber, quoniam inter bibliothecae ejus lectiſſimae cimelia ſervabatur, quae nunc Comitem Spencerum habet dominum, ut duo in inſula veterum literarum ſtudioſiſſima hujus editionis exempla eſſe conſtet, dum in reliquis terris ne uni quidem editori poſt tria ſecula potiri ea contingit. Andreanam Gibſonus contulit et excerpſit, neque tamen

omne tractandae ipfius defiderium exemit. Quae deinceps prima prodiit fcriptoris repetitio, Venetiis per M. Nicolaum Jenfonium, ea primum a Gefnero cum vulgato textu comparata, mihi quoque ufurpanda eft conceffa ab Henricio V. C. qui praeeft fcholae Ruppinenfi. Cum enim undecim abhinc annis civitas ifta acerbiffimo incendio affligeretur, etiam fchola ejusque literata fupellex arfit, coepitque aegre deinceps popularium et exterorum quoque beneficiis reftitui. Tunc igitur per tribunum quendam legionum BoruffLicarum liber fcholae Ruppinenfi fuit impetratus, pretiofiffimum munus Monachi docti in Franconia. Splendidam hanc editionem, fed a Gefnero aliisque fatis fuperque defcriptam, aeque ac Codicem Gothanum ita confului, ut quae Gefnerum vel fugiffent vel fefelliffent diligenter notarem. Reliquarum, quibus fum ufus, indiculum hic fubjiciam, pauca, ubi vifum fuerit de fingularum conditione exponens.

Tarvifii per Dionyfium Bononienfem ac Peregrinum ejus focium. Anno D. M. CCCC. LXXXII. Die XXII menfis Octobris. F. Liber meus eft.

Venetiis per Bonetum Locatellum — Anno — M. CCCC. LXCIII. XVI. Kalendas Sextiles F. Recte Metarius in Annal. typ. Tom. 1. p. 559. monet in hoc titulo mendose numeralibus inseri literam L. Eſt enim anni 1493. E bibl. Regia Berol.

Ibid. per Peregrinum de Pasqualibus de Bononia Anno domini M. CCCC. LXXXXIIII. Die XVIII Auguſti. F. E bibl. Regia Berol. De hac identidem monui quaedam in notis, ubi minus vere de ea ſenſiſſe videretur Erneſtus in bibl. latina Fabr.

Ibid. ope et impenſa Georgii de Ruſconibus. A. D. M. CCCCC. XII. Die XIIII Auguſti, Regnante inclyto Principe Leonardo Loredano. F. Meus eſt liber. De hac quoque editione non usquequaque recte exponit Erneſtus.

Ibid. apud Aldum. M. D. XIIII (in Geſneri praef. 1512. per ſphalma) 4. E bibl. Reg.

Pariſiis. In aedibus Aſcenſianis ad Idus Januarii M. D. XVI. F. E bibl. Reg. Hunc librum a ſe tractatum non prodit Burmannus, qui tamen identidem aliqua profert e notis Iodoci Badii Aſcenſii, quae potuit

ex editione anni 1528, I. Bad. Asc. depromere; etsi ne hanc quidem a se usurpatam testatur. Ipse autem in primis diligenter eam contuli, cum et Codicem „quem“ ut est in titulo „Laurentius Vallensis et possedisse et emendasse magnis argumentis „convincitur“ repraesentaret sola, et multas eruditissimi editoris optimae frugis notas contineret, neque ab ullo eorum, qui novissime in Quintiliano occupati fuerunt, constanter esset consulta.

Ibidem. M. Fabii Quintiliani grammatica admodum brevis et studiose pubi perquam utilis. 4. Venundatur in vico divi Iacobi ad signum Leonis argentei s. l. et a. Sed his maxime temporibus videtur accensendus liber pro typorum ratione. Continet primi Qu. libri Capita 4—9. Insigni, quod titulus praefert, insculptum est nomen: P. Viart. Meus est libellus. Memorat eundem Ern. in bibl. Fabr. lat. T. 2. p. 265. Not. p.

Ibidem. Secunda I. Badii Ascensii editio Anni 1519. F. Mirifice ea recedens a priori illa, quam modo recensuimus, et fere consentiens cum recentioribus, ut subinde

animadverti in notis; caret haec repetitio notis omnibus. Eſt inter meos libros.

Coloniae in aedibus Eucharii Cervicorni et Heronis Fuchs. Anno — M. D. XXI. menſe Martio. F. Ipſe titulus inſignem cum ſecunda Badiana convenientiam, alioqui manifeſtam, oſtendit. In harum enim editionum utraque Thraſonicae jactantiae eſt titulus, cujusmodi nihil conſpicitur in priore Badii editione anni 1516. Tali enim hic promiſſor infit hiatu: „M. F. Q. „I. O. L. XII una cum Declamationibus" (eae autem a priore Badii abſunt) „ar„gutiſſimis ad *horrendae vetuſtatis* exem„plar repoſitis" Vides Codicem, cujus jactatur vetuſtas, eſſe Declamationum ſolarum; viciſſim MSti Vallenſis, in Inſtitutionibus adhibiti, nulla mentio. E bibliotheca Gymnaſii noſtri.

Venetiis apud Aldum. In titulo comparet annus MDXXII, ad calcem operis autem M. D. XXI. menſe Januario. 4. E bibl. Reg.

Baſileae, per Balthaſarem Laſium, menſe Auguſto, Anno M. D. XLI. 8.

Ibid. apud Robertum Winter, A. M. D. XLIII. menſe Martio. 4. Non eſt diverſa a proxima, niſi quod accedunt novendecim Declamationes.

Lugduni apud Sebaſtianum Gryphium. 1544. 8.

Genevae. Excudebat Jacobus Stoer. M. D. XCI. 8.

Ibidem. Sumptibus Petri Chouët. M. DC. XLI. 8.

Lugduni Batav. ex officina Hackiana. 1665. 8.

Oxoniae, e Theatro Sheldoniano. 1693. 4. Edmundus Gibſon, qui hanc editionem curavit, cum redderet recenſionem Leidenſem, cum eadem contulit tres Codices MSS. in trium Collegiorum bibliothecis repoſitos, itemque veteres editiones octo. Quarum tres cum et ipſe tractarem, animadverti, non ubique eam fuiſſe in homine diligentiam, cujus ſpem fecerat Burmanni de Gibſoniana editione judicium. Eſt igitur optabile, ut denuo ſibi ſumat hoc negotii aliquis e doctis celeberrimarum univerſitatum (quoniam Ioannenſis eſt Collegii Cantabrigienſis) viris, qui diligen-

tius conferat tres Codices Gibſonianos ſimulque editionem Andreanam, de qua ſupra dixi. Id in primis male me habuit, quod nusquam notavit Gibſonus, in quibus potiſſimum locis mutili eſſent, quos in genere non eſſe integros monuit, libri Ioannenſis et Baliolenſis. Hic interim teneat lector, Codicem Bodlejanum, cujus cum Almeloveniano et Turicenſi inſignem animadvertimus convenientiam (et fortaſſe major appareret, ſi accuratius eſſet excuſſus), eandem, teſtante Gibſono, quam horum utrumque, oſtendere librarii imperitiam.

Argentorati, ex recenſione Ulrici Obrechti. 1698. 4. Obrechtus, ut ſupra monui, morte occupatus fuit, quo minus „peculiare volumen, quod notas ſuas et praecipuos inſuper eruditorum virorum commentarios complecteretur," emitteret. Adhibuit vir doctus ad repurgandum textum opes Gibſonianas, Bodlejanum praecipue, ut in epiſtola dedicatoria ad Gibſonum teſtatur, Codicem; ſed et proprias dotes offert liber, quippe Codicis MS. bibliothecae Argentoratenſis ſcripturas exhibens.

Hae autem quales ſint proprie, cum et conjectura ſua uſum ſe profiteatur Obrechtus, ipſa quidem editio neminem docet, et hic quoque Codex, qui videtur eſſe praeſtantiſſimus proximeque ad Turic. Alm. Bodl. accedere, expectat novum collatorem, qui facile poteſt ei contingere in urbe, ubi Brunckius, Schweigheuſerus, Oberlinus tutantur noſtras literas. Ex aliqua parte deſiderium noſtrum levavit Obrechtus praemittens textui „indicem quo„rundam locorum quos — emendavit." Ipſe in ea, quam dixi epiſtola rectiſſime ſentit de omni hoc negotio. Nam „Vul„nera" ait „ut ſanari ſe patiantur, cruda „ſunt tractanda et callus, quod obductis „male cicatricibus fieri ſolet, ad vivum „reſecandus. E corruptis certe locis nul„los felicius correxerit qui arte et judicio „valet, quam qui et a librariis imperitiſſi„me ſcripti et ab emendatoribus pro de„ſperatiſſimis abjecti ſunt."

Altenburgi ex officina Richteria 1773. 8. Hic ponere malui curatam ab Harlete V. C. repetitionem Rollinianae epitomes, quam ſuae proprie aetati reddere. Notum

est Rollini institutum breviandi rhetoris. Editum fuit compendium hoc Parisiis 1715. 12. Monendum videtur, Rollinum nullam habuisse curam Gibsonianae vel Obrechtinae editionum.

Lugduni B. 1720. 4. Burmanni editio justam habet in singulis locis Codicum recensionem, quos repraesentat novem, si Argentoratensem complecteris. Bodl. Bal. Ioann. Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. Arg. praeter quosdam raro citatos, ut Poullainii et Colbertinum. Ad hosce igitur Burmannianos cum accedant et Vallensis, a Badio usurpatus, et tres mei, efficitur numerus tredecim Codicum, quorum auctoritate adhuc nititur textus Quintilianeus.

Parisiis. 1725. F. Capperonnerius quantas poenas dederit Burmanno, a se satis proterve lacessito, etiam in vulgus notum est. Verissima est sententia Ernesti bibl. lat. 2, 275, in critica ratione Burmanno inferiorem longe Capperonnerium judicantis, ceterum ejus in Quintiliano, in primis e Graecis Rhetoribus illustrando, operam non contemnendam esse statuentis. Quidquid enim maledicit et ridet in Epistola

ad Claud. Capperonnerium ſcripta (L. B. 1726. 4.) Burmannus, rhetorices artificialis notitia, qualis erat profecto haud exigua in Capperonnerio, neceſſaria plane eſt ad interpretandum Fabium, imo ad pretium variantibus ſcripturis aſſignandum. Hanc vero dum infra ſe poſitam exiſtimat Burmannus, ſcriptorem ſuum ſaepe non eſt aſſecutus. Et profecto mira eſt ſimplicitas, earum ſe rerum imperitum et ſecurum profiteri, quas tractet ſcriptor quem edis. Viciſſim Capperonnerius puerilem, an dicam anilem, in hacce ῥητορείᾳ jactantiam prae ſe fert, ſexcenties easdem explicationes ingerens, et ſtemmata futiliſſimarum notionum, magno cum ſtrepitu, evolvens, velut ad 3, 6, 86. et 5, 10, 57, quem recte explodit Burmannus Epiſt. p. 34. Criticam rationem plane ignorat idem, niſi ſicubi notitia rerum adigit eum et cogit quaſi ad agnoſcendam veram ſcripturam, quod aliquoties ei accidiſſe in notis monemus. Etiam orationis Latinae inſignem plerumque prodit imperitiam. Duo autem ſunt quae aegerrime tulerim in hoc homine, unum quod Pariſienſes Codices, quorum aditu nequaquam pro-

hibebatur, raro, imo nunquam, consuluit, quod merito exprobrat ei Burmannus in Epist. p. 79. ad Qu. 6, 2, 3. p. Capp. 361.; alterum quod, cum repeteret Burmannianam editionem, resecandis quibusdam animadversionibus a se improbatis, quae vix aliquot plagulas efficerent, necessitatem fecit, praeter suam, et emendae et evolvendae etiam illius.

Gottingae. 1738. 4. Gesnero quantum debeat Quintilianus, nemo ignorat; neque meum est de tanto decessore sententiam ferre.

Wirceburgi. 1782. 8. Chrestomathia Quinctiliana. Scholae suae accommodavit, notasque variorum et suas animadversiones adjecit Bonaventura Andres.

Ibid. 1793. 8. Chr. Qu. quam classibus humanioribus accommodavit notis variorum et suis, adjecta in sermone patrio appendice auxit et dilucidavit Laurentius Blass. Postremas ambas pro una recensere et judicare visum est, etsi levis apparet diversitas. Placuit Exjesuitis Quintilianum reducere in scholas suas, sed ita ut ipsum quoque Rollinum contraherent et brevia-

rent. Mira inter hujus collegii homines intercedit bonorum communio, ut ne appareat quidem, Blaſsii opus repetitum eſſe ex Andretis, niſi ei, qui hoc quoque uſurparit. Philologo totum hoc inſtitutum non magnopere probetur, ubi vetus ſcriptor ad formam recentioris compendii redigitur, artiumque praeceptis oneratur e popularium operibus excerptis, quod longe ſecus eſt in Rollino. Chreſtomathiam *Quinctilianam*, ut vocant qui hanc epitomen adornarunt, quam recte defendant, ſi defendunt, exemplo Columnae Trajanae, viae Appiae, legis Semproniae, neſcio equidem; displicet tamen quod novare aliquid maluerunt, quam *Quintilianeum* appellare cum tot viris doctiſſimis, quidquid pertineret ad ſcriptorem noſtrum. Neque magnam committendae et continuandae orationis ſollertiam in hoc negotio praeſtiterunt, cum Fabium juberent hunc in modum loqui: „Inde erit ſtatus, quod — „*auditor* ſpectandum maxime intelligit: „quod *eſſet* in cauſa potentiſſimum, et in „quo maxime res *verteretur*.“ Fruſtra Grammaticus hic ſtructuram expedire laboret, et temporis aut modi rationem red-

dere conetur in verbis ſignatis. Fabius quidem, mirus lucidi ordinis et expeditae orationis artifex, priora illa usque ad *intelligit* ponit 3, 6, 9; multis vero interjectis aliis, §. ejusdem capitis 21, poſteriora dicit in ſenſu integro, ubi praecedit: „Noſtra opinio ſemper haec fuit,“ ita ut ſalva et elegans ſit ſtructura in imperfectis iſtis conjunctivi. Debebant igitur immutare haec paululum, ut latina, imo ſana, manerent; quod facere ceteroqui religio iis non fuit, quoniam *auditor* ſcripſerunt modo pro eo, quod eſt apud Quintilianum, *judex*. Nunc, dum preſſe ſequitur ſcriptorem epitomator Andres, injuriam fecit diſertiſſimo homini. Andretem vero ſimpliciter expreſſit Blaſsius, etſi alias deſerens eundem, et plura etiam reſecans.

Ex hoc, quem egi, cenſu editionum mearum apparet, ut bonas multas imo capitales mihi praeſto eſſe, ita non paucis iisque magnae auctoritatis, ut Stephanianis, Vidovaei, Vaſcoſani, Gallandi me carere, quae fortaſſe aliquando dominorum facilitate mihi contingent utendae. Ampliſſimum omnium, quotquot factae ſunt, editionum indicem me-

cum communicavit vir rei librariae veterum ſcriptorum peritiſſimus, Bruggemannus, qui nuper, in editionibus Britannorum ſtudio curatis, oſtendit, quanto intervallo ceterorum, qui hanc ſpartam ornaſſent, induſtriam poſt ſe relinqueret. Commentarium adhuc diligentiſſimum et copioſiſſimum ad hoc opus compoſuiſſe mihi quidem videtur Raphael Regius, qui ſi Vallae multa ſublegit, quae eſt Badii Aſcenſii accuſatio, manu aſcriptas in Codice ſuo notas Laurentinas habentis, nobis tamen auctor ſuorum haberi debet, quoniam Laurentii Vallae illa commenta aetatem non tulerunt. Nam quod Veneta editio (1494) titulo promittit Vallam Inſtitutionum harum interpretem, ejus notae, ut monet etiam Erneſtus bibl. lat. p. 269. ultra ſecundum librum non pertingunt. Eandem vero eſſe primam Vallae in hac editione notam, et Regii in Locatelliana, quod narrat idem Erneſtus, equidem non reperio. Sed rectiſſime animadvertit Burmannus in praef. „multa Regium emen„dare, quae VV. DD. in Italia in ipſo Pog„gii Codice, ſatis vitioſo, jam mutanda cen„ſuerint.“ Ex Regio deinceps editores Fabii, quicumque aliquid explicationis adjece-

runt, fere pendent; maxime Turnebus ille, ut vult audire, cujus nomen esse fictitium satis cognitum est testimonio, quod in praefatione apposuit Capperonnerius p. VI, Iacobi Mentelii, Medici Parisiensis (mortui 1690), cui similia prodit manus antiqua, visa Gesnero in exemplo horum Commentariorum, prostantium Parisiis 1756. Narrantur enim iidem paene ad verbum e Philandro esse transscripti. Hujus quidem ipsius Philandri notas breves, quae sunt seorsim editae, narrante Ernesto in bibl. lat. p. 271. Lugduni 1535. 8. inspicere mihi non contigit, ut judicare possem, an nihil differrent castigationibus ejusdem, quae comparent in Basileensibus meis. Sunt autem ejus animadversiones profecto non proletariae. Ne Antonii quidem Pini commentarium in librum tertium usurpare potui integrum, quoniam Burmannus non nisi excerptas ejus habet notas, aliis autem editionibus Pinum totum complexis careo. Neque poenitet, si vera sunt, quae de eo prodit Burmannus in praefatione. In Critica ratione omnium minime mihi se probavit Petrus Francius, de cujus conjecturis identidem, quae sentirem, libere sum professus. Neque vereor hanc mihi libertatem

pro aliquo piaculo exprobratum iri. Magni ſane facio virum, Latini, imo Graeci, carminis non poenitendum artificem, quem praeſertim noſtrorum principum, velut Friderici Gulielmi magni, res geſtas noſtraque inſtituta, velut Academiam Fridericianam, vel praecipue celebrantem, etiam caritate quadam patriae exoſculari debeam. Sed diligentia, ſi quid video, et acumine in alienis ſenſibus perſpiciendis et divinandis caruit homo poetici magis caloris, quam Criticae accurationis. Tot autem eruditorum laboribus in meo ſcriptore collocatis, fieri non potuit, quin plurima jam ſatis explanata reperirem. Quo in genere nihil ultra lectori debebatur a me, quam ut haſce opes quam religioſiſſime in ejus commodum converterem. Et recte videor me tueri Quintiliani mei dicto: „Pravum eſt quod„dam ſtudium nihil eorum quae prior aliquis „occuparit dicendi; quae ambitio procul abe„rit a me. Dicam enim non utique, quae „invenero, ſed quae placebunt“ 2, 15, 37. 38.

Praeter editiones juſtas ſcriptoris mei, affuerunt mihi etiam quidam eruditorum libelli, quibus ejusdem interpretationes con-

tinerentur. Ex quibus ſi qui me latuerint magnas ei habebo gratias, qui mihi eorum notitiam voluerit impertiri. Neque dubito, quin multae ſingulorum locorum explicationes in aliorum ſcriptorum editionibus obiter propoſitae, induſtriam meam effugerint. Lochmannus V. C. profeſſor Coburgenſis, cujus ſupra jam a me facta eſt mentio, aliquot proluſionibus ſuis illuſtravit Fabium. Eas penes me eſſe omnes mihi perſuadeo. Sunt autem quinque annorum 1776. 78. 88. 89. 90. Hujus viri et diligentiam et eruditionem ſaepe agnovi; fuit etiam ubi praereptam aliquam conjecturam dolerem. Sed lectoris non refert, ſi quid veri eſt inventum, utrum hoc plures deinceps ipſi viderint, an unus ſemel monſtrarit. Plurimum conduxit mihi labor I. C. T. Erneſti, Profeſſoris Lipſienſis, qui utriusque linguae technologiam, quam vocat, rhetoricam ſingularibus libris perſecutus eſt. Major quidem hujus voluminis pars typis etiam expreſſa erat, antequam ad me perferretur rhetoricae Romanae lexicon; apparebit tamen legendis notis meis, quantum utrique operi debeam. Gedoyni Francogallicam, et Henkii V. R. Germanicam Quintiliani verſionem inconſul-

tas non praetermiſi, magis tamen adhuc occupatus in illa, quoniam hic non niſi exiguam priorum librorum partem in epitomen ſuam contulit. Sic breviſſimam ſcriptoris mei particulam a Gedikio V. Celeb. patrio ſermone redditam in libro cui titulum fecit Ariſtoteles und Baſedow, comitem habui laboris mei, ſed, quod dolebam, parum diuturnam. Evolvi etiam Italicam Fabii verſionem, editam Vercellis 1780 a Garillio, Taurinenſi, ſed cito abjeci, cum eas, quas titulus pollicebatur, notas nonniſi ex vulgaribus editionibus corraſas viderem, agnoſcerem vero, imparem profecto ad hoc opus acceſſiſſe, qui palmariam illam Argentoratenſis Codicis ſcripturam 3, 7, 19, ubi Irus reponitur, hac annotatione inſtruxiſſet dicam an inquinaſſet: „*ſi crede*“ (o ſimplicem narratorem, qui nullum ſuum interponat judicium!) „*che il* „*teſto ſia ſconciato.*“ Adeone ignorabat Irum, ut miro ἑρμαίῳ ſanatum locum etiam corruptum crederet, quoniam ſane Capperonnerius, ex quo fere pendet, ad Homerum non ablegabat, quod modo in Therſite fecerat?

Dum vero priorum in ſcriptore meo errores libere noto, non ſum ignarus quantam

ego viciſſim reprehendendi materiam ſequentibus reliquerim. Quam ut, pro virili parte, praeſumam et minuam, ea quae inter preli moras poſterioribus curis melius perſpexiſſe videor, age percenſeamus. Ponam varias quoque ſcripturas meorum librorum inſigniores, ſuis locis a me praetermiſſas.

Epiſtola ad Tryphonem. Quod dixi *bibliopolae* appellationem abeſſe a Guelf., praeterea animadvertendum eſt, in iſto Codice, ſicuti in ed. Jenſon. nullam ne *Tryphonis* quidem comparere mentionem, ſed hoc eſſe initium totius operis: *Quintilianus Victorio.*

Prooem. primi libri §. 27. Adde ad notam Criticam: Cf. Prooem. libri ſexti §. 11. ubi *conſtantia* diſerte ſecernitur a *fortuitis.*

1, 1, 2. *Sed ut plus efficiat, aut minus.* Sine annotatione praetermiſi locum, quem tamen perperam cepiſſe nunc quidem mihi videor. *Ut* poſitum hic eſſe pro *etſi*, qui eſt uſus etiam noſtro ſcriptori frequentiſſimus, plane credo Celeb. Gedikio, qui in nota ad verſionem vernaculam hujus ῥήτεως negat ullum eſſe in loco ſubjectum ſi *ut* interpreteris *ita, ut.* Contra, ſi *ut* ſit *etſi*, inventum eſſe ſubjectum, quod e voce *nemo* debeat promi, in quo comprehenſum ſit *aliquis*; hoc autem maxime convenire loco. Tum colon tollas poſt *minus*, et verba *ſed — minus* duabus virgulis coerceas. Meliorem equidem non reperio interpretationem.

1, 1, 11. *velim — aſſiduus.* Adde ad not. Crit.: Sed c. 2, 5 *aſſiduus* de amico vel liberto. Quod autem (p. 25 extr.) dixi *unus aſſid.* ſine ſubſtantivo, intellecto ſaltem, eſſe durum, habes 1, 11, 14 *diligens*

aliquis ac peritus. Quod ibi *aliquis*, hoc nostro loco fuerit *unus.*

1, 2, 4. *Assunt multa.* Debebant moneri haec in nott. Critt.: Jens. (tac. Gesn.) *et sunt.* Goth. (tac. eod.) *et adsunt* cum edd. ante Gesn. omnibus praeter Obr. Nostrum e Palatino reponere suasit Gebhardus in Crepundd. p. 20. improbante Barthio in Adverss. p. 1430. Codd. memorantur nulli. *Et* omissum recte non puto. Fit enim tumida et confragosa oratio. *Assunt* (vel *adsunt;* hoc antem natum arbitror ex *et sunt*) an *sunt* scribatur, parum refert, quanquam illud exemplis commendare studet Gebh.

1, 2, 13. *de partitionibus.* Longe verius iis, quae in not. exeg. dicimus, est quod docet Ernestus in Lexico Techn. Lat. in voce *partit.* Significatur enim doctrina de statibus, reliquisque in rhetorica artificialibus, quam Graeci appellant διαίρεσιν, unde Menandri rhetoris titulus, διαίρεσις τῶν ἐπιδεικτικῶν, itemque Hermogenis τέχνη ῥητορικὴ διαιρετική. Vide eundem Ernest. in Lex. Techn. Graec. v. διαίρεσις.

1, 2, 26. *prima elementa.* Subit mutare vocem *elem.* in *emolumenta*, dicta pro *profectibus.* cf. Ruhnk. et alios VV. DD. ad Vellej. 2, 78, 1. item nostrum 3, 8, 7. Leniore profecto metonymia quam in *elementis.* Adjuvare videtur conjecturam, quod modo erant „*profectus* firmiores," quibus et ipsis persona imponebatur. Sic etiam 2, 3, 10.

1, 4, 10. *et Uos.* Sic et Jens. (tac. Gesn.)

1, 4, 10. *aut duas.* Non prorsus apertum est, modo ad „*unam,*" *syllabam* sit intelligendum, an *vocalem.* In priore ratione, illud quod subjicitur „*nisi quis* — *fieri*" non bene procedit, in altera, quae sola vera nunc videtur, exemplo non potest esse *duas.* Opus enim est significatione diphthongi, quae *duas* quidem

habet vocales; ſed *unam* ſyllabam. Sententia haec eſt: „Vocales deinceps poſitae et in unam ſyllabam coagmen-„tatae" (id enim ſignificare vocem „*junguntur*" h. l. apparet attendenti) „faciunt aut *unam* (vocalem) ut „*veemens*, aut *duas* (vocales) *ut aut*. Nam tres vocales „nunquam junguntur, ita ut ſint in una ſyllaba, niſi for-„te aliqua earum fungatur officio conſonantis, ut *vae*." Perperam igitur ſum ſecutus Geſnerum, ad *duas* intelligentem „ſyllabas" et exemplum in ipſa voce agnoſcentem, qui error repetitur in nota Critica p. 66. v. 5.

1, 4, 13. *ac laſes*. Haec verba omittit et Turic. Cod.

1, 4, 14. *vav ſimili*. Turic. cum Alm. *velut ſimili*. Buttmannus vocem hanc ſive *vav*, ſive *vel*, ſive *velut*, abjici malit, ut jam legatur „pro aſpiratione „ſimili" (videl. ipſi ei, in cujus locum ſubit, aſpirationi ſimilis eſt litera F) „litera." Hanc ſententiam fortaſſe etiam ex recepta efficias, transponendo ſaltem „ſimili „vav," ut *vav* ſit, non quidem dativus pendens a „ſimi-„li," ſed ablativus ab „utentes." Solet enim ſic loqui Qu. „C litera" ut hic „vav" (vel F) „litera." Obr. ſic: „velut ſimili F litera."

1, 4, 20. *duntaxat auctoribus*. De *duntaxat*, vide me retractantem ad 3, 8, 10. Confer Plin. Epiſt. 9, 34. „Audio me male legere, *duntaxat* verſus."

1, 4, 20. *Palaemon*. Debebam referre h. L, Palaemonem ipſius Fabii fuiſſe magiſtrum, ex narratione ſcholiaſtae Juvenalis ad Sat. 6, 452.

1, 5, 17. *diviſio Europai*. Turic. *Europae et Aſiae*. Si diviſio eſt in prima ſyllaba, dicas verum eſſe *Europae*, ſine additamento, pro more Quintiliani juſtam ſtructuram, quoad ejus fieri poteſt, plerumque ſervantis. Pendebit genitivus a voce *diviſio*; et nihilominus in

ipsa quoque syllaba *ae* fuerit demonstrata divisio. Etiam Turicensis vocem Graecam διαίρεσις omittit.

1, 5, 19. *Si H litera est non nota.* Buttmannus verba haec glossam putat, quae si absint *cujus* facilius ad aspirationem referatur (cf. tamen 3, 9, 1); in qua ratione novam sententiam a *Cujus* vult inchoari.

1, 5, 22. *ut videlicet.* An forte abjiciemus *ut*, tanquam natum ex male repetita sequentis prima syllaba *ui*?

1, 5, 24 (p. 105 not. Cr. v. 15 ad verba: *Magis tamen — placet*). Ex structura ipsa participii *cogentes* probabilior fit prior loci interpretatio. Si enim alios trisyllabum hoc nomen fecisse, circumducentes penultimam, voluisset significare, alios disyllabum, flectentes ultimam, videtur ita potius fuisse scripturus: „quam „qui — in unam cogunt et deinde flectunt, dupl. pecc." Fortasse igitur ipsum illud, quod rejeci, *Appî*, verum est, modo constaret Quintiliani tempore usum illum genitivorum in *i*, non autem in *ii*, de quo ago ad 3, 5, 17, plane fuisse abolitum, ut, miro sane casu, Horatiani moris Quintilianus imperitior Bentlejo reperiretur, et improbaret id, quod hic ab optimis quibusque ante Ovidianis scriptoribus unice frequentatum ostendit. Apparet autem, male circumflexu signari hodie a quibusdam ablativos primae decl. Nunquam enim ultima flexa est a Romanis. Apicem inscribere debent, quicunque signum requirunt. cf. 1, 7, 3 et Fosterum eo ipso loco, quem citavi in nota priorem.

1, 5, 24. *item Terei Nereique.* Non magna fuerit audacia, si quis hanc appendiculam pro spuria rejiciat.

1, 5, 31. *itaque.* Cod. Turic. a manu secunda *utique.*

1, 5, 33. *ſoni quibus — nationes reprehendimus.* Conjicit Heindorfius *in quibus*, ut praepoſitio exciderit poſt *ſoni*.

1, 5, 39. *igitur in initio.* cf. dicta ad 3, 8, 24. item 1, 1, 1.

1, 5, 57. *petorritum.* Admonuit me Buttmannus in Lexico Celtico Bulleti inveniri utrumque et *petoar* vel *pedwar* (quatuor) et *rit* (rota), ut jam et origo ſua Gallica et geminata litera R conſtent vocabulo. Idem vero etymon ipſe Bulletus tentat in v. *petorritum.*

1, 5, 60. *ut Pal. ac Tel. — dicerentur.* Receptam exhibet Pierius quoque ad Aeneid. 8, 506, qui hoc Quintiliani loco utitur, niſi quod *ac* deeſt ibi, et *diceretur* pro *dicerentur.* Agit autem Pierius de hac ipſa quaeſtione Grammatica, ut et Servius ad Aen. 8, 603, qui Graecam formam metri cauſa deſertam ait.

1, 5, 61. *apud Ciceronem Hermagora.* Sed improbat Quintiliani obſervationem, eumque bono Ciceronis Codice uſum negat Bentlejus ad Millium p. 518. 19. ed. Lipſ. (R. Bentleji Opuſcula philologica 1781. 8.)

1, 5, 65. *imperterritus.* Ad poëtarum et oratorum diverſam in verbis uſurpandis rationem cf. 10, 1, 28.

1, 5, 72. *Jam ne balare.* Puto legendum *Nam n. b.* Frequens confuſio. cf. Drakenb. ad Sil. Ital. 9, 242. item noſtr. 1, 10, 37.

1, 6, 5. *diminutione.* In hac voce aliquoties dormitavi, modo *di* ſcribens (cf. 1, 5, 46.) modo *de*, ut mox §. 6. Ex etymo quidem *de* locum tuetur, quod et hic et §. 6. Guelf. vindicat. Quanquam Priſcianus p. Putſch. 557. agnoſcit *di*, cum repetat e *dis.* Etiam ſupra, aliisque locis, vett. edd. et ipſi Codd. fere *diminuo* exhibent.

1, 6, 5. *domus.* Buttmannus pro hac voce conjicit *humus;* verisimillime, cum sic analogiae ipsius fluctuatio ostendatur.

1, 6, 16. *quid quoque modo.* Sic et Turic. Monet quae huc faciunt, de *quoquo modo* in primis, I. H. Vossius ad Virg. Ecl. 3, 109. p. 155.

1, 6, 31. *Pici.* Suspicatur Buttmannus *cj* in scriptura Codicum *Pithici* adhaesisse ex eo quod protinus infertur *cur.* Sic remanserit *Pithi*, quod possit videri corruptum ex *Paeti.* Sed non apparere, cur ex magna turba cognominum significantium hoc maxime seligeret Qu., in quo neque ex historia quidquam, ut in Bruto et Publicola, neque aliunde observandum esset. Reponi itaque velit idem: *Quinti,* quod fuerit signatum *Quīti.* In hoc enim nomine docebit Grammaticus, hoc et similia, ex numeris repetita, simplicissimam olim praebuisse denominandi rationem iis, quibus plures essent liberi, postea vulgaria facta nomina. *Pici* ipsum, quod quidem a Codice defendi videtur nullo, etiam hoc habere, quod displiceat, quia minime sit consentaneum, nomen antiquissimi herois Itali subjungi Romanis.

1, 6, 36. *argumento; ἠἲθ.* Turic. inserit *iuũi,* et *juvit* etiam Jens. (tac. Gesn.)

1, 6, 38. *etymologiae subjicere.* Perperam accepi sententiam Quintiliani. Eo enim tendit, ut significetur, quosdam latius definiisse *etymologiae* vocem, ut ea vel apertissimas nominum et verborum declinationes comprehenderet, cujusmodi exempla subjicit, cum verius *hujus nominis honos* nonnisi difficilibus in hoc genere quaestionibus debeatur. cf. 1, 7, 1.

1, 6, 40. *exanclare.* Ad finem notae Cr. adde: Idem judicium est Mureti Varr. lectt. 13, 17.

1, 6, 44. *lavamur — tondemur.* Adde ad not. Cr.: Fortasse tamen non tam male Varro perspexit rationem locutionis, nam sane cum totus aqua submergor, nullum corporis mei membrum lavat, verum omnia lavantur.

1, 7, 10. *significat.* Etiam Jens. (tac. Gesn.) et Tarv. dant *significant.*

1, 7, 12. *vesperuginem.* Etiam Turic. *vesperueruginem,* ut videatur cum hoc facere Cod. Argent.

1, 7, 17. *et similia.* Turic. inserit *his*, non male. cf. 2, 10, 14. 2, 17, 4.

1, 7, 18. *Ai syllabam.* Adde ad not. Cr.: „Edd. „vett. omnes:" (exc. Jens. quae lacunam relinquit, quo significat librarius in suo Codice fuisse Graecas literas, et Tarv. quae praefert *Ae*, quod est idem in Turic.)

1, 7, 29. *haec quoque — excesserint.* Adde ad not. Cr.: *Haec* neutrum h. l. quod solicitat Gesnerus, firmatur a gemino quod est 5, 6, 62.

1, 7, 33. *Redit.* Turic. *Sedit* cum ex Alm. affertur *Sedet*, quod et Obr. recepit, ex Arg. fortasse.

1, 8, 2. *plasmate.* Exemplum affectatae hunc in modum pronunciationis esse videtur, quod refert Plutarchus in Bruto p. 1000. A. Intrat conclave, quo se receperant expostulantes Brutus et Cassius, homo singularis audaciae et vecordiae M. Favonius μετὰ πλάσματος φωνῆς ἔπη περαίνων οἷς τὸν Νέστορα χρώμενον Ὅμηρος ἐπεποίηκει κ. τ. λ.

1, 8, 7. *De Menandro loquor.* Debebat hic memorari, fuisse moris apud veteres, ut in scholis legeretur Menander. cf. Valesii Emendationes p. 54. it. Fabric. B. G. Harl. 2, 455.

1, 10, 2. *studia.* Debebat proponi conjectura Klotzii lenissima et quae vehementer blandiatur: *stadia*, nescio an vera. Recte auctor eo loco ubi suadet emendationem (in edit. Tyrtaei 1767. p. 71.) ablegat ad Broukhusii notam Propert. 3, 20, 25, cui et ipsi reddidit hic *stadiis*, pro *studiis*, cum idonea exemplorum auctoritate. Sed locum Ciceronis, qui paene conficiat rem habes, De Or. 1, 32 extr. „ii qui *ingrediuntur* in „*stadium*“ ubi ante Lambinum legebatur *studium*. Vide an paulo ante De Or. 1, 30 extr. recte mutem „in isto „*stadio*.“ Aliquot ejusdem confusionis exempla e scriptoribus ecclesiasticis affert *Morelius* in „Elémens de „Critique“ p. 81. (à Paris 1766. 8.)

1, 10, 4. *quod et M. Cicero.* cf. ad not. Cr. etiam 3, 8, 42. et 3, 11, 18 ubi pro „etiam Cic.“ Turic. „et Cic.“

1, 10, 20. *habent carmen.* Adde ad not. exeg.: cf. §. 32. „suum quoddam *carmen*“ quo fit item verisimile, *carmen* dici pro *modis musicis*.

1, 10, 29. *At si quis.* *Ac* pro *at*, quod malle me dixi in not. exeg., ipsum dat Turic.

1, 10, 37. *Jam primum.* Non solus Guelf. sed et Turic. *Nam pr.*

1, 10, 38. γραμμικαὶ ἀποδ. Ad firmandam hanc scripturam facit etiam §. 49. ubi „*lineares* probationes.“

1, 10, 48. *Sint extra.* Ad not. Cr. cf. 3, 11, 25.

1, 11, 3. *in his.* Ad not. Cr.: Pertinet haec nota ad id quod sequitur *in his doctoris.* De Goth. et Jens. dantibus *hujus d.* tacuit Gesn. Turic. non memoratur, sed Alm. *hujus d.* Etiam post Aldum dant pravam scripturam Bad. Cerv.

1, 11, 14. *pronunciatione.* Adde ad not. Crit.: Sed obvertit Buttmannus usum nimis hodiernum conjunctionis *et* in tribus nominandis (quo nomine idem

improbat omissum *ac* inter *Pal.* et *Tel.* 1, 5, 60). Quid si abjicis *et?* Ut narrantur dare Bodl. Ioann. Alm. Voss. 3. Ad 3, 6, 25 insertum *et* ante *extra* non recte videor probasse. Est tamen illud etiam in Turic. (alt. coll.)

1, 11, 15. *corporis*. Turic. et Guelf. cum Codd., credo, omnibus (nisi quod tacentur Voss. 1. 2.) et edd. ante Bad. *corporum*, quo accedit Ald. sec. Nec video quare recessum sit ab hac scriptura.

1, 12, 13. *subseciva*. Adde ad not. Cr.: Videntur autem plures stare auctores ab eorum parte, qui scribunt *subseciva*, vel potius *subsiciva* (nam sic in lapide Gruteriano), quo et hic et alibi fere deducit Codd. scriptura. cf. Dausquium in h. v. Vol. 2. p. 299. Est tamen *subsidia* in Jens. (quam *successiva* dare narrat Gesn.) sicut in omnibus meis ante Ald. Deinceps hoc revocavit Gryphius, donec verum restitueret Obrechtus. Sed Rollinus et Burm. *subsidia*.

1, 12, 14. *musicis modis*. (Adde ad not. Crit. *moduletur aut*.) Mira in hac voce sors est conferentium Codicem Gothanum. Cum enim Gesnerus praetermisisset *notis* in isto libro, monitus postea ab Heusingero, ne ipse quidem attendi illam scripturam. Est autem ea in Codd. ut quidem videtur omnibus, praeter Guelf. Voss. 1. 3. Bern. Ioann. si modo nihil peccavimus, quotquot hosce Codd. inspeximus. Edd. habent *notis* meae ante Gryph. omnes, et revocavit Obr. Neque jam dubito quin verissima sit haec scriptura, quanquam ad hodiernum rei nomen miro modo accedit. Cum tamen signa ipsa sonorum veteribus frequentata esse constet, quibus literas, varie immutatas, adhibebant, quidni prius etiam, quam vulgo creditur, *notarum* nomen usurpatum fuerit? cum praesertim nihil habiturum esset ignoti vel obscuri, etiamsi Quintilianus primus hoc loco sic uteretur vocabulo, addens *musicis*, quo fit manifestus sensus. vid. Cangius in Gloss. med. et inf. Lat. voce *Nota* secundo loco.

1, 12, 14. *minutissima geometr.* Turic. inserit *usque* cum Bodl. Alm. Bern. ed. Andr. et meis ante Bas. omnibus. Verum credo. Guelf. transponit verba *utique ad minut.* sic: *ad minut. utique,* qua ratione potuit excidere *usque.*

1, 12, 16. *pulcherrima rerum.* Sublimioris orationis locutio, mutuo sumta, ut videtur, a poëtis. Expressam dicas e Virgilii versu Georg. 2, 534. Neque enim accedam I. H. Vossio *rerum* pro *rerumpublicarum* positum accipienti. Alia est ratio cum adjicitur nomen terrae vel populi ad *res,* vel *rem,* cujusmodi sunt omnia, quae appellat, loca. Usus autem poëtarum in hac forma satis est constans. Nam si *maxima rerum Roma* itidem reipublicae significatu dicta videatur Aeneid. 7, 602, Ovidius certe Metam. 8, 49. aliisque locis *pulcherrime rerum* dixit hoc, quem vindico, latiore intellectu. Cui simile est Claudiani „*operum.— pulcher*„*rimus* — Mundus“ De quart. Conf. Honorii v. 284. 85. ubi *operum,* pro *rerum.* Ne ipsi quidem Horatii Scholiastae concedam ad Satt. 1, 9, 4 „Quid agis dul„cissime *rerum*“ verba sic dirimenti, ut *rerum* pendeat ex *Quid.* Vides in horum locorum nullo adjectivum referri ad vocem *rerum* (quae foret languida plane et elumbis oratio) sed ad id quod ubique laudetur, ut modo masculinum debeat poni, modo femininum, pro re nata.

1, 12, 17. *lectorem.* In fine notae exeg. adde: Plin. Epist. 5, 19.

2, 1, 12. *pertinere ad oratorem.* Hoc loco non erat negligenda varietas scripturae Turic. *orationem.* Quod quanto praestet recepto, facile sentias, si *statuam,* non *statuarium,* comparari attenderis. Eadem similitudo repetitur in prooemio lib. 7. §. 2. Faciunt autem cum Turic. Codd. Alm. Ioann. Bal. Voss. 2. edd. ante Ald. sec. meae omnes, excepta Ald. pr. Revocavit

orationem Obr. quod et ipſe facere debebam, nihil moratus auctoritatem Guelferbytani, quem appello ad 3, 5, 12 in not. Crit.

2, 3, 4. *alter, ille etiam.* Turic. poſt *alt.* inſerit *error* cum Bodl. ed. Andr. Jenſ. (tac. Geſn.) et meis ante Gryph. omnibus. Ex quo recte efficere videtur Burm. *alter, et ille etiam.* Nam neque vetuſta illa, neque recepta plane procedit.

2, 3, 6. *Phidias — illa autem quae in ornamentum.* Obverſatus Fabio videtur locus Ciceronis De Or. 2, 17 extr. Is autem, praeter miram et nimiam paene convenientiam, quae eſt ei cum proximi capitis concluſione, habet difficultatem, quam non videtur ſuſtuliſſe Erneſtus, etſi probatus Wyttenbachio V. Celeb. in bibl. Crit. Vol. 1. p. 19. Noſter infra (2, 19, 3.) Praxitele utitur exemplo, quo in loco verba fere illa, quae ſunt impeditiſſima apud Ciceronem (De Or. 2, 17) „*illud idem artifex*" ſatis apte ponuntur.

2, 4, 2. *accepimus ſpecies.* Turic. Guelf. Goth. (tac. Geſn.) *accipimus ſp.* cum edd. meis a Gryph. inde usque ad Geſn. qui ex vett. praeteritum revocavit. Videtur aptius praeſens, quia ſignificatur recepta inter homines diviſio narrationum, non ea, quam in prioribus ſcriptor ipſe fecerit, quo poſſit deducere praeteritum hoc loco poſitum. Neque obſtat mox comparens *dedimus*, quod proprie de ſe dicit reſpiciens ad 1, 8, 18. 1, 9, 2. 6. Peculiaris autem *argumenti* ſignificatus in h. l. invenitur etiam apud Ciceronem de Inv. 1, 19.

2, 6, 2. *et ideo neutrum.* „*Et*" hoc, natum e poſtremo eo, quod antecedit, *utrumque*, abjiciendum duco.

2, 8, 7. *ſacrorum certaminum.* Adde ad notam ex.: Certamina ſacra, nulla loci temporisve quo inſti-

tuantur ratione habita, promiscue dicuntur omnia corporis exercendi spectacula ut Digest. 3, 2, 4, 1 aliisque multis Pandectarum locis:

2, 8, 14. *Nicostratus.* Adde ad not. ex.: vide et Dial. de causs. corruptae eloquentiae c. 10. in quo et ipso Nicostratus memoratur, ibique Lipsii not.

2, 11, 4. *pluribus — diebus.* Adde ad notam ex.: Hic magis etiam citandus erat locus 10, 3, 15. qui agit itidem de cogitando et scribendo, quod fit in conclavi, cum undecimi libri sensus actionem ipsam respiciat. Quanquam et ibi est *intueri lacunaria*, sed altero loco *spectantes tectum*, et plane repetuntur, quae hic legimus. Pro *tectum* non (ut dixi in nota) sine Gothano *rectum* hic dat Voss. 2, sed et 10, 3, 15. ubi vicissim nulla Gothani mentio. Contra Jens. (2, 11, 4.) *tectum*, non *rectum*, ut narrat Gesn.

2, 12, 10. *pedem inc. femur — caedere.* Adde ad not. ex.: Ne ipse quidem Qu., tempore si fiat, improbat vid. 11, 3, 123. De pede ibidem §. 128.

2, 12, 11. *tribuerunt et ineptos.* Guelf. et Turic. omittunt *et* cum Alm. Goth. Voss. 1. 2. et edd. Jens. (tac. Gesn.) omnibusque ante Gryph. meis, quod verum existimo. Alio tamen loco pluribus ita praemittitur *et* 2, 17, 8.

2, 13, 9. *nempe enim.* Eadem junguntur ab auctore Dial. de corr. eloqu. c. 35. „Nempe enim duo „genera."

2, 15, 9. *alioqui.* Eodem fere usu 2, 1, 4.

2, 15, 23. *Athenaeus.* Adde ad not. ex.: Quae et hic dico et repeto ad §. 34, pugnant cum iis, quae §. 14. diserte tribuuntur Hermagorae. Ejus enim finitionem dum manifesto rejicit Quintilianus, non potuit ejusdem esse, quam reliquis omnibus praeferret. Ne-

que enim rem dirimit, si illum §. 14. *oratoris*, hunc autem *rhetorices* finem esse dicas. Me in errorem deduxit Capperonnerius, qui ad 3, 1, 16. affirmat, Fortunatiani artem ex Hermagoreis praeceptis esse expressam. Ad notam Crit. §. 34. erat excitandus locus hujus capitis §. 4, unde appareret Isocratis non posse credi istam finitionem rhetorices.

2, 15, 36. *auctor.* Ad not. ex.: cf. Epist. ad Tryph. 1. „legendis *auctoribus.*"

2, 16, 4. *civitatium.* Ad not. Crit.: cf. 2, 4, 33. ubi plurimi libri (ut Guelf. et edd. pleraeque) itidem omittunt I.

2, 16, 10. *quo bene uti licet.* cf. 2, 10, 3.

2, 17, 41. *perceptionibus.* Non, ut dixi in not. Crit., solus hoc dat Bern. Cod., verum etiam Turic. a prima manu, correctum deinde *praec.*

3, 1, 21. *Laenas.* Sic ipse Turic. ex altera collatione, et supra 1, 4, 25. *Laenates*, quanquam ne illic quidem in omnibus libris. Altera item collatio in Turic. quoque ostendit *Tutilius*, hac ipsa §.

3, 2, 1. *summam.* Ad not. Crit.: Turic. *sumam*, alt. coll.

3, 3, 7. *Idem in Oratore.* Ad not. Crit.: Etiam Turic. *Idem cum in oratore*, a secunda manu.

3, 3, 9. *posita nomine.* Ad not. Crit.: Etiam Turic. ex alt. coll. glossam illam Guelferbytanam habet, sed inserto *dicitur* ante *dispensatio*, et in margine.

3, 4, 14. *mutuantes.* Ad not. Crit.: cf. 3, 3, 6. *ex eo mutuari.*

3, 5, 2. *irruperunt.* Ad not. Crit.: Ex Turic. affertur altera collatione *inruperint.* Sed confer de hoc

post *cunque* conjunctivo Bentlej. ad Horat. Satt. 1, 10, 88, qui ex poëtis tuetur indicativum.

3, 5, 3. *cum quibus*. Ad not. ex.: cf. nostr. 2, 21, 8.

3, 5, 18. *intelligimus*. Turic. quoque ex alt. coll. *intellegamus*. Ad usum conjunctivi in tali sententia cf. 3, 4, 10. „quam sane *permittamus*."

3, 6, 3. *Naucrate*. In nota ex. post ἑταῖρος adde: Ναυκράτης. Dionys. Halic. in Arte p. 39. Vol. 2.

3, 6, 9. *obtinendum*. Ad not. Crit.: Turic. ipse (ex alt. coll.) *optinendum*.

3, 6, 11. *prima parte*. Ad not. Crit.: cf. 1, 10, 49. „ad efficiendum *quod intendimus*."

3, 6, 49. *quo dicit quaedam*. Turic. et Alm. *quod d. q.* Sed edd. meae ante Ald. sec. omnes (exc. Ald. pr.) cum Goth. et Voss. 2. *quando d. q.* Placet.

3, 6, 53. *inquam*. Ad not. Crit.: Sed in alt. coll. dicitur Turic. dare *in quam*.

3, 7, 26. *eadem quae*. Ad not. Crit.: Male cepi notam Gesneri, qui nihil eo loco monet de Gothano, sed pro *eademque* ipse conjicit *eadem quae*. Habet enim illud, cum tot aliis libris, etiam Gothanus, ut ipse notavi. Sed firmant ii, quos dixi, Codd. verissimam Gesneri emendationem.

3, 8, 45. *hic vel ambitus*. Ad not. Crit.: Itidem *vel* pro *velut* Guelf. 2, 6, 5. Vicissim 1, 6, 2. Turic. *velut* pro *vel*, idemque cum Alm. 2, 12, 4.

Sed manum de tabula. Habes satis longam peccatorum indicem, licet minus densum illum in postremis hisce, quippe nondum „refrigerato inventionis amore." Quae tamen hic sunt repetita et retractata, aequa

ac typographi errores, leves plerosque, quanquam nimis multos pro diligentia, quae in corrigendis plagulis adhibita est summa, ut percensere ne graveris, antequam ad ipsum opus legendum accedas, impense te rogo, lector benevole, cujus quidem judicio jam me meosque labores volens permitto. Reliquos Quintiliani libros continuo me daturum spero. Interim scito, prelo subjectum fuisse Bipontinum scriptoris mei exemplum, in quo si, nunc mutandis nunc retinendis sententiarum diremtionibus, plus etiam, quam indicavi, est turbatum, veniam peto. In margine interiore notatae sunt paginae Burmannianae. Dum vero ipsa haec praefatio typis exprimitur, effigiem nummi illius Patiniani, habentis nomen Quintiliani, de quo supra dixi, mecum communicavit vir eruditus, literisque juvandis semper intentus, Kirchhof, Senator Hamburgensis, concessam sibi ab illustrissima doctissimaque Comite Bentinckia, ipsius nummi domina. Apparet ibi os Augusti aliorsum, quam in Patini effigie, spectans, videlicet sinistrorsum illud convertitur. C autem satis manifesto agnoscitur in nomine, quanquam aliqua est literarum obscuritas.

M. FABII QUINTILIANI
ORATORIAE
INSTITUTIONIS
LIBRI XII.

ARGUMENTUM LIBRI I.

Editionis festinatio. Ep. ad Tryph. Occasio scribendi. Prooem. 1 — 3. Ambitus materiae — 5. Dedicatio — 6. Pristini de eadem re libri — 9. A philosophis res repetuntur — 17. Oratoris perfecti exemplar — 21. Operis descriptio — 23. Qui futurus et docendi et dicendi modus — Cap. 1. — Nutrices — 6. parentes, matres, servuli — 8. paedagogi — 12. Graecus sermo, Latinus — 14. Aetas discendo par. — 20. Infantes quomodo docendi — 24. Legere — 27. Scribere — 31. Legendi nulla festinatio — 37. Quae prima scribenda — 37. Pronunciatio exercenda — C. 2. Utrum domi an in frequentia scholarum — 4. Corrumpi mores — 6. Domestica corruptio — 9. Profectus in scholis — 17. Commoda scholarum. Usus hominum — 20. Amicitiae, aemulatio — 23. Mos suorum praeceptorum — 26. Modus imitationis et institutionis — 29. Praeceptorum ardor — C. 3. Ingeniorum experimenta — 3. Praecocia non placent — 6. Tractandorum ratio — 8. Remissio, lusus — 14. Castigatio — C. 4. Grammatica — 7. Literarum inquisitio — 13. Mutatio et declinatorum et rectorum — 17. Partes orationis — 22. Nomina — 27. Verba — C. 5. Emendate loquendi regula — 2. Verba singula nostra — 4. Euphonia — 5. Barbarismus — 8. in gente — 9. in animo — 10. Grammaticae — 17. Vitia pronunciandi, de aspiratione — 22. Accentus — 25. An in ultima unquam — 30. Legitimus — 32. vocis vitia — 34. Soloecismus. An in verbo — 37. in gestu — 38. Ejus species — 41. Per omnes orationis partes — 42. Dualis an in latinis — 45. Ceterae partt. or. — 48. Earum commutatio — 52. Schemata — 54. Alia specie soloeca, non re — 55. Peregrina — 58. Graeca, immutata — 65. Compositae voces — 71. Propria, translata, usitata, nova — C. 6. Sermo — 4. Analogia — 12. Ejus defectus — 28. Etymologia — 34. ejus abusus — 39. Vetustas — 40. Modo

opus in ea — 42. *Auctoritas* — 43. *Consuetudo* — C. 7. *Orthographia* — 2. *distinguit dubia* — 7. *Praepositionum coalescentium* — 9. *Dividendi* — 10. *Litera K* — 11. *Orthographiae consuetudo. Vetustissima tempora* — 20. *Ciceronis, aliorumque* — 28. *A pronunciatione diversitas* — 30. *Judicium* — 32. *Defensio suae docendi rationis* — C. 8. *Lectio* — 2. *Qualis* — 4. *Quorum* — 8. *Latini veteres* — 13. *Grammatici in praelegendo partes* — 18. *Enarratio historiarum, cum delectu facienda* — C. 9. *Dicendi primordia* — 2. *Aesopi fabellae* — 3. *Sententiae, chriae* — 6. *Narratiunculae poëticae* — C. 10. *Ceterae ante rhetorem artes* — 2. *An necessariae* — 9. *Auctoritas veterum pro musica* — 12. *Exempla* — 16. *Natura rei* — 17. *Cum grammatica commercium* — 22. *Quid ex ea petat orator. Vocis ratio* — 26. *Corporis motus* — 27. *Utilis oratori ostenditur* — 31. *Sed qualis* — 34. *Geometria, in caussis versatur* — 37. *Major cum arte or. cognatio. Ordo* — 38. *Probatio certa* — 39. *In paradoxis* — 46. *Astronomia* — 47. *Exempla* — 49. *Facillima in multis rebus probatio geometrica* — C. 11. *Comoedus pronunciationem futuri oratoris praeparet, sed cum modo* — 4. *Oris vitia corrigat* — 9. *Faciei* — 12. *Certi ex comoediis loci* — 14. *Oratorum quoque ediscendi* — 15. *Palaestra* — 17. *Chironomia* — C. 12. *Posse haec simul fieri, ipsa natura poscente* — 3. *Exempla* — 8. *Pueri laboris tolerantiores* — 14. *Quare nimia haec videantur aequalibus* — 19. *Conclusio libri.*

M. FABIUS QUINTILIANUS
TRYPHONI
SALUTEM.

Efflagitasti quotidiano convicio, ut libros, quos ad Marcellum meum de Institutione ora-

' *Tryphoni Salutem.* Inserunt pleraeque edd. *bibliopolae.* De hoc vocabulo recte dubitat Gesn., quia vix Romanum videatur professionis id genus nomen ponere in titulis. Abest a Guelferbytano, Gothano, et vett. edd. Loc. Rusc. Bad. Cervicorni. Jensonius perversa ratione ipsi Marcello Victorio hanc epistolam inscribit, sic: *Fabius Quintilianus Victorio salutem.* Inde esse videtur quod Cod. Bodl. scriptoris nomini addit *Victor.*

Tryphoni. Meminit ejus Martialis l. 4. Ep. 72.

Exigis, ut donem nostros tibi, Quinte, libellos.
Non habeo, sed habet bibliopola Trypho.

item l. 13. Ep. 3.

convicio. Cave, de injuria cogites. Sic Cicero Epp. ad Qu. fratr. l. 2. ep. 11. „Epistolam hanc *convicio* efflagitarunt codicilli tui.“ ib. ep. 12. „tantum fuit frigus, ut populi „*convicio* coactus, sit (consul) „nos dimittere.“ De his ad Qu. fratrem locis vide Manutium in Commentario. Ad Diverf. l. 12. ep. 25. „Itaque „crebras vel potius *quotidianas* „*compellationes* meas non tu„lit, seque in urbem recepit „invitus: neque solum spe, „sed certa re jam et possessione „deturbatus est meo justissimo „honestissimoque *convicio.*“ In quo loco attende, variatum esse, *convicium* dicendo pro *compellationibus*, quae *quotidianae* fuerant, ut hic *quotidianum convicium.* Interpunctionem autem loci postremi habet Ernestus ex vet. ed., qualem ad Quintilianum proposuit Capperonerius. Etiam pro Cluent. c. 27. manifestum exemplum: „*convicium maximum* fecit ne iretur,“ ubi est, pro eo: *maximopere contendit, poposcit.* Plin. Epp. l. 5. ep. 11. *convicium* tamen plane quale nostrum, ad libros emittendos, opponitur *blanditiis.*

toria ſcripſeram, jam emittere inciperem: nam ipſe eos nondum ſatis opinabar maturuiſſe: quibus componendis, uti ſcis, paulo plus quam biennium, tot alioqui negotiis diſtri- 2
ctus, impendi: quod tempus non tam ſtilo, quam inquiſitioni inſtituti operis prope infiniti, et legendis auctoribus, qui ſunt innumera-
2 biles, datum eſt. uſus deinde Horatii conſilio, qui in arte poëtica ſuadet, ne praecipitetur editio,

— *nonumque prematur in annum,*

dabam iis otium, ut refrigerato inventionis amore, diligentius repetitos tanquam lector
3 perpenderem. Sed ſi tantopere efflagitantur, quam tu affirmas, permittamus vela ventis, et oram ſolventibus bene precemur. Mul- 3
tum autem in tua quoque fide ac diligentia poſitum eſt, ut in manus hominum quam emendatiſſimi veniant.

ſtilo. Scribendi labori. De orationis indole enim non cogitandum.

in arte poet. v. 388.

oram ſolventibus. *Oram* funem nauticum eſſe, quo navis alligetur, ſatis apparet ex locis Livianis l. 22. cap. 19. „Vix-„dum omnes conſcenderant, „cum alii reſolutis *oris* in anco-„ras evehuntur" cet. l. 28, 36. „trahunt ſcalas, *oraſque* et an-„coras — praecidunt." Conſule ad iſta loca Drakenborchianam editionem. Item noſter l. 4, c. 2, §. 41. ſolvimus *oram*, neque ibi quidquam variatur ab Aldo et Codd. Scita eſt obſervatio Geſneri in Theſauro, videri uſum vocabuli fuiſſe plebi et ipſis nautis peculiarem, ut propter id ipſum eſſet rarior apud ſcriptores.

M. FABII QUINTILIANI

IN

ORATORIAE INSTITUTIONIS

LIBROS XII

AD MARCELLUM VICTORIUM PROOEMIUM.

4 Post impetratam studiis meis quietem, quae
5 per viginti annos erudiendis juvenibus impenderam, cum a me quidam familiariter postularent, ut aliquid de ratione dicendi componerem, diu sum equidem reluctatus: quod auctores utriusque linguae clarissimos non

quietem quae. quietem quam. Goth. tacente Gesnero, sed Guelf. recte *quae.*

Ad Marcellum Victorium. Ad hunc Epistolam scripsit Statius Sylv. L. 4. carm. 4. qui et ipsum eum sylvarum librum ei dedicavit, praefatione pedestri. Discas e carmine Statiano, eum eloquentiae forensis laude clarum fuisse, gratiosum apud Domitianum, magnisque rebus gerendis, etiam bellicis, paratum; et, cum ipse juvenis esset h. e. annum 35 nondum supergressus, habuisse filium, ex generosa uxore susceptum, nomine Gallum, qui, patri valde dilectus, ingenio et favore principis ad summos quosque honores posset aspirare.

per viginti annos. Expressa fuit omnis haec ratio muneris doctoris publici, qualis primus fuit noster, ad similitudinem stipendiorum; ut post viginti stipendia docendi, sicut post totidem militaria, missionem honestam impetrarent doctores, qui mos in legem abiit. vid. Justiniani Cod. 12, 15.

utriusque linguae. „Docte sermones *utriusque linguae.*"

ignorabam multa, quae ad hoc opus pertinerent, diligentiſſime ſcripta poſteris reliquiſſe.
2 Sed qua ego ex cauſa faciliorem mihi veniam meae deprecationis arbitrabar fore, hac accendebantur illi magis: quod inter diverſas opiniones priorum, et quasdam etiam inter ſe contrarias, difficilis eſſet electio: ut mihi, ſi non inveniendi nova, at certe judicandi de veteribus, injungere laborem non injuſte vi-
3 derentur. Quamvis autem non tam me vinceret praeſtandi, quod exigebatur, fiducia, quam negandi verecundia: latius ſe tamen aperiente materia, plus quam imponebatur oneris, ſponte ſuſcepi; ſimul ut pleniori obſequio demererer amantiſſimos mei; ſimul ne vulgarem viam ingreſſus, alienis demum ve-
4 ſtigiis inſiſterem. Nam ceteri fere, qui artem orandi literis tradiderunt, ita ſunt exorſi, quaſi perfectis omni alio genere doctrinae 6
ſummam inde eloquentiae manum impone-

demererer, de me mererer. Goth. (tac. Geſn.) *ſummam inde eloquentiae manum.* Firmata haec ſcriptura ſat multis libris, quibus accedit Guelf. et talem invenit Regius, qui primus ex *eloquentiae* ultimam vocalem *e* abraſit. Nimirum *in̄*, quod erat compendium pro *inde*, male interpretabatur. cf. Drakenb. ad Liv. 10, 26, 6. Sic orta, quae ante

Hor. Od. 3, 8, 5. et ibi Bentlejus. Cic. de Off. 1, 1. „par ſis „in *utriusque orationis* ſacultate."

demum. Plane pro *tantum*, temporis ſignificatione obliterata vel evaneſcente. Sic ſaepe apud noſtrum et alios ejusdem aetatis. Etiam Paulus e Feſto (p. Dac. 117.) „Alii *demum* pro *duntaxat* poſuerunt." vid. et Ruhnkenium ad Rutilium Lupum p. 67.

ſummam inde eloquentiae manum. Genitivo, non dativo caſu accipienda vox *eloquentiae*;

rent: ſive contemnentes tanquam parva, quae prius diſcimus, ſtudia: ſive non ad ſuum pertinere officium opinati, quando diviſae profeſſionum vices eſſent; ſeu, quod proximum vero, nullam ingenii ſperantes gratiam circa res, etiamſi neceſſarias, procul tamen ab oſtentatione poſitas: ut operum faſtigia ſpectantur, latent fundamenta. Ego, cum nihil exiſti- 5
mem arti oratoriae alienum, ſine quo fieri oratorem non poſſe fatendum eſt, nec ad ullius rei ſummam, niſi praecedentibus initiis, perveniri; ad minora illa, ſed, quae ſi negligas, non ſit majoribus locus, demittere me non recuſabo: nec aliter, quam ſi mihi tradatur educandus orator, ſtudia ejus formare ab infantia incipiam. Quod opus, Marcelle 6
Victori, tibi dicamus: quem, cum amiciſſimum nobis tum eximio literarum amore flagrantem, non propter haec modo (quanquam ſunt magna) digniſſimum hoc mutuae inter nos caritatis pignore judicabamus; ſed quod eru-

Geſnerum recepta erat, lectio: *ſummam in eloquentia manum.* Editio Veneta, apud Ge. de Ruſconibus 1512, miram exhibet loci conſtitutionem *ſummam eloquentiam manum.* Fortaſſe mero operarum errore; etſi *correctiorem* eam priori, anni 1493, dicit Erneſtus Fabr. Bibl. Tom. 2. p. 268. Falſo ſane, ut pluribus exemplis intellexi. Prae recepta a nobis, quae ferri ſane poteſt, arridet Burmanni conjectura: *eloquentia — imponeret.*

minora illa. *majora illa.* Guelf. Sic etiam in ſuis inveniebat Regius, qui correxit; ſed ſatis multi Codd. ejus emendationem agnoſcunt.

dativus eſt in *perfectis.* *Inde* apud Livium. vid. Drakenb. ad
autem pro *deinde* quod frequens Liv. 42, 55. 6.

diendo nato tuo, cujus prima aetas manife- 7
ſtum iter ad ingenii lumen oſtendit, non inutiles fore libri videbantur, quos ab ipſis dicendi velut incunabulis, per omnes, quae modo aliquid oratori futuro conferant, artes, ad ſummam ejus operis perducere deſtinaba-
7 mus; atque eo magis, quod duo jam ſub nomine meo libri ferebantur artis rhetoricae, neque editi a me, neque in hoc comparati. Namque alterum, ſermone per biduum habi-

nato. Negant *natum* pro *filio* ab aliis quam Poëtis dici; Regium autem in ſuis ad Quintilianum problematis (*Dialogo* ſine dubio *de quibusdam Quintiliani locis*, Venetiis 1490 edito) memorare codicem, ubi *Getae* viderit pro *nato*, refert Pithoeus. Debebat ſaltem pro *Getae* ſcribi *Gallo*, quod fortaſſe corruptum fuerit in *gnato*, *nato*. cf. v. c. Cic. ad Div. 1, 9. *Lent. tuo.* noſt. 6. Prooem. 9. *Qu. mei.* Si ullus Cod. praeferret hoc, nemo facile contemſerit; quanquam de uſu illo τοῦ *natus* nonniſi poëtico non eſt confecta res.

manifeſtum iter ad ingenii lumen. Non fuit obſervatum in Aldina ſecunda *diligentius recognita*, ut praefert titulus anni 1521, eſſe: *manifeſtum jam ingenii lumen*, cum in priore anni 1514 ſit recepta. In Almelovenii Codice itidem *m. ingenii lumen* omiſſo *iter ad*, ſed et *jam*, quod pro eo eſt apud Aldum. Apertior ſane et ſimplicior ſententia ſine iſtis: *iter ad*, ſed praegravat auctoritas et numerus Codd. et excuſorum.

dicendi. In hujus vocis varietate notanda operae Gibſoni videntur erraſſe. Cum enim ſit in ejus textu, quod in omnibus fere ante eum: *dicendi*, excerpta in extremo margine poſita iterum exhibent *dicendi*, ut probabile fiat, eum ſupra voluiſſe dare *diſcendi.* Poſterius habet *Gothanus* et, niſi fallor, Voſſianus ſecundus, quanquam apud Burm. ita ſcribitur: *diſcendi, dicendi* Voſſ. ſec. cum tamen ipſe receperit Burm. *dicendi,* in quo errorem typothetae ſuſpicatur Geſnerus. Ut credam *diſ-*

ad ingenii lumen. Ad eloquentiam; appoſite enim Regius citat Ciceronis locum in Bruto c. 15. „Ut enim hominis decus, ingenium, ſic *ingenii* ipſius *lumen* eſt *eloquentia.* Et poteſt videri eo reſpexiſſe Quintilianus, ſi modo ſana eſt apud ipſum ſcriptura.

to, pueri, quibus id praeſtabatur, exceperant:
alterum pluribus ſane diebus, quantum notan-
do conſequi poterant, interceptum, boni ju-
venes, ſed nimium amantes mei, temerario
editionis honore vulgaverant. Quare in his 8
quoque libris erunt eadem aliqua, multa mu-
tata, plurima adjecta, omnia vero compoſi-
tiora et, quam nos poterimus, elaborata. Ora- 9
torem autem inſtituimus illum perfectum, qui
eſſe niſi vir bonus non poteſt. ideoque non
dicendi modo eximiam in eo facultatem, ſed
omnes animi virtutes exigimus. Neque enim 10
hoc conceſſerim, rationem rectae honeſtaeque
vitae (ut quidam putaverunt) ad philoſophos
relegandam: cum vir ille vere civilis, et pu-
blicarum privatarumque rerum adminiſtratio-
ni accommodatus, qui regere conſiliis urbes,
fundare legibus, emendare judiciis poſſit, non
alius ſit profecto, quam orator. Quare, tam- 11
etſi me fateor uſurum quibusdam, quae philo-

cendi eſſe in Voſſ. 2., facit mirus in ceteris, de quo alibi, hujus Codicis cum Gothano conſenſus. Praefero autem *dicendi*, quia ipſa puerorum diſciplina, ipſum *diſcere*, bene appellatur *dicendi incunabula*; Grammatice enim futuro oratori, quod viro futuro cunae. cf. 1, 1, 21. Tam aptam in ſcriptura, quam recepit Geſnerus: *diſcendi incunabula*, imaginem non agnoſco. Guelf. et Bodlejanus cum tot, de quibus tacetur, Codd. et edd. plurimis defendunt *dicendi*; etſi in vocibus his *dicere* et *diſcere*, quarum frequentiſſima confuſio, non magna eſt Codd. auctoritas. cf. Plin. Epp. 3, 5, 5. „*or. ab inc.* inſtituit."

compoſitiora. Hic de illa, quam poſt haec tractabit, (l. 9. c. 4.) *compoſitione*, ſeu numero oratorio, non eſt cogitandum; *compoſitiora* ſunt magis ordinata, in unam compagem commiſſa.

ſophorum libris continentur, tamen ea jure vereque contenderim eſſe operis noſtri, pro-
12 prieque ad artem oratoriam pertinere. An, ſi frequentiſſime de juſtitia, fortitudine, tempe- 8
rantia, ceterisque ſimilibus ſit diſſerendum, et adeo, ut vix ulla poſſit cauſa reperiri, in quam non aliqua quaeſtio ex his incidat, eaque omnia inventione atque elocutione ſint explicanda: dubitabitur, ubicunque vis ingenii et copia dicendi poſtulatur, ibi partes
13 oratoris eſſe praecipuas? Fueruntque haec, ut Cicero apertiſſime colligit, quemadmodum juncta natura, ſic officio quoque copulata, ut iidem ſapientes atque eloquentes haberentur. Scidit deinde ſe ſtudium, atque inertia factum eſt, ut artes eſſe plures viderentur. Nam ut primum lingua eſſe coepit in quaeſtu, inſtitutumque eloquentiae bonis male uti, curam morum, qui diſerti habebantur, reliquerunt.
14 Ea vero deſtituta, infirmioribus ingeniis velut praedae fuit. Inde quidam, contemto bene dicendi labore, ad formandos animos ſtatuendasque vitae leges regreſſi, partem quidem potiorem, ſi dividi poſſet, reti-

in quam. Goth., non, ut Geſn. ait, *quae*, ſed *qua*, cum aliquot edd. quarum eſt et Ruſc. poſtquam Locatelli 1493 recte dederat *quam.* *viderentur.* *Judicentur.* Cum Goth. et Bodlej. etiam Guelf. male. In Aldina priore etiam hoc, ſed in ſecunda, *viderentur*, unde tamen Gibſonus per errorem aſſert *judicentur.*

Cicero. De Oratore l. 3. c. 15.

inertia factum — ut artes. Conſulto ſane luſit in hac alliteratione.

nuerunt: nomen tamen ſibi inſolentiſſimum
arrogaverunt, ut ſoli ſapientiae ſtudioſi voca-
rentur: quod neque ſummi imperatores, ne-
que in conſiliis rerum maximarum ac totius
adminiſtratione reipublicae praeclariſſime ver-
ſati, ſibi unquam vindicare ſunt auſi. Face-
re enim optima, quam promittere, malue-
runt. Ac veterum quidem ſapientiae profeſ- 15
ſorum multos et honeſta praecepiſſe, et ut
praeceperunt, etiam vixiſſe, facile conceſſe-
rim: noſtris vero temporibus ſub hoc nomi-
ne maxima in plerisque vitia latuerunt. Non
enim virtute ac ſtudiis, ut haberentur philo-
ſophi, laborabant, ſed vultum, et triſtitiam,
et diſſentientem a ceteris habitum peſſimis mo-
9 ribus praetendebant. Haec autem quae velut 16

Haec. Sic Alm. Poullainii, Bodlej. Voſſ. 2. 3. et Goth. Codd. Ald. utraque et Obrechtus fortaſſe e Codice Argentoratenſi. Plerique et ipſe Geſn. *Nunc.* Lochmannus V. C. in programmate Coburgi 1788 edito p. 7 rectiſſime monet, cum

promittere. Idem hoc quod *profiteri, ἐπαγγέλλεσθαι,* unde etiam mox *profeſſorum* mentio; dicitur autem de iis qui ſtudium aliquod aut artem prae ſe ferunt.

triſtitiam. Proprium vocabulum de affectata morum ſeveritate. Sic Juvenalis in eorundem irriſione: „Quis enim „non vicus abundat *Triſtibus* „obſcenis." Sat. 2, 8. 9. et noſter II, 1, 34. barbam et *triſtitiam* jungit, agens iterum *de oſtentantibus ex profeſſo philoſophiam.* *Praetendebant* pulchre hic ex ipſo etymo dictum. Ceterum invidiam facit philoſophis h. l. ſane non ſine conſilio placendi Domitiano, qui eos et urbe et Italia expulerat; qua de re liberius fuit Sulpiciae Poëtriae judicium in Satyra; ſed et tutius, interemto fortaſſe tyranno ſcribentis, vel carmen edentis. Ex Dodwellianis quidem rationibus, (Annal. Quint. §. 26.) ante illud Domitiani edictum, ſinitum jam erat totum hoc opus. Non tamen ſatis grave videtur argumen-

propria philoſophiae aſſeruntur, paſſim tractamus omnes. Quis enim non de juſto, aequo, ac bono (modo non et vir peſſimus) loquitur? quis non etiam ruſticorum aliqua de cauſis naturalibus quaerit? nam verborum proprietas

paulo ante praeceſſerit *noſtris temporibus*, adverbio *tempus* ſignificanti nullum eſſe locum. Et plane ad alia, quam adhuc tractabat, argumenta ſe convertit Qu. disputatio; videlicet, quam communia ſint ea, quae ſibi ſoli arrogent philoſophi.

tum, poſt tale edictum rhetorem noſtrum, tam proclivem Domitiani aſſentatorem, Philoſophiam et ipſos philoſophos, Socratem v. c., non fuiſſe laudaturum. Volebat ſane videri Domitianus philoſophos, tanquam viros malos, proſcribere, non ipſam philoſophiam odiſſe.

modo non et vir peſſimus. Sic, ut feci, uncis incluſa, haec videntur ſatis poſſe intelligi. Qui transponunt *modo*, ut ſit ſtatim poſt *enim* pro *non*, quod expungunt, a Codd. non adjuvantur. Senſum autem receptae hunc puto: Omnes de juſto cet. loquuntur; utinam ne peſſimi quique etiam facerent. Fateor *non* poſt *modo* in optando non adeo aptum eſſe. Sed poſt *utinam* ipſe Cicero ad Atticum 11, 9: „Utinam *ſuſceptus non* eſſem" et noſter c. 2, 6. „Utinam *non* perderemus." Et ſane lenis foret mutatio *ne* pro *non*. *Modo* ſaltem temporis ſignificatione accipi poſſe in hac ſtructura, ut ſit pro *nunc*, *hodie*, plane non puto; quanquam ea eſt ratio eorum, quos dixi transponere *modo*; quam, etſi non receptam, probat Geſnerus. Etiam illa contorta, quam ſecutus videtur Aldus, qui incidit poſt *modo*, ut eſſet *modus* iſte quarta aliqua diſſerendi materia, intelligereturque pro *modeſtia*, *temperantia*. Denique Burmannus pro *et* tentat *ſit*. Neque mutatione opus eſt ad efficiendum eum, quem ipſe et Pareus volunt, ſenſum, ut *modo non* ſignificet *niſi*; poteſt enim vel ſic ferri *et*: *niſi etiam peſſimus*, absque verbo, ut infra l. 3, 11, 24. „Nec eſt quisquam, *modo non* ſtultus —, quin ſciat." Sed magnopere languet ea ſententia, cum ſane Qu. non fuiſſet conceſſurus, ut quisque eſſet peſſimus, ita minime de bono, aequo, loqui. Melius ille homines, et ſuos praeſertim aequales, noverat. — *Juſtum bonum aequum* ἠθικὴν, *cauſae naturales* φυσικὴν, *verborum proprietas ac differentia* διαλεκτικὴν Philoſophiae partem, ſignificant.

ac differentia, omnibus, qui ſermonem cu-
rae habent, debet eſſe communis. Sed ea et 17
ſciet optime et eloquetur orator: qui ſi fuiſſet
aliquando perfectus, non a philoſophorum
ſcholis virtutis praecepta peterentur. nunc ne-
ceſſe eſt ad eos aliquando auctores recurrere,
qui deſertam, ut dixi, partem oratoriae artis,
meliorem praeſertim, occupaverunt, et vel-
uti noſtrum repoſcere: non ut nos illorum
utamur inventis, ſed ut illos alienis uſos eſſe
doceamus. Sit igitur orator vir talis, qualis 18
vere ſapiens appellari poſſit: nec moribus mo-
do perfectus (nam id mea quidem opinione,
quanquam ſint qui diſſentiant, ſatis non eſt)
ſed etiam ſcientia, et omni facultate dicendi.
Qualis adhuc fortaſſe nemo fuerit: ſed non 19
ideo minus nobis ad ſumma tendendum eſt,
quod fecerunt plerique veterum, qui, etſi

ad ſumma tendendum eſt. *Ad ſummam* Codd. puto dare omnes, etſi a conferentibus plerique non memorantur; ſic et Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) neque veterum edd. praeter Aldin. ulla aliter. Frequens etiam Quintiliano *ſummae*, ſubſtantivi, uſus, ut Prooem. 6. Sed operae pretium non erat in re tam levi recentiorum auctoritatem deſerere.

Nunc neceſſe eſt aliquando. Miror tam exiguo intervallo recurrere hoc *aliquando* quod modo comparebat: „*aliquando* „*perfectus.*" Ibi ſane optimo eſt ſenſu, pro *unquam*; noſtro loco pro *ſubinde, identidem,* quae ſignificatio ſequioris ſane eſt aetatis. cf. exempla apud Turſellinum p. 75. In libris nihil quidem variatur; ſed Quintilianum bis ita poſuiſſe, vix adducor ut credam.

quanquam ſint. Conjunctivum poſt *quanquam* ſaepe invenias apud noſtrum; vix apud Ciceronem. Sed ſupra §. 6. *quanquam ſunt*, etſi et ibi in quibusdam Codd. *ſint*; hic omnes tuentur conjunctivum. cf. I, 2, 14. IV, 32, 2. cet.

nondum quenquam ſapientem repertum puta-
bant, praecepta tamen ſapientiae tradiderunt.
20 Nam eſt certe aliquid conſummata eloquentia,
neque ad eam pervenire natura humani inge-
nii prohibet. Quod ſi non contingat, altius
tamen ibunt, qui ad ſumma nitentur, quam
qui, praeſumta deſperatione quo velint eva-
21 dendi, protinus circa ima ſubſtiterint. Quo
magis impetranda erit venia, ſi ne minora qui-
dem illa, verum operi, quod inſtituimus, ne-
ceſſaria, praeteribo. Nam liber primus ea,
quae ſunt ante officium rhetoris, continebit.
Secundo, prima apud rhetorem elementa, et
quae de ipſa rhetoricae ſubſtantia quaeruntur,
22 tractabimus. Quinque deinceps inventioni
(nam huic et diſpoſitio ſubjungitur) quatuor
elocutioni (in cujus partem memoria ac pro-
nuntiatio veniunt) dabuntur. Unus accedet,
in quo nobis orator ipſe informandus eſt, ut, 11
qui mores ejus, quae in ſuſcipiendis, diſcen-
dis, agendis cauſis ratio, quod eloquentiae

ad ſumma nitentur. Etiam hic Guelf. et. Goth. (tac. Geſn.) *ad ſummam.* Edd., quas quidem vidi, omnes *ad ſumma*, et collati a Gibſono tres Codd. profecto item, quorum varietas a diligenti viro ſane fuiſſet obſervata. Magis etiam neceſſarium hic neutrum adjectivi, quia opponuntur *ima*; et vel ob hunc locum pronior ſim ſupra in veterem ſcripturam *ſummam*, variandae orationis cauſa. cf. Drakenb. ad Liv. 6, 35, 2.

nam huic et. Ita Goth. (vid. Add. Geſn.) Ceteri omnes *nam et huic.* Gryph. et Obr. noſtram ſcript. dederunt.

ſubſtantia. Vocabulum hoc ſerioris demum aetatis idem fere ſignificat quod Graecorum *οὐσία*, etſi hanc proprie reddi poſſe aliter quam Flaviano illo verbo, *eſſentia*, negat noſter III, 6, 23. Cicero ſine dubio *naturam* vocaſſet.

genus, quis agendi debeat eſſe finis, quae poſt finem ſtudia, quantum noſtra valebit infirmitas, diſſeramus. His omnibus admiſcebitur, ut quisque locus poſtulabit, dicendi ratio, quae non eorum modo ſcientia, quibus ſolis quidam nomen artis dederunt, ſtudioſos inſtruat, et (ut ſic dixerim) jus ipſum rhetorices interpretetur, ſed alere facundiam, vires

diſſeramus. Hoc pro *diſſeremus*, quod omnes videntur dare Codd. niſi quod in Guelf. non obſervavi diſcrepantem a recepta ſcripturam, invexit Regius et plurimi ſunt ſecuti. Velim in Cod. oſtendi *ubi* pro *ut*, tum etiam magis placeret *diſſeremus*. *dicendi ratio.* Quanquam omnes fere Codd., praeter Guelf., dant *docendi* ut et Goth. (tac. Geſn.), Regii tamen emendationem, *dicendi*, veram puto; maxime ob *admiſcebitur*. *Docendi* enim *ratio* non poteſt *admiſceri* dici, quia caput eſt rei tractandae; *orationis* autem *forma*, h. e. *dicendi ratio*, poteſt eſſe aut *jejuna* ergo *brevior* aut *laetior* ideoque *copioſior*, qualem promittit Qu. Ceterum tam frequens *docendi* et *dicendi* confuſio, ut nemini debeat eſſe religioni alterutrum contra Codd. praeferre.

finis, cum definet agere cauſas et alia ſtudia agitabit; ne enim tum quidem ceſſabit prorſus in opere ſuo orator.

admiſcebitur. Puto hoc fere dictum pro *attemperabitur*, cum *acceſſionis* tamen ſignificatione, quae in ipſo *attemperando* nulla fuiſſet; ſaltem non plane idem videtur atque: *addetur*. Mecum fere Gedoynus facit, ita reddens: J'accommoderai auſſi ma maniere d'écrire à la nature des choſes.

jus — interpretetur. Videtur hanc loquendi formam mutuatus a more qui fuit Romanorum, ut de iis, quae ad jus civile pertinerent, conſulerent ejus ſcientiae peritos, qui, ſeniores praeſertim, e ſolio ſolebant *interpretari* (hoc enim proprium vocabulum) quaeſtiones juris, ſecuri ſane in eo ſermone mirificae cujusdam dicendi elegantiae, dum de re ipſa ſatis facerent conſulentibus. Talem ſe *interpretem* fore negat, ſed praeter *legitima* quaſi *verba*, etiam argumenta pariter atque ornatum auditoribus ſuis impertiturum. *Jus* igitur *rhetorices* hic improprie dicuntur *technica* artis *vocabula* et *tralatitia praecepta*. cf. Cic. De Orat. I, 45. De Legg. I, 5. Quintiliani tempore etiam frequentius hoc fuiſſe dicas, ut dicturi in foro

24 augere eloquentiae poſſit. Nam plerumque
nudae illae artes, nimia ſubtilitatis affectatio-
ne frangunt atque concidunt quidquid eſt in
oratione generoſius, et omnem ſuccum inge-
nii bibunt, et oſſa detegunt: quae, ut eſſe, et
aſtringi nervis ſuis, debent, ſic corpore ope-
25 rienda ſunt. Ideoque nos non particulam il-
lam, ſicut plerique, ſed quidquid utile ad in-
ſtituendum oratorem putabamus, in hos duo-
decim libros contulimus, breviter omnia de-
monſtrando. Nam ſi quantum de quaque re
dici poteſt perſequamur, finis operis non
26 reperietur. Illud tamen in primis teſtandum
eſt, nihil praecepta atque artes valere, niſi ad-
juvante natura. Quapropter ei, cui deerit in- 12
genium, non magis haec ſcripta ſunt, quam
27 de agrorum cultu ſterilibus terris. Sunt et
alia ingenita quaedam adjumenta, vox, latus
patiens laboris, valetudo, conſtantia, decor:

perſequamur. Ita e veteribus quibusdam edd., quas etiam Obrechtus eſt ſecutus, erat reſtituendum. Voſſ. 2d. item dat. Ceteri *proſequamur*, alieno ſenſu. *conſtantia.* Recte videtur haerere in hac voce Geſnerus, qui ſe, quam bene *inter ingenita adjumenta* numeretur *conſtantia*, intelligere negat. A Codd. quidem et edd. deſtituimur; omnes enim in receptam conſentiunt. Tentat Geſnerus *valetudinis conſtantia.* Mihi propter antecedens *do* in *valet.* videbatur ſcriptura potuiſſe corrumpi ex *ſtatura*, quae quidem non eſt tota in *decore*, cum etiam ſtatura brevior poſſit

juris civilis ſcientiam talem ac tantam, quanta quaque in cauſa indigerent, cum ipſi ignorarent, peterent a jureconſultis; ex ipſius loco l. 12, c. 3. et quidem §4. maxime: „Neque ego ſum noſtri moris ignarus, oblitusve eorum, qui „velut ad arculas ſedent, et „tela agentibus ſubminiſtrant.“

artes. Ita proprie appellabantur libri, Rhetorices praecepta continentes.

in primis. Statim in limine.

conſtantia. De hac voce conſule notas criticas.

quae si modica obtigerunt, possunt ratione ampliari: sed nonnunquam ita desunt, ut bona etiam ingenii studiique corrumpant: sicut et haec ipsa, sine doctore perito, studio pertinaci, scribendi, legendi, dicendi multa et continua exercitatione, per se nihil prosunt.

I. Igitur nato filio pater spem de illo primum quam optimam capiat. ita diligentior a principiis fiet. Falsa enim est querela, paucissimis hominibus vim percipiendi, quae tradantur, esse concessam, plerosque vero laborem ac tempora tarditate ingenii perdere. Nam contra, plures reperias et faciles in excogitando, et ad discendum promtos. quippe id est homini naturale: ac sicut aves ad volatum,

esse decens; sat multum vero confert proceritas ad auctoritatem dicentis, ne videlicet cogatur *in digitos erigi*, quod dicit noster 2, 3, 8. Laudatur *statura* in Demetrio 11, 3, 179. *Constantia* autem si maxime est animus non facile commotus neque timori obnoxius, quo tuetur receptam Burm. ad Lucan. 10, 490, minus tamen, inter mera physica, hoc placet. cf. 12, 5, 5, ubi, hac respiciens, *constantiam* omittit, sed seorsim tractat *praestantiam animi*. Ceterum si quis invalidum putet argumentum, quod tetigi de *animi* dote, etsi naturali, mixta cum meris *corporis* virtutibus, locoque libri 12 haec nonnisi generaliter respici dixerit, non magnopere repugnabo, quin vera sit recepta, et *constantia* accipiatur *ingenita* quaedam *fortitudo*, nondum vera virtus, eadem illi *animi praestantiae*, quam tractat l. 12 l. c.

id est homini naturale. Hoc jucundo argumento docet auctor primi libri majoris Metaphysicorum Aristotelis, initio: *Πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει. σημεῖον δ' ἡ τῶν αἰσθήσεων ἀγάπησις, καὶ γὰρ χωρὶς τῆς χρείας ἀγαπῶνται δι' ἑαυτὰς, καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ἡ διὰ τῶν ὀμμάτων. οὐ γὰρ μόνον ἵνα πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ μηθὲν μέλλοντες πράττειν, τὸ ὁρᾷν αἱρούμεθα ἀντὶ πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἄλλων. αἴτιον δ' ὅτι μάλιστα ποιεῖ γνωρίζειν τι ἡμᾶς αὕτη τῶν αἰσθήσεων, καὶ πολλὰς δηλοῖ διαφοράς.*

equi ad curſum, ad ſaevitiam ferae gignun-
tur: ita nobis propria eſt mentis agitatio atque
ſollertia: unde origo animi coeleſtis creditur.
2 Hebetes vero et indociles non magis ſecundum
naturam homines eduntur, quam prodigioſa
corpora, et monſtris inſignia: ſed hi pauci ad-
modum. fuerit argumentum, quod in pueris
elucet ſpes plurimorum, quae dum emoritur
aetate, manifeſtum eſt, non naturam defeciſ-
ſe, ſed curam. Praeſtat tamen ingenio alius
alium. concedo: ſed ut plus efficiat, aut mi-
3 nus: nemo tamen reperitur, qui ſit ſtudio
nihil conſecutus. Hoc qui perviderit, proti-
nus ut erit parens factus, acrem quam maxi-
me curam ſpei futuri oratoris impendat. Ante
omnia, ne ſit vitioſus ſermo nutricibus: quas,
ſi fieri poſſet, ſapientes Chryſippus optavit,
4 certe, quantum res pateretur, optimas eligi
voluit. Et morum quidem in his haud dubie
prior ratio eſt: recte tamen etiam loquantur.
5 Has primum audiet puer, harum verba effin-
gere imitando conabitur. Et natura tenaciſſi-
mi ſumus eorum, quae rudibus annis perce-
pimus: ut ſapor, quo nova imbuas, durat;

homines. Edd. praeter Aldinas et Geſneri omnes fere *hominis*, ſed addicunt Geſnero, defendenti nominativum pluralis numeri, Voſſ. 2. Goth. et Guelf. Concinnitas videtur poſcere, ut *prodigioſa corpora* habeant ſibi oppoſitos non *hebetes*, ſed *hebetes homines.* Senſum etiam alterius ſcripturae defendas.

fuerit. Hoc quidem e conjectura Regii, cum Codd. dent *fuerant.* Sed Guelf. accedit ad veram ſcripturam, praeferens: *fuerint.* *ſed ut plus.* *Ut* omittunt Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *percepimus.* Hoc ex Bodlej. Goth. Alm. et Poullainii Codice praetuli vulgato *percipimus.* Etiam Obrechtus recepit.

nec lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt. Et haec ipsa magis pertinaciter haerent, quae deteriora
14 sunt. nam bona facile mutantur in pejus: nunc quando in bonum verteris vitia? Non assuescat ergo, ne dum infans quidem est, sermoni, qui dediscendus sit. In parentibus ve- 6
ro quamplurimum esse eruditionis optaverim. Verum nec de patribus tantum loquor. nam Gracchorum eloquentiae multum contulisse accepimus Corneliam matrem, cujus doctissimus sermo in posteros quoque est epistolis traditus: et Laelii filia reddidisse in loquendo paternam elegantiam dicitur: et Quinti Hor-

nunc quando. Haec durissima est et abrupta interrogatio. Nec ostendas ullum Cod. in quo sit *nunc*. *Num*, quod pro eo dat Alm., et ipsum salebrosum, cum *nam*, plurimorum ut et Guelf. scriptura, ferri plane nequeat. Nisi sensus fieret nimius, maxime probarem Voss. 2d. *nunquam* (pro *nunc quando*) quod recepit Obrecht., fortasse e Cod. Argent. *Nunc* unde sit, ignoro; primus videtur dare Badius Ascensius. In Guelf. recepto in ordinem *nam quando* superscribitur tenuioribus literis: *al*: *ne quando*. *Verum*. Melius absit haec vox. An irrepsit per errorem ex praecedentis ultimis: *optaverim?* *elegantiam*. Ita Cod. Alm.

nunc quando. De his vide Crit. not.

verum. vid. Crit.

Corneliam matrem. Cic. Brutus c. 58. „Legimus epistolas „Corneliae, matris Gracchorum: apparet, filios non tam „in gremio educatos, quam in „sermone, matris."

Laelii filia. C. Laelii Sapientis filia, uxor Q. Mucii Scaevolae, et L. Crassi, cujus in Ciceronis de Oratore libris partes sunt, socrus. Cic. l. c. „Auditus est nobis Laeliae C. F. „saepe sermo. ergo illam patris „elegantia tinctam vidimus." Id. de Orat. l. 3. c. 12. „Equidem" (Crassus loquitur) „cum „audio socrum meam Laeliam „— eam sic audio, ut Plautum „mihi aut Naevium videar audire."

Hortensii filiae Oratio. Eam

tensii filiae oratio, apud Triumviros habita,
7 legitur non tantum in sexus honorem. Nec tamen ii, quibus discere ipsis non contigit, minorem curam docendi liberos habeant: sed sint propter hoc ipsum ad cetera magis diligentes. De pueris, inter quos educabitur

Argent. Obr. Voss. 2d. Gesnerus quidem cum plurimis recentiorum *eloquentiam*, quod ita, nullo additamento, primus habet Aldus, nisi quod Gibs. (qui item habet Gesn. lectionem) neque ex Andreana ullam varietatem memorat, neque e suis Codd., quorum tamen fortasse solus Bodlej. hanc operis partem exhibeat, cum ceteri sint mutili neque adhuc a Gibsono memorati. Goth. quidem et Guelf. dant *eloquentiam elegantiorem*, et sic veteres fere omnes, ut Locat. Rusc. Bad. Jam a mero scioli errore, qui *reddidisse* male sit interpretatus, quae est Gesn. sententia, vocem *elegantiorem* esse profectam, cum tot obsideat edd. et Codd. adeo, non puto. Duplex fuit scriptura *eloquentiam*, *elegantiam*, quae deinceps in unam coaluit. Verum sine dubio est *eleg.* vel ob locum Ciceronis, quem posuimus in nott. exegeticis; quo accedit quod *in loquendo eloquentiam* fortasse non fuisset dicturus Qu. Et potest credi major fuisse C. Laelii *elegantia* quam *eloquentia*, qui bis orando causam non vicerit, quam Ser. Galba, „*gravior acriorque in dicendo*," ipso Laelio judice, statim persuaserit consulibus, apud quos dicebat. Laelius antea accurate ut semper *eleganterque*, iterumque multo diligentius meliusque dixerat. Cic. Brut. c. 22. (In quo loco tamen non est confecta res de voce *gravior*, pro qua, proxime ad Codd. fidem, Buttmannus V. C. conjecit: *atrocior*. cf. de Orat. 2, 49. „admiscere huic generi orationis vehementi atque

orationem ex Appiano adumbravit Freinshemius in praestantissimo Supplementorum Livianorum opere l. 122. c. 44. 45. et memorat Valerius Maximus l. 8. c. 3. Deprecata est Hortensia partem tributi a Triumviris, Octaviano, Antonio, Lepido, ipsis matronis irrogati.

in sexus honorem. Sed vel viro laudem peperisset. Valde similis locutio Senecae Rhetoris p. Bip. 397. „Orationes „Sallustii *in honorem historia*„*rum leguntur.*"

cetera. Praeter instituendorum liberorum proprium laborem, quem quidem praestare, ipsi indocti, nequeunt.

pueris. Non intelliguntur aequales ingenui, sed servi.

ille huic ſpei deſtinatus, idem quod de nutricibus dictum ſit. De paedagogis hoc amplius, 8
ut aut ſint eruditi plane, quam primam eſſe curam velim: aut, ſe non eſſe eruditos ſciant. nihil enim pejus eſt iis, qui, paulum aliquid ultra primas literas progreſſi, falſam ſibi ſcientiae perſuaſionem induerunt. Nam et cedere praecipiendi peritis indignantur, et velut jure quodam poteſtatis, qua fere hoc hominum genus intumeſcit, imperioſi atque interim ſaevientes, ſtultitiam ſuam perdocent. Nec minus error eorum nocet moribus. Si- 9
quidem Leonides Alexandri paedagogus, ut a Babylonio Diogene traditur, quibusdam eum vitiis imbuit, quae robuſtum quoque et jam maximum regem ab illa inſtitutione puerili

„atroci — illud alterum" cet.) omittit Guelf.

maximum regem. Prius

primam — curam. *Primum* in tali forma dicitur, quod maxime eſt optandum, cui *proximum* eſt, quo, illud ſi non contingat, acquieſcimus. Sic apud Livium 22, 28. „*Primum*, qui „ipſe conſulat; ſecundum, qui „obediat:" et in loco gemino Cic. pro Cluent. 31. „ſapientiſ„ſimum eſſe, — proxime accedere."

interim. Frequens eſt imprimis Quintiliano ſed et aliis ejus aevi ſcriptoribus, ut Senecae et Pliniis atque Tacito, ille, qui hic primum obſervatur, hujus vocabuli uſus, ut ſit pro *interdum.* Viciſſim *interdum* uſurpare pro *interim* viſi ſunt quibusdam ſcriptores ſequioris aetatis, de quo ſenſu vide Dukerum de Latinitate ICtorum veterum p. 375. Neque tamen legitimum adverbii ſenſum fugit noſter. vid. 1, 8, 5. 1, 12, 5. 6. 2, 5. 1.

Leonides — a Babylonio Diogene. Nullum reliquum habemus librum Diogenis Babylonii, philoſophi Stoici, qui cum Carneade et Critolao in celebri illa legatione (Cic. de Orat. 2, c. 37. 38.) Romam venit, ſcripſitque περὶ φωνῆς τέχνην et διαλεκτικὴν τέχνην; neque quidquam de hiſce vitiis, quae ex

10 sunt prosecuta. Si cui multa videor exigere, cogitet oratorem institui, rem arduam, etiam cum ei formando nihil defuerit; praeterea plura ac difficiliora superesse. Nam et studio perpetuo, et praestantissimis praeceptoribus,
11 et pluribus disciplinis opus est. Quapropter praecipienda sunt optima: quae si quis gravabitur, non rationi defuerit, sed homini. Si 16

rat. defuerit. Regius in vetusto illo exemplari (intelligit autem Codicem a Poggio e Germania allatum. Florentiam, quem memorat supra ad Epist. ad Tryph. § 1.) *defuerint* scriptum fuisse narrat, ubi tamen *n* litera videatur erasa. Ad eum modum *defuerint* dant Loc. Rusc. Bad. Subjectum Regius putat esse *praecepta*, quae sint in τῷ *praecipienda sunt optima.*

paedagogi sui consuetudine traxerit Alexander, ab aliis scriptoribus proditum est, praeterquam quod auctor seculi noni, *Hincmarus*, Archiepiscopus Rhemensis (Epist. 14. ad Proceres Regni) haec narrat: „Et legi„mus, quomodo Alexander in „pueritia sua habuit bajulum," (is medio aevo est pro paedagogo, principis maxime pueri, vid. Du Cange.) „nomine Leo„nidem, citatis moribus et in„composito incessu notabilem; „quae puer, quasi lac adulteri„num sugens, ab eo sumsit." Ejusmodi vitia fuisse Alexandro a Leonide impertita, unde resciverit Hincmarus, nemo temere dicat: Pariter *citati mores* quid sit, ignoro, nisi forte sunt mali, famosi. De mutatione *motibus* pro *moribus*, non est cogitandum, cum ipse *Hincmarus* in hac historia Ep. II. ad Carol. 3. Imp. iterum habeat *citatos mores*, immo Hieronymus (in ep. ad Laetam) tangens eandem, de *moribus* loquatur.

non rationi — sed homini. Gesnerus putat subjectum sententiae esse eum, qui gravetur; et *rationi deesse* interpretatur, rationem, disciplinam eam, quam suadet Qu., erroris convincere; *homini* autem intelligit dictum de discipulo, cui talis, qui haec gravetur, *desit* h. e. non tantum prosit, quantum poterat. Dura haec videtur ratio, in qua duplex tribuitur significatio τῷ *deesse*. Malim ἀπὸ κοινοῦ intelligi *aliquid* pro subjecto ad *defuerit*. „Tum culpa erit hominis, h. e. „ejus qui gravabitur, non disci„plinae rationis." Sic modo: *formando nihil defuerit*; clarius, fateor, propter *nihil* quod ibi adest. Mecum faciunt Rol-

tamen non continget, quales maxime velim nutrices pueros habere; paedagogus at unus certe sit assiduus, dicendi non imperitus, qui, si qua erunt ab his praesente alumno dicta vitiose, corrigat protinus, nec insidere illi sinat: dum tamen intelligatur, id, quod prius dixi, bonum esse; hoc, remedium. A Grae- 12
17 co sermone puerum incipere malo: quia Latinum, qui pluribus in usu est, vel nobis no-

velim — assiduus. Reliqui lectionem a Regio inde multis probatam, maxime ob Codd. auctoritatem, qui quidem nihil variant, nisi quod Poullainii Cod. dat *paedagogosque*, quam vocem pro *paedagogus* in aliquot exemplaribus legi testatur Regius, *vetustum* tamen *exemplar* (haud dubie Poggianum) dare receptam lectionem. Ceterum magnopere displicet ea, etsi a Goth. quoque et Guelf. firmata. Quid enim est quod repente *nutricum* repetit mentionem? Et qui sunt *pueri?* Nam erudiendos istos ingenuos, qui *habeant* nutrices, intelligere alienum est profecto. Regius etiam de servulis antea memoratis (§ 7.) cogitavit. Jam si *horum* et *nutricum* meminit h. l. quidni etiam *paedagogorum*, quos proxime tractaverat? Praeterea fertne hoc usus Romanorum, prosa utentium praesertim, ut *at* subjungatur ita alteri vocabulo in sententiae initio? (quod postremum tangit Badius et vir doctus in Miscellan. observatt. T. I. p. 139.) Simplicissima ratio videtur quam secuti sunt Bad. Gryph. Gib. (sine varietate ex Andreana) Obrecht. Rollin. et multi praeterea: *velim habere nutrices, pueros, paedagogos: at unus certe sit assiduus.* Sic ea tria hominum genera, quibus futurus orator, infans adhuc, interest, ordine repetentur, et legitima erit structura conjunctionis *at.* Sed residet scrupulus, quem tetigit Regius. Quis enim *unus* ille *assiduus* erit? „Hic quo„que" ait Regius „foret hoc modo paedagogus." Praepostera sane ratio, si, quoniam *paedagogi* boni non contingunt, *paedagogum* tamen unum assiduum adjungas filio tuo.. Atqui plane nulli boni paedagogi contigerunt tibi. Nam si non est paedagogus *assiduus* ille, dura profecto sit substantivi omissio ad

linus et Gedoynus. cf. 2, 17, *velim — assiduus.* vid. not. 40. „non artis, sed hominis." Crit.

lentibus perbibet: simul quia disciplinis quoque Graecis prius instituendus est, unde et
13 nostrae fluxerunt. Non tamen hoc adeo superstitiose velim fieri, ut diu tantum loquatur Graece aut discat, sicut plerisque moris est. hinc enim accidunt et oris plurima vitia in peregrinum sonum corrupti, et sermonis; cui cum Graecae figurae assidua consuetudine haeserunt, in diversa quoque loquendi ratione
14 pertinacissime durant. Non longe itaque Latina subsequi debent, et cito pariter ire. Ita fiet, ut, cum aequali cura linguam utramque tueri coeperimus, neutra alteri officiat.
15 Quidam literis instituendos, qui minores septem annis essent, non putaverunt, quod illa primum aetas et intellectum disciplinarum capere et laborem pati posset. In qua sententia Hesiodum esse plurimi tradunt, qui ante 18

τὸ unus. Haereo igitur etiamnum in hoc loco. In Goth. varietate, *autem* pro *at*, nullum video praesidium; Jensonii ratio est nostra, nisi quod post *habere* non incidit. Infra c. 3, 14. „*assiduus* studiorum exactor," etiam de paedagogo.

Latinum — perbibet. Verissimam hanc scripturam recepi e Cod. Guelf. ubi plane sic. Sed eam dederat jam Obrechtus, ex Argent. profecto; male tamen excerptus a Burmanno, qui ei falso tribuit *perhibet*. Etiam Goth. 2. habet nostram vid. Gesn. Addenda. Ceteri Codices *Latinus — se perhibet*. Recentiores plerumque edd. ut et Gesn. *Latinus — se praebet*. *Praebet* nullum Cod. habet cognitorem. *Perbibere liberalia studia* Seneca dicit, quod vel Lexica docent. *haeserunt*. Ad eos, qui hoc dant Codd., accedit Guelf. Recepta erat: *haeserint*. *pati posset*. *Posset* pro *possit* recepi e Guelf. latinitate jubente, ob antecedens *putaverunt*.

figurae. Structurae verborum ad Graecum morem factae, quae, ut poëtis magnam partem cum laude frequentatae, ita sermoni indecorae erant.

Grammaticum Aristophanem fuerunt. nam is
primus ὑποθήκας, in quo libro scriptum hoc in-
venitur, negavit esse hujus poëtae. Sed alii 16
quoque auctores, inter quos Eratosthenes,
idem praeceperunt. Melius autem, qui nul-
lum tempus vacare cura volunt, ut Chry-
sippus. nam is, quamvis nutricibus trien-
nium dederit, tamen ab illis quoque jam in-
formandam quam optimis institutis mentem
infantium judicat. Cur autem non pertineat 17
ad literas aetas, quae ad mores jam pertinet?
Neque ignoro, toto illo, de quo loquor, tem-
pore vix tantum effici, quantum conferre unus
postea possit annus: sed tamen mihi, qui id
senserunt, videntur non tam discentibus in
hac parte, quam docentibus, pepercisse. Quid 18
melius alioqui facient, ex quo loqui poterunt?

Grammaticum Aristophanem. De hoc consule imprimis F. A. Wolfii Prolegomena ad Homerum p. CCXVI seqq. locum nostri memorat p. CCXVIII n. 90.

ὑποθῆκαι — negavit esse hujus poëtae. Carmen inscriptum ὑποθῆκαι intercidit, a quibusdam veterum Chironi Centauro, Achillis magistro, tributum, a pluribus Hesiodo, quorum in numero etiam fuit cognominis Grammatico poëta Comicus in deperdita Comoedia Δαιταλῆς, ubi risisse Hesiodi ὑποθήκας dicitur a Phrynicho et Thoma Magistro. Aristoteles in Politicis l. 7. c. 17. non quidem (ut dicit Regius, postque eum Harles ad Fabric. Bibl. Gr. V. I. p. 15) ut *Hesiodei* meminit hujus praecepti, sed, nulla Hesiodi mentione injecta, videtur quodammodo cum eo sentire. *τὴν μέχρι πέντε ἐτῶν ἡλικίαν οὔπω πρὸς μάθησιν καλῶς ἔχει προσάγειν οὐδεμίαν* p. (Sylb.) 214. *διελθόντων δὲ τῶν πέντε ἐτῶν, τὰ δύο μέχρι τῶν ἑπτὰ δεῖ θεωροὺς ἤδη γίγνεσθαι τῶν μαθήσεων, ἃς δεήσει μανθάνειν αὐτούς.* p. 216.

Eratosthenes. Hunc Alexandrinae bibliothecae sub Ptolemaeo Euergeta praefectum, plurimorum librorum auctorem, quorum superstes est solus libellus *καταστερισμῶν*, qui non norunt, adeant Fabricii Biblio-

Faciant enim aliquid necesse est. Aut cur hoc, quantulumcunque est, usque ad septem annos lucrum fastidiamus? Nam certe quamlibet parvum sit, quod contulerit aetas prior, majora tamen aliqua discet puer eo ipso anno,
19 quo minora didicisset. Hoc per singulos annos prorogatum, in summam proficit: et quantum in infantia praesumtum est temporis, adolescentiae acquiritur. Idem etiam de sequentibus annis praeceptum sit: ne, quod cuique discendum est, sero discere incipiat. Non ergo perdamus primum statim tempus: atque eo minus, quod initia literarum sola memoria constant, quae non modo jam est in par-
20 vis, sed tum etiam tenacissima est. Nec sum 19
adeo aetatum imprudens, ut instandum teneris protinus acerbe putem, exigendamque plenam operam. Nam id in primis cavere oportebit, ne studia, qui amare nondum potest, oderit, et amaritudinem semel perceptam etiam ultra

parvum. Ita Bodlej. Guelf. Andreana, Ald. Obr. neque videtur gradus esse in τῷ *parum* quod pro eo habet Gesnerus et ceteri, ut possit jungi cum *quamlibet.* Etiam *majora, minora,* melius ad *parvum* referuntur, quam ad *parum.*

perceptam. Ita Guelf. et Goth. Voss. 2. Bodl. cum vett. edd. plurimis. Aliae et recentiores, ut Gesn., *praeceptam,* quod mirifice placet Burmanno. Sensus exquisitior *praecipiendi* pro *antecapiendo* alienus ab h. l., ob adjectum *semel,* otiosum in vulgata; praeterea eo sensu *praesumere* plerumque dicit Qu. ut modo § 19. et prooem. 20.

thecam Graecam, ed. Harl. Vol. 4. p. 117 seqq. et Carol. Günth. Seidelium, conjunctissimum Collegam meum, in collectione Geographicorum Eratosthenis.

semel perceptam. vid. not. Crit.

rudes annos reformidet. Lusus hic sit: et ro-
getur, et laudetur, et nunquam non scisse se
gaudeat. aliquando ipso nolente doceatur
alius, cui invideat. contendat interim, et sae-
pius vincere se putet. praemiis etiam, quae
capit illa aetas, evocetur. Parva docemus, 21
instituendum oratorem professi: sed est sua
etiam studiis infantia: et, ut corporum mox
etiam fortissimorum educatio a lacte cunisque
initium ducit; ita futurus eloquentissimus edi-
dit aliquando vagitum, et loqui primum in-
certa voce tentavit, et haesit circa formas lite-
rarum. nec si quid discere satis non est, ideo
nec necesse est. Quod si nemo reprehendit 22
patrem, qui haec non negligenda in suo filio
putet, cur improbetur, si quis ea, quae domi
suae recte faceret, in publicum promit? At-
que eo magis, quod minora etiam facilius mi-
nores percipiunt; et, ut corpora ad quosdam
membrorum flexus formari, nisi tenera, non
possunt, sic animos quoque ad pleraque du-
riores robur ipsum facit. An Philippus Ma- 23
cedonum rex Alexandro filio suo prima litera-
rum elementa tradi ab Aristotele, summo ejus
aetatis philosopho, voluisset, aut ille susce-
pisset hoc officium, si non studiorum initia,

faceret. Recte moneor a docto quodam amico, conjunctivum imperfecti hujus non esse loci, nisi forte *recte* explicueris *cum laude*. Agetur de ea re ad 1, 8, 5. *opus est*. Jam diligentius inspectis libris apparet Bodl. dans *fecerat*, et Tarvisina (1482) *feceret*, unde veram efficio scripturam: *fecerit*.

faceret. vid. not. Crit.

et a perfectiſſimo quoque optime tractari, et
24 pertinere ad ſummam credidiſſet? Fingamus igitur Alexandrum dari nobis impoſitum gremio, dignum tanta cura infantem, (quanquam ſuus cuique dignus eſt,) pudeatne me in ipſis ſtatim elementis etiam brevia docendi monſtrare compendia? Neque enim mihi illud ſaltem placet, quod fieri in plurimis video, ut literarum nomina et contextum, prius quam
25 formas, parvuli diſcant. Obſtat hoc agnitioni earum, non intendentibus mox animum ad ipſos ductus, dum antecedentem memoriam ſequuntur. Quae cauſa eſt praecipientibus, ut etiam, cum ſatis affixiſſe eas pueris recto illo, quo primum ſcribi ſolent, contex- 22

crediidiſſet. Idem, qui modo, me admonuit, *crediidiſſent* eſſe legendum, plurali numero. Codd. quidem et edd. in errorem conſentiunt. Omiſſus, vel evanuit, in vetere ſcriptura apex in *e*.

crediidiſſet. vid. not. Crit.

Neque enim mihi illud ſaltem. *Saltem* cum negatione conjunctum apud noſtrum ſaepe eſt pro *ne — quidem* v. c. hoc ipſo capite § 31. l. 5, 1, 3. 6, 2, 19. 6, 4, 15. 10, 2, 15. 12, 11, 11. et in Declamm. Quintil. 3. p. (ed. Bip.) 44. „Neque illa libido *ſaltem.*" ib. Decl.5.p.108. „nec hoc *ſaltem.*" quam rationem facilius aſſequemur, ſi reputaverimus, *quidem* in *ne — quidem* ipſum eſſe nihil aliud niſi *ſaltem*, Graece *γέ*. Quod autem *enim* poſuit h. l. id ad ſententiam aliquam intelligendam, verbis non expreſſam, referri debet. Ea hic ejusmodi fere ſit: *Habeo autem talia, quae monſtrem, compendia, nam illud ſtatim mihi diſplicet* cet.

contextum. Seriem, et poſitum in alphabeto.

antecedentem memoriam. Fateor me haerere in participii ſenſu. Quae enim eſt *antecedens memoria?* Vertit quidem Gedoynus: *leur mémoire qui va plus vîte que leurs yeux;* ſed quam recte tot verba intellexerit, neſcio.

tu videntur, retroagant rurſus, et varia permutatione perturbent, donec literas, qui inſtituuntur, facie norint, non ordine. Quapropter optime, ſicut hominum, pariter et habitus et nomina edocebuntur. Sed quod 26
in literis obeſt, in ſyllabis non nocebit. Non excludo autem, id quod eſt notum, irritandae ad diſcendum infantiae gratia, eburneas etiam literarum formas in luſum offerre; vel ſi quid aliud, quo magis illa aetas gaudeat, inveniri poteſt, quod tractare, intueri, nominare, jucundum ſit. Cum vero jam du- 27
ctus ſequi coeperit, non inutile erit eas tabellae quam optime inſculpi, ut per illos velut ſulcos ducatur ſtilus. Nam neque errabit, quemadmodum in ceris (continebitur enim utrinque marginibus), neque extra praeſcriptum poterit egredi; et celerius ac ſaepius ſequendo certa veſtigia, formabit articulos; neque egebit adjutorio manum ſuam manu ſuper impoſita regentis. Non eſt aliena res, quae 28
fere ab honeſtis negligi ſolet, cura bene ac velociter ſcribendi. Nam cum ſit in ſtudiis praecipuum, quoque ſolo verus ille profectus, et altis radicibus nixus, paretur, ſcribere
22 ipſum: tardior ſtilus cogitationem moratur;

neque extra praeſcriptum poterit egredi. Quid hoc differat ab illo „neque errabit" equidem non dixerim; ſed eſt in omnibus Codd.

ab honeſtis. ab hominibus in aliqua dignitate conſtitutis. Sic Cic. Epp. ad Div. 2, 15. Caeſarem *honeſtum* eſſe cupio; et Plinius Hiſt. nat. 35. c. 10. „ut ingenui exercerent (pictu„ram) mox ut *honeſti*, perpe„tuo interdicto ne ſervitia do„cerentur."

rudis et confuſus intellectu caret: unde ſequitur alter dictandi, quae ex his transferenda
29 ſunt, labor. Quare cum ſemper et ubique, tum praecipue in epiſtolis ſecretis et familiaribus delectabit ne hoc quidem neglectum reliquiſſe.
30 Syllabis nullum compendium eſt: perdiſcendae omnes: nec, ut ſit plerumque, difficillima quaeque earum differenda, ut in
31 nominibus ſcribendis deprehendantur. Quin immo ne primae quidem memoriae temere credendum: repetere, et diu inculcare, fuerit utilius; et in lectione quoque non properare ad continuandam eam vel accelerandam; niſi cum inoffenſa atque indubitata literarum inter

ex his. Etiam Guelf. pro hiſce habet *et* ſicut pleraeque edd. vett. quare Geſn. putat Regii tantum conjecturam eſſe *ex his*. Sed Gibſonus de ſuis Codd. tacet, ut probabile ſiat, in iis, ſaltem in Bodl., eſſe receptam. *nominibus* Guelf. *omnibus* cum multis ſane Codd. ſed defendunt receptam a Geſnero *nom.* Voſſ. Alm. et Obr. fortaſſe ex Argent. cf. ad 1, 6, 5.

ex his. E tam male ſcriptis commentariis.

perdiſcendae omnes, quaecunque efficiuntur per univerſam linguam, varie jungendis inter ſe literis.

ut in nominibus ſcribendis deprehendantur. Sic habet ſatis ſirmata a Codd. ſcriptura. *Nomina* autem h. l. non acceperim *propria*, ſed vocabula certae partis orationis, ob id quod dicitur mox § 34. cf. 1, 4, 18. *Deprehendi* autem eſt haerere, in artum deferri, ſicut ipſe noſter 12, 8, 6. „Deinde *deprehenduntur* et cauſam — ex adverſariis diſcunt.“ Subjectum ſententiae ſunt *pueri*, qui, ſi difficillima quaeque ſyllabarum differtur, haerebunt in nominibus ſcribendis. *Ut* ironice quodammodo dictum, quaſi eo conſilio differrent difficillimam quamque ſyllabam magiſtri. Neque enim neceſſarium cum Burmanno pro *ut* ſcribere *ne*.

continuandam. Ut jam integra vocabula, non merae ſyllabae pronuncientur.

ſe conjunctio ſuppeditare ſine ulla cogitandi ſaltem mora poterit. tunc ipſis ſyllabis verba complecti, et his ſermonem connectere incipiat. Incredibile eſt, quantum morae lectioni 32
feſtinatione adjiciatur. Hinc enim accidit dubitatio, intermiſſio, repetitio, plus quam poſſunt audentibus; deinde cum errarunt, etiam iis quae jam ſciunt, diffidentibus. Certa ſit ergo imprimis lectio, deinde con- 33
juncta; et diu lentior, donec exercitatione contingat emendata velocitas. Nam proſpi- 34
cere in dextrum (quod omnes praecipiunt) et providere, non rationis modo, ſed uſus quoque eſt: quoniam ſequentia intuenti, priora dicenda ſunt, et, quod difficillimum eſt, dividenda intentio animi, ut aliud voce, aliud oculis agatur. Illud non poenitebit
25 curaſſe, dum ſcribere nomina puer (quemadmodum moris eſt) coeperit, ne hanc operam in vocabulis vulgaribus et forte occurrentibus perdat. Protinus enim poteſt inter- 35

lentior, donec. Juvat hoc exemplo monſtrare tironibus, quomodo corrumpi ſoleant ſcripturae in Codd. Hic enim Guelf. cum Goth. et iis, quos Regius tractabat, dant *lentius ordo donec.* Regius receptam eruit, quam videntur praeferre Bodlejanus et alii, de quibus tacent qui contulerunt.

non rationis modo ſed uſus quoque. Senſus ejusmodi profecto: Illud facilius quidem ſuadetur, quam exercetur. *Rationis modo eſſe* dici poteſt id, quod ſola ratione (h. e. in noſtro quidem loco, ſolo praecepto) efficitur; ſi igitur hoc *uſus quoque eſt*, apparet, uſu opus eſſe multo ut effici poſſit ea res. Sic intelligitur, quare magna rei difficultas mox ſignificetur.

pretationem linguae ſecretioris, quas Graeci γλώσσας vocant, dum aliud agitur, ediſcere, et inter prima elementa conſequi rem, poſtea proprium tempus deſideraturam. Et, quoniam adhuc circa res tenues moramur, ii quoque verſus, qui ad imitationem ſcribendi proponentur, non otioſas velim ſententias habeant, ſed honeſtum aliquid monentes.
36 Proſequitur haec memoria in ſenectutem, et impreſſa animo rudi, usque ad mores proficiet. Etiam dicta clarorum virorum, et electos, ex poëtis maxime (namque eorum parvis cognitio gratior eſt), locos ediſcere inter luſum licet. Nam et maxime neceſſaria eſt oratori (ſicut ſuo loco dicam) memoria: et ea praecipue firmatur atque alitur exercitatione: et in iis, de quibus nunc loquimur, aetatibus, quae nihil dum ipſae ex ſe generare queunt, prope ſola eſt, quae juvari cura 24

juvari cura. Hanc ſcripturam Voſſ. 2 et Goth. ſoli habere videntur. Guelf. cum aliis *juvare curam*, nec eſt ſpernenda haec ratio. Adjuvat curam docentis ea ſola in parvis animi facultas, cum ceterae adhuc plane ſint *nervis alienis mobile lignum.* Vix tamen neges ceteras ullo modo poſſe *juvari.* Judicent peritiores; nam et recepta habet, quo ſe defendat. Gedoynus: la mémoire eſt la ſeule choſe qui ſoulage un maitre.

usque ad mores proficiet. Eſt aliqua difficultas in voce *mores*, quare Almelovenius cogitabat de mutatione, ut ſcriberetur *mortem* pro *mores;* ſententia nimis jejuna. Sed *usque*, praeſertim cum anteceſſerit *proſequitur in ſenectutem*, ſpatii vel temporis aliquem finem jubebat expectare, et fruſtrantur nos quodammodo *mores* iſti. Interpretor *usque ad mores proficiet*, ad ipſos mores pertinget, *penetrabit;*

docentium possit. Non alienum fuerit exi- 37
gere ab his aetatibus, quo sit absolutius os, et expressior sermo, ut nomina quaedam versusque affectatae difficultatis ex pluribus et asperrime coëuntibus inter se syllabis catenatos, et velut confragosos, quam citatissime volvant. χαλεποὶ Graece vocantur. res modica dictu; qua tamen omissa, multa linguae vitia, nisi primis eximuntur annis, inemendabili in posterum pravitate durantur.

II. Sed nobis jam paulatim accrescere puer, et exire de gremio, ac discere serio incipiat. Hoc igitur potissimum loco tractanda quaestio est, utiliusne sit domi atque intra privatos parietes studentem continere, an frequentiae scholarum, et velut publicis prae-

durantur. Guelf., cum quibusdam vett. edd. quarum est et Bad., *durentur,* non male; potest enim ad *qua tamen omissa* intelligi: *talis tamen qua* cet. *publicis.* Guelf., cum Voss. 1. et 3., *publicatis.* An hoc facit ad *velut* explanandum? cf. exeg. not.

ut *proficere* sensum *progrediendi* tueatur hoc loco, quod monet Ernestus ad Cic. de Oratore 2, 21. not. 68. qui ipso hoc nostro loco utitur.

velut publicis. Adverbii *velut* rationem idoneam reddere posse mihi non videor, et miror neminem quidquam de eo monuisse. Suspicor tamen ideo plane *publicos* non fuisse appellatos a Qu. hos praeceptores, quia non erant publicis stipendiis auctorati. Nimirum ipse noster memoratur primus *publicae* scholae moderator, qui salarium e fisco acceperit, apud Hieronymum in Chronico Eusebiano; et fortasse ne talis quidem pro eorum temporum loquendi usu *publicus* potuisset vocari proprie doctor, quoniam e fisco principis, non ex aerario reipublicae, accipiebat stipendium.

2 ceptoribus tradere. Quod quidem, cum iis, a quibus clariſſimarum civitatum mores ſunt inſtituti, tum eminentiſſimis auctoribus, video placuiſſe. Non eſt tamen diſſimulandum, eſſe nonnullos, qui ab hoc prope publico more privata quadam perſuaſione diſſentiant. Hi duas praecipue rationes ſequi videntur: unam, quod moribus magis conſulant, fugiendo turbam hominum ejus aetatis, quae ſit ad vitia maxime prona; unde cauſas turpium factorum ſaepe extitiſſe utinam falſo jactaretur: alteram, quod, quisquis futurus eſt ille praeceptor, liberalius tempora ſua impenſurus uni videtur, quam ſi eadem in
3 plures partiatur. Prior cauſa prorſus gravis. 25
nam ſi ſtudiis quidem ſcholas prodeſſe, moribus autem nocere, conſtaret, potior mihi ratio vivendi honeſte, quam vel optime dicendi, videretur. Sed mea quidem ſententia juncta iſta atque indiſcreta ſunt. neque enim eſſe oratorem, niſi bonum virum, judico; et fieri, etiam ſi poſſet, nolo. de hac re igitur
4 prius. Corrumpi mores in ſcholis putant: nam et corrumpuntur interim: ſed domi

etiam ſi poſſet. Voſſ. 3. Goth. (tac. Geſn.) et Guelf. ut et vett. edd. *poteſt.* Non male. Badius primus, quantum video, *poſſet;* niſi quod Gibſ. de varietate tacet, cum receperit *poſſet*, ut ſuſpiceris in omnibus ſuis eum inveniſſe hoc; quod ſaltem de Aldina ſecus eſt.

videtur. Attende proprietatem loquendi; hic, ubi momentum talis argumenti ipſe agnoſcit Qu., indicativo utitur; paulo ante (*conſulant*) conjunctivo, cum ex mente diſſentientium loqueretur.

quoque. Adsunt multa ejus rei exempla, tam laesae hercle, quam conservatae sanctissime utrobique opinionis. Natura cujusque totum curaque distat. Da mentem ad pejora facilem, da negligentiam formandi custodiendique in aetate prima pudoris: non minorem flagitiis occasionem secreta praebuerint. nam et esse potest turpis domesticus ille praeceptor: nec tutior inter servos malos, quam ingenuos parum modestos conversatio est.
At si bona ipsius indoles, si non caeca ac so- 5
pita parentum socordia est: et praeceptorem eligere sanctissimum quemque, (cujus rei praecipua prudentibus cura est) et disciplinam, quae maxime severa fuerit, licet; et nihilominus amicum gravem virum, aut fidelem libertum, lateri filii sui adjungere, cujus
16 assiduus comitatus etiam illos meliores faciat,

et esse potest turpis. Obr. sic collocat verba haec: *et turpis potest esse.* Guelf. autem hoc modo: *et potest turpis esse.* Haec simplicissima videtur ratio.

opinionis. Existimationis, famae; ipsiusque adeo innocentiae, unde bona fama. cf. 2, 12, 5.

et esse — nec tutior. Inest structura geminatae coniunctionis *et*, quarum posterior latet in *nec*. De commodiori ordine horum verborum vide not. crit.

parum modestos. *Modesti* latius hic videntur dici, quam pro etymo, ubi solus fere pudor intelligitur; de universa animi bonitate interdum Graeco more usurpant Latini ut et infra 4, 2, 100. *modestum factum.* Et Cic. in Verr. lib. I, 47. „*O modestum* ordinem, „quod illinc vivus surrexit!" Sic Graeci *μέτριον*, *ἐπιεικῆ* dicunt. (*τὸ ἐπιεικὲς δηλοῖ τὸ τὸν τρόπον ἀγαθόν.* Scholiast. ad Luciani Gallum Vol. Bip. 6. p. 325.) Et hic in universum *modesti* opponuntur *malis*. Inest tamen *modi* aliqua significatio.

6 qui timebuntur. Facile erat hujus metus remedium. Utinam liberorum noſtrorum mores non ipſi perderemus. Infantiam ſtatim deliciis ſolvimus. mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes et mentis et corporis frangit. Quid non adultus concupiſcet, qui in purpuris repit? Nondum prima verba exprimit, et jam coccum
7 intelligit, jam conchylium poſcit. Ante pala-

coccum intelligit. Reveritus crimen novandi aliquid praeter neceſſitatem reliqui ſcripturam receptam adhuc *coccum*, pro quo *cocum* (h. e. coquum) dat Guelf. et Ald. imo vetus Cod. Florentinus, ſi recte conjicio, quod ejus auctoritate non utitur Regius, dum *coccum* legendum ſuadet pro *cocum*. Certatim probarunt VV. DD. pretioſi coloris mentionem, prae mentione *coqui*, (aſtipulante Goth. cum ſilentio conferentium de ceteris Codd. et edd. quod maxime in Gibſono miror, qui ſaltem Aldinam debebat memorare) cum propter *intelligendi* vocabulum, quod eſt proprium luxurioſae alicujus ſcientiae, tum ob *conchylium* mox occurrens, quod itidem eſſet genus coloris. Prius argumentum plurimam ſpeciem habet, imo nonnullum momentum. Quomodo enim puer, pene infans, poſſit dici *intelligere coquum*, vix apparet. At artium et inſtrumentorum luxuriae ſaepiſſime *intelligentes* vocantur, qui in talibus ultra vulgus ſapiunt. Ita ſaepiſſime apud Cic. in Verrinis, et, ut hoc utar, Ajacem, *rudem militem*, Ulyſſes apud Ovid. Metam. 13, 295 petere ait quae non *intelligat* arma; videlicet caelaturam in clypeo ignorabat ille. Verum, ſi maxime iſte ſenſus *intelligendi* verbo vindicatur, ne proprium quidem loco noſtro eum eſſe agnoſco. Nihil enim artis in pretio coloris coccinei *intelligitur*. Pertinet luxurioſa haec peritia, ad operis artificium, artificis nomen, fabulae ſecretioris interpretationem, in

in purpuris repit. *Purpurae* ſunt veſtes ſtragulae, lectis ipſisque adeo pavimentis inductae, quas infantes calcant. Harum uſum ſummae luxuriae putabant Romani et ei, qui primus advexerat, magnopere exprobrabant. vid. Livium 39, 6.

coccum intelligit. vid. not. Crit.

tum eorum, quam os, instituimus. In lecticis crescunt: si terram attigerint, e manibus utrinque sustinentium pendent. Gaudemus,
7 si quid licentius dixerint. Verba, ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis, risu et osculo excipimus. nec mirum: nos docuimus, ex nobis audierunt. Nostras amicas, 8

quibus gloriam captabant delicatuli, cum Mummius, capta Corintho, conducentibus maximorum artificum tabulas ac statuas in Italiam portandas, si eas perdidissent, novas imperasset; (Vellej. 1, 13.) materiae pretium sane et ipse non ignoraturus, si aeneae pro aureis essent redditae. Sed quid erit: *coquum intelligere?* Puto, jam nosse quis domi sit coquus, aliquam cum eo consuetudinem contraxisse. Ejusmodi fere est, cum noster Socratem negat esse *intellectum* II, 1, 10. et Vellej. 2, 116. Silianum *intellexit.* Nam potest et hic puer noster dici intelligere coquum, cum novit, quanti sit ille momenti, quam gravis sit ejus persona. Ita Plinius Hist. nat. 35, c. 10. ea res concitavit Rhodios ad *intelligendum* artificem. Fortasse id voluit, qui scripsit in Guelf. pro *intelligit*, *cognoscit* (non ferendum quidem illud, vel ob insuave ὁμοιοτέλευτον, *cognoscit*, *poscit*), ut hoc primo esset illius glossema, in margine ponendum. Quod autem *conchylium* de colore unice interpretantur, in eo nihil mihi probant. Aeque enim et melius etiam hic de cibo accipi poterit, ut apud Hor. v. c. Epod. 2, 49. Sat. 2, 4, 30. 8, 27. Expectes etiam, in veste potius *conchyliatum* quam *conchylium*. Et utrum magis est credibile fore ut poscat puer? Vestem an cibum? Sic mera gulae vitia notabuntur, ut apte sequatur *palati* et *oris* mentio, quo etiam illa faciunt: „nondum prima verba exprimit." Gedoynus mecum facit. *quam os.* Hanc verissimam scripturam, pro *quam mores* (quod proclivi errore ex illo oriebatur) defendit etiam Guelf.

Alexandrinis — deliciis. *Deliciae* hic dicuntur pro pueris delicatis, quales domi habere solebant potentes Romani, Aegyptios maxime et quidem Alexandria, urbe luxuriae plenissima, oriundos, qui jocis suis heros demereri deberent. Ἀλεξανδρεωτικοὶ ἀνθρωπίσκοι Lucian. *de mercede conductis* Vol. 3. p. 250. Bip. Talem diligenter describit Martialis

nostros concubinos vident: omne convivium obscenis canticis strepit: pudenda dictu spectantur. Fit ex his consuetudo, deinde natura. Discunt haec miseri ante quam sciant vitia esse: inde soluti ac fluentes non accipiunt e scholis mala ista, sed in scholas afferunt.
9 Verum in studiis magis vacabit unus uni. Ante omnia nihil prohibet esse istum, nescio quem, unum etiam cum eo, qui in scholis eruditur. Sed etiamsi jungi utrumque non posset, lumen tamen illud conventus honestissimi, tenebris ac solitudini praetulissem. Nam optimus quisque praeceptor frequentia gaudet, ac majore se theatro dignum 28
10 putat. At fere minores ex conscientia suae

At fere. Sic plane scribendum pro *At vero*, auctt. Codd. multis et vett. edd. Guelf. tamen et Goth. *vero.*

l. 4. Ep. 42. ubi v. 4., cum, Aegypto nominata, *Nequitias* ait *tellus scit dare nulla magis,* ipsas has *nequitias* dictas puto pro *nequam* istis pueris, qui tam intelligentes erant jocorum obscenorum. Statius Sylv. 5, 5, 66. „Pharia de pube loquaces *Delicias*" memorat, et apud Petronium c. 31. 68. et in fragmentis Alexandrini pueri partes suas agunt in beatorum domibus, ubi multa de iis cumularunt VV. DD. ut etiam ad hunc nostri locum.

nescio quem. Hic locutio ea non videtur cum contemtu usurpata, sed cum admiratione, qualis est in noto versu: *Nescio quid* majus nascitur Iliade; quanquam ironica est ista h. l. admiratio. „Iste tam mirificus unus, quem tantopere „crepatis."

theatro. Cave nimis ad nostrum morem intelligas. *θέατρον* est locus spectatorum, ut adeo pro *θεαταῖς* ipsis dicatur, cum nos pro scena soleamus dicere. Sic 1, 6, 45. tota *theatra* exclamasse scimus. 6, 1, 52. *Theatrum* commovendum est; sic Ovidius (Metam. 11, 22.) Orpheum *theatrum* appellat volucres, angues, feras, quas canendo attraxerat vates.

infirmitatis haerere fingulis, et officio fungi
quodammodo paedagogorum non indignantur. Sed praeftet alicui vel gratia, vel ami- 11
citia, vel pecunia, ut doctiffimum atque incomparabilem magiftrum domi habeat: num
tamen ille totum in uno diem confumturus
eft? aut poteft effe ulla tam perpetua difcentis intentio, quae non, ut vifus oculorum,
obtutu continuo fatigetur? cum praefertim
multo plus fecreti ftudia defiderent. Neque 12
enim fcribenti, edifcenti, et cogitanti praeceptor affiftit: quorum aliquid agentibus,
cujuscunque interventus impedimento eft.
Lectio quoque non omnis, nec femper, praeeunte vel interpretante eget. quando enim tot
auctorum notitia contingeret? Ergo modicum tempus eft, quo in totum diem velut
opus ordinetur. Ideoque per plures ire pof- 13
funt etiam quae fingulis tradenda funt: plerique vero hanc conditionem habent, ut eadem voce ad omnes fimul perferantur. Taceo
de partitionibus et declamationibus rhetorum: quibus certe quantuscunque numerus

officio — quodammodo paedagogorum. Apparet quam contemti fuerint paedagogi, qui, fervili conditione, nonnifi fingulos cuftodiebant pueros, non docebant.

plus fecreti, quam conjuncti cum docente; videl. ftudii vel operis. Sic infra c. 4, 5. *fecreta* plur. num. pro folitudine.

de partitionibus et declamationibus rhetorum. *Partitiones* funt materiae, per partes divifae, quae difcipulis, domi ad juftae declamationis modum amplificandae et perfcribendae, dictantur: *Declamationes*, exempli caufa a rhetoribus recitatae in fcholis orationes.

adhibeatur, tamen unusquisque totum feret.
14 Non enim vox illa praeceptoris, ut coena,
minus pluribus ſufficit; ſed ut ſol, univerſis
idem lucis calorisque largitur. Grammaticus
quoque de ratione loquendi ſi diſſerat, quae-
ſtiones explicet, hiſtorias exponat, poëmata
15 enarret: tot illa diſcent, quot audient. At
enim emendationi praeleotionique numerus
obſtat. Sit incommodum (nam quid fere
undique placet?), mox illud comparabimus
commodis. Nec ego tamen eo mitti puerum
volo, ubi negligatur. Sed neque praeceptor 29
bonus majore ſe turba, quam ut ſuſtinere
eam poſſit, oneraverit: et inprimis ea haben-
da cura eſt, ut is omni modo fiat nobis fami-
liariter amicus: nec officium in docendo ſpe-
ctet, ſed affectum. ita nunquam erimus in
16 turba. Nec ſane quisquam, literis ſaltem
leviter imbutus, eum, in quo ſtudium inge-
niumque perſpexerit, non in ſuam quoque
gloriam peculiariter fovebit. Sed ut fugien-
dae ſint magnae ſcholae, (cui ne ipſi quidem

hiſtorias exponat, poëmata enarret. *Exponat* plane eſt quod *narret*, ſic 4, 2 ſaepiſſime variat orationem noſter, modo *expoſitionem* appellans, modo *narrationem*; ne quis falſo de *interpretatione* cogitet. *Enarret* autem ſignificat: *interpretetur*. *Quaeſtiones* ſunt res, de quibus *Grammatici certant et adhuc ſub judice lis eſt.*

praelectionique numerus obſtat. Non ſtatim apparet, qui *praelectioni* numerus obſtet, cum *vox illa ad omnes* videatur *perferri*. Sed intelligitur talis *praelectio*, qua ſingulis pueris, quae ipſi ſunt pronunciaturi, diligenter praeeunt magiſtri, quod ſane vix duobus ſimul poteſt praeſtari. cf. §. 12. *lectio — praeeunte — eget.* vid. etiam 2, 5. 3. 4.

rei assentior, si ad aliquem merito concurritur) non tamen hoc eo valet, ut fugiendae sint omnino scholae. aliud est enim vitare eas, aliud eligere. Et si refutavimus quae contra 17
dicuntur, jam explicemus, quid ipsi sequamur. Ante omnia, futurus orator, cui in 18
maxima celebritate et in media reipublicae luce vivendum est, assuescat jam a tenero non reformidare homines, neque illa solitaria et velut umbratili vita pallescere. Exci-

ne ipsi quidem. Recepi *ipsi* pro *ipse*, quod est in omnibus edd. praeter Obr., e Guelf. Alm. Voss. 3. *Res* ea, cui non assentitur Qu., non est *magna aliqua schola*, sed *sententia illa*, qua dicebantur *magnae scholae esse fugiendae*. *Ipse* defendi tum modo posset, si *rem* de magna schola intelligeres, quam *ipse* Qu. improbaret; sed tum alia esset opus mutatione, ut cum Burmanno *immerito* scriberetur pro *merito*, nullo addicente Codice.

eligere, non quamlibet frequentare; ne quis interpretetur: *praeferre*.

si refutavimus. In conjunctione *si* est modestia bonae suae contra scholarum obtrectatores argumentationis conscientia; ut nulla sit opus mutatione. Gesnerus pro *si* tenebat *sic*. *Si* in hujusmodi forma est pro *quandoquidem* ut Cic. Ep. ad Div. 11, 5. „hortatione — non eges, *si* ne „in illa quidem re — hortato„rem desiderasti."

velut umbratili vita pallescere. Pallor, infirmae valetudinis index, doctorum et libris immorientium non minus est quam amantium; dum hi curis occultis tabescunt, illi nimis assidui domo nunquam exeunt. Ita noster 7, 10, 14. „*pallen„dum*." Cf. Juvenal. 7, 97. 105. et Persius: nocturnis *impallescere* chartis. (Sat. 5, 62.) Eupolidem — *palles* (1, 124.). Ovidius de amantibus: „*Pal„leat* omnis amans: hic est „color aptus amanti. Hic de„cet: hoc vultu non valuisse „putent." (Art. 1, 729. 30.). Inde notum illud: Pallet; aut amat aut studet. In omnibus hisce exemplis *pallor* iste est a prius contracto morbo, quem aut animi aegritudo fecerit, aut solis et aëris defectus. Gesnerus ad h. l. etiam inanimis pallorem tribui, propter cor-

tanda mens et attollenda semper est, quae in hujusmodi secretis aut languescit, et quendam velut in opaco situm ducit: aut contra tumescit inani persuasione; necesse est enim sibi nimium tribuat, qui se nemini comparat.
19 Deinde cum proferenda sunt studia, caligat in sole, et omnia nova offendit, ut qui solus didicerit, quod inter multos faciendum est.
20 Mitto amicitias, quae ad senectutem usque firmissimae durant, religiosa quadam necessitudine imbutae. Neque enim est sanctius, sacris iisdem, quam studiis initiari. Sensum ipsum, qui communis dicitur, ubi discet,

ruptionem a quiete, humore admisso et excluso aëre ortam, docet e scriptoribus rusticis et Vitruvio. Videmur priori illa ratione posse acquiescere, cum de homine agatur; neque enim mox in istis: *quendam velut in opaco situm ducit*, repetitionem et explicationem quandam nostri loci agnosco, sed novam imaginem. Illum tamen pallorem, de quo Gesnerus, invenias apud ipsum nostr. 12, 10, 76. ubi *pallescat* est interpretatio τοῦ *colorem exuat*, de re, quae cum purpura comparatur.

sensum — qui communis dicitur. Ex hoc, quod subjicitur post *sensus* vocabulum, apparet vulgo ita appellatam fuisse hanc animi facultatem; quod, ni fallor, aetate Augusti demum fieri coepit, Ciceroni non adeo usitatum. Apud hunc enim licet satis frequenter *sensum communem* legas, adjungitur fere semper aliquid, unde pro vario nexu disputationis, variam locutioni significationem tribuas. Id tamen per omnia ejus loca (v. c. Pro Planc. C. 13. et 14. — De Orat. 1, 3. 2, 16.) observare licet, intelligi id, quod omnes homines sentiant, τὰς κοινὰς ἐννοίας, sive in veritate rerum judicanda, sive in honestate. Non igitur proprie dicitur a Cicerone *sensus communis*, ut per se possit et debeat intelligi, sed pro re nata; et interdum pro eo est *communis prudentia* (De Fin. 4, 27.) *communis opinio* (Offic. 2, 10.) *communis mens* (De Orat. 3, 29.); etiam *communes sensus* plurali numero dicuntur (ibid. c. 50. et in primis pro Cluent. c. 6.) plane pro κοιναῖς ἐννοίαις. Scri-

cum ſe a congreſſu, qui non hominibus ſolum ſed mutis quoque animalibus naturalis eſt, ſegregarit? Adde, quod domi ea ſola 21
diſcere poteſt, quae ipſi praecipientur; in ſchola, etiam quae aliis. Audiet multa quotidie probari, multa corrigi: proderit alicujus objurgata deſidia: proderit laudata induſtria: 22
excitabitur laude aemulatio: turpe ducet cedere pari, pulchrum ſuperaſſe majores. Accendunt omnia haec animos: et licet ipſa vitium ſit ambitio, frequenter tamen cauſa

ptores tamen ſub Auguſto eoque recentiores abſolute uſurpant. Ut Horat. I. Sat. 3, 66. Phaedr. 1, 7. Sic etiam Seneca, et Juvenalis loco noto 8, 73. ubi negat in proceribus frequenter eſſe *ſenſum communem*, quod nuperus interpres Gallicus Duſſaulx bene reddidit: *Ils ont rarement le ſens commun;* qui etiam in nota recte revincit Shaſteſburienſem cogitantem cum multis Viris doctis de *popularitate*. *Senſus* ergo *communis* etiam hic eſt notitia eorum, quae noſſe et ſentire homines ſolent; prudentia qualis in quovis homine, modo inter homines verſatus fuerit eorumque mores et inſtituta cognoverit, expectari debeat, ſed potiſſimum qualis in uſu hominum familiari eſt neceſſaria. Orta ſane appellatio a communione talis ſenſus inter homines, ſed quae ſenſim in prudentiae totius ſignificationem abierit, ut poſſet haec de ea ludere Voltarius: *Le ſens commun n'eſt pas ſi commun.* Neque hoc ſolum eſt vocabulum, quod jam ab argentea, quam vocant, latini ſermonis aetate coeperit in eam ſignificationem deflecti, quam nunc tuetur in lingua Francogallica. Ejus generis ſunt haec: renunciare, privilegium, publicare, quae plane recenti ſenſu leguntur jam apud Senecam. De voce *vivax* videbimus ad 2, 6, 3. *Senſum communem* larga exemplorum copia illuſtrat inter alios Bentlejus ad Hor. l. c.

licet ipſa vitium ſit ambitio. Etiam *ambitionis* vocabulum aliam ſub Caeſaribus ſignificationem videtur contraxiſſe, quam vigente habebat republica, ubi erat popularis gratiae captatio ad obtinendos honores; neque dubitabat de ſua *ambitione*

23 virtutum est. Non inutilem scio servatum esse a praeceptoribus meis morem, qui, cum pueros in classes distribuerant, ordinem dicendi secundum vires ingenii dabant: et ita superiore loco quisque declamabat, ut prae-
24 cedere profectu videbatur. Hujus rei judicia praebebantur: ea nobis ingens palmae contentio: ducere vero classem, multo pulcherrimum. Nec de hoc semel decretum erat: tricesimus dies reddebat victo certaminis 31
potestatem. ita nec superior successu curam

profiteri Cicero v. c. Pro Sulla c. 4. De Orat. 1, 1. ipsamque laudare Pro Planc. c. 18, Tunc igitur magis gratiae studium significabat; quod praeclare docet Gronovius ad Liv. 45, 36, 8. postmodo vanae gloriae affectationem, et sic factum videtur, ut simpliciter hic *vitium* posset appellari. Sic jam apud Horatium. Ita mox *ambitiosa* (§. 27.) pro iis, quibus gloriam captat aliquis, non quibus gratiam. Insignis est locus Taciti, ubi *gratiae* etiam opponitur *ambitio*, Annal. 6, 46, 2. et loco alio, ubi gemina huic sententia, 4, 40, 2 *fama* diserte dicitur. Attamen veteris significationis multa etiam apud hos scriptores vestigia. Haec verba „licet — causa virtutum est" ipsa lege apud Alcuinum p. Pithoei 579. Ex Quintiliano, an vicissim ex Alcuino illata in nostrum? cf. ad 1, 7, 28. Sapiunt sane Christianum. Quanquam initio et passim in hoc libello Alcuinus ipsa Ciceronis de Inv. verba ponit, lectore itidem non monito.

Hujus rei judicia praebebantur. Haec res est, utrum praecederet profectu aliquis, necne; et *judicia praebebantur* dictum pro: judicia fiebant, judicabatur a praeceptoribus.

ducere classem. Hoc videtur dixisse Qu. ad formam locutionis etiam Ciceroni usurpatae: *familiam ducere.* Ea mutuo sumta est a venalium servorum familiis, in quibus pulcriora mancipia reliquum ducebant gregem, ut vendibiliorem redderent. Haec scita est Menagii ratio; fortasse tamen simplicius a disciplina militari deduxeris, ubi *ordines ducere* est centurionem esse. vid. Lexica. Seneca Pater de Latrone p. Bip. 69. „in schola, cum jam coepisset *diem ducere.*

remittebat, et dolor victum ad depellendam ignominiam concitabat. Id nobis acriores ad 25 studia dicendi faces subdidisse, quam exhortationes docentium, paedagogorum custodiam, vota parentum, quantum animi mei conjectura colligere possum, contenderim. Sed sicut firmiores in literis profectus alit 26 aemulatio; ita incipientibus, atque adhuc teneris, condiscipulorum quam praeceptoris jucundior, hoc ipso quod facilior, imitatio est. Vix enim se prima elementa ad spem

acriores — faces subdidisse. *Faces* sic pro *stimulis* dictae saepe apud hujus aevi scriptores, cum Cicero dolores et insidias fere intelligat petita ab incendiis imagine. Mos tangitur a Seneca de Ira 2, 14. „Equos — *stimulis facibusque* „— *subditis excitamus,*" (ubi tamen contra Codd. tentatur *calcibus*, etiam Lipsio probante) qualem etiam in timidis gladiatoribus instigandis usurpatum memorant, ubi *ignes* quidem, et *candentes laminae* narrantur; *faces subditae* non item.

sicut firmiores — alit aemulatio; ita — teneris — jucundior — imitatio est. Ratio haec comparandi non statim appareat. Firmiores inter se aemulantur, quis proxime accedat ad praeceptorem, quem jam ipsum imitari audent, nemini aequalium cedentes; teneri autem, inter se et magistrum, provectiores agnoscentes multos condiscipulos, hos potius imitandos sibi sumunt, quam illum, neque adeo aemulantur commilitones suos, sed assequi solum conantur. Gedoynus comparationis subtilitatem vertendo obliteravit dum loci difficultatem dissimulare vult. Infra se ipse illustrat Qu. Utile — quos imitari primum, (dum teneri sunt profectus) mox (cum maturuerint) vincere velis.

prima elementa. Audacior metonymia id quod discitur ponendi pro discentibus, neque conficiunt rem exempla ab interpretibus allata, velut *servitia* a Sallustio dicta pro *servis*. Sed plus sibi licitum putarunt hujus aevi scriptores, et ut modo *profectus firmiores* et *incipientes atque adhuc teneros* dixerat pro ipsis pueris, sic illo velut gradu insistens *elementa* ausus est pro *elementa-*

tollere effingendae, quam ſummam putant, eloquentiae audebunt: proxima amplectuntur magis, ut vites arboribus applicitae, inferiores prius apprehendendo ramos, in cacu-
27 mina evadunt. Quod adeo verum eſt, ut ipſius etiam magiſtri, ſi tamen ambitioſis utilia praeferet, hoc opus ſit, cum adhuc rudia tractabit ingenia, non ſtatim onerare infirmitatem diſcentium, ſed temperare vires ſuas,
28 et ad intellectum audientis deſcendere. Nam ut vaſcula oris anguſti ſuperfuſam humoris copiam reſpuunt: ſenſim autem influentibus, vel etiam inſtillatis complentur: ſic animi puerorum quantum excipere poſſint, videndum eſt. nam majora intellectu, velut parum apertos ad percipiendum, animos non ſubi- 32
29 bunt. Utile igitur eſt habere, quos imitari primum, mox vincere velis. ita paulatim et ſuperiorum ſpes erit. His adjicio, praeceptores ipſos non idem mentis ac ſpiritus in dicendo poſſe concipere ſingulis tantum prae-

imitari primum mox vincere velis. Bona videtur Gebhardi *κρίσις*, qui pro noviſſimo vocabulo malit *velit*, quia, de puero ad magiſtros, Quintiliani ſit ſermo. Aſſunt ita corrigenti non pauci Codd. ut et Goth.

-riis; in quo potiſſimum diſplicet, quod *elementa* iſta ait *putare*. Repetit quae hic poſuit 2, 3, 10. ubi *elementa* mutavit *ſtudiis*, eadem metonymia.

influentibus — inſtillatis. Eſt hoc ex more veterum ſcriptorum, poſt ſingularem, ut hic *humoris*, uſurpare pluralem, cum de univerſo aliquo genere agitur. Sic Terent. Eun. Act. 1. Sc. 2. v. 87. 88. „*Eunuchum* „dixti velle te Quia ſolae *his* utuntur reginae," ubi vide Donatum.

ſentibus, quod illa celebritate audientium inſtinctos. Maxima enim pars eloquentiae 30
conſtat animo. hunc affici, hunc concipere imagines rerum, et transformari quodammodo ad naturam eorum, de quibus loquimur, neceſſe eſt. Is porro, quo generoſior celſiorque eſt, hoc majoribus velut organis commovetur: ideoque et laude creſcit, et impetu augetur, et aliquid magnum agere gaudet.
Eſt quaedam tacita dedignatio, vim dicendi, 31
tantis comparatam laboribus, ad unum auditorem demittere. pudet ſupra modum ſermonis attolli. Et ſane concipiat quis mente vel declamantis habitum, vel orantis vocem, inceſſum, pronuntiationem, illum denique animi et corporis motum, ſudorem, ut alia praetercam, et fatigationem, audiente uno; nonne quiddam pati furori ſimile videatur?

furori ſimile videatur. Intelligitur quidem ſatis *declamans* iſte vel *orans*, cujus habitum mente concipere jubemur; ſed

majoribus velut organis. Cum et aliunde conſtet organa muſica, fiſtulis compacta, jam tum fuiſſe in uſu, et eo ſenſu fere ſemper uſurpet vocabulum hoc Qu., (cf. in primis 11, 3, 16 „aura — per — *organa* meat") etiam noſtro loco de talibus organis cogitaſſe videri debet. Imago tanto magis convenit ejus orationi, quia ſupra memoraverat *ſpiritum*, neque aliena eſt ab *animo*, in quo et ipſo remanet aliquod etymi veſtigium. Majoribus organorum fiſtulis et cannis (*δόνακας* appellat Julianus imperator in elegantiſſimo de hac machina epigrammate apud Brunck. in Anal. 2, 403.) opus eſt, ad vehementiorem exprimendum ſpiritum. Ceterum *animus* hic *acumini* opponitur et *artificio*, quae non tantundem conferant ad eloquentiam. Sic 1, 8. 8 „quae — *animum* augeant."

ſermonis. Ita Horatius: *Sermoni* propiora. Satyr. I, 4, 42.

pati. Graeco plane modo *πάσχειν τι* pro *διακεῖσθαί πως*.

Non esset in rebus humanis eloquentia, si tantum cum singulis loqueremur.

III. Tradito sibi puero, docendi peritus 33
ingenium ejus in primis naturamque perspi-
ciat. Ingenii signum in parvis praecipuum,
memoria est. Ejus duplex virtus, facile per-
cipere, et fideliter continere. Proximum,
imitatio: nam id quoque est docilis naturae;
sic tamen, ut ea, quae discit, effingat, non
habitum forte et incessum, et si quid in pejus
2 notabile est. Non dabit mihi spem bonae
indolis, qui hoc imitandi studio petet, ut
rideatur. nam probus quoque in primis erit
ille vere ingeniosus: alioqui non pejus duxe-
rim tardi esse ingenii, quam mali. Probus
autem ab illo segni et jacente plurimum ab-
3 erit. Hic meus, quae tradentur, non diffi-
culter accipiet: quaedam etiam interrogabit:
sequetur tamen magis, quam praecurret.
Illud ingeniorum velut praecox genus, non

impeditur tamen quodammodo oratio, quod deest τῷ *videatur* suum subjectum. An post *simile* excidit *ille*, ut moneor ab amico?

incessum. Mirus est consensus Codd. pro hoc vocabulo dantium *ingressum.* Ita enim Flor. (sec. Reg.) Voss. 1. 2. 3. Bodl. Joan. Alm. Goth. (tac. Gesn.) Guelf. Argent. (sec. Obr.). Et praefert codd. scripturam Davisius ad Cic. de Nat. Deor. 1, 34. *ingressus* tamen raro tantum ap. nostrum pro *incessu*, et plerumque pro *initio.* Acquiesco igitur recepta, cum sine varietate modo fuerit *incessum* (2, 31.) et aliis praeterea locis legatur.

praecox. Praeter Goth. qui tamen in margine habet *praecox* etiam Guelf. *praeceps,* quod Gesnerus praefert, referendum (ut

comparatum, affectum esse. cf. Graecismo tirones Vigerum 1, 4, 29. Videant de hoc Zeunii p. 269. seq.

temere unquam pervenit ad frugem. Hi 4
34 ſunt, qui parva facile faciunt: et audacia provecti, quidquid illic poſſunt, ſtatim oſtendunt. Poſſunt autem id demum, quod in proximo eſt: verba continuant: haec vultu interrito, nulla tardati verecundia, proferunt. non multum praeſtant, ſed cito. non 5
ſubeſt vera vis, nec penitus immiſſis radicibus nititur: ut quae ſummo ſolo ſparſa ſunt ſemina, celerius ſe effundunt: et imitatae ſpicas herbulae inanibus ariſtis ante meſſem flaveſcunt. Placent haec annis comparata: deinde ſtat profectus, admiratio decreſcit. Haec cum animadverterit, proſpiciat dein- 6
ceps, quonam modo tractandus ſit diſcentis animus. Sunt quidam, niſi inſtiteris, remiſſi: quidam imperia indignantur: quos-

putat) ad *praecurret;* quia *praecox* non ſit in vitio. Ego ob *frugem* neceſſarium puto *praecox*. *pervenit* Guelf. *pervenerit*. *quidquid illic poſſunt.* Guelf. cum aliquot edd. omittit *illic*, quae omiſſio ſenſum efficit apertum et facilem; neque tamen tutum eſt abjicere *illic*, quod quo errore potuerit irrepere, nemo dicat. Optima ſane ratio eſt, quam poſt Gebhardum, pro *illic* conjectantem *illico*, proponit Geſnerus: *qu. poſſ., illico oſtend.* ut *ſtatim* gloſſa ſit minus noti *illico*, quae poſtquam in textum migrarit, verum hujus loci vocabulum *illico* varie fuerit jactatum. Magnopere enim in ea voce ſcriptura variat, dantibus Codd. et edd. modo *illud* modo *illi* modo *ibi* modo *illic*. *proſpiciat.* Hoc e Goth. et aliis aſcivit Geſn. pro *perſpiciat*. Etiam Guelf. *proſp.*

quidquid illic poſſunt. vid. not. Crit.

non ſubeſt vera vis. Haec a plantis mutuo ſunt ſumta, et fortaſſe expreſſa e Virgilio Georg. 2, 49. *Quippe ſolo natura ſubeſt*; quem etiam profſius ſequitur noſter 10, 2, 11 *ſubeſt natura et vera vis.*

dam continet metus, quosdam debilitat: alios
continuatio extundit, in aliis plus impetus
7 facit. Mihi ille detur puer, quem laus ex-
citet, quem gloria juvet, qui victus fleat.
hic erit alendus ambitu, hunc mordebit ob-
jurgatio, hunc honor excitabit; in hoc desi-
8 diam nunquam verebor. Danda est tamen
omnibus aliqua remissio: non solum, quia
nulla res est, quae perferre possit continuum
laborem; atque ea quoque, quae sensu et
anima carent, ut servare vim suam possint,
velut alterna quiete retenduntur: sed quod
studium discendi, voluntate, quae cogi non
9 potest, constat. Itaque et virium plus affe-

retenduntur. Egregia scriptura pro *retinentur,* quod habent aliquot Codd. et multae edd. *Retenduntur* aperte praefert Goth. (mire negante Gesnero, qui *retinentur* ibi legi narrat) et Guelf. *retunduntur* per librarii errorem sane. *velut* alieno quidem fere videtur esse loco, quod commodius praecedat vocem *retend.* Sed nihil in positu variant Codd. et edd. nisi quod Goth. et Guelf. et Loc. Rusc. Bad. Ald. *qu. alt.* pro *alt. qu.* quod ipsum praefero; in τῷ *alterna* saltem nulla est imago, aliqua tamen in *quiete,* ut totum illud *qu. alt. ret.* pro similitudine aliunde ascita accipias, propterea que praemissum ei sit *velut,* translationis index.

continuatio extundit. Pulcherrima et plane viva imago petita a sculptore, qui innumeris scalpri ictibus e rudi marmore Deum aliquem extundit. Appositissimus est Virgilii locus, et ipse egregius: Georg. 1, 133. „Ut varias usus medi„tando *extunderet* artes Paula„tim.“ Peculiare tamen Quintiliano et pulcrius etiam, quod apud eum extunditur *ipsa materia* h. e. extundendo fingitur; cum apud alios passim *materiae* extundatur effigies. Gedoynus omnem obliteravit imaginem; etsi sententiam retinens: „On „en voit qui ne réussissent qu'à „force de tems et d'étude.“

gloria juvet — victus fleat. Georg. 3, 102 „Et quis cui„que dolor victo? quae gloria „palmae?“

runt ad discendum renovati ac recentes, et
acriorem animum, qui fere necessitatibus re-
pugnat. Nec me offenderit lusus in pueris: 10
est et hoc signum alacritatis: neque illum
tristem, semperque demissum, sperare possum
erectae circa studia mentis fore, cum in hoc
quoque, maxime naturali aetatibus illis, im-
petu jaceat. Modus tamen sit remissionibus, 11
ne aut odium studiorum faciant negatae, aut
otii consuetudinem nimiae. Sunt etiam
nonnulli acuendis puerorum ingeniis non
inutiles lusus, cum positis invicem cujusque
generis quaestiunculis aemulantur. Mores 12
quoque se inter ludendum simplicius dete-
gunt: modo nulla videatur aetas tam infirma,
quae non protinus quid rectum pravumque
sit, discat; tum vel maxime formanda, cum
simulandi nescia est, et praecipientibus facil-
lime cedit. Frangas enim citius, quam cor-
rigas, quae in pravum induruerunt. Proti- 13

illum tristem. Guelf. cum aliquot aliis Codd. *ullum tr.* *possum.* Guelf. *possim*, et ita vett. edd. pleraeque. *cujusque generis.* Vett. edd. Loc. Rusc. Ald. Bad. Steph. *cujuscunque* dant, qui sane est sensus. Sed cum Codd. videantur receptam firmare, (Goth. saltem et Guelf.) potest videri *cujusque* consulto a Qu. scriptum pro *cujuscunque*. cf. interpretes ad Livii 1, 24, 3. et Gronov. in primis.

cujusque generis. vid. not. Crit.

modo nulla videatur aetas. Tum demum utiliter *se detegunt mores*, si simplicitate ea, *simulandi nescia*, uti sciat magister, et jam tum recti sensum vel tenerrimis ingenerari posse sibi persuadeat. Haec argumentandi ratio apparet sublata ante *modo* maxima interpunctione, quam primus male invexerat Gesnerus.

nus ergo, ne quid cupide, ne quid improbe, ne quid impotenter faciat, monendus est puer: habendumque in animo semper illud Virgilianum:

Adeo in teneris consuescere multum est.

14 Caedi vero discentes, quanquam et receptum 36
sit et Chrysippus non improbet, minime velim. primum, quia deforme atque servile est, et certe, quod convenit si aetatem mutes, injuria. deinde, quod si cui tam est mens illiberalis, ut objurgatione non corrigatur, is etiam ad plagas, ut pessima quaeque mancipia, durabitur. postremo quod ne opus erit quidem hac castigatione, si assiduus studio-
15 rum exactor astiterit. Nunc fere negligentia paedagogorum sic emendari videtur, ut pueri non facere, quae recta sunt, cogantur, sed, cum non fecerint, puniantur. Denique cum parvulum verberibus coëgeris, quid juveni facias, cui nec adhiberi potest hic metus, et
16 majora discenda sunt? Adde quod multa

et certe, — quod convenit. Certe omittit Voss. 3. bene, cf. not. exeg. *quid juveni facias.* Goth. *facies* (tac. Gesn.) Bene.

illud Virgilianum. Georg. 2, 272.

certe, quod convenit si aetatem mutes, injuria. Interpunxi cum Obrechto, et interpretor cum Badio: „Convenit, a ne„mine negatur, injuriam esse „caedi, si in adulto fiat.“ *Certe* dicitur comparata ad *deforme atque servile;* nam si forte neget quis *def.* esse *atque serv.*, injuria *certe* est. Facile tamen careas alterutro, aut τῷ *certe* aut τῷ *quod convenit.* Interpunctio a plurimis adoptata, qua inciditur post *convenit,* etiam magis otiosum facit *quod convenit.*

vapulantibus dictu deformia, et mox verecundiae futura, ſaepe dolore vel metu accidunt: qui pudor refringit animum, et abji-
37 cit, atque ipſius lucis fugam et taedium dictat.
Jam ſi minor in deligendis cuſtodum et prae- 17
ceptorum moribus fuit cura, pudet dicere, in quae probra nefandi homines iſto caedendi jure abutantur, quam det aliis quoque nonnunquam occaſionem hic miſerorum metus. Non morabor in parte hac. nimium eſt quod intelligitur. Quare hoc dixiſſe ſatis eſt, in aetatem infirmam, et injuriae obnoxiam, nemini debere nimium licere. Nunc quibus 18
inſtituendus ſit artibus, qui ſic formabitur, ut fieri poſſit orator, et quae in quaque aetate inchoanda, dicere ingrediar.

IV. Primus in eo, qui legendi ſcribendique adeptus erit facultatem, grammaticis eſt locus. Nec refert, de Graeco an de Latino loquar; quanquam Graecum eſſe priorem placet. Utrique eadem via eſt. Haec igitur 2
38 profeſſio, cum breviſſime in duas partes dividatur, *recte loquendi* ſcientiam, et *poëtarum enarrationem*; plus habet in receſſu, quam fronte promittit. Nam et ſcribendi ratio con- 3
juncta cum *loquendo* eſt, et enarrationem praecedit *emendata lectio*, et mixtum his omnibus *judicium* eſt: quo quidem ita ſevere

nemini debere. Goth. (tac. Geſn.) Guelf. et omnes fortaſſe Codd. *debet;* infinitivum, qui ſane magis videtur latinus, primus dedit, ſed ex conjectura, Badius.

funt usi veteres grammatici, ut non versus modo censoria quadam virgula notare, et libros, qui falso viderentur inscripti, tanquam subdititios summovere familia permiserint sibi; sed auctores alios in ordinem rede-
4 gerint, alios omnino exemerint numero. Nec

summovere familia. Goth. (tac. Gesn.) et Guelf. *familiae.*

veteres grammatici. Alexandrinos potissimum intellexit Grammaticos, de quibus nostra aetate a Villoisono in Prolegomenis ad Iliadem, et a F. A. Wolfio in suis itidem ad Homerum Prolegomenis eruditissime fuit disputatum.

censoria quadam virgula. Obelus proprie appellatur, quo spurios versus confodere solebat *Censor Aristarchus*, ut Ausonio audit in ludo VII sapientum. *Censorium stilum* de veris censoribus dicit Cicero pro Cluentio c. 44.

alios — exemerint numero. Re iterum iterumque perpensa, lubens transeo in Ruhnkenii castra, docentis (Historiae Oratorum Graecorum Criticae p. XCVI) *redigere in ordinem* et *eximere numero* latinas esse locutiones pro Graecis in hocce negotio magnopere frequentatis: *ἐγκρίνειν καὶ ἐκκρίνειν.* Conficiebant Alexandrini illi Grammatici indices scriptorum, (canonas appellabimus, quo facilior sit ejusdem rei circa libros sacros jam cognitae comparatio) qui legi potissimum mererentur, quo facto canonici isti scriptores a ceterorum turba ita segregabantur, ut jam paene soli scripsisse viderentur, quique in numerum non essent relati, vulgo negligerentur, et vel eam ipsam ob causam magna sane ex parte intercidorint. Omnem hunc locum qui probe cognoscere cupit, magno cum fructu leget disputationem Ruhnkenii loco indicato, adde Wolfium in Prolegomenis Homericis p. CXC. Lucem nostro loco ministrat ipsius Quintiliani alter 10, 1, 54. Neque tanti est, (quod olim me ab hac interpretatione avertebat,) quod *redigere in ordinem* apud multos argenteae aetatis scriptores sensu contumelioso legitur. Ejus significationis insigne est exemplum apud Sueton. Vespasian. c. 15 „altercationibus in„solentissimis *paene in ordinem* „*redactus.*" Locutio petita videtur a disciplina militari, cum is, qui centurio fuit aut tribunus, in ordinem gregariorum militum denuo cogitur. vid. Festum in *ordinarius* ibique Dacerium p. 312. 13. 14. Pro eo Livius fere *cogere in ordinem* dicit, quem

poëtas legiſſe ſatis eſt. excutiendum omne ſcriptorum genus, non propter hiſtorias modo, ſed verba, quae frequenter jus ab auctoribus ſumunt. Tum nec citra muſicen grammatice poteſt eſſe perfecta, cum ei de metris rhythmisque dicendum ſit: nec ſi rationem ſiderum ignoret, poëtas intelligat; qui (ut alia mittam) toties ortu occaſuque ſignorum in declarandis temporibus utuntur: nec ignara philoſophiae, cum propter plurimos in omnibus fere carminibus locos, ex intima
39 quaeſtionum naturalium ſubtilitate repetitos; tum vel propter Empedoclem in Graecis,

Priſcianus l. 18. p. Putſch. 1173 *redigere in ord.* ſcripſiſſe l. 30 hoc ſenſu, narrat; ſed falſo ille. Nihil enim ejusmodi in toto eo Livii libro. (Obiter hic monere liceat, ibidem in Priſciano, pro *probabilibus et utiliſſimis*, legendum eſſe *prob. et viliſſimis.*) Etiam *omnino*, in iſtis *omnino exemerint*, quo maxime nitebar, cum *red. in ord.* de contumelia interpretabar, ut *omnino ex.* eſſet etiam gravior praecedenti injuria, etiam hoc, inquam, permittit eam, quam nunc ſequimur, loci explicationem. Neque enim decet tantopere urgere unam voculam, ubi manifeſta ſunt cetera. Quod autem attinet ad uſum *τοῦ red. in ord.*, fortaſſe aut ignoravit eum aut improbavit Quintilianus, a junioribus, ipſius etiam diſcipulis, frequentatum. Saltem ambiguitati timuiſſe non videtur. Priſciani locum certatim ad partes vocarunt VV. DD. obliti ad unum omnes quaerere, quo libri 30 capite iſta locutione uteretur Livius. Ne Drakenborchus quidem ad Liv. 25, 3, 19, citantem Priſciani verba Sigonium exhibens, hunc errorem redarguit, neque emendavit citationem Sigonii, Priſciani ſententias, apud ipſum diremtas, continuando miſere turbantem.

Empedoclem — Varronem. Empedoclis, praeter alia, philoſophicum poëma *περὶ Φύσεως* memoratur ab antiquis, cujus fragmenta ſervata ſunt. M. Terentius Varro proſae orationi verſus intertexuit in Satyris Menippeis, quarum lacera plane fragmenta, e Grammaticis conquiſita plerumque, docent in ethicis eas maxime fuiſſe

Varronem ac Lucretium in Latinis, qui prae-
5 cepta ſapientiae verſibus tradiderunt. Eloquentia quoque non mediocri eſt opus, ut de unaquaque earum, quas demonſtravimus, rerum dicat proprie et copioſe. Quo minus ſunt ferendi, qui hanc artem, ut tenuem ac jejunam, cavillantur: quae niſi oratoris futuri fundamenta fideliter jecerit, quidquid ſuperſtruxeris, corruet: neceſſaria pueris, jucunda ſenibus, dulcis ſecretorum comes, et quae vel ſola omni ſtudiorum genere plus habeat
6 operis, quam oſtentationis. Ne quis igitur tanquam parva faſtidiat grammatices elementa: non quia magnae ſit operae, conſonantes

oratoris futuri. Sat multorum Codd., in his Goth., auctoritatem ſecutus, ut et vett. edd. plerarumque, praeter Ald., aſcivi genitivum pro dativo *oratori futuro*, quod et Obrechtus fecit et ſuadet Lochmannus l. c. p. 10. Vox *ſuperſtruxeris* ita dici haec oſtendit, ut oratio convertatur ad magiſtrum, non ad diſcipulum qui eſt *orator* ille *futurus*. Grammatice igitur *magiſtro* jaciet *fundamenta oratoris*, non ipſi *oratori*. Si *ſuperſtruxerit* legeretur, alia foret ratio. cf. not. Criticam ad c. 2, 29 ubi *velit*, eadem de cauſa, commodius videbatur quam *velis*. Guelf. *oratori* dat; pro *futuro* autem, per errorem, *futura*.
quae vel ſola — plus habeat. Conjunctivum aſcivi pro *habet*, e Codd. Voſſ. 3. et Guelf., et edd. Ald. et Viarti. flagitante latinitate. Reſidet tamen mendum in ablativo *omni genere* abſque praepoſitione, ubi inſeri oportere *in* ante *om.* jam *Waſſeus* vidit in Indice ad Salluſt.

occupatas. cf. noſtr. 10, 1, 95. Memorantur verſus Varronis etiam ex ejus Περίπλῳ Φιλοσοφίας apud Nonium Gramm. item e libro, cui titulus *Prometheus:* ex eo autem, qui proprie inſcribitur *de Philoſophia*, nulli. Cic. Academ. 1, 3. poſtquam Varronem de Menippeis ſuis loquentem fecerat, ipſe ſubjicit: „varium et ele„gans — poëma feciſti: *philo„ſophiamque* multis locis in„choaſti.“

a vocalibus discernere, ipsasque eas in semivocalium numerum, mutarumque partiri; sed quia interiora velut sacri hujus adeuntibus apparebit multa rerum subtilitas, quae non modo acuere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem ac scientiam possit. An cujuslibet auris est exigere 7
literarum sonos? non hercule magis, quam nervorum. At grammatici saltem omnes in hanc descendent rerum tenuitatem: Desintne aliquae nobis necessariae literae, non cum Graeca scribimus (tum enim ab iisdem duas mutuamur) sed proprie in Latinis? ut in his, *Seruus* et *Uulgus*, Aeolicum digamma desideratur, et medius est quidam U et I literae 8

quam nervorum. *Nervi* hic intelliguntur quales sunt in citharis et lyris, ut Horatii „testudo resonare septem Calli„da nervis." *Literis*, non *auri*, opponuntur *nervi*.

grammatici saltem. Etiam hic alius fortasse scriptor maluisset *quidem* pro *saltem*, etsi cognata sunt magnopere; cf. ad C. 1, 24.

duas mutuamur. Intelligi Y et Z facile apparet, vel hoc, quod sequitur „*nostrarum* ulti„ma X." Quanquam et Φ literam in Graecis nominibus scribendis mutuantur Romani, p et h junctis exprimentes. Cf. 12, 10, 27.

Aeolicum digamma desideratur. Quam v consonam pronunciabant literam Romani, eam figura quidem non dirimebant a vocali, sed utramque designabant U. (Sic enim, ut vocalem significem, malo h. l. scribere pro eo, quod verius est, V.) Cum igitur scribenda occurrerent ejusmodi vocabula, qualia sunt *Servus*, *Vulgus*, defectus signi magnopere apparebat, dum litera eadem bis deinceps posita, SERUUS UULGUS, plane diverso modo debet legi. „Nos hodie U literam in dua„rum literarum potestatem coe„gimus: nam modo pro di„gamma scribitur, modo pro „vocali." Cassiodorus de Orthographia pag. Putsch. 2282. Erat autem sonus Aeolicae literae is, quem habet Anglorum W, consona; talem enim esse, cum orditur syllabas, non vocalem, contra Lowthum,

ſonus (non enim ſic *optimum* dicimus, ut *opimum*) et in *Here* neque E plane neque I 41

non — ſic optimum dicimus ut opimum. Haec ſcriptura ſenſui maxime convenit, et defenditur ab aliquot Codd., Britannicis quidem duobus, ut conjicio ex Gibſoni ſilentio. Guelf. praepoſtere habet *oportunum* pro *optimum*, ſed pro *opimum* levi tantum errore *opinum*. Fateor de auctoritate Codd. me tanto eſſe ſolicitiorem, quia Regii, etſi felix, conjectura, qui primus, ſine Cod., ex *optimum* eraſit *t*, habet, de quo dubites. Recte enim Badius, qui tuetur vulgatam: — *optumum* — *optimum*, urget contra Regium, diverſam eſſe in *opimum* et *optimum* penultimae quantitatem, quamobrem hoc potiſſimum exemplo uſurus fuiſſe vix videatur Quintilianus. Acquieſcendum tamen recepta; nam e vulgata quidem, qui ſenſus poſſit extundi, plane non video. *et in Here.* Praepoſitio *in* abeſſe quidem videtur ab omnibus Codd. (ut Guelf. et Goth., tac. Geſn.) ut et vett. edd. Neceſſariam tamen fere dixeris ſententiae.

doctiſſimum Epiſcopum Londinenſem, defendit Walkerus in Lexico Pronunciationi inſerviente p. 3. §. 9. Hunc defectum ſigni, cum ſonus adeſſet, explere volebat Claudius Caeſar, ſed (Priſciani ſunt verba p. 546) „conſuetudo antiqua ſuperavit." it. Tac. Annal. 11, 14. „Haec litera, uſui imperitante Claudio, poſt obliterata, aſpicitur etiam nunc in aere, publicandis plebiſcitis, per fora ac templa fixo." cf. noſtr. c. 7, 27. et 12, 10, 29. „Nomen — apud Aeoles habuit olim — *vav.*" Priſc. l. c. (Facile hic agnoſcas originem Phoeniciam.) *τοῦτο δ' ἦν ὥσπερ γάμμα διτταῖς ἐπὶ μίαν ὀρθὴν ἐπιζευγνύμενον ταῖς πλαγίαις.* Dionyſii Hal. Antiq. Rom. p. 16. ed. Sylb. Inde nomen *Digamma*, pro quo et *Digammon* (ut h. l. Codd. Guelf. et plerique alii) et *Digammos* feminino genere. Eleganter et docte de hac litera disputat Foſter Eſſay on the different nature of accent and Quantity. Eton. 1763. p. 122 ſeqq.

non — ſic optimum dicimus ut opimum. Non tam expreſſe pronunciamus literam *i* in voce *optimum*, quam in *opimum*, ſed obſcurius, ut videatur fere audiri *u*, *optumum*.

et in Here neque E — neque I. Hinc apparet, quomodo poetis licuerit alterutrum pro ſua utilitate ponere. Priſcian. p. 1011: „dicitur et here. Juvenalis in I (eſt autem Sat. 3, 23) „Res hodie minor eſt *here* quam fuit. Horatius in II Ser. (Sat. 2, 8, 2.) dictus *here* illic." Neque tamen Ho-

auditur: an rursus aliae redundent (praeter 9
illam aspirationis notam, quae si necessaria est,

aspirationis notam — contrariam sibi poscit. Nihil attinet plurimas hic memorare Codd. discrepantias, sed monendus est lector, post *notam* esse omissum a me hoc signum ⊢, ut post *posuit* alterum ⊣, quae sunt apud Gesnerum et plerosque editores a septimodecimo inde seculo. Neque absunt eae notae ab omnibus Codd., etsi a plerisque, ut a Guelf. Non autem supervacuae solum sunt, sed turbant prorsus locum. Si eas posuit Quintilianus, sequitur ejus tempore in quotidiano usu fuisse notam ⊢, quod quis est, qui defendat? Nam si quaerit Grammaticus, an redundet aspirationis nota ⊢, sequitur, ut invenerit eam in Alphabeto. Sin absunt, quae est plerorumque Codd. scriptura, intelligit Qu. notissimam aspirationis notam H, et „illam" aut dicit, quasi *quam novimus*, *de qua solet ultro citroque disputari*, aut refert ad ipsam literam H in *Here*, vocabulo modo tractato. Cf. Priscian. p. 560. „H literam non esse ostendimus, sed notam aspirationis, quam Graecorum antiquissimi, „similiter ut Latini, in versu scribebant, nunc autem diviserunt, et dexteram ejus partem supra literam ponentes, *psilen* „(ψιλὴν) notam habent — sinistram autem contrariam illi aspirationis *dasiam* (δασεῖαν)." Similia docet Sergius in Donati edit. prim. p. Putsch. 1829. Ad nostrum locum haec maxime pertinent: „Nos his" (videl. τοῖς ⊢ et ⊣) „sociatis aspirationis „fecimus notam H." Est autem de H magna inter Grammaticos Putschianos lis, aliis literam eam vocantibus, aliis, et pluribus quidem iis, negantibus, cum quibus facere Quintilianum apparet eo, quod subjicit: *quae si — poscit.* cf. ipsum nostrum 1, 5, 19. Cod. Guelf. cum Bernensi plane consentit, sic dando: „praeter illam aspirationis, quae — contraria sibi poscit." Omittunt igitur ii *notam* post *asp.* in quo socios habent Voss. 1. 3.

ratius metri necessitate coactus. Charisius Instit. Gramm. pag. Putsch. 180: „Quidam here „putant dici debere, *quamdiu*, „heri *quando*. Afranius tamen „in Emancipato, Quod *heri*" (i. e. per totum hesternum diem, notione *quamdiu*) „in„quit, obstitit." Id discrimen significationis neque a Quintiliano agnitum fuisse, nostro loco apparet. Fortasse similis fo[illegible] obscuritas fuit in *ruri*, unde Horatius: me *rure* futurum. Epist. 1, 7, 1. De *here* cf. etiam nostr. c. 7, 22, quo loco apparet obsoletam fuisse scripturam *heri*.

praeter illam — poscit. Intelligit literam H (vid. not.

etiam contrariam sibi poscit), ut K, quae et ipsa quorundam nominum nota est: et Q, cujus similis effectu specieque, nisi quod pau-

Bodl. et Ald. cum aliquot praeterea edd. Item *contraria* dant pro *contrariam*. Aliquot Codd. retinere *notam* (Ioann. profecto et Bàl.) diserte narrat Gibs. et necessarium est vocabulum.
ut K. Guelf. et omnes Codd. *et K*. Obsecutus sum Capperonnerio et Gesnero, de conjectura mutantibus *et* in *ut*. Necessarium prorsus est, ut hinc ordiamur exempla supervacuarum literarum, quae debent induci per adverbium *ut*, non per conjunctionem *et*. Si enim maxime annumeres hoc, quod dicit de litera K, exceptioni, ut referas ad *praeter*, saltem *et Q* cogeris mutare in *ut Q*; neque ullo modo procedet ratio, si etiam hoc exceptioni adjungas, quoniam *et ultima nostrarum* nominativum ostendit, qui referri ad *praeter* plane recusat. Ceterum quam frequens in Codd. *τῶν ut* et *et* sit confusio, monstrabit Drakenb. ad Liv. 21, 28, 8. *effectu specieque*. Verissimam hanc scripturam, pro vett. edd. et aliorum Codd. *effectus speciesque*, Crit.) quam necessariam negat, cum sit mera aspiratio, quae nota non magis indigeat, quam *spiritus lenis*; neque tamen hujus signum esse apud Latinos. Nimirum veteres, cum syllabam a vocali ordiebantur, sentiebant spiritum aliquem anteverti illi vocali, qui aut asper esset aut lenis. Tenet igitur Quintilianus, aut utriusque signum fuisse adoptandum, aut utrinsque negligendum. Graeci ipsi pariter cum accentibus ignorabant spiritus in scribendo, et ubi oblatum esset v. c. ΟΙΟϹ, sola orationis serie judicabant, utrum pronunciandum esset, οἷος, an οἶος, an οἰός.
quae et ipsa — nota est. Hujus additamenti non prorsus perspicua est ratio, praesertim horum: *et ipsa*. Refero autem ad H, quae cum negaretur esse vera litera et diceretur nota, pari modo K notam magis nominum, quam veram literam, soni alicujus indicem, videtur putare Qu. Sic Velius Longus p. Putsch. 2218 „qui „K expellunt, notam dicunt „esse magis, quam literam." Nomina autem hac nota designabantur *Keso*, *Kato*, (nisi apud Vel. Long. l. c., pro *Kato*, legendum est *Keso*, quae est Buttmanni V. C. conjectura, cum praesertim notissimum hoc in hac re nomen ibi non memoretur) *Kaelius*, ut et *Kalumnia*, *Kaput*, *Kalendae*. *Nomina* hic quidem non de solis propriis, quae vocant, usurpasse videtur Qu.
cujus similis — Koppa — manet. Significat Qu. in vetere

lum a nostris obliquatur, *Koppa* apud Graecos nunc tantum in numero manet: et nostrarum ultima X, qua tamen carere potuimus, si non quaesissemus. Atque etiam in ipsis 19

praeter non ita paucos Codd. defendit etiam Guelf. nisi quod vocem *effectu* imperfectam reliquit, sic: *effe*. Goth. autem, contra quam Gesn. narrat, pravam dat: *effectus speciesque*. Ceterum Guelf. in literae nomine *Koppa* habet errorem vulgarem: *Kappa*, egregie correctum a doctissimo Senatore Divionensi, Boherio, Montf. Palaeogr. p. 569. *qua tamen* — *quaesissemus*. Mira est constantia Codd. Goth. Bern. Voss. 1. 3. Alm. Guelf. inter *potuimus* et *si* inserentium *quam*. Etiam paulo ante pro *tamen* Voss. 3. Alm. Bern. dant *tam*, ut leviorem taceam varietatem, cujusmodi est, quod Bern. Voss. 1. 3. et Guelf. *quaerimus* dant pro *quaesissemus*. Fateor me haerere in loco. Jejunum videtur hoc, quod subjicitur, quo nihil significatur nisi, supervacuam esse X: et hoc jam declaraverat verbis istis: „*an redundent*," ut non opus esset de una X diserte monere, quod de omnibus hisce intelligebatur. An voluit ostendere, X solam esse supervacaneam, ceteras non item? Non puto. Vellem aliquid de vetusto scribendi more, ante inventam X, esset memoratum, ita fere: „qua tam carere potuimus quam cum „nondum quaesissemus." Sed nimis haec recedunt. Displicet in primis *tamen*, cum nihil praecesserit, quare necessariam crederes τὴν X.

Graecorum Alphabeto Koppa, Hebraeorum Kuph, etiam inter literas fuisse numeratam. (Attende enim ipsa literarum nomina feminino esse genere apud nostrum v. c. *K*, *quae*, et §. 15 *eadem* respiciendo ad B.) Nota illa, quae talis est ϙ, ϟ, ϟ, varie enim pingitur, numerum designat, et quidem nonaginta. Apparet, quomodo Q Romanorum potuerit *specie ejus similis* vocari, nulla fere alia re diversa a Graeca, quam quod cauda Romanae literae sinuatur et *obliquatur*. Pertinet autem Koppa ad Episema Graecorum, de quibus videant tirones Eschenburg Handbuch der klassischen Litteratur p. 23. et Simonis introductionem in Linguam Gr. p. 66. 67.

nostrarum ultima X — *quaesissemus*. Ultima *nostrarum* h. e. Latinarum est X, quia Y et Z sunt Graecae. Caruerunt autem τῆς X veteres Romani vid. Maximum Victorinum p. Putsch. 1945. „Ante X literam, quam

vocalibus grammatici est videre, an aliquas pro consonantibus usus acceperit, quia *Iam* sicut *Tam* scribitur, et *Uos* ut *Cos*. At, quae ut vocales junguntur, aut *unam* longam faciunt, ut veteres scripsere, qui geminatione earum velut apice utebantur; aut *duas:* nisi quis putat etiam ex tribus vocalibus syllabam 42

quia Iam — Cos. Difficillimus locus. In scriptura quidem nihil variatur, praeterquam quod unus Codex Almeloveenii et sat multae editiones, quarum, praeter aliis memoratas, etiam sunt Locat. Rusc. Bad. Viart. pro *Quos* dant *Vos*. Recepit hoc novissimus Capperonnerius quem ego sum secutus; quanquam obstat numerus Codd. Sic saltem par est ratio ut inter *Iam* et *Tam* sic inter *Uos* et *Cos*. Utrobique enim vocalis, hic U, illic I, abit in consonantem, ut possit comparari ejusmodi syllaba cum altera, in cujus initio sit manifesta consonans. Vel sic tamen residet scrupulus in verbo *scribitur*, pro quo malis *pronunciatur*, *dicitur*. Gesnerus quidem scripturam receptam ita interpretatur: „*Quos* scribitur et pronunciatur pro monosyllabo non „minus quam *Cos*" (modo recte ejus mentem ceperim); „ita„que ἡ U vim vocalis non habet;" sed longe aptius ostendendo ei, quod volebat Qu., vocabulum erat *Uos* quam *Quos*. *Quos*, si recte legitur, cum *Cos* alia plane ratione cognatum est, quam est *Iam* cum *Tam*. Gedoynus et ipse praetulit *Uos*, sed ex ejus versione non multum proficias: „puisque l'on écrit *jam* comme „*tam*, et *vos* comme *cos*," sine ulla animadversione. Diomedes ap. Putsch. p. 416 de U post Q haec docet: „U litera interdum „nec vocalis nec consonans habetur cum inter Q literam conso„nantem, et aliam vocalem constituitur, ut *quoniam*, *quidem*." quae repetit Donatus p. 1736. Et haec videtur ipsorum quidem veterum ratio, etsi eam mirantur recentiores ut Beda p. 2350. Gallaeus verba nostra glossam putat. Non male, vid. 1, 7, 28. *scripsere*. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *scripserunt*, ut pro *scriptores*, quod inveniebat, optabat Regius, et sic certatim fere Codd. Unde sit *scripsere* non novi; sed est jam in Locat.

„postea in compendium inventa est, *rex* per gs; item *pix* „per cs veteres scribebant." Eadem habet Marius Victorinus p. 2466. vid. not. Crit.

quia Iam — Cos. vid. not. Crit.

aut duas. Ipsa vox *duas* exemplo est, fortasse consulto.

fieri; quod nequit, si non aliquae officio con- 11 sonantium fungantur. Quaeret etiam hoc, quomodo duabus demum vocalibus in se ipsas coëundi natura sit, cum consonantium nulla,

in se ipsas — Seruus. Secutus sum Gesnerum, qui cum veterrimis edd. et Codd. omnibus (nisi forte Ioann. numero est eximendus, quod e silentio Gibsoni conjicias) inter *consonantium* et *nulla* omittit *coëat*, quod est in multis recentioribus, non tamen, ut narrat Gesn., post Stephanum demum, cum Badius 1516 hanc vocem jam praeferat. Guelf. itidem omittit ut et Viarti editio. Tantillum tamen de meo addidi, ut post *alteram* inciderem. Sententia haec videtur: Vocales duae (cave enim de quibusvis duabus vocalibus, juxta se positis, intelligas, ut fecit Gedoynus et ipse fortasse Gesnerus. Id vetat positus vocis *duabus* in fronte collocatae) solae (*demum* pro *tantum* vid. ad Prooem. 3.) possunt coïre in se ipsas h. e. bis poni, ita ut simul pronuncientur; consonantes omnes aliam solam consonantem, a se diversam, frangunt. Hoc *frangendi* vocabulum, insolens hac, qua legimus, significatione, difficilem facit locum. Recte tamen Gesnerus tenet, si *coëat* inseratur, meras tenebras objici, qua in re ejus mentem non est assecutus Lochmannus l. c. p. 10, qui *coëat*, sive scribatur, sive omittatur, intelligi tamen oportere putat. Hunc errorem incidendo post *alteram* videor prohibuisse. Opponuntur junctae, unaque pronunciandae, vocales consonantibus itidem simul pronunciandis. Vocales duae saltem (I et U, quod patet exemplis mox afferendis) possunt sibimet ipsis eaedem jungi; consonantes nullae, nisi alteri a se diversae. Hanc vim pronominis *alteram* si quis gravatur, potest exemplis veterum redargui, quae ministrat Taubmannus ad Plaut. Truculent. Act. 1. Sc. 2. v. 70. ut et Tursell. in hac voce p. 109. Loco, huic gemino, 12, 10, 29, exemplo docemur manifesto, quid sit *frangere consonantem.* Dicitur enim F frangere consonantem aliquam in ipso hoc *frangi.* Nam quod ibi additamentum hoc: *ut in hoc ipso frangit*, tanquam glossam rejecit, aliquot Codd. auctoribus, Burmannus, id quidem parum κριτικῶς videtur fecisse. Tralatitius est

fieri; quod nequit. Repetendum mente *fieri*, ut Livius 6, 37, 7. „obtinendum esse, „quod comitiis — *nequeat*" vid. „obtineri."

in se ipsas — Seruus. Consule not. Crit.

nisi alteram, frangat. Atqui litera I sibi insidit; *Coniicit* enim est ab illo *Iacit*: et U,

librariorum error omittendi interjecta eidem voci bis positae, (ut hic *frangit* — *frangit*) una cum ipsa hac posteriori voce; et plane ex more Quintiliani, exempla praeceptis non jungentis modo, sed libenter immiscentis, erat addere verba ista. Sic paulo ante (1, 4, 10) *duas* etiam exempli causa dicere videbatur. Et habet ea, praeter multos Codd., etiam Guelf. Quanquam igitur ipsum sonum, qui *fractus* dicitur, ignoramus hodie, tantum tamen hoc exemplo discimus, agi de quadam consonantium duarum conjunctione, ubi secunda afficiatur, eo modo, quem *frangendi* vocabulo appellent veteres. Optabile quidem erat, ut pluribus Grammaticorum locis usus hic vocabuli peculiaris proprie finiretur, sed tales neque a VV. DD. memorantur ulli, neque ipse inveni. Jam observari meretur, e Quintiliani sententia, consonantium nullam bis positam in una posse efferri syllaba, seque adeo ipsam frangere. Sive enim dd, sive quamcunque tandem literam bis pones, vel in initio vel in fine syllabae, nonnisi semel audies d cet., quo apparet alteram d perire plane neque coire in se ipsam. *Atqui* (ita enim continuat argumentationem) *litera I sibi insidit*. *Sibi insidere* itidem nove dicitur vocalis, sed facile intelligitur, neque opus est mutatione, qualem ex paucis Codd. tentant Gebhardus et Obrechtus, cum ceteri, inter quos Guelf., consentiant omnes in receptam. *Sibi insidit* nihil aliud est, nisi, *coit in se*, bis ponitur deinceps et tamen simul pronunciatur. Hoc, tanquam exemplo, docet verbo *conjicit*. In quo asserendo mirum potest videri, quod ait *conjicit enim* esse ab illo *Jacit*. Qui inde, quod est a *Jacit*, sequitur insidere sibi I? Ad hoc intelligendum unice facit caput aliquod Auli Gellii, indicatum jam a Mosellano. Gellius enim 4, c. 17. fuse docet rationem producendae primae in hujusmodi vocabulis: *conjicere, obicibus, subicibus*. Negat vocalem ejus longam esse, neque tamen vult corripi ejusmodi syllabas, sed ait positu reddi longas; tertiam autem literam v. c. in *obicibus* per duo I, non per unum, esse scribendum. „Nam verbum istud, cui supra dictae particulae „praepositae sunt, non *icio* est sed *jacio*." En ipsam Quintiliani rationem. Usus obtinuit in omnibus ex *jacio* compositis, ut nonnisi uno I scriberentur, ut *conicere, obicere, subicere, inicere*, quod etiamnum observari videmus in *obicibus* et Ennianis illis *subicibus*. Etiam poetae hac licentia utuntur, ut Juvenal. 15, 17. et Martial. 10, 82, 1. qui *abicit* et *adicit* usurpant prima brevi. cf. Serv. ad Aen. 4, 549 et Duk. ad Flor. 1, 10, 5. Cum

quomodo nunc ſcribitur *Uulgus* et *Seruus*. Sciat etiam Ciceroni placuiſſe *Aiio Maiiam-*

igitur vellet Qu. τῷ *conjicit* uti pro exemplo *inſidentis ſibi I*, cogebatur obviam ire errori, quo quis eſſet negaturus in ea voce duo eſſe I. Rectius propterea hoc fortaſſe loco ſcripſeris *conicit*. Sic etiam vetamur cogitare de I ſupra ceteras literas eminente, quales duplices vocales pariter et conſonantes ſolent ſcribi in XII tabulis. In vocali U res eadem manifeſta eſt ſine ulla dubitatione ex recentiori more ſcribendi UULGUS et SERUUS, cum antiquitus ſcriberetur UOLGUS, SERUOS (quod docent et noſter c. 7, 26. et Priſcian. p. 554 „Romanorum — vetuſtiſſimi in multis dictionibus, loco τῆς „U, O poſuiſſe inveniuntur — et maxime digamma antece„dente — ut *ſeruos* pro *ſeruus*, *uolgus* pro *uulgus*, *Dauos* pro „*Dauus*." vid. et Donatum ad Andriam 3, 4, 1). Quare in talibus grammaticis veterum locis puto duplex U eſſe retinendum (nam ne antiquius quidem illud V, quod ſolum veteres norant, ſatis rem demonſtret aequalibus noſtris, quippe pro conſona acceptum plerumque) ut et hic et §. 7 in Quintiliano feci; ceterum ſequens recentiſſimum et barbarum ſane morem (τῶν j et v), ut magis perſpicuum. Recte autem nos interpretatos *in ſe ipſas coire*, manifeſtum eſt loco modo citato c. 7, 26 ubi pro eo eſt *in unum ſonum coaleſcere et confundi*, cujusmodi quid habet etiam Caſſiodorus ap. Putſch. p. 2292. Omne quidem hoc, quod *quaeret* diligens ille Quintiliani Grammaticus, planum fiet, ſi reputaveris conſonantes fieri I et U, ſed id ipſum modo (§. 10) parum videbatur agnoſcere Quintilianus.

Aiio Maiiamque. Goth. (paulo aliter quam Geſn. memorat) *Aiio aii aiiamque* (plane ut Ioann.) Guelf. *aiio* omiſſo ſecundo

Ciceroni — ut conſonans. Quo loco hoc ſibi placere ſignificet Cicero, quaeri poteſt et debet. Regius quidem: „Hoc," ait, „Cicero praecipit in Ora„tore." Debebat recentiorum editorum aliquis, Burm. maxime, aut locum *Oratoris* indicare, aut Regium in viam deducere. Equidem fruſtra quaeſivi in Ciceronis libro, etſi talium obſervationum referto; de verbo *ajo* nihil inveniens niſi (c. 45) *ain'* dici pro *aisne*, alienum hinc. Neque puto, ſi in libro aliquo Ciceronis hac de re proditum eſſet, aut Quintilianum fuiſſe dicturum: *Sciat* (Grammaticus) *Ciceroni placuiſſe*, quaſi haec eſſet reconditior quaedam ſcientia, aut Priſcianum eandem rem tractantem Ciceronis non uſurum auctoritate. Ille enim, ſine ulla

que geminata I ſcribere. quod ſi eſt, etiam
12 jungetur ut conſonans. Quare diſcat puer, quid in literis proprium, quid commune, quae cum quibus cognatio: nec miretur, cur ex *Scamno* fiat *Scabellum*, aut a *pinna* (quod eſt acutum) ſecuris utrinque habens aciem

exemplo. Cetera varietas, quae eſt plurima, apud Burmannum videnda. Turnebus (Adverſ. 19, 12.) unde tam certo reſciverit, legendum eſſe *aiit aii aïiamque* et *Maiiamque* falſo legi, velim doceri. Regii apud me valet fides, narrantis in vetuſto exemplari eſſe receptam. Neque tamen negligenda, quam Philander, neſcio unde, affert ſcripturam *Maiiam Aiiacemque*. Sic enim Velius Longus p. Putſch. 2219 „Cicero — et *Aiiacem* et *Maiiam* per duo I I ſcribenda exiſtimavit.“ *quod ſi eſt*. Guelf. *quod ſic*, ſine *eſt*, quod, ſi conſulto ſcriptum eſt (nam Voſſ. 1. ſaepe conſentiens cum Guelf. dat *quod ſic eſt*; ut poſſis cogitare de mero librarii errore in *ſic* pro *ſi*), non diſpliceat. Tum *quod* eſt *quia*, propterea videl. eſſe hoc obſervandum et ſciendum, quod *ſic*, ſi hoc ita ſcribatur, ſequatur etiam conſonantem eſſe I. *quod ſi eſt*, dicitur pro *quod ſi ſit*, in recepta cf. c. 5, 15 et Cic. Tuſc. 5, 5. *Quod ſi eſt* cet.

Ciceronis mentione, et p. 545 de induſtria agit de geminanda litera I et p. 739 haec prodit: „in vetuſtiſſimis invenies ſcripturis — eiius, Pompeiius, „Vulteiius, Caiius.“ Puto autem obſervatum hoc de duplici I eſſe aut in ipſa Ciceronis manu, ſicut narrat Qu. *de cauſſa* et *diviſione* 1, 7, 20 aut in ejus ſermone familiari. Ceterum de Ciceronis ſententia conſule et not. Crit. extr. Haec geminata antiquitus litera I vel inde apparet quod I inter duas vocales ſemper priorem ſyllabam producit in *eodem* vocabulo, cum in *duobus* brevis eſſe poſſit ante I conſonam, v. c. Ante Jovem nulli ſubigebant arva coloni; (Georg. 1, 125) quod et Priſcianus tangit l. c., et multi in opere Putſchiano. Ubicunque vero geminabitur I in talibus, ibi non triſyllaba erunt hujusmodi vocabula, ſed diſyllaba, ut alterum I ſit conſonans priorem finiens ſyllabam, alterum item conſonans inchoans poſteriorem; poſſit enim, ſimplici I, pronunciare quis A i o, Ma i am.

Bipennis: ne illorum ſequatur errorem, qui,
43 quia a pennis duabus hoc eſſe nomen exiſtimant, *pinnas* avium dici volunt. Neque has 13
modo noverit mutationes, quas afferunt declinatio, aut praepoſitio, ut *ſecat ſecuit*, *cadit excidit*, *caedit excidit*, *calcat exculcat*: et ſic

pinnas. Guelf. *pennas* et ſic certatim Codd. qui quidem omnes videntur hoc dare, niſi quod de quibusdam tacet Burmannus, ubi receptam eſſe, optes magis, quam credas. Nihilominus unice verum eſt *pinnas*, quod, ſi recte de Andreana tacuit Gibſ., jam in ea legitur: ſin, ab Aldo ex ingenio repoſitum videtur. In hujus vocabuli vicinia etiam mendum aliquod latere puto. Regius quidem *quia* conjunctionem pro ſupervacua voluit expungere; ſed, quomodo recte ea careremus, non docuit; et ego in tam culto ſcriptore offendor hiſce: *qui quia a*. An a Quintiliano pro *exiſtimant* profectum eſt *exiſtimantes?* Tum libentiſſime ejicerem κακόφωνον iſtud *quia*.

caedit, *excidit*. Poſterius pro *cecīdit* reſtitui ex vett. edd. ut Loc. Viart. Venet. 1494 Ald. (in noviſſima apicem, productionis indicem ſuper i in *excīdit*, cum in priore *excĭdit* correptionis nota literae i ſit inſcripta, perperam *excindit* interpretatur Burm.) cum Goth. (tac. Geſn.) ut et Guelf. dent *excudit*, quod ex quibusdam praeterea Codd. memorat Burm. ſed et ipſum noſtrum *excidit* ex Alm. Quomodo Codd. et Jenſon. ſcripturam *excudit* eſſe optimam poſſit ſuſpicari Geſn. non aſſequor; neque enim puto quenquam veterum *excudere a caedendo* derivaſſe, ſed erat error librarii, qui nollet idem, quod modo, ſcribere vocabulum. In hac quidem noſtra ſcriptura non niſi

pinnas — dici volunt. Ignorantes plurimam vocalium, omniumque adeo literarum in ſe viciſſim abeuntium mutationem, hujusmodi homines *bipennem* a *pinna*, quod verum eſt etymon, derivare non audent, ſed, *pennam* demum vocis hujus fontem agnoſcentes, *pinnas*, notam ſibi pariter in lingua vocem, praeter omnem uſum, avibus aſſignant. Neque tamen ab omnibus haec diverſitas ſignificationis *pinnae* et *pennae* agnoſcitur.

declinatio. In genere de flexione, etiam verbi. Sic infra §. 22. „Nomina *declinare* „et verba.“ Sic et πτώσεις verbi pariter ac nominis dicit Ariſtoteles. De interp. c. 2. πτώσεις ὀνόματος c. 3. πτώσεις ῥήματος. Et fere ita Grammatici veteres Putſchiani.

a *lavando lotus*, et inde rurſus *illotus*, et mille alia: ſed et quae rectis quoque caſibus aetate tranſierunt. nam ut *Valeſii* et *Fuſii* in *Valerios Furiosque* venerunt; ita *arbos*, *labos*, *vapos* etiam et *clamos* ac *laſes*, aetatis fue-
14 runt. Et haec ipſa S litera ab his nominibus excluſa, in quibusdam ipſa alteri ſucceſſit: nam *mertare* atque *pultare* dicebant: quin *fordeum foedusque*, pro aſpiratione vav ſimili

unum mutationis a declinatione ortae exemplum proponitur, cum tria alterius a praepoſitione compareant, ſed id in neutram partem eſt momentum. *lotus et inde rurſus illotus.* Fortaſſe pro *lotus* ſcripſit Qu. *lautus*, ut eo aptius deinde diceret; *inde rurſus illotus.* Poteſt tamen nova mutatio nonniſi in *l* pro *n* poſito in *illotus* verſari. *ac laſes, aetatis fuerunt.* Guelf. pro his *laſes ac fuerunt.* Voſſ. 1. 3. *laſes et as fuerunt.* Vett. edd. pleraeque *ac laſes* omittunt. Mihi ſuſpectum *aetatis*, quod conjicio natum ex inſolentiore *ac laſes*, quod abeſt a tot edd. ut et Codd. Voſſ. 2. Alm. Bodl. Sic mox (§. 15) pro *Burrum*, quod omittunt, dant quidam libri *proprium*, ut notius, ſed alienum, quod deinde cum vera ſcriptura male fuit junctum.

vav ſimili. Pro *vav* Guelf. *vel* cum omnibus fere Codd. *Vau* de mera Regii conjectura receptum; ingenioſiſſima tamen illa et veriſſima; niſi forte malis: *vav vel ſimili* cet.

Fuſii — Furiosque. Cf. Livium 5. 4. 1.

laſes. In hac voce, *lares* aeque poſſis cogitare, ac *laſer*, poſterius quidem veroſimilius ob cetera in *r* nunc deſinentia. Sed Scaurus p. Putſch. 2252 „Lares quos" (antiqui) „Laſes," quod et Varro confirmat de L. L. l. 5. p. 52.

aetatis fuerunt. Explices, ſuam aetatem habuerunt, ubi dicerentur. Eſt tamen inſolens locutio, vid. not. Crit.

ipſa — ipſa. Poſſis mirari tantulo intervallo Qu. bis hanc vocem poſuiſſe. Senſus quidem non plane idem utrobique. Prius explica, *de qua nunc agimus*, deinde *viciſſim*, ut antea *r* ei ſucceſſerat.

fordeum — utentes. Pro *hordeum* et *hoedus* veteres dicebant *fordeum* et *foedus*, qualem mutationem etiam in recentibus linguis obſervamus. Exemplum e multis evidens ſit Francogallorum antiquior prae-

44 litera utentes: nam contra Graeci aspirare solent, ut pro Fundanio Cicero testem, qui primam ejus literam dicere non posset, irri-

aspirare solent. Omisi post *solent* literam Graecam Φ a multis ut et Gesnero appictam, et in ipsis quibusdam Codd. comparentem. Guelf. ita: *aspirare hei* (pro *ei* sane) *solent.* Sic etiam Voss. 3. et Bern. nisi quod expresse dant *ei.* Recte dici mihi non videtur, *aspirare literas* Φ, (et duriusculum etiam hoc est, quod Φ est dativo casu accipienda) quis enim potest τῷ Φ non aspirare? Sed sive *ei* retinetur e Codd. ut et intelligatur illa, de qua agitur, F litera; sive sine pronomine absolute dicuntur *aspirare* Graeci, sensus est manifestus: „Nos pro „aspiratione F ponimus, Graeci, contra nimium aspirant, ut „et F sic ut *ph* efferant, cum debeant ut W Germanicum." Mecum facit Badius, causam, quare omiserit Φ, in nota exponens. *posset, irridet.* Dubites de *posset* propter consequentiam temporum, quae videatur poscere *possit*, ut et Loc. et Rusc. dant, et est in Voss. 3. item in Guelf. e correctione, cum antea fuisset *posset.* Puto autem veram esse scripturam: positio, in multis adhuc libris inventa et in ipso Academiae Lexico posita, *fors* pro *hons*, propior illa suae origini *foris*, latinae voci. cf. Servium ad Aen. 7, 695. Ceterum quod *vav similem literam* appellat, ubi *vav* indeclinabile dativo vel genitivo casu est intelligendum, ostendere videtur non ipsum in talibus pronunciatum fuisse Digamma Aeolicum, sed prope accedentem sonum qualis est τῆς F Latinae. Quanquam Priscian. p. 560. „Habe„bat," inquit, „autem haec F „litera hunc sonum, quem nunc „habet U, loco consonantis po„sita." Hoc enim si verum est, non *vav simili*, sed *ipsa vav litera*, usi sunt dicentes *fordeum.* Fortasse tamen proxime ad veritatem accedas haec tenendo: Antiquissimi Romani *vav* in talibus pronunciabant, recentiores, quanquam retinentes F in *fordeum* cett., forma literae, quae jam alium sonum asciverat, decepti aliter efferebant, novissime f abibat in h. Tantum saltem e Gatakeri (opp. p. 5. 6.) et Fosteri, supra (ad §. 7.) citati, argumentis persuasum est mihi, F sonum V Gallicae et Anglicae; U consonantem autem W Anglicae habuisse Ciceronis et ipsius quoque Quintiliani tempore, quod exemplo nominis *Fundanii*, mox legendi, plane liquet, et ipse Priscianus manifesto agnoscit p. 543. 545.

pro Fundanio — irridet. Nonnisi pauca hujus Orationis

5 det. Sed B quoque in locum aliarum dedimus aliquando, unde *Burrus*, et *Bruges*, et *Belena*. Nec non eadem fecit ex *duello bellum*, unde *Duellios* quidam dicere *Bellios*

posset, quod non tam pendet ab *irridet*, quam ab ipso Qu. subjicitur. Etiam *poterat* locum habebat, nisi quod *qui* dictum est pro *cum*, ubi conjunctivus aptior ob causae quandam significationem. *in locum aliarum.* Goth. (tac. Gesn.) *vim aliarum*, ut B sensum habeat dativi. Sic et Voss. 2. si recte conjicio; Burm. enim ponit *tum aliarum*, sed ob magnum in ceteris Voss. 2. et Gothani consensum suspicor male eum ductus diremisse, ut pro *vim* legeret *tum*. Saltem hoc dare voluit quem describebat librarius. *Belena*: Guelf. *belena* (et sic etiam Priscian. qui loco nostro utitur p. 547.) pro *Balaena*, quod post Victorii correctionem obsedit edd. Codd. quidem omnes puto *Belena* dant, etsi negligentius observatur eorum varietas in h. v. Recte Cannegieterus negat, *aliquando* potuisse dici de *Balaena*, et ipse Priscian. l. c. *antiquissimos* ait ita locutos memorari a Quintiliano. *Duellios — Bellios.* Guelf. *duellos — bellosos* et plane sic Bodlej. alii aliter, nullus tamen receptam dat, sed plerique *duellos — bellos*, unde post Colo-

fragmenta supersunt. Graecus erat testis, qui diceret in Fundanium, neque posset proferre eam literam, Romanis peculiarem, quae signabatur F, et respondebat W Germanorum. Mutabat igitur pronunciando eam sua, quam Romani vicissim ignorant, Φ.

Burrus — Belena. Cic. Orator. c. 48. „*Burrum*“ (pro quo *Purrum* Ern. ex ed. Venet., nescio quam recte) „semper „Ennius, nunquam *Pyrrhum*. „Vi patefecerunt *Bruges*, non „*Phryges*.“ *Belenam* Regius et Pomponius Laetus in ed. Venet. 1494 intelligunt *Helenam*, ut B pro aspiratione suffecta sit, quod fieri poterat postquam illa ipsa in Aeolicam literam abierat. Ingeniosior tamen et fortasse verior Cannegieteri, in dissertatione de Aviano p. 257., ratio, qui *Velinam*, tribum rusticam, interpretatur, memoratam Ciceroni, Horatio et Persio. Sic *Boltiniam* tribum dictam pro *Voltinia* docet idem ex lapide apud Gruterum.

unde Duellios quidam. Cic. Orat. c. 45 „Quid vero licen„tius, quam quod hominum „etiam nomina contrahebant, „quo essent aptiora? nam ut „*duellum*, bellum, et *duis*, bis, „sic *Duellium* eum, qui Poenos

45 ausi. Quid *stlocum stlitesque?* Quid T lite- 16
rae cum D quaedam cognatio? Quare minus

mesium Gesnerus conjicit, non de propriis nominibus agi, sed de adjectivis, et respici locum quendam Naevii, servatum in Glossa apud Fornerium, ubi *virgines duellae* sunt dictae. Ego receptam veram puto. vid. not. exeg. Et facile in nominibus hisce peccabatur a librariis, cum tamen verae scripturae sint vestigia in Voss. 1. *Duillios*, in Voss. 3. et Bern. *Duillos*. Favent quidem hae scripturae Merulae, ad Ennium p. LIX, conjectanti pro *Duellium*, *Bellium* apud Cic. esse legendum: *Duilium*, *Bilium*. Sed in tanta vocalium harum, E et I, apud antiquiores fluctuatione hoc equidem necessarium non duxerim; ceterum acquiescens iis quae de recta hoc nomen scribendi ratione disputant VV. DD. quos enumerat Drakenb. ad Liv. 2, 58, 2. *stlocum*. Guelf. *scloectum*. Goth., si rectum fuit et Gesn. et meum silentium, cum edd. multis, ut et Gesn. *stlotum*, pro quo Regius malebat *stlatum*, quod deinde aliquot edd. receperunt. *Stlocum* habet Cod. Alm. et Britt. duo, si recte tacuit Gibs. Hoc verum puto, cum *stlotum* usquam apud veteres legi equidem non meminerim, et *stlatum* ipsum quoque auctore careat; *stlatam* et *stlatariam* dici constat. Facilior etiam transitus literae *t* in *c* et vicissim, quam *a* in *o*. Illas in Codd. vix posse internosci, sciunt qui Codd. tractarunt. *Stlocum* autem pro *Locum* fuisse usurpatum tradit Festus p.

„classe devicit, *Bellium* nominaverunt, cum superiores essent semper *Duellii*.“ Hujus Ciceroniani loci memorem fuisse, cum haec scriberet, Qu., multa faciunt, ut credam. Eadem est argumentatio a *duellum* ad *Duellios*; audacia judicatur esse in hac mutatione, quae tum maxime apparet, si *propria* nomina mutentur; vocabulum, in quo sit mutatio tam audax, h. l. ex orationis ordine oportet esse posterius, ut usitatum fuerit *Duellii*, insolens *Bellii*, quod secus est si, cum quibusdam, intelligamus mutata (velut a Naevio) adjectiva *bellus* et *duellus*. Praeterea ut in exemplo modo allato, *Bruges*, Ciceronem secutus Quintilianus a nemine facile negabitur, ita ne hic quidem ejus memoriam omisisse est putandus. Quod autem plurali utitur, *Duellii*, cum Cicero nonnisi unius nomen ita mutatum memoret, id quidem, in mentione rei minus diligente, non moror. cf. not. Crit.

Quid — stlitesque. *Stlites* pro *litibus* in vetustis marmoribus legimus. *Stlocum* autem pro *loco* in usu fuisse docet

mirum, si in vetustis operibus urbis nostrae, et celebribus templis legantur *Alexanter* et *Cassantra*. Quid O atque U permutatae invicem? ut *Hecoba* et *notrix*, *Culchides* et *Pulyxena*, scriberentur: ac, ne in Graecis id tantum notetur, *dederont*, ac *probaveront*. Sic Ὀδυσσεὺς, quem Οὐδυσσέα fecerunt Aeoles,

Dacer. 528. Difficilis tamen est ratio accusativi *stlocum*, cum *stlotum*, *stlatum*, possit esse nominativus neutrius generis. Durum fuerit hic intelligere *dicam* quod regat accus., cum mox *cognatio* sit, nominativo casu, aut repetere accus. a verbo *ausi dicere*. Simplex fuerit medela, scribere *stlocus*, neque violenta illa. cf. 3, 6, 25. *notrix*. Nihil variatur a Codd. Recte tamen haeret Regius, neque post eum quisquam meliora commentus est. Cum adhuc non nisi Graeca se notasse, significet Qu., pro hoc *notrix* aliud vocabulum, et quidem nomen aliquod, ni fallor, ex mythologia Graeca, cujus ου fuerit mutatum in ο, necessario plane requiritur. Quod dant Viart. et Badius, neque tamen hic in notis monito lectore, *nox*, alienum et ipsum, poterat quodammodo videri ad rem pertinere, cum ο Graecorum abierit in ο. Sed opus est vocabulo manifeste Graeco, neque quod in constanti usu habuerit ο. Vocem *notrix* omisit Gedoynus. Οὐδυσσέα. In Codd. quidem hic parum praesidii. Guelf. *o dissea* Goth. (tac. Gesn.) *odyssea*. Ille lacuna docere videtur, intercidisse aliquid. Ὑδυσσέα, quod post Regii

Festus, ut et *Stlata* genus navigii, a *latitudine* dictum. *Quid?* solet dici a veteribus, cum longiorem enumerandarum rerum seriem strictim tangunt. Sic Virgil. Georg. 1, 105. *Quid dicam*, — *qui* — *Insequitur*, ubi est plena locutio, cum deinceps v. 111 abrupta (ut hic) *Quid*, *qui* — *depascit*. Noster 1, 7, 27 *Quid*, *quae scribuntur*, plene autem 1, 7, 25 *Quid dicam vortices*. Neque alia est ratio tritissimae formae *Quid? quod*. „*Quid* „est elegans et apposita trans- „itionibus particula, ac pro- „nunciando magis intelligitur," ut ait Io. Fr. Gronovius ad Liv. 28, 41, 12. Habet tamen difficultatem h. l. accusativus *stlocum* post *Quid*, cum mox, post idem, sit *cognatio*, nomin. casu. vid. not. Crit.

notrix. vid. not. Crit.

Οὐδυσσέα. Οὐ in talibus apud Aeoles corripitur, ut et apud Homerum Odyss. 16, 337.

ad *Ulyssem* deductus est. Quid? non E quo- 17
que I loco fuit? ut *Menerva*, et *leber*, et
magester, et *Dijove* et *Vejove*, pro *Dijovi*
46 et *Vejovi*? Sed mihi locum signare satis est.

conjecturam receperunt aliquot edd. ut et Gesn., auctoritate quidem caret omni. Cf. tamen Koen. ad Gregor. p. 275. item Villois. Anecd. 2, 169 seqq. ej. Proll. ad Hom. p. 49 de Tzaconum pronunciatione. Ceterum pro *Ulyssem* Guelf., cum sat multis Codd., *Ulixem*, quod verum puto, sed vix erat operae pretium aliquid mutare. *Dijove — Vejovi*. Quae hic legimus sunt de conjectura Regii constituta. Levi fluctuatione haec fere dant Codd. ut Guelf. *dii ioue victore non di ioui*. Ingeniosissime profecto probabilem sententiam, et propter obsoleta vocabula corruptioni obnoxiam, effecit Regius. Neque tamen specie caret, quod Merula (ad Ennium p. LVIII.) suadet ex scriptura antiquissimi apud se libri, sic habentis: *diuone victore, pro diuoni*. Vult enim ille ita constituere locum: *duone victores, pro duoni*. *Duonus* autem tum diceretur pro *bonus*, more, de quo egimus ad §. 15. Adjuvant conjecturam hanc Voss. 1. 3. dantes manifesto *victores* et *duoui*. Regianae quidem repugnat mira omnium Codd. in voce *victore* constantia, quodque nonnisi unum in omnibus Codd. repetitur vocabulum, cum Regius cogatur scribere *Dijovi et Vejovi*. Neque in *Dijove* et *Vejove* tam manifesto apparet I mutata in E, cum possis accipere ablativum, contra, *duone victores* dici pro *duoni victores* unusquisque videt, et repeti *victores* non est opus, cum mutatio sit in sola voce *duone*. Tamen nescio quid jejunum habent *boni* illi *victores*, cum *Dijovis* et *Vejovis* mentio in reconditis augurum formulis videatur appositissima et digna in

ἀλλὰ βούλεσθε, in quo loco tamen video Wolfium nuper maluisse βόλεσθε. Priscian. p. 554. „Aeoles — θουγάτηρ „dicunt pro θυγάτηρ, ου corri„pientes, vel magis *υ*, sono u, „soliti sunt pronunciare, ideo„que ascribunt o, non ut „diphthongum faciant ibi, sed „ut sonum *υ* Aeolicum osten„dant.“ cf. 1, 7, 11.

Dijove — Vejovi. Gellius 5, 12. narrat in antiquis augurum responsis animadverti haec deorum nomina. Probabile quidem sit ex ipsius eorum interpretatione, alterum faventem, iniquum alterum intelligi Jovem. Quanquam ipsi veteres distinguendo haec videntur argutati, cum antiquitus *Diovis* vel *Dijovis* ipsum esset *Jovis* nomen. *Vejovis* mentio etiam apud Ovid. Fast. 3, 429 seqq.

Non enim doceo, ſed admoneo docturos. Inde in ſyllabas cura tranſibit, de quibus in orthographia pauca annotabo. Tum videbit ad quem hoc pertinet, quot et quae ſint partes orationis: quanquam de numero parum
18 convenit. Veteres enim, quorum fuerunt Ariſtoteles atque Theodectes, *verba* modo et

primis diligentis Grammatici inveſtigatione. *Dijovi victori* pro *Jovi victori*, cujus aedes Romae fuit, aptum foret, niſi tum repetita voce *victori* locus indigeret. *non* pro *pro* in Florentino eſſe ait Regius et Guelf. habet, multique praeterea. Eſt tamen et *pro* in Codd., neque refert multum.

qui Jovem juvenem interpretatur, ut videantur ipſi jam de ſignificatione nominis dubitaſſe veteres, quod etiam ſignificat Cic. de Nat. Deor. 3, 24. *Vejovis* quidem templum Romae erat; *Dijovis* etiam obſcurius videtur numen fuiſſe, memoratum tamen Varroni non ſemel et a *die* repetitum de L. L. l. 4. p. 20. Ceterum I in E mutatae multa exempla in antiquis marmoribus, v. c. in Duilii Columna roſtrata *navebous*, navibus, *exemet*, exemit. Retinebant antiquum morem, ut fit, ruſtici, quos *veam* pro via, *ſpecam* pro ſpica dixiſſe narrat Varro de R. R. 1, 2. 1, 48. vid. et Cic. de Orat. 3, 12. *Dijovem* eleganti conjectura Livio reſtituit Henricus Valeſius 31, 21, 12, ubi mire legitur: „aedemque *Deo* „*Jovi* vovit."

Ariſtoteles. Hic in libro, qui inſcribitur *de interpretatione*, ad ſententiam abſolvendam neceſſaria eſſe ait *nomen* et *verbum* (ὄνομα καὶ ῥῆμα), ex his autem fieri orationem (λόγον) quae ſit una, aut ſignificando unam rem, aut conjunctione (συνδέσμῳ). vid. capita libri citati priora quinque. Exemplum fuerit: Cajus dormit, Cajus et Sempronius dormit. Altera oratio una eſt, rem unam ſignificando (εἷς λόγος ὁ ἓν δηλῶν); altera conjunctione *et* (ὁ συνδέσμῳ εἷς). Apparent tres illae partes orationis traditae, ut narrat Qu., ab Ariſtotele. τῷ συνδέσμῳ autem videtur omnes annumeraſſe particulas Ariſtoteles. Neque obſtat, quod idem Ariſtoteles de Poetica c. 20. enumerat octo μέρη τῆς λέξεως, quae eſſe alius rationis primis ſtatim exemplis manifeſtum eſt: στοιχεῖον, συλλαβή. Ibi enim vides de partibus *linguae* vel *elocutionis* agi, non *orationis*.

Theodectes, Phaſelide, Lyciae vel Pamphyliae urbe,

nomina et *convinctiones* tradiderunt: videlicet quod in verbis vim fermonis, in nominibus materiam (quia alterum eft quod loquimur, alterum de quo loquimur), in convinctionibus autem complexum eorum effe judicaverunt (quas *conjunctiones* a plerisque dici fcio, fed haec videtur ex συνδέσμῳ magis propria translatio). Paulatim a philofophis, ac maxi- 19
me Stoicis, auctus eft numerus: ac primum convinctionibus *articuli* adjecti, poft *praepofitiones*; nominibus *appellatio*, deinde *pro-*

orinndus, Platonis, Ifocratis et Ariftotelis difcipulus; et rhetor et orator; item tragoediarum fcriptor. De ejus opere rhetorico dicetur ad 2, 15, 10.

in *convinctionibus* — *judicaverunt.* In hifce error verfatur, quem tamen ipfius Quintiliani puto. Dicas ex rationibus trium harum orationis partium faciendarum allatis ab eo, *convinctionem* hic dici fignificatione, qua nos in Logicis *copulam* ufurpamus. Ea autem eft in ipfo verbo; quanquam fola (nulla praedicati parte admixta) nonnifi in verbo fubftantivo; neque, poft recenfitum in orationis partibus verbum, opus eft de *copula* feparatim agere. In Ariftotelis autem ratione, modo expofita, σύνδεσμος grammatico plane, non logico, intellectu ufurpatum, apparet, ut opinor; ut fit reddendus per *conjunctionem*, vel, ut mavult Qu., *convinctionem*, non per *copulam*. Ex Quintiliani quidem opinione, nulla poteft abfolvi fententia fine convinctione, quod fecus eft in Ariftotelis doctrina. Etiam Prifcianus ait Dialecticos duas folum partes orationis agnofcere, nomen et verbum, quia hae folae etiam per fe junctae plenam faciant orationem. p. 574. Idem Ariftoteli tribuit Varro de L. L. lib. 7. p. (Bip.) 106.

nominibus appellatio. Diomedes p. Putfch. 306. „Nomen „eft, quo deus aut homo pro„pria duntaxat difcriminatione „pronunciatur, cum dicitur „ille Jupiter — item Cato „ifte —. Appellatio vero eft „communis fimilium rerum „enunciatio fpecie nominis, ut „homo, vir, taurus."

nomen; deinde mixtum verbo *participium*, ipſis verbis *adverbia.* Noſter ſermo articulos non deſiderat, ideoque in alias partes orationis ſparguntur. Sed accedit ſuperioribus *interjectio.* Alii tamen ex idoneis duntaxat auctoribus octo partes ſecuti ſunt, ut Ariſtar-

deinde mixtum. Guelf. hiſce duabus vocibus *et* inſerit, non male, quoniam novus quaſi incipit recenſus, quod oſtendit novum verbum *mixtum*, ut dirimatur ab *adjecti* et priore iſto *deinde.* *articulos — ſparguntur.* Nullum in obſcuro hoc loco a Codd. praeſidium. Una, quae invenitur, varietas haec eſt quod Guelf. (cum Alm. et Bern.) dat *orationum* pro *orationis.* Venit in mentem ex hac ſcriptura exculpere: *in alias partes orationem partiuntur.* videl. Grammatici noſtri. Sed ſublata in *orationis* litera S etiam minus intelligitur, quomodo e *partiuntur* factum ſit *ſparguntur;* et diſplicet quam maxime *partes — partiuntur.* Etiam *non*, ante *deſiderat*, aegre fero. Ideone, *quia* lat. ſermo *non deſiderat* articulos — ſparguntur? Intelligerem ſi, *quia ſparſi eſſent*, non deſideraret, quod exiſteret legendo *ideo quod* pro *ideoque.* Facilior paulo videretur etiam ſententia ſi *non* abeſſet; ut *deſiderat* ſignificaret: *non habet.* *duntaxat auctoribus.* Malim tranſponi: *auct. dunt.* et ſic Obrechtus, ſed nullus Codex adjuvat. Ald. et Sichardi quidem edd. *auct. octo dunt.* quod aptiſſimum.

in alias — ſparguntur. Inſolens et obſcura locutio, quod dicuntur articuli, propterea quod eos latinus ſermo non deſiderat, in alias partes orationis ſpargi. *Spargi* vix aliter interpreteris quam: *dividi*, ut nunc hac nunc alia parte orationis latina ſignificari dicatur idem, quod Graeci articulo ſuo ſignificant. Exempla talis remedii, quo defectus articuli expleatur, afferunt Capper. pronomen *ille*, ut §. 11 legebatur „ab *illo* jacit" pro Graeco ἀπὸ τοῦ jacit; Geſn. *alter*, quo idem reddatur, quod Graeci dicant ὁ ἄλλος, cum *alius* ſignificet ἄλλος. Et ſane articulum in Latinis Grammatici fere ſolent aſſignare pronomini ut Varro de L. L. l. 7 p. (Bip.) 115. vide et loca Grammaticorum, quae recenſet index Putſchianus.

Sed — interjectio. Sed quare dicatur, non ſatis apparet, niſi forte ſignificatur pro articulis interjectionem a latinis Grammaticis recenſeri, ad numerum partium explendum; et hoc fieri narrat Diomedes p. Putſch.

chus, et aetate noſtra Palaemon, qui *voca-*
47 *bulum*, ſive *appellationem*, nomini ſubjecerunt, tanquam ſpecies ejus. At ii, qui aliud *nomen*, aliud *vocabulum* faciunt, novem. Nihilominus fuerunt, qui ipſum adhuc *vocabulum* ab *appellatione* diducerent, ut eſſet *vocabulum*, corpus viſu tactuque manifeſtum, *domus*, *lectus*; *appellatio*, cui vel alterum deeſſet, vel utrumque, *ventus*, *coelum*, *deus*, *virtus*. Adjiciebant et *aſſeverationem*, ut *heu*:

Palaemon. Guelf. *Palaemo*, ut et Bern. ſed apparet hanc ſcribendi rationem non eſſe ſecutum Quintilianum, ex loco 1, 5, 60. *ſpecies.* Geſnerus pro hac voce ſcribi malit *ſpecimen.* Equidem *ſpeciem* ſimpliciſſimam medelam putem. Sed, quod ſponte ſuccurrerat, confirmat Voſſ. 2. omittens haec: *tanquam ſpecies ejus.* Gloſſam redolent verba iſta, allita fortaſſe ab eo, qui *ſubjiciendi* ſignificationem Quintiliano in primis peculiarem, vellet oſtendere. *Subjicere* enim ſolet dicere, pro: ſub alio quodam nomine comprehendere, non ſeparatim recenſere. Sic mox §. 21 et 1, 5, 1. 3, 6, 38. 3, 6, 61. et ſaepiſſime. Agetur de uſu hoc verbi de induſtria ad 3, 3, 6.
alterum deeſſet. Sic pro *deeſt* dedi ex eleganti ſcriptura Guelf., ut et Alm. Voſſ. 1. 3. Bern.

275. „Latini articulum, Graeci „interjectionem non annumerant."

Palaemon. Q. Rhemnius Palaemon Vincentinus, Romae ſub Tiberio et Claudio Grammaticam docuit, quod ad mores attinet, peſſime audiens Suetonio de Grammatt. illuſtrr. c. 23. Ejus *artem* memorat Juvenalis 6, 453. it. 7, 215. 19. Exiguas operis reliquias habemus, quae inveniuntur in Grammaticis Putſchianis a p. 1366 — 1386. Tribuitur ei etiam poëma *de Ponderibus et Menſuris*, editum a Burmanno inter Poëtas Minores, de cujus auctore ambigitur tamen.

ſpecies. Non ſatis apparet ratio nominativi hujus; pluralis tamen accuſativus non poteſt intelligi, quia *vocabulum* et *appellatio* non ſunt duae res, ſed unius rei duo nomina. vid. not. Crit.

aſſeverationem — faſceatim. Aſſeverat *heu* dum miſerabili orationi ipſius, qui dicit, dolorem adjungit. *Faſceatim*

et *attrectationem*, ut *fasceatim*. quae mihi
21 non approbantur. *Vocabulum*, an *appellatio* dicenda sit προσηγορία, et subjicienda nomini, nec ne, quia parvi refert, liberum opinatu-
22 ris relinquo. Nomina declinare et verba in primis pueri sciant: neque enim aliter pervenire ad intellectum sequentium possunt; quod etiam monere supervacuum fuerat, nisi ambitiosa festinatione plerique a posterioribus inciperent: et, dum ostentare discipulos circa speciosiora malunt, compendio morarentur.
23 At si quis et didicerit satis, et (quod non

attrectationem. Guelf. *tractationem* et sic Codd. paene omnes. Unde sit *attrectationem*, ignoro, cum et vett. edd. pleraeque habeant aut *tractationem*, aut, pejus etiam, *attractionem.* Verissimum tamen est receptum, et in rariori voce facillime syllaba *at* hauriebatur ab antecedente *et.*

superv. fuerat. Guelf. *erat* (cum Alm. et Obr.) quód sane praestat. *At si quis.* Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *Atqui s. q.*, cum Voss. omn. Turic. et Bern. Et sic puto omnes habere Codd. quanquam de Britannicis Gibs. tacet, et de Alm. Burm. Regius hic objectionem esse negat, propatereaque *qui* eradendum suadet. Vett. edd. ut Ven. 94. Ald. Viart. (cum hic ceteroqui presse sequatur Regium) retinent *Atqui.* Et Regii ratio nulla est, cum *at* pariter obloquatur. Et sane opponitur solitae magistrorum in parvis negligentiae, diligentia navi alicujus praeceptoris. Saltem operae pretium non erat, puto, contra Codd. aliquid novare. Reliqui tamen, quod obtinuit.

et — voluerit. Guelf. ante *vol.* repetit *et* cum quibusdam. Quod autem Burmannus, cum eoque Lochmannus l. c. p. 11, significat attrectationem, quia talibus adverbiis utimur, cum singulas res aut manu aut mente quasi apprehendimus et contrectamus.

ambitiosa festinatione. Videor mihi et hic agnoscere recentiorem illam, de qua ad 1, 2, 22 egi, *ambitionis* significationem. Non enim tam parentum et discipulorum amorem hac festinatione captat magister, quam suam gloriam, qui ostentat discipulos suos circa speciosiora. Bene igitur Gedoynus: précipitation fastueuse.

minus deesse interim solet) voluerit docere quae didicit, non erit contentus tradere in nominibus tria genera, et quae sint duobus omnibusve communia. Nec statim diligen- 24
tem putabo, qui *promiscua*, quae *epicoena* dicuntur, ostenderit, in quibus sexus uterque per alterum apparet: aut quae feminina positione *mares*, neutrali *feminas* significant;
48 qualia sunt, *Muraena*, et *Glycerium*. Scru- 25
tabitur mille praeceptor acer atque subtilis origines nominum: ut quae ex habitu corporis *Rufos Longosque* fecerunt: (ubi erit aliud secretius, ut *Sullae*, *Burrhi*, *Galbae*,

putat, priore loco potius expungendum esse *et*, id aeque probabilem rationem criticam non habet, quod ibi *satis* praecedit, hic *solet*; sententiam autem alieniorem. Quo enim referas *non minus*, nisi intelligas *voluntatem* docendi *non minus* deesse interdum, quam *facultatem*? Abest autem re vera posterius *et* Gothano, ut et aliis procul dubio. *quae epic.* Goth. (tac. Gesn.) et Guelf. omittunt *et*, (quod inf. Gesn. et alii) cum sat multis Codd. et edd.; neque necessarium puto. *Promiscua* primus dixisse videtur Qu., ut opus esset solitum addere vocabulum artis. Si utrumque fuit in usu, non facile dicas, quare utrumque posuerit, cum praesertim alterum esset Graecum. Cf. 1, 5, 4 „voc. quae εὐφ." *Scrutabitur — ex variis causis.* In loco adeo turbato et impedito officio meo satisfecisse mihi videbor, si varietatem Cod. Guelf. et, ubi neglecta fuerit, quorundam aliorum, cum lectore communicavero. *nominum ut quae.* Guelf.: *nominum quae.* *ubi* pro aliorum *nisi*, etiam Guelf. dat. *secretius ut Sullae.* Guelf.: *secretius sille.*

per alterum. h. e. per alterutrum, sive unum. Sic *haec aquila* dicitur, sive femina intelligitur, sive mas; et *hic passer* eodem modo.

Scrutabitur — ex variis causis. De nominum horum ratione etymologica consulendus est Thesaurus Gesneri, ut et Fabrianus ejusdem. Ceterum vid. nott. Critt.

Planci, *Panſae*, *Scauri*, taliaque) et ex caſu 49
naſcentium; hinc *Agrippa*, et *Opiter*, et *Cordus*, et *Poſtumus* erunt: et ex iis, quae poſt natos eveniunt; unde *Vopiſcus.* Jam *Cottae*, *Scipiones*, *Laenates*, *Serani* ſunt, et
26 ex variis cauſis. Gentes quoque ac loca, et alia multa reperias inter nominum cauſas. In ſervis jam intercidit illud genus, quod duce-

Planci. G.: *plauti.* *taliaque et ex* G.: *taliaque ex.* *hinc Agr.* G.: *hic Agr.* *Cordus.* G.: *Codrus.* *et ex iis.* G.: *et his.* *Cottae.* G.: *Cotta.* *Serani.* G.: *ſera.* *ex variis cauſ.* G.: *ex his variis cauſ.* Conſulendus eſt de toto hoc loco I. Fr. Gronovius, qui eum ſine magno aliquo facinore reſtitui poſſe negat, ſuam autem emendationem proponit, apud Burm. Capp. et Geſn. Burm. quidem ipſe pro *mille* eleganter conjicit *ille*, modo abſit *mſ*, contractum ex *mihi*, unde B. repetit *m*, ratione ſane contorta neque neceſſaria, cum ex ultimis *ur* potuerit error hic facile naſci. Pro *aliud* Gronov. malit *aliquod;* et *Vopiſcum*, ob eam, quae apud veteres legitur, nominis rationem, transponendo referri vult ad appellatos ex caſu naſcendi. *Cottae* nomen Valla quidem, Pomponius et Regius ab iracundia et torvitate oris dictum perhibent, auctore tamen allato nullo, ut ſuſpicer eos huc traxiſſe quae Feſtus tradit de *Coſſorum* nomine. Negligitur autem fere Codd. Ioann. Voſſ. 1. 3. ſcriptura *contra* pro hoc nomine, quam defendunt ii quoque Codd. qui dant *Cotta*, ſingulari numero. Senſus quidem mihi videtur exiſtere probabilis ſi retineatur ſimul Ioann. et Voſſ. 1. *Nam* pro *Jam* et omittatur *et* inter *ſunt ex*, cum Regio, Obrechto, et quibusdam aliis. „Nam contra *Scip. Laen. Ser.* ſunt ex variis cauſis,“ cum adhuc fuerint recenſitae unius generis cauſae. Quae in Goth. neglexit Geſn. haec ſunt: Pro *ſecret. ut Sullae* Goth.: *ſecret. Syllae.* *Burrhi: Bruti.* *Planci: plauti.* *hinc: Hic.* *et ex iis: et iis.* *poſt nat.: poſt hos nat.* *Cottae: Cocta.* Quod autem *et Cordus* omittere ait Burmannum, is error eſt typographicus in fronte operis emendatus. Nunc demum moneor a Celeb. Schneidero, *Cottam* eſſe antiquum *capitis* nomen, auctoribus Heſychio in v. προκόττα et Polluce 2, 29. Nam a κότῳ, *ira*, repetere nequaquam placet.

batur a domino, unde *Marcipores*, *Publipo-
resque.* Quaerat etiam, ſitne apud Graecos
vis quaedam ſexti caſus, et apud nos quoque
ſeptimi. Nam cum dico, *haſta percuſſi*, non
utor ablativi natura; nec ſi idem Graece di-
cam, dativi. Sed in verbis quoque quis eſt 27
adeo imperitus, ut ignoret genera, et quali-
tates, et perſonas, et numeros? Literarii

dativi. Auctoribus Guelf. Alm. Goth. et editionibus Locat. et Ruſc. omiſi aliarum edd. importuniſſima Graeca, τῷ δορὶ, quae ſi eſſent a Quintiliano, verbum *percuſſi* ſaltem etiam Graece eſſet redditum. Quod ceteri Codd. ea verba omittere non narrantur, eam conſerentium puto, ex parte ſaltem, negligentiam. Voſſ. 2. cum Goth., Bernenſ. autem et Voſſ. 1. 3. cum Guelf. nimis ſolent conſpirare.

Marcipores. Hujusmodi nomina ob luxum Romanorum, ſervorum legiones alentium, obſoleviſſe ſignificat Plinius l. 33, 6. Olim enim cum ſingulis ſervis eſſent contenti, ſatis a praenomine domini deſignabatur uniuscujusque ſervus. Eſt autem *Marcipor* pro: Marci puer h. e. ſervus. Corripitur penultima in *Marcipores*, auctore Priſciano p. 700.

Nam cum dico — dativi. Ablativum, quem appellant, inſtrumenti eundem caſum eſſe negat, quam qui cum praepoſitione ſtruatur, aſſentiente Diomede p. Putſch. 277. refragante Priſciano p. 673. 74. Ablativum autem ab omnibus agnitum Graecis non tribuunt, cujus vim per genitivum explicari tradit Diomedes l. c., per genitivum et dativum Priſcianus l. c. cf. noſtr. 1, 5, 59.

genera, et qualitates. Genera verborum, quae et *ſignificationes* appellant Diomedes et Priſcianus, etiam noſtri aevi Grammaticis audiunt *activum*, *paſſivum*, *neutrum*, *deponens*; *qualitates* autem vario ſenſu dicuntur, cum Chariſius apud Putſch. p. 138 videatur *modos* quodammodo intelligere, dum *qualitatem* diſpeſcit in *finitam* „quae notat certum numerum, „certum tempus, certam per- „ſonam, ut *ego ſcribo. Infini-* „*ta* eſt. quae nihil certum ha- „bet, ut *tegere* et *ſcribere.*“ Ipſe tamen mox (p. 142) agnoſcit praeterea modos, interque hos *perpetuum*, qui idem eſt atque *infinitivus*, (Diomed. p. 331.), ipſosque adeo *modos* vocari etiam *qua-*

paene iſta ſunt ludi et trivialis ſcientiae. Jam quosdam illa turbabunt, quae declinationibus non tenentur. Nam et quaedam, *participia*, an *verbi appellationes* ſint, dubitari poteſt, quia aliud alio loco valent, ut *lectus* et *ſa-*
28 *piens.* Quaedam verba appellationibus ſimilia, ut *fraudator*, *nutritor*. Jam, *Itur in antiquam ſilvam*, nonne propriae cujusdam rationis eſt? nam quod initium ejus invenias? cui ſimile *Fletur:* accipimus aliter, ut

Panditur interea domus omnipotentis Olympi;

aliter, ut

— Totis Usque adeo turbatur agris —

tenentur. Guelf. *teruntur*, cum Voſſ. 1. 2. 3. Bern. Alm. Ioann. *terentur* in uno Palatino, qui ſane fons erroris.

Quaedam verba app. Guelf. cum omnibus, puto, Codd. *verba* inſerit τοῖς *quaed.* et *app.* quod recte recepit Geſn., contra omnes, quantum video, edd.

litates ait p. 143. Cum eo igitur facit Qu. cf. 1, 5, 41. Ceterum conſtantior uſus Grammaticorum veterum eſt, *qualitates* verborum appellantium quatenus ſunt Inchoativa, Frequentativa cet. Eae hodie, Priſciano auctore, ſunt *ſpecies*, quae tamen et *formae* dicuntur Servio p. 1739 et Maximo Victorino p. 1948.

quae — non tenentur, h. e. quae flexione ipſa non ſunt manifeſta, quo pertineant. Sic Cic. pro Cluentio c. 44. „nullo „argumento — crimen *tenebi-* „*tur.*" *Tenere* eſt pro *deprehendere.* Quae autem mox affert, exempli loco, ea cujus ſint partis orationis, flexione h. e. terminatione non apparet.

ut ſraudator, nutritor. Cum dubitari vix poſſit, quin Qu. in voce *nutritor* reſpexerit locum Georgic. 2, 425 *nutritor olivam; ſraudator* itidem imperativo modo a Virgilio, aliove poeta, dictum ſuſpiceris, quod tamen adhuc fruſtra quaerebam. An *frundator* ab antiquo *frondor* vel *frundor?*

Itur in ant. Aeneid. 6, 179. *Fletur* Terent. Andr. 1, 1, 102.

quod initium, i. e. quod thema? *Eor* enim nemo dicit.

aliter — agris. Prior locus eſt Aeneid. 10, 1. poſterior Ecl.

Eſt etiam quidam tertius modus, ut *urbs habitatur:* unde et *campus curritur*, *mare navigatur*. *Pranſus* quoque atque *potus* diverſum 29 valent, quam indicant. Quid? quod multa verba non totum declinationis ordinem ferunt? quaedam etiam mutantur, ut *fero* in praeterito: quaedam tertiae demum perſonae figura dicuntur, ut *licet*, *piget:* quaedam ſimile quiddam patiuntur *vocabulis in adverbium tranſeuntibus.* nam ut *noctu* et *diu*, ita *dictu* et *factu.* Sunt enim haec quoque verba participialia quidem, non tamen qualia *dicto*, *factoque.*

V. Jam cum omnis oratio tres habeat virtutes, ut *emendata*, ut *dilucida*, ut *ornata* ſit (quia dicere apte, quod eſt praecipuum, plerique ornatui ſubjiciunt): totidem vitia, quae

1, 11. 12. Ceterum bina iſta *ut* habent aliquam diſſicultatem. Si abeſſent: accuſativus pendens ab *accipimus* recte eſſet quaerendus in ipſis locis Virgilianis, ubi Graeco more articulum addideris: *τὸ Panditur* cet. Nunc intelligendus eſt accuſativus alius, v. c. *hujusmodi paſſivum*, vel tale quid; duriuſcule profecto. Neque tamen in iſtis *ut* variatur quidquam a Codd. neque ab edd.

tertius modus. Hoc modo neutra vel intranſitiva, quae paſſivo proprie carent, ſpeciem induunt tranſitivorum, dum in paſſivo ſibi jungunt perſonam; magis tamen materia, quam forma, remotus eſt hic modus ab illo: *panditur domus.*

participialia. „Participialis „modus verborum eſt, cujus „quod ſint verba participiis „ſimilia, participialis dicitur, „nec tamen participia ſunt, ut „legendi, legendo, legendum, „lectum, lectu. — Haec eadem ſunt, quae Probus *ſupi„na* appellat.“ Diomed. p. 333. „Gerundia — vel *participia„lia* — legendi, legendo, le„gendum, lectum, lectu.“ Priſcian. p. 809.

ſunt ſupra dictis contraria: emendate loquendi regulam, quae grammatices prior pars eſt,
2 examinet. Haec exigitur *verbis*, aut *ſingulis*, aut *pluribus*. *Verba* nunc generaliter accipi volo: nam duplex eorum intellectus eſt; alter, qui omnia, per quae ſermo nectitur, ſignificat, ut apud Horatium,

Verbaque proviſam rem non invita ſequentur; 51

alter, in quo eſt una pars orationis, *lego*, *ſcribo:* quam vitantes ambiguitatem quidam dicere maluerunt, *voces*, *dictiones*, *locutiones*.
3 *Singula* ſunt aut *noſtra*, aut *peregrina;* aut *ſimplicia*, aut *compoſita;* aut *propria*, aut *translata;* aut *uſitata*, aut *ficta*. Uni verbo

loquendi regulam. Sic dedi e Guelf. Bern. et Alm. Andr. Viart. Venet. Ald. pro *regula*. Neque enim neceſſe erat nominativum habere in *regula*, ut putat Regius. Praepoſtera periodi ratio eſt in recepta: *Cum tres habeat oratio virtutes, examinet regula totidem vitia.* Recte autem ſic procedit: Cum tres virtt. et totidem vitia habeat oratio, examinet (Grammaticus) regulam. Mecum facit Lochmannus l. c. p. 11. 12.

examinet, ſc. Grammaticus, vel praeceptor. Hunc nominativum ſubjecti ἀπὸ κοινοῦ intelligi, minus miraberis, ſi reputes, capitum diremtionem, qualis hic eſt, ab ipſo Qu. non eſſe profectam. Sic paulo ante c. 4, 26 *Quaerat* eodem debebat referri, etſi interponebatur *reperias inter nominum cauſas*, ut poſſet videri omiſſa mentio *praeceptoris acris atque ſubtilis* e §. 25. Item mox §. 5. *acriter ſe intendat*, ſed addito *grammaticus*, quia perſpicuitatis intererat, aliquando repeti ſubjecti nomen. vid. not. Crit.

exigitur. h. e. perficitur, praeſtatur talis, qualis debet, ut infra 1, 9, 2 *ſtilo exigere.* Inde *exacti* commentarii 10, 7, 51. *exactiſſimum* judicium 10, 2, 14 et „*exactis* minimum „diſtantia“ Horat. Epiſt. 2, 1, 72. ſignificatione, qua etiamnum Francogallicum *exact*.

apud Horatium. Art. Poet. 311.

vitium ſaepius, quam virtus, ineſt. Licet enim dicamus aliquid proprium, ſpecioſum, ſublime, nihil tamen horum, niſi in complexu loquendi ſerieque, contingit: laudamus enim verba bene rebus accommodata.
Sola eſt quae notari poſſit velut *vocalitas*, 4
quae εὐφωνία dicitur: cujus in eo delectus eſt, ut inter duo, quae idem ſignificant ac tantundem valent, quod melius ſonet, malis.
Prima *barbariſmi* ac *ſoloeciſmi* foeditas abſit. 5
Sed quia interim excuſantur haec vitia aut conſuetudine, aut auctoritate, aut vetuſtate, aut denique vicinitate virtutum (nam ſaepe a figuris ea ſeparare difficile eſt): ne quem tam lubrica obſervatio fallat, acriter ſe in illud tenue diſcrimen grammaticus intendat, de quo nos latius ibi loquemur, ubi de figuris orationis tractandum erit. Interim vitium, quod 6
52 ſit in ſingulis verbis, ſit *barbariſmus*. Occurrat mihi forſan aliquis, quid hic promiſſo tanti operis dignum? aut quis hoc neſcit,

latius ibi loquemur. Guelf. omittit *ibi.*

quid hic promiſſo. Guelf. *promiſſor.* et plurimi Codd. ut et vetus Florentinus teſte Regio, qui primus ſuaſit *promiſſo*, confirmatum deinde Codd. Voſſ. 2. Goth. Bern. (miro Bernenſis, a fido ſuo Achate, Guelferbytano, diſſenſu). Manifeſtior quidem eſt loci Horatiani ſignificatio, quem Quintiliano obverſatum nemo facile negaverit, in ſcriptura *promiſſor.* Sed haeſerunt, quod putabant *tanti operis dignum* latine non niſi a poetis dici. Ea quidem disputatio lubrica eſt et paucis, ut videtur, exemplis nititur. Attamen ne poetae quidem hac ſtructura uſuri

de ſiguris orationis. Lib. 9. c. 1. 2 et 3.

quid hic — dignum. Ob oculos erat Horat. Art. poet. 138. vid. not. Crit.

alios barbarismos *scribendo* fieri, alios *loquendo?* (quia, quod male scribitur, male etiam dici necesse est; qui vitiose dixerit, non utique et scripto peccat) illud prius *adjectione*, *detractione*, *immutatione*, *transmutatione*; hoc secundum, *divisione*, *complexione*, *aspiratione*,
7 *sono* contineri? Sed, ut parva sint haec, pueri docentur adhuc, et grammaticos officii sui commonemus. Ex quibus si quis erit plane impolitus, et vestibulum modo artis hujus ingressus, intra haec, quae profitentium commentariolis vulgata sunt, consistet: doctiores multa adjicient: vel hoc primum, quod *barbarismum* pluribus modis accipimus.
8 Unum, in *gente*, quale sit, si quis *Afrum* vel *Hispanum* Latinae orationi nomen inserat: ut ferrum, quo rotae vinciuntur, dici solet *canthus*; quanquam eo, tanquam recepto, 53
utitur Persius. sicut Catullus *ploxenum* circa

fuissent, nisi antiquitus saltem licuisset et genitivo et ablativo jungere *τὸ dignus*. Fortasse metri vinculis debemus, quod in poetis rarius obliterata est illa structura genitivi. Boni tamen Codd. etiam in scriptoribus, prosa utentibus, vindicant, ut in Livio 4, 57, 1. *memoriae digna*, ubi vide Drakenborchium. Et ne necesse quidem est h. l. genitivum referre ad *dignum*. Pendere eum puto, cum Badio, a voce *promissor*, ut *dignum* sit separatim positum, ut facile ex adjunctis intelligatur. Sic noster 11, 3, 148 „Comas componi — sicuti *dignum* erat, graviter — „vetuit.“ Etiam id in scriptura *promissor* placet, quod *hic* pronomen est in ea, non adverbium loci, ut in recepta. Hanc tamen, a Gesnero e vett. edd. revocatam, reliqui, ut tironibus faciliorem. *adjectione.* Non dat pro hoc Goth. *additione*, ut refert Gesn., neque ullus Cod., etsi plurimae edd.

Persius. Sat. 5. v. 71. „Vertentem sese frustra sectabere „*canthum*.“ Afrum an Hispanum hoc crediderit vocabulum

Padum invenit: et in oratione Labieni (sive

Qu., vix dicas. Nobis apparet, oram corporum extremam in Germanicis linguis appellari ita, quae appellatio etiam in Italicam recepta est, sensu latiore.

Catullus. 89, 5. 6. — „dentes sesquipedales, Gingivas „vero *ploxeni* habet veteris.“ Apud *Catullum* plerumque per *m* scribitur *ploxemum*, apud Festum *ploximum*. Quod de voce Germanica *pflug* cogitant VV. DD. ad Catullum, id quidem alienum est ab interpretatione *Festi*, quam vide in Lexicis.

Labieni — Galli est. Jam tum igitur de hujus in Pollionem orationis auctore dubitabatur. Equidem nullam ejus praeterea apud scriptores mentionem invenio. Et Labienus (filius sane ejus, qui Jul. Caesaris partes deseruit anno U. C. 703) et Cornelius Gallus, M. Antonii adversarius uterque, potuit maledicam in Pollionem, Antonii amicum, orationem componere. Cornelius quidem Gallus, celeber Elegiarum scriptor, (de quo ejus opere noster 10, 1, 93.) in quem est Virgilii Ecloga decima, frequenter memoratus veteribus, Propertio inprimis ad cujus l. 1. Eleg. 21. v. 7. fuse de eo et cognominibus, qui saepe confunduntur, exponit Vulpius; Antonium ad Paraetonium, oppidum et portum Libyae, destruenda ejus classe, afflixit. Dio Cass. 51, 9. Labienus, post Bruti, cujus partium fuerat, mortem, Parthis ducem se exhibens perque aliquod tempus negotium facessens provinciis transmarinis, virtute Ventidii extinctus est. Vellej. 2, 78. Inimicitiae inter eum et Pollionem intercessisse videntur, ex civilibus dissidiis ortae fortasse, cf. noster 4, 1, 11. 9, 3, 13. Fontaninius in Histor. Literar. Aquilejensi p. 32. Labienum auctorem, dicit, praetulisse hanc orationem, ut putaverit Quintilianus alium scripsisse eam, alium nomen ei dedisse. Hoc vero e verbis Qu. non utique efficitur, etsi potest eorum talis esse sensus. Quo argumento Vossius de Histor. Latt. Lib. 1. c. 33 *Pollionem* hic intelligendum esse C. Asinium Gallum, Pollionis filium, decernat, equidem non video. Si *Asinium* appellasset Qu., ferrem equidem hoc, quanquam vel tum poterat de patre cogitari. Fortasse movit Vossium, quod hujus orationis auctorem credebat Labienum Historiae scriptorem, a Suetonio et Seneca patre (Controv. lib. 5, vel 10, prooem.) memoratum, qui ob temporum rationes cum Asinio patre non videretur potuisse inimicitias gerere; sed quomodo Cornelius Gallus cum filio? Equidem autem *Parthicum* illum, qualem se ipse appellabat, (Dio Cass. 48, 25.) potius intelligam, qui sane

illa Cornelii Galli est) in Pollionem *casnar*, assectator, e Gallia ductum est. nam *mastru-*

casnar, assectator. Posteriorem vocem plurimae quidem edd. et Codd. ita exhibent, cum aliquot dent *affectator*. Ita enim habent Voss. 2. Goth. (tac. Gesn.) ex edd. autem (non quidem Locat. ut ait Burm. ea enim *assectator* manifeste) Rusc. Venet. 1494. Contra Voss. 1. 3. Guelf. dant: *assectatore Galli adductum*, praepostera vocum diremtione, in qua tamen re vera est recepta. Quod autem attinet ad vocem *casnar* ea quidem in nullo, ni fallor, Codice comparet. Silentium enim Gibsoni de suis Britannicis tanti mihi non videtur, ut in ceterorum omnium constanti diversitate, eos receptam tueri putem. Voss. 1. 3. Bern. Guelf. dant *casamo.* Alm. *casena.* Voss. 2. *cassam.* Goth. *Casamum.* Turic. *Casami.* Edd. quidem pleraeque *casnar*, praeter Andreanam, quae *Casmo* et Venetam 1494 quae *casami* (non *Casmi*, ut refert Gibs.) exhibet. Videtur igitur ex mera docti cujusdam hominis conjectura occupasse edd. istud *casnar*. Quanquam Florentinus Codex, quem in *assectator* diserte memorat Regius, in *casnar* non item, et Britannici possunt videri receptam defendere. Accedit ad hanc Codd. in vitando *casnar* constantiam, dissensus manifestus Varronis et Festi in vocis et origine et significatione, quos auctores antequam laboremus cum Qu. conciliare, aut de origine vocabuli Celtica,

Pollionis erat aequalis, quemque ab historico diversum recte ostendit Vossius l. c. Quanquam Seneca pater Excerpt. Contr. l. 4 prooem. Labieni, historici sane, dicterium in Pollionem memorat.

casnar. Valde mirum videtur, Quintilianum in hoc vocabulo e Gallia repetendo non solum, recedere a Varronis auctoritate, qui de L. L. l. 6 p. Bip. 86. Oscis id tribuit, sed ne mentionem quidem facere summi in hoc genere scriptoris. Ceterum Varroni de hac voce assentitur etiam Festus, cujus *Oscorum* cum Regio mutare in *Gallorum*, intemperantius fuerit. De sensu vocabuli itidem alia docent Varro et Festus, qui *senem* eo significari tradunt, cum noster *assectatorem* an *affectatorem* (fluctuat enim scriptura) intelligat. Varro quidem alio quoque loco, in Fragmentis Menippearum, a Nonio allato, ex emendatione felicissima Scaligeri *casnares* de senibus depontanis usurpat p. Bip. 308. Si igitur lectio, qualem recepimus vera est dixeris *casnarem* sive Pollionem, sive alium quempiam, in illa oratione esse appellatum,

cam, quod Sardum est, illudens Cicero ex industria dixit. Alterum *genus barbarismi* 9
accipimus, quod sit animi natura, ut is, a quo insolenter quid aut minaciter aut crudeliter dictum sit, barbare locutus existimetur. Tertium est illud vitium *barbarismi*, cujus 10
exempla vulgo sunt plurima, sibi etiam quisque fingere potest, ut verbo, cui libebit, adjiciat literam syllabamve; vel detrahat; aut

quae varie tentatur a VV. DD., anquiramus, scripturae veritas diligentius indagari debet. Nihil equidem habeo quod de vocis alicujus, *casamum*, vel *casamo*, aut significatione aut origine doceam; attamen, donec de Codd. auctoritate constiterit, tale quid potius, etsi nobis ignotum plane, a Labieno, sive Gallo, scriptum putem, quam *casnar*, quod VV. DD., alieno loco memores eorum, quae apud Varronem et Festum legerant, videntur obtrusisse Quintiliano. Pendet autem ex hujus peregrinae vocis vera scriptura et significatione etiam τοῦ *assectator*, an *affectator*, dijudicatio, ut nunc vel de hoc satius sit ἐπέχειν.

existimetur. Guelf. *existimatur*, cum Goth. et Voss. tribus. Placet fere, neque obstat conjunctivus in *sit*, qui optativi sensu potest accipi pro *fuerit*. *Existimatur* dant etiam Locat. Venet. 1494. Rusc. Viart. Ald. Obr.

quia gravis jam annis puellas *assectaretur*. Eam enim propriam *assectandi* vt et *sectandi* esse significationem cum multis veterum locis apparet, tum hoc maxime Plauti: Casina Act. 2. Sc. 8. v. 26 „Solet hic „barbatos sane *sectari* senex." Donatus ad Terent. Phorm. Act. 1. Sc. 2. v. 36 „*Sectari* „proprie est ut taurus bucu„lam, ut aries ovem." Regius τὸ *assectator* additum putat non a Quintiliano, ut versionem, sed ab ipso orationis illius auctore, ut definitionem istius *casnaris* h. e. *senis*. Ne hoc quidem contemnendum. vid. not. Crit.

Cicero. In oratione pro Scauro, cujus nonnulli fragmenta supersunt, apud Ernest. Vol. 4. Part. 2. p. 1057 „Quem „purpura regalis non commo„vit, eum Sardorum *mastrucca* „mutavit?" (*tentavit*, nescio unde Ern.) Item de Provinciis Consularibus c. 7. „Res in „Sardinia cum *mastruccatis* la„trunculis — gesta, et bellum „cum maximis Syriae genti„bus — confectum." Apparet irrisio in utroque loco.

aliam pro alia, aut eandem alio, quam rectum
11 est, loco ponat. Sed quidam fere in jactatio- 54
nem eruditionis sumere illa ex poëtis solent, et auctores, quos praelegunt, criminantur. Scire autem debet puer, haec apud scriptores carminum aut venia digna, aut etiam laude duci: potiusque illa docendi erunt minus
12 vulgata. Nam duos in uno nomine faciebat barbarismos Tinca Placentinus (si reprehendenti Hortensio credimus) *preculam* pro *pergula* dicens, et immutatione, cum *c* pro *g* uteretur; et transmutatione, cum *r* praeponeret *e* antecedenti. At in eadem vitii geminatione *Metieo Fusetieo* dicens Ennius, poë-

pergula. Ablativum ex edd. ante Stoer. (praeter Bad.) recepi, pro accus. qui est in recentt. et ipsis, ut videtur, Codd. *Fusetieo.* Guelf. *fusetio eo.* Ceteri ad unum omnes nomen scribunt per *S* literam, ut et edd. adhuc omnes. Auctorem tamen nactus unum Codicem, neque spernendum eum, malui recipere nominis orthographiam bonis rationibus probatam, ex Dionysio potissimum Halicarnassensi et Plutarcho. vid. Drakenb. ad Livium 1, 23, 4.

Tinca Placentinus. Ejus meminit Cicero Brut. c. 46.

in eadem — Fusetieo. Geminatio ista vitii non quidem plane eadem est, qualis in *precula*, sed id ipsum, quod et in his nominibus duae res praeter morem fiunt, *idem* dicitur. Alterum enim vitium est, quod pro *Metii* scribitur *Metie*, alterum quod adjicitur vocalis *o*. Quo autem versus loco posuerit haec nomina Ennius, id quidem ignoramus. Sunt ea in extrema parte collocanda, si interposuit literam I τοῖς E et O, qualis est Obrechti et unius, in posteriore tamen solum nomine, Codicis scriptura, et ita ordinavit Merula in suis Ennii fragmentis; contra frontem hexametri debent obtinere, si brevis putatur litera E in penultima, et tum prima in *Metieo*, secunda autem in *Fusetieo*, debet produci: haec est Columnae ratio, verisimilior ea, quia inserenda vocali I, *Metiejo*, *Fusetiejo*, tertium aliquod vitium videretur commissum. Etiam exemplum Virgilii dicentis *Androgeo*, (Aen.

13 tico jure defenditur. Sed in prosa quoque est quaedam jam recepta immutatio. Nam Cicero *Canopitarum* exercitum dicit, ipsi *Canobon* vocant. et *Tharsomenum* pro *Thrasumeno* multi auctores, etiamsi est in eo trans- 56

Tharsomenum — *Thrasumeno*. Satius duxi receptam relinquere, quam quidquam novare in tam lubrica et fluctuante scriptura. Nullus tamen haec dat Codex, puto. Regius in Florentino hanc ait esse scripturam: *Thrasumenum* — *Tharsumeno*, quae etiam est Ioannensis, levi differentia: *Trasumennum* — *Tarsumennum*. Hanc equidem veram puto, ut Quintiliani sententia fuerit, veram et germanam nominis formam esse eam, ubi R ponitur post A; invaluisse autem propter multitudinem ita transmutantium, *Trasumenum*. Guelf. male: *trasimenum* — *trasomenno*. Goth. (non enim plane ejus scri[u]pturam expressit Gesn.) *Transimenum* (*u* superscriptum a manu valde recenti, ut et punctum subjectum τῇ I) — *Transomenno*. vid. Drakenb. ad Liv. 22, 4, 1. Salmasius ad Flor. 2, 6, 13 legi vult *Tarsumennium* pro *Trasumenio*, vel *Tarsumenum* pro *Trasumeno*, quod mihi secus videtur. Cum hodie vulgo in scriptoribus (etiam ap. Silium) inveniamus *Tra*. non *Tar*. illud pro hoc obtinuisse putandum est, non vicissim.

6, 20.) itidem genitivo casu, hujusmodi quantitatem penultimae probabilem facit. Virgilius tamen ipse *Metii* primam syllabam corripit. Aen. 8, 642. Ceterum quod VV. DD. ad hanc formam genitivi *Metieo* illustrandam ad partes vocant Ionismum ex genitivis primae declinationis *ου* facientem *εω*, id quidem non procedit; *Mētiam* enim *Fufetiam*, prima declinatione, qui diceret nemo inventus est. Ne ipsa quidem analogia Atticismi, qualis est in *Androgeo*, satis manifesta est, ut videatur sibi nimium fere indulsisse bonus pater Ennius, quem equidem rudi sua aetate et istis poeseos Latinae initiis libentius defenderim, quam *poetico jure*. vid. not. Crit.

Cicero. Locum nondum inveni nec puto esse in scriptis Ciceronis hodie extantibus. Mutatio ista literae B in P, in hac voce, ab omnibus fere scriptoribus Latinis adoptata fuit. Debebant autem verba ista Ciceroniana inter fragmenta recipi.

transmutatio. Hanc esse *transpositionem* modo didici-

mutatio, vindicaverunt: similiter alia. nam, sive est *assentior;* Sisenna dixit *assentio*, multique et hunc, et analogiam secuti: sive illud verum est; haec quoque pars consensu
14 defenditur. At ille pexus pinguisque doctor, aut illic detractionem, aut hic adjectionem

sive est assentior. falsum, quod inter *est* et *assentior* inserunt omnes, quantum video, edd. praeter Andreanam et, longo temporis intervallo, Gesnerianam; abest a Guelf. pariter atque ab omnibus Codd. Regius, qui magnopere aestuat in loco, de Florentini scriptura nihil prodit.

mus §. 12. *et immutatione — et transmutatione.* cf. etiam infr. §. 39 „qua ordo turbatur."

sive est assentior — consensu defenditur. Docet hoc exemplo, multa, et usu et ratione primum adversante, ita tamen invaluisse, ut jam illa solicitare serum et ineptum sit. Sic et *assentior*, et *assentio*, usu alterum, alterum analogia et bonis auctoribus, defenditur. Utrumcunque igitur malis, cogeris semper vel contrarium ferre. *Est* illud inter *sive* et *assentior* dicitur pro: *verum est* vel *est in lingua*, *est latinum.* Sic plane 1, 6, 21 *avere est enim* pro: *avere* enim est in lingua, non *havĕre.* Germanice: Denn freylich, es heisst *avere. Illud* autem refertur ad *assentio*, etsi propius; *haec pars* ad *assentior*, etsi remotius, sicuti et deinceps §. 14 *illic — hic.* Ita saepe cum omnes scriptores, tum noster. cf. 5, 13, 12 *haec* ad remotius. 6, 1, 9. 21. 8, 6, 8. 11, 3, 30. 11, 3, 41. Sisenna clarus adeo Historiae scriptor, ut nomen ejus Varro suo de Historia libro indiderit, saepe veteribus memoratur, ut Ciceroni Brut. c. 64. c. 74. Eum in senatu dixisse *assentio*, analogia duce contra usum, narrat apud Gellium (2, 25) Varro. Consule de Sisenna Schneiderum in Ep. ad Langerum, praemissa editioni Bruti Wetzelianae p. 41.

At ille pexus — adjectionem putabit. Consilium sententiae apparet. Irridet Qu. grammaticum, qui, mera artis suae vocabula et decreta edoctus, ex duabus loquendi formis alterutram utique damnat, sicuti in proposito exemplo, prout alterutrum praetulerit, aut detractionem aut adjectionem exprobrabit aliter pronunciantibus, cum deberet utrumque ferre. Quomodo autem talis possit appellari *pexus pinguisque doctor*, id non aeque manifestum est. *Pinguis* saepe a veteribus dicitur pro stolido, et hoc magistro tali conveniat, cum praesertim

putabit. Quid? quod quaedam, quae singula procul dubio vitiosa sunt, juncta sine reprehensione dicuntur? Nam *dua* et *tre* et *pondo*

Nam dua — barbarismi. Inter *Nam* et *dua* Guelf. inserit *et*, cum multis Codd. et edd. Adhuc, qui omitteret, unum vidi Cod. Gothanum, sed puto multorum in hac re varietatem neglectam esse a conferentibus. Edd. quidem plurimae omittunt: Locat. Rusc. Venet. Ald. Viart. Bad. Gryph. Contra *et*, quod est inter *tre* et *pondo*, ad unum omnes tuentur Codd. ut et edd. Gesnerus utrumque abjiciendum censet; posterius quidem ob hanc rationem, quia, si retineatur, barbarismus dicatur esse in *pondo*, qui nullus sit. Equidem in nota exegetica conatus sum amoliri hanc difficultatem, quam magnam esse sentio. Hic promam, quare *et* necessario retinendum ducam. Codd. quidem et edd. consensum non magnopere urgebo. Si autem expunxeris *et*, quomodo impedies, quo minus legendo aliquis continuet *tre pondo*, in vetere praesertim scriptura intervallis carente? Quod si fit, falso dicitur *trepondo* esse barbarismus. Quid praeterea, si nullum est in ipso *pondo* vitium,

ejusdemmodi grammaticus supra (§. 7.) his verbis fuerit designatus: *plane impolitus et vestibulum modo artis hujus ingressus*. Hoc secutus Gedoynus loco nostro haec dat: *un grammairien ignorant*. Quem tamen imitari vetat, quod adjungitur *pexus*. Sic jubemur cogitare de nimia et affectata accuratione, cujusmodi homines mox appellat *pervicaces* (§. 17.) Putidam item scientiam notat 1, 6, 21 cum dicit *multum literatum*. Nam de mollitie doctoris tali, quae eum a subtili artis suae peritia avertat, interpretari, quales hodie novimus delicatulos philologos, prae nimio pulcri scilicet sensu et philosophandi acumine atque hominum, potentium etiam, usu, ipsam grammaticam ignorantes an oblitos; id quidem nimis videtur esse ex nostris moribus neque iis, quae adhuc dixit, consentaneum. *Pexus* igitur videtur esse κομψὸς, de cujus sensu ironico vide Ruhnken. ad Timaeum p. 161. In hujus autem vicinia, *pinguis* erit significatione, quae frequens est apud Horatium, *nitidi, elegantis*, sed in arte sua, non in victu et vestitu.

Nam dua — barbarismi. Potest mirum videri, quod *pondo*, separatim positum, dicitur barbarismus, cum saepissime legatur in scriptoribus. Puto tamen, cum in junctis istis, *duapondo*, *trepondo*, videatur *pondo* obtinere locum

diversorum generum sunt barbarismi: at *duapondo* et *trepondo* usque ad nostram aetatem

attinebat, post *dua* et *tre*, de quibus solis tum agitur, ponere etiam *pondo?* Sane, si abjicitur *et*, ne *pondo* quidem est ex hac jactura eximendum. Durior illa medicina, quam pro Gesneri, aut ullius sanioris Critici, ingenio. Denique, quod ostensurum se promittebat Qu., id non effecit, nisi vel *pondo*, separatim, barbarismum dixit. Quid enim est, *singula vitiosa sunt, juncta sine reprehensione dicuntur,* nisi hoc: ea ipsa, quorum utrumque seorsim vitiose dicitur, inter se juncta sunt sine vitio? Non autem junguntur *dua* et *tre* in unam rectam formam, sed *dua* et *pondo*, *tre* et *pondo*. Sin Quintilianus *juncta* intelligebat *aliis juncta*, non autem *inter se juncta*, addere debebat τὸ *aliis* vel simile quid ad istud *juncta*. Neque tum dicturus fuisset *singula* sed *sola* vel *separata*. Et vix erat operae pretium id observare, quod existit, si barbarismum in altera parte junctorum talium noluit intelligi. Tralatitium enim hoc. Sed e conjunctione duorum vitiorum bonam formam oriri, id demum observatu dignum. Prius autem *et* nominativi pluralis, barbarismum visum esse Quintiliano *pondo* ablativum. Pariter fortasse ille, ubicunque *pondo* sequeretur numerum, in unam id cum illo vocem conflabat, cujusmodi tamen exempla afferre noluit, quoniam in iis prior certe compositi vocabuli pars sine barbarismo posset separatim dici, quale fuerit 6, 3, 79 *centumpondo*. Neque omnino ex Quintiliani et veterum mente, in hisce *duapondo, trepondo*, necesse est, unam plane et conflatam vocem agnoscere. *Juncta* potest esse pro: *constructa, simul posita.* vid. not. Crit. Similiter 1, 5, 27 „verba *conjungimus*" dicit de verbis nequaquam conflatis in unum. Potuit igitur Qu. barbarismum putare in *pondo*, ubicunque in alia quam, cum *numeri* aut *librarum* vocabulo, expresso aut intellecto, structura compareret. Etiam hoc facile adducor ut credam I. Fr. Gronovium, in libro de Pecunia vetere vocis *pondo* rationem subtilius exposuisse, quam ab ipso Quintiliano intellecta fuerit. Non est insolens, peregrinos in linguae alicujus proprietate explicanda oculatiores experiri, quam indigenas ipsos, veteres praesertim, qui multa artificialis grammaticae praesidia ignorabant. Gronovius quidem, postquam mira sagacitate rationem usurpandi in hisce formis accusativi, *libras* et *libram* aperuit, c. 6. p. 27 seqq., rectissime docet c. 7.

ab omnibus dictum est, et recte dici Messala confirmat. Absurdum forsan videatur dicere, 16
barbarismum, quod est unius verbi vitium,

post *Nam* abjicio, quia *et* ter positum mirifice displicet. E Gothano non retulit Gesn., post primum *pondo* continuo ibi sequi *usque*, omissis, solenni librariorum errore, omnibus hisce: *d. g. s. b. a. d. p. e. t. p.* Vetat tamen ipse hic error cogitare de abjiciendo τῷ *pondo*, quod in Gesneriana ratione non supervacaneum solum sed et alienum ostendisse mihi videor. Etiam hoc colligo ex isto errore *dua pondo, tre pondo*, in antiquioribus Codd. fuisse seorsim exarata. Gronovius, vir summus, tractans hunc locum p. 35 de Pecunia Vetere *et*, de quo agimus, non solicitat, prius autem, post *nam*, omittit. Vellem diligentius investigasset locum, et ostendisset, quo sensu barbarismum in *pondo* agnosceret Qu.

p. 35 locutionem *dua pondo tre pondo* sic explendam: *duas libras pondo, tres libras pondo*, cujusmodi sunt haec Varronis de L. L. l. 4. p. Bip. 47. *As erat libram pondo*, etsi ibi scriptura nondum est ad Gronovii normam correcta. Item ibid. p. 49. *asses libras pondo erant*, eodem in Bipontina remanente vitio. Excidit ergo et litera *S* et accusativus, *libras*. Accusativus autem pendet ex intellecto participio *habens*, qualis forma integra est apud Herodotum, indicante Gronovio Κρατῆρες — σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαντα. 1, 14. Omissionem, qualis est in *tre pondo* habent saepe scriptores ut Liv. 27, 4. 8. „patera ex „quinque pondo auri facta h. „ex quinque *libris*, pondo, „auri facta."

Messala. M. Valerius Corvinus Messala, vir egregius, Brutianarum partium, dum aliqua reipublicae spes superfuit, postmodum ab ipso Caesare Augusto cultus, et generis non minus quam ingenii splendore clarus. Ejus frequens mentio apud nostrum et Tibullum, Senecas, Plinios, Vellejum, Tacitum, scriptorem Dialogi de caussis corruptae eloquentiae et all. Admodum juvenem eximie laudat Cicero Ep. ad Brut. 15. nisi forte eam recte Ciceroni abjudicat Tunstallus in Epistola ad Middletonum p. 204 seqq. Cantabr. 1741. 8. Si hariolari liceat, putem hoc de *dua pondo* eum dixisse in libro de litera *S* vid. 1, 7, 23. quoniam S obliterata facit difficultatem in hisce vocibus. Orationibus maxime inclaruit, quae cum ceteris ejus operibus interciderunt, liber autem *de Augusti gente* ejus nomini suppositus est.

fieri per numeros, aut genera, ſicut ſoloeciſmum: *ſcala* tamen et *ſcopa*, contraque *hordea* et *mulſa*, licet literarum mutationem, de- 56
tractionem, adjectionem non habeant, non alio vitioſa ſunt, quam quod pluralia ſingulariter, et ſingularia pluraliter efferuntur: et
17 *gladia* qui dixerunt, genere exciderunt. Sed

mulſa. Ita etiam Guelf. et omnes, puto, Codd., cum edd. non paucae dent *muſta*, quod probat Burm. et invexerunt ſane VV. DD. quod locus ubi *mulſa* extaret non ſuccurrebat, contra meminerant eorum, quae de *muſta* dicit Servius ad Georg. 2, 7. Sed jam Camerarius recte obſervavit locum noſtri 2, 4, 9 ubi *muſta*. Pro *hordea* Guelf. et Goth. dant *ordea*.

ſcala. Legitur tamen ſingularis, ut apud Aquilam Romanum p. Ruhnkenii in ed. Lupi 181. *Malo — aſcenſum, quam ſcalam*. Praeceptum hoc de utroque horum vocabulorum *ſcalae*, *ſcopae*, frequens eſt apud Grammaticos Putſchianos, item Varro dat de L. L. p. Bip. 165. it. 179. Chariſius tamen p. Putſch. 20. „dicimus," inquit, „tamen et *ſcopa*." cf. Voſſius de Anal. l. 1. p. 623. Quare *ſcalae* ſint plurali numero, cauſam exponit Varro p. 144.

hordea et mulſa. Prius tamen non uno loco uſurpavit Virgilius, in cujus irriſionem factus eſt hic verſus a Bavio et Maevio (An unus tam ſcito carmini procudendo non ſufficiebat?) *Hordea qui dixit, ſupereſt ut tritica dicat*, referente Servio ad Georg. 1, 210. Confer et I. H. Voſſii, poëtae noſtri, notam ad verſionem ſuam. De *mulſa* locus veterum nullus in promtu eſt, niſi quod, ſingularem ſolum recte dici, decernit Chariſius p. Putſch. 22. modeſtius quidem Priſcianus p. 663. vid. not. Crit. Hexametrum iſtum in Virgilii *hordea* Cledonius tribuit Cornificio (an *Cornelio?* ſed poëtae et amici vix fuerit talis irriſio) Gallo p. Putſch. 1898.

gladia. Varro de L. L. l. 8. p. 148 „dicitur a multeis — „*hoc gladium*, et *hic gladius*." Neque tamen diſerte hoc probat Varro. Lucilii autem et Plauti exemplis impugnare Quintilianum, quod facit Douſa ad Lucil. p. 103, non attinet, cum adeo vetuſtos ſcriptores imitari ſit affectationis. Ne ullum quidem hic barbariſmi exemplum allatum eſſe puto, quod non fuerit in aliquo ſcriptore, qui tacite notaretur.

hoc quoque notare contentus ſum, ne arti, culpa quorundam pervicacium perplexae, videar et ipſe quaeſtionem addidiſſe. Plus exigunt ſubtilitatis quae accidunt *in dicendo* vitia, quia exempla eorum tradi ſcripto non poſſunt, niſi cum in verſus inciderunt, ut diviſio *Europai:*

diviſio. Sic Guelf. Goth. (tac. Geſn.) Voſſ. 1. 3. Bern. et quaedam edd. vett. quarum aliquot tamen Graecum ſubjiciunt τῷ *diviſio.* Recentiores ſolum poſuerunt Graecum διαίρεσις, nullo, puto, Codice auctore, etſi de multorum diverſitate ſiletur. Hic Qu. non uſurpaſſe Graecam vocem, apparet iis, quae ſequuntur „quod — Graeci vocant." Non enim tam operoſe Graecorum mentionem injeciſſet, ſi eorum jam antea poſuiſſet vocabulum. *Europai.* Guelf. *europe aſiae.* Sic praeter Goth. etiam Bern., cum Voſſ. 1. nonniſi in margine habeat *Aſiae.* Puncta diaereſeos imponi rectiſſime vetat Geſnerus, et dubitat adeo, an vera ſit iſta ſcriptura *Europae Aſiae.* Quintiliani autem tempore *Europai* junctis in diphthongum ultimis vocalibus fuiſſe pronunciatum, vix crediderim, quod tamen ſignificat ipſe, ſi ſana eſt lectio. Neque veriſimile, eum reprehendere voluiſſe Virgilium, poſt Ennium Lucretium cet., dicentem *pictaï veſtis et auri*, *Aulaï in medio*, quae ipſa memorat ſine reprehenſione 1, 7, 19. Tale igitur hic vitium notari putes, quod vilior quidam poëta in trita forma commiſerit, non vetuſtatis ſtudio, ſed metri neceſſitate coactus. Etiam *Phaeton* melius opponitur, ſi, ut in eo vocales *ao* male coaluerunt, ita hic eaedem (*ae* non *ai*) fuerint diremtae. Grammatici tamen, ubi de diaereſi agunt, fere exemplis iſtis Virgilianis utuntur, ubi *a* et *i* dirimuntur, non *a* et *e*, quare non ſum auſus ſcripturam refingere ad Codd. Geſnerus docet et in *Eu* tale vitium potuiſſe notari. Et fortaſſe in hoc exem-

hoc quoque notare. Quoque retro ſpectat ad 1, 4, 17. ubi eadem fere ſunt verba in fine loci de literis. Ut ibi autem *ſignare*, ita hic *notare* eſt breviter tangere. Sic 9, 4, 15. „illud *notaſſe* ſatis habeo." 11, 1, 4. „ſatis habet partem hanc „velut *notare* inter agnoſcentes" ubi mox eſt συνωνύμως *brevius dicere.* Jungit utrumque 2, 2, 15 „*notanda* breviter."

quaeſtionem. Hanc videlicet de barbariſmo in numero.

Europai. vid. not. Crit.

et ei contrarium vitium, quod συναίρεσιν et συναλοιφὴν Graeci vocant, nos *complexionem*
18 dicimus: qualis eſt apud P. Varronem:

Cum te flagranti dejectum fulmine Phaeton.

Nam ſi eſſet proſa oratio, easdem literas enunciare veris ſyllabis licebat. Praeterea quae fiunt ſpatio, ſive cum ſyllaba correpta producitur, ut:

Italiam fato profugus;

ſeu longa corripitur, ut *Unius ob noxam et furias;* extra carmen non deprehendas. ſed

plo de mero ſermone quotidiano cogitavit Qu., nullo ad poëtas reſpectu, ut Romani indoctiores pronunciaverint: *Eüropaë Aſiaë*. Tum facilius locum tueretur iſtud *Aſiae*.

Phaeton. Guelf. *pheton* cum multis; male, cum ſignificetur diphthongus. *h* poſt *t* omiſi cum plerisque. Geſnerum improbat Heuſingerus ad Cic. de Off. 3, 25, 2, reponentem *th*, quod in praecedenti ſyllaba (poſt ſynaloephen) fit aſpiratio; vereor ne argutius quam verius, cum in Latino ſcriptore verſemur.

apud P. Varronem. Hic eſt P. Terentius Varro, Atacinus a patria, urbe Galliae Narbonenſis, appellatus, qui eodem, quo M. Terentius Varro, celeberrimus polyhiſtor, vixit tempore. Memoratur ille multis ſcriptoribus, cum ipſius opera interciderint omnia. Vide in primis Senecam patrem Controv. l. 3, 16. p. Bip. 215. Libros de Sequanico bello verſibus hexametris ſcripſit, ſed maxime inclaruit libris 4 Argonauticorum, ex Apollonio Rhodio expreſſis cf. noſtr. 10, 1, 87.

Italiam. Aeneid. 1, 6. Ubi per metrum licet, idem Virgilius plerumque corripit primam in *Italis*, et debuit, ſi recte repetitur nomen a *vitulo*. vid. Feſtum in *Italia* et notas apud Dacerium p. 194. Attamen in adjectivo *Itala* primam produxit Virg. Aen. 3, 185. neque ab ἰταλοῖς, bubus, repetiit originem nominis ib. v. 166.

Unius ob noxam. Aen. 1, 45.

nec in carmine vitia ducenda sunt. Illa vero 19
non nisi aure exiguntur, quae fiunt per sonos: quanquam per aspirationem, sive adjicitur vitiose, sive detrahitur, apud nos potest quaeri, an in scripto sit vitium? si H litera est, non nota. cujus quidem ratio mutata

vitia ducenda. Guelf. ut et Goth. (tac. Gesn.) *dicenda*, cum tribus all. Codd. et Viarto. *litera est, non nota.* Ita Guelf. Turic. et omnes Codd. atque edd. praeter Voss. 2. et Goth. qui pro *nota* dant *notata.* Goth. praeter eam in voce *notata* varietatem, sibi cum Voss. 2. communem, hoc quoque mutat, quod pro *est non*, dat *non est;* quo apparet non esse merum scribentis errorem in *notata*, qualem in Voss. 2. agnoscere mihi videor, sed consulto esse recessum a vulgata scriptura. Gothani rationem Gesn. est secutus. Falso, ut opinor. Gesn. negat, *si litera sit H, non nota;* quaeri posse, an omittenda hac litera, vitium fiat in scripto? nempe manifestum tunc esse vitium, de quo nulla sit quaestio h. e. dubitatio: contra posse quaeri apud Romanos, an vitium aliquis commiserit in scripto, qui aspirationem non notaverit, apponenda litera H. In hac argumentatione videtur mihi Gesnerus accepisse τὸ *quaeri an sit* pro his: *credi non esse*, ita ut *dubitationem* istam putaret vergere in *negationem.* Equidem contra vergere eam puto in *affirmationem.* Eo videor deduci serie orationis. Sonos, quibus annumerat aspirationem, exigi h. e. examinari, deprehendi, in scripto negat Qu. Tali sententiae cum subjicit *quanquam*, exceptionem inducit, ut jam aliquis tamen sonus, scil. aspiratio, vitium possit facere etiam in scripto. *An* ergo hic valet *an non*, ut fere post dubitandi, nesciendi, verba, de qua forma uberius agendi erit occasio. Sensus hic est: Apud Romanos etiam per aspirationem *videri potest esse* (sic reddo: *potest quaeri an sit*) vitium in scripto; si H literam putamus, non notam. At certissime *est*, inquit

potest quaeri — nota. vid. not. Crit.

cujus. Cave referas ad literam H; spectat ad *aspirationem*, quod apparet mox, (§. 20) ubi est *veteres — dicebant.* De pronunciatione itaque agitur, non de scriptura, cujus tractationem jam omittit. cf. de parca veterum aspiratione Cic. Orat. c. 48.

20 cum temporibus est saepius. Parcissime ea veteres usi etiam in vocalibus, cum *oedos*, *ircosque* dicebant. Diu deinde servatum, ne consonantibus aspiraretur, ut in *Graccis* et *triumpis*. Erupit brevi tempore nimius usus, ut *choronae*, *chenturiones*, *praechones* adhuc quibusdam inscriptionibus maneant: qua de 57
21 re Catulli nobile epigramma est. Inde durat ad nos usque *vehementer*, et *comprehendere*, et *mihi*: et *mehe* quoque pro *me* apud anti-

Gesnerus, non *videtur* solum, simulac literam agnoveris τὴν H. In eo autem si est difficultas, remanet eadem in Gesneri lectione, ubi itidem H diserte appellatur litera. Sed tota ea locutio *quaeri potest an sit* nihil aliud nisi modeste affirmat, et potest ei commode subjungi argumentum pro ea ipsa, quam affirmat, re; *si* autem hoc loco est pro *si quidem*, *si modo*. De H nota, non litera vide supra ad 1, 4, 9, qui locus ipse receptam hic ante Gesn. scripturam defendit. Quare etiam, cum duplex possit fieri per aspirationem vitium, solum tangitur illud, quod est in *detracta* aspiratione? Sequendum igitur duxi, quod magno consensu probant Codd. Gesnerianam rationem sensum habere probabilem non nego, si tamen *potest quaeri an* affirmative intelligatur; id enim necessarium plane credo. Eum sensum etiam Gedoynus expressit: „on peut demander, si — ces „fautes — ne passent point jusqu'à l'écriture, supposé que l'*h*, „soit une lettre et non pas seulement une marque." Id quoque alienum puto a Quintiliani mente, quod, in scriptura Gothana, H litera appellatur ab ipso auctore, non ex alterius opinione.

servatum. Sic Guelf., si recte vidi, cum omnes praeterea Codd. dent *reservatum.* *mehe* — *me.* Guelf. *meae* — *mi.* Male utrumque, cum recepta sola argumentationi satisfaciat.

qua de re — epigramma est. Non quidem de istis inscriptionibus, quarum similes exhibet *Graterus*, ut *hornamentis* cet. cf. Ind. Gramm. in H., sed de pronunciatione, quae se in ipsis adeo inscriptionibus exeruit. Epigramma autem est Catulli 78 (quanquam variant editiones in numero) De *Arrio*, sive *Hirrio*, sic incipiens: „Chommoda dicebat, si quando commoda vellet" cet.

quos, tragoediarum praecipue ſcriptores, in veteribus libris invenimus. Adhuc difficilior 22
obſervatio eſt per *tenores*, (quos quidem ab antiquis dictos *tonores* comperi, ut videlicet declinato a Graecis verbo, qui τόνους dicunt) vel accentus, quas Graeci προσῳδίας vocant, cum acuta et gravis, alia pro alia, ponitur, ut in hoc *Camillus*, ſi acuitur prima: aut gra- 23
vis pro flexa, ut *Cethegus*, et hic prima acuta;
58 nam ſic media mutatur: aut flexa pro gravi, ut apice circumducta ſequente, quam ex dua-

Quanquam Salmaſius ad Flor. 1, 1, 18 malit *mehae* — *meae*, quod ſic nullus dat liber. *mee* priore loco Alm. Voſſ. 2. Goth. Jenſ. Tarv. *meae* Venet. *eae* Bern. ceteri receptam.

ut apice circumducta. Guelf. *aut*, et ita plerique Codd. etſi ſunt valde negligenter a Burmanno excerpti in h. l. Vnum, qui det *ut*, videor agnoſcere Ioannenſem, quem, duos reliquos

tragoediarum — *ſcriptores.* Livium Andronicum, Naevium, Ennium, Pacuvium, Accium.

Adhuc difficilior — *per tenores.* Obſervent hic tirones *adhuc* comparativo junctum ad recentiorum fere linguarum modum, quod tamen et aliis argenteae aetatis auctoribus frequentatum diſcent e Turſellino de Particulis p. (Edit. Lipſienſis 1751) 47. item e Lexicis. Ita Qu. 2, 4, 13. *adhuc melius.* 2, 15, 28. *adhuc concitatior. Per tenores* autem, ſicut *per ſonos*, *per aſpirationem* (§. 19), eſt pro eo: Quod attinet ad tenores. Graece: παρὰ τὰς προσῳδίας.

et hic prima acuta. Cave nominativum intelligas, ſunt ablativi conſequentiae, *hic* autem eſt adverbium. Ceterum tirones in hiſce Quintilianum docentem tum demum aſſequentur, ſi accentuum et Latinorum et Graecorum rationem probe perdidicerint, quorum prius ipſe noſter praeſtabit breviſſimis iisdemque certiſſimis regulis propoſitis, quae mox legentur §. 30. 31.

nam ſic media mutatur. Hoc ad utrumque exemplum refer *Camillus* et *Cethegus.*

ut apice circumducta ſequente. *Sequentem* ſyllabam intellige *ſecundam*, ut ſaepe noſter 1, 7, 3 „aliud *priore* — aliud

bus syllabis in unam cogentes, et deinde
24 flectentes, dupliciter peccant. Sed id sae-

ex suis *aut* praeferre memorans, tacet Gibsonus. Verissimum equidem puto *ut*. Post eam vocem vero nonne expectes vocabulum aliquod, exempli causa propositum? qualia erant modo post utrumque *ut*: *ut in hoc Camillus*, *ut Cethegus* et mox *ut Atreus*. Destituitur ea spes, oblato τῷ *apice*, quo carere poteras. In ea voce haec est varietas: *Apici* Gibsonus habet, e Lugdunensi. Hoc tuetur Baliolensis Codex, si Gibs. recte eum tacuit, cum diceret Bodlejanum dare *apice*, Ioannensem omittere vocem. *Apice* dant praeterea Voss. 2. Goth. Guelf. Omittunt vocem, praeter Ioannensem, etiam Voss. 1. 3. Bern. Jam, falsum esse τὸ *apice*, intelligere mihi videor ex argumento quodam praeter illud de voce, exempli causa afferenda post *ut*. Nunquam Qu. *apice circumducta* dicturus erat pro *circumflexa*. Ut enim taceam ambages istas, ubi paucioribus poterat defungi, etiam cum incremento perspicuitatis; *apicem* diversum esse a *circumflexu* ipse Qu. docet. 1, 4, 10 „geminatione vocalium, velut *apice* utebantur." 1, 7, 3. „longis syllabis omnibus apponere *apicem* „ineptissimum." Nimirum apex erat „nota a sinistra in dextram partem *aequaliter* ducta." Prisc. p. 1287. quam ibidem Priscianus vocat *longam lineam*. Alii Grammatici Putschiani frequenter appellant *apicem*. In Scauro p. Putsch. 2264 male legitur: *vènit*, *âret*, *lègit*, ubi *apices* poni jubet, cum oporteat sic signari ea: *vēnit*, *āret*, *lēgit*. Vide, si libet, de hac *apicis* et *circumflexus* differentia Fosterum *On Accent and Quantity* p. 86. 117. 118. *Circumducta* autem, remoto *apice* aptissime poterat dici pro *circumflexa* syllaba, variandi causa. cf. 12, 10, 33. „flexa *circumducitur*." Ita plane apparet in isto *apici*, *apice*, latere id ipsum, quo nobis opus est, exemplum syllabae gravis per vitium circumflexae, vel *circumductae*, vel *flexae*; omnia enim haec idem significant. Jam quod illud fuerit vocabulum exempli causa allatum, equidem non dixerim, diu meditatus. Nam *Appii* (ut male pronunciarint *Appî*) parum placet. Latinam eam fuisse vocem (aptissime quidem nomen proprium, propter reliqua exempla) vel inde intelligas, quod subjicitur (§. 24) „*Sed* id saepius in *Graecis* nominibus accidit."

sequenti." 4, 5, 13. *prius* — *sequens.* et multis praeterea locis. Reliqua de hoc loco, certissime corrupto, vide in not. Crit.

pius in Graecis nominibus accidit: ut *Atreus*, quem nobis juvenibus doctiſſimi ſenes acuta prima dicere ſolebant, ut neceſſario ſecunda gravis eſſet; item *Terei Nerei*que. Haec de

Proponunt, (illuſtrandi cauſa, nam de corruptela non cogitarunt) Pſeudo-Turnebus et Geſnerus haec: *balteus, pileus*. Ea tamen nimium diverſis literis ſcribuntur, quam ut in locum τοῦ *apici* vel *apice* ſubeant. *Ne alveus* quidem ſatis convenit. An autem unquam Romani illiterati produxerint ſecundam in *alveus, balteus, pileus, clypeus* cet., ut inde fieret *flexa*, vel *circumflexa* ſyllaba, velim locis veterum doceri. Vox ea, quae pro *apice* debet inveniri, ultimam brevem habeat neceſſe eſt, ut cum productione ſimul flectatur id, quod non fit, ſi ultima ſit longa. Debet praeterea talis vox in penultima habere vocalem ante vocalem, ut poſſit cum ultima coire in diphthongum; ſubjicit enim, *aliquos ſecundam ſyllabam ex duabus in unam cogere* h. e. cum tertia pronunciando jungere. Hi utrum ſint iidem, qui *circumduxerant ſequentem*, an alii, vitium novum priorum errori addentes, ambigo. Magis tamen poſterior ratio placet. Reliquam edd. in hoc loco varietatem exponere non attinet. *Si* pro *ſic* in illis *nam ſic media mutatur*, quod eſt in veteribus pleriſque edd., a nullo Cod. defenditur. Quod autem aſcito illo *ſi* pro *ſic* Aldus dat, ex conjectura, ut opinor, cum eoque Viartus et Sichardus: *aut gravis pro apice circumducta ſequetur* pro his: *ut apice circumducta ſequente*, id ſenſum etiam magis perturbat, etſi ſpecie non caret.

doctiſſimi ſenes — Nereique. Inter illos ſenes erat ſane Domitius Afer. cf. 5, 7, 7. Pronunciatio autem qualis eorum fuerit in hiſce nominibus, hactenus apparet, quod acuerunt primam; poſt eam duasne pronunciaverint ſyllabas an unam, non item. Triſyllabum feciſſe τὸ *Atreus* poſſunt videri, ſi quis id, quod modo dicebatur de duabus ſyllabis in unam vitioſe coactis, huc etiam referat. Is autem nimis fortaſſe preſſerit pronomen *id*, quod facilius ſpectet ad vitium illud proprie hic tractatum *flexae* pro *gravi*. Et videtur Quintilianus, ſi *ſecunda*, quam neceſſario gravem factam narrat, non fuiſſet ultima in hac voce, aliquid fuiſſe adjecturus de ultima. Puto igitur, ſenum illorum pronunciationem nominis *Atreus* fuiſſe plane eandem ac noſtram. Viciſſim mirum ſit, ſi *Nerei, Terei*, genitivo caſu, diſyllaba

25 accentibus tradita. Ceterum jam ſcio, quosdam eruditos, nonnullos etiam grammaticos, ſic docere ac loqui, ut propter quaedam vocum diſcrimina verbum interim acuto ſono finiant: ut in illis,

Quae circum litora, circum Piſcoſos ſcopulos —

fecerunt, et diſerte repugnat Priſcianus p. 735. „In — *eus* „deſinentia ſemper una ſyllaba „vincunt in genitivo — Oileus, „Oilei, niſi productio“ [alienum vocabulum, malis *complexio*, ſignificatu, quo Qu. 1, 5, 18, ſed literae nimis diſcrepant] „poëtica fiat in Graecis, „ut Tydei.“ Ex poëtis in hac quaeſtione non multum proficias, qui ſynaereſi et diaereſi promiſcue utuntur, ut Virgil. Culic. v. 116 — „non „Orpheus Hebrum.“ v. 268 — „manet Orpheus in te.“ Hor. Carm. 1, 6, 7 „Nec cur- „ſus duplicis per mare Ulyſſeï.“ Contra Epiſt. 1, 7, 63. — „Ithacenſis Ulyſſei.“ Vide, ſis, Voſſium de Analogia l. 2, c. 9. p. 705. unde haec exempla depromſi. Uſus tamen ſatis conſtans poëtarum diſyllabum facit horum nominativum; de genitivo nihil decernam. Quos culpat Qu. pronunciabant igitur: *Atreûs*, *Nereî*. Regius, quem excripſit Pſeudo-Turnebus, vitium illud duplex in ſolis obliquis caſibus Graecorum nominum putat notari, cum in *Atreus* non niſi ſemel ſit peccatum, *Terei* autem et *Nerei*, primum ſint diſyllaba perperam facta, deinde ultima ſyllaba ſit flexa item perperam. Hoc quidem, etſi conſentaneum praecedentibus, ex ipſis noſtris verbis non plane procedit.

tradita h. e. haec adhuc ſolita ſunt a magiſtris tradi. Protinus, quid novatum ſit, eſt proditurus.

eruditos. Vix mihi tempero, quin levem irriſionis hic colorem agnoſcam, pro quo pinguius dixiſſet: *qui volunt eruditi videri. Eruditi* autem multum abeſt, ut ſint, quos nunc vulgo intelligimus, memoria multarum rerum onuſti, multiſcii; ſed elegantes potius, ab horrida illiteratorum barbarie alieni. Diſtinguuntur etiam a Grammaticis (ſicut *literatum* diſtinxit ab *erudito* Cornelius Nepos. vid. Suet. Illuſtr. Gramm. c. 4), quorum magis eſt doctrina et peritia quam eruditio. vid. Auſon. Popmam de Differentia Verborum ed. Richteri. Lipſ. 1741. p. 214. 15. Sic *eruditionem* noſter non ſemel: in primis 1, 6, 31. et de Lucilio 1, 6, 9.

Quae circum litora. Virg. Aen. 4, 254. 55. *Trojae qui.* 1, 5. *Pecudes pictaeque.* Georgic. 3, 243.

ne si gravem posuerint secundam, *circus* dici 26 videatur, non *circuitus*. Item *quantum*, *quale*, interrogantes, gravi; comparantes, acuto tenore concludunt: quod tamen in adverbiis fere solis ac pronominibus vindicant, in ceteris veterem legem sequuntur. Mihi videtur 27 conditionem mutare, quod his locis verba conjungimus. Nam cum dico *circum litora*,

veterem legem. Ita Guelf. et Goth. pro *veterum*, quod dat Gesnerus, sed per merum sphalma, quod repetierunt Bipontini. cf. §. 29 *vetus lex.*

conditionem — conjungimus. *Cond. mutat* h. e. facit, ut a communi regula acuendae, vel flectendae, penultimae longae recedant hujusmodi vocabula, quod in hisce et similibus locis *verba* h. e. vocabula (1, 5, 2.) *conjungimus* h. e. junctim efferimus. Negat ergo Qu. acui ultimam in τῷ *circum*, neque tamen vult acui penultimam, sed vocem tanquam partem factam sequentis *litora* et *piscosos* accentu omnino carere, et sic satis discerni a significatione *circi*. Accentus autem est solum in antepenultima τοῦ *litora* et penult. τοῦ *pisc.* Pariter *qui* (sive ad praepositionem *ab* post *primus* respicit, quod putat Camerarius; fortasse utrumque verum, quanquam praepositionem diserte non memoravit) in illis *qui primus*, accentum suum amittit cum sequente vocabulo coalescens paene, ut ex tribus hisce syllabis *qui primus* sola *pri.* habeat accentum. Sic in vernacula lingua vocabulorum, quae plane coaluerunt, prius solet amittere accentum, cum alia sit ratio eorum, quae, etsi composita, minus tamen arto vinculo continentur. Exempla sunt: *übersetzen*, trajicere trans fluvium, *übersetzen*, vertere in aliam linguam. Posterius vere coaluit, et praepositio accentu caret; prius non item, etsi vicissim accentus verbi *setzen* fere est obliteratus. Simili quoque modo in Hebraicis vocabulis, per lineolam makkeph conjunctis, prius abjicit accentum. Plane igitur, quanquam modeste, damnat Qu. morem acuendae ultimae in *circum*, quem paulo secus intellexit Vossius in Aristarcho, De arte Gramm. l. 2, c. 9. p. 187. Etiam Bentlejus (in Schediasmate de metris Terentianis p. 95 editionis Reizianae, Rudenti, Plautinae, subjunctae) accentu spoliat τὸ *qui*, ut *ab*,

tanquam unum enuncio, dissimulata distinctione: itaque tanquam in una voce, una est acuta: quod idem accidit in illo,

Trojae qui primus ab oris.

28 Evenit, ut metri quoque conditio mutet accentum: ut

Pecudes pictaeque volucres:

nam *volucres* media acuta legam: quia, etsi brevis natura, tamen positione longa est, ne faciat iambum, quem non recipit versus
29 herous. Separata vero haec a praecepto non

herous. Ita Guelf. cum Bern. (fido fere socio) ut et Ald. et Viart., quod recte praefert Burmannus. Sic Cicero de Oratore 3, 47. et de Legg. 2, 27. ceteri *heroicus.* *a praecepto non recedent.* Sic Goth. (tac. Gesn.) cum Bodl. Bal. Voss. 2. Obr. Ceteri inter *praec.* et *non* inserunt *nostro.* Alienum id; non est Quintiliani praeceptum, sed *vetus lex sermonis.*

dum versum hunc Virgilianum notis instruit, secundum quas pronunciari debeat.

Evenit — versus herous. Totam hanc paragraphum accipi oportet pro parenthesi, illustrandi causa inserta; ad ipsam eam, in qua versamur, disputationem non pertinente. Si metri *conditio*, h. e. ratio, mutare potest accentum, quod fieri in talibus, ut *volucres*, unusquisque agnoscit; tanto minus est mirandum, sententiae conditionem, qualis est in *circum litora*, ubi vocabula conjungimus, itidem mutare accentum.

Separata. Retro spectat hoc ad §. 27 „verba *conjungimus*," ne quis forte referat ad proximum, et cogitet etiamnum de voce *volucres.* Negat igitur *circum*, *qui*, *quale*, *quantum*, et ejusmodi vocabula, nisi arte jungantur cum aliis, *a praecepto*, acuendae in disyllabis penultimae, et ultimae utique gravandae, *recedere.* *Circum* autem, ubicunque praepositio sit, sane jungitur cum alio vocabulo, sed in tali structura semper versatur ellipsis, ut in *prope* cet. Proprie autem talia sunt adverbia, ut etiam hic agnoscit Quintilianus, qui de

recedent: aut ſi conſuetudo vicerit, vetus lex ſermonis abolebitur; cujus difficilior apud
59 Graecos obſervatio eſt, (quia plura illis loquendi genera, quas Διαλέκτους vocant: et quod alias vitioſum, interim alias rectum eſt)

abolebitur. Hoc paene etiam in Goth., quem *abolebit* dare narrat Geſn. Nimirum cauda, literae *t* appicta, quae paſſivum facit, abiit fere in ſpeciem ſigni interrogationis. Voſſ. 2. tamen (gemellus Goth.) *abolebit* etiam, eadem fortaſſe ratione.

quia — alias rectum eſt. Docta eſt et valde probabilis Geſneri κρίσις, qua totam hanc parentheſin de dialectis ſpuriam eſſe ſuſpicatur, et ex interpretamento marginis in contextum invectam. Sane ſi quid adjecturus erat Qu., quare eſſet *difficilior apud Graecos obſervatio veteris ſermonis legis,* aliunde hujus rei cauſam repetiiſſet, quam a dialectis, cum Graeci, praeter duas accentus ſedes ſibi cum Romanis communes, habeant etiam in ultima accentum, poſſintque brevem penultimam acuere eandemque longam gravare, quorum neutrum Romanis licet. Hinc enim eſt omnis Graeci accentus difficultas. Videtur itaque, cum ipſe Qu. de re, quae ſui non eſſet inſtituti, nihil

meris adverbiis et pronominibus agi profitetur (§. 26.) Sic et *ne* dicit adverbium 1, 5, 49. quae nobis vocatur conjunctio. *Vetus lex ſermonis,* quam modo (§. 26) item appellaverat, idem eſt illud *praeceptum.* Sic omnia clara, ſpero, in loco quem ſe non intelligere ingenue fatetur Geſnerus, qui tamen ad hanc ipſam de loco ſententiam rediit ſecundis curis. vid. Addenda ejus. *Gallaeus* praeter omnem rationem ſuſpectam putavit vocem *ſeparata,* in qua nulla eſt Codd. varietas, niſi forte Gothani *ſeperata* (tac. Geſn.) varietatem appellas. Ceteri tacent omnes, et omittunt etiam Regii interpretationem, quam equidem repetii, quamque ſecutus Gedoynus locum ſatis bene expreſſit.

quia — alias rectum eſt. vid. not. Crit. Ex alia profecto cauſa, quam dialectorum diverſitate, oritur difficultas, qua impediuntur accentus Graeci. Si tamen ſanus eſt hic locus, debemus cogitare v. c. de lege Aeolicae dialecti, ultimam ſemper gravantis, etiam ubi in ceteris Dialectis aut acuitur aut flectitur. Sunt praeterea quaedam, quae aliter legas accentuata in vetere Ioniſmo, vel Atticiſmo, aliter apud recentiores velut τροπαῖον, τρόπαιον, ὁμοῖος, ὅμοιος, ἶσος, ἴσος,

50 apud nos vero breviſſima ratio. Namque in omni voce, *acuta* intra numerum trium ſyllabarum continetur, ſive eae ſunt in verbo ſolae, ſive ultimae: et in his aut proxima extremae, aut ab ea tertia. Trium porro, de quibus loquor, media longa, aut acuta, aut flexa erit: eodem loco brevis utique gravem habebit ſonum, ideoque poſitam ante ſe, id
51 eſt ab ultima tertiam, acuet. Eſt autem in omni voce utique acuta, ſed nunquam plus

dixiſſet, ignarus aliquis verae rationis, qui Codicem ſcriptoris noſtri antiquiſſimum tractaret, hanc cauſam rei, a ſe parum perſpectae, margini alleviſſe, quam ſequentes librarii deinde pro ipſius rhetoris verbis reciperent. Eſt quidem haec ῥῆσις in omnibus, quantum video, Codd., varietate levi. *Interim* inter *vitioſum* et *alias*, quod recte diſplicet Geſnero, cum ſit idem atque *alias*, videntur tueri omnes. Explices h. l. *nihilo ſecius*, ſed dure. Goth. (tac. Geſn.) inter *vitioſ.* et *int.* inſerit *eſt*. Guelf. ſic dirimit: *vitioſum interim: alios*. Bern. pro *alias — alias* dat *alia — alia*, non male, referendo *alia* ad *dialectos*. Sapit gloſſema ipſa haec fluctuatio. *apud nos vero breviſſima ratio.* Sic cum plurimis Codd. Guelf. Gibſonus tacendo ſignificat, Bodlej. habere paucarum edd. ſcripturam: *apud nos vero rectiſſima ratio ac etiam breviſſima*, corruptiſſimam illam, quod vel *ac*, ante vocalem, oſtendit. *Namque.* Guelf. *Num quod.* *Namque*, ut conjecit Regius, Goth. et plurimi puto Codd., qui ſilentur. Id certe ſolum eſt verum. *Nam quod* multae edd. *eae ſunt.* Sic ſcripſi, prius e Goth. (tac. Geſn.) poſterius e Guelf. Vulgo *hae ſint.* Clarius h. l. *eae* quam *hae*, neque conjunctivus neceſſarius. Sat multae edd. *eae*.

quanquam in poſteriore voce quantitatis magis eſt diverſitas, quam accentus. Sed leviora ſunt haec, quam quae in cenſum veniant. Etiam Metarius in Opere de Dialectis accentuum varietatem omittit; neque multis rem tractat Reizius *De Accentus inclinatione* ed. Wolf. p. 107 ſeqq. it. p. 121 in σκληροτής.

Namque — acuta. Similia docet Cic. Orat. c. 18, ubi Erneſti mutatio, quam ſine ullo auctore in textum recepit, *ultra* pro *citra*, neceſſaria non videtur.

una; nec ultima unquam; ideoque in disyllabis prior. Praeterea nunquam in eadem flexa et acuta, quoniam eadem flexa et acuta; itaque neutra claudet vocem Latinam. Ea

disyllabis. Goth. (tac. Gesn.) ut et Voss. 2. *bisyllabis*, et quaedam edd., facili errore, sed in quo lateat bona scriptura. Nullus enim duplici *s* locus in hac voce, etiamsi fere scribitur *dissyllabum*, cum nemo tamen *trissyllabum*, et Graeci semper διούλλαβον, τριούλλαβον. vid. Noltenium parte Orthogr. p. 52. it. Heusingeri emendatt. p. 332. *flexa et acuta.* Sic Guelf. Regius pro *et* conjecit *ex*, quod ipsum tamen ex aliquot Codd. afferunt, qui contulerunt; quam vere quidem et diligenter, nescio. Gibs. tacendo significat Ioann. ita dare, Burm. Voss. 1. 2. diserte narrat, cum tamen Goth., Vossiano 2. plerumque accinens, praeferat *et*. Gesnerus τὸ *et* reduxit et defendit. Neque tamen plane me conciliavit receptae. Vix enim agnosco simplicitatem et sanitatem Quintiliani, si vere ab eo profecta sunt, quae hic leguntur, in quibus est ὀξύμωρον prorsus puerile: *nunquam eadem flexa et acuta quoniam eadem flexa et acuta.* Qui omiserunt ultima *quon.* — *acuta*, sicut Codd. aliquot et edd. quarum est Obr. gladio se expedierunt, non manu, neque ferri potest ejusmodi κρίσις. Equidem maxime gravor illud *eadem* praepostere repetitum, et profectum sane ab oculo librarii ad superiora aberrante. Maxime quidem ita legi optem: *quoniam flexa est acuta*; aut *quon. in flexa est acuta.* Bern. enim sic: *qui in eadem flexa et acuta.* Goth. (tac. Gesn.) ut et Voss. 2. et aliquot edd. *quia* pro *quoniam*, sed posterius longe aptius. Collocatio τοῦ *eadem*, qualis nunc est, ne satis quidem latina mihi videtur. *itaque.* Ita Guelf. Goth. et omnes, puto, Codd. Gesnerus auctores secutus Jens. Locat. Venet. Rusc. Bad. Colinaeum et Obrechtum dedit *utique*, nequaquam necessario. Bene enim procedit argumentatio, si, *propterea*, quod, quae *flexa* est syllaba, eadem et *acuta* est, neque *flexa* neque *acuta* ullam Latinam vocem dicitur claudere. *Acutam* enim modo (*nec ultima unquam*) claudere vocem negabat, in *flexa* itidem *acutam* esse cummaxime ostendit. Contra, si legis *utique*, de *acuta*, quod modo dixerat, repetit ineleganter.

quoniam — flexa et acuta. Flexa syllaba cum sit ea, quae longae vocalis priorem extollit, sive acuit, moram, secundam gravat, apparet unamquamque syllabam flexam etiam habere acutum accentum, etsi vicissim non item. vid. not. Crit.

vero, quae ſunt ſyllabae unius, erunt acuta,
52 aut flexa, ne ſit aliqua vox ſine acuta. Et illa
per ſonos accidunt, quae demonſtrari ſcripto
non poſſunt, vitia oris et linguae: ἰωτακισμοὺς
et λαμβδακισμοὺς, ἰσχνότητας et πλατειασμοὺς, 60

ter. Etiam nimis geminatur iſtud *utique*, ſi hic tertio comparet. *cludet* cum Guelf. et quibusdam Codd. et edd. legas, an *claudet*, parvi refert. Frequens ſane Quintiliano forma *cludere*. Goth. (tac. Geſn.) *claudit*, cum Voſſ. 2.

λαμβδακισμοὺς. Quanquam Codd. vett. edd. et omnes fere, qui de re aut litera egerunt ſcriptores, ut Varro et Iſidorus Hiſpal. all. praeferunt *labdaciſmum* ſine *m*, malui tamen cum recentioribus inſerere illud. Goth. (tac. Geſn.) *labdaciſmus* (litt. latt.) Guelf. *labelaciſmus*, per errorem. Vide enim de

ἰωτακισμοὺς — κοιλοστομίαν. Iſidorus Origg. l. 1. c. 31. p. Gothofredi 842 „*Iotaciſmus* „eſt quoties in *iota* litera du„plicatur ſonus, ut *Troiia*, „*Maiia*.“ Diomed. p. Putſch. 448. „*Iotaciſmi* ſunt, cum i „litera ſupra juſtum decorem „in dictionibus extenditur.“ Iſid. l. c. „*Labdaciſmus* eſt, ſi „pro uno l duo pronuncien„tur.“ Diomed. l. c. „*Lambda*„*ciſmi*, ſi *Lucem* prima ſylla„ba, vel *Alma*, nimium plene „pronunciemus.“ Exempla hujus vitii etiam clariora ponit Eraſmus in Dialogo de Pronunciatione, apud Havercampum Sylloge altera p. 72. „pro *lucet*, *ellucet*; pro *ſalva*, „*ſallava*.“ Pulcre idem demonſtrat in Hannibale Gronovius ad Liv. 22, 13, 5. Ariſtoteles Problemm. p. Sylburgii 103. tmema 11. οἱ ἰσχνόφωνοι φωνοῦσι μὲν, λόγον δὲ οὐ δύνανται συνείρειν. Eraſm. l. c. p. 73. „ἰσχνότης — dum, „arctatis arteriae circa imas „fauces muſculis, vox ſemi„cluſis labiis promitur. Cui „contrarium eſt πλατειασμὸς, „cum nimium diductis fauci„bus et ore plus ſatis patulo „ſermo promitur.“ Idem p. 74. „Per κοιλοστομίαν vox fun„ditur in latera faucium, atque „hinc repercuſſa reſonat, qualis „umbrarum vox eſſe fertur, „eoque qui ſimulant hujusmodi „ſpectra ex olla fictili verba „promunt.“ Paulo ſuperius idem „Germani ſuperiores pae„ne ab umbilico voces ducunt.“ Et ſane κοιλοστομία videtur eſſe abundantia ſonorum gutturalium, vel potius pulmonalium, qualem notamus in Hebraica lingua, ut et Germanica, pronunciantibus maxime Helvetiis.

felicioires fingendis nominibus Graeci vocant: ficut καλοστομίαν, cum vox quafi in receffu oris auditur. Sunt etiam proprii quidam et 53
inenarrabiles foni, quibus nonnunquam nationes reprehendimus. Remotis igitur omnibus, quae fupra diximus, vitiis, erit illa, quae vocatur, ὀρθοέπεια, id eft, emendata cum fuavitate vocum explanatio: nam fic accipi poteft *recta*. Cetera vitia omnia ex pluribus 54

Ariftophanis λάβδα Toup. ad Suid. p. ed. Lipf. 421. qui recte negat a litera repetendum. *auditur.* Guelf. *dividitur*, cum quibusdam, mero errore corrumpendi *a* in *d*. *inenarrabiles.* Guelf. *inerrabiles*, quod ipfum fi pluribus Codd. defenderetur, nequaquam fpernerem, cum Apulejus *De dogmate Platonis*, itemque *de mundo* hoc vocabulo in orbibus coeleftibus ufus inveniatur. Forent autem foni *inerrabiles*, certi, qui nunquam varient. Contra e Lactantio, fed loco non defignato, memorantur a Lexicographis *errabiles foni.* Nunc, cum bonam fententiam praebeat non paucorum Codd. fcriptura *inenarrabiles* (cf. 11, 3, 177 „*ratio — inenarrabilis*"), ea acquievi, exemplum fecutus etiam aliquot edd. Quod dant Burm. et Gefn. non fine fociis, *inevitabiles*, neque in ullo Codice invenio, neque per fe blanditur. Mecum facit Lochm. l. c. p. 12.

quae fupra. Guelf. *de quibus fupra* et fic plerique Codd. et edd. Videntur tamen Bal. et Ioann. dare receptam, quae fane eft elegantior.

nationes reprehendimus. „Solemus quibusdam nationibus „exprobrare certos fonos, qui„bus pronunciationem fuam „deforment potiffimum." Attamen difficultate non caret ftructura ob ablativum iftum *quibus*, pro quo malis *ob quos*. Bene autem procederent omnia, fi legeretur, quae eft Burmanni conjectura, *deprehendimus*, pro *repr.* Se produnt nationes certis quibusdam et propriis fonis. Sic Anglos *deprehendimus* fibilo in *th*, Francogallos rhoncho in *n*, Germanos anhelitu in *ch*.

nam fic — recta. h. e. nam puritas, fuavitas et accuratio (*explanatio*) in pronunciandis vocibus poffunt comprehendi ifta *rectae pronunciationis* appellatione, quae ineft Graeco vocabulo, ὀρθοέπεια.

vocibus sunt, quorum est *soloecismus:* quanquam circa hoc quoque disputatum est. nam etiam qui complexu orationis accidere eum confitentur, quia tamen unius emendatione verbi corrigi possit, in verbo esse vitium, non
35 in sermone contendunt: cum, sive *amarae corticis* seu *medio cortice* per genus facit soloecismum (quorum neutrum quidem reprehendo, cum sit utriusque Virgilius auctor; sed fingamus utrumlibet non recte dictum), mutatio vocis alterius, in qua vitium erat, rectam loquendi rationem sic reddit, ut *amari corticis* fiat vel *media cortice.* quod mani- 61
festae calumniae est. neutrum enim vitiosum

qui complexu. Goth. (tac. Gesn.) *qui contextu aut complexu*, quam foedam, ut vocat, glossam Gebhardus, ducibus duobus suis Palatinis Codd., jam proscripsit. Ceteri quidem Codd. a conferentibus non memorantur. Mirum, ni Voss. 2. facit cum Gothano. Guelf. recte omittit *contextu aut*, ut et Alm. Edd. ante Gibsonum plerasque obsidet.

amarae — cortice. Alter locus Virg. Eclog. 6, 62. 63. alter Georg. 2, 74.

cum — sic reddit. Longior hic orationis ambitus habet aliquam difficultatem intelligendi. *cum* refertur ad *reddit*, quod multis vocabulis inde distinetur. Neque apparet, quomodo *cum*, hac potestate, possit sibi jungere indicativum, nam tempus sane non significat, nisi forte positum a Qu. putes *dum. Reddat* in nullo quidem libro legitur, neque conveniat magnopere, praecedente in parenthesi, eadem structura: *cum sit*, et protinus sequente tertio conjunctivo *fiat*, cujusmodi turpitudinem clausularum solent vitare scriptores. Si *quoniam* esset pro *cum*, oratio foret expedita. *Quoniam* enim proprie est concedentis, sed simul argumentum ex concessa ro peti posse negantis; et id ipsum agit h. l. Quintilianus. *Quoniam* et *Cum* in Codd. saepe confunduntur. vid. Drakenb. ad Liv. 1, 6, 4. it. 4, 29, 6.

ſeparatum eſt, ſed compoſitione peccatur, quae jam ſermonis eſt. Illud eruditius quae- 36
ritur, an in ſingulis quoque verbis poſſit fieri ſoloeciſmus: ut ſi unum quis ad ſe vocans, dicat *venite:* aut ſi plures a ſe dimittens, ita loquatur, *Abi*, aut *Diſcede.* Nec non cum reſponſum ab interrogatione diſſentit: ut ſi dicenti, *Quem video?* ita occurras, *Ego.* In geſtu etiam nonnulli putant idem vitium ineſſe, cum aliud voce, aliud nutu vel manu demonſtratur. Huic opinioni neque omnino 37
accedo, neque plane diſſentio. nam id fateor poſſe accidere voce una, non tamen aliter, quam ſi ſit aliquid, quod vim alterius vocis obtineat, ad quod vox illa referatur: ut *ſoloeciſmus* ex complexu fiat eorum, quibus res ſignificantur, et voluntas oſtenditur. Atque 38
ut omnem effugiam cavillationem, ſit aliquando in uno verbo, nunquam in ſolo ver-

ſeparatum eſt. Guelf. omittit *eſt.* Non male: neque enim neceſſarium eſt et loco hic alieno legitur, cum debuiſſet certe ante *ſeparatum* poni, non poſt. Et ſic ſolus, quantum video, Gryphius ann. 1544. Elegantius tamen omittitur *eſt*, cum recurrat in fine hujus ſenſus. *fateor poſſe accidere.* Guelf. omittit *poſſe*, cum Bodl. Bal. Alm. Non male. *res ſignificantur.* Guelf. *ſignificatur.* Placet, ſi oppoſita *res* et *voluntas* ſunt eodem numero.

In geſtu — idem vitium. Cum tragicus actor, ὦ Ζεῦ exclamans, manu terram oſtenderet, et ὦ γῆ, vultu in coelum erecto, diceret, Polemo Smyrnae praeſidens Olympicis ludis: οὗτος, inquit, τῇ χειρὶ ἐσολοίκισε. Philoſtr. p. Ol. 542. Item Lucianus de Saltatione Vol. 5. Bip. p. 168 πολλοὶ — σολοικίας δεινὰς ἐν τῇ ὀρχήσει ἐπιδείκνυνται. Lucillius in Epigr. apud Brunck. Anal. Vol. 2. p. 335 καὶ τῇ χειρὶ — σολοικίζει διανεύων.

bo. Per quot autem et quas accidat ſpecies,
non ſatis convenit. Qui pleniſſime, quadri-
pertitam volunt eſſe rationem, nec aliam,
quam barbariſmi, ut fiat adjectione, ut, *Veni* 62
de Suſis in Alexandriam: detractione, *Am-
bulo viam, Aegypto venio, Ne hoc fecit:*

Ne hoc fecit. Detractionem facile hic agnoſcere ſibi quisque videbitur, ut exciderit *quidem* poſt *hoc.* Sed illam ſtructuram omittendi *quidem* certatim defendunt VV. DD. quorum unum nominaſſe Ruhnkenium ſuffecerit. Vid. eum ad Rutil. Lup. p. 129. Poſſet credi Quintilianus etiam immerito locutionem bonis ſcriptoribus uſurpatam (raro tamen, ut omnes confitebuntur), reprehendiſſe. Sed afferuntur loci, ubi ipſe Qu. ita fuerit locutus. 1, 12, 14 „Nam *ne* „ego conſumi ſtudentem — „volo.“ Ibi in omnibus fere edd. et Codd. legitur *nec*, ſed in ſuo libro (fortaſſe Florentino vetuſtiſſimo) Regium inveniſſe *ne*, ipſius nota apparet; habentque illud *ne* Cod. Goth. et ed. Veneta 1494. Item 6, 1, 47. „*ne* illum pro„baverim.“ E nullo Codice a quoquam *ne* affertur, ſed iterum Regius, corrigendo *nec* aut inſerendo *quidem*, prodit, libri ſui ſcripturam eſſe *ne*. Invenitur ea, non quidem, ut ſignificat Burm., in vett. pleriſque edd., cum Gibſonus ſuarum quidem quinque nullam memoret, inter quas Andreanae auctoritas foret magna. Poterat tamen deſignare Venet. 1494. Ea enim *ne*, ut et Locat., ſed, ejus repetitio, Ruſc. *quidem* inſerit poſt *illum*. Ad ipſum eum locum Badius in Vallenſi ſuo Codice *neque* eſſe narrat, idque eſt in Guelf. et Goth. Addam ipſe locos 1, 2, 7. „*ne* Alexandri„nis“ pro „ne Al. quidem.“ Guelf. ſolus, quantum video. et 2, 7, 26 „*ne* vitium“ ſol. Voſſ. 1. Non magnopere igitur eſt veriſimile, Quintilianum iis locis ſcripſiſſe *ne* pro *ne — quidem*. et recte mihi videor tueri in iis receptam. Ut ſint itaque multa veterum loca, quibus recte vindicetur ea ſtructura, quae ipſa diſputatio lubrica quam maxime videtur, cum c e *nec* tam facile exciderit; Quintilianum tamen hoc loco non de alia ulla locutione cogitaſſe, quam de *ne* pro *ne — quidem*, adhuc mihi perſuadeo, ſive perperam ipſe hunc ſoloeciſmum pronunciavit, ſive ſummis ſcriptoribus abjudicanda eſt ea forma. Saltem quaecunque, ut alium hic inveniant ſoloeciſmum, comminiſcuntur VV. DD., maxime ſunt contorta.

transmutatione, qua ordo turbatur, *Quoque* 39
ego, *Enim hoc voluit*, *Autem non habuit*: ex
quo genere an sit *igitur*, in initio sermonis
positum, dubitari potest, quia maximos aucto-
res in diversa fuisse opinione video, cum
apud alios sit etiam frequens, apud alios nun-
quam reperiatur. Haec tria genera quidam 40
diducunt a soloecismo, et *adjectionis vitium*,
πλεονασμόν· *detractionis*, ἔλλειψιν· *inversionis*,
ἀναστροφὴν vocant, quae si in speciem soloe-
cismi cadant, ὑπερβατὸν quoque appellari eo-

in spec. — cadant. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) et Voss. 1. 2. 3. *cadat*, ut ad novissimam solum referatur, videl. τὴν ἀναστροφήν.

v. c. ut legatur *me* (pro *ne*) pro *de me*, quae tamen ipsa est Ciceroni satis frequens locutio: *aliquo aliquid facere* pro *alicui* cet., aut, ut *ne* sit pro *anne* et ibi detractio. Dukerus ipse, structurae solius *ne* sine *quidem* defensor, locorum, quae afferantur, scripturam saepe fluctuare fatetur. Ita obliterata est Cic. Philipp. 2, 16 ubi in vett. edd. *ne unquam salutaverat*, hodie *nunquam*, sed Ernestus recte videtur totam istam *salutationem* spuriam putare. Manifestius pro *ne* exemplum videtur Cic. de Fin. 5, 7 extr. *ne — posset* nisi glossa est ea.

igitur in initio. Apud Sallustium frequens est *igitur* in initio sermonis positum. Vide accuratissimum ejus scriptoris indicem Tellerianum, unde discas, vicies in Catilinario, bis quinquagies in Jugurthino ita usurpasse Sallustium. Etiam Livius ponit eo ordine vid. Drakenb. ad 2, 48, 1. et ipse noster 2, 14, 5. Priscianus p. 1210 et Servius p. Putsch. 1797 promiscuam hujus conjunctionis sedem esse decernunt. Aliquanto difficilius est scriptores memorare „apud „quos" haec structura „nun„quam reperiatur." Ciceronem modo praemittere, modo postponere *igitur*, narrat Pseudo-Turnebus. Locum quidem, ubi praemitteretur, nullum attulit: neque ego memini.

ὑπερβατὸν — posse. Segregant eo sane consilio tria haec a soloecismo, ne cogantur semper et ubique ea appellare *vitia*, quae interdum, pariter atque ὑπερβατὸν, sunt figurae orationis probabiles. cf. supra 1, 5, 5. Attendant autem tirones

41 dem modo posse. *Immutatio* sine controversia est, cum aliud pro alio ponitur. Id per omnes orationis partes deprehendimus, frequentissime in verbo, quia plurima huic accidunt; ideoque in eo fiunt *soloecismi* per *genera*, *tempora*, *personas*, *modos*, sive cui *status* eos dici seu *qualitates* placet, vel sex, vel, ut alii volunt, octo (nam totidem vitiorum erunt formae, in quot species eorum quidque, de
42 quibus supra dictum est, diviseris): praeterea

eorum quidque. Goth. (tac. Gesn.) *quodque*, ut et Voss. 2. In Guelf. compendium evanidum scripturae dubium relinquit, utrum dare voluerit librarius. Ceteri Codd. silentur. Vett. quidem edd. pleraeque *quodque*.

conjunctivum in *cadant*, qui significat, loqui Qu. ex mente aliorum, non sua (cf. ad 1, 2, 2. *videtur*); quare etiam in fine posuit *posse*, non *posset*, quod perperam pro illo invehendum suadet Obrechtus.

cum aliud — ponitur. Cave credas, controversiam in *definitione* esse negari. Negat Qu. de eo, utrum ad *soloecismum* pertineat *immutatio*, necne, ullam esse controversiam. Definitionem addidit, ne quis ignoraret, quid eo *immutationis* vocabulo h. l. significaretur.

genera — modos — status — qualitates cf. de his notam exeg. ad 1, 4, 27. *Id* autem, pro quo expectes *Eam*, respiciendo ad *immutatio*, refertur ad omnem illam, de qua nunc agit, rem in genere, aut ad verba ista *cum — ponitur*.

eorum — dictum. de quibus supra dictum est sunt modo recensitae verbi partes, *genera*, *tempora* cet. ubi insolentius paulo, quod *supra* dixit in tam exiguo intervallo. cf. autem 2, 1, 10. Fortasse tamen de industria vitabat *modo*, quod proprium hic erat adverbium, ne quid turbaretur lector, quoniam de *modo verbi* agitur. Alius autem ab aliis constituitur numerus *modorum*, quales Diomedes p. Putsch. 328 *quinque* agnosci a Grammaticis plerumque, narrat, sed tamen quosdam usque ad decem modos progredi. Varro de L. L. l. 9. p. Bip. 167 seq. *sex* facit declinatuum species, sed ii non sunt modi meri, verum omnes in genere verbi partes. Quintiliani tempore videntur eae maxime obtinuisse rationes, ut

numeros, in quibus nos *singularem* ac *pluralem* habemus, Graeci et δυικόν. Quanquam
63 fuerunt, qui nobis quoque adjicerent dualem, *scripsere*, *legere*: quod evitandae asperitatis gratia mollitum est, ut apud veteres, pro *male mereris*, *male merere*. ideoque quod vocant *duale*, in illo solo genere consistit: cum apud Graecos et in verbi tota fere ratione, et in nominibus deprehendatur, et sic
quoque rarissimus ejus sit usus; apud nostro- 45
rum vero neminem haec observatio reperiatur, quin e contrario, *Devenere locos*, et *Conticuere omnes*, et *Consedere duces*, aperte nos doceant, nihil horum ad duos pertinere; *Dixere* quoque, quanquam id Antonius Rufus ex diverso ponit exemplum, de pluribus pa-

et sic — usus. Contorta videtur argumentationis ratio, qualem reddidi in not. ex. An *etsi sic quoque*, pro *et sic quoque?* Tueatur se dualis latini defensor ipsa ea dualis apud Graecos infrequentia. Quid mirum, si apud Latinos etiam rarior? Apparet saltem Graecorum exemplo, dualem, quia rarus sit ejus usus, non protinus tolli e lingua. Si usum hujusmodi formarum significatione dualis dissuaderet Qu., bene procederet recepta. Ad negandum, esse dualem in latina lingua, non videtur facere. Neque tamen post *etsi* tam bene procedit conjunctivus *sit*, quam si pendet a *cum*.

alii *sex*, alii *octo* modos facerent, quod apud Grammaticos diserte memoratum non invenio.

apud veteres. Ergo Quintiliani tempore vix in usu hoc.

et — usus quo minus est verisimile, quod, Graeci, qui habent, raro usurpant, a nobis, non nisi in uno genere frequentatum, tanquam proprium quid debere a ceteris numeris distingui. Vid. tamen not. Cr.

Devenere — Consedere. Virg. Aen. 1, 369. 2, 1. Ovid. Met. 13, 1. In omnibus hisce locis plures duobus intelliguntur.

Antonius Rufus — pronunciet. Antonii Rufi nulla mentio apud scriptores, nisi quod Scho-

44 tronis praeco pronunciet. Quid? non Livius circa initia ſtatim primi libri, *Tenuere*, inquit, *arcem Sabini?* et mox, *In adverſum Romani ſubiere?* Sed quem potius ego, quam M. Tullium, ſequar? qui in Oratore, *Non reprehendo*, inquit, *ſcripſere: ſcripſerunt eſſe*
45 *verius ſentio.* Similiter in vocabulis et nominibus ſit *ſoloeciſmus genere*, *numero*, proprie autem *caſibus*. Quidquid eorum alteri ſuccedet, huic parti ſubjungatur licet per *comparationes* et *ſuperlationes;* itemque in quibus *patrium* pro *poſſeſſivo* dicitur, vel con-

liaſtae Horatii referunt, eum vertendo Homero et Pindaro, itemque Comoediis ſcribendis innotuiſſe. Memorat eum et Velius Longus de Orthogr. p. Putſch. 2237.

Praeco in judiciis, poſt habitas a patronis utriusque litigantis orationes ſolebat pronunciare *dixere*, ſed hoc, etſi plerumque poſt duorum patronorum, tamen etiam poſt plurium fiebat orationes.

Livius — Sabini. Liv. 1, 12, 1. *Romani ſubiere.* ibid.

in Oratore c. 47. Non ipſa quidem Ciceronis verba expreſſit Qu. ſed mentem ejus. Apparet autem ſententia Ciceroniana, ipſum promiſcue uſurpandam duxiſſe utramque formam, non aſſignaſſe duali alteram. Quod apud Cic. *et* eſt ante *ſcripſerunt*, id libenter ego mutaverim in *etſi*, cum *ſi* facile hauriretur a ſequente *ſc.*

proprie. Hoc opponitur ei, quod antecedit: *ſimiliter*, nam *caſus* ſunt *proprie* vocabulis et nominibus, cum *genus*, *numerum*, communia habeant cum verbo.

Quidquid — ſuccedet. Senſus hic videtur: Quandocunque alterum vocabulum aut nomen pro altero ponetur, poterit id vitium ad hanc ſoloeciſmorum partem referri, quae ſit in vocabulis et nominibus. Scilicet patitur magis quam jubet Qu. hujusmodi vitia annumerari ſoloeciſmis, cum tamen improbet, quod faciunt quidam, ut *ſoloeciſmum* putent vitium per quantitatem.

per comparationes — dicitur. Exempla haec ſunt nominis vel vocabuli alterius ſuccedentis alteri, h. e. pro altero poſiti, cum comparativus pro poſitivo aut ſuperlativo uſurpatur, aut viciſſim. Praepoſitio

tra. Nam vitium quod sit per quantitatem, 46
ut *magnum peculiolum*, erunt qui *soloecismum* putent; quia pro nomine integro positum sit diminutum. Ego dubito, an id *improprium* potius appellem: significatione enim deerrat: *soloecismi* porro vitium non est in sensu, sed in complexu. In *participio* per *genus*, et 47
casum; ut in vocabulo; per *tempora*, ut in verbo; per *numerum*, ut in utroque, peccatur. *Pronomen* quoque *genus*, *numerum*, *casus* habet, quae omnia recipiunt hujusmodi errorem. Fiunt *soloecismi* (et quidem plu- 48
rimi) per partes orationis: sed id tradere satis

per significatu est, quem cognovimus ad 1, 5, 22. *Patrium* quale sit, potest dubitari. Cum tamen a Charisio, Diomede, Prisciano, Isidoro, Cledonio, certatim, iisdemque fere exemplis allatis, jungantur et inter se commutata ostendantur *patronymica* et *possessiva* (ubi apud Isid. p. Gothofr. 824 pro *Thetica* lege *Ctetica*), facile adducimur, ut credamus *patrium* ab ipso Quintiliano dictum pro *patronymico*. Diomed. p. Putsch. 310 ita: „Patronymica sunt quae a patre „sumuntur, ut Pelides, Priamides — Possessiva interdum „Poëtae quasi Patronymica proferunt, ut est Orestes Agamemnonius. Sed quod patronymicum est, poni quasi „κτητικὸν non potest." Hinc igitur soloecismi in illa commutatione, sed et in contraria, ex mente quidem Quintiliani; fortasse extra poësin.

dubito, an. Affirmative dubitat, si ita dicere licet. resp. 1, 5, 19. et eadem de hac forma disputantem adi, si, Perizonium ad Sanctii Minervam p. 118. Locus in primis manifestus apud Senec. patr. p. Bip. 272 „adeo non est dubium „*an* beneficium non dederit, „ut dubium sit *an* acceperit." Sed cf. ad 2, 17, 3.

porro. Introducit haec particula argumentum, quare non sit soloecismus talis locutio. Similiter 2, 1, 7. vid. Tursell. ed. Ern. p. 681. et infra ad 2, 3, 5.

per partes orationis. Per, intellectu, quo modo *per comparationes*, ne forte quis intelligat: *per singulas* h. e. *in omnibus partibus or.*, quod docere non attinebat, cum sponte mani-

non est, ne ita demum vitium esse credat puer, si pro alia ponatur alia, ut *verbum*, ubi *nomen* esse debuerit, vel *adverbium*, ubi *pro-*
49 *nomen*, et similia. Nam sunt quaedam cognata, ut dicunt, id est ejusdem generis, in quibus, qui alia specie, quam oportet, utetur, non minus, quam ipso genere permutato, deliquerit. Nam et *an* et *aut* conjunctio-
50 nes sunt: male tamen interroges, *hic, aut ille, sit?* et *ne* ac *non* adverbia: qui tamen dicat pro illo, *Ne feceris*, *Non feceris*, in idem incidat vitium, quia alterum negandi est, alterum vetandi. Hoc amplius *intro* et

festum esset, et jam monuisset noster 1, 5, 41.

hic, aut ille. Rectissime Gesnerus defendit Quintilianum contra eos, qui summum rhetorem eundemque grammaticum putant errasse in hoc praecepto, quo jubet in disjuncta quaestione usurpari *an*, vetat *aut*. Loca scriptorum quae in contrarium afferuntur, aut male intelliguntur neque habent veram disjunctionem in quaestione, aut corrupta sunt a librariis ignaris. De horum in eo genere erroribus vid. Drakenborch. ad Liv. 5, 3, 7. Quod autem ipsum dicunt Quintilianum tali locutione usum 1, 6, 32 „Sitne — a „consulendo, *vel* a judicando," diu est cum ejecta fuit prava scriptura, etsi veram Gesnerus demum post duo secula reposuit. Aliquos tamen scriptores, Quintiliani tempore, peccasse in harum conjunctionum usu, recte suspicatur idem Gesnerus, cum alioqui non videatur fuisse moniturus quidquam de ea re Qu. Sunt ejusmodi Plinii minoris et Taciti loca. Consulant tirones Noltenium in Anti-barbaro, parte syntact. p. 1299, cujus errores, admoniti, facile emendabunt.

Hoc amplius. Repetita ex Curia formula, cum aliquid addunt Senatores ei, quod priores decreverunt, ut apparet loco L. Senecae de Vita beata c. 3. Deinde abiit in communem sermonem pro *praeterea*, ut hic et 1, 5, 55. it. 1, 1, 8. Usurpat etiam Cicero ad Div. 9, 25. „*hoc amplius,* „*habere naviculas.*" de Fin. 5, 5. „hoc amplius Theophra„stus."

intus, loci adverbia: *Eo* tamen *intus*, et *Intro sum*, soloecismi sunt. Eadem in diversitate 51
pronominum, *interjectionum*, *praepositionum*,
65 accidunt. Est etiam *soloecismus*, in oratione

intus, loci adverbia. Goth. (tac. Gesn.) cum tribus Vossianis ante *loci* inserit *anius*, quod facillime obliterabatur. Rectissime probat eam scripturam Burm. Quanquam in ceteris etiam generaliter posuit partium orationis nomina, ut *an et aut conj.*, *ne ac non adverb.* Guelf. cum Bern. vocem *intus* omittunt, per errorem. *etiam soloecismus.* *Etiam* dant Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Alm. Bal. Ioann. Bern. et omnes, puto, Codd. quod de suis, quoscunque viderit, testatur Regius. Neque magnum est momentum Gibsoni et Burmanni de Bodl. Voss. 1. 2. 3. tacentium. *Enim*, quod recentiores edd. de conjectura Regii receperunt, sententiae huic impertit naturam definitionis soloecismi, quae quidem hujus loci, postquam verbosa de eo instituta fuit disputatio, nequaquam esse potest. Neque video, quare inde quod *soloec. est — positio* aliquis intelligat, vel conjiciat, eadem quae in adverbiis et conjunctionibus, accidere in *pronominum* quoque cet. *diversitate.* *Positionis* etiam vocabulum in sensu generalis definitionis non bene procedit, quod is videtur animadvertisse, qui conjecit *dispositio*, quod est in Sichardi margine, in Codice quidem nullo. vid. not. exeg. *Etiam* pro *enim* mecum defendit Lochm. l. c. p. 13, de *positione* quidem aliter sentiens.

eo — intus — soloecism. Hoc de adverbio *intus* praeceptum fortasse hausit, unde plura in tota hac Grammatices tractatione, e Lucilii Satyrarum nono, quem ille de industria orthographiae et quaestionibus Grammaticis videtur destinasse, quare sequentes versus a Charisio Grammatico servatos recte libro nono assignat Franc. Dousa: „Nam velut „*intro* aliud longe esse atque „*intu*' videmus: Sic et *apud* „*te* longe alid est, neque idem „valet *ad te: Intro nos vocat* „*ad sese, tenet intus apud se.*" Neque tamen confecta res est de hoc decreto, cum etiam in movendi significatione *intus* usurpent non contemnendi scriptores, de quibus vide Gesneri thesaurum utrumque. Saepe, apud Plautum in primis respondet Francogallico *céans*, quod itidem antiquioribus eorum Comicis est in usu.

Est etiam — positio. Locus obscurior. De ἀνακολουθίᾳ orationis interpretantur. Exemplum ipse quidem non attulit, unde facilius intelligeres defi-

comprehensionis unius sequentium ac prio-
52 rum inter se inconveniens positio. Quaedam tamen et faciem *soloecismi* habent, et dici vitiosa non possunt, ut *tragoedia Thyestes*, et *ludi Floralia* ac *Megalesia*: quanquam haec sequenti tempore interciderunt, nunquam aliter a veteribus dicta. *Schemata* igitur nomi-

Megalesia. Guelf. *magalensia.*

nitionem. Puto tamen exceptionem, quae statim subjicitur, exempli loco esse, ut, quod ibi σολοικοφανὲς est merum, in aliis sit verus soloecismus. Designatur ergo his verbis peculiaris aliquis soloecismus, non universa soloecismi natura finitur; vid. not. Crit. Quali interpretationi id quoque obstat, quod memoratur *positio*. Hujus autem vocabuli in grammaticis nulla fere alia significatio, quam *casus*. Sic aliquoties noster *prima positio* 1, 5, 60. 65. Videtur tamen fere *primam* intelligere etiam cum solam dicit *positionem* 1, 6, 15. 25. 1, 4, 24. Usurpatur etiam de *verbis*, cum *casus* de solis nominibus, et sic respondet fere ei, unde conversum est, Graecorum σχήματι, 1, 6, 10. 11. Quae cum ita sint, non adducor ut credam, *positionem* h. l. generaliter accipiendam pro *collocatione*, *structura*, quam significationem vocabuli videntur tenuisse VV. DD. qui receperunt *enim* pro *etiam*. *Orationem comprehensionis unius* igitur intelligo verba juncta, non separata et commasin, ad hodiernum morem, dividenda; non autem periodum accipio. *Sequentia*, *priora* sunt vocabula deinceps posita.

tragoedia — dicta. In veteribus Didascaliis, in fronte Terentii Comoediarum positis, frequens est adjectivum vel participium feminini generis junctum nomini masculino, ut *Eunuchus acta* cet. Ejusmodi fere istud est: *Tragoedia Thyestes*, quo obsoleto quomodo dictum fuerit, non apparet. An, omisso tragoediae vocabulo, *Thyesten* solum nominabant? In ludis quidem obtinuit, *Florales*, *Megalenses*, appellare. Vetere more utuntur Varro, Livius (apud quem 29, 14, 14 fortasse cum Cod. Havercamp. scribendum *Megalesia appellati* pro *appellata* cf. 36, 36, 4 *Megalesia appellatos*, et confer de structura Duker. ad 34, 54, 3.), Ovidius. Adjectivum accommodant substantivo Tacitus, Gellius, Martialis. De Ciceronis usu non est confecta res, vid. de Har.

nabuntur, frequentiora quidem apud poëtas,
ſed oratoribus quoque permiſſa. Verum *ſche-* 55
ma fere habebit aliquam rationem, ut doce-
bimus eo, quem paulo ante promiſimus, loco.
Sed hoc quoque, quod *ſchema* vocatur, ſi ab
aliquo per imprudentiam factum erit, *ſoloe-*
ciſmi vitio non carebit. In eadem ſpecie ſunt, 54
ſed ſchemate carent, ut ſupra dixi, nomina
feminina, quibus mares utuntur, et neutra-
lia quibus feminae. Hactenus de *ſoloeciſmo.*
Neque enim artem grammaticam componere
aggreſſi ſumus: ſed cum in ordinem incurre-
ret, inhonoratam tranſire noluimus. Hoc 55
amplius, ut inſtitutum ordinem ſequar, ver-
ba aut Latina, aut peregrina ſunt. *Peregrina*
porro ex omnibus prope dixerim gentibus, ut
homines, ut inſtituta etiam multa, venerunt.
Taceo de *Tuſcis* et *Sabinis*, et *Praeneſtinis* 56
66 quoque: nam, ut eorum ſermone utentem,
Vectium Lucilius inſectatur, quemadmodum
Pollio deprehendit in Livio *Patavinitatem:*

reſp. c. 12 ibique Graevium in primis, ſed et Erneſtum.

paulo ante prom. cf. nos ad 1, 5, 5.

per imprudent. — *ſoloeciſm.* „Grammaticus non erubeſcit, „ſoloeciſmum ſi ſciens facit; „erubeſcit, ſi neſciens." Seneca Epiſt. 95.

In eadem ſpecie. Non quidem veri ſoloeciſmi, ſed τοῦ σολοικοφανοῦς.

ut ſupra dixi. v. 1, 4, 24.

inſtitutum ordinem. vid. 1, 5, 5.

Vectium Lucilius. Douſa in Reliquiis locum ejusmodi nullum apud veteres invenit, haecce Quintiliani verba appoſuiſſe contentus p. 20. N. 170. Quem memorat Cicero in Bruto c. 46 Q. Vettium Vettianum, Marſus erat, quo minus Praeneſtinis vocibus uteretur, neque tempora concordant, cum Marſum hunc Cicero juvenis cognoverit.

Pollio — *Patavinitatem.* cf. 8, 1, 3. Satis docuit eruditiſſimo libello de hac Livii

67 licet omnia Italica pro Romanis habeam. Plurima Gallica valuerunt, ut *rheda* ac *petorritum*. quorum altero Cicero tamen, altero Horatius utitur. Et *mappam* quoque, usitatum circo nomen, Poeni sibi vindicant: et *Gurdos*,

quoque, usitatum circo. Guelf. *quoque* post *circo* ponit, in quo habet socium Voss. 1. etsi corruptam alioqui scripturam exhibentem. Mihi quidem ista collocatio placet prae recepta. Aliis rebus praeter ludos Circenses (ut mensis) inserviebat *mappa*, ubi *quoque* locum suum bene tuetur. In recepta dicas praecessisse jam voces aliquas, Poenis vindicandas.

Patavinitate Morhosius, nulla quidem alia re potuisse contineri hoc vitium, nisi sermone urbanitatem *γνησίως* Romanam parum redolente, frustra autem esse omnes eos, qui hodie labem hanc in summo historico subodorari sibi videantur, *ἀλλόγονοι* ipsi et barbari. Etiam hoc pulcre persuadet legenti Morhosius, non utique caruisse invidia et malignitate istam Pollionis reprehensionem.

rheda — Horatius utitur. *Rhedam* non uno loco dixit Cicero, de qua re consulendus Nizolius. Ipse noster 5, 10, 50 memorat locum Milonianae (c. 10.) ubi *rheda*. Vossius in Etymol. recte videtur referre *rhedam* ad Germanorum et Anglorum *reiten, ride*. Horatius *petorrita* bis, Sat. 1, 6, 104. Epist. 2, 1, 192. Hanc vocem etsi Gallis Varro quoque, Gellius (15, 30.) et Festus assignant, et habet Gallus Ausonius Epist. 14, 15. tamen manifesta videtur origo ab Aeolico *πέτορες* pro *τέσσαρες*, ut per Massilienses in Gallorum linguam fuerit invectum. Duplex R metrica necessitate posuit fortasse Horatius. Et videntur aliquot Codd. nostro loco dare *petoritum* cum multis edd. Plerique tamen Codd. geminant R.

mappam. Usum in Circo vid. apud Suet. Ner. c. 22. Cum in Megalesiorum ludis usurpata quoque fuerit *mappa* vid. Juvenal. 11, 191. una cum sacris peregrinis videtur advecta, quo minus fidem inveniat Cassiodorus seculi sexti scriptor, narrans avido ludorum spectandorum populo, cum longius protractis epulis moratus eos esset Nero, *mappam* ejus fuisse projectam, tanquam signum committendi ludi (Lib. Varr. 5, Ep. 51.); hinc ortum signi talis morem. Originem Phoeniciam nondum eruerunt VV. DD. De *mappa* pro *mantili* vid. Salmas. ad Vopisci Aurel. 12. p. 447 seq.

Gurdos. Hispanorum etiamnum est *gordo*, pinguis, sensu physico, qui tamen in multis

57 quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania duxisse originem audivi. Sed haec divisio 58
mea ad Graecum praecipue sermonem pertinet: nam et maxima ex parte Romanus inde conversus est, et confessis quoque Graecis utimur verbis, ubi nostra desunt, sicut illi a nobis nonnunquam mutuantur. Inde illa quaestio exoritur, an eadem ratione per casus duci externa, qua nostra, conveniat. Ac si 59
reperias grammaticum veterum amatorem, neget quidquam ex Latina ratione mutandum: quia, cum sit apud nos casus ablativus, quem illi non habent, parum conveniat, uno casu nostro, quinque Graecis uti: quin etiam 60
laudet virtutem eorum, qui potentiorem facere linguam Latinam studebant, nec alienis egere institutis fatebantur: inde *Castorem*, media syllaba producta, pronunciarunt, quia

conveniat, uno casu nostro. Guelf. post *conv.* inserit *cum*, cum aliquot edd. non sine sensu quidem.

linguis soleat trahi ad mentem. Conferendi de hac voce Cangius in Glossario med. et inf. Lat. et Vossius de Vitiis serm. p. 224 seq. Ejusdem originis sunt verba Francogallica *dégourdir*, *engourdir*. Laberius, Julii Caesaris aequalis, in mimo usurpavit vocem *gurdus* teste Gellio 16, 7.

divisio mea. vid. §. 55. „aut „latina aut peregrina." Quae igitur peregrina, ea Graeca pleraque.

per casus duci h. e. flecti.

potentiorem facere linguam Latinam. Sic *ad retinendam populi Romani majestatem* magistratus prisci Graecis nunquam nisi Latine responsa dabant, ipsosque per interpretem loqui cogebant, teste Valerio Maximo 2, 2, 2. Nos quidem Germani faciliores nos solemus praestare Francogallis sub nostra ditione viventibus. *Potentiam* Latinae, *gratiam* Graecae linguae tribuit L. Seneca in consolat. ad Polyb. c. 21.

hoc omnibus nostris nominibus accidebat, quorum prima positio in easdem, quas *Castor*, literas exit: et ut *Palaemo* ac *Telamo* et *Plato* (nam sic eum Cicero quoque appellat) dicerentur, retinuerunt: quia Latinum,

hoc omnibus nostris nominibus. Omittit *omnibus* Goth., probante recte Gesnero. Consentit e Codd. unus, indivisus fere comes, Voss. 2. Sed omittunt idem et edd. Jens. Loc. Venet. Rusc. Bad. Cerv., quas tacent qui contulerunt. *ut Pal. ac Tel. et Plato — dicerentur.* Guelf. inter *Pal.* et *Tel.* omittit *ac*, non male. Quod in reliquis hujus loci vocabulis novant VV. DD. in eo a Codd. non adjuvantur. Pro *ac* dant quaedam edd. *sic.* Codex quidem nullus. Neque ullus Codex *ut* praefert ante *Plato*, quod nimium confidenter in textu posuit Gesn., postquam simili ausu Capperonner. dederat *sicut.* Hoc tamen libentius recipiam, ut clarius; nam *ut* adverbium, tantillo intervallo post *ut* conjunctionem recurrens, non est pro cetera Quintiliani perspicuitate et elegantia. Videntur Capp. et Gesn. eam non admisisse sententiam, qua appareret, Quintiliani tempore vulgo scribi solitum esse *Platon*, non *Plato*, quae quidem sane inest receptae lectioni, et habet quod displiceat. Propterea malebant *ut Plato*, *sicut Plato*, quasi de eo nomine sine *n* scribendo nulla esset controversia. Porro nullus Cod. omittit *ut* ante *Palaemo*, quod ejicere malit Gesnerus. Neque est quare diffidamus voci *dicerentur*, cum Gallaeo, suspicaci sane viro. cf. not. exeg. ad 1, 5, 29. Cum Goth., etiam hic miro consensu, Voss. 2. *differenter* dat, pro *dicerentur.* Illud Gesnerus in margine scriptum putat ab eo, qui, duplici modo nomen *Platonis* notari in casu recto, voluerit indicare; inde, postquam haec παρεκβολὴ in textum fuerit invecta, factum esse *dicerentur.* Equidem, ut reliqua taceam, alienum credo a Quintiliani ἀκριβείᾳ et elegantia, ut scripserit: *Palaemo* cet. — *retinuerunt*, quomodo, ejecto *dicerentur*, constituitur locus a Gallaeo et Gesnero; quanquam usus nominativi *Palaemo* potest defendi, materialiter, quod barbare dicimus, accepto vocabulo. Profecto aliquam structuram erat inventurus Qu., in qua, salvo regimine, compareret nominativus. Et est inventa ea, si tuemur receptam. *Latinum.* Pravam, quam in suis libris inveniebat Regius, scripturam *Latini* etiam Goth. cum Jens. praefert (tac. Gesn.) ut et edd. Loc. Venet. Rusc. Guelf. contra dat *Latinum*, ut recte emendabat Regius. Ceteri Codd. silentur.

quod *o* et *n* literis finiretur, non reperiebant.
Ne in *a* quidem atque *s* literas exire temere 61
masculina Graeca nomina recto casu patiebantur: ideoque et apud Caelium legimus, *Pelia
Cincinnatus:* et apud Messalam, *Bene fecit
Euthia:* et apud Ciceronem, *Hermagora:*
ne miremur, quod ab antiquorum plerisque
63 *Aenea* et *Anchisa* sit dictus. Nam si ut 62
Maecenas, *Suffenas*, *Asprenas* dicerentur,

Caelium. Guelf. *C. Elium*, mero, opinor, errore. cf. not. Crit. ad 1, 6, 42. Nam de Aelio Stilone, Varronis magistro, quem ille interdum *C. Aelium*, et *Aelium* appellat, vix cogitandum, cum nonnisi per errorem librariorum videatur ei a Varrone, etsi semper, dari *Caji* praenomen. Ceteri, qui memorant plurimi, *Lucium* vocant: ut et ipsius Varronis Codd. de R. R. 3, 12.

apud Caelium — Cincinnatus. Coeliine, Ciceronis aequalis, haec sint verba, cujus infra non uno loco mentio fit (ut 1, 6, 29. 4, 2, 123. 124.) satis clari oratoris, an historici Caelii Antipatri, Gracchorum tempore viventis, nemo dixerit. Neque apparet, quare *Pelias*, qui quidem videtur Alcestidis ille esse pater, ex Iasonis historia notus, vocetur *Cincinnatus*, cum de ejus capillitio nihil memoretur apud poetas, quantum quidem memini. Magnum illum L. Quintium, rute petitum Dictatorem, a cincinnis cognominatum constat. Dio Cass. p. Reim. 13.

Euthia. De quo hisce verbis egerit Messala, ignoramus, neque Euthiae mentio apud scriptores succurrit, nisi quod Phrynes accusatori, contra quem defendit eam Hyperides, hoc erat nomen.

Cic. Hermagora. Apparet hisce, quomodo in iis locis, ubi Cic. recto hujus nominis casu utitur, sit scribendum. Quintiliani quidem auctoritati fere non obtemperarunt editores Ciceronis, ut Ernestus Inv. 1, 6. 9. 11.

Maecenas — Aspr. Hujusmodi nomina esse a loco docet Varro de L. L. l. 7. p. Bip. 125, ubi *Maecenas* itidem memoratur, et ex correctione ingeniosa Popmae etiam *Sufenas*.

genitivo casu non *e* litera, sed *tis* syllaba terminarentur. Inde *Olympo* et *tyranno* acutam mediam syllabam dederunt, quia duabus longis sequentibus primam brevem acui noster
63 sermo non patitur. Sic genitivus *Achilli* et *Ulixi* fecit, sic alia plurima. Nunc recentio- 69

sed tis syll. Guelf. et Goth. cum Jens. (male ex referente Gesn.) *es* pro *tis*, cum multis Codd., facillima τῆς *t* omissione (nam Venet. dat *is*) propter antecedens *d* in *sed*. Quod emendabat Regius, videtur esse in aliquot Codd. Certe hoc verum unum est.

Nunc recentiores. Mihi *recentiores* istud, quod tamen est in omnibus Codd. et edd., magnopere glossam olere videtur. Sane *nunc* sufficiebat, sed poterat aliquis requirere subjectum, qui proinde margini allineret suum *recentiores*.

Olympo — non patitur. Est hic error manifestus, sed non librariorum ille, ut quidam videtur, verum ipsius Quintiliani, memoria lapsi. Primum ob oculos sibi posuit deflexionem illam Romanorum a Graeca ratione, qua Ὀλύμπος et τυράννος dicunt pro Ὄλυμπος et τύραννος; deinde cum forte fortuna (ob antecedens *dederunt*) dativis esset usus, ad hunc casum accommodavit regulam suam, immemor jam non esse eam Romani solius sermonis legem, sed Graeci non minus. A Codicibus quidem nihil praesidii ostenditur, qui mire consentiunt in receptam. Neque proficiunt multum VV. DD. conjecturae, qualem proponit Badius, ubi post multas, neque eas faciles, mutationes tamen remanet „primam *brevem*," quae ipsa verba habent errorem; nihil enim refert, brevis an longa sit antepenultima, ad accentum constituendum, ubicunque longa est penultima. Rationem ipsam accentuum et Graecorum et Latinorum exponere non est hujus loci. cf. 1, 5, 30. 31. et 25.

Sic — fecit. *Sic* pertinet ad originem diversitatis hujus in flectendis nominibus Graecis observatae ab iis, qui „Latinam linguam potentiorem „facere studebant." Pari sensu supra bis §. 60 et 62 posuit *Inde*. *fecit* autem intellectu dicitur prorsus Grammatico, quem aliquoties usurpat noster 1, 6, 13. 14. 15. 27. Iis quidem locis ipsa verba et nomina *facere* dicuntur, cum certo modo flectuntur, hic subjectum sententiae est casus (*genitivus* scil.) qui *fecerit* h. e. qui coeperit aliquo modo declinari. Ita Donatus ad Andriae Act. 1,

res inſtituerunt Graecis nominibus Graecas declinationes potius dare: quod tamen ipſum non ſemper fieri poteſt. Mihi autem placet Latinam rationem ſequi, quousque patitur decor. Neque enim jam *Calypſonem* dixerim, ut *Junonem:* quanquam ſecutus antiquos C. Caeſar utitur hac ratione declinandi. Sed 64
auctoritatem conſuetudo ſuperavit. In ceteris, quae poterunt utroque modo non indecenter efferri, qui Graecam figuram ſequi malet, non Latine quidem, ſed citra reprehenſionem loquetur. Simplices voces, prima 65
poſitione, id eſt natura ſua, conſtant: com-

malet. Sic Guelf. Voſſ. 1. 3. Accedunt qui geminant *l*, per errorem, Bodl. Alm. Loc. Ven. Ald. Viart. Noſtrum dant etiam Bad. Colin. Obr. Ceteri *mulit.* Etiam Lochmannus jubet reſtitui *malet* Progr. anni 1789. *prima poſitione, id eſt natura ſua.* Conatus ſum reddere rationem locutionis *prima poſitione conſtant.* Dura tamen ea mihi videtur et levi mutatione aptior poſſe effici ſententia. Si abjicimus *id eſt*, ſenſus erit hic: *Simplices voces natura ſua* h. e. ſe ipſis, ſolis, αὐταῖς, *conſtant*, *prima poſitione* h. e. in caſu nominativo. Jam, qui meminerit in Codd. pariter et antiquis edd. *id eſt* hac nota ſcribi .*i*., facile credet unam lineam potuiſſe per errorem naſci ex ipſa, quae ſequitur, litera *n*. Blandiretur, neceſſe erat, talis error librariis de ſententia ipſa fere ſecuris. Nullus tamen Cod. addicit huic conjecturae neque ulla editio. Quantum forma iſta *id eſt* abuti fuerint ſoliti librarii, vide Burm. ad Sueton. Aug. c. 88. p. 437. et Ruhnk. ad Vellej. 2, 23.

Sc. 2, v. 23 „*genitivus* Oedipi „*faciet.*"

C. Caeſar utitur. Rectiſſime hoc libris duobus de analogia, deperditis, aſſignatur a VV. DD. cf. 1, 7, 34.

Simplices — conſtant. Tranſit ad aliam partem diviſionis ſuae ſupra propoſitae 1, 5, 3. cf. et 1, 5, 55. *Conſtant* dicitur reſpiciendo ad *compoſitas voces*, quae ſolae proprie *conſtant* h. e. partes ſuas habent. *Prima poſitione conſtant* h. e. Si veram originem et naturam ſimplicium velis eruere, inveſtiganda

positae, aut praepositionibus subjunguntur, ut *innocens* (dum ne pugnantibus inter se duabus, quale est *imperterritus;* alioqui possunt aliquando continuari duae, ut *incompositus*, *reconditus*, et, quo Cicero utitur, *subabsurdum*): aut e duobus quasi corporibus
66 coalescunt, ut *maleficus*. Nam ex tribus nostrae utique linguae non concesserim: quamvis *capsis* Cicero dicat compositum esse ex

dum ne pugnantibus. Sic Bern. qui tamen pro *pugn.* dat *repugn.* Ald. Viart. Contra Guelf. (si recte contuli) *interdum ne pugn.* Venet. (quam male excerpsit Gibs.) *dum ne interdum repugn.* Ceteri *interdum repugn.* Videor mihi debuisse praeferre, quam expressi, scripturam. Quid enim est *alioqui* — *possunt*, si ne antecedens quidem improbavit Qu.? Quid est, quod tanquam speciem componendarum vocum recenset eum componendi modum, ubi coeant *repugnantia*, quasi is, qui hoc agnoscat, possit idem probare talem compositionem? De Virgilii contraria auctoritate dixi in not. exeg. Sed quidquid est, malo cum Virgilio pugnare Quintilianum, quam secum ipsum. cf. not. exeg. ad 1, 6, 7.

tibi est prima positio h. e. nominativus, unde ipsa vox et ceteri casus pendent. Vid. tamen not. Crit.

imperterritus. Cum *per* praepositio intendat sensum verbi *terrendi, in* autem tollat, improbat Qu. talem compositionem, qua in re Virgilii ipsius sibi obstantem habet auctoritatem, vid. Aen. 10, 770. An oblitus est ejus loci noster? An poëtis solis talia permittenda judicavit, ut huc trahas 1, 6, 2.? Quanquam in singulorum verborum proprietate eorum et oratoris sui rationem parem solet putare. An excidit Virgilio illud vocabulum, lima deinceps erodendum? Servius quidem ad eum locum, neminem ante Virgilium hac compositione usum esse significat. Post Virgilium frequentatum etiam fuit vocabulum. vid. not. Crit.

Cicero utitur. De Orat. l. 2. c. 67. „Sunt etiam illa *subab-„surda.*" Inde mutuatur verbum noster 6, 3, 23. 99. Ad Att. 16, 3. „tempus discessus „*subabsurdum.*"

capsis Cic. Orat. c. 45. Fortasse tamen, quod non semel ei accidit in etymologia, erravit vir magnus, ut neque Qu.

cape si vis; et inveniantur, qui *Lupercalia*
70 aeque tres partes orationis esse contendant,
quasi *luere per caprum*. nam *Solitaurilia* jam 67
persuasum est esse *Suovetaurilia*. et sane ita

Solitaurilia — esse Suovetaurilia. Ita plane Bern. Proxime accedunt Guelf. Turic. Voss. 1. 3. qui dant *solitaurilia — esse sue ve taurilia.* Ceteri Codd. non memorati, profecto non ob consensum cum recepta, sed negligentia conferentium. Unus, de quo praeterea mihi compertum, Gothanus haec: *Solitaurilia — esse sue ove tauro.* Qua in scriptura vides pariter deesse, quod, in nullo libro inventum, sufficere cogebatur Regius: *e*, pro quo post eum gregatim ediderunt *ex*, quasi omnes hoc darent Codd. Ne Gesn. quidem monuit lectorem, *ex*, et *et* inter *ov. taur.*, abesse Gothano. Jam sine *ex* vix procedere receptam ultimorum scripturam, apparet. Utra autem correctionem scioli magis oleat, Gothani an Bernensis et cett., ne quaerere quidem attinet. Praetuli igitur quatuor Codd. scripturam, in qua non cogerer meram conjecturam recipere in τῷ *Suovetaurilia* pro *Solitaurilia*, priore loco. Mecum, ut nunc video, Sulzbergerus V. C. Gesn. enim sic: *Suovetaurilia — esse ex sue ove et tauro.* Ceteri idem, nisi quod *Solitaurilia* retinent. Multum disputatum fuit inter VV. DD. de nomine sacri hujus: *Solitaur.* an *Suovetaur.* vid. in primis Gesn. aliosque ad Cat. de R. R. 141, 1. it. Liv. Drakenb. ad 8, 10, 14. Neque dubium, quin apud ipsos veteres defensores habuerit utraque scriptura, quod apparet ex Festo, Charisio p. Putsch. 84 et Codd. varietate, quorum in Livio, Catone et

ejus rationem probat. *capsis* enim videtur archaismus pro *ceperis*, ut *capsit* explicat Festus, sive Paulus, *prehenderit* et apud Plaut. Poenul. 4, 3, 6. Codd. et vett. edd. *ceperit* dant pro *capsit*, ex glossemate. Sic et *capso* Bacchid. 4, 4, 61. *capsimus* Rud. 2, 1, 15.

tres partes orat. Ea neque Varronis est etymologia de L. L. 5. p. Bip. 54 neque Ovidii Fast. 2, 421. 23. Servius cum aliis refert eam ad Aen. 8, 344.

Solitaurilia — Suovetaurilia. Jam vulgo persuasum est hominibus sacrum illud *Solitaurilium* nonnisi corrupte ita pronunciari et revera esse appellandum *Suovetaurilia*, utpote in quo sacrificetur *sue, ove, et tauro.* Neque tamen ipse Qu. probat hoc etymon, quoniam non concesserat Latinae linguae ex tribus verbis componendi facultatem. *nam* respicit ad *inveniantur, qui — contendant.* Ille de Lupercalibus error pau-

se habet sacrum, quale apud Homerum quoque est. Sed haec non tam ex tribus, quam ex particulis trium coëunt. Ceterum etiam ex praepositione et duobus vocabulis dure videtur struxisse Pacuvius:

Varrone non pauci manifeste praeferunt *suovetaur.* Ad eos accedunt, summae auctoritatis testes, marmora antiqua ap. Gruterum p. CXXI, 1. et Murator. p. CCCXL, 2. CCCXLI, 1. Sed cum haec monumenta ad seriora tempora sint referenda (Muratorii quidem ad Commodi) jam tum potest videri ille eruditior modus scribendi nominis adeo invaluisse, ut etiam in lapidibus usurparetur. Sic Tacitus Ann. 6, 37. Hist. 4, 53. et fortasse Livius quoque videntur adoptasse etymologiam eam, scribendoque expressisse, omissa vetere ratione: *Solit.* Hanc contra tenent Valerius ap. Charis. Festus, Asconius Pedianus in Divinat. c. 3., et, ut in not. exeg. ostendisse mihi videor, Quintilianus. Nullus certe Cod. in nostro loco *Suovet.* dat pro *Solit.* Etiam *haec* profecto non ad sola *Suovet.*, sed pariter ad *Luperc.* imo ad *capsis* quoque spectat, unde apparet, nostrum non magis probasse etymon *Suovetaurilium* quam *Lupercalium*; subjecisse autem, si maxime haec ex tribus composita putarentur, saltem non ex integris tribus coaluisse. Rectissime vero mihi quidem videtur Vossius (in Etymologico et in Instit. Orator. 2, p. 25.) judicare, qui veretur, ne tota ista *Suovetaurilium* scriptura profecta sit ab ignorantia antiquissimi vocabuli *Solitaurilia*, quod jam tum, quomodo explicarent, non habuerint veteres. Ea profecto etiam Quintiliani mens fuit, qui obtinentem jam suo tempore etymologiam argutiorem significat esse quam veriorem, ipse tamen, aliquod vocis antiquae etymon se invenisse, nequaquam sibi arrogat.

eorum modo erat, hic de Solitaurilibus vulgo jam receptus, quem diserte arguere vix auderet. vid. not. Crit.

et sane — apud Homerum. *Sane* est fatentis, specie non carere argumentationem, neque tamen veram eam omnino agnoscentis. cf. 12, 1, 23. Prooem. tot. op. 7. 2, 4. 15. Rationem sacrificii talem esse plane fatetur, nomen inde accepisse non item. *Apud Homerum.* vid. Odyss. 11, 130. it. 23, 277.

Sed haec. Pertinet *haec* tam ad *capsis* et *Lupercalia* quam ad *Suovetaurilia*, quae si maxime ex tribus coeunt, non tamen ex tribus integris.

Pacuvius. Designari quidem videntur *phocae.* Vocabulum

— *Nerĕi*
Repandirostrum, incurvicervicum pecus.

68 Junguntur autem aut ex duobus Latinis integris, ut *superfui, subterfugi* (quanquam ex integris an composita sint, quaeritur); aut ex integro et corrupto, ut *malevolus;* aut ex corrupto et integro, ut *noctivagus;* aut ex duobus corruptis, ut *pedisequus;* aut ex nostro et peregrino, ut *biclinium;* aut contra, ut *epitogium*, et *Anticato;* aut ex duobus peregrinis, ut *epirhedium*. Nam cum sit praepositio ἐπὶ Graeca, *rheda* Gallicum; nec Graecus tamen, nec Gallus utitur composito: Romani suum ex utroque alieno fecerunt.
69 Frequenter autem praepositiones quoque copulatio ista corrumpit: inde *abstulit, aufugit,*

corrumpit. Guelf. *corrupit*, fortasse ex errore, neque tamen prorsus displicet.

incurvicervicum cum aliis quibusdam etiam Varro ex eodem memorat de L. L. p. Bip. 5. Segregat Qu. hoc genus compositionis triplicis a praecedenti, ubi tertia compositi pars et ipsa vocabulum erat, non mera praepositio.

quaeritur. Accentum quidem amiserunt, in compositis hisce praepositiones *super* et *subter*, qua de re egimus ad 1, 5, 27. Sed si cui ideo non videntur ex integris compositae hae voces, is omnino ex integris ullam vocem componi neget necesse est, cum semper alterutra amittat accentum.

Anticato. Nomen fictum procul dubio primum a C. Julio Caesare, cujus libris duobus, quibus *Anticatonum* titulum fecit, deinde effectum est, ut frequentaretur vocabulum compositum. cf. 3, 7, 28. *Epitogium* a quo scriptore usurpatum sit, non invenio.

epirhedium. Graeca quidem ratio duplex *r* flagitat, sed Juvenalis simplici uti et ipse cogitur metri heroici necessitate, 8, 66, neque ullus Codex geminat R. De talibus *ex nostro et peregrino* vid. Salmas. ad Treb. Pollionis Claudium

amiſit; cum praepoſitio ſit *ab* ſola: *et coit;* cum ſit praepoſitio *con:* ſic *ignavi*, et *erepti*,
70 et ſimilia. Sed res tota magis Graecos decet, nobis minus ſuccedit: nec id fieri natura puto, ſed alienis favemus: ideoque cum *κυρταύχενα* mirati ſumus, *incurvicervicum* vix
71 a riſu defendimus. *Propria* ſunt verba, cum id ſignificant, in quod primum denominata 72
ſunt: *translata*, cum alium natura intelle-

erepti. Reliqui receptam, etſi meram conjecturam, (cujus neſcio,) ne viderer, in re incerta parum tribuiſſe Geſneri aliorumque praerogativae. Guelf. *e re. p.* (i. e. e republica) et ſic omnes Codd., praeter Bodlej. de quo mire tacet Gibſ. An igitur ille *erepti?* Vix puto. Goth. (tac. Geſn.) *repu* non praecedente *e*, in quo tamen latet aliorum Codd. ſcriptura. Et fortaſſe erat ſecure retinenda ea. Obſtat, quod *copulationem*, ex perpetuitate argumentationis et ex ceteris exemplis, recte hic accipere nobis videmur pro tali conjunctione, qua fiat ex pluribus una vox, quod ſecus eſt in exemplo iſto: *e re publica.* Neque enim tres haſce voces in unam conjunxit Qu., quod propriae ipſius regulae, modo §. 66. expreſſae, repugnare recte obſervat Pſeudo-Turnebus. Puto tamen commode ſic poſſe excuſari diverſitatem exempli hujus a reliquis, ut cenſeatur Quintilianus jam omiſiſſe cogitationem de *copulatione*, praepoſitionum corrumpendarum cauſa, et egiſſe porro de ſola ea corruptione, immemor qua occaſione hoc diceret.

p. 405. aliisque locis ad Scriptores Hiſt. Aug.

erepti. Quanquam vel citra copulationem *e* dicimus pro *ex*, Qu. non magis *e* pro *ex*, quam *a* pro *ab*, veram et integram videtur putaſſe praepoſitionem. vid. not. Crit.

κυρταύχενα. Fortaſſe novatum fuit hoc ab aliquo ejus ipſius temporis Graeculo. Stephanus in theſauro ſaltem nullum ſcriptoris locum, ubi legeretur, potuit afferre. Accentus autem erat in recti caſus penultimam retrahendus, ad exemplum λασιαύχην, apud Ariſtophanem, μακραύχην apud Euripidem, ἐριαύχην apud Homerum.

Propria — nova. Perſequitur partitionem ſuam 1, 5, 3. cf. ad 1, 5, 65.

ctum, alium loco praebent. *Usitatis* tutius utimur: *nova* non sine quodam periculo fingimus. Nam si recepta sunt, modicam laudem afferunt orationi; repudiata, etiam in jocos exeunt. Audendum tamen: namque, 72
ut *Cicero* ait, etiam quae primo dura visa sunt, usu molliuntur. Sed minime nobis concessa est ὀνοματοποιΐα. quis enim ferat, si quid simile illis merito laudatis, λίγξε βιός, et σίζε ὀφθαλμός, fingere audeamus? Jam ne *balare* quidem aut *hinnire* fortiter diceremus, nisi judicio vetustatis niterentur.

primo dura. Goth. *principio*, cum Gesn. referat *principi*, quod ei placet; sed fortasse *o* vocalis addita est ab alia manu. Differt enim paulum scriptura ejus. σίζε. Sunt haec Graeca, ut sit, corruptissima in Codd. Id tamen vel ex sordibus istis Gothani (tac. Gesn.) *ου τι* apparet, legendum esse cum Homero σίζε, vel σίζ', pro quo male editi omnes σίζει, praeter meorum quidem unum Gryphium (1544) qui dat σίζ' ὀφθαλμός: plane ex Homero. Guelf. εὐξεοφθαλμός in quo et ipso latet vera scriptura.

Cicero. „Beatitas — beati„tudo — utrumque durum, „sed usu mollienda nobis ver„ba sunt." De nat. Deor. 1, 34. cf. nostr. 8, 3, 52.

λίγξε — σίζε. Il. 4, 125. Odyss. 9, 394. In posteriore tamen loco eliditur *ε* ob sequentem vocalem in ὀφθαλμὸς, quod observare Quintilianum, non attinebat.

fortiter diceremus h. e. dicere auderemus. cf. 5, 10, 78 „*fortiter* — junxerim" pro jungere ausim. it. 10, 1, 195 „*fortiter* opposuerim." Horatius quoque „*fortiter* occupa „Portum." Carm. 1, 14, 2. „pereas — *fortiter*." Sat. 2, 3, 42. Francogallice: *hardiment.* *Forte*, quod h. l. praeferunt quaedam edd. ne latinum quidem pro *fortasse*. vid. Dukerum de Latinitate ICtorum vett. p. 377. quem usum hunc a Jureconsultorum non recte disjungere arbitror. Declamm. Qu. p. 41. „fortiter dixerim." p. 84. „fortiter sentite." p. 86. „Poteram fortiter dicere."

judicio h. e. testimonio.

VI. Eſt etiam ſua loquentibus obſervatio, ſua ſcribentibus. *Sermo* conſtat ratione, vetuſtate, auctoritate, conſuetudine. *Rationem* praeſtat praecipue *analogia*, nonnunquam et *etymologia*. *Vetera* majeſtas quaedam, et ut
2 ſic dixerim, religio commendat. *Auctoritas* ab oratoribus vel hiſtoricis peti ſolet. nam poëtas metri neceſſitas excuſat, niſi ſi quando, nihil impediente in utroque modulatione pedum, alterum malunt: qualia ſunt, — *Imo* 72
de ſtirpe reciſum; et — *Aëriae quo congeſſere palumbes;* et — *Silice in nuda*, et ſimilia: cum ſummorum in eloquentia virorum judicium pro ratione, et vel error honeſtus eſt
3 magnos duces ſequentibus. *Conſuetudo* vero certiſſima loquendi magiſtra: utendumque plane ſermone, ut nummo, cui publica for-

in utroque. Sic etiam Goth. quem *utraque* dare ait Geſn. Errorem ed. Locat. dantis femininum emendat ejus repetitio Ruſc. cf. not. Crit. ad Prooem. tot. op. 4. Neque tamen error ille Locat. erat typographi, ut apparet ex nota Regii et edd. Jenſ. Tarv. Ven.

Imo — Aëriae — Silice. Aen. 12, 208 (ad quem locum Servius obſervat, de *arboribus* maſculine, de *hominibus* feminine dici *ſtirpem*, quod per omnia videtur ſecutus Virgilius, obſervat autem Servius non uno loco, ut et Grammatici quidam apud Putſchium. Etiam ſcriptores proſa utentes arboris *ſtirpem* habent maſculinum, ut docent exempla ex Rei Ruſticae ſcriptoribus et Plinio.) Eclog. 3, 69. Etiam Horatius Carm. 3, 4, 9. „*fabuloſae* — palumbes" Plaut. contra in Bacchid. Act. 1. Sc. 1. v. 17. „*unum* — palumbem." vid. Nonium Marc. ap. Gothofr. p. 607. et Plin. hiſt. nat. 10, 35. „*aliquos*" de palumbibus. Ecl. 1, 15. de *ſilice* vid., praeter Lexica, Non. Marc. p. 611, qui eodem utitur loco Virgiliano.

publica forma. Appoſite comparat Almelovenius Lucian. in Lexiphane Vol. 5. p. 197. Bip. τὸ καθεστηκὸς νόμισμα τῆς φωνῆς. et Ovid.

ma eſt. Omnia tamen haec exigunt acre ju-
dicium: *analogia* praecipue, quam proxime
ex Graeco transferentes in Latinum, *propor-*
4 *tionem* vocaverunt. Ejus haec vis eſt, ut id
quod dubium eſt, ad aliquid ſimile, de quo
non quaeritur, referat, ut incerta certis pro-
bet. quod efficitur duplici via: *comparatione*
ſimilium in extremis maxime ſyllabis (pro-
pter quod ea, quae ſunt e ſingulis, negantur
5 debere rationem): et *diminutione*. *Compara-*
tio in nominibus aut genus deprehendit, aut
declinationem. *Genus*, ut, ſi quaeratur, *fu-*
nis maſculinum ſit, an femininum, ſimile illi
ſit *panis*: *Declinationem*, ut, ſi veniat in du-
bium, *hac domu* dicendum ſit, an *hac domo*,
et *domuum*, an *domorum*, ſimilia ſint *domus*,

acre judic. Guelf. *grave*, cum Sichard. ed. male.
in nominibus. Guelf. cum Goth. etiam hic *omnibus*, manifeſto errore, qui tam frequens ſolet eſſe in Codd., ut antécedente praeſertim *n* litera tuto liceat contra omnes adeo Codd. corrigere ſcripturam in hiſce duabus vocibus, pro cujusque loci ſententia. cf. ad 1, 1, 30 not. Crit. *ſimilia ſint.* Guelf. *ſunt*, cum quo faciunt edd. Jenſ. (tac. Geſn.) Tarv. Loc. Venet. Ruſc. Bad. Ald. Viart. Neque eſt cur diſpliceat per ſe quidem indicativus, niſi quod praeceſſit: „ſimile illi *ſit*.“ cf. not. exeg.

Arte am. 3, 480 „ſermonis „*publica forma* placet.“ vid. et Sext. Emp. adverſ. Math. l. 1 c. 10 ubi multa *ὀνόματος καὶ νομίσματος* comparatio, ét commode Fabricius affert locum Fortunatiani, rhetoris Pithoeani, p. 70 „Verbis utendum eſt „ut nummis, *publica moneta* „ſignatis.“

ut — ſimile ſit — ut — ſimilia ſint. Non utique neceſſe eſt conjunctivos hoſce *ſit*, *ſint*, pendere ab *ut* conjunctione. Poteſt intelligi adverbium, et conjunctivus accipi pro modo potentiali, optativo, *εἴη ἄν*. Attamen meliorem puto rationem referendi conjunctivos ad *ut*, ubi intelligetur ante illud: *ita*. Diſplicet in hoc loco *domus* poſt *ſimilia ſint*, cum de eo ipſo quaeratur, ut *ſimilia* ſola ſint, *anus*, *manus*. Sed

6 *anus*, *manus*. *Deminutio* genus modo detegit: et, ne ab eodem exemplo recedam, *fu-*
7 *nem* maſculinum eſſe *funiculus* oſtendit. Eadem in verbis quoque ratio comparationis: ut ſi quis, antiquos ſecutus, *fervere* brevi media ſyllaba dicat, deprehendatur vitioſe loqui, quod omnia, quae *e* et *o* literis, fa- 73
tendi modo, terminantur, eadem, ſi infinitis *e* literam media ſyllaba acceperunt, utique productam habent, *prandeo*, *pendeo*, *ſpon-*
8 *deo*, *prandere*, *pendere*, *ſpondere*. At quae *o* ſolam habent, dummodo per eandem literam in infinito exeant, brevia fiunt, *lego*, *dico*,

deprehendatur. Guelf. *deprehenditur.* *fatendi.* Ita quidem omnes, quantum video, Codd. Princeps tamen Romana Campani editio dat *finiendi*, quod ſane longe eſt convenientius uſui Grammaticorum, quos Putſchius collegit. Apud eos enim *fatendi modum* vix invenias. *ſi infinitis.* Ita Guelf. Goth. (tac. Geſn.) Voſſ. 2. et quos vidit Regius: is enim primus inſeruit *in*, praeter neceſſitatem et contra concinnitatem, cum modo eſſet *fat. modo*, non *in fat. modo.* Edd. Loc. Venet. Ruſc. Ald. Viart. ignorant *in.* Reliquae a Regio acceperunt. Codd. alii ſilentur.

videtur eſſe in omnibus libris. *anus* om. Voſſ. 2, male. *funis maſculinum.* Lucretius femininum fecit 2, 1153 „*Aurea* de coelo — *funis*," quod „auribus ſervientem" dixiſſe refert Gellius 13, 20.

vitioſe loqui. Fortaſſe de ſermone quotidiano ſolum intelligi vult Qu. Nam praeter aliorum Virgilii exempla *fervere* tanquam dactylum uſurpantis nimis ſunt manifeſta Georg. 1, 456. 471. ut et Aen. 4, 409. 8, 677. et vid. Servium ad utrumque poſteriorum locorum.

fatendi modo. h. e. indicativo. Similiter fere Varro de L. L. l. 9. p. 167. appellat *reſpondendei ſpeciem*, etſi apud hunc minus expoſita eſt modorum ratio, qui cum aliis verbi partibus ab eo confunduntur, cf. ad 1, 5, 41. Sed vide et hic not. Crit.

curro, *legere*, *dicere*, *currere:* etiamsi est apud Lucilium,

> *Fervit aqua et fervet: fervit nunc, fervet ad annum.*

Sed pace dicere hominis eruditissimi liceat, si 9
fervit putat illi simile *currit* et *legit*, *fervo* di-

Fervit — annum. Eademne conjugatione diversisque temporibus, an eodem tempore et diversis conjugationibus acceperit Lucilius τὰ *fervit* et *fervet*, ex ipso fragmento non apparet. Video VV. DD. (ut Barthium in Adverss. p. 2645) fere probasse posteriorem rationem, ut Luc. voluerit docere, utramque conjugationem, secundam et tertiam, posse ferri in hoc verbo, pro duplici significatione; de altera neminem cogitasse. Si tamen vera est recepta interpretatio, unde, quaeso, rescivit Qu., Lucilium retulisse *fervit* ad tertiam conjugationem, non ad quartam, quod ipse rectius censet? Contra, si *fervet* est apud Lucilium futurum praesentis illius *fervit*, eoque modo acceptus fuit locus a Quintiliano, apparet plane, ad quam conjugationem verbum *fervere* retulerit Lucilius. Crediderim igitur sic diremtam fuisse a Lucilio litem illam Grammaticam, utrum recte diceretur, *fervit* an *fervet*, ut pronunciaret utrumque pro diverso tempore recte dici. Neque mirum, tempora sic operose distingui, cum Varro ipse loco aliquoties citato p. 167. tempora una cum modis inter verbi partes recenseat, quae, ex nostra ratione, modis subjicere debebat. Et locutio *ad annum* nihil nisi futurum tempus designare hic mihi quidem videtur. Est ea, quod docet vetus Glossarium apud Dousam p. 124. expressa ex Graeco *εἰς ὥρας*, quod legimus apud varios scriptores, ut Aristophanem, Theocritum, ipsum Homerum, cuique geminum videtur esse *ἐς νέωτα* (v. c. Cyrop. 7, 2, 13. Lucian. Hermotim. Vol. Bip. 4. p. 5), in quibus locis, ut saepissime, in genere de futuro tempore dicitur). Simile est „nec dul„cia differ *in annum*" Hor. Epist. 1, 11, 23 ubi Schol. Cruquii: *in aliud tempus*. Saltem ista interpretatio de vario usu *fervendi*, prout res aliqua vel per exiguum vel per longum tempus *ferveat* (ut *ad annum* sit pro *diu*), magnopere jejuna est, neque ullum veterem scriptorem video, qui pro tali loquendi usu testis et exemplum afferatur.

cetur, ut *curro* et *lego:* quod nobis inauditum
eſt. Sed non eſt haec vera comparatio: nam
fervit illi eſt ſimile *ſervit:* quam proportio-
nem ſequenti dicere neceſſe eſt *fervire*, ut *ſer-*
10 *vire.* Prima quoque aliquando poſitio ex obli-
quis invenitur, ut memoria repeto convictos a
me, qui reprehenderant, quod hoc verbo uſus
eſſem, *pepigi.* nam id quidem dixiſſe ſummos
auctores confitebantur, rationem tamen nega-
bant permittere: quia prima poſitio *paciſcor*,
cum haberet naturam patiendi, faceret tem-
11 pore praeterito *pactus ſum.* Nos, praeter

neceſſe eſt — ut ſervire. Pro *eſt*, malit aliquis ex noſtro more *eſſet;* innumeris enim veterum locis *eſſet* contractum fuit in *eſt.* Exempla habes Drakenb. ad Liv. 22, 36, 4. Sed monet Ruhnkenius ad Vellej. 2, 42 veteres in hiſce *Longum eſt, infinitum eſt*, uti fere praeſenti indicativi aut imperfecti ejusdem modi. Tale et hic videtur *neceſſe eſt*, quod, in genere dictum, tamen ad certam conditionem intelligitur, ubi *ſequens* explicabis: *ſi quis ſequi voluerit.* Quod autem *ut* legitur ante *ſervire*, id vereor ut ſit ex vetere libro. Regius *et* pro eo inveniebat, quod dant etiam Guelf. Voſſ. 1. 3. Jenſ. (tac. Geſn.) Si fidem mererent, qui contulerunt Codd., multos quidem haberemus teſtes receptae ſcripturae; multi enim Codd. ſilentur. In Goth. olim erat *et*, ſed ſubterpunctum *e* eique impoſitum *u.* Puto tamen rectiſſime emendaſſe voculam Regium, cum nulla, in Codd. ſcriptura, appareat idonea ſententia. cf. ad 1, 4, 9.

convictos. Guelf. *conjunctos*, facillimo et paene neceſſario errore. Goth. correctum habet *convictos* ex *conjunctos*, quod non memorat Geſn. cf. Drakenb. ad Liv. 2, 40, 13 et Epitome l. 68. p. 95.

quod nobis inauditum. Praeſens indicativi ſive, quod ajunt, thema verbi *fervere*, tanquam ex tertia conjugatione pronunciatum, ſibi auditum negat, neque ullus, puto, ſcriptor eo utitur; infinitivo multi.

non — vera comparatio. *Vera* pro *recta*, *juſta* ut ſexcenties; et bona obſervatio Quintiliani; quando enim unquam terminatio iſta *ervit* pertinuit ad tertiam conjugationem?

auctoritatem oratorum atque hiftoricorum, analogia quoque dictum tuebamur. nam cum in xii tabulis legeremus, *Ni ita pagunt:* inveniebamus fimile huic, *cadunt.* inde prima pofitio, etiamfi vetuftate exoleverat, apparebat, *pago*, ut *cado:* unde non erat dubium fic *pepigi* nos dicere, ut *cecidi.* Sed memi- 12
nerimus non per omnia duci *analogiae* poffe rationem, cum fibi ipfa plurimis in locis re-
74 pugnet. Quaedam fine dubio conantur eru-

legeremus. Vett. edd. ante Gryphium *legerimus*, non levi latinitatis vitio. Codd., quantum video, recte. *pagunt* et mox *pago*. Guelf. *pacunt* — *paco*. Ita quoque Codd. Bodl. Alm. Voff. 1. 3. et ed. Andr. Accedit propius ad Tabularum ipfarum fcripturam, fed obfcurior fit analogia, quare ipfum puto Quintilianum non vetuftiffima illa forma extuliffe hoc loco vocabulum, fed alia paulum mollita. Scaurus de orthographia figuram ipfam antiquiffimam literae G, fimilem illi C, in monumentis exaratam, credit fontem erroris, quo pronunciarint *pacunt* male pro *pagunt*. vid. Putfch. p. 2253, ubi pro *Carrutio* lege *Carvilio*, qui primus invexit lit. G, vid. Plut. Qu. R. p. 277. et Villoif. in Diatriba p. 167.

Ni ita pagunt. vid. Bachium in Hiftoria jurisprudentiae Romanae p. 26. qui ex Gothofredo ita exprimit hunc locum Tab. I. Num. 3. NI TA PAICVNT cf. p. 48. Tab. VII. NI CVM EO PAICIT. vid. not. Crit.

fine dubio. Hae voces junguntur faepe a noftro ejusque aequalibus eo fignificatu, quo eft Francogallorum *fans doute*, cum introducitur exceptio, fed quae non effe magni momenti deinde oftendatur, ubi fequuntur particulae *fed*, *autem*, *tamen*, retro fpectantes ad illud *fine dubio;* eft ergo pro *quidem.* Ita hic fequenti § *Illi autem* et §. 14 *tamen.* Sic c. 1, 6, 38 „*fine dubio* — *fed.* 2, 15, 6 „quos *fine dubio* ipfe „non probat" quanquam ibi non fequitur corrigens particula, eft igitur fimpliciter pro *tamen.* 5, 7, 28 „*fine dubio* — „*tamen.*" 5, 10, 53 *fine dubio* — *fed.* 8, 3, 67 *fine dubio* — *fed.* Aliam prorfus vim habet 1, 10, 12, „acceptam *fine dubio* antiquitus opinionem." ubi fimpliciter affirmat. Prioris generis locis Gedoynus plerumque recte expreffit: „Il eft „vrai — fans doute — à la „verité — après tout." Inter-

diti defendere, ut, cum deprehenſum eſt, *lepus* et *lupus* ſimili poſitione quantum caſibus numeriſque diſſentiant; ita reſpondent, non eſſe paria, quia *lepus* epicoenum ſit, *lupus* maſculinum: quanquam Varro in eo libro, quo initia urbis Romae enarrat, *lupum feminam* dicit, Ennium Pictoremque Fabium ſecutus. Illi autem iidem, cum interrogantur, cur *aper apri*, et *pater patris* faciat? illud nomen ſimpliciter poſitum, hoc ad ali-

urbis Romae. Guelf. *Romanae urbis.* cum Goth. (tac. Geſn.) et aliis Codd. et edd. quarum etiam eſt Venet. Bad. Viart. *lupum fem.* Guelf. *lupam.* male. *nomen ſimpliciter poſitum.* Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) omittunt *ſimpliciter*, it. Turic. 1.

dum tamen neglexit, v. c. 5, 7, 28 non nullo elegantiae detrimento. Alterum ſenſum recte tenuit 1, 10, 12 *aparemment*. Prior an apud Ciceronem, ejusque aequales inveniatur, equidem non dixerim. Vix tamen puto. Idem uſus in Declamm. Qu. 3. p. (ed. Bip.) 48 „*Sine dubio — tamen.*“ p. 166 „*ſine dubio — ſed.*“ p. 171 „ſine dubio — tamen“ bis. p. 312 „ſine dubio — „tamen.“

Varro — lupum feminam. Qui fragmenta Varronis collegerunt, hunc ejus librum ſeparant ab aliis duobus, qui memorantur hiſce titulis: *De vita populi Romani*, *De gente populi Romani*, an ſatis certa auctoritate, equidem non dixerim, cum nonniſi unus hic locus (ſive unum hoc vocabulum a Quintiliano memoratum) a diligentibus illis antiquitatis indagatoribus ex eo libro adhuc ſit inventus. Veteres quidem in appellandis libris non adeo ſunt conſtantes. Ennii locus eſt in Annal. I. p. Columm. 16. Merula 191. „Endo tuetur ubei *lupu' fe*„*mina* conſpicit amneis.“ Ceterum ſubit mirari, quare hic, ubi, *analogiam* non ubique ſequendam eſſe, eſt praecepturus Quintilianus, mentionem nullam faciat libri Varronis, praeſertim oblato forte ejus nomine, de *Analogia* proprie diſputantis, ubi multa contra eam afferuntur. Annumeratur autem, quidquid ſupereſt ejus operis, libris de Lat. ling., quorum facit 7. 8. 9. Sed ne Caeſaris quidem de Analogia libros memorat h. l. Hauſiſſe tamen inde videtur aliqua cf. mox ad §. 15.

quid esse contendunt. Praeterea quoniam utrumque a Graeco ductum sit, ad eam rationem recurrunt, ut πατρὸς *patris*, κάπρου *apri* faciat. Illa tamen quomodo effugient, 14

quod etiam edd. omnibus (ut Jens. [tac. Gesn.] et Tarv.) abest, ante Obr., quo in genere miranda (an ridenda) est Capperonnerii diligentia observantis, desiderari *simpliciter* in Stephaniana, quasi in ulla alia legatur. Neque Obrechtus in catalogum locorum, a se cum ingenii tum Cod. Argentoratensis ope correctorum, retulit hunc nostrum. Codd. Britannici duo igitur et Alm. ignorare τὸ *simpliciter* sunt putandi, cum ii, qui contulerunt eos, ne in textu quidem ponant hoc adverbium. Voss. tres et Bern. poterant videri receptam defendere, modo eam adhuc in Burmanno cognovissemus accurationem, sciremusque, ad quod exemplum et ipse et Altmannus, Helvetius, qui Bernensem recensuit, contulerint suos Codd. Nunc similitudo, quae est *Guelferbytani* cum Voss. 1. 3 et Bern., *Gothani* cum Voss. 2, vix relinquit spem inveniendi hujus vocabuli in ullo horum Codd. Unde igitur insinuavit se illud? Equidem non dicam. Assunt tamen Cod. Bodl. et ed. Veneta 1494 dantes *impositum* pro *positum*, in quo credas latere *simpliciter*. Et sane sententia longe melius procedit ascito isto adverbio, quae sine eo ne ulla quidem esse videtur. cf. 3, 5, 8 *simplex ref. ad aliquid*. Cicero quoque *simpliciter* dicit eadem potestate, ut Top. c. 22 *simpl. — comparate*. De Or. 2, 38 *simpliciter — conjuncte*. it. 3, 37. Pomponius in ed. Veneta ad *impositum* haec observat: „Aliter dicitur primigenium aut primitivum." sed *primigenium* Varro de L. L. p. 61. longe aliter usurpat.

illud — contendunt. *Aper* igitur nullo alius rei respectu dicitur, *pater* refertur ad filium, quod profecto invalidum est ad amoliendam anomaliam genitivorum argumentum. Neque scriptura est certa vid. not. Crit. *ad aliquid* expressum est ex Aristotelis in Categoriis πρός τι. Et sic nomina distinguunt etiam inferioris aevi Grammatici v. c. Charis. p. Putsch. 129 „Sunt „quaedam nomina — τῶν πρός „τι id est *ad aliquid*, quae „non possunt intelligi sola ut „*pater*, mater." Prisc. p. 580 „*Ad aliquid* dictum est, quod „sine intellectu illius ad quod „dictum est, proferri non pot„est, ut filius, servus." Isidor. p. Gothofr. 824 „*Ad aliquid* — „ut dexter."

ut nomina, quamvis feminina, ſingulari nominativo, *u*, *s*, literis finita, nunquam genitivo caſu in *ris* ſyllaba terminentur; faciat tamen *Venus*, *Veneris?* Item cum *e*, *s*, literis finita, per varios exeant genitivos, nunquam tamen eadem *ris* ſyllaba terminatos; *Ceres* cogat dici

ut — terminentur. Ita Bodl. Ceteri Codd., quantum video, *terminantur*, et ſic pleraeque edd. ut et Geſn. Noſtrum receperunt Obr. Capper. et nuper Bipontini. Quomodo autem procedat indicativus, plane ignoro, non enim eſt ratio τοῦ *ut*, qualis modo §. 12 *ut*, *cum — eſt — reſpondent.* Neque ſatis ipſa hac noſtra ſcriptura acquieſco; abrupta enim eſt ſtructura: *ut — terminentur; faciat tamen —.* Recte Gallaeus inſeri malit *cum* poſt *ut* (quomodo mox: *cum — exeant — cogat*) quod facile intercidebat inter *ut* et *n.* *in ris ſyllaba — eadem ris ſyllaba.* Sic plane, utrobique, Guelf. et Goth. (tac. Geſn. qui ipſe priore loco dat *ſyllabam* cum omnibus paene edd., poſteriore inſerit *in* ante *ris.*) cum omnibus fere Codd. Neque facile ſit inventu exemplum ſtructurae, *in aliquid terminari.* Quod autem altero loco *in* praepoſitionem ponit, omittit altero, eam levem puto inconſtantiam, quae contra omnes Codd. non ſit tollenda, cum praeſertim contorta ſit ſtructura „eadem in *ris* ſyll.“, Obr. tamen etiam priore loco expunxit *in* et *ſyllaba* ſcripſit. *varios exeant.* Guelf. *exeunt.* male. Goth. (tac. Geſn.) *exeat*, omittendo lineolam in *a.*
cogat dici. Guelf. *cogit* ut Alm. qui et *dicere.* Poſterius ſolum expreſſit Obr. non ex Alm. quem ignorabat. Turic. *cogit diceres*, omittens τὸ *Cereris*.

illa — ut — terminentur; faciat. *Ut* pendet ab *illa*, non ab *effugient*, et intelligendum *illa, quae ſunt ejusmodi, ut —.* Sic modo §. 13. „*eam* rationem — *ut* faciat.“ vid. not. Crit. Quod autem negat ullum in *us* nomen femininum terminari ſyllaba *ris*, immemor erat *telluris:* quanquam alius hoc eſt generis. Gedoynus, Turnebum male ſecutus, dedit *eris* pro *ris*, ne videlicet poſſet *telluris* exemplum opponi. Sed agit Qu. de *una* ſyllaba, non de *duabus*.

cogat dici. Contorta locutio. Sed vidimus jam alibi ipſis rebus tribui, quod circa eas ſit cf. 1, 2, 26 *elementa*, 1, 6, 4 *debere*, et quodammodo 1, 5, 62 *fecit genitivus*, et mox §. 15 *analogia confitetur.* Proprium, novum tamen et ipſum, erat *velit*; pro eo, quoniam fortiori opus erat, poſuit

Cereris? Quid vero? quae tota positionis 15
ejusdem, in diversos flexus exeunt? cum *Alba* faciat *Albanos* et *Albenses*, *Volo volui* et *volavi.* Nam praeterito quidem tempore varie formari verba, prima persona litera *o* terminata, ipsa analogia confitetur. Siquidem facit *cado cecidi*, *spondeo spopondi*, *pingo pinxi*,
75 *lego legi*, *pono posui*, *frango fregi*, *laudo*
laudavi. Non enim, cum primum fingeren- 16
tur homines, *analogia* demissa coelo formam loquendi dedit: sed inventa est, postquam loquebantur, et notatum in sermone, quid quoque modo caderet. itaque non ratione ni-

Quid vero. Hoc quod pro *qui vero* conjecit Regius est in Goth. et multis sane Codd. qui non diserte memorantur. Guelf. *qui*, male. *prima persona.* Malim *positione.* Sed Codd. non addicunt. *quid quoque modo.* Sic Guelf. Regius *que* in *quoque* abrasit, quem plerique editores, et inter hos Gesnerus, sunt secuti. Nihil tamen opus a Codd. paene omnium et edd. veterum scriptura recedere. *Quoque* dictum est pro *quocunque tandem*, *certo quodam*, unde fortasse non contemnendum, quod dat Voss. 1., *quoquo*, nisi forte est a mero errore.

cogat. Qui pro *dici* dant *dicere*, (vid. not. Crit.) intelligunt *nos*, *homines*; in recepta intelligendum *se*, vel impersonaliter accipiendum *dici*, quod puto praestare. Neque quidquam puto solicitandum in scriptura, ne id quidem, ut legatur *cogatur*, quae foret lenissima mutatio.

Quid vero? quae. De hac structura vid. ad 1, 4, 16 *Quid — stilites.* Perperam igitur Obrechtus dedit: *Quid vero quod.*

positionis. h. e. thematis cf. ad 1, 5, 51 *inconveniens positio.*

Alba — Albenses. vid. Varronem de L. L. l. 7. p. 112 „Cum duae sint Albae, ab una „dicuntur *Albani*, ab altera „*Albenses.*" ad quem locum lege notam Popmae. Loca Varronis gemina sunt p. 117 ubi recte suspicantur VV. DD. deesse aliquid, et 163, ubi comparat *Romanus* et *Capuanus*.

quid quoque modo. vid. not. Crit.

titur, ſed exemplo; nec lex eſt loquendi, ſed obſervatio, ut ipſam *analogiam* nulla res alia
17 fecerit, quam conſuetudo. Inhaerent tamen quidam moleſtiſſima diligentiae perverſitate, ut *audaciter* potius dicant, quam *audacter*, licet omnes oratores aliud ſequantur; et *emicavit*, non *emicuit*, et *conire*, non *coire*. His permittamus et *audiviſſe*, et *ſciviſſe*, et *tribunale*, et *faciliter*, dicere. *frugalis* quoque ſit apud illos, non *frugi*: nam quo alio modo 76
18 fiat *frugalitas*? Iidem *centum millia num-*

Etiam Obr. reſtituit *quoque* ut et Lochm. Progr. 1789. Attamen neſcio quo modo facilior videretur oratio, ſi eſſet: *quo quidque modo*. cf. tamen Cort. ad Sall. Cat. 23, 4. et Jug. 60, 7.

faciliter dicere. Guelf. poſterius omittit, non proletaria profecto ſcriptura. *fiat*. Guelf. *fiet*.

Inhaerent, nimirum *analogiae*, de qua cummaxime agit. cf. mox §. 20.

audaciter — omnes oratores. vide de hujus vocis ſcriptura VV. DD. ad Liv. 22, 25, 10 inprimis Dukerum. item ad 40, 55, 7. apud Drakenborchum.

audiviſſe autem et *ſciviſſe*, niſi libri noſtri magnopere corrupti ſunt, non paucis locis ſcriptores dixerunt. Fortaſſe igitur Qu. eos ſolummodo improbavit, qui unice ita loqui juberent. Nam Cic. Orat. c. 47 docet „*et plenum verbum* „*recte dici et imminutum uſi*„*tate*."

frugalis — frugalitas. Tam ſuperſtitioſi analogiae defenſores profecto magnopere averſabantur uſum plane contrarium regulae, quo dicimus homines *frugi*, Piſonem *frugi*. Neque tamen omnino ſpernendum vocabulum *frugalis*, quo non ſemel uſi ſunt optimi ſcriptores, in comparativo ſaltem et ſuperlativo gradu; nam, qui poſitivo uteretur, mihi quidem nondum eſt inventus, niſi forte Appulejus, ſed ſignificatu peculiari, et Iſidorus Hiſpalenſis. Apud Varronem de L. L. l. 7. p. 123. mendum eſſe ſuſpicor, ubi de eadem agit voce, et legendum quidem pro *frugaliſſimus*, *frugaliſſima* ſic: *frugiſſimus*, *frugiſſima*, ut et paulo ante *pauperiſſimus*, *pauperiſſima* pro *pauperrimus*, *pauperrima*, quod inſpicienti locum fortaſſe perſuadebo. Etiam apud Cic. Tuſcul. 3, 8 *frugalis* nulla mentio, dum operoſe *frugalitatis* arbitium exponit.

mum, et *fidem Deum*, ostendant duplices so-
loecismos esse, quando et casum mutant, et
numerum: nesciebamus enim, ac non con-
suetudini et decori serviebamus, sicut in plu-
rimis, quae Tullius in Oratore divine, ut
omnia, exequitur. Sed Augustus quoque 19
in epistolis ad C. Caesarem scriptis emendat,
quod is *calidum* dicere, quam *caldum* malit:
non quia illud non sit Latinum, sed quia sit
odiosum, et, ut ipse Graeco verbo significa-
vit, περίεργον. Atqui hanc quidam ὀρθοέπειαν 20

duplices soloecismos. Goth. (tac. Gesn.) inserit inter haec *quoque* cum omnibus fere Codd. et vett. edd. Guelf. inf. *quidem.*

repetitque vocem a *fruge*, et adjectivum ejus *frugi* esse significat, cui Graecorum non quidem χρήσιμος respondeat, sed εὔφρων. *Frugalissimum* tamen non semel dicit Cicero, ut Verr. 3, 4 et ad Attic. 1, 16. sensu quidem manifeste tali, qui sit summus a positivo illo *frugi.* Quod autem Quintilianus, cum irrisione, tangit etymon *frugalitatis*, quasi aliud nullum esse possit, nisi *frugalis*, in eo miror graduum illorum, *frugalior*, *frugalissimus*, non meminisse, quos aeque usitatos debebat agnoscere ac substantivum, *frugalitatem.* Irridet Qu. eos, qui utique omnium verborum etymon inveniri debere sibi persuadent, et ipsi originem aliquam fingere malunt, quam consueto acquiescere. cf. mox §. 29.

nummum — Deum. cf. Varro p. 149. „In ipseis vocabuleis, „ubi additur certus numerus, „aliter atque in reliqueis dici„tur — mille *denarium* cet.“ it. Cic. Orat. c. 46. integrum.

nesciebamus. „Elegans iro„nia, qua significat se haec „optime nosse.“ Regius, eleganter et ipse. Imminuitur autem haec elegantia si *non* post *ac* tollimus cum Gronovio de Pec. vet. p. 41. quem et Lochmannus reprehendit. Progr. 1789.

in epistolis ad C. Caesarem. Is est Cajus, Agrippae filius, Augusti nepos, ab ipso cum fratre Lucio adoptatus, ad quem scriptae Augusti epistolae interciderunt, nisi quod elegans et affectus plenum earum specimen servavit Gellius 15, 7. *odiosum* eodem, quo hic, significatu vide ap. Cicer. de Or. 3, 15 extr. et Verr. Act. 1. c. 12

ſolam putant, quam ego minime excludo. Quid enim tam neceſſarium, quam recta locutio? Immo inhaerendum ei judico, quoad licet; diu etiam mutantibus repugnandum: ſed abolita atque abrogata retinere, inſolentiae cujusdam eſt, et frivolae in parvis jactan-
21 tiae. Multum enim literatus, qui ſine aſpiratione et producta ſecunda ſyllaba ſalutavit (*avere* eſt enim), et *caleſacere* dixerit potius,

recta locutio. Guelf. et Turic. *certa elocutio.* Fortaſſe in exemplo inveniebat librarius *certa eſt locutio. Certa* plerique Codd. et edd. vett. Goth. tamen *recta*, cum quo Voſſ. 2. facere puto. Confuſioni autem obnoxia in MSS. haec *certa* et *recta*, vid. Drakenb. ad Liv. 40, 15, 2. *ſalutavit.* In hoc conſentiunt omnes Codd. praeter Voſſ. 1. dantem *ſalutant.* Obr. (an ex Cod. Argentoratenſi?) dedit *ſalutarit*, quod poteſt neceſſarium videri, ob ſequens *dixerit.* Neque tamen contra Codd. obſequar Obrechto. Voſſiani ſcriptura, ſi abeſſet *n* (*ſalutat*) prae omnibus placeret. Nunc *ſalutavit* aut ἀορίστως accipiendum de re ſaepius facta (cf. 8, 5, 30 *aptavit*), aut, quod malim, intelligitur certus homo, quem ita *ſalutaſſe* in ore multorum fuerit, cum ſcriberet Qu. *Dixerit* deinceps potentiali modo dicitur εἴποι ἄν.

avere eſt enim. Ita Guelf. et Turic. Repoſui Codd. plerorumque, multarumque edd. vett. ſcripturam. Neque obſtat contrariorum Codd., *avete* (quod et Geſn. dedit) praeferentium, auctoritas, in tam proclivi errore. Recepta, quae *eſt enim* parentheſin, et *avete* ſalutem illam ipſam, facit, eo maxime laborat, quod, praeter omnem expectationem, plurali numero ſalutantem inducit iſtum *multum literatum.* Cum de ſalutandi verbo agitur, nemo ſane Romanus aliud quidquam cogitat, niſi notum illud ſuum et

ubi *aſſiduum* fortaſſe delendum, tanquam *odioſi* gloſſa. etiam Gellius 3, 19 *moleſte atque odioſe.*

quam — minime excludo. Quam refer ad ὀρθοέπειαν in genere, non ad *hanc.* Eam enim certiſſime excludit.

ſalutavit. h. e. Dixit occurrenti *avē*, non *havĕ*, quod erat in uſu, etſi vitioſum. vid. not. Crit.

avere eſt enim. Explicationem pete ad 1, 5, 13 *ſive eſt aſſentior.* Eam verbi ſubſtantivi poteſtatem habes §. 22 „quia *ſit* rob." et 23 „quia *eſſet* eb." cf. et 1, 4, 11 „quod ſi *eſt*."

quam quod dicimus, et *conſervaviſſe:* his ad-
77 jiciat *face*, et *dice*, et ſimilia. Recta eſt haec 22
via: quis negat? ſed adjacet et mollior, et magis trita. Ego tamen non alio magis angor, quam quod obliquis caſibus ducti etiam primas ſibi poſitiones non invenire, ſed mutare permittunt: ut cum *ebur* et *robur*, ita dicta ac ſcripta ſummis auctoribus, in *o* literam ſecundae ſyllabae transferunt; quia ſit *roboris*

tralatitium *have*, quod plane in ſynonymum ipſius *ſalutis* abiit. Neque eſt ex conſuetudine veterum, ipſiusque adeo Quintiliani, exemplum, ſatis demonſtratum verbis, diſerte etiam adjicere, quo in genere non ſemel noſtrum morem obtruſerunt ei interpretes cf. v. c. 1, 4, 26 τῷ δορί. 1, 4, 9 ſigna aſpirationis. *Secundam* ſyllabam autem recte potuit dicere, quanquam ea erat eadem ultima, ut mox in *robur* §. 22. et 1, 7, 3. *palus*. Exemplum correptae ultimae in *ave*, ſive *have*, (quod non eſt durius quam *cave* Hor. Epiſt. 1, 13, 19. et aliquoties in Satt.) habes Ovid. Amor. 2, 6, 62 ubi I. H. Voſſius poeta poetam optime divinavit, ut et totam elegiam expreſſit. Vermiſchte Gedichte, Bd. 2. p. 104 ſeqq. *calefacere.* Ita Guelf. et omnes Codd. praeter Alm. qui cum vett. edd. dat *calefacе*, male ſane, cum mox demum tangatur illud *face* pro *fac*.

magis trita. Guelf. *magiſtra* cum Voſſ. 3. Bern. Ioann. quod probat, praeter Gebhard. in Crepundd., etiam Salmaſius Exerc. Plin. p. 339. ut ſit pro *regia*. Sed defendunt ſat multi receptam.

ſcripta ſummis. Guelf. inſerit *in*, cum multis Codd., male profecto, et ſunt ſane Codd. rectae ſcripturae vindices.

quam quod dicimus. Nimirum *calfacere*, extruſa *e*.

his adjiciat face. Sic ſolemus fere ſtolidis inſigniorem et juſtam quaſi optare dementiam. Hujusmodi eſt Virgilianum illud: „Qui Bavium non „odit, amet tua carmina Mae„vi.“ Eclog. 3, 90.

cum ebur — transferunt. Etiam hic verba finguntur ea facere, quae patiuntur revera cf. ad 1, 6, 14 *cogat dici.* Quod mox ſubjicitur, *quia ſit — ferveat* id duriuſculum eſt, quia conjunctivus, alienae argumentationis index (cf. ad 1, 5, 40 *cadant*), facit, ut ipſa haec vocabula, *ebur* et *robur*, tanquam deliberantia et cauſas agendi explorantia, ſiſtantur legenti. Chariſius p. 17. re-

et *eboris*, *ſulfur* autem et *guttur*, *u* literam in genitivo ſervent: ideoque etiam *jecur* et
23 *femur* controverſiam fecerunt. quod non minus eſt licentioſum, quam ſi *ſulfuri* et *gutturi* ſubjicerent in genitivo literam *o* mediam, quia eſſet *eboris* et *roboris*: ſicut Antonius Gnipho, qui *robur* quidem et *ebur*, atque etiam *marmur* fatetur eſſe: verum fieri vult
24 ex his *robura*, *ebura*, *marmura*. Quod ſi animadverterent literarum affinitatem, ſcirent

controverſiam, Ita Guelf. et omnes, puto Codd. Geſn. ex Jenſoniana, cui accedit Loc., dedit *controverſum*. Sic *jecur* et *femur* fiunt accuſativi, ſubjectumque ſententiae ſunt homines, qui ſane in eo, quod ſtatim ſequitur, *ſubjicerent*, ſunt intelligendi. Praeter obſtantem Codd. auctoritatem, in hac ratione diſplicet quod *controverſum* ſingulari numero dicitur, non *controverſa* plurali, ob duo vocabula, ad quae refertur. Burm. in ed. Locat. legi narrat: *controverſum et fec.* Equidem in Locat. invenio *controverſum fec.* Illud autem *controverſum et fec.* in Ruſc., repetitione Locatellianae. Cum primum offenderem in hoc loco, ſuccurrit paulo ante mutare *ita* in *ſint*, quo modo in neutra ſententia agunt vocabula ipſa, ſed homines ſoli. Neque tamen ea mutatio neceſſaria, in more Quintiliani, exemplis ſat confirmato, perſonas imponendi ipſis rebus et vocabulis, ob quem ipſum *controverſiam* veriorem credo ſcripturam quam *controverſum*. Edd. quidem nulla, praeter Geſnerianam et quas retuli duas, poſterius dat.

cenſet *robor* inter *marmor* et *aequor*. Agroetius p. 2269 et Beda 2344 diſtinguunt *robur* virtutem, et *robor* arborem. Caper p. 2248 *ebor* ſcribi vetat, quia *ebur* nomen ſit.

ſubjicerent — literam o. Subjicere hic eſt pro *ſubſtituere, ſufficere* ut 6, 3, 14 *ſubjicitur pro eo — aliud mordacius. Subjiceretur* nimirum in hac ratione *o* pro *u*.

Antonius Gnipho, natione Gallus, clarus Grammaticus et rhetor, cujus ſcholam magnos viros in hisque ipſum Ciceronem jam praetorem frequentaſſe ajunt. Reliquit duo de Latino ſermone volumina. vide de eo Suet. de Gramm. c. 7. et Macrob. Saturn. 3, 12.

literarum affinitatem — ſupra. De erroribus ex ignorata literarum affinitate egit 1, 4,

ſic ab eo, quod eſt *robur*, *roboris* fieri, quomodo ab eo, quod eſt *miles*, *limes*, *militis*, *limitis*; *judex*, *vindex*, *judicis*, *vindicis*; et quae ſupra jam attigi. Quid? non ſimiles 25
quoque (ut dicebam) poſitiones, in longe diverſas figuras per obliquos caſus exeunt? ut *virgo*, *Juno*; *fuſus*, *luſus*; *cuſpis*, *puppis*, et mille alia? cum illud etiam accidat, ut quaedam pluraliter non dicantur; quaedam contra ſingulari numero, quaedam caſibus careant; quaedam a primis ſtatim poſitionibus tota mutentur, ut *Jupiter*. Quod verbis 26
etiam accidit, ut *fero*, *tuli*, cujus praeteritum perfectum, et ulterius non invenitur.
78 Nec plurimum refert, nulla haec, an praedura ſint. Nam quid *progenies* genitivo ſin-

non ſimiles quoque. Guelf. *vero ſimiles quod*, cum Voſſ. 1. et Bern. Placeret, ſi *quod* eſſet ante *ſimiles*. *fero*, *tuli*. Guelf. tranſponit *tuli fero*. *nulla — an praedura.* Alieniſſima hoc loco et moleſtiſſima eſt Regii *κρίσις*, *nulla* de conjectura mutantis in *mollia*, quod legi in Veneta narrat Gibſ. Equidem oculis meis credo, dare eam cum ceteris *nulla*. Non igitur, quod ait Erneſtus Bibl. Fabric. lat. Vol. 2. p. 269, omnes correctiones Regii Veneta recepit, quod ne in aliis quidem locis animadverti. Quare tam inanem Regii notam repetierit Burm., qui ſat multas ejusdem alias ſuppreſſit, plane non aſſequor.

12. 13. Eo igitur reſpicit *ſupra*.

ut dicebam, modo §. 12 et 15.

ut fero, *tuli*, — *invenitur.* Videtur hoc exemplo duplicem anomaliam voluiſſe oſtendere, qua et ſtatim mutantur flexiones, ut a *fero* fit *tuli*, et carent verba quibusdam formis, ut *tuli*, cujus ultra praeteritum perfectum nullum tempus invenitur. *Cujus* igitur ad ſolum *tuli* ſpectat, ad *fero* non item. Fateor tamen ineſſe aliquam ſcabritiem extremis illis: *et ulterius non invenitur.* Quod hujus ſententiae

gulari, quid plurali *ſpes* faciet? Quomodo autem *quire* et *ruere*, vel in praeterita patien-
27 di modo, vel in participia transibunt? Quid de aliis dicam, cum *ſenatus ſenatus ſenatui*, an *ſenatus ſenati ſenato* faciat, incertum ſit?

ſpes. Jenſon. Locat. et Raſc. *ſpecies*, quem Badius putat errorem typographi, ſed oſtendit nota Regii vere ita lectum eſſe, quoniam locum Cic. affert, de quo vid. not. exeg.

quire et ruere. Ita Guelf. cum majori Codd. parte. Habet tamen etiam Voſſ. 2. et Goth. ut et plerarumque edd. vett. ſcriptura, *quire et ire*, quo ſe commendet. Ea enim ſolent etiam a Putſchianis Grammaticis jungi verba, cum exponitur eorum anomalia. Et *iens* participium poterat deſignari a Quintiliano, quod inveniri negat Phocas p. Putſch. 1719. ſed afferuntur in contrarium exempla ipſius Ciceronis. Pendet tamen haec disputatio etiam inde, utrum praeferas, *patiendi* an *faciendi* modo. Nam et hoc eſt in quibusdam edd. (quarum eſt et Gryph. 1544) in Cod. quidem, quod ſciam, nullo; neque vera magnopere videtur haec ſcriptura, ſed poſſet tum intelligi *quivi*, et *iens*, quorum prius etiam a Grammaticis memoratur. Praeterea quaeri poteſt, utrum Qu. voluerit intelligi de iis flexionibus, quae *nullae* eſſent, an de iis, quae *praedurae*. Si enim poſteriores modo deſignavit, non eſt quod miremur etiam has ipſas formas, quas improbet Qu., apud quosdam ſcriptores inveniri.

ſenatus — ſenato. Bern. *ſenatus ſenatui an ſenatus.* Haec eſt ſubjectum? Malim *nil* pro *non*. An *ulterius* eſt nomen adjectivum, non adverbium? Gedoynus vertendo mutilavit locum.

plurali ſpes. De voce ſimili *ſpecies* eadem fere dicit Cic. Topic. c. 7. Neque tamen neceſſe eſt, ut eo reſpexerit, et ipſe quoque de voce *ſpecies* egerit Qu. Chariſ. p. Putſch. 18. et Diomed. p. 281. obſervant, feminina quintae declinationis in genitivo plurali carere litera *r* et facere *ſpecieum* cet., conſuetudinem tamen efferre *ſpecierum*. Illud apud ſcriptores vix invenias.

quire et ruere. Veriſimillimum eſt, cogitaſſe Quintilianum de iſtis: *rutus ſum* et *quiens*, quae vix poſſent dici. Etſi *quitum* etiam potuit tanquam inſolens reſpuere et obſoletum. Legitur enim apud Comicos fere ſolos. Quod *ruta caeſa* dicuntur, id quidem non tollit, quod de praeterito paſſivi docet Qu. vid. tamen not. Crit.

ſenatus — ſenato. Veteres Grammatici (p. Putſch. 10 et

Quare mihi non invenuſte dici videtur, aliud eſſe *Latine*, aliud *Grammatice* loqui. Ac de 28
analogia vel nimium. *Etymologia*, quae verborum originem inquirit, a Cicerone dicta eſt *notatio*, quia nomen ejus apud Ariſtotelem invenitur σύμβολον, quod eſt *nota:* nam verbum ex verbo, ductum id eſt *veriloquium*, ipſe Cicero, qui finxit, reformidat. Sunt, qui vim potius intuiti, *originationem* vocent.

ſcriptura, levi mutatione, fiat commodiſſima hunc in modum: *Senatus ſenati an ſenatus*, extruſo uno U. Prope accedit Guelf. *ſenatus ſenatu ſenati an ſenatui.* Facillima correctio pro *ſenatu, ſenatus*, pro *ſenatui*, itidem *ſenatus.* ubi tamen etiam *ſenatus* initio eſt delendum. Sic eam quoque vitamus difficultatem, quod *ſenatus*, nominativus, iterum comparet in altera ſententia, quo turbatur ſtructura. Quod enim agnoſcas ſubjectum ad *faciat* ſi *ſenatus* nominativus bis legitur? Si ſemel priore loco, expedita eſt ſententia. De dativo, qui in hac ratione nullus eſt, egi in not. exeg. Codd. Voſſ. 1. 3. dant ſcripturas facile ad noſtram deducendas. Ceteri, ut Goth., videntur cum edd. omnibus conſpirare, quare textum ſolicitare non ſum auſus.

Ac — nimium. Guelf. cum pleriſque Codd. *Haec* pro *ac*, et *vel* ante *nim.* omittit. Venet. non *ac* dat (ut narrat Gibſ.) ſed *haec.* *vel* multi omittunt Codd. Eſſe tamen videntur, qui ſervent et plane eſt neceſſarium. *verb. ex verb.* Ita Codd. et edd. vett., recentiores pro *ex* dant *e*, Geſnerus *a* typographi ſane errore, quem propagarunt Bipontini. Apud Cic. ipſum *ex* legitur. *ſinxit.* Guelf. *diſſinit.* mire.

vocent. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *vocant.* cum Voſſ. omn.

712.) quartae declinationis vocabula etiam ad ſecundam antiquitus accommodata narrant. Neque tamen memini qui ſcriberet *Senato*, dativo; cum *Senati*, genitivo, frequens ſit apud Salluſtium. vid. not. Crit.

a Cicerone — apud Ariſtot. — veriloquium. Cic. Top. c. 8. ubi haec diſputat citat ipſe Ariſtotelem, cujus locus eſt in libro περὶ ἑρμηνείας c. 2. §. 3 (Buhl. p. 16. Vol. 2.) τὸ δὲ κατὰ συνθήκην (λέγω), ὅτι φύσει τῶν ὀνομάτων οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ὅταν γένηται σύμβολον. et alibi in eodem libro. *verb. ex verbo* ipſe Cicero dixit, h. e. κατὰ πόδα μεταφρασθέν.

29 Haec habet aliquando usum necessarium, quoties interpretatione res, de qua quaeritur, eget: ut cum M. Coelius se esse hominem frugi vult probare, non quia abstinens sit (nam id ne mentiri quidem poterat) sed quia utilis multis, id est, fructuosus, unde sit dicta *frugalitas*. Ideoque in definitionibus
30 assignatur etymologiae locus. Nonnunquam etiam barbara ab emendatis conatur discerne- 79
re, ut cum *Triquetram* dici Siciliam, an *Triquedram; meridiem*, an *medidiem* oporteat, quaeritur, aliaque, quae consuetudini ser-
31 viunt. Continet autem in se multam eruditionem, sive illa ex Graecis orta tractemus, quae sunt plurima, praecipueque *Aeolica* ra-

aliaque — serviunt. Guelf. *alia quaeque —*. Goth. *aliquando consuetudini servit.* et sic vett. edd. Jens. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Venet. Rusc. Bad. it. Alm. Bodl. Turic. sed subjuncta etiam recepta. sensu non contemnendo, ubi opponuntur *nonnunquam conatur discernere* et *aliquando servit* h. e. praegravatur, obruitur. Praestare tamen videtur recepta.

M. Coelius — ne mentiri quidem. Qua occasione, et in qua oratione haec ita argutatus sit Coelius, proditum a scriptoribus non invenio. Moribus eum fuisse non magnopere sanctis ipse, qui defendit oratione, Cicero significat. Legent cum fructu tirones brevem de hoc Coelio commentarium a Paulo Manutio praemissum interpretationi epistolarum Coelii, quae efficiunt octavum Epistolarum Ciceronis ad Diversos librum. in ed. Graev. V. 1. p. 367 seqq.

Triquedram. Ab ἕδρᾳ sane. An a *quadra?*

meridiem. cf. Varr. de L. L. l. 5. p. 52. et Cic. Orat. c. 47. Prisc. p. 656. Velius Long. p. 2232.

aliaque — serviunt. h. e. in quibus consuetudo obliteravit etymon. vid. not. Crit.

Aeolica — declinata i. e. deflexa et mutata a communi Graecorum forma. ita mox iterum *declinata* §. 32. De hac Romanae linguae, cum Aeolica, cognatione docte agit Fosterus „on Accent" p. 92 seqq.

tione (cui eſt ſermo noſter ſimillimus) declinata: ſive ex hiſtoriarum veterum notitia, nomina hominum, locorum, gentium, urbium requiramus, unde *Bruti*, *Publicolae*, *Pici?* cur *Latium*, *Italia*, *Beneventum?* quae *Capitolium*, collem *Quirinalem*, et *Argiletum* ap-
52 pellandi ratio? Jam illa minora, in quibus maxime ſtudioſi ejus rei fatigantur, qui verba paulum declinata, varie et multipliciter ad veritatem reducunt, aut correptis aut

Pici. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *pithici.* Neque ullus Codex diſerte aſſertur pro recepta. Ioann. (qui tamen h. l. poteſt eſſe mutilus) et Alm. ſilentur, ut poſſis ſperare eos receptae cognitores et vindices. Turic. ſic: *Brutii et Pythici. Publicolae. Pithici* dant omnes vett. edd. praeter Badium, cujus nota fit probabile, ipſum de conjectura dediſſe *Pici.* Ea vera videtur ſcriptura. „*Pithici* unde dicantur non memini me legiſſe" ajunt totidem verbis et Pomponius Laetus et Regius. Neque ego. Nam de *pithecis* (τοῖς πιθήκοις) unde dictam narrat Ovidius inſulam Pithecuſas (Metam. 14, 90. cf. VV. DD. ad Heſych. voce Ἄριμος.) cogitare, alienum fortaſſe fuerit.

Ruhnkenio moderatore defendit Schardamus Leidae anno 1776 hanc theſin: „Latina „lingua eſt dialectus linguae „Graecae." vid. diſſertat. de Longino.

Bruti — Argiletum. Non eſt noſtrum horum nominum originem enarrare. Conſulenda ſunt Lexica. quae ad varios ablegabunt auctores, ut Varronem, Gellium, Feſtum, Servium, Virgilium, Ovidium, Livium. Varronis editio Bipontina magnam ſtudioſae juventuti utilitatem praeſtaret, ſi adjectus eſſet index. Nunc conſulendus Gothofredi index in Auctoribus Linguae Latinae. In nomine *Argileti*, etſi Virgilii auctoritas repugnat (Aen. 8, 345. 46. ubi vide Servium), *argillam* potius agnoſcemus quam *letum Argi*, conferemusque Athenarum Ceramicos et Lutetiae vicum tegularum (*tuileries*, quo vocabulo Ceramicum reddere ſolet Bartholomaeus in Anacharſide vid. cap. 12.).

ad veritatem. Eodem vocabulo ἔτυμον deſignat Cicero Orat. c. 48. „conſule veritatem, „reprehendet: refer ad aures, „probabunt."

porrectis, aut adjectis aut detractis, aut permutatis literis syllabisve. Inde pravis ingeniis ad foedissima usque ludibria dilabuntur. Sit enim *Consul* a consulendo, vel a judicando; nam et hoc *consulere* veteres appellaverunt; unde adhuc remanet illud, *Rogat*, *boni con-*
33 *sulas*, id est, bonum judices: *Senatui* nomen dederit aetas; nam iidem *Patres* sunt: et *Rex*, *rector* et alia plurima indubitata: nec abnuerim *tegulae*, *regulae*que, et similium his, rationem: jam sit et *classis* a calando, et
34 *lepus levipes*, et *vulpes volipes:* etianme a con-

dilabuntur. Guelf. *labuntur* cum quibusdam. Malim *delabuntur.* *Sit enim.* Ita et Guelf. nisi quod *Sic* pro *Sit*, frequenti in Codd. errore. cf. not. exeg. ad 1, 5, 49 *hic aut ille*. Tuentur nostram scripturam praeter memoratos Gesnero Codd. etiam Alm. Turic. et edd. Jens. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Venet. Rusc. Quod in prava lectione pro *vel* scripserunt *an* post Badium, id de mera, ut opinor, conjectura fecerunt.

etiamne a contrariis. Guelf. post *etianne* inserit haec: *interpretatione rectam sequendam improbandam contrariam*, quae verba, levi fluctuatione, plurimi exhibent Codd. Edd. autem vett. fere omnes, nisi quod Badius omisit. Rectissime

porrectis. Sic exquisite dici pro *productis* observat Ruhnkenius ad Rutil. Lup. p. 12. afferens nostrum locum cf. 1, 7, 14.

pravis ingeniis, i. e. pravitate ingeniorum. Nihil enim opus mutatione qualem tentari video.

consulendo vel judicando. Aliam *consulis* originem tradit Varro p. 24 et 242. De *consule* pro *judice* vid. Liv. 3, 55, 12 ad eumque Drakenb. Antiquam *consulendi* vim vid. et apud Festum in *consulas.*

tegulae regulaeque. Horum vocabulorum a *tegendo* et *regendo* originem dubiam facere poterat primae syllabae diversa quantitas.

lepus — vulpes. De omnibus hisce etymis consulenda Lexica. Id tamen animadvertendum hic, errare eos, qui cum Vossio in Etymologico, voce *lepus*, putent displicuisse Quintiliano hasce *leporem et vulpem* repetendi rationes.

trariis aliqua finemus trahi? ut *lucus*, quia, umbra opacus, parum *luceat?* et *ludus*, quia fit longiffime ab lufu? et *Ditis*, quia minime

fufpicatus erat Regius, notam eruditi cujusdam marginalem ab imperitis contextui fenfuum fuiffe infertam. Abfunt autem haec verba a Codice Vallenfi, ut refert Badius, item a Gothano. Silentium eorum, qui contulerunt, etiam Voff. omnes, Bernenfem, Ioannenfem iis carere fignificat. Illi tamen ego non nifi de Voff. 2. et Ioannenfi crediderim. Voff. 1. 3 et Bern. nimis cum Guelf. folent facere. Turic. omiffis τοῖς *et — volipes* inferit fpuria ifta. Gryphius, quique eo funt recentiores conftanter videntur omififfe alieniffimam fententiam, neque erat, cur Obrechtus quafi poftliminio eam reftitueret; fi maxime in Argentoratenfi fuo inveniebat. Immutavit tamen ille magnopere, de conjectura, opinor. Libuit hoc paulo copiofius exponere, ut tirones haberent manifeftum gloffae longioris exemplum, difcerentque etiam Codicibus diffidere, cum nimis abfurda praeferunt. cf. not. Crit. ad 1, 5, 29 *quia — alias rectum eft.* *ab lufu.* Guelf. et Turic. *a lufu.* Goth. (tac. Gefn.) *ab ufu*, cum Voff. 1. 3. *Ditis.* Ita Guelf. et Turic. cum plurimis Codd. et edd. vett. Sic argumentatio a divitiis petita melius procedit, quam in vulgata, quae etiam apud Gefnerum, *Dis.* ficut et Valerii Flacci 2, 296 *dite folum* facilius deducas a tali mafculino. Docet autem formam infolentiorem veram Servius ad Aeneid. 6, 273. Et pauca fane loca apud optimos fcriptores ubi nominativus legatur; Aufonius quidem aliquoties *Dis* in carmine, fed et *dis*, pro *dives* appellativo, apud Terent. Adelph. 5, 1, 8. Cf. VV. DD. ad Petron. c. 120. ubi *Ditis pater* recto cafu in verfu.

Oriebatur autem ille error, ex falfa conftitutione praecedentis fententiae, ubi legebant *Sitne — an* pro *Sit enim — vel*, ut apparet Etym. Voff. voce *Conful.* cf. not. Crit. ad §. 32. *Sit enim.* Varro de L. L. p. 29. prius etymon recte rejicit, pofterius male probat. cf. et Gell. 1, 18.

lucus. In proverbium abiit haec etymologiae ratio. Aeque mirabilem paene probat Varro de L. L. p. 8. ubi *caelum* a *celando*, „quod apertum eft.“ De ipfo etymo vide Lexica.

ludus. Intelligendus igitur h. l. aut gladiatorius aut literarius ludus. Qui hoc etymon, praeter Qu., referret, adhuc neminem inveni.

Ditis — dites. vid. not. Crit. Ab ipfis contra divitiis nomen repetit Cicero de Nat. Deor. 2, 29. qui confert Graecorum Πλούτωνα. Et bonis fane argu-

dives? etiamne *hominem* appellari, quia ſit *humo* natus? (quaſi vero non omnibus animalibus eadem origo, aut illi primi mortales ante nomen impoſuerint terrae, quam ſibi) et *verba* ab aëre verberato? Pergamus: ſic

mentis Spanhemius ad Ariſt. Plutum 727. oſtendit, confudiſſe interdum veteres utrumque Pluti et Plutonis nomen. vid. et Platonem in Cratylo p. Steph. 403. A.

hominem — humo. Hanc etymologiam Voſſius in Etymologico, voce *homo,* Varroni tribuit, non indicato tamen libro, aut fragmento, ubi legatur. Alii quoque, qui de ea agunt, Varronianam ſolent dicere. Meorum vero amicorum, meaque ipſius induſtria fruſtra inſumta fuit in loco Varronis inveniendo; et jam in eo legi prorſus deſpero. Accedit, quod Qu., mox (§. 37.) Varronis mentionem faciens cum reprehenſione, eidem non aſſignat hoc *hominis* etymon, neque priorum ullum eſt apud Varronem. Videtur ergo tempore Quintiliani in ore hominum verſatum hoc etymon (legitur etiam apud Iſidorum p. Gothofr. 1089.) et recentiorum eſſe error, a Varrone repetentium. Jam qui reputaverit parem rationem in Hebraico *Adam, Adama,* contuleritque Hebraicum *dam,* ſanguis, in quo itidem, ſicuti in terra, *adama,* eſt ruboris ſignificatio, pro quoque apud Graecos invenitur *αἷμα,* ſimili fortaſſe literarum d et h permutatione, quo accedit, quod a *χαμαὶ* eſt aliud *χθαμαλὸς humilis*, et ipſa *χθὼν*, quo minus otioſam putes literam *θ*; qui haec, inquam, omnia ſecum reputaverit, contuleritque adjectivum *humanus,* is fortaſſe non tantopere abhorrebit ab hoc etymo. Fuit haec variarum gentium in una re appellanda ſimilitudo mihi demonſtrata a Buttmanno V. C. qui ubi ſua de linguarum cognatione cogitata, largiſſima exemplorum copia innixa et ſuperſtitioſo Hebraicae antiquitatis ſtudio (quo olim VV. DD. ſolebant eſſe infecti et occaecati) vacua, cum eruditis communicaverit, gratiam fortaſſe inibit ab iis, qui opinionum novitatis et antiquitatis pariter ſecuri, veritatem unam ſectantur.

ante — terrae — quam ſibi. Quare *ἐπιχθονίους* Graeci dixerunt? Sed contra Quintilianum disputare, non attinet.

verba — verbera. Quam frequens et uſitata Grammaticis fuerit tam mira etymologia, docebit Voſſius in Etymologico. Et loca habes apud Gothofr. p. 826 ubi tamen cum hac noſtra conjungitur *verſandi*

81 perveniemus eousque, ut *ſtella*, luminis *ſtilla* credatur: cujus etymologiae auctorem, clarum ſane in literis, nominare ea parte, qua a me reprehenditur, inhumanum eſt. Qui 36
vero talia libris complexi ſunt, nomina ſua ipſi inſcripſerunt, ingenioſeque ſibi viſus eſt Cajus Granius *coelibes* dicere, veluti *coelites*,

inhumanum eſt. Cogitanti de mutatione τοῦ *eſt* in *eſſet* obſtat Ruhnkenius cf. not. Crit. ad 1, 6, 9. Fuerit tamen hic fortaſſe magis ferenda mutatio. *ſibi viſus.* Guelf. omittit *ſibi* cum plerisque Codd. Poſſunt tamen credi vindices vocis, qui non memorantur Voſſ. 1. 3. Bern. (quanquam magnopere conſentientes alioqui cum Guelf.) Bal. Ioann., modo ſint integri his locis. Neque prorſus neceſſarium eſt *ſibi*, ſicut Regio, poſtque hunc Burmanno videbatur. Potuit Qu. notare aliorum dementiam tale commentum admirantium, ut 1. 5, 67. *perſuaſum*, non erat ipſi perſuaſum Quintiliano, vid. ibi not. exeg. ad *Solitaurilia.* Similia fere de recepta ſentit Lochmannus Progr. 1789. *Cajus Granius.* Guelf. *gravius*, ſatis accedens ad receptum, niſi quod deeſt praenomen. Recepta quidem ſcriptura in nullo videtur eſſe Cod. neque mihi ſaltem quidquam compertum de Grammatico hujus nominis. Pleraeque edd. vett. dant *Cajus* ſine nomine, aliae *Gabinius*, ut Venet. In hac tanta fluctuatione eleganter conjecit Burmannus, reponendum eſſe *Gavius* vel *Gabius* qualis Grammaticus memoratur Gellio non uno loco, allatis ejus libris *de origine vocabulorum et verborum*, qui magnopere faciunt ad noſtrum locum. Etiam id

origo ab Iſidoro, ap. Putſch. p. 783. 2052. 2307.

ſtella — ſtilla — inhumanum eſt. Qui praeter eum, quem h. l. ſignificat Qu., hoc etymon probaret, Voſſius in Etymologico neminem invenit. De viro autem, quem intellexerit Qu., conjectura eſt incerta; Burmannus de Palaemone cogitat vid. 1, 4, 20. *Eſt* vide in not. Crit.

libris complexi. Segregat horum vanitatem ab eorum errore, quibus una et altera tam prava exciderit etymologia in ſermone familiari, aut aliud diſputando in libris.

Granius. vid. not. Crit.

coelibes — coelites. Quantopere etiam hoc veteribus placuerit, oſtendit item Voſſius l. c. Loca Grammaticorum haec ſunt: Feſt. s. Paul. in h. v.

quod onere gravissimo vacent, idque Graeco argumento; ἠϊθέους enim eadem de causa dici

egregiam hanc conjecturam persuadet attendenti, quod Gell. 5. 19 affertur ex iis libris maxime contorta et plane hujus *de coelibe* similis etymologia vocis *parcus*, qui sit *par arcae*, merito explosa Favorino; cujusmodi praeterea alia ejusdem Gavii Bassi tanguntur commenta. Accedit suffragium Cod. Bern. expressum dantis nomen *Gavius*, in quo mirari subit diversitatem a Guelf., etsi levem. Non paucis iisque docte expositis argumentis firmat hanc emendationem Burm., quae studiosis legenda sunt omnino. Illud tamen ab opere Gavii Bassi etymologico petitum ei reliquit inveniendum, qui esset inspecturus ipsum Gellium. Q. (non C.) Granius Praeco, Lucilii familiaris, cujus in fragmentis ejus legitur nomen, memoratur a Cicerone in Bruto c. 43 et 46, de Orat. 2, 60 et 70. Epp. 9, 15. Pro Planc. 14., homo dicacissimus. Sed ejus persona hinc videtur aliena.

argumento; ἠϊθ. Guelf. inf. *innuit.* Goth. (tac. Gesn.) *juvit*, cum Voss. 1. et edd., (usque ad Gryph. qui primus omisit verbum), quantum video, omnibus. Codd. quidem cum a Gibs. tum a Burm. silentur, negligentia sane; cum ne edd. quidem ullae memorentur. Nam verissimum puto hoc explementum. Nolui tamen paucos sequi Codd., cum tot viderentur obstare.

Donat. ad Adelph. 1, 1, 18. Isid. p. Gothofr. 1070. Priscian. p. Putsch. 547. Beda 2333 (ubi, si me audias, pro priore *Caelebs* leges *Caeles*, quoniam *iter* inesse voci observatur, quod apparet quodammodo genitivo *Caelitis;* neque sine hac mutatione rationem habet probabilem bis facta ejusdem vocis mentio. Firmat emendationem Isidorus l. c. eadem tradens Bedae, ubi *Caeles* expressum est, item Augustinus apud Putsch. p. 1983). O dura Scaligeri ilia, qui ab irrisione vindicare hoc etymon sustinuerit! vid. de Causis L. L. l. 1. c. 12. Bene tamen actum nobiscum, quod tam coelestem vitam non egit Scaliger. Alioqui nobis Achilles ex isto Peleo non esset natus.

ἠϊθέους. cf. Timaei Sophistae Lexicon in h. v. ubi Ruhnkenius, praeter Lexicographos allatos, docet loco Platonico alteroque Dionysii Hal. *coelibes* sic appellari. Plutarchi locum memorat Budaeus in Comment. Gr. L. p. (ed. Bas.) 874. sed quem, nequaquam designatum, quaerere non vacet. Stephanus in thesauro dubitare videtur de hac significatione. Usurpat ita et Demosth. contra Neaer. p. Reisk. 1352 *Φιλόστρατον — ἠΐθεον ἔτι ὄντα.*

affirmat. Nec ei cedit Modeſtus inventione. nam, quia *Coelo* Saturnus genitalia abſciderit, hoc nomine appellatos, qui uxore careant, ait. L. Aelius *pituitam*, quia petat

careant, ait. Sic *Guelf.* cum plerisque Codd. et edd. usque ad Gryph. fere omnibus. Ille, itemque recentiores, ex conjectura Regii ſcribunt *at*, dirimuntque hunc in modum: *careunt. At* cet. Regium nullo Codice auctore ſic legiſſe, apparet ex ipſius nota. Secuti tamen eum jam tum Locat. Ruſc. Codd. qui ſilentur, ſunt Ioann. Voſſ. 1. Alm. Ait Regius, referendum eſſe ad ſuperius: *ingenioſeque viſus eſt ſibi dicere.* Cujusmodi hyperbaton vix poetae permittatur. Neque *appellatos* ſic habet unde pendeat, niſi forte eodem, quo *pituitam*, referas. At inferius *cedit*, quod vetat huc usque pertingere vim verbi *dicere.* Etiam Badius in nota diſerte rejicit mutationem Regii. *L. Aelius.* Guelf. *Melius.* Ceteri plerique *Laelius* vel *Lelius*, et Badius „audaculi," inquit, „inter „L. et Ae poſuerunt punctum." Eorum tamen non magna, opinor, audacia fuit, cum praeſertim non pauci Codd. omittant L. quo minus dubites, quin *Aelium*, non *Laelium*, voluerint dare antiquiſſimi librarii. Sed, ut dicam quod ſentio, magnopere mihi blanditur Guelferbytani ſcriptura *Melius.* Omnis alia ratio abruptior et confragoſior eſt, quam pro Quintiliano. Si maxime Geſneri et aliorum ſcripturam praefers: *At L. Ael.*, praeter eam, quam modo tetigi, obſcuritatem, nexus in iſto *At* non eſt magnopere artus. Absque ulla autem conjunctione durior etiam, fateor, commiſſura. Fortaſſe poſt *ait* tamen recte ſcribas *At* quod facile intercidebat in hiſce tam ſimilibus clauſulis: *careāt ait at.* Quanquam praepoſtera h. l. videtur oppoſitio ſignificata τῷ *At.* Mollis autem videtur tranſitus, ſi etiamnum de *Modeſto* agatur, dicaturque is *pituitam melius* putare appellatam *quia petat vitam*, quam *coelibes* a Coeli caſtratione.

Modeſtus. „Julius Mode„ſtus, C. Julii Hygini Auguſti „liberti libertus in ſtudiis atque „docrina veſtigia patroni ſecu„tus." Suet. illuſtr. Gr. c. 20. Saepe eum ad partes vocat in Grammaticis Chariſius Soſipater, etiam Gellius ejus *quaeſtionum confuſarum* libros memorat, 3, 9 et Martialis 10, 21, 1. inter claros Grammaticos nominat.

L. Aelius. cf. not. Crit. ad 1, 5, 61 *Caelium.* ſed vide et hic not. Crit.

37 vitam. Sed cui non post Varronem sit venia? qui *agrum*, quod in eo *agatur* aliquid; et *graculos*, quia *gregatim volent*, dictos Ciceroni persuadere voluit (ad eum enim scribit); cum alterum ex Graeco sit manifestum duci, 82
38 alterum ex vocibus avium. Sed huic tanti fuit vertere, ut *merula*, quia sola volat, quasi

ad — scribit. Nolui diutius abesse verba, in recentioribus edd. (a Gryphio inde) omissa, cum vett. edd. omnes praeferant, ut et Codd., puto, omnes. Iis, quos parenthesin hanc dare, adhuc monuerunt VV. DD. accedit Guelf., neque quidquam habent ea verba indignum Quintiliani oratione, quanquam, Codd. auctoritate minus probata, poterant videri glossema. Urget Gesnerus in hujus parentheseos defensione, cum non omnes de L. L. libri a Varrone Ciceroni fuerint inscripti, necessarium fere videri tale additamentum. Priores quarto, qui primus est inter servatos, Septimio se misisse narrat ipse auctor, tres postremos 7. 8. 9. *de analogia* segregasse videtur a reliquo opere. Qui non memorantur Codd. nostrae lectionis vindices, hi sunt: Voss. 1. 2. 3. Bern. *huic — vertere.* Guelf. *hoc*, qua in scriptura mira et paene dolenda est Codd. constantia, nam praeter Bern., qui nonnisi negligentia conferentis omitti videtur, unus est Bodlej. qui speciem habeat receptam dantis, quoniam cum duobus Britannicis non memoratur a Gibs. Vett. edd. usque ad Gryphium omnes dant *hoc*, pro quo se malle, *huic* significat Badius, nihil tamen se mutare. Obrechtus reduxit veterem scripturam. Equidem istam scripturam quomodo interpreter, plane non habeo. Inest praeterea sua difficultas etiam τῷ *vertere*, pro quo conjecit Gallaeus *veritas*, significatu quem vidimus 1, 6, 32, magnopere plaudente Gesnero; et habet sane, quo blandiatur, conjectura. Sensus tamen loci paene

Varronem. *Ager* L. L. l. 4. p. Bip. 9. (sed Graecum vocabulum indidem fere repetit) *Graculi*, *merula* p. 23. De hisce etymis consule, si vacat, Vossium in Etymologico, apud quem multa bonae frugis invenies cogitata.

Ciceroni. Ei inscripti sunt, quos integros nobis reliquit vetustas libros, de Latina Lingua.

ad — scribit. vid. not. Crit.

vertere. h. e. significationem alicujus vocabuli alterius significatione mutare, ut *meri* et

mera volans nominaretur. Quidam non dubitaverunt etymologiae subjicere omnem

totus mutatur hac correctione adoptanda. Duplex enim est significatio formae notissimae *tanti est*. Aut id, quod hisce verbis jungitur tanquam subjectum, pretium est mercis emendae, aut merx ipsa, quae emitur. Cum Cic. Catil. 2, 7 „Et mihi" ait „tanti hujus invidiae tempestatem subire, dummodo" cet. apparet subjectum sententiae τὸ *subire* cet. non esse mercem, quae ematur, sed pretium, quo ematur, quod nimium videri in hac re negatur. Contra Coelius ad Cic. Epp. ad Div. 8, 14 „Tanti non fuit Arsacen capere, ut careres" cet. τὸ *capere* cet. mercem intellexit, quae carendo emeretur, eamque tanto pretio significavit indignam. Plurima in utramque sententiam exempla possunt inveniri apud poetas, qui hac pretii et mercis imagine saepissime solent uti. Non equidem statuerim, utra harum significationum frequentior fuerit Romanis. Id tamen apparet pretii sensum a nostra recentiorum ratione esse alieniorem, quare diffidendum videtur iis correctionibus, quae mercis significationem pro pretii inducunt. Ita sine idonea causa sollicitarunt versum Martialis 8, 69, 4 „tanti Non est ut placeam tibi, perire." pro quo malint „ut peream, tibi placere." Vides mercem factam de pretio. Sensus receptae: Nimium tibi placendi pretium est perire. Jam si, Gallaeo suadente, locum occupat *veritas*, merx sit ista veritas, cum *vertere* esset pretium, quod non nimium putasset Varro, ut *merulam* faceret *meram volantem*. Sensum *vertendi* h. l. conatus sum interpretari, ubi tamen suspicor paene, aut mendam subesse loco, aut propriam et legitimam apud Grammaticos fuisse *vertendi* significationem, quam equidem ignoro. Ceterum Gallaei conjectura non magnopere est lenis, inque ea ratione *nominaret* convenientius legi videtur, quam *nominaretur*, nisi obstaret nominativus in nomine, *merula — volans*.

solius. Nisi forte intelligitur inversio et permutatio literarum. Nam *ordinem omnem invertere et perturbare*, quod fortasse probaverit aliquis, id equidem tam abrupte significari non crediderim. vid. not. Crit. Varronianum autem *merulae* etymon recte videtur defendere Vossius in Etym.

subjicere. *Subjiciendi* significationem vide in not. Crit. ad 1, 4, 20 *species*. Omnes igitur appellandarum rerum causas credebant illi species etymologiae, ut nullum vocabulum mero casu usurparetur. Ea erat Stoicorum opinio.

nominis caussam: ut ex habitu, quemadmodum dixi, *Longos* et *Rufos*; ex sono, *strepere*, *murmurare*; etiam derivata, ut a *velocitate* dicitur *velox*; et composita pleraque his similia, quae sine dubio aliunde originem ducunt, sed arte non egent, cujus in hoc
39 opere non est usus, nisi in dubiis. Verba a *vetustate* repetita, non solum magnos assertores habent, sed etiam afferunt orationi majestatem aliquam, non sine delectatione: nam et auctoritatem antiquitatis habent, et, quia intermissa sunt, gratiam novitati similem pa-
40 rant. Sed opus est modo, ut neque crebra sint haec, neque manifesta, quia nihil est odiosius affectatione; nec utique ab ultimis

composita pleraque. Guelf. *pluraque*, ut sejungatur a τῷ *composita.* Ita et Goth. et Voss. 1. Ceteri Codd. silentur. Edd. cum Guelf. faciunt: Locat. Rufa. In textu Bad. qui in margine ponit *pleraque.* Veneta 1494 haec dat: *composita et pleraque.* In recepta displicet, quod *composita* dicuntur *similia derivatis* (*hisce* an *omnibus* id enim diserte non apparet, quanquam prius unice verum puto), quae similitudo qualis sit, dubites. Puto tamen intelligi aeque facilem et manifestam *compositionem* atque erat *derivatio* in voce *velox.* Expeditior hoc nomine videtur Codd. ratio, in qua tamen non apparet, cujusmodi vocabula possint intelligi, quae, neque *derivata* neque *composita*, tamen horum utrique sint similia. Malui igitur relinquere receptam, etsi diffidens ei.

quemadm. dixi. 1, 4, 25.

Longos — Rufos. Accusativos refer ad *subjicere*, neque opus erit mutatione, quam solus Obrechtus tentavit, haec dans: *Longus — Rufus*, nullo auctore.

composita pleraque. vid. not. Crit.

magnos assertores. Horum nobilissimi inter eos, quorum libri superstites, sunt Sallustius et (quem ipse Qu. 1, 7, 19 *amantissimum vetustatis* dicit) Virgilius cf. nostr. 8, 3, 24-30.

et jam obliteratis repetita temporibus, qualia
83 sunt *topper*, et *antigerio*, et *exanclare*, et
prosapia, et Saliorum carmina, vix sacerdotibus suis satis intellecta. Sed illa mutari ve- 41
tat religio, et consecratis utendum est: oratio

exanclare. Ita omnes h. l. Codd. et edd. Quod enim Gesnerus narrat Goth. dare *exandlare*, id male aut vidit, aut scripsit. Est *exandare*, facili errore ponendi d pro cl. Utrum vero sic ubique sit scribendum, an *exantlare* ubique, an duplex verbum sit agnoscendum et suo loco alterutrum ponendum, quaeritur inter VV. DD. Equidem in tanta fluctuatione Codd., ubi *e* an *t* scribendum, magnopere dubitem, diversitatem ullam in hac scriptura agnoscere. Ducit eo fere Festi et Nonii auctoritas, alterius a Graeco ἀντλεῖν repetentis, alterius *exhaurire* interpretantis, ut malis semper per *t* scribere. *Anculos* et *anculare*, quae memorat Festus in *Ancillae*, pertinere ad *exanclare*, nullo idoneo argumento efficitur. Cf. et *anclam*, hauriendi instrumentum, de qua agit Salmasius ad Vopiscum (Hist. Aug. Scriptt. T. 2. p. 774.). Wolfius Tuscul. 1, 49 reposuit *exanclavisset*. Simplex aperte pro haurire, apud Priscianum est ex Andronici Odyssea p. 684 *unclabatur* per *c*; et (cum in Codd. semper *exancl.* per *e*) sonum *tl* Graecum, sibi ignotum, videntur mutasse suo *cl.* *consecratis.* Guelf. *congregatis*, cum plerisque. Sed *consecratis* tuetur Goth., et alii sine dubio.

topper — antigerio. vid. Lexica, quae Ciceroni ipsi haec usurpata docent. cf. et not. Cr.

Saliorum carmina. Non erant typis distinguenda haec duo vocabula (ut factum a plerisque editoribus), ne forte quis putaret ipsa ea esse ab ultimis temporibus repetita, sicuti modo recensita verba. Fateor tamen me haerere in iis. An verba intelliguntur talia, quae ex Saliorum carminibus ad sacra, ritusque certos denominanda mutuari coguntur oratores? Interpretationem Saliorum carminum scripsit C. (an L. resp. ad 1, 5, 61. not. Crit. *Caelium*) Aelius, teste Varrone de L. L. 6. p. Bip. 80. Fragmenta horum carminum collegit et enarravit Gutberlethus in lib. *de Saliis* (Franeckerae 1704), qui quatuor haec vocabula, modo a Quintiliano posita Saliaribus carminibus assignat. An legebat is: *e — carmine — intellecto* pro hisce: *et — carmina — intellecta?* Nihil tamen monet, et p. 118 receptam citat loci scripturam.

vero, cujus summa virtus est perspicuitas, quam sit vitiosa, si egeat interprete? Ergo, ut novorum optima erunt maxime vetera, ita
42 veterum maxime nova. Similis circa *auctoritatem* ratio. Nam etiamsi potest videri nihil peccare, qui utitur iis verbis, quae summi auctores tradiderunt, multum tamen refert non solum, quid dixerint, sed etiam quid persuaserint. Neque enim *tuburchinabundum* et *lurchinabundum* jam in nobis quisquam

quam sit vitiosa. Codd. ad unum omnes, ut et edd., dant *fit*, neque est ferenda Francii conjectura, *fit* pro eo optantis, quam etiam recepit Gesn. Mire! *lurchinabundum.* Ita Goth. et Guelf. (nisi quod omisso apice hic dat *lurchiab.*) cum

circa auctoritatem. *Auctoritas* hic segregatur a *vetustate*; exempla vero, quae subjiciuntur, non tam ad ipsa verba spectant, quam ad verborum formas. Neque enim *tuburchinabundum*, *lurchinabundum* (de quibus vide Lexica) ob ipsorum verborum vetustatem attulit, sed ob insolentiam verbalium in *bundus* ab his verbis formatorum. Ita *lodices*, ob generis mutationem, *gladiola*, ob generis (de quo respice ad 1, 5, 16.) et fortasse etiam deminutivi infrequentiam (vid. de eo mox not. Crit.). *Parricidatum*, tanquam insolens substantivum, *collos* itidem ob genus notavit. Inest tamen ipsi huic auctoritati, vetustatis quoque aliqua significatio, quoniam subjicit, „quae nec ipsi „jam dicerent." Nimirum *Calvus*, etiam *Pollio et Messala* poterant Quintiliano videri inter antiquos quodammodo referendi. *Tuburcinari* et *lurcari* s. *lurcinari* (vid. not. Crit.) nobis quidem hodie videntur maxime obsoleta, cum raro legamus apud scriptores. Ejus rei causa tamen est in ipsorum verborum natura, ex plebejo et quotidiano sermone petitorum, quae fere nonnisi apud Comicos possint inveniri. Talia autem vocabula, diu intermissa ab eruditis aureae aetatis scriptoribus, solent esse sequioribus istis, Appulejis et si quis recentior, etiam Ecclesiasticis, cum Luciliis, Enniis, Plautis, Lucretiis communia. Non fuerunt ea delita interim, sed, quotidiano usu trita, in libros non sunt admissa.

ferat, licet Cato sit auctor; nec *hos lodices*, quanquam id Pollioni placeat; nec *gladiola*, atqui Messala dixit; nec *parricidatum*, quod in Caelio vix tolerabile videtur; nec *collos*

plerisque Codd. et edd. vett. quidem omnibus. Neque erat quod Regii conjecturam, *lurchabundum*, tam cupide arriperent editores recentiores omnes. Est enim apud Appulejum Orat. de Magia S. Apolog. T. Bip. 2. p. 80 *collurcinatio* ex Codd. defensum ab Elmenhorstio, in cujus scripturae auxilium venit *Claudiani Mamerti*, seculi 5ti scriptoris, *de statu animae* locus, expressus, secundum probabilem VV. DD. conjecturam, ex illo Appuleji loco ubi pro *collucernationibus* rectius leges *collurcinationibus*, vid. Gesn. in Thes. In altero vocabulo *tuburch.* aliqua etiam est fluctuatio Codd. Guelf. dat: *tuburchiab.* Goth. (tac. Gesn.) *tiburchipab.* Edd. vett. fere dant *tiburch.* non *tuburch.* Hoc tamen, cum Plauto et Nonio, tuentur Codd. Guelf. Bern. et Bodl. In Burmanni quidem excerptis plura a conferentibus, ipsoque etiam typographo, turbata suspicor. Illud miror, Gibsonum ad *lurchabundum* (sic enim dat et ipse) nullam memorare suorum Codd. varietatem. Multum tamen abest, ut eos cum recepta conspirare putem. Ceterum quod in utraque voce Codd. omnes aspirationem praeferunt, cum apud alios scriptores legatur *tuburcinari*, *lurcinari*, et leve est, et facilius intelligitur ex loco Valerii Probi p. Putsch. 1455 „pulcher, Or„chus, lurcho, sic in antiquis." ubi tamen *antiquitatis* significatio finienda ex nostro 1, 5, 20. Cic. Orat. c. 48 et Charis. p. Putsch. 56. *placeat.* Guelf. *placet.* Non male, vide tamen ad Prooem. tot. op. 18. not. exeg. *gladiola.* Non est contemnenda scriptura, quam Regius in Commentariis, tanquam a se inventam, interpretatur, *gladiolam* ut ad solum genus spectet. In nullo quidem Codice legitur, sed dant eam edd. Venet. Viart. Ald. Badius, se *gladiola* non *gladiolam* legere, narrat. *Caelio.* Guelf. *C. Elio.* Hic quidem de *Aelio Stilone* non cogitandum, ad quem Historiam suam scripsisse dicitur Caelius Antipater. vid. not. Crit. ad 1, 5, 61.

Caelio. Hunc equidem historicum acceperim. (vid. ad 1, 5, 61.). Nam rudius, quo scripserit, aevum significari videtur iis verbis: *in Caelio vix*, quae sic interpretor: ne in Caelio quidem; etsi rudiori seculo scribentem. „Sed hic „omnino rudis," de eo loquens ait Cicero Orat. c. 69. cf. de legg. 1, 2.

mihi Calvus perſuaſerit: quae nec ipſi jam
43 dicerent. Supereſt igitur *conſuetudo:* nam fuerit paene ridiculum malle ſermonem, quo locuti ſint homines, quam quo loquantur. Et ſane quid eſt aliud *vetus ſermo*, quam vetus loquendi conſuetudo? Sed huic ipſi neceſſarium eſt judicium, conſtituendumque in primis, id ipſum quid ſit, quod *conſuetudinem*
44 vocemus. Quae ſi ex eo, quod plures fa- 84
ciunt, nomen accipiat, periculoſiſſimum dabit praeceptum, non orationi modo, ſed (quod majus eſt) vitae. Unde enim tantum boni, ut pluribus quae recta ſunt placeant? Igitur ut *velli*, et *comam in gradus frangere*, et *in balneis perpotare*, quamlibet haec invaſerint

locuti ſint. Ita Voſſ. 2. et vett. edd. ante Gryph. Rec. *ſunt.*

Calvus. C. Licinius Calvus, Ciceronis aequalis, orator. Memoratus et laudatus Ciceroni Brut. 82. ubi confer Wetzelium. ad Div. 15, 21. Saepe Calvi meminit noſter.

Supereſt — conſuetudo. Hic poſtremus eſt ſermonis fons. Recenſiti ſunt ante hunc quatuor: Analogia, Etymologia, Vetuſtas, Auctoritas. Et talem diviſionem ipſe indixerat, capitis initio §. 1 — 3.

Unde — boni ut. Eadem ſtructura in Declamm. Qu. p. 132 „Unde tantum boni „ut." *Οἱ κακοὶ πλεῖονες*, Biantis ſententia.

velli — comam — frangere — perpotare. Pilis evellendis laevigabant cutem delicatuli, qualem Juvenalis appellat *reſinatam juventutem* Sat. 8, 114. Comam in *annulos* (cincinnos) eorum *gradus* (cf. noſtr. 12, 10, 47) formabant. Pro *gradibus* dixit *ordines* Juvenalis 6, 502. Neronis in hoc genere deliciae memorantur a Suetonio c. 51. Neque alienum hinc verbum *frangendi*, quod ſolicitatum fuit, ut ſcriberetur *fingere*, cum omnia mollities *frangere* ſoleat dici a veteribus, et hic crines vere quodammodo *frangantur*. Quo minus cogites de mutando τῷ *frangere* attende locum Senecae patris Controv. l. 1. prooem. ubi itidem de luxuria conque-

civitatem, non erit consuetudo, quia nihil horum caret reprehensione; at *lavamur*, et *tondemur*, et *convivimus* ex consuetudine: sic in loquendo, non si quid vitiose multis insederit, pro regula sermonis accipiendum erit. Nam, ut transeam, quemadmodum vulgo imperiti loquuntur; tota saepe theatra, et omnem Circi turbam exclamasse barbare

lavamur — tondemur. Ita Guelf. Goth. Bodl. Bal. quod attinet ad posterius Voss. 2. Edd. quidem usque ad Gryph. omnes et revocavit passivum in utroque Obr. Recentiores activum dant utrobique. *Lavo* sic dici intransitivo vel passivo significatu notum, de *tondendo* controversia est. Pseudo-Turnebus quos vetustos Codd. viderit, in quibus essent activa, ignoro. Si Codd. addicerent, equidem Burmanno tuenti ea facile obtemperarem, praesertim de *lavando.* Nunc dum Codd. scripturam restituo, vitio eam certe carere, confido. cf. Varr. de L. L. 8. p. Bip. 155 „in toto corpore potius — *lavamur*, in partibus „*lavamus.* quod dicimus *lavo manus.*" Quem quidem veram locutionis rationem non perspexisse apparet. Codd. non memorati, in quibus tamen omnibus receptam a recentioribus inveniri, vix puto, hi sunt: Alm. Ioann. Voss. 1. 3. Bern. in priore voce Voss. 2.

rens ait *capillum frangere.* p. Bip. 61 extr. Balneorum luxuria decantata veteribus, quae hic cum bibendi intemperantia conjuncta ostenditur. quod in Commodo memorat Lampridius c. 11.

quemadmodum — loquuntur. Haereo quodammodo in hoc indicativo, pro quo malim conjunctivum, nisi forte sic est accipienda locutio: *transeam eum modum, quo s. ad quem — loquuntur.* Consentiunt Codd. et edd.

tota — exclamasse barbare. Ne plures quidem, ubi errant, consuetudinem facere, hoc exemplo ostendit Qu., cujus locum male interpretatur Pavius (Recherch. sur les Grecs p. 190.), quasi plebem Romanam semper βαρβαρίζουσαν voluerit notare. Neque enim de plebe sola agitur, cum *imperiti* jam memorati sint, neque de re frequenti, sed ejusmodi, qualis non semel acciderit. Recte hoc monet eruditus libri κριτὴς A. L. Z. Dec. 1795. p. 475. Quam contra elegantes theatra aures habuerint in numeris judicandis, exemplo est locus Cic. de Orat. 3. c. 50.

ſcimus. Ergo conſuetudinem ſermonis, vocabo conſenſum eruditorum; ſicut vivendi, conſenſum bonorum.

VII. Nunc, quoniam diximus, quae ſit loquendi regula, dicendum, quae ſcribentibus cuſtodienda: quod Graeci ὀρθογραφίαν vocant, nos *recte ſcribendi ſcientiam* nominemus. Cujus ars non in hoc poſita eſt, ut noverimus, quibus quaeque ſyllaba literis conſtet (nam id quidem infra grammatici officium eſt) ſed totam, ut mea fert opinio, 85
2 ſubtilitatem in dubiis habet: ut longis ſyllabis omnibus apponere apicem ineptiſſimum eſt, quia plurimae natura ipſa verbi, quod ſcribitur, patent: ſed interim neceſſarium, cum eadem litera alium atque alium intellectum, prout correpta, vel producta eſt, facit: ut *malus*, utrum arborem ſignificet,

ſed interim. Goth. (tac. Geſn.) cum ſido ſuo Achate Voſſ. 2. *ſic interim.* Hac ſcriptura tota argumentationis ratio immutatur. In recepta hoc de *apice* ſimilitudinis cauſa ſolum affertur, ut officium ὀρθογραφίας in dubiis tantum eſſe doceatur. Si *ſic* legis, jam ipſa argumenti tractatio orditur, et eſt ante *Ut* (quo deinceps refertur *ſic*) maxima diſtinctione interpungendum. Id quidem apparet, Quintilianum in ſequentibus jam ipſam docentis perſonam tueri, neque de ſolo exemplo cogitare, ut, ſi recte habet recepta, oblitus videatur primi conſilii afferendae hujus ſimilitudinis. *malus, utrum arborem.* Guelf. *utrum* omittit cum Voſſ. 3. Non prorſus male. Edd. quidem ſolum video Gryphium (1544) qui *utrum* non praeferat.

totam — in dubiis habet. Ita modo etymologicae *artis uſum* eſſe negabat niſi *in dubiis.* 1, 6, 38.

apponere apicem. vid. not. Crit. ad 1, 5, 23 *ut apice circumducta.*

an hominem non bonum, apice distinguitur; *palus* aliud priore syllaba longa, aliud se- 3
quenti significat; et cum eadem litera nominativo casu brevis, ablativo longa est, utrum sequamur, plerumque hac nota monendi sumus. Similiter putaverunt illa quoque ser- 4
vanda discrimina, ut *ex* praepositionem si verbum sequeretur *specto*, adjecta secundae syllabae *s* litera, *exspecto:* sed si *pecto*, remota *s* scriberemus. Illa quoque servata est 5
a multis differentia, ut *ad*, cum esset praepositio, *d* literam; cum autem conjunctio, *t*

litera, exspecto; sed si. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *exspecto sed*, non male sane, quoniam diserte repetere verbum, quod facile intelligebatur, non erat necesse. cf. not. Crit. ad 1, 6, 21 *avere est enim.* Etiam Voss. 3. omittit *exspecto.*

pecto. Guelf. *expecto.* male. Voss. 3. haec dat *sed peto* pro *sed si pecto.* *Peto* quidem pro *pecto* blanditur; quoniam inauditum est verbum *expecto* ab *expectendo*, quod etiam Burm. observat. Sed videtur similitudo pleniór requiri quam quae est in *specto* et *peto.* Putschianorum Grammaticorum ratio quidem non usquequaque manifesta est, ut Velii Longi p. 2226 ubi *expectare illum volo* et *spectare mihi placet* ita vicissim opponuntur, ut videatur Grammaticus illud ex hoc compositum non credidisse. Similiter disjungit haec Caper p. 2242. item Agroetius p. 2267. Recte compositionem agnovit Scaurus p. 2258. Beda p. 2354 idem habet exemplum, quod Qu. ubi *pecto* explicat per *pectino.* [illegible]*ta s.* Guelf. omittit *s.* cum Voss. 3. rectissime.

ex — sequeretur. Cave accusativum *praepositionem* referas ad *scriberemus* in fine sententiae, pendet ab *sequeretur.*

pecto. vid. not. Crit. Ceterum praeceptum hoc orthographicum Quintiliano placuisse, equidem non puto. Improbationem videor colligere ex istis: *putaverunt* (non ipse igitur putavit) *Frigidiora his* (ergo etiam haec frigida). Quis tandem pronunciabit *ecsspecto*? Rejiciunt etiam hanc geminationem literae *s* Priscianus p. 558 et 995. et Velius Longus p. 2226. hic quidem in ipso *expectandi* exemplo.

acciperet: item *cum*, si *tempus* significaret; per *q. u. o. m.*; si *comitem*, per *c* ac duas se-
6 quentes, scriberetur. Frigidiora his alia, ut

item cum. Guelf. *itemque cum.* Ita plerique Codd. et edd. ante Gryph. omnes, neque erat operae pretium mutare.

per q. u. o. m. — sequentes scriberetur. Ita plane Guelf. Goth. (tac. Gesn.) pariter cum eo omittit *si vero causam per q* et mox *u u.*, quorum utrumque dant omnes edd. a Gryphio inde. Vett. quidem mearum nulla, sed omnes sic: *per q. si comitem per c. Si vero quum per q. ac duas sequentes u. u. scriberetur.* Apparet, ex hac tam praepostera scriptura nihil immutatum nisi *causam* pro *quum*, et id quidem sine ullo auctore. Quod commentum cui debeatur, nondum invenio. Regius enim non diserte proponit, etsi eo tendit fere ejus nota. Jam triplicem illam significationis τοῦ *cum* distinctionem, mera nobis peperit Criticorum sedulitas. Facile intelligitur, errore librarii, ad priora aberrantis oculo, natum illud, quod habent vett. edd., omittunt autem sat multi Codd. (praeter nostros Alm. Voss. 1. 3. et ed. Andr.), *si vero quum per q.*, cujus praecipitata correctione factum est, ut tam diu vulnus curari nequiret. Etiam literae istae *u u*, plane sunt ejiciendae, quas, praeter nostros Codd. omittit Voss. 3, et plures profecto, modo recte essent excussi. Scriptura libri veteris (Florentini) videri potest apud Regium, si modo accurate excerpsit. Omittit tamen et ipsa: *Si vero causam per q.* Aliquid simile nostrae rationis, sed obscurius, habet Scoppa in Gruteri Face Vol. 1. p. 951.

per c — sequentes scriberetur. *Duae sequentes* sunt *u* et *m*, quas, modo in integra voce *cum* positas, repetere noluit, taedium cavens, cum attendenti satis manifestus esset sensus. Etiam hanc scribendi differentiam vereor ut probet Qu. Marius quidem Victorinus p. Putsch. 2460 eam commendat, diserte addens, ne a veteribus quidem ullam pronunciationis diversitatem fuisse observatam, sed utramque scripturam legi solitam esse: *cum.* Scaurus p. 2261 refert quorundam de hisce distinguendis opinionem, neque tamen videtur probare. Priscianus scripturam *qum* pro *cu* solis antiquis assignat p. 560. Eam quoque differentiam, quam hodie religiose tuemur, inter *ad* et *at*, contemnere Quintilianum putem. Item *quotidie* mox, ut putidum, rejicit. In hoc ipso tamen vocabulo discrimen aliquod comminiscitur Beda p. 2344. Cassiodorus commendat *quotidie* p. 2284. Sed sunt isti ἄψυχοι et ὀψιμα-

quicquid, *c* quartam haberet, ne interrogare bis videremur: et *quotidie*, non *cotidie*, ut ſit, quot diebus. Verum haec jam etiam inter
86 ipſas ineptias evanuerunt. Quaeri ſolet, in 7
ſcribendo praepoſitiones, ſonum, quem junctae efficiunt, an, quem ſeparatae, obſervare conveniat; ut cum dico, *obtinuit* (ſecundam enim *b* literam ratio poſcit, aures magis au-

cotidie. Guelf. *cottidie*. *jam etiam inter*. Ita Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) cum Alm. et Voſſ. 2. et edd. vett. ante Gryph. Recentiores omittunt *etiam*. Codd. non memorati h. l. ſolent alias cum iis facere, quos *etiam* dare vidimus. Quod autem Burmannus putat, loco motum fuiſſe *etiam* et ponendum eſſe poſt *Quaeri*, id mihi quidem non perſuadet, qui putem a voce *Quaeri* juſtam demum propoſiti tractationem incipere, cum adhuc prooemium fere legerimus.

ctis, et, qui hodie in primis eruditi ſibi videntur in talibus ſcripturis, etyma venantibus, a pronunciatione alienis, ab ipſa veterum auctoritate deſtituuntur. Vereor autem ne moleſta haec ſedulitas ſaepe veterem pronunciationem, rem ſcitu digniorem, quam etymologicas iſtas quisquilias, nobis obſcuraverit, quod v. c. in *coqui* vocabulo certiſſime eſt factum cf. Priſcianus l. c. qui *coquum* eodem modo ab antiquis ſcriptum narrat, quo *arquum*, *oquulum*, ut igitur et ille pronunciaretur *cocus*, quod hodie non cuſtodimus. vid. 6, 3, 47.

Verum — evanuerunt. Non usquequaque aſſequor mentem ſcriptoris. An hoc voluit: „Sed haec ne ab iis quidem, „qui tales ineptias amant ceteroquin, amplius defenduntur," ut, ne inter ineptias quidem, haecce nimis putida, locum ſuum obtinuiſſe dicerentur. Ne in recepta quidem plerumque ſcriptura, ubi deeſt *etiam*, alium ego ſenſum invenio; ſed obſcurius etiam ſignificatum. Nam *inter ipſas ineptias* interpretari: *propterea quod tam inepta ſunt*, non puto licere. vid. not. Crit.

obtinuit. Saepiſſime in Codd. legimus *optinere*, quod apparet ex hoc loco, non eſſe a mero librariorum errore; et valde eſt difficile ſequente T retinere mollem τῆς B ſonum, in *obducere* facillimum.

8 diunt *p*): et *immunis* (illud enim, quod veri-
tas exigit, sequentis syllabae sono victum, *m*
9 gemina commutatur). Est etiam in dividen-
dis verbis observatio, mediam literam conso-
nantem priori, an sequenti syllabae adjungas.
Aruspex enim, quia pars ejus posterior a
spectando est, *s* literam tertiae dabit: *absle-*

et immunis (illud enim. Sic et interpungendo et scribendo videor loco succurrisse. Vulgo, ut et Gesn., haec: „Et inmunis, illud *n* cet." *et imm.* pendet ab *cum dico*, rationes parenthesibus includuntur subjectis. Sic supplemento Capperonnerii *in* ante *imm.* non indigemus. Quod autem *enim* posui pro *n*, quod est in omnibus edd. praeter unam, quam quidem vidi, Venet. 1494., concinnitate jubente fecisse videor. Abrupta erat oratio et confragosa in recepta, ubi *n* accipitur ipsa litera. Accedit, quod Quintiliano literas neutro genere usurpari non memini, quanquam Cic. de Orat. 2, 59 dixit *tria* L, *duo* M; quod memorat Cledonius p. Putsch. 1881, ubi et neutrum et femininum genus frequentari docet. Denique *gemina m*, non litera *n commutatur*, sed *illud*, *quod veritas* (h. e. etymon) *exigit* i. e. *n* et *m*. Notum, n, duobus punctis inclusum, in Codd. esse pro *enim*, quae ipsa puncta desunt interdum, sicuti modo in Goth. in istis: *secundam enim.* Et fere cum punctis in vett. edd. legitur .*n*. (h. l.) ut vel eae meam rationem defendere possint videri. Sed adsunt Voss. 1. et Venet. dantes expresse: *enim.* Ceterum *immunis* cum vett. edd. omnibus malui scribere, quam *inmunis*, quod cum Obr. dederunt Burm. eoque recentiores. Codd. multi cum vett. edd. videntur facere, etsi duo mei, si recte contuli, tuentur *imm.* ut et Voss. 1. ubi est *in manus.* Cum modo legerimus *obtinuit*, non *optinuit*, etiam hic videtur secutus communem scripturam Qu. Sunt exempla sibi invicem contraria, obtinente, in priori, ratione contra pronunciationem, in posteriori, contra rationem pronunciatione. *mediam literam cons.* Ita Guelf. et omnes Codd. et edd. ante Burm. in qua, profecto mero typographi errore, omissa sunt haec: *mediam literam.* Hoc sphalma propagarunt Capp. Gesn. Bip. *dabit.* Hanc scripturam, solam veram, tuetur Guelf., cum Goth. Voss. 2. et edd. vett., ante Gryphium, fere omnes dent pravam *dabimus.*

illud — commutatur. vid. not. Crit.

mius, quia ex abſtinentia temeti compoſita vox eſt, primae relinquet. Nam *K* quidem in nullis verbis utendum puto, niſi quae ſignificat, etiam ut ſola ponatur. Hoc eo non omiſi, quod quidam eam, quoties *A* ſequatur, neceſſariam credunt: cum ſit *C* litera,

relinquet. Hic primum aliquid ſine Codice ſum auſus. Omnes et Codd. et edd. praeter unum Capper. dant *relinquetur* foediſſima concinnitatis ruina. Boxhornii, citante Burmanno, certa plane eſt conjectura, reponentis, quod recepi. Apparet quam ſit lenis mutatio, ei praeſertim, qui Codd. tractaverit. Quod modo erat *dabit*, flagitat etiam hic activum reponi. *Aruſpex*, *abſtemius*, ipſa vocabula, perſonae fiunt, quod frequens eſt noſtro cf. not. exeg. ad 1, 6, 22 *cum ebur — transferunt.* *ſignificat.* Goth. (tac. Geſn.) *ſignificant*, et hoc inveniebat Regius, qui receptam primus commendavit, quam Guelf. defendit, et omnes fortaſſe Codd. Editionum ſola Veneta dat *ſignificant*. Eſt autem, quare pluralem praeferas fere, cum, niſi *quae* referatur ad *verba*, vix appareat, cur dixerit Qu. *in nullis verbis* pro *nusquam*, vel *nunquam*; et videntur etiam *verba* ſignificare, quae certas res, hoc ſolo nomine appellatas, deſignent. Fateor tamen expeditiorem eſſe receptam, modo ratio reddi poſſet τῶν *in nullis verbis*. Nam quod *ſignificatur* legi poſſe ait Regius, id ſonum habet inſuavem, ſequente mox *ponatur*. *eo non omiſi.* Guelf. *et non omiſerim*, quod eſt etiam in margine Baſil. *Et* pro *eo* nauci non eſt, ſed *omiſerim* praeferat aliquis, quia minus hic docet Qu. quam doctum admonet (1, 4, 17), ut videatur hoc de litera K eſſe conſilium datum magiſtris, orthographiam enarrantibus.

Nam K — ponatur. vid. not. exeg. ad 1, 4, 9 *quae et ipſa — nota eſt.* Sibi conſtat Qu., dum carptim tractat orthographiam, qui, paulo ante, totam perſequi *infra grammatici officium* eſſe dixerit (§. 1.) et ne grammatici quidem omne officium a ſe expectari jubeat (1, 4. 17. 1, 5, 7.). *Nam* dixit, ne cui videretur, ſicut in dirimenda litera *s* vocabulorum *aruſpex* et *abſtemius*, duplicem rationem ſequebatur, in aliis verbis probare K, in aliis rejicere, cum omnem ejus uſum proſcriberet.

cum ſit C lit. *Sit* eſt pro *adſit*, *praeſto ſit*.

quae ad omnes vocales vim ſuam perferat.
11 Verum orthographia quoque conſuetudini ſervit, ideoque ſaepe mutata eſt. Nam illa vetuſtiſſima tranſeo tempora, quibus et pauciores literae, nec ſimiles his noſtris earum 87
formae fuerunt, et vis quoque diverſa: ſicut apud Graecos *O* literae, quae interim longa ac brevis, ut apud nos, interim pro ſyllaba,
12 quam nomine ſuo exprimit, poſita eſt: ut Latinis veteribus *D* plurimis in verbis ultimam adjectam: quod manifeſtum eſt etiam ex columna roſtrata, quae eſt C. Duellio in foro

C. Duellio. Guelf. *dullio* (omiſſo C.) cum multis Codd. Goth. (tac. Geſn.) *in diulio.* ut Vallenſem Cod. dare narrat Badius ſed ſine *in.* vid. de ſeribendi nominis hujus ratione not. Crit. ad 1, 4, 15 *Duellios* — *Bellios.*, Vett. edd., praeter Andr., quantum video, omnes: *Julio.* Praenomen C. fortaſſe non eſt a Quintiliano. In nullo certe Codice video.

quae interim — *poſita eſt.* Antiqui Graeci ω literam ignorabant, ut longae et brevis vice fungeretur una ὀ, appellabant autem ὂ μικρὸν, οὖ, ut videre eſt in verſibus, Homericis libris, argumenti loco, praemiſſis. Auſonius in edyllio *de literis monoſyllabis Graecis ac Latinis:* „Hoc tereti „argutoque ſono negat Attica „gens οὖ, Ω quod et O Graecum „compenſat Romula vox O.“ Idemque Epiſt. 25, 36 „Una „fuit tantum qua reſpondere „Lacones Litera, et irato regi „placuere negantes.“ Marius Victorinus p. Putſch. 2458. 2468 eadem fere. cf. not. ex. ad 1, 4, 16 Οὐδυσσεία.

quod manifeſtum — *col. roſtr.* Etiam noſtris oculis hoc agnoſcimus, cum baſis antiquiſſimi monumenti ſervata ſit ad haec usque tempora, quam ſingulari libello exhibet et enarrat Petrus Ciacconius, ex quo dedit Graevius in Floro ſuo p. 156. Eſt etiam apud Gruterum p. 404. Legimus ibi in ſcriptura nondum oblitterata *pucnandod* pro: *pugnando*, *marid* pro: *mari*, *dictatored* pro: *dictatore*, *in altod* pro: *in alto*, *navaled praedad* pro: *navali praeda.* Plura etiam ſcriptorum exempla affert Voſſius in Arte Gramm. l. 2. c. 14. p. 207.

posita. Interim *G* quoque, ut in pulvinari Solis, qui colitur juxta aedem Quirini *vesperug;* quod *vesperuginem* accipimus. De 13
mutatione etiam literarum, de qua supra dixi, nihil repetere hic necesse: fortasse enim sicut scribebant, etiam ita loquebantur. Semi- 14

vesperug. Guelf. *vesprug.* cum aliquot Codd. *vesperuginem.* Guelf. *vespere ruginem.* Voss. 2. mire *vespere originem,* non comitante Goth. qui receptam praefert Obr. (vix credo ex Cod. suo Arg.) *vesperi aeruginem,* male.

etiam ita loqu. Guelf. omittit *ita,* cum quibusdam. Goth.

in pulvinari solis — ad aedem Quir. Plinius hist. nat. 7, 60 ex Fabio Vestale prodit L. Papirium Cursorem statuisse solarium horologium ad aedem Quirini, cui additum fortasse aedificium esse cum pulvinari, conjicit Nardinus de veteri Roma l. 4. c. 6. Etiam vetustissimum solis templum a Tatio, Sabino, conditum, in hisce locis extructum, e Dionysio Halicarnassensi probabiliter docet Burmannus. Is enim, cum dixisset (p. Sylb. 113): Τάτιος τὸ Καπιτώλιον καὶ τὸν Κυρίνιον ὄχθον κατέσχεν, haec subjicit p. 114 Τάτιος ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ — ἱερά τε ἵδρυσε καὶ βωμοὺς καθιέρωσε. Ea igitur caussa fuit fortasse, quare in hoc potissimum loco horologium solarium statueretur a Papirio. *Pulvinar* autem quo sensu dixerit Qu., non utique apparet. Acu quidem, quae est altera Gesneri in Thesauro sententia, pictas esse has literas in ipso pulvinari, alienum videtur, sed fuerunt etiam ex solida materia facta pulvinaria, in speciem verorum, quibus igitur possent insculpi literae. Optimum tamen videtur, *pulvinar* dictum accipere pro templo, ubi *pulvinaria* sternantur. Apud Livium 21, 62, 4 *pulvinarium* dictum credas pro loco pulvinaris sternendi. cf. et Tac. Ann. 15, 74, 1.

vesperug — accipimus. Equidem in monumentis hujus additamenti exemplum nullum inveni, et ipse Qu. rarius illud altero fuisse, videtur significare. Probabile autem est, veteres pro *vespere* dixisse *vesperu,* ut *noctu,* ablativo casu, quod ex Ennio docet Voss. de Anal. l. 2. c. 12. p. 735. Eo igitur *g* adjecerunt, quod male (improbat enim Quintilianus) interpretabantur Quintiliani aequales *vesperuginem,* quasi mutilatum vocabulum, cum esset auctum.

supra dixi. 1, 4, 12 — 17.

vocales non geminare, diu fuit usitatissimi 88
moris: atque e contrario usque ad Accium et ultra, porrectas syllabas geminis, ut dixi, vocalibus scripserunt. Diutius duravit, ut, *e*, *i*, jungendis, eadem ratione qua Graeci ει, uterentur. ea casibus numerisque discreta est, ut Lucilius praecipit:

(tac. Gesn.) *sic etiam loqu.* cum Voss. 2. Obr. omittentem *ita* scripturam adoptavit. Mihi Goth. ratio maxime placet. *non geminare diu.* Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *geminare diu non*, cum Codd. Bodl. Bal. Ioann. Voss. 1. et edd. vett. omnibus, ne Gryphio quidem (1544) aliter dante. Stoerius (1591) jam habet ordinem receptum, quo primo auctore et an ex Codd., equidem ignoro, cum tot editionibus interim emissis caream. Codd. praeter eos, quos recensui, silentur. Puto nihilo minus cum ceteris facere etiam illos. Sensus quidem paulo est diversus, quanquam recepta faciliorem habet.

e, i, jungendis. Guelf. *e i uterentur jungendis*, cum Voss. 1. 3. male, et repetitur mox *uterentur*, post ει.

ει. Guelf. *ei* latt. litt. ut et Goth. (tac. Gesn.) Sic etiam edd. Locat. Venet. Viart. Equidem libentissime caream isto ει, quod facile intelligitur, expressum autem scabram reddit orationem. vid. not. Crit. ad 1, 7, 4 *litera exspecto sed si.* Nullus tamen Codex videtur omittere. *discreta est.* Ita Guelf. cum Goth. Voss. 2 et edd. vett. omnibus. Meorum quidem

Semivocales non geminare. Festus in *porigam* et *solitaurilia* idem narrat, et in altero loco addit, Ennium Graecum a Graecis mutuatum consuetudinem geminandarum semivocalium. cf. etiam Marium Victorinum p. Putsch. 2456.

ut dixi. 1, 4, 10.

casibus numerisque. Vult Lucilius hujusmodi scriptura numeros distingui in *pueri* et *puerei*, et hoc est numerorum discrimen; vult et casus, ut dativo tertiae declinationis, quanquam singulari, *ei* assignetur: quo sit casuum discrimen. Neque obstat, quod ex eodem affert Velius Longus p. 2220. 21. *illi*, dandi casu singularis, solo *i* scribendum, pluralis nominativo, addito *e*. In tertia enim declinatione dativi singularis et nominativi pluralis nulla confusio, qualis in *illi*. Ceterum *furem* in Lucilianis versibus libenter accipiam *fervum*, antiquo more. Lucilianum

Jam pueri venere: E postremum facito, atque I,
Ut puerei plures fiant.

ac deinceps idem,

Mendaci furique addes E, cum dare furei
Jusseris.

16 Quod quidem cum supervacuum est, quia *i* tam longae quam brevis naturam habet; tum

primus Stoerius dat *sunt*, quod deinceps recentiores omnes. Fit autem difficillima et salebrosa plane oratio, si neutrum genus intelligitur in *discretu*; est femininum et refertur ad *eadem ratione*. *Jam pueri — Jusseris.* Hos versus plane, quales profecti fuerint a Lucilio, posse constitui, equidem despero. Neque attinet, omnem Codd. exponere varietatem. Id tenendum puto, vett. aliquot edd. ut et Codd. scripturam (priore loco dantem *puere*) eo deducere, ut *puerei* scribamus ibi, quod habet Goth., videtur esse in Bodlejano. Guelf. quidem *pueri* habet utrobique. De altero autem *puerei* an *pueri* magnopere dubito, et malim abesse, ut supervacaneum. Novi equidem apud Dousam p. 44 versum explere, ex Scaligeri constitutione, sed ea magnam partem meris nititur conjecturis, et revera abest a Velio Longo p. 2220, etsi cum versus ruina. Dativos omnes per *ei* scribit Dousa, Codd. in nostro loco nusquam habent *ei*, sed *furi* in fine quoque dant Guelf. Goth. (tac. Gesn.) ceterique.

praeceptum etiam Nigidii Figuli erat Gell. 13, 25.

quia — naturam habet. Argumentum quidem parum videtur validum, cum de brevi et longa distinguenda non agatur; utroque enim modo *I* in fine producitur, neque hoc voluit Lucilius. An animo aberravit Quintilianus ad eos Lucilii versus, quos affert Scaurus p. 2255 ubi *pila, qua ludimus*, brevi penultima, distinguitur a *peilis*, longa eadem? Sed ne ibi quidem syllabae quantitas facit scribendi differentiam, sed numerus rerum, cum *pilum* et *peila* scribere jubeamur, pari utrobique quantitate, sed diverso numero. Idem tamen praeceptum paulo aliter memorant Velius p. 2221 et Marius Victorinus p. 2464, quorum posterior neque numerum neque quantitatem sequitur in dirimenda scriptura, sed significationem ipsam, ut *pilum militare* per e, i, scribatur, *pilum pistorium*, per i. Durum est, errorem ipsius Quintiliani argumentantis agnoscere, sed ego, quo modo de-

incommodum aliquando. Nam in iis, quae proximam ab ultima literam *E* habebunt, et *I* longa terminabuntur, illam rationem sequentes, utemur *E* gemina, qualia sunt haec, *au-*
17 *rei*, *argentei*, et similia. idque iis praecipue, qui ad lectionem instituentur, etiam impedimento erit: sicut in Graecis accidit adjectione *ι* literae, quam non solum dativis casibus in parte ultima ascribunt, sed quibusdam etiam 89
interponunt, ut in ΛΗΙΣΤΗΙ, quia etymologia ex divisione in tris syllabas facta deside-
18 ret eam literam. *Ai* syllabam, cujus secundam nunc *E* literam ponimus, varie per *A* et *I*

aurei, argentei. Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) et multi Codd. et edd. pro recepto *aureei, argenteei.* Consentaneum est, scriptorem asserre exemplorum vulgo notam formam, et praeposteram illam scribendi rationem, a se improbatam, relinquere legenti facile comminiscendam. cf. not. Crit. ad 1, 7, 8 *immunis.* et mox ad §. 29 *columnam.* *in tris syllabas.* Sic Guelf. ut conjecit Gesn. Nam quod refert Goth. et Jens. dare *trisyllabas*, in Goth. est *trisyllabis*, et Jensonianae scripturae addidit alterum *s* post *tris.* Pleraeque edd. ut et Codd. multi *trisyllabis* dant, perperam sane. Alm. fortasse facit cum Guelf. Turic. *in tri syllabas.* Fateor tamen in scriptura, qualis nunc est, displicere mihi *ex*, quod malim abesse. *facta* enim participium ad *etymologia* nominativum, non equidem retulerim; quod si jungitur cum *divisione* ablativo, supervacuum sit *ex* et inutile.

Ai. Guelf. *ac*, cum Goth. Edd. quidem vett. omnes *Ai*, latt. litt. usque ad Stoerium, qui meorum primus habet receptam. Eam veram puto, quia agens de syllaba Graecorum, a Romanis varie expressa, latinis eam literis non videtur designaturus fuisse. Venet. dat *Ae.*

fendam eum, non habeo, fortasse ex ignorantia. cf. 1, 5, 62 ubi manifestus, puto, error.

ascribunt. Veteres majusculis semper literis utentes, non subscribebant *ῶτα*, sed ascribebant.

ex divisione — facta. cf. not. Crit.

efferebant, quidam semper ut Graeci: quidam singulariter tantum, cum in dativum vel genitivum casum incidissent, unde *pictai vestis*, et *aulai*, Virgilius, amantissimus vetustatis, carminibus inseruit. In iisdem plurali nu- 19
mero *E* utebantur, *hi Syllae, Galbae*. Est in hac quoque parte Lucilii praeceptum: quod,

et aulai. Guelf. et Turic. *et aquai.* Bern. (plenius, si recte est excerptus) *et aulai et aquai.* De Virgilii versu Aen. 7, 464. ubi fluctuatur inter *aquae* et *aquae vis* vid. Interpp. poëtae. Goth. receptam dat, et probabile est eandem tueri Voss. 2. et tres Britannicos Codd. Praeterea Grammatici Putschiani, Priscianus, bis, Velius Long. et Marius Victor. hisce duobus, quae sunt in recepta, exemplis solis utuntur Virgilianis.

hi Syllae. Guelf. *iis Syllae.* Goth. (tac. Gesn.) *his Syllae*, neque fortasse in ullo Codice recepta, quam verissima conjectura reposuit Regius.

in dativum. Equidem exemplum dativi ita formati in poëtis me legere non memini, nam Lucret. 5, 711 *pilai Consimilem* dubium est saltem; cum genitivi, praesertim apud Lucretium, sint innumera. In lapidibus non est rarus dativi talis usus vid. Grut. p. 725. n. 10. *calidai Secundai matri.* p. 742. n. 2. *Cassiai maximai matri.* Neque puto extra versum usurpatam esse in hac syllaba diaeresin, qualem apud poëtas quidem semper observamus. Erythraeus in Indice Virgiliano (voce *pictai*) dissolutionem hanc etiam in lapidibus agnoscit; quo argumento equidem ignoro. Ea autem exempla, ubi cum poëtae tum oratores syllaba *ai* pro *ae*, non dissoluta, sunt usi, oblitterata sunt, opinor, a librariis recentiori rationi assuetis, neque metri necessitate admonitis. Antiqua scriptura etiam in nominibus obtinuit, *Caisar, Ailius*, pro: *Caesar, Aelius.* Nigidius quidem Figulus apud Gell. dativum in hoc genere dirimit a genitivo, illum per *ae*, hunc per *ai* scribi jubens. 13, 25. Priscianus soli genitivo videtur assignare *ai*. p. Putsch. 728. cf. de eadem re Velium Long. p. 2222. et Marium Victorin. p. 2460. 1. qui nullum dativi et genitivi discrimen agnoscunt.

pictai — aulai. Aen. 9, 26. 3, 354. cf. not. Crit. ad 1, 5, 17. *Europai.*

quia pluribus explicatur versibus, si quis parum credat, apud ipsum in nono requirat.
20 Quid? quod Ciceronis temporibus, paulumque infra, fere quoties *S* litera media vocalium longarum, vel subjecta longis esset, geminabatur? ut *caussae*, *cassus*, *divissiones*: quo modo et ipsum, et Virgilium quoque
21 scripsisse, manus eorum docent. Atqui paulum superiores etiam illud, quod nos gemina *S* dicimus, *jussi*, una dixerunt. Etiam *opti-* 90
mus, *maximus*, ut mediam *I* literam, quae veteribus *U* fuerat, acciperent, C. primum
22 Caesaris inscriptione traditur factum. *Here*,

dixerunt. Ita Guelf. et Turic. omisso *jusi*, quod habent Burm. Capp. Gesn. cum edd. pleraeque ignorent; vett. quidem omnes. Et Goth. omittit (tac. Gesn.). Saepe jam librariorum agnovimus praeposteram diligentiam exempla allinentium, quae si post rei significationem a scriptore propositam essent necessaria, malos ille referret pictores, qui coguntur tabulis suis ascribere, equum se vel taurum voluisse pingere. cf. not. Crit. ad 1, 7, 4 *litera exspecto sed si*.

in nono. cf. not. exeg. ad 1, 5, 50 *Eo — intus — soloec*. Ipsum autem praeceptum intercidit. Videtur ejusmodi fere fuisse, quale legimus Nigidii Figuli apud Gellium 13, 25, qui sua fortasse hausit e Lucilii opere.

manus eorum. Cic. ad Att. 8, 13 „Lippitudinis meae signum „tibi sit librarii *manus*." Pollux 2, 152 „Ὑπερίδης — τὸ „ὑπὸ τῶν πολλῶν ὀνομαζόμενον „χειρόγραφον χεῖρα ὠνόμασεν." Et vide Lexica.

C. — Caesaris inscriptione. Suet. Calig. c. 22 „(Caligula) „*optimus maximus* Caesar vocabatur." Apud Grut. p. 247, 2 legimus „Trajano — *optimo* „*maximoque* principi." Unde recte colligas ipsum Cajum Caesarem Caligulam in marmore assumsisse hoc cognomen, cujus quidem, ab ejus inde temporibus, orthographia talis obtinuerit. cf. 1, 4, 8.

Here. cf. not. ad exeg. ad 1, 4, 8 *Et in Here — neque — E — neque I*. Sonus fluctuabat inter E et I; de scriptura, Quintiliani quidem tempore,

nunc *E* litera terminamus: at veterum Comicorum adhuc libris invenio, *Heri ad me venit.* quod idem in epiſtolis Auguſti, quas ſua manu ſcripſit, aut emendavit, deprehenditur. Quid? non Cato Cenſorius, *dicam* et 23
faciam, *dicem* et *faciem* ſcripſit? eundemque in ceteris, quae ſimiliter cadunt, modum tenuit? quod et ex veteribus ejus libris manifeſtum eſt, et a Meſſala in libro de *S* litera poſitum. *Sibe* et *quaſe*, ſcriptum in multo- 24
rum libris eſt: ſed an hoc voluerint auctores, neſcio: T. Livium ita his uſum, ex Pediano comperi, qui et ipſe eum ſequebatur. haec

dicem — faciem. Guelf. et Turic. *dice — facie.* Errore omiſſae lineolae imponendae, qui non hic ſolum in omnibus comparet Codd. ſed et apud Feſtum in ſimilibus verbis.

quod et ex. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) omittunt *et*, male. Omittitur *et* fere in vett. edd. Aldus tamen habet.

conſtabat, ut E finiretur. Hodie archaiſmum ſcripturae unice uſurpamus.

Heri — venit. Terent. Phorm. 1, 1, 2.

in epiſtolis Auguſti. cf. 1, 6, 19. Earum frequens mentio apud Suetonium, unde Burm. duos excitavit locos, in quibus legitur *heri.* Aug. c. 71. et Cal. c. 8. vid. et Gell. 10, 24.

dicem — faciem. Feſtus *recipiem* ejusdem Catonis memorat, *attingem* autem nullo deſignato auctore.

Meſſala. cf. not. exeg. ad 1, 5. 15 *Meſſala.* et mox §. 35.

an hoc voluerint. Significat, caſu, aut librariorum negligentia, potuiſſe invehi hanc ſcripturam. *Neſcio an* autem h. l. eſt non modeſte affirmantis, ſed dubitantis et in negationem vergentis; neque enim eſt legitima ſtructura, ſed diremta ſunt verba, et *an* praemiſſum. cf. not. Crit. ad 1, 5. 19 *litera eſt, non nota.* it. 1, 5. 46 not. exeg. *dubito an.*

Pediano. Hunc qui non novit, adeat Erneſtum in bibliotheca Fabriciana latina T. 2. p. 65. Quam recte autem ex noſtro loco colligant, Pediani auditorem fuiſſe Quintilianum, equidem neſcio. Obſtare videtur quod ſtatim §. 26. *praeceptores* ſuos memorat, quorum numero eximit Pedianum hoc ipſo quodammodo. cf. 5. 10. 9.

25 nos *I* litera finimus. Quid dicam *vortices* et *vorſus*, ceteraque ad eundem modum, quae primo Scipio Africanus in *E* literam ſecundam
26 vertiſſe dicitur? Noſtri praeceptores ceruum ſeruumque, *U* et *O* literis ſcripſerunt, quia ſubjecta ſibi vocalis in unum ſonum coaleſcere, et confundi nequiret: nunc *U* gemina ſcribuntur, ea ratione, quam reddidi: neutro ſane modo vox, quam ſentimus, efficitur. Nec inutiliter Claudius Aeolicam illam ad hos
27 uſus literam adjecerat. Illud nunc melius,

primo Scipio. Miror non eſſe ſcriptum *primus*. Voſſ. 2. pro *primo* dat *Publius*, Goth. vocem omittit. Hunc libentiſſime ſequar. Omnes praeterea in receptam conſentiunt. *dicitur.* Ita plane Goth., quem *dicit* dare narrat Geſn. *ceruum ſeruumque.* Ita Turic. et Goth. (tac. Geſn.) niſi quod tranſponunt: *ſeruum ceruumque* cumque eo faciunt Ioann. Voſſ. 3. Veneta, Obr. Ceteri *o* ponunt pro *u*, ut et Guelf. Equidem *u* praetuli, quia ſequuntur *u* et *o*, quas literas iterum apponere non erat opus, ſi modo ſcripſerat easdem, neque ſenſum ullum agnoſco in illis: *ea ratione, quam reddidi*, niſi reſpiciunt ad frequentatam Quintiliani tempore ſcripturam, quam antea poſuerit. Si enim ſignificant ea verba, *propter eam cauſam, quam memoravi*, quod ſcil. *vocalis coaleſcere nequiret*, partim jejuna eſt continuo ſubjecta ejusdem rei repetitio, partim ſupervacua, cum *quare* hoc ſcribant hodie, nemo ignoret. Eodem modo mox §. 27 „cui tribus, *quas propoſui*, literas.“ Neque eſt, quare aliquis *reddidi* hoc ſenſu dici poſſe neget. Bene Gedoyn. „Comme ils ſont couchés ici.“ *uſus literam.* Ita Guelf. et Voſſ. 3. Edd. omnes inſerunt F, vel Ⅎ, et ſane Codd. ipſi defendunt hoc ſignum h. l. Eratne autem quisquam ignoraturus, quam literam diceret Qu.? Et, niſi plane neceſſarium ſit,

quae — dicitur. h. e. „in „eam vertiſſe ſcripturam, ubi „ſecunda eſſet litera e nono.“ De *primo* vid. not. Crit. In *vertendo*, *o* reducunt interdum poetae vid. I. H. Voſſ. ad Georg. 1, 65.

ea — reddidi. vid. not. Crit. ad *ceruum ſeruumque.* it. cf. 1, 4, 11.

Aeolicam — literam. vid. 1, 4, 7.

quod *cui*, tribus, quas proposui, literis enotamus: in quo pueris nobis, ad pinguem sane
91 sonum, *qu* et *oi* utebantur, tantum ut ab illo *qui* distingueretur. Quid? quae scribuntur 28
aliter, quam enunciantur? Nam et *Gajus* C litera notatur, quae inversa mulierem declarat: quia tam *Cajas* esse vocitatas, quam *Cajos*, etiam ex nuptialibus sacris apparet.

ipsam subjicere figuram, decrescit elegantia orationis talibus additamentis, quae structuram turbant, et lectionem impediunt. cf. not. Crit. ad 1, 7, 21 *dixerunt*. *adjecerat*. Voss. 2. *adjecerit*. Non sine elegantia, pro his: *adjecisse possit videri*.

qu et oi. Goth. (tac. Gesn.) *quoi*, ut et Voss. 2. et vett. edd. fere omnes. In Guelf. tamen est recepta, quam et in Florentino legi narrat Regius. Equidem altera acquiescam, modo dirimantur literae q, u, ρ, i. *inversa*. Ita, sine figura Ɔ, Guelf. et omnes puto Codd. Edd. quidem omnes meae, praeter Gryph. Stoer. Chouet. Burm. Capp. Gesn. cf. not. Crit. ad §. 27 *usus literam*. *Gajus — Cajas — Cajos*. Ita plane Goth. et recte puto G esse in *Gajus*, pro quo Guelf. et multae edd. dant C. In duobus posterioribus nominibus insignis est varietas Codd. trium Britannicorum, qui utrobique habent G. Haec si vera est scriptura, sic fortasse explices: „veram autem pronunciationem esse G, non C, in utro„que nomine apparet ex nuptt. sacris, ubi semper pronuncian„tur per G." Sed ne sic quidem *quia* recta procedit, et *quanquam* aptius foret. sed vid. not. exeg. Alm. dat *Cajas — Gajos*, nullo probabili sensu.

mulierem declarat. Non quidem mulierem certam, Cajam appellatam, sed omnem mulierem. Hoc docet Vel. Long. p. Putsch. 2218. ubi dicit „cum „quis libertus mulieris osten„datur" in monumentis apparere conversum C. vide et Probi notas p. Putsch. 1502. Ciceronis ipsius locus pro Muraena c. 12 ubi irridet jureconsultorum alienam et stultam diligentiam, satis significat, illorum commentum, quo „omnes mulieres, quae coëm„tionem facerent Cajas vocari „putarunt" vulgo fuisse receptum et frequentatum. ƆL. i. e. *Cajae libertae* vid. apud Grut. 455, 3.

quia tam — sacris apparet. Facile erat ex antiquitatum notitia, allato Plutarchi Quaest. Rom. loco Vol. 2. p. 271. D. E.,

29 Nec *Gneus* eam literam in praenominis nota accipit, qua sonat: et *columnam* et *Consules*,

Gneus. Guelf. *Cneus*, cum multis et ipso Gesnero. Praetuli scripturam, a Codd. Turic. Voss. 1. 3. Bern. defensam, quam soli meorum Ruscon. et Gryphius asciverunt. Plane eadem est ratio, quae in *Gajus*, quod recentiores edd. exprimunt omnes. cf. Festum in h. v. et ibi Interpp.

columnam — legimus. Guelf. *calumnia* pro *columnam*. Equidem *columnam* expressi, accusativo casu, pro solita Quintiliani elegantia, qui vocabula exempli causa allata, quantum potest fieri, intexit orationi et structurae suae, neque *materialiter*,

monere, ritum fuisse nuptiarum ut nova nupta intrans domum mariti diceret *ὅπου σὺ Γάϊος, ἐγὼ Γαΐα*, pluraque de hoc usu subjicere (vid. not. proximam), sed quo vinculo tota haec sententia cum antecedentibus cohaereret, id quidem nemo Interpretum me docuit. Vim enim *τοῦ quia συνδέσμου* plane non perspicio (vid. de aliqua, sed contorta, ejus interpretandi ratione not. Crit.). Versatis igitur in omnes partes verbis hisce, adducor, etsi invitus, ut glossema putem ea. Fieri poterat, ut aliquis, qui mulierem ita designatam aut ipse miraretur, aut alios miraturos existimaret, allineret verba ista in margine. Aliqua species huic conjecturae inde fortasse accedat, quod in Petri Diaconi notis literarum p. Putsch. 1587, it. Gothofr. p. 1502. in explicatione notae *C.* legimus haec ipsa verba, nulla Quintiliani mentione facta. Et sunt ea illi loco sane aptiora, quam nostro. Locus autem est hujusmodi: „Inversa „vero si scribatur eadem litera, „ut Ɔ, mulierem Cajam significat, *quia tam Cajas esse* „*vocitatas, quam Cajos, ex* „*nuptialibus sacris apparet* et „plurima" cet. Agnoscis nostra ipsa verba, omisso solo *etiam* inter *Cajos* et *ex*. Cum tamen in omnibus libris et excusis et scriptis legantur haec, cogitare de matura corruptela cogimur, si forte quis e Petro Diacono glossam alleverit. Manifestum glossema jam agnovimus 1, 6, 34 *etiamne a contrariis.* Omissis hisce verbis etiam facilius est relatu *Nec Gn.* ad *et Gaj.*, quam in recepta. *Quia* frequenter glossae est indicium cf. 1, 4, 10. 1, 5, 29. Aliena invecta suspicati sumus 1, 2, 22. Exemplum inventi loci, qui in Eudocia alienus erat, vid. in Villois. Proll. Hom. p. 52. Causam autem ponendi literam C pro G vide in not. Crit. ad 1, 6, 11 *pugunt*.

Nec Gneus. Notatur enim *Cn*, non, ut debebat, *Gn.*

columnam — Consules. Prioris quidem vocis exemplum,

exemta *N* litera, legimus: et *Subura*, cum tribus literis notatur, *C* tertiam ostendit. Multa sunt generis hujus: sed haec quoque vereor ne modum tam parvae quaestionis excesserint.

quod ajunt, usurpat, nisi plane sit necesse. Est autem accusativus in aliquot Codd. ut Bal. Voss. 3. quo accedunt Ioann. dans *columani* et ed. Andr. accusativum itidem praeferens. Quanquam isti omnes, *n* omissa, *columam* scribunt, pro quo, cum Gesnero, malui solitam scripturam exhibentes sequi, quae itidem est in *Consules.* Fateor autem in hoc vocabulo mirari me pluralem, qui non magis necessarius videtur, quam in *columna*, cum et *Cos.* sit *Consul* in monumentis; et facile *Consulē* in Codd. male legebatur *Consules.* Fortasse tamen *Consulibus duobus* plerumque assuetus in monumentis, pluralem posuit Quintilianus. Ceterum alienissima ista *geminata s litera Coss.* quae absunt a plerisque et optimis Codd. (ut et Guelf.) quaeque Gesn. uncinaverat, tandem proscripsi. Omissis iis nostram plane scripturam etiam Locatelli et Ruscon. edd. praeferunt, unde recte colligas etiam a Florentino Codice abesse haec verba, quorum Regius in notis nullam facit mentionem. Turic. sic: *clarissimos et consules geminata eadem.*

cum tribus literis. Guelf. omittit *cum*, male.

tam parvae quaestionis. Guelf. dat *quaestiones*, quo adjuvat conjecturam Gesneri optantis *hae — quaestiones* pro *haec — quaestionis.* Si recepta bene habet, *parva quaestio* dicitur haec de quod ex marmoribus afferam, non habeo, in plurimis vocabulis, quae omissa *n* litera comparent inter ea, quae vide in Scaligeri Indice eorum, quae ad Grammaticam pertinent in lapidd. Gruterianis; *Cos* pro *Consule* et *Consulibus* frequentissime apud Gruterum, quanquam, ubi posterius significatur, etiam geminatur interdum S.

Subura — ostendit. Varro de L. L. 4. p. Bip. 15. „Subu„ra, Junius scribit, ab eo, „quod fuerit sub antiqua urbe. „— Sed ego a pago potius „Sucusano dictam puto Sucu„sam. Nunc scribitur tertia „litera B, non C.“ ubi nihil opus correctione Turnebiana: „C, non B.“ Significat Varro, quae nunc sit *Subura*, eam antiquitus fuisse *Sucusam.* Similia vide apud Festum in *Suburam.* Notam *Suburanae* tribus, quae eadem *Sucusana*, hanc: *Suc.* videas aliquoties in opere Gruteriano. cf. Indicem Tribuum Romanarum.

haec — excesserint. vid. not. Crit.

30 Judicium autem ſuum grammaticus interponat his omnibus. Nam hoc valere plurimum debet. Ego (niſi quod conſuetudo obtinuerit) ſic ſcribendum quidque judico, quomodo
31 ſonat. Hic enim uſus eſt literarum, ut cuſtodiant voces, et velut depoſitum reddant legentibus. Itaque id exprimere debent, quod 92
32 dicturi ſumus. Hae fere ſunt emendate loquendi ſcribendique partes: duas reliquas, ſignificanter ornateque dicendi, non equidem

orthographia, pronunciationi contraria, disputatio. Pro *tam* dant *jam* Locat. et Rufc., nullo praeterea auctore.

niſi quod. Guelf. cum edd. vett. plerisque pro *niſi* dat *vero.* Haereo in recepta et malim *quid.* pro *quod*, cum aliquot VV. DD. Conatus tamen ſum rationem reddere receptae.

niſi — obtinuerit.„ Niſi in „eo, quod" cet. vid. not. Crit.

ſignificanter. i. e. clare, perſpicue: nihil amplius. Hoc ipſe nexus docet, cum ſi ἔμφασιν intelligeret Qu., omiſſa eſſet *perſpicuitatis* mentio, neceſſaria plane hoc loco. Capperonnerius quidem h. l. ut et infra 4, 2, 86. *verbis — ſignificantibus, ſignificans* credit dici pro ἐμφατικῷ et eſt locus ſcriptoris ad Herenn. 4. 53 ubi *ſignificationis* eadem fere ponatur definitio qualem ἐμφάσεως Graeci dant rhetores. Puto tamen *ſignificationem* illam differre a *ſignificantia*, quam dicit Qu. 10, 1, 121 pro *proprietate*, opinor, et *perſpicuitate*, non pro ἐμφάσει. Etiam Cicero ad Divv. 3, 12. *ſignificantius* dixit eam dicendi rationem, quae plane non poſſet ignorari. Contra Qu. uno vocabulo latino in vertenda ἐμφάσει defungi poſſe ſibi non eſt viſus 9, 2, 3 ſed *plus quam dixeris ſignificationem* appellavit. Diſerte etiam *emphaſim* refert ad *ornatum orationis*, 8. 2, 11. quo minus hoc noſtro loco *ſignificanter* accipias ἐμφατικῶς. Videtur ex recentiorum linguarum, Francogallicae et Anglicae, uſu ſuborta nobis iſta de *ſignificantiae* ſignificatione opinio, ut et hic Gedoyn. vertit: *avec force* et 4. 2, 36 *des termes — ſignificatifs.* In ea opinione etiam Erneſtus eſt in Lexico Rhetorico voc. ἔμφασις. Multa ſunt loca, ubi *ſignificans* uſurpet Qu. neque usquam ſenſum hunc ἐμφάσεως defendi poſſe exiſtimo.

grammaticis aufero; sed, cum mihi officia rhetoris supersint, majori operi reservo. Redit autem illa cogitatio, quosdam fore, qui 33 haec, quae diximus, parva nimium, et impedimenta quoque majus aliquid agendi, putent. Nec ipse ad extremam usque anxietatem, et ineptas cavillationes descendendum; atque his ingenia concidi et comminui, credo. Sed nihil ex grammatica nocuerit, nisi quod 34 supervacuum est. An ideo minor est M. Tullius orator, quod idem artis hujus diligentissimus fuit, et in filio (ut epistolis apparet) recte loquendi usquequaque asper quoque

majus aliquid agendi. Goth. (tac. Gesn.) cum suo Voss. 2. *agentibus*, ut et aliquot praeterea. Non spernenda scriptura, quam non Obr. tantum recepit, sed et Gryphius. Guelf., cum plerisque, receptam dat. *ut epistolis.* Omisi, quod inf. Gesn. et plerique, *in*, auctoribus Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. 3. Bern. et ipsa latinitate astipulante. Etiam Obr. ejecit.

usquequaque. Guelf. omittit, cum multis, et habet sane insuavem sonum tam prope *quoque*, neque fere legitur alibi apud nostrum. Saltem referes ad *loquendi*, non ad *exactor.*

Redit — cogitatio; quippe cujus jam in mentem venerit 1, 5, 6.

descendendum; atque — comminui, credo. Sensum hunc puto: *non credo — descendendum; et, si descendatur, — ingenia his comminui, credo.* Sic non cogimur variatum agnoscere infinitivum, *comminui*, pro gerundio *comminuendum*, quanquam hoc aliis scriptorum locis defendere conatur Burmannus.

nisi quod — est. Non jejuna sententia et inanis. Vult ea demum oratori futuro noxia credi, quibus omnino omnes carere poteramus, nimirum *ineptas*, quas dixit, *cavillationes.* Quidquid vero et liberali grammatico sit cognoscendum, id eloquentiae vim infringere negat, quod protinus exemplis est declaraturus.

in filio — epistolis. Interciderunt duo Ciceronis ad M. filium epistolarum libri, quorum nonnisi paucula fragmenta afferuntur a Grammaticis. Locus est in epistola ad Tironem ad Div. 16, 17. Ciceronis cum hoc de usu vocis *fide-*

exactor? aut vim C. Caesaris fregerunt editi
85 *de analogia* libri? aut ideo minus Messala nitidus, quia quosdam totos libellos non verbis modo singulis, sed etiam literis dedit? Non obstant hae disciplinae per illas euntibus, sed circa illas haerentibus.

VIII. Superest lectio: in qua puer ut sciat, 93
ubi suspendere spiritum debeat, quo loco versum distinguere, ubi claudatur sensus, unde incipiat, quando attollenda vel summittenda sit vox, quid quoque flexu, quid len-

non verbis. Ita Guelf. sine *de*, ab aliis inserto. Assunt omittenti multi Codd. et ipsa orationis elegantia. Gesn., etsi probans ejectum *de*, secutus est Burm. retinentem.

quid quoque flexu. Codd. non variant. Regius abradi vult *quo* ex *quoque*, cui obtemperavit Badius. Equidem et hic, ut supra 1, 6, 16 (vid. not. Crit.) malim *quo quidque*. Interim sensus eruendus, ut illo loco.

liter expostulantis, quem memorat Badius Ascensius, in ceterorum Interpretum silentio, sed minus huc pertinens, quoniam neque filio est scriptus, neque *asperum exactorem* ostendit Ciceronem. Ceterum de ingenio M. Ciceronis filii cum fructu potest legi libellus, quem de ejus institutione scripsit Meierotto V. C. in Dubiis p. 173 seqq. ut et Corradi Quaestura, ed. Ern. Lips. 1754. p. 275—77.

de analogia libri. Non uno loco memorati a veteribus, ut Gellio. Ipse Cicero, ad quem erant scripti, eos significat Brut. c. 72.

quosdam — libellos — literis. Plures igitur fortasse pertractavit literas, non solam S, de qua vide 1, 7, 23.

obstant hae disciplinae. Apparet agere scriptorem de oratoribus et viris civilibus, ne forte videatur quibusdam ipsam Grammatici provinciam spernere.

versum distinguere i. e. versum medium dirimere legendo, ne semper ad ejus finem decurrat ibique demum ponat vocem. De poetarum lectione agi apparet mox §. 2 *quia carmen est;* et eam, tanquam Grammaticae professionis partem indixerat 1, 4, 2.

quid quoque flexu. vid. not. Crit.

tius, celerius, concitatius, lenius dicendum; demonſtrari niſi in opere ipſo non poteſt. Unum eſt igitur, quod in hac parte praeci- 2
piam: Ut omnia iſta facere poſſit, intelligat. Sit autem in primis lectio virilis, et cum ſuavitate quadam gravis: et non quidem proſae ſimilis, quia carmen eſt, et ſe poëtae canere teſtantur: non tamen in canticum diſſoluta,
94 nec plaſmate (ut nunc a plerisque fit) effeminata. de quo genere optime C. Caeſarem praetextatum adhuc accepimus dixiſſe, *Si cantas, male cantas; ſi legis, cantas.* Nec proſopo- 3
poeias, ut quibusdam placet, ad comicum morem pronunciari velim; eſſe tamen flexum quendam, quo diſtinguantur ab iis, in quibus poëta perſona ſua utetur. Cetera admonitio- 4

perſona ſua. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) omittunt *ſua*, cum Ioann. Voſſ. 2. 3. male.

intelligat, ſcil. quae legit.

plaſmate. Habemus ipſius hujus vocis interpretem Plinium H. N. 16, 66 qui vertit Theophraſti (de Plantis 4, 12) *μετὰ πλάσματος αὐλεῖν* „ad „*flectendos ſonos*" et ἡνίκ' ηὔλουν ἀπλάστως „cum — *ſimplici muſica* uterentur" et ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν „poſtquam *varietas* acceſſit et „*cantus* quoque *luxuria*." Rectiſſime igitur Salmaſius Exercitt. Plin. (Traject.) p. 85. D Quintilianum quoque ſignificare ait „vocem mollem et eliquatam, quae per omnes ſonos intentionesque varietur," et Perſii illud (1, 17) „liquido „cum *plaſmate* molles Colluer „ris fauces" negat aliter, quam de mollitie vocis, eſſe accipiendum, cum Caſaubonus *potionem* intellexerit, qua vox clara redderetur. Cf. 1, 11, 6. it. Cic. de Or. 3, 25. „Quanto „molliores — falſae voculae „quam — ſeverae."

Si cantas — cantas. Cum videam Philandrum, ab aliis non reprehenſum, male intellexiſſe lepidum dictum, juvat apponere probam Gedoyni verſionem: „Si vous prétendez „chanter, vous chantez mal" cet.

Cetera, ſcil. praeter ipſum legendi modum, quem, *niſi in opere ipſo, demonſtrari poſſe* modo §. 1 negabat.

ne magna egent: in primis, ut tenerae mentes, tracturaeque altius quidquid rudibus et omnium ignaris insederit, non modo, quae diserta, sed vel magis quae honesta sunt, di-
5 scant. ideoque optime institutum est, ut ab *Homero* atque *Virgilio* lectio inciperet, quanquam ad intelligendas eorum virtutes firmiore judicio opus est. sed huic rei superest tempus: neque enim semel legentur. Interim et sublimitate heroici carminis animus assurgat, et ex magnitudine rerum spiritum ducat, et
6 optimis imbuatur. Utiles *Tragoediae*: alunt et *Lyrici*; si tamen in his non auctores modo,

opus est. Ita dedi e Codd. Bodl. Alm. Turic. Voss. 2. pro *esset* recepto. Obr. item. Neque, quod significare videtur Burm., *quanquam* regit hunc conjunctivum, quod equidem non moror (cf. ad Prooem. 18 not. exeg.), sed nullo cum aliis nexu hic poneretur conjunctivus, si vera esset scriptura, quod germanismum sapit. de *est* et *esset* vide not. Crit. ad 1, 6, 35 *inhumanum est*. Conjunctivus autem imperfecti tum demum a Latinis usurpatur, cum res ea, quae isto modo significatur, locum vere non habet, sed alia quadam, quae nunc non adest, eveniente, futura ostenditur. *Facerem*, *si essem*, at non sum, ergo nec facio. vid. ad 1, 1, 22 *faceret*. Num igitur revera *ad intelligendas eorum virtutes firmiore judicio non est opus?* Aut, qua tandem concessa conditione, *opus erit?* Malit fortasse aliquis in nostra lectione ad evitandum similem sonum omitti *est* post *institutum*, quae quidem dura non foret emendatio, sed nihil est necesse quidquam mutare. *spiritum*. Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. *spiritus*, quod sane, hoc intellectu, est frequentius altero. *Tragoediae*. Ita Guelf. et Goth. et sane multi alii, qui non memorantur, quia vett. edd. fere ipsae dant *tragoediae*, non *tragoedi*. Rectissime Badius, quanquam solum Vallensem Cod. narrat habere *tragoediae*, hanc vocem reposuit, quia *tragoedi* essent actores, non scriptores tragoediarum, et saltem debuisset scribi *Tragici*, ut *Lyrici*, quod vocabulum scripturae *tragoedi* patrocinari idem recte negat. Gesn. *tragoedi*.

ſed etiam partes operis elegeris. nam et Graeci licenter multa, et *Horatium* in quibusdam nolim interpretari. *Elegia* vero, utique quae amat, et hendecaſyllabi, et quibus ſunt commata *Sotadeorum* (nam de Sotadeis ne praecipiendum quidem eſt) amoveantur, ſi

hendecaſyllabi et quibus. Ita Goth. (tac. Geſn. qui cum recentioribus dat *hendecaſyllaba quibus*) et Voſſ. 2. Exprimunt hoc omnes, ante Gryph., vett. edd. meae, niſi quod *hendecaſyllaba* dant pro *hendecaſyllabi.* Habet maſculinum, quod longe frequentius apud veteres, etiam Guelf. ſed ſine aſpiratione, quae etiam a Gothano abeſt. Poſt hanc vocem ante *quibus* Guelf. inſerit *a*, cum ed. Andr., pro noſtro *et.* Neque certo affirmaverim in *hendecaſyllabis* revera eſſe *commata ſotadeorum.* Malebat etiam Geſn. *et* interponi, quod poterat in eo, quem tractabat, Codice invenire. *commata.* Guelf. *commota* cum Goth. et Viarr. ed. *comota* Voſſ. 3. Nec mirum in voce inſolentiori lapſos librarios. Venetam autem dare *ſcommata* falſo narrat Gibſ. Eſt in ea expreſſe *commata*, ut jam ſcripturae iſti, nimis probatae a VV. DD., unus relinquatur teſtis, margo Stephani. *Sotadeis.* Guelf. *Sotadicis* cum Voſſ. 1. 3. et Vallenſi Cod., narrante Badio, quod fortaſſe non prorſus eſt negligendum. Poſſit enim videri de carminibus ipſis dictum *Sotadica*, de metro *Sotadea*, vel *Sotadei*, cum praeſertim modo in *Sotadeorum* nulla ſit Codd. varietas. Sunt tamen et receptae teſtes ſatis locupletes, ut Goth., neque multum tribuam huic diſcrimini.

quae amat. Forma loquendi, qualem ſaepe animadvertimus, tribuens ipſis verbis et ſermoni, quod ſignificant. cf. not. ex. ad 1, 6, 23 *cum ebur.*

et quibus — quidem eſt. Sotadeorum verſuum ratio, etſi non usquequaque expedita eſt a VV. DD., videtur haec fere eſſe, ex Hephaeſtionis, Diomedis, Terentiani et Fortunatiani (apud Putſchium) auctoritate: Conſtat ſotadeum metrum Ionico a majore tetrametro brachycatalecto. Jam cum Ionicus uterque, tam a majore quam a minore, conſtet ſex temporibus vel moris, poteſt illud mirifice variari; quo in genere id tamen, niſi fallor, eſt cavendum, ne Sotadeus verſus unquam incidat in Ionicum a minore. Recenſet enim Hephaeſtio (p. Pauwii 37) hancce, quam ferat verſus Sotadeus in tribus prioribus regionibus, pedum varietatem: συζυγία τροχαϊκὴ — υ — υ,

fieri poteſt: ſi minus, certe ad firmius aetatis
7 robur reſerventur. *Comoediae*, quae pluri-

ἢ ἐξ ἀναπαίστου καὶ πυῤῥιχίου ∪∪ — ∪∪, ἢ ἐκ τριβράχεος καὶ τροχαίου ∪∪∪ —́ ∪, ἢ ἐκ μακρᾶς καὶ τεσσάρων βραχειῶν (Pariambum vocat Diomedes p. Putſch. 478) — ∪∪∪∪, ἢ ἐξ ἓξ βραχειῶν ∪∪∪∪∪∪. Vides nusquam in hiſce comparere Ionicum a minore, eundem tamen ſex temporibus conſtantem, ∪∪ — —. Quare Scaliger ad Feſtum ac Varronem, et Columna ad Ennium, parum recte videntur Sotaden utroque Ionico uſum narrare, verſusque, in quibus ὁ ἀπ' ἐλάσσονος animadvertitur, Sotadeis annumerare. Hunc equidem pedem puto regnare viciſſim in Galliambis. Quod quidem metrum, molle itidem et effeminatum, infra 9, 4, 6 ipſe Qu. conjungit cum Sotadeo. Eſt id Ionicum a minore tetrametrum catalecticum, plane reſpondens alteri, niſi quod brachycatalecti ſunt Sotadei, Galliambi catalectici. Ut autem Trochaeus et Iambus, trium temporum uterque, ſe invicem fugiunt, neque unquam alter in alterius ingreditur metrum, cum uterque in ſua ſede recipiat tribrachyn; pari ratione a ſe diſtineri invicem Sotadeos et Galliambos, equidem mihi perſuadeo. Liberiores etiam Sotadeis ſunt Galliambi, quippe qui in ſua ſede vel pauciorum, quam ſex, temporum pedes recipiant (velut paeonem tertium ∪∪ — ∪, et palimbacchium — — ∪, quinque tempp.). Vocatur hoc metrum Galliambicum et μητρῳακὸν a Matre Deorum Cybele ejusque ſacerdotibus Gallis, eviratis, unde propria ei mollities, quam eleganter ejusdem generis verſu expreſſit Terentianus p. Putſch. 2447 „Tremulos quod eſſe Gallis „habiles putant modos." Inſigne antiquae poëſeos monimentum, hoc verſu conſcriptum, eſt Catulli Atys. Iſti metro valde eſt affinis hendecaſyllabus Phalaecius, cui ſi demſeris tres priores ſyllabas, remanent duae Galliambici verſus regiones vel ſyzygiae ∪∪ — ∪ | — ∪ — ⏓ |, quae, ad efficienda quatuor metra Galliambi, deinceps repetuntur, ablata tamen ultima ſyllaba, ut fiat verſus catalecticus: ∪∪ — ∪ | — ∪ — |. Talis enim eſt ex Terentiani ſchemate, cum Hephaeſtio paulo aliter conſtituat eum p. 40., ad quem locum monet Scholiaſtes αἵ ἔντεα et καὶ χάλκεα, qui poterant videri Ionici a majore, pro moloſſis accipi oportere, ſynizeſi facienda in ἔντη et χαλκᾶ. Jam utriusque horum metrorum, et Sotadei et Galliambici, mollitiem frequentia brevium ſyllabarum et trochaei ſeu *chorei* pedis contineri, mihi perſuadeo. Noſter enim 9, 4, 135 ait *trochaeos*

mum conferre ad eloquentiam potest, cum

(intelligit autem tribus brevibus constantem pedem) *celeres quidem sed sine viribus* esse. it. 9, 4, 88 et 136 *chorei*. In hujusmodi pedes et syllabas cadentem compositionem Senec. pater vocat *non tantum emollitam, sed infractam*. Controv. 19. p. Bip. 233. Neque id puto spectasse Quintilianum hoc nostro loco, quod Sotadei versus solent, retrorsum lecti, aut idem aut aliud tamen metrum justum ostendere; quanquam ipse hujus rei mentionem facit 9, 4, 90 ubi ex hexametro factum sotadeum (cf. Demetrium de elocutione §. 193.), ex sotadeo, itidem retrorsum legendo, Iambum trimetrum ostendit. Et possunt hi versus a tironibus inspici, ut exempla sotadeorum, quae facile ad regulas supra expositas possint scandi. Memoratur fere a veteribus haec Sotadeorum in se ipsos vel alia metra recurrentium volubilitas, ut a Martiale Ep. 2, 86. Ausonio Epist. 14, 19. et aliis. Sed eam Sotadeo neque necessariam neque peculiarem puto, ut ad definitionem ipsam pertineat. Quomodo autem ad metri hujus mollitiem referatur, quod potest etiam retrorsum legi? Quintilianus igitur discipulis videtur timuisse a Sotadeis, similibusque effeminatis et trochaeorum plenis versibus, quod et molle quid sonarent, et continerent plerumque res obscoenas. De alterutro horum solo, argumento vel metro, cogitasse eum vix puto. cf. not. Crit. ad *Sotadeis*. *Commata Sotadeorum* utrum plane technico intellectu dixerit pro caesuris horum versuum, an paulo negligentius de eorum partibus omnino, non equidem affirmem. Ipsi Grammatici fluctuant interdum in hujus vocabuli usu. Diomedes enim v. c. et Marius Victorinus *caesuris* annumerant tetrapodiam Bucolicam, quae est quarti in Hexametro pedis, dactyli plerumque, cum vocabulo et sensu, terminatio; cum Atilius Fortunatianus, aptius sane, dirimat *colon* a *commate*, dicatque *illud* esse partem vel partes versus *integris* pedibus impletas, ut *Defecisse videt sua*, *hoc* vero partem versus vel partes *imperfectas*, ut *arma virumque cano*. p. Putsch. 2689. De Sotade exponunt Lexica. Video meam Sotadei et Galliambici metri explicandi rationem magna ex parte diversam esse ab ea, quam nuper exposuit doctissimus harum rerum existimator, Hermannus de metris. Sed vereor, ne ille nimium tribuerit categoriis in materia ubi *paucis profecto est philosophandum*, *omnino non placet*. Quod ad Quintiliani mentem facit maxime, ut mollities horum metrorum ostendatur, id quidem praestare

per omnes et perſonas et affectus eat, quem uſum in pueris putem paulo poſt ſuo loco dicam. Nam cum mores in tuto fuerint, inter praecipue legenda erit. De *Menandro*
8 loquor: nec tamen excluſerim alios. Nam Latini quoque auctores afferent utilitatis aliquid. Sed pueris, quae maxime ingenium alant, atque animum augeant, praelegenda: ceteris, quae ad eruditionem modo pertinent, longa aetas ſpatium dabit. Multum autem veteres etiam Latini conferunt, quanquam plerique plus ingenio, quam arte valuerunt.

praecipue. Ita Goth. (tac. Geſn.) cum Voſſ. 2. et edd. Loc. Viart. Ruſc. Bad. Vulgata *praecipua* eſt in Guelf.

valuerunt. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) cum Bodl. *valuerint.* cf. de *quanquam* c. conj. not. exeg. ad Prooem. 18.

mihi videor. Rhythmi legem in iis quin melius perſpexerit Hermannus, non repugno.

per omnes — perſonas. h. e. per omnes aetates et conditiones hominum.

paulo poſt. cap. hujus libri undecimo.

longa aetas. Sic et Horatius Satyr. 1, 4, 132 *longam aetatem* dicit, quae ſit demtura multum de ſuis vitiis.

veteres — Latini. Sunt fere, praeter eos, quos recenſuimus ad 1, 5, 21, Plautus, Caecilius, Terentius, Afranius, Lucilius. Ne enim de meris ſcenicis poetis cogitemus, facit mentio mox §. 11 injecta *Lucilii* (cf. ibi not. Crit.), quanquam et hujus comoedia memoratur, ſed de qua ſit controverſia. Ovidii notus eſt verſus Triſt. 2, 424 „Ennius *ingenio* maxi„mus, *arte* rudis.“ item Amor. 1, 15, 19 „Ennius *arte* carens.“ Similia de Ennio, Lucilio, Naevio, Plauto et aliis veteribus Horatius in Satyris et epiſtolis. Lucretius ipſe, non tam aetate quam ſcribendi genere, ad veteres illos accedit, de quo tamen contrarium, quam Quintiliani de his, eſt Ciceronis judicium ad Quint. frat. 2, 11 „Lucretii poëmata — non „multis luminibus *ingenii*, mul„tae tamen *artis*.“ Hunc tutius, puto, ſequaris in Lucretio aeſtimando ducem, quam, qui hodie eum in coelum ferunt.

96 in primis copiam verborum, quorum in tragoediis gravitas, in comoediis elegantia, et quidam velut ἀττικισμὸς inveniri poteſt. *Oe-* 9
conomia quoque in his diligentior, quam in plerisque novorum erit, qui omnium operum ſolam virtutem ſententias putaverunt. Sanctitas certe, et ut ſic dicam, virilitas ab his petenda, quando nos in omnia deliciarum vitia, dicendi quoque ratione, defluximus.
Denique credamus ſummis oratoribus, qui 10

Oeconomia. Guelf. *Haec omnia,* ridiculo errore.
deliciarum vitia. Ita Guelf. cum Goth. Turic. Bal. (non Bodl., ut Burm.) et edd. Andr. Loc. Rufc. Venet. Bad. Viart. cett. quas denuo ſecutus eſt Obr. Reliqui haec: *del. genera vitiaque,* ut et Geſn., qui, ſi Codd. habent auctores, quod non nego, ipſam tamen orationem elegantem et commodam vix docebunt.
dic. quoque rat. Guelf. omittit *quoque,* male. *defluximus.* Guelf. *defleximus.* Cum Goth. Voſſ. 2. cum edd. Ald. Viart. Bad. (qui habet in marg. receptam) dicitque ſibi quoque eam fuiſſe placituram, modo inventa eſſet in exemplaribus et aliis. Receptam niſi ii, qui ſilentur, defendunt Ioann. Voſſ. 3., nullus habet Cod. at edd. Loc. Rufc. Venet. Gryph. Stoer. Chouet. Gibſ. (atque Leid.) et Geſn. Quod praetulit, poſt Obr., Burm. *defluxerimus* e Turic. Bodl. Alm. Voſſ. 1. Bern., id quidem magnopere diſplicet, cum conjunctivus locum non habeat. *Defleximus* fortaſſe verius, ſed blanditur recepta, maxime ob locum noſtri 10, 1, 126. „tantum ab illo *defluebant,* quantum „ille ab antiquis deſcenderat," et Ciceronis Tuſc. 1, 25. „a ne-

velut ἀττικισμός. Eam ſermonis puritatem et urbanitatem quae Romanis ſit, quod Graecis ἀττικισμὸς, cujus ope „oratio hujus alumnum urbis „oleat et Romana plane videa„tur, non civitate donata." 8, 1, 3.
Oeconomia. Scita partium operis deſcriptio, quae maxime cernitur in fabulis. Eam in Terentianis Comoediis non ſemel tangit Donatus v. c. ad Andr. 1, 4, 1. ib. 3, 2, 1. Phorm. 3, 3, 1. cf. §. 17. it. 3, 3, 9. Cic. ad Att. 6, 1.
dicendi — ratione. Praeter alias luxuriae plurimas partes etiam in dicendo ſumus effeminati facti.

barbara, quae impropria, quae contra legem
14 loquendi ſunt poſita: non ut ex his utique
improbentur poëtae (quibus, quia plerum-
que metro ſervire coguntur, adeo ignoſcitur,
ut vitia ipſa aliis in carmine appellationibus
nominentur. *metaplaſmos* enim, et *ſchema-
tiſmos*, et *ſchemata*, ut dixi, vocamus, et
laudem virtutis neceſſitati damus), ſed ut
commoneat artificialium, et memoriam agitet.
15 Id quoque inter prima rudimenta non inutile,
demonſtrare quot quaeque verba modis intel-
ligenda ſint. Circa *gloſſemata* etiam, id eſt,
voces minus uſitatas, non ultima ejus profeſ-
16 ſionis diligentia eſt. Enimvero jam majore

edd. vett. fere omnibus. Singularis neceſſarius eſt; ad *grammaticum* enim refertur, non ad *diſcipulos*.

ſunt poſita. Guelf. *ſunt compoſita*. Goth. (tac. Geſn.) *compoſita*, omiſſo *ſunt*. cum ſat multis Codd. Senſus flagitat receptam; neque enim de ſolis *numeris* hic agitur *oratoriis*.

vallo poſt *deſideret* recurrens verbum idem. Alioqui ſenſum tribuam equidem hunc: Bene inſtitutus adoleſcens perſentiſcet, ubicunque in oratore aliquo apti cuique loco pedes defuerint.

metaplaſmos — ſchematiſmos. „Metaplaſmus eſt dictio „aliter quam debuit figurata, „metri aut decoris cauſa," Chariſius p. Putſch. 248. „Barbariſ„mus — apud poetas Metaplaſ„mus vocatur; ſoloeciſmus au„tem ſchema." Diomedes p. ibid. 446. *Schematiſmi* nomen apud Grammaticos Putſchianos non invenio. An errore librarii, oculo aberrantis ad *et ſchemata*, irrepſit *et ſchematiſmos*? Codd. quidem et edd. habent omnes.

ut dixi. 1, 5, 52.

memoriam agitet. h. e. exerceat cf. 1, 10, 34 „agitari — „animos," quo loco utitur Erneſtus ad defendendam Codd. et vett. edd. ſcripturam in Oratione Cic. pro Archia c. 7. *agunt*, pro quo vulgo legitur *alunt*; quam quidem recte ille, neſcio. *Artificialium commonere*, quod quidam parum intellexerunt, eſt *vocabula artis frequenti uſu nota reddere diſcentibus*.

cura doceat *tropos* omnes, quibus praecipue, non poëma modo, ſed etiam oratio ornatur; *ſchemata* utraque, id eſt, *figuras*, quaeque λέξεως, quaeque διανοίας vocantur: quorum ego, ſicut troporum tractatum, in eum locum differo, quo mihi de ornatu orationis dicendum erit. Praecipue vero illa infigat animis, 17
quae in oeconomia virtus, quae in decoro rerum; quid perſonae cuique convenerit; quid in ſenſibus laudandum, quid in verbis; ubi copia probabilis, ubi modus. His accedet 18
enarratio hiſtoriarum, diligens quidem illa,

decoro rerum. Guelf. Turic. et Goth. (tac. Geſn.) *decore*, cum edd. Locat. Venet. Ald. Ruſc. et ſic vereor ne omnes Codd., etſi Voſſianorum et Alm. varietas nulla memoratur. Regius quoque invenit *decore*, quod ipſe mutavit in *decoro*, recte ſane ad mentem Ciceronis de Offic. 1, 27. 28. decori naturam egregie enarrantis. Iſtud *rerum* non magnopere mihi placet.

His accedet. Ita Goth. (tac. Geſn.) Guelf. *accidet.* Aliquot Codd. et pleraeque vett. edd. futurum ind. tuentur pro praeſ. conj. *accedat* quod habet Geſn. et recc.

quib. praecipue, magis quam aliis rebus; ne forte quis referat ad delectum aliquem *troporum* a magiſtro faciendum, quorum alii aliis magis ornent orationem. Tunc *praeſertim* erat ſcribendum, non *praecipue*; et vetat *omnes*.

quorum — tractatum. Lib. 9. c. 1. 2 et 3. cf. 1, 5. 52.

perſonae — convenerit. Hoc in legendo quoque poëta, Comico potiſſimum, aget magiſter, ut demonſtret diſcentibus, quare certa oratio certae perſonae tribui debuerit. Non enim in genere haec docere eſt putandus, tanquam ab ipſis ſuis auditoribus effingenda, quod eſt rhetoris. Grammaticus ad ea inter enarrandos poëtas, ab his obſervata, digitum intendit, rhetorique hac cura proludit. Etiam *conveniat* ſcripſiſſet, non *convenerit*, niſi de eo, quod jam eſſet factum, egiſſet. Ita ne mox quidem *ubi — probabilis* de praecepto generali eſt accipiendum, ſed de eo, quod probabiliter factum commendetur in ſcriptore, quem praelegat Grammaticus.

non tamen usque ad supervacuum laborem occupata. Nam receptas, aut certe claris auctoribus memoratas, exposuisse satis est. Persequi quidem quod quisque unquam vel contemtissimorum hominum dixerit, aut nimiae miseriae, aut inanis jactantiae est, et 98
detinet atque obruit ingenia, melius aliis
19 vacatura. Nam qui omnes, etiam indignas lectione, schedas excutit, anilibus quoque fabulis accommodare operam potest. Atqui pleni sunt ejusmodi impedimentis grammaticorum commentarii, vix ipsis, qui compo-

quod quisque unquam. Guelf. *quid quis nunquam.* Goth. (tac. Gesn.) *quid quisque unq.* *schedas.* Guelf. *scedas.* Controversa est vocis orthographia, cum quidam, ut Charisius p. Putsch. 81. a *scindendo* scidam malint. Equidem Isidorum, p. Gothof. 961, sequar e Graeco repetentem, cum praesertim Suidas habeat σχεδάριον.

Persequi — dixerit. Cave credas, tam vilium scriptorum lectionem vetari. Id ne memorare quidem attinebat; sed monetur grammaticus, ne forte, dum exponit eas, quas poëta, quem praelegit maxime, tangit historias aut veras aut fabulosas, contemtissimorum hominum de hisce historiis cogitata ad easque facta additamenta cum discipulis communicet. Longe a vero aberrat Gedoynus qui de populorum rebus gestis agi putat, easque intelligit *historias.* (Historiam tractat rhetor cf. 2, 5, 1.). Eodem modo dictas accipio *historias,* quas omnes scire uxorem vetat Juvenalis 6, 450. *Peccare docentes historias* Horat. 3, 7, 19. 20. Ipse supra 1, 4, 4 *historias* ad poëtarum interpretationem pertinere significat. Neque diversae sunt mox 1, 9, 6 *narratiunculae.*

grammaticorum commentarii. Puto *comment.* esse quod *schedas,* pugillares quibus illinunt quaecunque occurrunt observatu digna; non autem interpretationum libros; quo significatu jam Quint. tempore dictos fuisse *comment.* non credo. ὑπομνήματα Graece dicuntur *commentt.,* quae solebant interdum in unum aliquem scriptorem condi a Grammaticis.

fuerunt, ſatis noti. Nam *Didymo*, quo ne- 20 mo plura ſcripſit, accidiſſe compertum eſt, ut, cum hiſtoriae cuidam, tanquam vanae, repugnaret, ipſius proferretur liber, qui eam continebat. Quod evenit praecipue in fabu- 21 loſis usque ad deridicula, quaedam etiam pudenda: unde improbiſſimo cuique pleraque fingendi licentia eſt, adeo ut de libris totis, et auctoribus, ut ſuccurrit, mentiatur tuto, quia inveniri, qui nunquam fuere, non poſſunt. nam in notioribus frequentiſſime deprehenduntur a curioſis. Ex quo mihi inter virtutes grammatici habebitur, *aliqua neſcire.*

IX. Et ſinitae quidem ſunt partes duae, quas haec profeſſio pollicetur, id eſt, *ratio loquendi*, et *enarratio auctorum:* quarum illam *methodicen*, hanc *hiſtoricen* vocant. Adjicia-

Didymo quo. Ita Guelf. Goth. (tac. Geſn.) Voſſ. 2. Ald. Viart. Gryph. (1544). Ceteri, quorum et Geſn., inferunt *quoque*, alienum, ut ſponte ſentiebam. Si enim *nemo* Didymo *plura ſcripſit*, non *ei quoque* hoc accidit, ſed *ei potiſſimum debuit* accidere.

Didymo. De hoc exponunt Lexica. Id maxime ad noſtrum locum facit, quod narrat Athenaeus p. 139 C. *καλεῖ τὸν Δίδυμον Δημήτριος ὁ Τροιζήνιος βιβλιολάθαν*, ubi cognomen magnoperé convenit hiſtoriae hic relatae, ſed quae ſubjicitur ratio, *διὰ τὸ πλῆθος ὧν ἐκδέδωκε συγγραμμάτων*, parum idonea eſt. ut malis apud Ath. pro *βιβλιολάθαν* (vocabulum nemini praeterea frequentatum, neque analogice fictum), legere *βιβλιοθήκην*. Eunapius de Longino *βιβλιοθήκη τις ἔμψυχος*. Apparet autem hac ipſa hiſtoria rectiſſime legi: „vix ipſis — ſatis noti" pro quo malint quidam „ſatis *notis*" ut *notis* referatur ad *impedimentis.* Didymo enim ſui ipſius commentarii non ſatis erant *noti.*

mus tamen eorum curae quaedam dicendi primordia, quibus aetates nondum rhetorem
2 capientes instituant. Igitur *Aesopi fabellas*, 99
quae fabulis nutricularum proxime succedunt, narrare sermone puro, et nihil se supra modum extollente, deinde eandem gracilitatem stilo exigere condiscant: versus primo solvere, mox mutatis verbis interpretari: tum paraphrasi audacius vertere, qua et breviare quaedam, et exornare, salvo modo poëtae
3 sensu, permittitur. Quod opus, etiam consummatis professoribus difficile, qui commode tractaverit, cuicunque discendo sufficiet. *Sen-* 100
tentiae quoque, et *chriae*, et *ethologiae* sub-

ethologiae — ethologia. Guelf. *etilogiae — ethilogia.* Variis modis a recta scriptura aberrant Codd. in h. v. quorum aliquot, inter quos est Florentinus, referente Regio, dant *aetiologiae — aetiologia*, male tamen, sine dubio. Eundem errorem e Seneca proscripsit Lipsius apud quem (vid. not. exeg.)

eorum. Grammaticorum, intellige; etsi eorum diserta nulla mentio. cf. not. exeg. ad 1, 5, 1 *examinet.*

dicendi primordia. Ea sunt, quae Graeci doctores progymnasmata appellant, qualia extant, una cum docendi ratione tradita, Hermogenis, etiam interprete Prisciano, Aphthonii et Theonis.

stilo exigere. Scribendo exprimere, effingere cf. not. ex. ad 1, 5, 2 *exigitur. Stilus* opponitur *sermoni.*

etiam difficile. Fateor, me haerere, si *consummatis professoribus* dicitur *difficile* id opus, quod tamen rudi puero injungi jubetur. Puto igitur ablativum agnoscendum, non dativum, hoc sensu: „vel cum „consummatorum professorum „institutione aliquis utitur." Durior tamen fere haec oratio, quam pro Quintiliano.

Sententiae — chriae — ethologiae. „*Sententia* est oratio „generalem pronunciationem „habens, hortans aliquam rem, „vel deterrens — vel demon„strans, quale aliquid sit." Priscian. ex Hermogene p. Putsch. 1333. „Quam Graeci „*χρείαν* vocant, est commemo„ratio alicujus orationis vel

jectis dictorum rationibus apud grammaticos ſcribantur, quia initium ex lectione ducunt; quorum omnium ſimilis eſt ratio, forma diverſa: quia *ſententia* univerſalis eſt vox, *ethologia* perſonis continetur. *Chriarum* plura 4 genera traduntur: unum ſimile ſententiae,

antecedit etiam ipſa ea *aetiologia*, quo minus continuo, ſignificatione diverſa, ferri poſſit.

„facti, vel utriusque ſimul, „celerem habens demonſtratio- „nem, quae utilitatis alicujus „cauſa plerumque profertur." ibid. p. 1332. Ethologiae non tam diſerta apud Grammaticos invenitur mentio et definitio. Paulo diverſum vocabulum inter progymnaſmata recenſet Aphthonius: *ἠθοποιΐα ἐστὶ μίμησις ἤθους ὑποκειμένου προσώπου.* Eam Priſcianus reddit *allocutionem* p. 1340. Haec tamen ad rhetoricas figuras magis videtur pertinere, quibus et ipſe noſter annumerat 9, 2, 58 et 9, 3, 99 ex Rutilio Lupo allatam, apud quem eſt p. Ruhnk. 66. Et ipſius Aphthonii exempla, rhetoris magis ſunt quam Grammatici. Memorat Suetonius *ethologias* inter „quaedam inſtitutionum „genera, quibus Grammatici „eloquentiam praeparaverint." De illuſtr. Gramm. c. 4. et Seneca, epiſt. 95 deſcriptionem cujusque virtutis, *ethologiam* a Poſidonio vocatam tradit. Sed eae videntur copioſiores fuiſſe, quam quae intelliguntur a Quintiliano h. l. et plane eaedem atque *ethopoeiae*, quales habemus Libanii Sophiſtae, Severi Alexandrini et all.

ethologia — continetur. Parum ſane cognoſcas rem, alias ignotam, ex hac definitione. Accedit, quod, praeter expectationem, diſcrimen *ſententiae* ſolum et *ethologiae* oſtenditur, *chriae* mentio omittitur. Ceterum idem quod noſter de *ethologia*, Hermogenes, quem ipſum edidit Heeren V. C., cum antea ex ſola Priſciani interpretatione extaret, monet de *chria*: *γνώμης — διαφέρει (ἡ χρεία) τῷ τὴν χρείαν πεποιηκὸς πρόσωπον ἔχειν, τὴν δὲ γνώμην ἄνευ προσώπου λέγεσθαι.* p. 11. Stück 8. der Bibl. der alt. Lit. Quae repetit fere Aphthonius. Similia habet Iſidor. p. Gothofr. 864. Quibus poſſit adduci aliquis, ut *ethologiam* nonniſi aliud *chriae* nomen credat, modo pro *et ethol.* ſupra legeretur *ſeu ethol.*

plura genera. Tria conſtituit Aphthonius et cum eo Priſcianus p. 1332. *λογικὸν* (orationales uſus) *πρακτικὸν* (activi) *μικτὸν* (mixti). Sub-

quod eſt poſitum in voce ſimplici, *Dixit ille*, aut *Dicere ſolebat:* alterum, quod eſt in reſpondendo, *Interrogatus ille*, vel, *Cum hoc ei dictum eſſet, reſpondit:* tertium huic non diſſimile, *Cum quis non dixiſſet*, ſed *aliquid feciſſet.* Etiam in ipſorum factis eſſe chriam putant, ut *Crates, cum indoctum puerum vidiſſet, paedagogum ejus percuſſit:* et aliud paene par ei, quod tamen eodem nomine appellare non audent, ſed dicunt χρειῶδες· ut, *Milo, quem vitulum aſſueverat ferre, taurum ferebat.* In his omnibus et declinatio per eosdem ducitur caſus, et tam factorum, quam

quis non dix. ſed al. fec. Goth. (tac. Geſn.) *quis dix. vel al. fec.* cum Voſſ. 2., et Ioann. aliisque ſimilia, etſi non eadem, dantibus. Non ſpernenda loci conſtitutio, etſi recepta praeſtat, quam tuetur ſolus, ni fallor, Guelf.

in ipſorum factis. Ita Guelf. Turic. Goth. (tac. Geſn.) et Codd. ad unum omnes (niſi quod tacetur Bern.) et edd. vett. pleraeque. Recepta, *ipſis* pro *ipſorum*, eſt e conjectura Regii, plane inutili. vid. not. exeg.

jicit tamen Priſc. „Traduntur „tamen differentiae uſuum plures a veteribus. Alii enim ſunt „*indicativi* alii *interroga-„tivi.*“

ipſorum factis. h. e. in eorum, quorum auctoritas eſt in chria; non illorum modo, quos ii compellarunt: Crates percutiens paedagogum ipſe agendo chriae auctor eſt factus.

Crates — percuſſit. Aphthonius: *Διογένης* (ut et apud Plutarch. loco nunc non ſuccurrente, it. ap. Theonem p. Cam. 54, non Crates) *μειράκιον ἰδ. κακῶς ἀτακτοῦν, τὸν παιδαγωγὸν ἔπαισεν.* Eadem habet Hermog. l. c. p. 10. Hic tamen alii generi aſſignat, videl. *τῷ μικτῷ*, ſubjectis hiſce: *ἐπεικῶς· τί γὰρ τοιαῦτα παιδεύεις;* Elegantior profecto Quintiliani ratio.

declinatio — ducitur. Hujus praecepti exemplum praebet Diomedes p. Putſchii 289 ubi eandem Chriam deducit per omnes caſus utriusque numeri. *per eosdem* ſic intellige, ut non *activae* chriae ullus magis proprius caſus dicatur eſſe, quam ceterarum.

dictorum ratio eſt. Narratiunculas a poëtis 6
celebratas, notitiae cauſa, non eloquentiae, tractandas puto. Cetera majoris operis ac ſpiritus Latini praeceptores relinquendo neceſſaria grammaticis fecerunt: Graeci magis operum ſuorum et onera et modum norunt.

101 X. Haec de *Grammatica*, quam breviſſime potui, non ut omnia dicerem ſectatus, quod infinitum erat; ſed ut maxime neceſſaria: nunc de ceteris artibus, quibus inſtituendos, prius quam tradantur rhetori, pueros exiſtimo, ſtrictim ſubjungam, ut efficiatur orbis ille doctrinae, quam Graeci ἐγκύκλιον παιδείαν
vocant. Nam iisdem fere annis aliarum quo- 2
que diſciplinarum ſtudia ingredienda ſunt;

praeceptores. Ita Guelf. Turic. et Codd. omnes, niſi quod ſilentur Ioann. et Bern. Regius in Florentini textu *oratores* legi narrat, in ejusdem margine *praeceptores*, quod ipſe mutavit in *rhetores*, nulla neceſſitate, cum praeſertim infra 2, 1, 1 legatur „*praeceptoribus* eloquentiae *Latinis* — *Graecis*.“ Regii conjecturam receperunt plurimae edd., recentiores quidem omnes, cum vett. aliquot noſtram ſcripturam tueantur.

Haec de. Goth. non, ut refert Geſn., *Quae de*, ſed *Naec quae de*, prius ex errore miniatoris. ἐγκύκλιον παιδείαν. Guelf. ἔγκυκλον *pediam*. cum Turic. et Alm. ſed hi latt. litt. *encyclonpedian* per *n*. Plerique ἐγκυκλοπαιδείαν. Sed Geſn. recte ex Goth. receptam, quo modo ſcriptores Graeci et Latini fere ſolent vocare rem, de qua agitur.

ratio eſt. h. e. reddi poteſt. Hoc monuit ne forte quis crederet *activis* chriis minus bene ſubjici poſſe rationem, quam *orationalibus*.

Narratiunculae. h. quidem l. perſcribi a diſcipulis eae jubentur.

quae, quia et ipſae artes ſunt, et eſſe perfectae ſine orandi ſcientia non poſſunt, nec rurſus ad efficiendum oratorem ſatis valent ſolae; an
3 ſint huic operi neceſſariae? quaeritur. Nam quid, inquiunt, ad agendam cauſam, dicendamve ſententiam pertinet, ſcire, quemadmodum in data linea conſtitui triangula aequis lateribus poſſint? Aut quo melius vel

perfectae ſine orandi ſcientia non poſſunt. Ita Guelf. Turic. Goth. cum Jenſ. (tac. Geſn.) et Codd. puto omnes, (etſi tacentur a conferentibus Bal. Voſſ. 2. 3. Bern.) et edd. vett. pleraeque. Recentiores quidem omnes, miro contra Codd. obſequio, receperunt meram Regii conjecturam: *perfecta ſine his orandi ſcientia non poteſt.* Si liceret, quod non licet, ita graſſari in Codd. ſcripturas, melior ſaltem debebat erui ſententia. Nam, ſi ſine his artibus orandi ſcientia non poteſt eſſe perfecta, ne quaeri quidem poteſt, an ſint huic operi neceſſariae. Neque eſt, quod §. 11 „ac ſine — eloquentia" huc trahas. Illa nova eſt ſententia, et differt „eloquentia" ab „orandi ſcientia." Si quid morer in toto hoc loco, illud ſit: *quia et ipſae artes ſunt*, de quo egi in not. excg. *in data.* Ita Guelf. nec eſt quod *in* abjiciamus cum aliquot Codd. ut Turic. (qui et *ducta* cum Alm.) et edd. Etiam Euclides ait *ἐπὶ τῆς δοθείσης — ἰσόπλευρον. Data* autem non abeſt a Goth., ut male Geſnerum intellexit Harles.

quia et ipſae — valent ſolae. Videtur enim a recta ratione abhorrere, artem, quae non ſit alterius pars, ſed ipſa ſuis limitibus circumſcripta, neceſſariam credere alteri arti. Quanquam ipſius adeo Grammatices neceſſitati hoc poſſis obvertere; ſed ea nimis conjuncta eſt cum eloquentia. Praeterea ne dilucide quidem ipſae poſſunt doceri hae artes, ſi orandi plane rudis homo tractet eas, ut quivis artifex etiam orandi ſcientia indigeat, quam in ſententiam apud Ciceronem Antonius (de Orat. 2, 9) diſputat. Denique ſi maxime eas teneas omnes, non eae viciſſim (*rurſus*, quaſi gratiae referendae modo, pro eo beneficio, quod acceperint ab orandi ſcientia) ſatis inſtruunt oratorem, ſed multa praeterea ei ſunt neceſſaria ad perficiendum opus ſuum. Sic videor ſcripturae Codd. probabilem reddidiſſe rationem, nullis eruditorum conjecturis indulgens. vid. not. Crit.

defendet reum, vel reget conſilia, qui citharae ſonos nominibus et ſpatiis diſtinxerit? Enumerent etiam fortaſſe multos, quamlibet 4
102 utiles foro, qui nec Geometren audiverint, nec Muſicos, niſi hac communi voluptate aurium, intelligant. Quibus ego primum hoc reſpondeo, quod et M. Cicero ſcripto ad Brutum libro frequentius teſtatur, non eum a nobis inſtitui oratorem, qui ſit, aut fuerit: ſed imaginem quandam concepiſſe nos animo perfecti illius, ex nulla parte ceſſantis. Nam 5
et ſapientem formantes eum, qui ſit futurus conſummatus undique, et (ut dicunt) mortalis quidam deus, non modo cognitione coe-

Geometren. Ita Guelf. recte, ut et Capp. et Geſn. et pleraeque vett. edd. Burm. *Geometram* male, qui et in Juvenalis verſu 3, 76 *geometer* ſcribi vult, contra metrum. Habet tamen *Geometrem* Goth. (tac. Geſn.) et aliquot edd. ut Aldus et recentiores. *audiverint.* Guelf. *audiverunt.* cum aliquot Codd. et plurimis edd. vett. male, cum ſequatur *intelligant*, quod nemo ſolicitat. *quod et M.* Guelf. *quo M.* Malim prope *etiam* pro *et M.* neque enim ſolet praenomen in *Cicerone* uſurpare Qu.; cum *Tullium* nominat, ſaepe addit. cf. 11; 3, 8. ubi eandem fortaſſe tentes mutationem.

non eum. Guelf. *non enim.* cum Bern. Voſſ. 1. 3. Jenſon. Locat. Venet. Ruſc. quod placet Geſnero. Tum ſic eſt interpungendum: *teſtatur; non enim* cet. Ineſt tamen aliquid ſcabri.

ſonos nominibus — ſpatiis. Nomina ſunt ὑπάτη, παρυπάτη, μέση, νήτη cet. *ſpatia*, varie intercipiendo monochordo exiſtunt et varios reddunt ſonos. Rem muſicam veterum tirones adumbratam legant apud Bartholomaeum in Anacharſide. Tom. 3. c. 27.

Cicero — ad Brutum. Talia in *Oratore* (eum enim librum intelligit Qu.) ſunt haec: c. 1. „talem informabo, qualis fortaſſe nemo fuerit." c. 29. „Nemo is, inquies, unquam fuit. Ne fuerit." Simili ratione noſter 1, Prooem. 18 „qualis „adhuc fortaſſe nemo fuerit."

lestium vel mortalium putant instruendum; sed per quaedam parva sane, si ipsa demum aestimes, ducunt, sicut exquisitas interim ambiguitates: non quia *Ceratinae* aut *Crocodilinae* possint facere sapientem, sed quia illum ne in minimis quidem oporteat falli.
6 Similiter oratorem (qui debet esse sapiens) non Geometres faciet, aut Musicus, quaeque his alia subjungam; sed hae quoque artes, ut sit consummatus, juvabunt. Nisi forte antidotum quidem, atque alia, quae morbis aut 103
vulneribus medentur, ex multis, atque interim contrariis quoque inter se effectibus,

instruendum. Sic Guelf. Turic. Ioann. Bal. Voss. 1. 3. et edd. Sich. et Obr. it. marg. Basil. Ceteri *instituendum* ut et Gesn.

antidotum. Guelf. *Antidotus.* cum Alm. Quos hi sequebantur, graece videntur dedisse ἀντιδότους et est sane apud Graecos fere femininum (ἡ ἀντίδοτος) quod itidem Latinis etiam frequentius neutro. Et potest vel hic intelligi femininum.

quae morbis. Guelf. et Turic. *q. oculis.* cum omnibus fere Codd. nisi quod tacentur Alm. Voss. 1. 2. 3. et Bern. Unde sit recepta, equidem non dicam. Aldus quidem videtur primus dedisse. Codd. auctoribus factis, nemo non arripiat *morbis*, cum „*vulnera*" protinus ita subjuncta „*oculis*" magnopere offendant legentem. Nunc quomodo tam constanter Codd. potuerint tueri errorem, si est error, vix aliquis comminiscatur. Malui tamen retinere expeditam edd. scripturam. Quanquam *oculorum* collyria varie composita multa vel Celsus memorat Lib. 4. c. 6.

Ceratinae — *Crocodilinae.* Κερατίνην inter captiosas Megaricorum quaestiunculas recenset Diogenes Laertius 2, 208. *Crocodilinae* nomen ipsum quidem non invenio, nisi quod *Crocodiliten* appellat Graecus Aphthonii enarrator, res frequentata apud scriptores, quam vel Lexica enarrant. Vide in primis Menagium ad l. c. Diogenis.

sapientem — *falli.* Sext. Emp. p. Fabr. 378. (ὁ σοφὸς) ἐπιστήμην εἶχεν ἀληθῶν καὶ οὔποτε ψεύδεται. Stoicorum autem in primis iste est sapiens.

antidotum. Notum est, quam multis variisque herbis vel hodie componi dicatur theriaca.

componi videmus, quorum ex diversis fit
illa mixtura una, quae nulli earum similis
est, quibus constat, sed proprias vires ex
omnibus sumit; et muta animalia mellis illum 7
inimitabilem humanae rationi saporem, vario
florum ac succorum genere perficiunt: nos
mirabimur, si oratio, qua nihil praestantius
homini dedit providentia, pluribus artibus
eget; quae, etiam cum se non ostendunt in
dicendo, nec proferunt, vim tamen occul-
tam suggerunt, et tacitae quoque sentiuntur.

diversis. Guelf. *diversa* cum Voss. 1. 3. *inimitabilem.* Guelf. *imirabilem*, ut videatur voluisse *immirabilem*, nisi est merus error. *tacitae.* Gesn. cum plurimis *tacite.* Codd. quidem in talibus nulla auctoritas, cum *e* frequentissime

nulli earum. Quo respiciat *earum*, non facile dixeris. Equidem mihi persuadeo, modo inter *effectibus* et *componi* excidisse *herbis*, aut simile quid, cum male putaret librarius, pendere ablativum *effectibus* a praepositione *ex* ante *multis.* ἡ ἀντίδοτος, inquit Alexander Aphrodisiensis, ἐκ πλείστων βοτανῶν σύγκειται. p. 268. ed. Aristotelis Sylburg. Vol. 5. Deinde pro *quorum* scribatur *quarum* necesse est. Sine hac vel alia mutatione locum expediri posse equidem non credo; neque tamen ullus Codex adjuvat, cum ne in *earum* quidem sit varietas, pro quo facile expectare poteras *eorum.*

et muta animalia. Cum animalia cetera homine deteriora ostenduntur, solent appellari *muta* a scriptoribus, qua voce, praeter loquelae defectum, etiam rationis, significatur. cf. 2, 16, 16. ubi itidem mellificium „nobis inimitabile" vocat „opus." Etiam Declamm. Qu. p. 263 „Hoc (apum opus) „nostra ratio — imitari non „potuit."

nos mirabimur. Nos voce pleniore est sonandum, et tota periodus, a *Nisi forte* inde, pronunciatione adjuvanda. Male enim Badius *cum* volebat inseri inter *forte* et *antidotum.* Clarius Graece dixeris: τὰς μὲν ἀντιδότους — ὁρῶμεν — ἡμεῖς δὲ θαυμάσομεν —. Μὲν expressit Qu. *quidem* dicendo, δὲ Latinus sermo parum habebat, quo modo redderet h. l. Opponuntur autem medicamina et mel, orationi.

tacitae. vid. not. Crit.

8 „Fuit aliquis ſine his diſertus:“ at ego oratorem volo. „Non multum adjiciunt:“ ſed utique non erit totum, cui vel parva deerunt: et optimum quidem hoc eſſe conveniet: cujus etiamſi in arduo ſpes eſt, nos tamen praecipiamus omnia, ut ſaltem plura fiant. Sed cui deficiat animus? Natura enim perfectum oratorem eſſe non prohibet: turpiterque de-
9 ſperatur, quidquid fieri poteſt. Atque ego vel judicio veterum poteram eſſe contentus. Nam quis ignorat Muſicen (ut de hac primum loquar) tantum jam illis antiquis temporibus non ſtudii modo, verum etiam venerationis habuiſſe, ut iidem Muſici et vates et

praeferant pro *ae*. Cod. Alm. tamen et Ald. Badiusque it. Baſil. mecum faciunt. Quod *tacite ſentitur* id cum ſentientis ſilentio ſentitur; cujus quidem ſententiae equidem ſenſum hic nullum video; contra quod *tacitum ſentitur*, id ſentitur etſi vocem non mittens. Apte autem dicentur *tacere* eae artes, quae „*ſe non* „*oſtendunt, nec proferunt.*“ Etiam Francius, non magnus ceteroquin auctor, hanc ſcripturam commendat.

utique. Guelf. *aeque* et ſic fere receptum ut a Geſn. Habeo tamen auctores Goth. Turic. Alm. Bodl. et ſat multas edd. vett. neque vidi, quare diutius textu prohiberem ſcripturam longe aptiorem, et VV. DD., etiam Geſnero, probatam. Simili plane ſignificatu 6 Prooem. 4. „ſi non meo caſu — at illorum certe, „quos *utique* immeritos — damnavit;“ ne forte credat quis *utique* nihil aliud niſi *praeſertim*, cui hic nullus locus. *Aeque* qui defendat, intelligat haec: *aeque* — „quam cui magna.“ Sed itane licet integram ſententiam intelligendam relinquere?

veterum poteram, Guelf. *veterum poetarum poteram*, ſolus quantum video. Poterat blandiri ſcriptura: cur enim exciderit *poetarum* facilius intelligas, quam unde irrepſerit. Obſtat tamen ſententia; nam hoc, quod ſequitur, non ex *poetarum* locis repetit, ſed ex pervulgata opinione.

iidem — Orpheus et Linus. *Orph.* et *Lin.*, praedicatum Subjectum ſententiae ſunt *muſici et vates et ſapientes*.

sapientes judicarentur (mittam alios) *Orpheus* et *Linus:* quorum utrumque diis genitum, alterum vero, quod rudes quoque atque agrestes animos admiratione mulceret, non feras
104 modo, sed saxa etiam silvasque duxisse, posteritatis memoriae traditum est. Et Timagenes 10
auctor est, omnium in literis studiorum antiquissimam Musicen extitisse: et testimonio sunt clarissimi poëtae, apud quos inter regalia convivia laudes heroum ac deorum ad

traditum est. Et Timagenes. Guelf. *trad. est. Itaque imagines auctores sunt. Et Timagenes.* Alienissimum emblema verae scripturae locum occupavit in Cod. Palatino membr., ut refert Gebhard. quem oportebat tam praeposterae lectioni non favere. Turic. *trad. est. Itaque et imagines autores sunt,* *omn.* Baliol. et Alm. conjunctioni *et* antevertunt *Itaque,* ceterum relinquentes receptam. Hoc *itaque* unde solum se insinuaverit, non est dictu facile. Ipsum, quod inseritur ortum puto ex interpretamento marginali ejus, qui male in textu legeret *et imagines auctores* pro *et Timagenes auctor est*, quod proclive erat in minus noto nomine. cf. de glossemm. not. ex. ad 1, 7, 28 *quia tam — sacris apparet.*

Aliter structuram non expedias. *Orpheum* et *Linum* similiter jungit Virgilius Ecl. 4, 55—57. et scriptor Dialogi de corrupta eloq. c. 12.

Timagenes. Fuit hic amicus Asinii Pollionis, nostro etiam infra commemoratus 10, 1, 75. ob libertatem sermonum Caesari Augusto invisus, clarus autem historiis scribendis, de quo est consulendus L. Seneca de ira l. 3. c. 23. et M. Seneca Controv. 34. p. Bip. 563. Multa de eo collegit Vossius de Histor. Graecc. l. 1. c. 24.

apud quos — canebantur, Equidem in hoc loco, quem eodem modo dant omnes libri, magnopere haereo, cum praeteriti temporis in *canebantur* probabilem rationem reddere plane non possim. Nimirum praesenti unice erat opus, neque tamen ullus Codex ostendit: *cantantur.* Phemius autem et Demodocus et Iopas nonne etiamnum canunt in Homeri et Virgilii operibus? *Apud quos*, si quis ita interpretetur, ut significet: *quibus auctoribus, narrantibus*, vereor ut consentientem habeat usum loquendi.

citharam canebantur. Iopas vero, ille Virgilii nonne canit:

— errantem Lunam, Solisque labores? cet.

Quibus certe palam confirmat auctor eminentissimus, musicen cum divinarum etiam rerum
11 cognitione esse conjunctam. Quod si datur, erit etiam oratori necessaria. Siquidem (ut diximus) haec quoque pars, quae, ab oratoribus relicta, a philosophis est occupata, nostri operis fuit: ac sine omnium talium scientia
12 non potest esse perfecta eloquentia. Atque claros nomine sapientiae viros, nemo dubitaverit studiosos musices fuisse; cum Pythagoras, atque eum secuti, acceptam sine dubio antiquitus opinionem, vulgaverint, mundum ipsum ejus ratione esse compositum; quam postea sit lyra imitata. Nec illa modo contenti dissimilium concordia, quam vocant ἁρμονίαν, sonum quoque his motibus dederunt.
13 Nam Plato, cum in aliis quibusdam, tum praecipue in Timaeo, ne intelligi quidem,

Virgilii. Aen. 1. 746.

ut diximus. Prooem. 14.

in Timaeo. Intelligit locum, ubi Deus in condenda mundi anima rationem musicorum fere intervallorum secutus fingitur; ed. Steph. Vol. 3. p. 35. 36. Bip. Vol. 9. p. 313. 14. in Ciceronis Versione. Vol. Ern. 4. P. 2. p. 9. 111. Musicae scientiam hoc ipso loco prodidisse Platonem, narrat Plutarchus de Musica p. 1138. 39. qui et ipse ψυχογονίαν illam Platonicam meris musices rationibus explicat p. 1012 seqq. Musicam praeterea in Timaeo tangit p. Bip. 339. Steph. 47. et p. B. 381. Steph. 67. Copiose eandem tractat Plato in Rep. l. 3. p. Bip. 285 — 296. Steph. V. 2, p. 398 — 403. it. Phileb. Bip. V. 4. p. 221 St. 2, 17. Ceterum propter obscuritatem in proverbium abierunt Platonis in Timaeo numeri. Cic. ad Att. 7, 13. ubi pro *numero* MSS. *Timaeo.* et de Finib. 2, 5.

nisi ab iis, qui hanc quoque partem disciplinae diligenter perceperint, potest. Quid de philosophis loquor, quorum fons ipse Socra-
105 tes jam senex institui lyra non erubescebat? Duces maximos et fidibus et tibiis cecinisse 14
traditum, et exercitus Lacedaemoniorum musicis accensos modis. Quid autem aliud in nostris legionibus cornua ac tubae faciunt? quorum concentus quanto est vehementior,

quanto — tantum. Ita Guelf. nisi quod ante *tant.* inserit *non*, per errorem. A Gryphio inde dant fere *quanto — tanto*, ut et Gesn., cum vett. mecum faciant, quo accedunt multi Codd. Goth. et Venet. *quantum — tantum.* Solent in iis *quanto*, *quantum*; *tanto*, *tantum*; *multo*, *multum*; fluctuare

fons — Socrates. Eodem modo Cicero de Orat. 1, 10. „Philosophorum greges, — ab „illo *fonte* et capite Socrate.“ Rem, praeter alios, narrat Diog. Laert. 2, 32. *καὶ λυρίζειν ἐμάνθανεν ἤδη γηραιός* (ex eleganti conjectura Menagii)· *μηδὲν λέγων ἄτοπον εἶναι, ἅ τις μὴ οἶδεν ἐκμανθάνειν.* Paulo facetius, cum aliis, Suidas: *ὀψιμαθὴς μᾶλλον ἢ ἀμαθής.* Cato ille Ciceronianus (de Sen. c. 8.) et ipse ait se audisse, Socratem senem fidibus didicisse. Magister quidem Socratis fuit Connus, non Lamprus, ut erudite disputat magnus Lessingius, Leben des Sophocles p. 37 seqq.

Duces maximos. Velut Epaminondam, de quo hoc memorat Nepos aliquoties, et Alcibiadem apud Platonem Alc. 1. p. Bief. 107. Athenaeus p. 184 multos recenset claros viros, qui tibiis et fidibus calluerint. De Alcibiade repudiante tibiarum cantum, quo ipso, quantopere in usu fuerit, apparet, nota historia ap. Plutarch. p. 192. D. E.

exercitus Laced. Xenoph. de Rep. Laced. p. Leoncl. 689. B. *ὅταν — ὁρώντων ἤδη τῶν πολεμίων χίμαιρα σφαγιάζηται, αὐλεῖν τε πάντας τοὺς παρόντας αὐλητὰς νόμος, καὶ μηδένα Λακεδαιμονίων ἀστεφάνωτον εἶναι.* Thuc. 5, 70 *Λακεδαιμόνιοι — βραδέως* (*χωροῦντες*) *καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν νόμῳ ἐγκαθεστώτων· οὐ τοῦ θείου χάριν, ἀλλ᾽ ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προέλθοιεν, καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις.* it. Luc. de Saltat. Bip. V. 5. p. 150.

vehementior illis tibiarum, aliisque sonis.

tantum Romana in bellis gloria ceteris prae-
15 ſtat. Non igitur fruſtra Plato civili viro, quem πολιτικὸν vocant, neceſſariam muſicen credidit. Et ejus ſectae, quae aliis ſeveriſſima, aliis aſperrima videtur, principes in hac fuere ſententia, ut exiſtimarent, ſapientum aliquos nonnullam operam his ſtudiis accommodaturos. Et Lycurgus, duriſſimarum Lacedaemoniis legum auctor, muſices diſcipli-
16 nam probavit. Atque eam natura ipſa videtur ad tolerandos facilius labores velut muneri nobis dediſſe; ſiquidem et remigem cantus hortatur: nec ſolum in iis operibus, in quibus plurium conatus, praeeunte aliqua jucunda voce, conſpirat; ſed etiam ſingulorum fatigatio quamlibet ſe rudi modulatione
17 ſolatur. Laudem adhuc dicere artis pulcherrimae videor, nondum tamen eam oratori

Codd. ut ad 9, 2, 68 et 10, 1, 86. etiam Goth. et Guelf. Sed noſtram loci hujus conſtitutionem defendit geminus Livii locus 6, 38, 5 „cum — *quanto* — potentior erat, *tantum* vincere„tur.“ vide Drakenb. ad 5, 10, 5. Mecum et Obr.

Et Lyc. Guelf. *Et* omittit, cum pluribus Codd. et vett. edd. male.

quem — vocant. Nempe Graeci. Sic Cic. de Finib. 5, 23 „civile ac populare, quod „Graeci πολιτικὸν vocant.“

ejus ſectae. Stoicos plane intelligit, quorum diſerta in hanc ſententiam loca VV. DD. non invenerunt. Chryſippus in plurimis iis, qui interciderunt, libris ejusmodi quid profecto tradidit. cf. §. 52.

Lycurgus — probavit. Ὁ γὰρ Λυκοῦργος παρέζευξε τῇ κατὰ πόλεμον ἀσκήσει τὴν φιλομουσίαν, ὅπως τὸ ἄγαν πολεμικὸν τῷ ἐμμελεῖ κερασθὲν συμφωνίαν καὶ ἁρμονίαν ἔχῃ. Plutarch. Laconic. Inſtit. p. 238. B. Multum et ab hac parte detrahit Lacedaemoniorum famae Pavius Rech. ſur les Grecs Vol. 2. p. 331. 32. partim vere, partim cupide.

conjungere. Transeamus igitur id quoque, quod grammatice quondam ac musice junctae fuerunt. Siquidem Archytas atque Aristoxe-
106 nus etiam subjectam grammaticen musicae putaverunt; et, eosdem utriusque rei praeceptores fuisse, cum Sophron ostendit, mimorum quidem scriptor, sed quem Plato adeo probavit, ut suppositos capiti libros ejus, cum moreretur, habuisse tradatur: tum 18

tradatur. Ita Goth. cum socio fere indivulso Voss. 2. et plerisque vett. edd. Ceteri quidem Codd. videntur dare *credatur*, quod et Guelf. praefert. Sic fere edd. recentiores, ut Gesn. Facillimus error librariorum. vid. Duk. ad Liv. 10, 5, 14. Mihi

grammatice — ac musice. Magis originem vocis sequebantur veteres, cum *μουσικὴν* appellabant quidquid menti erudiendae inserviret, sicut corporis exercendi ars vocabatur *γυμναστική*. Saepe tamen tria instituendae juventutis memorantur genera, velut a Xenophonte de Laced. republ. p. Leoncl. 676. D. *πέμπουσιν εἰς διδασκάλων, μαθησομένους καὶ γράμματα, καὶ μουσικὴν, καὶ τὰ ἐν παλαίστρᾳ.*

Archytas — Aristoxenus. Alterius omnia interciderunt scripta, alterius nonnisi tres harmonicorum elementorum libri sunt superstites. Archytae, viri reipublicae administrandae pariter ac philosophiae laude clari, memoratur a veteribus liber, inscriptus *ἁρμονικὸν*, ubi fortasse hoc legebatur. Aristoxenus in ipso operis servati initio: *τῆς περὶ μέλους,* ait, *ἐπιστήμης πολυμεροῦς οὔσης* κ. τ. λ quae narrat Meibomius in quibusdam excerptis Musicis sic immutata legi: *τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης* κ. τ. λ. ut possit videri vel hoc ipso latum musices ambitum, quo et grammatica contineretur, demonstrasse. Paulo infra p. 2. ipse commemorat *τὰ ἔμπροσθεν*, quod de libris, *περὶ Μουσικῆς*, interpretatur Meibomius, in quibus omnem Musices materiam exposuisse Aristoxenus est putandus, et ea quoque docuisse, quae hic memorat Qu. Suspicatur tamen Iacobus Morellius, qui nuper (1785) ex bibliotheca D. Marci Veneta primus edidit *Aristoxeni Rhythmicorum elementorum fragmenta*, hujus potissimum operis esse locum, quo respiciat Qu.

Plato — habuisse tradatur. Menagius ad Diogenem Laert. L. 3. seg. 18. plurimos affert

Eupolis, apud quem Prodamus et musicen et literas docet; et Maricas, qui est Hyperbolus, *nihil se ex musicis scire, nisi literas*, confitetur. Aristophanes quoque non uno libro sic

quidem *credatur* non nisi contortam interpretationem videtur admittere. Val. Max. 8, 7. in eadem historia *fertur*, non *creditur*.

scriptores idem narrantes. De Sophrone, qui egerint, multos recenset Fabricius, ab Harlete auctus Vol. 2. p. 493 seq. Mirum, ni Quintilianus h. l. *probarit* scripsit potius quam *probavit*. Sed hoc est in omnibus libris.

Prodamus — Maricas. *Prodamus* an appellata fuerit ipsa Comoedia, quae est Meursii opinio, dubitari potest; persona fortasse fuit alius dramatis. *Maricam* autem ipsum Comoediae Eupolidis nomen fuisse constat inter scriptores. Meminit ejus Aristophanes Nub. vers. 553. qui et ipse significat, in Hyperbolum, pessimum demagogum, scriptam esse Fabulam. Hyperboli, cujus in nequitia rei publicae administrandae decessor fuerat Cleon, „improbitatem veteres „Atticorum comoediae notave„runt" ut ait Cicero Brut. c. 62. Loca Aristophanis, ipsa plurima, exhibet Index Brunkii. Etiam Thucydides Hyperbolum vocat l. 8. c. 73 μοχθηρὸν ἄνθρωπον, ὠστρακισμένον — διὰ πονηρίαν καὶ αἰσχύνην τῆς πόλεως, et Lucianus ipsum et Cleonem, tanquam improbissimorum hominum exempla, ad partes vocat. Timon. Bip. Vol. 1. p. 100 ubi vide Hemsterhusium.

Aristophanes — libro. Rectissime Gesnerus haeret in voce *libro*. Quin enim de Comico agatur Aristophane, dubitari nequit. De fabularum scriptore autem quis *libros* usurpat? Consentiunt in receptam omnes et Codd. et edd. Sed ego Gesneri conjecturam *loco*, verissimam puto, ut et Gedoynus reddidit: „en plus d'un en„droit." Similis error est ad 2, 21, 15 Cod. Voss. 3tii, pro *primo libro* vicissim dantis *primo loco*. it. 3, 6, 59. Jam ubi hoc demonstret Aristophanes, insignis est locus Equitt. v. 188. 89. οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι Πλὴν γραμμάτων. Vides ipsa ea, quae ex Eupolidis Marica modo afferebat noster, verba. An immemor erat Qu., ubi haec legisset? Non puto: sed Aristophanis scrinia compilavit Eupolis, si verum est crimen ab illo in hunc conjectum Nubb. v. 553. 54. Εὔπολις — τὸν Μαρικᾶν — παρείλκυσεν Ἐκστρέψας τοὺς ἡμετέρους Ἱππέας κακὸς κακῶς. Ut Cleonem in Equitt. Aristoph., sic in Marica Eupolis Hyper-

institui pueros antiquitus solitos esse demonstrat. Et apud Menandrum, in *Hypobolimaeo*, senex, reposcenti filium patri velut rationem impendiorum, quae in educationem contulerit, opponens, psaltis se et geometris multa dicit dedisse. Unde etiam ille mos, ut in 19
conviviis post coenam circumferretur lyra: cujus cum se imperitum Themistocles confessus esset, ut verbis Ciceronis utar, *habitus est indoctior*. Sed veterum quoque Romano- 20
rum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit. Versus quoque Saliorum habent carmen.

senex, reposc. Guelf. inserit *qui*, cum Turic. et plerisque Codd. et vett. edd. Displicet haec ratio, ubi *senex* hic Menandricus *demonstrat* cet. Et videntur aliquot Codd., qui non memorantur, receptae vindices esse. *contulerit.* Ita Guelf. Alm. Voss. 3. et Obr. Ceteri, ut Gesn., *contulerat*.

opponens. Multi hoc dant Codd. Adsunt tamen Turic. Alm. Bodl. et sat multae edd. vett. ut Andrean. Ald. ostendentes *exponens*, quod facilius intelligas: Nisi quod *opponens* interpretari possis: *vicissim exponens*, pro ista repetitione.

bolum sugillavit dicta illius furatus; nisi quod vicissim criminatur Eupolis apud Scholiast. Arist. Nub. 552. Ceterum eodem Aristophanis loco v. 195 τῷ μουσικῷ ἀνδρὶ opponitur ὁ ἀμαθής. et Rann. 728. 29 καλοί τε κἀγαθοὶ sunt οἱ τραφέντες ἐν παλαίστραις καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ.

Menandr. in Hypobolimaeo. Inscripta erat eadem fabula ἄγροικος, et sunt ejus nonnisi pauca fragmenta a scriptoribus servata, quae ingeniose, praeter alios tractat Toupius in Emendatt. ad Suid. p. (ed. Lips.) 335 seq. et Epist. Crit. p. 31 seq. Duplicis autem tituli rationem probabilem sic reddi posse opinor, si is, qui in nobiliorem gentem parentum fraude est suppositus, mira rusticitate ortum suum prodat, cujus argumenti sunt Francogallorum Comoediae.

Ciceronis. Tuscul. Disputatt. 1, 2. cf. de more canendi in conviviis eund. lib. 4, 2.

habent carmen. Suspiceris hic *carmen* significare modos musicos, nisi forte quidquid metro constrictum esset, fidium et tibiarum concentui destina-

Quae cum omnia sint a Numa rege instituta, faciunt manifestum, ne illis quidem, qui rudes ac bellicosi videntur, curam musices, 107
21 quantam illa recipiebat aetas, defuisse. Denique in proverbium usque Graecorum celebratum est, *Indoctos a Musis atque a Gratiis ab-*
22 *esse.* Verum quid ex ea proprie petat futurus orator, disseramus. Numeros *musice* duplices habet, in *vocibus*, et in *corpore:* utriusque enim rei aptus quidam modus desideratur. *Vocis rationem* Aristoxenus musicus dividit in ῥυθμὸν et μέλος ἔμμετρον: quorum alterum

tum putavit Qu. *Carmen* autem, sive metrum, quod haberent versus Saliorum, erat vetus illud Saturnium, solum usurpatum Romanis, antequam heroo versu eos donasset Ennius. Versum Saturnium constare dimetro Iambico catalectico, et ithyphallico, seu tribus trochaeis, ingeniose docet larga exemplorum copia Hermannus de metris p. 403 seqq., qui tamen idem ejus metri summam et plane horridam licentiam ostendit.

proverbium — Graecorum. Quale hoc proverbium esset, apud Paroemiographos aliosque scriptores diserte traditum non inveni. Zenobius quidem et Diogenianus inter proverbia recensent: Λειβηθρίων ἀμουσότεροι, sed hoc rem non conficit, neque tot alia scriptorum loca, ubi Musarum et Gratiarum consortium hominibus doctis tribuitur. Camerarius unde sua haberet neque ipse dixit, neque alii quaesiverunt, et potest videri de suo commentus ea. Scribit autem haec: „Ἄμουσοι enim dicebantur καὶ „χαρίτων δίχα" quibus mox, velut indignabundus, subjicit „ἢ οὐκ οἶδ' ὅ, τι." Postrema Gesnerus male accepit pro parte proverbii. Appositissimum ad Quintiliani sententiam est Plutarcheum illud, quod refert Erasmus, in vita Romuli p. 26 B. de Sextio Sylla Carthaginiensi οὔτε μουσῶν οὔτε χαρίτων ἐπιδεὴς ἀνήρ. Sed poterat sic loqui etiam, qui proverbium tale ob oculos non haberet. Fortasse Qu. nonnisi de vocabulis istis tritissimis Graeci sermonis ἄχαρις, ἄμουσος, cogitavit.

Aristoxenus — ἔμμετρον. Non est iste locus inter reliquias Aristoxeni. Quod autem

modulatione, *canore* alterum ac *sonis* constat. Num igitur non haec omnia oratori necessaria? quorum unum ad gestum, alterum ad collocationem verborum, tertium ad flexus vocis, qui sunt in agendo quoque plurimi, pertinet. Nisi forte in carminibus tantum et 23
in canticis exigitur structura quaedam et inoffensa copulatio vocum, in agendo supervacua est: aut non compositio et sonus in oratione quoque varie, pro rerum modo, adhibetur, sicut in musice. Namque et voce 24
et modulatione grandia elate, jucunda dulciter, moderata leniter canit: totaque arte consentit cum eorum, quae dicuntur, affectibus. Atqui in orando quoque intentio vocis, re- 25
missio, flexus, pertinet ad movendos audien-

canore alterum. Sic verba collocant Goth. et Jens. (tac. Gesn.) cum plerisque vett. edd., et concinnior videtur ratio, cum praesertim mox *alterum* denuo in fronte compareat. Gesn. et recc.: *alterum canore.*

adjectivum *ἔμμετρον* addidit voci *μέλος* (si addidit, abest enim ab Alm. Bodl. Turic.), id poeseos fortasse causa fecit, cui plerumque inservit vox. Est etiam talis apud Aristiden Quintilianum (p. Meib. 2. Vol. 2.) divisio: *περὶ μὲν γὰρ μελῳδίαν ἁπλῶς ἡ ποιὰ φωνή· περὶ δὲ ῥυθμὸν ἡ ταύτης κίνησις· περὶ δὲ τὴν λέξιν τὸ μέτρον.*

haec omnia. *Omnia* dicuntur, quas adhuc tetigit, musices partes, quae sunt tres: rhythmus in corpore, *qui pertinet ad gestum*, rhythmus in vocibus (*ad collocationem verborum*), melos (*ad flexus vocis*).

compositio et sonus. Fateor me haerere in vocabulo *compositio.* Quid enim differt haec ab illa, quam modo tetigerat, *copulatione?* Etiamsi abesset *compositio*, ferri posset *et* ante *sonus.*

canit. *Musice* intelligitur, quae *canat*; ne quis forte jam haec ad *orationem* trahat, quod etiam vetat *Atqui*, protinus sequens. *Quae dicuntur* sunt poetae verba, ἡ λέξις, cui accinit musice.

tium affectus: aliaque et collocationis et vocis
(ut eodem utar verbo) modulatione concita-
tionem judicum, alia misericordiam petimus: 108
cum etiam organis, quibus sermo exprimi
non potest, affici animos in diversum habi-
26 tum sentiamus. Corporis quoque decens et
aptus motus, qui dicitur εὐρυθμία, est necessa-
rius, nec aliunde peti potest; in quo pars
actionis non minima consistit: qua de re se-
27 positus nobis est locus. Age, si habebit in
primis curam vocis orator, quid tam Musices
proprium? Sed ne haec quidem praesumen-
da pars est: ut uno interim contenti simus
exemplo C. Gracchi, praecipui suorum tem-
porum oratoris, cui concionanti consistens
post eum musicus, fistula, quam τονάριον vo-

aptus motus. Quae placebat Gesnero Gothani scriptura *modus*, ea jam ab ipso librario correcta fuit in receptam. Neque aliunde ostenditur *modus*. *εὐρ. est.* Turic. cum Alm. et Ald. ins. *et*; eleganter, resp. ad *nec*. *τονάριον.* Ita et Guelf. cum Turic. sed latt. litt. Caugius in Glossario lat. *Tonarium* libri nomen affert, masc. gen., ubi etiam nostri loci meminit; neque dubiam est, quin sit prava scriptura quorundam libb. *τονόριον* per o. Memorat idem in Glossario Graeco, voce *χειρόργανον*, locum MS. Cod. ubi *τονάδιον* legitur, quod jubet mutari in *τονάριον*.

ut eodem utar. Utrius verbi iteratum usum excuset, *vocis* an *modulationis*, non certo dicas. Puto tamen *modulationis*, quam modo *voci* opponebat (*et* voce *et* modul.) nunc ipsi quoque voci tribuit.

sepositus — locus. Lib. 11. c. 5.

ne haec quidem. Quoniam et eam tractaturus est loco modo indicato.

C. Gracchi — τονάριον. Multis hoc memoratum scriptoribus. Ciceronis locus est de Orat. 3, 60 quem repetit Gellius 1, 11. Apud Ciceronem quam bene scripserit Ernestus *Erycino* pro *Licinio*, nescio; cum et Plutarchus I. p. 825. B. in ipsa narratione, et Gellius in loco Ciceroniano *Licinium* ostendant. Ceterum non erat, quod Plutarchum discrepare

cant, modos, quibus deberet intendi, ministrabat. Haec ei cura inter turbidissimas 28
actiones, vel terrenti optimates, vel jam timenti fuit. Libet propter quosdam imperitiores, etiam *crassiore*, ut vocant, *musa*, dubitationem hujus utilitatis eximere. Nam 29
poëtas certe legendos oratori futuro concesserint: num igitur hi sine musice? At si quis tam caecus animi est, ut de aliis dubitet:
109 illos certe, qui carmina ad lyram compofue-

Haec ei cura. Guelf. *Haec etiam ei cura.* cum aliquot Codd. Saltem post *cura,* malis poni *etiam.* *hi sine.* Guelf. *hiscine.* *certe qui.* Sic Guelf. Goth. et omnes Codd. et edd. Gesnerus dat *certe concesserit qui*, ex calami, puto, aut typothetae errore. Nam ipsius nota hoc subaudire jubet, queriturque de obscuritate loci. *concesserit* inseruerunt post Gesn. etiam Bipont.

diceret Gesnerus a Cicerone, qui et ipse *Licinium* (si ea vera est scriptura) Gracchi facit servum. Graeci, qui morem hunc Gracchi memorant Dio Cassius p. Reim. 59. et Plutarchus l. c. et *περὶ ἀοργησίας* II. p. 456 A. nonnisi ad sedandum, quo abripi solitus fuerit, impetum hoc eum esse commentum narrant, quibus astipulatur Gellius, „quia illa Gracchi „vehementia extraneo instinctu „indiguisse non sit existimanda." Cicero tamen et Valerius Max. 8, 10 utrique rei adhibitum fistulatorem putant, ut et intenderet sonum et remitteret; neque Qu. aliud quidquam significat, *intendi* enim in genere dicitur pro omni *τάσει.* Fistulam ipsam talem fuisse narrat Plutarchus: *φωνασκικὸν ὄργανον ᾧ τοὺς φθόγγους ἀναβιβάζουσι*, et altero loco: *συρίγγιον ᾧ τὴν φωνὴν οἱ ἁρμονικοὶ σχολὴν* (an *σχολῇ* pro *βραδέως*) *ἐπ᾽ ἀμφότερα διὰ τῶν τόνων ἄγουσι.* Nomen autem, quod usurpat Qu., apud Graecos scriptores non invenias, cum aliud simile ex Heronis *pneumaticis* afferat Turnebus in Adversariis, *φθογγάριον.*

At — composuerunt. Abrupta est oratio, quaeque vix potuerit, qualis hic legitur, a Quintiliano proficisci. Si enim, quod structura suadet, post *illos* intelligis *concesserit*, sensus exsistit alienus, quasi lyricos certe legendos etiam is cogatur agnoscere, qui ceteros

runt. Haec diutius forent dicenda, ſi hoc 109
50 ſtudium velut novum praeciperem. Cum vero antiquitus usque a Chirone atque Achille ad noſtra tempora apud omnes, qui modo legitimam diſciplinam non ſint peroſi, duraverit, non eſt committendum, ut illa dubia
51 faciam, defenſionis ſolicitudine. Quamvis autem ſatis jam ex ipſis, quibus ſum modo uſus, exemplis, credam eſſe manifeſtum, quae mihi, et quatenus muſice placeat: apertius tamen profitendum puto, non hanc a me praecipi, quae nunc in ſcenis effeminata, et impudicis modis fracta, non ex parte minima, ſi quid in nobis virilis roboris manebat, excidit; ſed qua laudes fortium canebantur, quaque et ipſi fortes canebant: nec *pſalteria*

non eſt comm. Omittit Geſn. *eſt*, mero errore, puto, cum ſit in omnibus libris.

poetas ab oratore futuro legi noluerit. Neque enim de eo agitur, legendi ſint poetae, necne; ſed muſicen ſibi junctam habeant, necne. Leniſſima fuerit mutatio (neque tamen ipſa ſatis lenis) ſi ſupra pro *hi* ſcribas *hos* cf. not. Crit., hoc ſenſu: *Num igitur hos ſine muſice legendos putant?* Poſſit enim e *conceſſerint* latius patens *putandi* notio haud incommode elici, cujusmodi exempla ſunt frequentia, niſi forte malis interpretari *Num igitur — legent?* Tum habebis, quo referas *illos*; quanquam remanet difficultas, quod, quae modo fuerat interrogatio, hic protinus ſit aſſeveratio et, quoniam in interrogatione negatio intelligitur, in aſſeveratione opus eſt expreſſa negatione. Sed optimi quique ſcriptores interdum malunt lectori addendum aliquid, imo corrigendum, relinquere, quam verboſiores ſieri. Ceterum in initio hujus loci *ac* longe ſit aptius, quam *at*, cum nulla inſit objectio, neque tamen ullus liber habet *ac*.

pſalteria — ſpadicas. Effeminatiora ceteris inſtrumenta deſignat, qualia erant ob chordarum multitudinem, ni fallor. Etiam Cicero de Har. reſp.

110 et *ſpadicas*, etiam virginibus probis recuſanda; ſed cognitionem rationis, quae ad movendos leniendosque affectus plurimum valet. Nam et Pythagoram accepimus, concitatos 32 ad vim pudicae domui afferendam juvenes, juſſa mutare in Spondeum modos tibicina, compoſuiſſe: et Chryſippus etiam nutricum, quae adhibetur infantibus, allectationi, ſuum

adhibetur — allectationi. Guelf. *adhibentur — allactationi.* Pluralem in priori vocabulo omnes quidem habere videntur libri, tam ſcripti, quam editi, praeter unam Obrechti editionem. Fortaſſe tamen diligentius excutientibus etiam in aliquot Codd. occurriſſet ſcriptura, quam ſolam veram facile agnoſcas. Quorſum enim additur iſtud de nutricibus, quaſi ignoremus

c. 21. *pſalterium* recenſet in argumentis mollitiei Clodianae. *σπάδιξ* Polluci 4, 59 memoratur inter inſtrumenta muſica una cum *Φοίνιξι*, ut appareat utrumque ab arbore nomen accepiſſe.

virginibus, nedum ut viris permittantur.

Pythagoram accepimus. Iamblichus de vita Pythagorae c. 25 (p. 93 Küſt.) *Λέγεται — Πυθαγόρας διὰ τοῦ αὐλητοῦ κατασβέσαι τοῦ Ταυρομενίτου μειρακίου μεθύοντος τὴν λύσσαν, νύκτωρ ἐπικωμάζοντος τῇ ἐρωμένῃ — καὶ τὸν πυλῶνα ἐμπιπράναι μέλλοντος. ἐξήπτετο γὰρ καὶ ἀνεζωπυρεῖτο ὑπὸ τοῦ Φρυγίου αὐλήματος· ὃ δὴ κατέπαυσε τάχιστα ὁ Πυθαγόρας (ἐτύγχανε δὲ αὐτὸς ἀστρονομούμενος ἀωρί) καὶ τὴν εἰς τὸ σπονδειακὸν μεταβολὴν ὑπέθετο τῷ αὐλητῇ· δι' ἧς ἀμελλητὶ κατασταλὲν κοσμίως οἴκαδε ἀπηλλάγη τὸ μειράκιον, πρὸ βραχέως μηδ' ἐφ' ὁσονοῦν ἀνασχόμενον, μηδ' ἁπλῶς ὑπομεῖναν νουθεσίας ἐπιβολὴν παρ' αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ ἐμπλήκτως ἀποσκορακίσαν τὴν τοῦ Πυθαγόρου συντυχίαν.* Propius ad Quintilianum accedit Sopater in Hermogenem *περὶ ἰδεῶν* p. Rhett. Aldi 383. qui eandem, ex ipſo tamen Iamblicho, hiſtoriam refert, ſed pro *αὐλητῇ* habet *αὐλητρίδα*. Paulo aliter eandem rem narrat Baſilius Magnus in Homilia 22. p. 182. Vol. 2. ed. Benedict. quem citat Almelovenius. Maxime cum Quintiliano conſentit Cicero in fragmento apud Boethium de Muſica, quod vide in Ern. ed. V. 4. Part. 2. p. 1100. vid. et Sext. Emp. p. Fabric. 357 et notam Fabr.

adhibetur — allectationi. vid. not. Crit.

33 quoddam carmen assignat. Est etiam non in- 111
erudite ad declamandum ficta materia, in qua ponitur tibicen, qui sacrificanti Phrygium cecinerat, acto illo in insaniam et per praecipitia delato, accusari, quod causa mortis

infantibus adhiberi nutrices? Neque potest dubium videri, quin *adhibetur*, sing., sit in Cod. Alm. ex quo pro *nutricum quae* memorant: *nutricum illi quae*, probabilem sane scripturam, quam dedit etiam Obr., ex Argentoratensi Codice fortasse. Alteram vocem *allectationi*, praeter Guelf., etiam Goth. et Palat. dant per *a* pro *e*. Alter Palat. *Allectioni*. Idem habet Turic. In harum quidem scripturarum nulla acquiescas prorsus; et auctore suo plane digna est conjectura Tib. Hemsterhusii, in Adversariis MSS. relicta, quam mecum communicare dignatus est Ruhnkenius, *lallationi*. Citat vir summus ad fidem faciendam invento suo Ausonium Epist. 16, 90. 91. „Nutricis inter. lemmata, *Lallique* somni„feros modos" et Interpretem Basilii de Consol. in Adv. T. 2. p. 698. B. „Mel quidem labia tua *lallare* videntur," ubi modo dixerat: „Profers verborum *blandimenta*." De *lallando*, significatione somni invitandi, disputant Jos. Scaliger in Lectt. Auson. et Is. Casaubonus ad Theophr. Charr. περὶ λαλιᾶς. p. 104 ed. Fischeri. Monere vix opus est, eundem Hemsterhusium in *adhibetur* retinere singularem. Si defendis *allectationem*, appositus est locus, quem affert Gesnerus, Columellae 2, 3, 2 „oportet (boves) sibilo — *allectari*, quo libentius bibant" ut sit *allectatio* cantilena ad sugendum invitans infantem.

tibicen — accusari. Etsi, Codice nullo addicente, unum Aldum sequi religio fuit, pro *tibicen* dantem *tibicinem*, verissimam tamen et necessariam credo hanc mutationem: *Ponere* verbum est legitimum in thematibus rhetorum, ubi, impersonaliter usurpare debere illud, apparet; licet *dicitur* nominativum sibi esset juncturum. Hic si nominativum *tibicen* retines, cogeris deinceps pro *accusari* scribere *accusatus*, minus leni correctione.

Phrygium. Phrygius modus quam vehemens esset, modo intelleximus in narratione Iamblichi. Adhibitus primum fuit hic tibiarum concentus in enthusiasticis sacris matris Phrygiae, seu Berecynthiae. Lucianus in Harmonide Vol. Bip. 4. p. 137. memorat τῆς Φρυγίου (ἁρμονίας) τὸ ἔνθεον. Idem *de saltatione* Vol. 5. p. 144 τὸ Φρύγιον τῆς ὀρχήσεως εἶδος, τὸ παροίνιον καὶ συμποτικὸν, μετὰ μέθης γιγνόμενον.

extiterit. quae ſi dici debet ab oratore, nec
dici citra ſcientiam muſices poteſt; quomodo
non, hanc quoque artem neceſſariam eſſe
operi noſtro, vel iniqui conſentiant? In 34
geometria partem fatentur eſſe utilem teneris
aetatibus. agitari namque animos, atque acui
ingenia, et celeritatem percipiendi venire
inde, concedunt: ſed prodeſſe eam, non ut
ceteras artes, cum perceptae ſint, ſed cum
diſcatur, exiſtimant. Ea vulgaris opinio eſt. 35
Nec ſine cauſa ſummi viri etiam impenſam
huic ſcientiae operam dederunt. Nam cum
ſit *geometria* diviſa in numeros atque formas:
numerorum quidem notitia non oratori modo,
ſed cuicunque primis ſaltem literis erudito,
neceſſaria eſt. In cauſis vero vel frequentiſſime
verſari ſolet: in quibus actor,
non dico, ſi circa ſummas trepidat, ſed ſi
digitorum ſaltem incerto aut indecoro geſtu
a computatione diſſentit, judicatur indoctus.
112 Illa vero linearis ratio, et ipſa quidem cadit 36

conſentiant. Guelf. *conſentient* cum Goth. (tac. Geſn.) et multis Codd. Placet paene. *Ea vulg.* Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *Id vulg.* cum omnibus fere Codd. et edd. vett. Male ſane; etſi Regius etiam elegantiorem putat uſum neutrius quam feminini h. l. Sed velim diſcere, unde ſit recepta.

agitari. vid. not. exeg. ad 1, 8, 14 *memoriam agitet.*

digitorum — a computatione. Nimirum δακτυλικὸν habebant veteres μέτρον, quod numeros certis digitorum geſtibus exprimere doceret, de quo ſunt Nicolai Smyrnaei et Bedae Venerabilis, ſeculi ſeptimi ſcriptoris, libelli. Eam artem inter agendum a patronis cauſarum fuiſſe adhibitam, apparet locis quibusdam noſtri, velut 11, 3, 94 et 117. item Appuleji de Magia oratione p. Bip. 92. 93.

frequenter in caufas. nam de terminis menfurisque funt lites: fed habet majorem quandam
57 aliam cum arte oratoria cognationem. Jam primum ordo eft *geometriae* neceffarius: nonne et *eloquentiae*? Ex prioribus geometria probat infequentia, et certis incerta: nonne id in dicendo facimus? Quid? illa propofitarum quaeftionum conclufio, non tota fere conftat fyllogifmis? propter quod plures invenias, qui dialecticae fimilem, quam qui rhetoricae, fateantur hanc artem. Verum et orator, etiamfi raro, non tamen nunquam,
58 probabit dialectice. Nam et fyllogifmis, fi res pofcet, utetur: et certe *enthymemate*, qui rhetoricus eft fyllogifmus. Denique probationum, quae funt potentiffimae, γραμμικαὶ ἀποδείξεις vulgo dicuntur. quid autem magis
59 oratio, quam probationem petit? Falfa quoque verifimilia *geometria* ratione deprehendit. Fit hoc et in numeris per quasdam, quas ψευδογραφίας vocant, quibus pueri ludere fole-

Jam primum. Guelf. *Nam prim.* Solus ni f. Blanditur, cum *Iam* frigeat; fed obftat quod fequentia dicuntur de tota *geometria*, non de fola *lineari ratione*, quam nos quidem folemus *geom.* appellare. Viciffim quae memorantur mox §. 58 γραμμ. ἀποδ. magis ad *linearem rat.* folam fpectant, quam ad utramque. γραμμικαὶ ἀποδ. Guelf. et Goth. (tac. Gefn.) *grammatice apodixis.* cum Alm. et edd. Ven. Ald. Rectam fcripturam conjectando reftituit Regius, qui *graece* pro γραμμ. legi ait, ut eft in Loc. (quanquam ibi *grace*) et Rufc. Altero loco 5, 10, 7. recta fcriptura in Codd. multis. Sext. Emp. p. 326 γραμμικῶς — ἀποδείκνυσθαι.

Jam primum. Inchoat juftam pro geometriae utilitate argumentationem. Sed v. not. Crit.

γραμμ. ἀποδ. Cf. 5, 10, 7. *Fit hoc — per — ψευδογραφίας.* Miror, fi ψευδογραφίαι

bamus. Sed alia majora ſunt. Nam quis non ita proponenti credat: Quorum locorum extremae lineae eandem menſuram colligunt, eorum ſpatium quoque, quod his lineis continetur, par ſit neceſſe eſt? At id falſum eſt. Nam plurimum refert, cujus ſit formae ille 40
113 circuitus: reprehenſique a geometris ſunt hiſtorici, qui magnitudines inſularum ſatis

Nam plurimum. Guelf. *N.* et Turic. *primum*, cum omnibus fere Codd. niſi quod tacetur Voſſ. 1. male. Receptam meorum Aldus habet primus.

appellantur, quae fiant per *numeros* quoque; ſed poſſit eſſe catachreſis. Vide tamen, an aliquanto expeditior videatur oratio, ſi abſint ea: *Fit hoc et in numeris?* Gloſſemata ubique crepare, invidioſum eſt. Alioqui nihil fere ſimilius allitae in margine notulae unquam vidi hiſce verbis, quae ordinem magnopere perturbant, ſed in omnibus inveniuntur libris, tam ſcriptis quam excuſis. Etiam hoc offendit: *per quasdam, quas — vocant.* Omittit unus Cod. (Voſſ. 3.) *quas*, unde efficias: *per quasdam ψευδογραφίας, quas vocant*, ut interciderit *quas* poſt ψευδ. et deinde alieno loco fuerit repoſitum. ψευδογραφεῖν ab Ariſtotele uſurpatur, qui Top. 1, 1, 8 (p. Buhl. 44. Vol. 3.) ἐκ τῶν οἰκείων μὲν, ait, τῇ ἐπιστήμῃ λημμάτων, οὐκ ἀληθῶν δὲ, τὸν συλλογισμὸν ποιεῖται (ὁ ψευδογραφῶν). τῷ γὰρ ἢ τὰ ἡμικύκλια περιγράφειν μὴ, ὡς δεῖ, ἢ γραμμάς τινας ἄγειν μὴ, ὡς ἂν ἀχθείησαν, τὸν παραλογισμὸν ποιεῖται. Idem de Sophiſt. elenchis c. 11. p. Buhl. 563. Vol. 3. Geometriae quidem ab iis, qui tangunt pſeudographias, aſſignantur, inter quos appoſite Capperonnerius recenſet Origenem contra Celſum in Epiſt. ad Ambroſium: οὐ τὸ τυχὸν τῶν ψευδομένων ἐν γεωμετρικοῖς θεωρήμασι ψευδογραφούμενόν τις ἂν λέγοι, ἢ καὶ ἀναγράφοι, γυμνασίου ἕνεκεν τοῦ ἀπὸ τούτων.

geometris — hiſtorici. Exemplum talis reprehenſionis equidem in antiquitate non invenio, quanquam Pithoeus ad hunc locum narrat, eo nomine Polybium et Thucydidem caſtigatos a Proclo ad Euclidis elementorum l. primum. Locis a Pithoeo indicatis de ipſa quidem re agi, ſpatia videlicet ab ambitu non definiri, agnoſco; ſed hiſtoricorum, et horum nominatim, mentionem defi-

ſignificari navigationis ambitu crediderunt. Nam ut quaeque forma perfectiſſima, ita capa-
41 ciſſima eſt. Ideoque illa circumcurrens linea, ſi efficiet orbem, quae forma eſt in planis maxime perfecta, amplius ſpatium complectetur, quam ſi quadratum paribus oris efficiat. Rurſus quadrata triangulis, triangula ipſa
42 plus aequis lateribus, quam inaequalibus. Sed alia forſitan obſcuriora: nos facillimum etiam imperitis ſequamur experimentum. Jugeri menſuram, ducentos et quadraginta longitudinis pedes eſſe, dimidioque in latitudinem patere, non fere quisquam eſt, qui ignoret: et qui ſit circuitus, et quantum campi clau-
43 dat, colligere expeditum. At centeni et octogeni in quamque partem pedes, idem ſpatium extremitatis, ſed multo amplius clauſae qua-

efficiet — efficiat. Ita Guelf. cum plerisque edd. vett. Sic puto etiam defendi poſſe iteratum *efficiat*, non prorſus eadem forma dictum, ut modo; quanquam Goth. et Voff. 2. poſterius omittunt. Etiam Goth. (tac. Geſn.) priore loco *efficiet*, non *efficiat*, quod obſedit edd. recentt. *clauſae.* Guelf. *cluſae* ut etiam hic reſpuat praepoſterum *diviſae*, quod Burmannus quoque retinuit ex quibusd. vett. edd. Codice nullo, puto, auctore. Venet. *cluſae.*

dro. Sunt autem ea loca p. (ed. Baſileenſis) 64 et 109. quorum in priori mendum ſit neceſſe eſt; ſtructura enim non procedit. Procli ulla tum demum foret auctoritas, ſi veterum geometrarum referret judicia. Etiam Fabricii ſilentium, in indice ſcriptorum a Proclo ad Elementa Euclidis citatorum, ubi nulla neque Thucydidis neque Polybii mentio, facit ut Pithoeo diffidam. Sunt autem 4 (non 6, ut iterum eſt apud Harletem) libri. vid. Bibl. Fabr. Harl. Vol. 4. p. 82 ſeqq. Utrum ita peccarint hiſtorici, alius eſt quaeſtionis, neque hujus loci.

Jugeri menſuram. Eandem tradit Varro de R. R. 1, 10, 2 cet.

tuor lineis areae faciunt. Id si computare
quem piget, brevioribus numeris idem discat.
nam deni in quadrum pedes, quadraginta per
oram, intra centum erunt. At si quinideni
per latera, quini in fronte sint: ex illo, quod
amplectuntur, quartam deducent eodem cir-
cumductu. Si vero porrecti utrimque unde- 4
viceni singulis distent, non plures intus qua-
dratos habebunt, quam per quot longitudo
ducetur: quae circumibit autem linea, ejus-
dem spatii erit, cujus ea, quae centum con-
tinet. Ita quidquid formae quadrati detraxe-
ris, amplitudini quoque peribit. Ergo etiam 4
id fieri potest, ut majore circuitu minor loci
amplitudo claudatur. Hoc in planis. Nam
114 in collibus vallibusque etiam imperito patet
plus soli esse, quam coeli. Quid? quod se 4
eadem geometria tollit ad rationem usque
mundi? in qua, cum siderum certos consti-

quadrum. Guelf. *quadram.* Idem est in Turic. cum glossa in margine: *geometrae quadram, non quadrum dicunt.* Sed et Voss. 2. cum duobus Gothth. defendit receptam. *formae quadrati.* Guelf. *formae quadratae,* non male. *soli.* Guelf. *solis,* male.

intra cent. *Intra* pro *intus,* cave enim praepositionem putes. *Si vero — singulis distent.* h. e. si lineae parallelae in undevicenos porrectae pedes nonnisi unius pedis intervallo dirimantur, pro quo poterat dicere: *si singuli pedes in fronte sint.* Ceterum figura non opus, quam unusquisque attentus aut calamo aut animo facile sibi finget.

soli — quam coeli. Quod *imperitis* patere ait Qu. negotium facessit eruditis, cum ne Camerarius quidem intelligat. Gesnerus in nota doctior videtur quam pro occasione. *Coelum* accipe aërem imminentem *valli* aut *colli;* is cum planus sit, minus complectitur spatii, quam collis convexus, vallis concava.

tutosque curſus numeris docet, diſcimus nihil eſſe inordinatum atque fortuitum: quod ipſum nonnunquam pertinere ad oratorem
47 poteſt. An vero, cum Pericles Athenienſes
ſolis obſcuratione territos, redditis ejus rei
cauſis, metu liberavit: aut, cum Sulpicius
ille Gallus in exercitu L. Paulli de Lunae de-
fectione diſſeruit, ne velut prodigio divinitus
facto militum animi terrerentur, non videtur
48 eſſe uſus oratoris officio? Quod ſi Nicias in
Sicilia ſciſſet, non eodem confuſus metu pul-
cherrimum Athenienſium exercitum prodidiſ-
ſet: ſicut Dion, cum ad deſtruendam Diony-
ſii tyrannidem venit, non eſt tali caſu deter-
ritus. Sint extra, licet, uſus bellici, tranſ-

prodidiſſet. Hoc malui ex Bodl. Bal. Turic. ed. Andr. Reliqui *perdidiſſet.* *Sint extra:* Ita Guelf. Goth. Alm. Turic. Voſſ. 3.

Pericles — ſolis obſcur. Plut. in ej. Vit. T. I. p. 171. C. D. ἤδη δὲ πεπληρωμένων τῶν νεῶν καὶ τοῦ Περικλέους ἀναβεβηκότος ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ τριήρη, τὸν μὲν ἥλιον ἐκλιπεῖν συνέβη, καὶ γενέσθαι σκότος, ἐκπλαγῆναι δὲ πάντας, ὡς πρὸς μέγα σημεῖον. ὁρῶν οὖν ὁ Περικλῆς περίφοβον τὸν κυβερνήτην καὶ διηπορημένον, ἀνέσχε τὴν χλαμύδα πρὸ τῆς ὄψεως αὐτοῦ, καὶ παρακαλύψας, ἠρώτησε μή τι δεινὸν, ἢ δεινοῦ τινος οἴεται σημεῖον· ὡς δ' οὐκ ἔφη, Τί οὖν, εἶπεν, ἐκεῖνο τούτου διαφέρει, πλὴν ὅτι μεῖζόν τι τῆς χλαμύδος ἐστὶ τὸ πεποιηκὸς τὴν ἐπισκότησιν;

Sulpicius — Gallus. cf. Liv. 44, 37. qui praedixiſſe narrat defectum lunae, ut et Plinius 2, 9 et Frontin. Strateg. 1, 12, 8. Nam Valer. Max. 8, 11, 1 *disputantem* facit, „cum ſubito „luna defecerit."

Nicias. Thucyd. 7, 50. 51. 53. 54. ἦν γάρ τι καὶ ἄγαν θειασμῷ τε καὶ τῷ τοιούτῳ προσκείμενος. cf. Plutarch. in Nicia T. I. p. 538. 39.

Dion. Plutarch. l. c. ὁ (τοῦ Πλάτωνος) ἑταῖρος Δίων καθ' ὃν χρόνον ἔμελλεν ἄρας ἐκ Ζακύνθου πλεῖν ἐπὶ Διονύσιον, ἐκλιπούσης τῆς σελήνης οὐδὲν διαταραχθεὶς ἀνήχθη καὶ καταπλεύσας ἐν Συρακούσαις, ἐξέβαλε τὸν τύραννον. cf. eund. in Dione p. 968 A.

Sint extra — bellici. h. e.

eamusque, quod Archimedes unus obsidio-
nem Syracusarum in longius traxit: illud uti- 49
que jam proprium est ad efficiendum quod
intendimus, plurimas quaestiones, quarum
difficilior alia ratione explicatio est, ut de ra-
tione dividendi, de sectione in infinitum, de

et edd. vett. pleraeque. Quod Gibsonus Codd. suos tacet, miror equidem, sed Regianum istud *exempla* esse in iis nequaquam credo. Praeterea, quid, quaeso, est: *Sint exempla usus bellici?* aut quis inde efficiet, quod volunt, qui probant: *Quanquam haec non nisi utilitatis in bello praestitae sunt exempla?* Ubi autem est *haec*, quod praemitti τῷ *exempla* plane erat necesse? Quos Codd. Burmannus omittit non memoratos, ii tantopere solent cum his, quos tenemus, conspirare, ut isti silentio non multum tribuam. *in longius.* Guelf. *tn̄ long.* h. e. *tamen long.*, non male. *quarum.* Guelf. *quibus.* *dividendi.* Guelf. *videndi.*

„Si maxime usus bellicos ora-„toris interesse neges." Fateor loco plane gemino, ubi *extra esse* sit pro: „ad rem non per-„tinere" destitui me, sed ipse Qu. plus semel *extra causam, extra quaestionem esse.* (cf. 7, 4, 19 ubi „*extra*" absolute ponitur et 10, 1, 19 „omnia „quae sunt *extra*") dicit hoc significatu, et facile poterat hic *extra* adverbium solum ponere, ubi res, extra quam essent isti *usus bellici* non nisi operose verbis exponi debebat. Gesnerus ipse Codd. scripturam (vid. not. Crit.) defendere conatur, neque tamen videtur alienus ab errore accipiendi *usus bellici* pro genitivis, qui sunt nominativi; quare, si bene ejus mentem perspicio, *externa exempla* veram scripturam putat. Quam male vulgaris interpretatio coëat cum eo, quod sequitur: „transeamus-„*que*" ostendit Gedoynus, qui scriptorem deserere cogitur, ut sensum efficiat: „On dira que „ces exemplès sont bons pour „la guerre. Laissons *donc* cet." *Licet* autem hic dicitur propria sua significatione, ubi aliquid permittimus, quare satius duxi virgulis complecti vocabulum, ne quis proprie ab eo regi conjunctivum (*sint*) putaret. Parenthesin facit *licet* et est pro: *quidni? fateor!* Videant de ea structura tirones Tursellinum p. ed. Lips. 444. et conf. nostrum 8, 3, 8 „Ha-„beant illa divites! licet." Sic commode ei jungitur „transca-„mus*que*."

Archimedes. v. Liv. 24, 34.

celeritate augendi, linearibus illis probationibus ſolvi ſolere: ut, ſi eſt oratori (quod proximus demonſtrabit liber) de omnibus rebus dicendum, nullo modo ſine geometria eſſe poſſit orator.

XI. Dandum aliquid comoedo quoque, dum eatenus, qua pronunciandi ſcientiam futurus orator deſiderat. Non enim puerum, quem in hoc inſtituimus, aut femineae vocis exilitate frangi volo, aut ſeniliter tremere.
2 Nec vitia ebrietatis effingat, nec ſervili vernilitate imbuatur: nec amoris, avaritiae, metus diſcat affectum: quae neque oratori ſunt neceſſaria, et mentem, praecipue in aetate pri-
3 ma teneram adhuc et rudem, inficiunt. Nam frequens imitatio tranſit in mores. Ne geſtus quidem omnis ac motus a comoedis petendus eſt. Quanquam enim utrumque eorum ad quendam modum praeſtare debet orator: plurimum tamen aberit a ſcenico, nec vultu nec manu nec excurſionibus nimius. Nam ſi qua in his ars eſt dicentium, ea prima eſt,

augendi. Guelf. *augenda.* Utrum praeſtet, non dixerim.
dum. Goth. (tac. Geſn.) omittit cum ſuo Voſſ. 2. Perit tamen non parva elegantia; *dum* autem eſt pro *dummodo.*
nimius. Guelf. *nimiis*, cum omnibus fortaſſe Codd. Sed vera eſt recepta, ex emendatione Regii. *in his.* Guelf. *hujus.* cum plurimis Codd. Praefero receptam, ſed unde ſit, ignoro. Aldus videtur habere primus.

prox. — liber. Cap. 21.
dum. vid. not. Crit.
in hoc. i. e. ut fiat orator.

Friget quam maxime aliquot Codd. ſcriptura *in hoc loco.* *Hoc* Accuſativus eſt.

ne ars eſſe videatur. Quod eſt igitur in his 4
doctoris officium? In primis vitia, ſi qua
116 ſunt, oris, emendet: ut expreſſa ſint verba,
ut ſuis quaeque literae ſonis enuncientur.
Quarundam enim vel exilitate vel pinguitudine nimia laboramus: quasdam velut acriores parum efficimus et aliis, non diſſimilibus ſed quaſi hebetioribus, permutamus. Quippe P 5
literae, qua Demoſthenes quoque laboravit, Λ ſuccedit (quarum vis eſt apud nos quoque): et cum *C* ac ſimiliter *G* non valuerunt, in *T* ac *D* molliuntur. Ne illas qui- 6

pinguitudine. Goth. (tac. Geſn.) *pinguedine.* vid. de hac voce Lexica. *C — G — in T — D molliuntur.* Ita vett. edd. usque ad Gryphium, ni f., quam ſcripturam primus et, quantum video, ſolus revocavit Obr. cum ceteri ad unum omnes dent: *C — T — in G — D molliuntur.* Cod. Guelf. ſic: *.g .valuerunt inter a. c. d. demoliuntur.* Goth. *g. n. valuerunt in a. c. d. demoliuntur.* Turic. *et cum eae ſimiliter g. n. ne valuerunt inter a. c. d. demoliuntur.* Apparent ex ipſis hiſce ſordibus verae ſcripturae veſtigia. *n* poſt *g*, quod et in aliis eſt Codd. *non* debebat ſcribi, pro quo lacuna eſt in Guelf. *inter*, quod habet Guelf., corruptum eſt *in T.* Inde vario, ſed brevi omnes, intervallo recedunt ceteri, quorum collata eſt varietas, Codd. Recepta igitur eſt ab aliquo ſexti decimi ſeculi, interprete potius quam Critico, ſcripturas Codd. (quod ait Qu. 1, 6, 22)

qua Dem. — laboravit. Cicero eleganter de Orat. 1, 61 „Dem. — ita balbus — ut „ejus ipſius artis, cui ſtuderet, „primam literam non poſſet „dicere." Ludit in eo, qui Alcibiadis etiam erat, *τραυλισμῷ* Ariſtophanes Equ. v. 79 *Κλωπιδῶν* pro *Κρωπ.* et Veſp. 45 *Ὀλᾷς Θέωλος.* cf. Cic. ad Div. 2, 10 *Hillus* pro *Hirrus* ex ingenioſiſſima Manutii conjectura.

vis — apud nos. Natura (neque tamen nomen et figura) earum literarum apud Latinos eſt, quamobrem eadem cognationis occaſione ab his quoque inter ſe permutantur.

C — G — in T — D molliuntur. Mollis illa eſt et infantum propria pronunciatio, quae pro *cura turam*, pro *Galba Dalbam* dicit. Eandem irridet Lucianus in faceto libello *Δίκη Φωνηέντων* p. (B. Vol. 1)

dem circa *S* literam delicias hic magiſter feret: nec verba in faucibus patietur audiri, nec oris inanitate reſonare: nec, quod mini- 117
me ſermoni puro conveniat, ſimplicem vocis naturam pleniore quodam ſono circumlinire,
7 quod Graeci κατακεπλασμένον dicunt. ſic appel-

non inveniente ſed mutante. Neque tamen, quamvis blandiretur mutatio, erat vel uni et alteri Codici credenda. Agit Qu. de vitiis oris, quae rectas literas ſonare vetant, cujusmodi eſt cum L auditur pro R. Ejus non eſt ſimile, cum C in G, et T abit in D, h. e. tenues in mediam, ſed cum infantum more franguntur ſoni iſti. *Similiter* in noſtra ſcriptura melius quoque locum tuetur, dum ſignificat *pari ratione*, ἀνὰ λόγον. Non puto obſtare huic, quam reducimus, Codd. lectioni, quod Plutarch. in Quaeſt. Roman. T. 2. p. 277 D. et Lucian. Jud. Vocal. Vol. (Bip.) I. p. 63. errores permutandi L et R, itemque G et C, paene ſimul tractant. Apud eos C ſubit in locum τῆς G, quod in noſtro loco ſecus eſt, et tangunt praeterea dialectorum univerſarumque gentium in loquendo differentias, non vitia oris, manifeſte peccantia, qualia ſunt in tenera aetate.

κατακεπλασμένον. Guelf. κατακεπλάμενον. Cum Goth. καταπλασμὸν habet Voſſ. 2. *ſic appellatur.* Ita Guelf. et

69. ubi vide Hemſt. *Non valuerunt* i. e. non juſto robore labiis exierunt. vid. not. Crit.

circa S — delicias. Juvat fateri ignorantiam harum *deliciarum*, cum veterum alium ullum locum ubi tangerentur eae, non invenerim. Simile quid habere videtur, quem ex Euſtathio ad Il. K. p. 813 affert Hemſterhuſius ad Luciani Judic. Vocalium, Aelius Dionyſius. Is enim Λέγει, inquit Euſtath., ὅτι Περικλέα φασι πρῶτον ἐκκλῖναι τὸν διὰ τοῦ σῖγμα σχηματισμὸν τοῦ στόματος ὡς ἀπρεπῆ καὶ πλατὺν, γυμναζόμενον ἀεὶ πρὸς τὸ κάτοπτρον. Deliciae igitur illae fortaſſe affectata ſibili diſſimulatione apparuerunt.

in faucibus — oris inanitate. cf. 1, 5. 32.

circumlinire — κατακεπλασμένον. Locutio Latina accipit lucem a Graeca, quae deinde eo quod ſubjicitur ſatis illuſtratur. Neque tamen credo ipſam rem plane deſignari poſſe verbis. *Circumliniendi* verbum figurate iterum uſurpat 12, 9, 8; proprie autem 8, 5, 26. *Circumlitis tibiis* opponuntur *apertae* 11, 3, 50, ſed figurate et illae et ex proverbio.

latur cantus tibiarum, quae, praeclusis, qui-
bus clarescunt, foraminibus, recto modo
exitu graviorem spiritum reddunt. Curabit 8
etiam, ne extremae syllabae intercidant; ut
par sibi sermo sit; ut quoties exclamandum
erit, lateris conatus sit ille, non capitis; ut
gestus ad vocem, vultus ad gestum accommo-
detur. Observandum erit etiam, ut recta sit 9
facies dicentis, ne labra distorqueantur, ne
immodicus hiatus rictum distendat, ne supi-
nus vultus, ne dejecti in terram oculi, in-
clinata utrolibet cervix. Nam frons pluri- 10
bus generibus peccat. Vidi multos, quorum
supercilia ad singulos vocis conatus allevaren-
tur, aliorum constricta, aliorum etiam dissi-
dentia, cum altero in verticem tenderent,
altero paene oculus ipse premeretur. Infini- 11

omnes Codd. et edd. Gesnerus errorem sane Burmanni expressit: *appellantur*, quem retinent Bip. Offendor autem, nescio quomodo, hac tam abrupta sententia, cui *enim* saltem opus erat post *sic*. Ut nunc est, interpretantis potius eam dicas, quam ipsius scriptoris. *curabit*. Guelf. Turic. *curabunt* cum multis Codd. et aliquot edd., male. *lateris*. Ita Guelf. Goth. (neque enim *laterum* ut ref. Gesn.) et plerique Codd. Vett. edd. fere, praeter Ald., *laterum*. *allevarentur*. Guelf. *allevantur* cum Goth. et Voss. 2. Displicet.

sic appellatur — reddunt. vid. not. Crit.

supercilia — allevarentur — constricta — dissidentia. Allevata supercilia nitentem ostendunt, quasi magnum quid et serium agat, oratorem. Sic fere Demosthenes Aeschinem exagitat, severitatem miram affectantem p. Reiskii 442. τὰς ὀφρῦς ἀνέσπακε. *Constricta* sunt eadem quae *contracta* cf. 11, 3, 79 ubi hoc *Irae* tribuitur. *Dissidentia* habes apud Cic., quem locum apte citat Gesn., in Pisone (c. 6.) „altero ad „frontem sublato, altero ad „mentum depresso supercilio."

tum autem, ut mox dicemus, in his quoque rebus momentum eſt; et nihil poteſt placere,
12 quod non decet. Debet etiam docere comoedus, quomodo narrandum, qua ſit auctoritate ſuadendum, qua concitatione conſurgat ira, qui flexus deceat miſerationem. Quod ita optime faciet, ſi certos ex comoediis elegerit locos, et ad hoc maxime idoneos, id eſt,
13 actionibus ſimiles. Iidem autem non ad pronunciandum modo utiliſſimi, verum ad augendam quoque eloquentiam maxime accom- 118
modati erunt. Et haec, dum infirma aetas
14 majora non capiet: ceterum, cum legere orationes oportebit, cum virtutes earum jam ſentiet, tum mihi diligens aliquis ac peritus aſſiſtat: neque ſolum lectione formet, verum etiam ediſcere electa ex his cogat, et ea dicere ſtantem clare et quemadmodum agere oportebit: ut protinus pronunciatione vocem et
15 memoriam exerceat. Ne illos quidem repre-

Et haec dum. Guelf. *Et hoc dum.* Placet fere, cum nonniſi unum hoc tangatur de locis comoediarum eligendis.

pronunciatione. Goth. *pronunciationem* cum Bodl. Ioann. Alm. Turic. Voſſ. 1. 2. Bern. cum Ald. Placet, nam ablativus inſtrumenti in *pron.* non magnopere procedit.

mox dicemus. l. 11. c. 3 de pronunciatione.

flexus, qui eſt vocis, opponitur quodammodo *auctoritati*, quae rectum poſcit ſonum.

actionibus i. e. cauſis in foro agendis.

cum legere — oportebit. Hoccine igitur apud Grammaticum fiet? Puto; ſed ejus nonniſi *poetarum* erat enarratio. cf. 1, 4, 2. et 1, 8 integrum, ubi nulla oratorum legendorum mentio. *Comoedi* autem docentis partes eſſe credo, dum in Grammatici diſciplina verſatur puer; non proprium ei dari tempus.

pronunciatione. vid. not. Crit.

hendendos putem, qui paulum etiam palae-
ſtricis vacaverint. Non de his loquor, qui-
bus pars vitae in oleo, pars in vino, conſu-
mitur, qui corporis cura mentem obruerunt
(hos enim abeſſe ab eo, quem inſtituimus, 16
quam longiſſime velim): ſed nomen eſt idem
iis, a quibus geſtus motusque formantur: ut
recta ſint brachia, ne indoctae ruſticaeve ma-
nus, ne ſtatus indecorus, ne qua in profe-
rendis pedibus inſcitia, ne caput oculique ab
alia corporis inclinatione diſſideant. Nam 17
neque hoc eſſe in parte pronunciationis nega-
verit quisquam, neque ipſam pronunciatio-
nem ab oratore ſecernet: et certe, quod facere
119 oporteat, non indignandum eſt diſcere, cum
praeſertim haec *chironomia*, quae eſt (ut no-
mine ipſo declaratur) *lex geſtus*, et ab illis

putem — vacaverint. Guelf. *puto — vacaverunt.* prius et Goth. (tac. Geſn.). *ruſticaeve.* Guelf. *ruſtico* absque *ve*, quod a plerisque Codd. ut et Turic. abeſt; male. Videntur tamen habere Codd. Britannici. *neque — neque.* Ita Guelf. et quaedam edd., gratius, quam plerumque, ut ap. Geſn., ubi *Nec hoc — nec.* Turic. *neque haec.* *indignandum.* Guelf. *ignorandum* dans, perverſe, defendit edd. ſcripturam *indignandum*, cum aliquot Codd. habeant *indignum.* *eſt (ut nomine.* Guelf. *eſt in nomine.* Goth. (tac. Geſn.) *ut etiam nomine.*

palaeſtricis. Cave accipias neutrum, cum ſit maſculinum, quod apparet mox „Non de „his — hos enim." Malim tamen paene *palaeſtritis*, leniſſima mutatione, quod habes 9, 4, 56. Legitur quidem 2, 8, 7 *palaeſtricus ille*, ſed poteſt referri ad „magiſter," et 12, 2, 12 plane dicuntur *palaeſtrici doctores.* vid. de loco Qu. 2, 8, 7. Stephanum in Theſ. Gr. T. 3. p. 26 qui nil niſi peritum palaeſtrae ſignificari putat *palaeſtrici* nomine, non autem *palaeſtrae magiſtrum.*

ut nomine — declaratur. Fortaſſe parum aſſecutus eſt etymon Qu. qui χειρὸς νόμον intelligit, cum debeat: χεῖρα νέμειν.

temporibus heroicis orta ſit, et a ſummis Graeciae viris, et ab ipſo etiam Socrate probata, a Platone quoque in parte civilium poſita virtutum, et a Chryſippo in praeceptis de liberorum educatione compoſitis non omiſſa.
18 Nam Lacedaemonios quidem etiam ſaltationem quandam, tanquam ad bella quoque utilem, habuiſſe inter exercitationes accepimus. Neque id veteribus Romanis dedecori fuit.

et a Chryſippo. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) omittunt *a*, non male, cum toties iteretur.

temp. heroicis — Platone — Chryſippo. Homerus ſaltatorem cum laude appellat Merionem, ducem Cretenſem Iliad. 16, 617. et ſaltantes facit Phaeacum juvenes Odyſſ. 8, 262 ſeqq. itemque chorum in ſcuto Achillis caelatum exponit Iliad. 18, 590 ſeqq. quo loco Dionyſ. Hal. utitur ad antiquitatem ſaltationis oſtendendam. Ant. Rom. l. 7. p. 477. Nero quoque heroum ſe exemplo tuetur. Tac. Ann. 14, 14, 1. Ceterum ubi manuum artificioſos motus in iſta ſaltatione demonſtret poëta, non invenio, niſi quod pilae jactatio pertinet ad chorum Phaeacum p. 570 ſeqq. Quam in rem Athenaeus l. 14. p. 630 πρώτη, ait, εὕρηται ἡ περὶ τοὺς πόδας κίνησις τῆς διὰ τῶν χειρῶν. Socratem ſaltandi artificio magnopere delectatum oſtendit Xenoph. in Sympoſio C. 2. §. 16 ſeqq. (p. 168 Zeun.). Platonis locus a Luciano *de Saltatione* (Bip. Vol. 5, 144.) indicatur eſſe in libris de Legibus, quem ego puto eſſe fere de Legg. l. 7. p. Steph. 795 D. ad 796 E. quanquam et alibi rem tangit; veluti de Legg. l. 8. p. 830. 831. B, ubi ipſum verbum legitur χειρονομεῖν. Chryſippi interierunt libri cf. 1, 10, 32. χειρονομίαν autem eſſe ejusdem rei nomen, quae et πυῤῥίχη dicatur, narrat Athenaeus l. 14. p. 631. Idem quo honore apud veteres fuerit ſaltatio, copioſe demonſtrat l. 1. p. 21 ſeq. Manuum motus proprius ſaltationis apud eosdem, quod multis locis apparet ut Ovid. Art. am. 1, 595. Remed. 334.

Lacedaemonios — ſaltationem. Athenaeus l. c. p. 630, agens de πυῤῥίχῃ, ἐμφανίζει, ait, ἡ ὄρχησις πολεμικὴ οὖσα, ὅτι Λακεδαιμονίων τὸ εὕρημα. item infra p. 631 ἡ πυῤῥίχη παρὰ μόνοις Λακεδαιμονίοις διαμένει προγύμνασμα οὖσα τοῦ πολέμου. ἐκμανθάνουσί τε πάντες ἐν τῇ Σπάρτῃ ἀπὸ πέντε ἐτῶν πυῤῥιχίζειν.

argumentum eſt, ſacerdotum nomine ac religione durans ad hoc tempus ſaltatio: et illa *in tertio Ciceronis de Oratore libro* verba Craſſi, quibus praecipit, ut orator utatur *laterum inclinatione forti ac virili, non a ſcena et hiſtrionibus, ſed ab armis, aut etiam a palaeſtra:* cujus etiam diſciplinae uſus in noſtram usque aetatem ſine reprehenſione deſcendit. A me 19
tamen nec ultra pueriles annos retinebitur, nec in his ipſis diu. Neque enim geſtum oratoris componi ad ſimilitudinem ſaltationis volo, ſed ſubeſſe aliquid ex hac exercitatione puerili, unde nos non id agentes furtim decor ille diſcentibus traditus proſequatur.

120 XII. Quaeri ſolet, an, etiamſi diſcenda ſint haec, eodem tempore tamen tradi omnia et percipi poſſint. Negant enim quidam, quia confundatur animus, ac fatigetur tot diſciplinis in diverſum tendentibus, ad quas nec mens, nec corpus, nec dies ipſe ſufficiat: et, ſi maxime haec patiatur aetas robuſtior, tamen

praecipit. Sic Goth. et Voſſ. 2. ſoli, ut videntur; ceteri libri *praecepit.* *cujus etiam diſcipl.* Guelf. cum Alm. omittit *etiam.* Placet. *robuſt. tamen puer.* Guelf. cum multis, ut et Turic. omittit *tamen.*

ſacerdotum nomine. Saliorum, *de Oratore.* 3, 59.

furtim — proſequatur. Tibullum videtur expreſſiſſe, ut obſervatum eſt viris doctis. 4, 2, 8. 9. „Illam, quidquid agit, „quoquo veſtigia movit, Componit furtim ſubſequiturque „Decor." Similem Ciceronis locum indicat Geſnerus, de Or. 1, 16 „Ut, qui pila ludunt, non „utuntur in ipſa luſione artificio „proprio palaeſtrae, ſed indicat „ipſe motus, didicerintne palae„ſtram; an neſciant." Accedat verſus elegans Popii Criticiſm 2, 364 „As thoſe move eaſieſt „who have learn'd to dance."

2 pueriles annos onerari non oporteat. Sed non ſatis perſpiciunt, quantum natura humani ingenii valeat: quae ita eſt agilis et velox, ſic in omnem partem, ut ita dixerim, ſpectat, ut ne poſſit quidem aliquid agere tantum unum: in plura vero, non eodem die modo, ſed eodem temporis momento, vim ſuam
3 impendat. An vero citharoedi non ſimul et memoriae, et ſono vocis, et pluribus flexibus, ſerviunt, cum interim alios nervos dextra percutiunt, alios laeva trahunt, continent, praebent; ne pes quidem otioſus certam legem temporum ſervat? et haec pariter
4 omnia. Quid? nos agendi ſubita neceſſitate deprehenſi, nonne alia dicimus, alia providemus, cum pariter inventio rerum, electio 122
verborum, compoſitio, geſtus, pronunciatio, vultus, motusque deſiderentur? Quae ſi, velut ſub uno conatu, tam diverſa parent ſimul, cur non pluribus curis horas partiamur? cum praeſertim reficiat animos ac reparet varietas ipſa, contraque ſit aliquanto

impendat. Quod alios dare narrat Burm. *intendat*, in nullo equidem libro invenio ſponte tamen ſuccurrit. *pluribus.* Turic. *plurimis.* c. mult. *percutiunt.* item *percurrunt.* *praebent.* Ita Guelf. cum Goth. Voſſ. 1. 2. Alm. Bodl. Bal. et quibusdam edd. vett. ut et Obr. Recepta ſcriptura *probant;* quam qui retinuit Geſnerus, ipſe noſtram praefert, docens *probandi* negotium eſſe alienum ab ipſo, qui hic intelligatur, canendi *actu.*

nervos — praebent. Quid ſit *praebere nervos* apparet eo ipſo, quod antecedit: *continere nervos;* eſt enim laxare, totos dare, exhibere quales et quanti ſunt, nulla digitorum compreſſione mutare ſonum eorum. vid. not. Crit.

parent h. e. praeſto ſunt. Petenda ſignificatio *ab apparendo*, quatenus ſervis tribuitur.

aliquanto. Obſervent tirones

difficilius in labore uno perseverare. Ideo et
stilus lectione requiescit, et ipsius lectionis
taedium vicibus levatur. Quamlibet multa 5
egerimus, quodam tamen modo recentes sumus ad id, quod incipimus. Quis non obtundi possit, si per totum diem cujuscunque artis unum magistrum ferat? Mutatione recreabitur, sicut in cibis, quorum diversitate reficitur stomachus et pluribus, minore fastidio, alitur. Aut dicant isti mihi, quae sit 6
alia ratio discendi? *grammatico* soli deserviamus? deinde *geometrae* tantum, omittamus interim quod didicimus? mox transeamus ad *musicum*, excidant priora? et, cum *Latinis* studebimus literis, non respiciamus ad *Graecas*? et, ut semel finiam, nihil faciamus, nisi

Ideo — requiescit. Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 1. 2. Recepta *ideoque.* Praetuli nostram (cum Gryphio 1544.), quia indicativus, *requiescit*, ostendit hoc comma ad *cum* non amplius pertinere. *discendi? grammatico.* Ita, cum tot aliis, Guelf. et Turic. cum vulgo inseratur *Si*, praepostere, quod sentiens unus Gesnerus inclusit *Si.* Malui expungere.

dictum hoc pro *longe*, sed cum aliqua dicentis modestia, vel ironia; *μεθ' ὑποκρίσεως* appellant Grammatici Graeci. Insignis in hunc sensum nostri locus 5, 7, 24 „multos atque „honestos (testes) commendare „*aliquanto* est facilius" quam in paucis et humilibus gloriari. Apud Ciceronem de Orat. 2, 24 „iidem illi melius *ali*„*quanto* dicerent, si" cet. Brut. 78 „qui melius *aliquanto* pos„sent — dicere." Sed nota res.

stilus — vicibus. *Stilus* est scribendi labor. *vicibus*, varia legendo. Neque enim puto, cum Gedoyno et Capperonnerio, Quintilianum *vicibus* dixisse pro *denuo repetito scribendi labore.* Jejunius hoc, et obstat *ipsius.*

cujuscunque, vel jucundissimae.

deserviamus — faciamus. Instant, et adversarium urgent, geminatae hae quaestiones, non sine multa elegantia. Explices: „Jubebuntne nos deservire?" cet.

7 novissimum? Cur non idem suademus agricolis, ne arva simul et vineta, et oleas, et arbustum colant? ne pratis, et pecoribus, et hortis, et alvearibus accommodent curam? Cur ipsi aliquid forensibus negotiis, aliquid desideriis amicorum, aliquid rationibus domesticis, aliquid curae corporis, nonnihil voluptatibus quotidie damus? quarum nos una res quaelibet nihil intermittentes fatigaret. Adeo facilius est multa facere, quam diu.
8 Illud quidem minime verendum est, ne labo- 122
rem studiorum pueri difficilius tolerent. neque enim ulla aetas minus fatigatur. Mirum sit forsitan; sed experimentis deprehendas.
9 Nam et dociliora sunt ingenia, priusquam obduruerunt. Id vel hoc argumento patet, quod intra biennium, quam verba recte formare potuerunt, quamvis nullo instante, omnia fere loquuntur: at novitiis nostris, per quot annos sermo Latinus repugnat? Magis

alvearibus accommodent. Guelf. *alv. avibusque accomm.* cum Alm. Bodl. Turic. et edd. Sichard. et Gryph. Potuit facillime excidere *avibusque.* Aves et aviaria a Varrone et Columella non semel memorantur.

Cur non idem. Malim fere *iidem*, vel *item*; nam *idem*, subsequentibus istis *ne — curam* (quae sunt ipsa ea, quae suadentur) friget, nisi fallor. Codd. silent.

intra — quam. Tirones observent *quam* pro *postquam*, post numerum dierum vel annorum. cf. Liv. Drakenb. 6, 2, 10 et 28, 16, 14. item Tursellinum in voce *intra*.

novitiis — Latinus. Novitii, servi, recens emti, plerumque Latine nesciebant (cf. Varronem de L. L. p. Bip. 105.); quanquam ne ii quidem, qui, liberalibus studiis eruditi, linguam callebant, protinus appellandi erant *veteratores*, nomine illi opposito. Haec docent

ſcias, ſi quem jam robuſtum inſtituere literis
coeperis, non ſine cauſa dici παιδομαθεῖς eos,
qui in ſua quidque arte optime faciant. Et 10
patientior eſt laboris natura pueris, quam
juvenibus. Videlicet, ut corpora infantium
nec caſus, quo in terram toties deferuntur,
tam graviter affligit, nec illa per manus et
genua reptatio, nec poſt breve tempus con-
tinui luſus, et totius diei diſcurſus, quia
pondus illis abeſt, nec ſe ipſi gravant: ſic
animi quoque, credo, quia minore conatu
moventur, nec ſuo niſu ſtudiis inſiſtunt, ſed
formandos ſe tantummodo praeſtant, non
125 ſimiliter fatigantur. Praeterea, ſecundum 11
aliam aetatis illius facilitatem, velut ſimpli-
cius docentes ſequuntur, nec quae jam ege-
rint, metiuntur. Abeſt illis etiam adhuc la-
boris judicium. Porro, ut frequenter experti
ſumus, minus afficit ſenſus fatigatio, quam
cogitatio. Sed ne temporis quidem unquam 12

Digeſta l. 21. T. 1. de aedilic. Edict. l. ult. Ridiculus error eſt Pavii (Recherches ſur les Grecs Tom. 1. p. 190) ex hiſce *novitiis* ipſius Quintiliani diſcipulos exculpentis, qui, in media urbe nati, Latinam linguam diſcere non potuerint (*ſes propres diſciples*); neque caſtigavit eum interpres Germanicus.

παιδομαθεῖς. Credas ex hoc loco, frequentatum Graecis vocabulum eſſe, cum deſignandus eſt aliquis ſummus in ſuo genere artifex. Neque tamen ſaepe in libris, quos tractamus, inveniri puto; cum oppoſitum ſit frequentius, ὀψιμαθεῖς, ſignificatione inſcitiae; velut apud Iſocratem in laude Helenae, initio *νῦν δέ τις οὕτως ὀψιμαθὴς ἐστιν*; et apud Lucianum de Saltat. Vol. 5. Bip. p. 143 *τὴν περὶ ταῦτα φιλοτιμίαν ἀπειρόκαλόν τε καὶ ὀψιμαθῆ — οἴομαι εἶναι*. Horatius quoque eſt imitatus Sat. 10, 21 „*O ſeri* ſtudiorum.“

fatigatio — cogitatio. Video a quibusdam parum intelligi. *Cogitatio* eſt ejus, qui ipſe ali-

plus erit: quia his aetatibus omnis in au-
diendo profectus est. Cum ad stilum se-
cedet, cum generabit ipse aliquid atque
componet; tum inchoare haec studia vel
13 non vacabit, vel non libebit. Ergo cum
grammaticus totum diem occupare non
possit, nec debeat, ne discentis animum tae-
dio avertat: quibus potius studiis haec tem-
14 porum velut subseciva donabimus? Nam
nec ego consumi studentem in his artibus
volo: nec moduletur, aut musicis modis 124
cantica excipiat; nec utique ad minutissima
geometriae opera descendat. Non comoedum
in pronunciando, nec saltatorem in gestu
facio: quae si omnia exigerem, suppeditabat

subseciva. Guelf. *subicina*, in qua corruptela latet recepta, quanquam vulgatam vocabuli scripturam veram non puto, sed *succisiva*, a *succidendo*, scribendum. Magna receptae accedit auctoritas ex libro Florentino, narrante Regio. Turic. *subsiciva* corr. *subseciva*. Quod edd. pleraeque vett. dant: *subsidia*, in nullo, puto, est Codice. *nec ego.* Guelf. *non eg.* Goth. (tac. Gesn.) *ne eg.* vid. not. exeg. ad 1, 5, 39 *ne hoc fecit.* *moduletur aut.* Guelf. *mod. et.* eodem, nisi fallor, sensu; difficilius explicatu quod dant Goth. et Voss. 2d. *ut.* Ceterum gaudeo, a meis Codd. abesse quod multi habent et ipse quoque Turic.: *notis*, pro *modis*, mirorque Voss. 2. memorari inter eos, qui dent *notis* cum Goth. praeferat *modis*. Illud Burmannus refert ad scribendum ea, quae alius cantet, cantica; vereor ut antiquitatis usus patiatur. *suppeditabat.* Goth. (tac. Gesn.) *suppeditabit*, cum Voss. 2. et ed. Andr., male.

quid excogitat, *fatigatio* ejus, qui nonnisi mandata peragit, sive corpore sive mente.

velut subseciva. Velut, comparationis index, locum suum bene tuetur, si meminimus nomen *subsecivorum* (vel *succisivorum*, vid. not. Crit.) proprium esse agrorum dimetiendorum. vid. Lexica.

moduletur — excipiat. i. e. neque ipse canat, neque aliorum cantum fidibus prosequatur. sed vid. not. Crit.

tamen tempus. Longa eſt enim, quae diſcit, aetas, et ego non de tardis ingeniis loquor.
Denique cur in his omnibus, quae diſcenda 15
oratori futuro puto, eminuit Plato? qui, non contentus diſciplinis, quas praeſtare poterant Athenae, non Pythagoreorum, ad quos in Italiam navigaverat, Aegypti quoque ſacerdotes adiit, atque eorum arcana perdidicit.
Difficultatis patrocinia praeteximus ſegnitiae. 16
Neque enim nobis operis amor eſt: nec, quia ſit honeſta, atque pulcherrima rerum, eloquentia, petitur ipſa, ſed ad vilem uſum et
ſordidum lucrum accingimur. Dicant ſine 17
his in foro multi, et acquirant; dum ſit locupletior aliquis ſordidae mercis negociator, et plus voci ſuae debeat praeco. ne velim quidem lectorem dari mihi, quid ſtudia
referant computaturum. Qui vero imaginem 18
ipſam eloquentiae divina quadam mente conceperit, quique illam (ut ait non ignobilis

ne velim. Guelf. *nec vel.* Non male, ſi continuatur oratio.

ait non ignob. Qui in vett. plerisque edd. inſeritur poſt *ut*, *Sophocles* ne in Guelf. quidem eſt, neque in ullo, opinor, Codice.

accingimur. Ineſt venuſta aviditatis, ſervo aut caupone digna, ſignificatio.

dum ſit locupletior. Frequens locutio pro iis: „Fateor „ego, ſed tu viciſſim fatere, „locupletiorem" cet. Sic Ovid. Metam. 10, 309. 10. „Tura „ferat — Panchaïa tellus Dum „ferat et Myrrham." et noſter 2, 12, 7 „vocentur — dum „tamen conſtet."

lectorem. Intellige ſervum anagnoſten, quales habebant domi ſuae potentes. Ejus conditionis hominem Soſitheum, eruditum ſane et aliquid praeter lucrum ſectatum in literis, mortuum deſideravit Cicero ad Attic. 1, 12.

tragicus) reginam rerum orationem ponet ante oculos, fructumque non ex ſtipe advocationum, ſed ex animo ſuo, et contemplatio- 125
ne ac ſcientia petet, perpetuum illum, nec fortunae ſubjectum; facile perſuadebit ſibi, ut tempora, quae ſpectaculis, campo, teſſeris, otioſis denique ſermonibus, ne dicam ſomno, et conviviorum mora conterunt, geometrae potius ac muſico impendat; quanto plus delectationis habiturus, quam ex illis ineruditis
19 voluptatibus? Dedit enim hoc providentia hominibus munus, ut honeſta magis juvarent. Sed nos haec ipſa dulcedo longius duxit. Hactenus ergo de ſtudiis, quibus antequam majora capiat, puer inſtituendus eſt: proximus liber velut novum ſumet exordium, et ad rhetoris officia tranſibit.

geometrae — muſico. Guelf. *geometriae — muſicae* cum vett. aliquot edd. Obr. et Cod. Alm., et Turic. ex corr. neque video quare ſpernendum, cum praeſertim merae res antecedant, non perſonae. Quanquam ſupra §. 6 pro *geometrae* male Guelf. dat *geometri*, neque melius Goth. (tac. Geſn.) *geometriae*. Bene tamen et hic habet recepta. cf. not. Crit. ad 2, 21, 19.

reginam — orationem. Eurip. Hecub. 816 Πειθὼ δὲ τὴν τύραννον ἀνθρώποις μόνην. Cic. de Orat. 2, 44 „recte a bono „poëta dicta eſt flexanima, atque „omnium regina rerum oratio.“ *Non ignobilem tragicum* dici eadem ad laudandum vi, qua Polybius a Livio appelletur *haudquaquam ſpernendus auctor* (i. e. teſtis), recte monet Geſnerus. vid. Drakenb. ad Liv. 30, 45, 5.

ſtipe advocationum. Ineſt contemtus, huic loco conveniens, rei per ſe non improbatae. Jam enim deſierat nefas eſſe merces patrocinii, quam et ipſe noſter excuſat et defendit 12, 8, 9. 10. 11. 12. Legis Cinciae (a Cincio Alimento tribuno pl. latae A. U. C. 550) qua cautum erat, ne quis pro cauſa oranda donum munusve acciperet, reſtaurationem fruſtra tentatam vid. apud Tacitum Annal. 11, 5. 6. 7.

ARGUMENTUM LIBRI II.

— 5. *Suorum declamatio, praemii loco fit.* — C. 8. *Ingeniorum varietas tractata varie* — 6. *Quatenus recte* — 8. *Non in unam tamen partem elaborandum* — 11. *Exemplum* — 12. *Imbecillis hoc utilius quam liberalioribus.* — C. 9. *Discipuli pro parentibus colant doctores.* — C. 10. *Declamandi ratio* — 3. *Inter impedimenta artis esse coepit, pravas materias fingendo* — 6. *Quatenus poëticis hisce thematibus indulgendum* — 8. *Quid ex consuetudine mutandum* — 13. *Medium aliquod genus servandum, cum minimo quidem, aliquo tamen, damno.* — C. 11. *Artis formula supervacua quibusdam in hoc genere visa* — 4. *Horum in declamando et cogitando mos* — 6. *Meliores paulo, neque tamen toti prospicientes sed partibus.* — C. 12. *Indocti fortius dicere videntur, et quare* — 4. *Maledicunt apertius* — 5. *Plus audent in elocutione* — 6. *Nec eligunt, nec probant diligenter* — 7. *Bona pauca eminent* — 8. *Pronunciatione fortes videntur* — 11. *Ipsi quoque faciunt hoc praeceptores, melioribus insultantes.* — C. 13. *Immutabilia praecepta a se non expectanda* — 3. *Exemplum imperatoris* — 5. *Pro re nata agendum* — 8. *Exemplum in statuis, in pictura* — 14. *Praecepta catholica cum delectu sequenda.* — C. 14. *Rhetorices nomen Graecum an vertendum* — 4. *Retinendum* — 5. *Triplex rhetorices divisio.* — C. 15. *Cum quaeritur, quid sit rhetorice, aut de re aut de verbis dissensio est* — 2. *Vulgo finitur: v i s p e r s u a d e n d i.* — 6. *Hoc redarguitur* — 10. *Additur definitioni: d i c e n d o.* — 11. *Refutatur* — 12. *Multorum definitiones* — 24. *Platonis Gorgias* — 29. *Ejusdem Phaedrus, ipsiusque de rhetorice sententia* — 32. *Cornelii Celsi* — 33. *Aliorum definitiones magis Quintiliano probatae* — 38. *Quae sit sua ipsius.* — C. 16. *Rhetorices vituperatio* — 5. *Defenditur aliarum rerum exemplis* — 7. *Suis bonis* — 11. *Verae rhetorices praestantia* — 18. *Gratiam refert pro labore.* — C. 17. *Ars est manifesta* — 4. *Negatur tamen a quibusdam* — 9. *Aliarum artium exempla* — 11. *Non, quicunque loquatur, esse oratorem; exempla Demadae et Aeschinis* — 14. *Aristotelis simulata et vera*

sententia — 15. *Aliorum crimina in rhet. conjecta* — 17. *Ex materiae defectu* — 18. *Ex falsis, quibus utatur, opinionibus; refelluntur* — 22. *Ex finis propositi defectu* — 23. *Suum finem utique praestare eam* — 26. *Vitiis uti, falso dicitur* — 30. *Quomodo ex utraque causae parte possit dici, salva arte* — 35. *Ignorat suam materiam rhetorice interdum, sed et aliae artes* — 40. *Sibi contraria dicit actor causarum* — 41. *Ars esse probatur.* — C. 18. *Artium tria genera; practica est rhetorice* — 3. *Ceterorum quoque generum aliquid habet.* — C. 19. *Natura, sine ulla arte, aliquid; in mediocribus ingeniis item plus arte; in summis naturam superat ars* — 3. *Exemplum.* — C. 20. *Cujusmodi ars sit multorum rhetorum* — 4. *Vera rhetorice est virtus* — 5. *Hoc docetur philosophorum more* — 8. *Apertius* — 10. *Quae objiciuntur, sunt nihili.* — C. 21. *Aliorum de materia rhetorices sententia* — 4. *Ipsius Quintiliani, auctoribus Platone et Cicerone* — 7. *Neque infinitam et propriam esse rhetorices materiam, aliarum artium exemplis docetur* — 12. *Philosophiae de materia cum rhetorice nulla lis* — 14. *Neque omnia scire cogitur orator.* — 16. *Aliarum artium ministerio optime utetur orator, et ipsius melius artificibus* — 20. *Quintiliani sententia nixa aliis auctoribus* — 24. *De instrumento quaestionem hujus non esse loci.*

M. FABII QUINTILIANI
DE
ORATORIA INSTITUTIONE
LIBER SECUNDUS.

I. Tenuit consuetudo (quae quotidie magis 126
invalescit) ut praeceptoribus eloquentiae, Latinis quidem semper, sed etiam Graecis interim, discipuli serius quam ratio postulat, traderentur. Ejus rei duplex est causa: quod et rhetores, utique nostri, suas partes omiserunt, et grammatici alienas occupaverunt.
2 Nam et illi declamare modo, et scientiam declamandi ac facultatem tradere, officii sui ducunt, idque intra deliberativas judicialesque materias (nam cetera, ut professione sua minora, despiciunt): et hi non satis credunt,

Tenuit consuetudo. Verbum intransitive usurpat pro: *obtinuit*, ut pro *duravit*, saepe Livius v. c. 2, 3, 5. cf. Duker. ad Liv. 4, 7, 7. Noster iterum 8, 5, 2. „consuetudo tenuit" cf. 1, 7, 30 „consuet. obtinuerit." et 9, 4, 47 „nomen illud *tenet*." ubi „nomen illud" est nominativus.

deliberativas judicialesque. Restat genus eloquentiae demonstrativum (ἐπιδεικτικὸν) quod, etsi tractandum a rhetore, despiciunt. Sic apud Senecam patrem nonnisi Suasorias (deliberativi generis) et Controversias (judicialis) legimus, et in declamationibus Quintiliani nomen praeferentibus meras controversias.

excepiſſe, quae relicta erant (quo nomine gratia quoque iis eſt habenda), ſed ad proſopopoeïas usque, et ad ſuaſorias, in quibus onus dicendi vel maximum eſt, irrumpunt. Hinc ergo accidit, ut, quae alterius artis prima
127 erant opera, facta ſint alterius noviſſima: et aetas, altioribus jam diſciplinis debita, in ſchola minore ſubſideat, ac rhetoricen apud grammaticos exerceat. Ita, quod eſt maxime ridiculum, non ante ad declamandi magiſtrum mittendus videtur puer, quam declamare jam ſciat. Nos ſuum cuique profeſſioni 4
modum demus. Et grammatice (quam in Latinum transferentes, *literaturam* vocave-

quoque iis. Ita Goth. (tac. Geſn.) Ceteri *qu. his*, minus apte hoc quidem loco. *proſop. usque et ad ſuaſor.* Guelf. et Turic. *proſop. usque ad ſuaſ.* omittendo *et* poſt *usque*, cum Voſſ. omnibus et Bern. et Ald. Inde non male videtur effeciſſe *usque*, ac Obrechtus, cum ſalebroſi quid inſit iis: *ad* — *et ad*, in rebus praeſertim non adeo diverſis. Eſt enim *proſopopoeïa* ſpecies *ſuaſoriarum*. *ſubſideat.* Guelf. et Turic. *ſubſidat*, cum tot aliis. *decl. jam ſc.* Guelf. et Turic. omittunt *jam* cum Bal. Bodl. Ioann. Voſſ. 3. Alm. et aliquot vett. edd. quas imitatus eſt Obr., non male profecto. Omiſſum malit et Lochmannus, ob ſonum inſuavem.

proſopopoeïas. Earum naturam enarrat 3. 8. vid. not. Cr.

irrumpunt. Appoſite locum, huic fere geminum, Ciceronis affert Geſnerus, ubi, ut hic Grammatici, ita philoſophi dicuntur *irrupiſſe* in oratorum patrimonium. De Orat. 3. 27.

quam — vocaverunt. Si recte interpretor uncos a Geſnero appoſitos, diverſos eos a ſignis parentheſeos, diffiſus ille eſt appendici huic etymologicae, quam rationem probat Lochmannus Progr. 1790. p. 4. Sed mox oſtendit Qu., ipſa „*appel*-„*lationis paupertate*" ſignificari quam anguſtis limitibus contineatur haec ars, quae *literas* ſolas tractet. Hoc enim Graeco *grammatices* vocabulo, cui majorem ſignificationis ambitum tribuere conſueverant Romani, non aeque apparebat.

runt) fines ſuos norit, praeſertim tantum ab
hac appellationis ſuae paupertate, intra quam
primi illi conſtitere, provecta: nam tenuis a
fonte, aſſumtis poëtarum hiſtoricorumque
viribus, pleno jam ſatis alveo fluit; cum
praeter rationem recte loquendi, non parum
alioqui copioſam, prope omnium maxima-
5 rum artium ſcientiam amplexa ſit: et *rheto-
rice*, cui nomen vis eloquendi dedit, officia
ſua non detrectet, nec occupari gaudeat per- 128
tinentem ad ſe laborem: quae, dum opere
6 cedit, jam paene poſſeſſione depulſa eſt. Nec
infitiabor, ex iis aliquem, qui *grammaticen*
profitentur, eousque ſcientiae progredi poſſe,
ut ad haec quoque tradenda ſufficiat: ſed
cum id aget, rhetoris officio fungetur, non
7 ſuo. Nos porro quaerimus, quando iis, quae
rhetorice praecipit, percipiendis puer matu-
rus eſſe videatur. In quo quidem non id eſt
aeſtimandum, cujus quisque ſit aetatis, ſed
quantum in ſtudiis jam effecerit. Et, ne diu-
tius differam; quando ſit rhetori tradendus,
8 ſic optime finiri credo: cum poterit. Sed
hoc ipſum ex ſuperiore pendet quaeſtione.
Nam ſi grammatices munus usque ad *ſuaſo-
rias* prorogatur, tardius rhetore opus eſt.

gramm. profitentur. Guelf. et Turic. *gramm. profiteantur.* cum Goth. Voſſ. 2. et plerisque edd. vett. *ſuaſorias prorogatur.* Ita Guelf. et Turic. cum Goth. Voſſ. 2. 3. Bal. Bodl. Ioann. Alii

poſſeſſ. depulſa. Eo, quem modo memoravimus, Ciceronis loco: „nos (patroni) de „noſtra poſſeſſione depulſi.“

usque ad ſuaſor. h. e. ſi Grammaticus omnia docet, quae ſunt ante ſuaſorias.

Si rhetor prima operis ſui officia non recu-
ſat, a narrationibus ſtatim, et laudandi vitu-
perandique opuſculis, cura ejus deſideratur.
An ignoramus antiquis hoc fuiſſe ad augen- 9
dam eloquentiam genus exercitationis, ut *the-*
129 *ſes* dicerent, et *communes locos*, et cetera citra
complexum rerum perſonarumque, quibus
verae fictaeque controverſiae continentur?
Ex quo palam eſt, quam turpiter deſerat eam
partem rhetorices inſtitutio, quam et primam
habuit, et diu ſolam. Quid autem eſt ex iis, 10
de quibus ſupra dixi, quod non tum in alia,
quae ſunt rhetorum propria, tum certe in
illud judiciale cauſae genus incidat? An non
in foro narrandum eſt? qua in parte neſcio an
ſit vel plurimum. Non laus ac vituperatio 11
certaminibus illis frequenter inſeritur? Non

Codd. ſilentur, et edd. paene omnes poſt *ſuaſorias* inſerunt haec: *quae ſunt apud rhetorem materiae inter rudimenta dicendi.* Obr. ea ejecit, fortaſſe Codice ſuo Argentoratenſi auctore, Geſnerus uncis incluſit, gloſſam putans. Malui in tanto Codd. conſenſu, (nam ceteri, qui non memorantur, neglecti videntur a conferentibus) imitari Obrechtum. *citra.* Guelf. et Turic. *circa*, cum edd. a Stoer. ad Gibſ., male. *Quid aut. eſt ex.* Goth. (tac. Geſn.) cum Voſſ. 2. omittit *eſt*, ut et Locat. Ruſc. Bad. Cervicorn. Non prorſus male.

a narrationibus — deſideratur. Cave, *a* hoc loco explices *poſt*. Jam in ipſis narrationibus ſcribendis et primis generis demonſtrativi periculis diſcipulo adeſſe rhetorem vult Qu. Cf. 1, 9, 6. ubi, quales *narratiunculas* a Grammatico tractari ſuadeat, oſtendit; majores rhetoribus aſſignat.

theſes. His oppouuntur *hypotheſes*, quae ſunt *cum complexu rerum* cet. cf. 2, 4, 24. 3, 5, 5. 7. it. Cic. Orat. c. 14. 36. Topic. c. 21.

de quibus ſupra, modo §. 8 in fine. *Supra* igitur de breviſſimo intervallo dicit. cf. 1, 6, 41.

communes loci, ſive qui ſunt in vitia directi, quales legimus a Cicerone compoſitos: ſeu quibus quaeſtiones generaliter tractantur, quales ſunt editi a Quinto quoque Hortenſio: ut, *Sitne parvis argumentis credendum?* et *pro teſtibus*, et *in teſtes*, in mediis litium
12 medullis verſantur? Arma ſunt haec quodammodo praeparanda ſemper, ut iis, cum res poſcet, utaris. Quae qui pertinere ad oratorem non putabit, is ne ſtatuam quidem inchoari credet, cum ejus membra fundentur. Neque hanc (ut aliqui putabunt) feſtinationem meam ſic quisquam calumnietur, tan-

ut iis. Ita Goth. (tac. Geſn.) cum vett. edd. plerisque. *his* recentiores, ut Geſn., non aeque convenienter.

quales — compoſitos. Rectiſſime Geſn. videtur ad partes vocare locum in fine Praefationis paradoxorum, ubi ſignificat Cicero, ſe fuiſſe ſolitum, exercitationis cauſa, ea, quae dicantur in ſcholis θετικὰ (h. e. in genere propoſita „*citra com-* „*pl. rerum perſon.*“), ad ſuum illud oratorium transferre dicendi genus. *legimus* utrum ad ipſos, quos legerit Qu., locos communes ſpectet, an ad mentionem eorum ab aliquo ſcriptore injectam (quod mihi veriſimilius videtur), in neutram partem certa ſunt argumenta. Potuit, ſicut prooemia in futurum orandi uſum Demoſthenes, ita locos communes Cicero componere.

Quinto quoque Hortenſio. Diſplicet *quoque*, cum de aliis hujusmodi locorum auctoribus actum non ſit, niſi forte ineſt admiratio, tantum virum tam levi operi manus admoviſſe cf. 2, 4, 27. An *quoque* natum ex male repetito *Quinto?* Codd. quidem non variant.

pro teſtibus — in teſtes. Ejusmodi in utrumque partem argumenta miniſtrat Ariſt. Rhet. 1, 15, 17.

Neque hanc. Apparet male continuatas hoc loco paragraphos, cum nova et generalior ordiatur disputatio. Sed nolui turbare numeros jam receptos.

quam eum, qui ſit rhetori tradendus, abdu-
cendum protinus a Grammaticis putem. Da- 13
buntur illis tum quoque tempora ſua: neque
erit verendum, ne binis praeceptoribus one-
retur puer. Non enim creſcet, ſed divide-
tur, qui ſub uno miſcebatur, labor: et erit
ſui quisque operis magiſter utilior: quod ad-
huc obtinent Graeci, a Latinis omiſſum eſt,
et fieri videtur excuſate, quia ſunt, qui labori
iſti ſucceſſerint.

tradendus. Guelf. a prima manu *traditus*, cujus poſtremis ſyllabis ſuperſcriptum eſt *dendus.* Illud etiam Goth. Ioann. Voſſ. 1. 2. 3. et aliquot edd. probante recte Geſnero. Vel ſonus enim receptae diſplicet, et magis conſentaneum eſt, credere *abducendum a Gr.* poſtquam *traditus* jam ſit rhetori, quam cum *tradendus* adhuc. *omiſſum eſt et.* Guelf. om. *eſt.*

labori iſti. Goth. (tac. Geſn.) *huic labori*, cum Voſſ. 2.

ſucceſſerint, Ita Goth. cum Jenſ. (tac. Geſn.) et Voſſ. 3. quibus accedunt edd. Tarv. Loc. Venet. Ruſc. Ald. Bad. Cervic. et aſtipulantur Bal. et Guelf. per errorem dantes *ſuccenſuerint* ille, hic *ſuccenſerint.* Vulgo, ut et Geſn., *ſucceſſerunt.*

tradendus. vid. not. Crit.

quod adhuc — excuſate. Quid igitur *obtinent adhuc Graeci, omiſerunt Latini?* Scilicet, ut, dum apud rhetorem eſt puer, Grammaticus eundem doceat. At poteſtne dici *fieri* aliquid, cum *omittitur?* Nam aliter vix te expedias, quam ut *omiſſio* iſta dicatur *fieri excuſate*, ubi pro *omiſſum eſt* malim certe *omittitur*, ſi *fieri* eo eſt referendum. Et quomodo facit ad excuſandam omiſſionem moris ejus, quo duobus ſimul magiſtris vacabat adoleſcens, quod *iſti labori* (cui autem?) *ſucceſſerunt* quidam. Haereo in loco, qui, ſi non aliunde, ab interpunctione certe laborat. Neque tamen ullam ego diremtionem comminiſcor, quae ab omni parte placeat. cf. 1, 9, 6 ubi, quid Latini rhetores omiſerint, quoque tractando levaverint eos Grammatici, longe eſt apertius. Sunt enim narrationes et genus eloquentiae demonſtrativum, de quibus ſi noſter quoque locus agit (quod ſuſpicor), corruptus ille ſit neceſſe eſt. Aliquam Codd. in hiſce fluctuationem vide in nott. Critt. ſed non capitalem illam.

II. Ergo cum ad eas in ſtudiis vires per- 156
venerit puer, ut, quae prima eſſe praecepta rhetorum diximus, mente conſequi poſſit, tradendus ejus artis magiſtris erit. quorum
2 in primis inſpici mores oportebit. quod ego non iccirco potiſſimum in hac parte tractare ſum aggreſſus, quia non in ceteris quoque doctoribus idem hoc examinandum quam diligentiſſime putem, ſicut teſtatus ſum libro priore: ſed quod magis neceſſariam ejus rei
3 mentionem facit aetas ipſa diſcentium. Nam et adulti fere pueri ad hos praeceptores transferuntur, et apud eos juvenes etiam facti perſeverant, ideoque major adhibenda tum cura eſt: ut et teneriores annos ab injuria ſanctitas docentis cuſtodiat; et ferociores a licentia gra-
4 vitas deterreat. Neque vero ſatis eſt ſummam praeſtare abſtinentiam, niſi diſciplinae ſeveritate convenientium quoque ad ſe mores aſtrinxerit. Sumat igitur ante omnia parentis erga diſcipulos ſuos animum, ac ſuccedere ſe in eorum locum, a quibus ſibi liberi tradan-

ſibi — tradantur. Ita Guelf. cum Turic. Alm. et multis edd. vett. (praeter Burmanno memoratas: Jenſ. Tarv. Venet. Ruſc. Bad.) flagitante latinitate ob *ſibi*. Geſn. cum recentt. *traduntur.*

libro priore. cf. 2, 5.

ab injuria. cf. 1, 3, 16. 17. et huj. ipſ. cap. §§. 14. 15. it. 11, 1, 53 „ſi de morte filii „ſui, vel *injuria*, quae morte „ſit gravior, dicendum patri „fuerit.“ ib. §. 84 „ubi quis „pudenda queritur, ut ſtuprum, „praecipue in maribus.“

mores aſtrinxerit. Cave ad *ſe* trahas ad *aſtrinx.*, pertinet ad *convenientium*. *aſtringere* opponitur diſſolvendis moribus. Ita, ſed alio deſtinata translatione, 10, 4, 1 *luxurantia aſtringere*. Similiter Liv. 39, 1, 6 „inops regio, quae parſimonia *aſtringeret* milites:“

tur, existimet. Ipse nec habeat vitia; nec 5
ferat. Non austeritas ejus tristis, non disso-
luta sit comitas: ne inde odium, hinc con-
131 temtus oriatur. Plurimus ei de honesto ac
bono sit sermo. Nam quo saepius monuerit,
hoc rarius castigabit. Minime iracundus: nec
tamen eorum, quae emendanda erunt, dissi-
mulator: simplex in docendo; patiens labo-
ris; assiduus potius, quam immodicus. In- 6
terrogantibus libenter respondeat, non inter-
rogantes percontetur ultro. In laudandis
discipulorum dictionibus nec malignus, nec
effusus: quia res altera taedium laboris, altera
securitatem parit. In emendando quae cor- 7
rigenda erunt, non acerbus, minimeque con-
tumeliosus. nam id quidem multos a proposito

quo saep. Goth. (tac. Gesn.) *quod*, non sine sensu, etsi deteriore.

Similia et noster 1 Prooem. 24 et 2, 4, 5.

simplex in docendo. Simplicitas saepissime apud veteres cernitur promendo ea, quaecunque aliquis cogitat. Sic loco Ciceronis festivissimo Orat. c. 69 „virum *simplicem*, qui „nos nihil celet.“ Intelligas igitur doctorem, qui nihil eorum, quae novit, invideat discipulis suis cf. 1, 4. 25); sed et is, ex usu veterum, est *simplex*, qui nil, praeter eam, quam cum maxime agit, rem, sibi proponit, qui itaque, dum docet adolescentes, eorum unice utilitatem, non suam gloriolam, ostentanda eruditione, spectat. Sic 1, 12, 11 *simpliciter* docentem sequuntur, de pueris, nihil aliud, nisi quod mandatur, agentibus.

dictionibus. i. e. declamationibus, *ῥήσεσι* cf. 2, 4, 27 ubi orationes forenses intelligendae.

malignus. Nimiam *Parsimoniam* in laude tribuenda solam intelligi, nullam aliam *malignitatem*, monendi videntur tirones. Docent Lexica in *benignus* et *malignus*.

a proposito — fugat. Cave, nimis ex nostra loquendi forma

ſtudendi fugat, quod quidam ſic objurgant,
8 quaſi oderint. Ipſe aliquid, immo multa, quotidie dicat, quae ſecum audita referant. Licet enim ſatis exemplorum ad imitandum ex lectione ſuppeditet, tamen *viva illa*, ut dicitur, *vox* alit plenius, praecipueque ejus praeceptoris, quem diſcipuli, ſi modo recte ſunt inſtituti, et amant, et verentur. Vix

praecipueque ejus praec. Guelf. et Turic. omittunt *ejus*, cum Goth. et plerisque edd. ut Jenſ. (tac. Geſn.) Tarv. Dant illud tamen Codd. Palat. et Bal. cum quibusdam edd. ut Andreana. Fateor me libentius eo carere, quanquam inſuavem fieri ſonum, omiſſo *ejus*, et ſentio et doleo. Sententia tamen eo deducit, ut *praeceptoris* in genere, non *certi* alicujus praeceptoris, auctoritatem magnam ſignificari intelligamus; neque video quid opus ſit illis „ſi modo — inſtituti," ſi retinetur *ejus*. At ſi quemcunque praeceptorem amare dicuntur diſcipuli, commode et paene neceſſario additur id: „ſi modo" cet.

amant — verentur. Guelf. *ament*, quod malim, ſi retinetur *ejus*. Pro *verentur*, Voſſ. 2. *venerantur* (quocum hic non facit Goth.) ex gloſſa, *vereri* enim eſt pro *venerari*, quod exemplis idoneis docet Drakenb. ad Liv. 5, 28, 4. Huc maxime facit

interpreteris. Id quidem ſolum intereſſe videtur, quod Quintiliano et aequalibus *ſtudere* eſt *literas tractare diligenter*, cf. 2, 7, 1. nobis hodie, *vitae genus ſequi, ubi virtum quaeras ex literis.* cf. Geſn. ad Plin. Epp. 3, 5, 5.

viva — vox. Proverbium Graecis et Latinis uſurpatum de *viva voce*, eſt apud Ciceronem v. c. ad Att. 2, 12. „Ubi „ſunt qui ajunt *ζώσης φωνῆς*?" Imperfectum, ut ſit, affertur proverbium, ubi haec fere deſunt: *μείζων ἐστὶν ἐνέργεια*. Vide plura de eo apud Eraſmum Chiliad. 1, Cent. 2, 17.

et conſule, ſis, Bentlejum ad Hor. Art. Poet. v. 318, in quem ex Codd. inducit *vivas voces*, qui et noſtro loco utitur. Seneca Rhet. Controv. L. 1. Praef. p. Bip. 63 „quod „vulgo — dici ſolet, ſed de „(Cicerone) proprie debet, po„tui *vivam vocem* audire." Vavaſſor *de vi et uſu verbb.* p. 49 acute ſuſpicatur Tulliano tempore nondum latine dictum hoc proverbium.

ejus praeceptoris. vid. not. Crit.

amant — verentur. vid. not. Crit.

autem dici potest, quanto libentius imitemur
eos, quibus favemus. Minime vero permit- 9
tenda pueris, ut fit apud plerosque, assurgendi exultandique in laudando licentia: quin etiam juvenum modicum esse, cum audient, testimonium debet. Ita fiet, ut ex judicio

Cic. ad Quint. fratr. 1, 3 „et *amabat* — „et, — ut majorem fratrem, *verebatur.*

in laudando licentia — modicum — testimonium. Ex serie orationis, *laudari* hic magistrum, qui „ipse aliquid „dicat," eique dari *testimonium*, putabimus, sicut et Gesnerus est interpretatus „de „plausu, quem *dicenti praeceptori* tribuunt auditores." Quae tamen sequuntur „Ita „fiet" cet. usque ad §. 12 male „sentiant" alia omnia docent et ostendunt, improbari morem discipulorum *se invicem* laudantium, quem sensum expressit Gedoynus „les plus avancés „témoignent — ce qu'ils pen„sent, de ce qu'ils entendent *des „autres.*" Huic confusioni optimam medicinam afferri posse arbitror, si §. 8 loco suo moveatur, postque 12 relegetur. Sic recte procedit consiliorum a Quintiliano datorum ratio et series. Monet primum, leniter esse reprehendendas discipulorum dictiones, sed vetat idem, condiscipulorum, juniorum praesertim, immodicum ferre plausum, qui quare sit perniciosus, docte in primis et eleganter persequitur. Deinceps ipsum jubet coram discipulis dicere magistrum, sed et eum, quomodo in admittendo auditorum plausu versari debeat, praeceptis instruit. Ita commodissime rationem reddere mihi videor et τοῦ *vero* §. 9. et τοῦ *sed* §. 13; quanquam, nisi alia obstarent, *posterioris*, vel in recepta constitutione, idonea reperitur interpretatio; *prioris* non item, ut quidem opinor. Jam autem quomodo fidem faciam tantae librariorum socordiae, ut integras sententias alieno loco posuerint, nullo praesertim Codice auctore facto, non magnopere invenio. Id saltem in nostro scriptore conjecturam nostram nonnihil adjuvat, quod insignem ordinis perturbationem ostendit Codex Guelferbytanus qui 7, 3, 7. omittit verba haec „Diversum — ap„pellanda sint" (integram §) quorum deinde partem ponit 7, 8, 2; partem 8, 2, 21. ex quo ipso loco aufert illa „At „— interpretandum sit" quae infercit 7, 8, 2. Si reputamus conditionem operis Quintilia-

praeceptoris discipulus pendeat, atque id se dixisse recte, quod ab eo probabitur, credat.
10 Illa vero vitiosissima, quae jam *humanitas* vocatur, invicem qualiacunque laudandi, cum est indecora et theatralis, et severe institutis 13a
scholis aliena, tum studiorum perniciosissima hostis. Supervacua enim videntur cura ac labor, parata, quidquid effuderint, laude.
11 Vultum igitur praeceptoris intueri, tam qui audiunt, debent, quam ipse qui dicit. ita enim probanda atque improbanda discernent: sic stilo facultas continget; auditione judi-
12 cium. At nunc proni atque succincti ad omnem clausulam non exurgunt modo, verum

quam jam. Turic. Alm. Bodl. Andr. *qu. etiam.*

Supervacua — videntur. Guelf. cum Goth. *videtur*, et haec plerarumque ante Burm. edd. scriptura. Assunt tamen non pauci Codd. et aliquot edd. vett. receptam dantes, quae sola vera est.

sic stilo. Guelf. et Turic. *si st.* cum Voss. 1. Non prorsus displicet, sed obstat Codd. et edd. consensus, et potest ferri anaphora *ita — sic*, quam de industria variaverit scriptor.

nei, qualem exponit in epistola ad Guarinum Poggius (Fabric. Bibl. lat. Em. Vol. 2. p. 259), fortasse minus a tali suspicione abhorrebimus, quae tamen ut in hoc loco falsa sit, fieri sane potest.

theatralis, qualis a theatro, h. e. spectatoribus, solet acclamari vid. 1, 2, 9.

stilo — auditione. Ostendit posterius, quo casu accipiendus *sit stilus*. De *stilo* vid. Epist. ad Tryph. 1. Est autem is h. l. ipsius dicentis, qui scriptam domo affert orationem, *auditio* ceterorum, qui intersunt recitationi. Perperam edd. quaedam dant *auditioni*.

clausulam. Etsi de fine cujusvis sententiae saepe apud rhetores usurpatur *clausulae* nomen, tamen longioris circuitus arguta et concinna conclusio proprie dicitur, petita a scena significatione, ubi est *clausula* petentis plausum histrionis et finem fabulae imponentis. Inde est quod Cicero dicit „*Clausula* est difficilis in „provincia tradenda" ad Att. 6, 5 ubi provinciae administra-

etiam excurrunt, et cum indecora exultatione conclamant. Id mutuum eſt, et ibi declamationis fortuna. Hinc tumor et vana de ſe perſuaſio, usque adeo, ut illo condiſcipulorum tumultu inflati, ſi parum a praeceptore laudentur, ipſi de illo male ſentiant. Sed ſe 13
quoque praeceptores intente ac modeſte audiri velint. non enim judicio diſcipulorum dicere debet magiſter, ſed diſcipuli magiſtri. Quin, ſi fieri poteſt, intendendus animus in hoc quoque, ut perſpiciat quae quisque, et quomodo laudet: et placere, quae bene dicet, non ſuo magis quam eorum nomine delectetur, qui recte judicabunt. Pueros adoleſcen- 14
tibus ſedere permixtos, non placet mihi. Nam etiamſi vir talis, qualem eſſe oportet ſtudiis moribusque praepoſitum, modeſtam habere

dicere — mag. Guelf. praepoſtera ſcriptura *legere — mag.*

tionem fabulae comparat, et ad Div. 2. 4 „utar ea *clauſula* „qua ſoleo.“ Item ſimili modo noſter 11, 3. 181 „Hujus quo„que loci *clauſula* fit eadem.“ et loco in primis manifeſto Seneca Epiſt. 77 (p. 270. Vol. 3. Bip.) „Quomodo *fabula*, „ſic vita — quocunque (loco) „voles, deſine: tantum bonam „*clauſulam* impone.“ Oratores autem in *clauſulis* maxime captaſſe argutias, ſignificat noſter 8. 5. 13. 14. „Sed nunc illud „volunt ut — omnis ſenſus in „fine ſermonis feriat aurem. „Turpe autem ac prope nefas „ducunt, reſpirare ullo loco, „qui acclamationem non petie„rit.“ Eo igitur morbo jam diſcentes in ſcholis infectos diſcimus ex noſtro loco. Eſt apud Senecam patrem p. Bip. 165 ad dictum aliquod ingenioſum „ſcholiaſticorum ſummus fragor“ nimirum plaudentium. vid. et p. 266, ubi gemina Quintilianeis.

ibi, non autem in judicio praeceptoris.

quae — et quomodo laudet. Sic Latro apud Senecam patr. p. 234 invehitur in diſcipulos ſe ipſum prave laudantes.

potest etiam juventutem: tamen vel infirmitas a robustioribus separanda est; et carendum non solum crimine turpitudinis, verum etiam
15 suspicione. Haec notanda breviter existimavi. Nam ut absit ab ultimis vitiis ipse praeceptor, ac schola, ne praecipiendum quidem credo. Ac si quis est, qui flagitia manifesta in deligendo filii praeceptore non vitet, jam hinc sciat, cetera quoque, quae ad utilitatem ju- 135
ventutis componere conamur, esse sibi, hac parte omissa, supervacua.

III. Ne illorum quidem persuasio silentio transeunda est, qui, etiam cum idoneos rhetori pueros putaverunt, non tamen continuo tradendos eminentissimo credunt, sed apud minores aliquamdiu detinent: tanquam instituendis artibus magis sit apta mediocritas praeceptoris, cum ad intellectum atque imitationem facilior, tum ad suscipiendas ele-
2 mentorum molestias minus superba. Qua in re mihi non arbitror diu laborandum, ut ostendam, quanto sit melius optimis imbui, quantaque in eluendis, quae semel insederint, vitiis, difficultas consequatur: cum geminatum onus succedentes premat, et quidem dedocendi gravius ac prius, quam docendi.
3 Propter quod Timotheum clarum in arte

quantaque. Guelf. et Turic. omittunt *que* cum Goth. (tac. Gesn.) et aliquot edd. non male.

juventutem, oppositam pueritiae i. e. adolescentes robustiores.

Timotheum. Milesium, tragicum, διθυραμβοποιὸν et musicum clarissimum, Euripidis

tibiarum, ferunt duplices ab iis, quos alius instituisset, solitum exigere mercedes, quam si rudes traderentur. Error tamen est in re duplex: unus, quod interim sufficere illos
134 minores existimant: et bono sane stomacho contenti sunt: quae, quanquam et ipsa re- 4

illos minores. Goth. *illis min.* cum Voss. 2. non *illi*, ut refert Gesn.

aequalem, quem ob auctam chordarum in cithara numerum urbe expulerunt Lacedaemonii, hic agnoscunt interpretes; sed is tibiis cecinisse non dicitur. Intelligendus igitur est alter, hoc paulo recentior, Thebanus, quo canente Alexander ad arma prosiluit, narrantibus Suida et Basilio Magno p. 180. Vol. 2. ed. Bened. p. 60 ed. huj. Hom. Sturz. qui et sedatum dicit iisdem tibiis Alexandri impetum. vid. Lucian. in Harmonide. Bip. Vol. 4. p. 137. ibique Solanum. Confudit Milesium cum Thebano Suidas, sed et Harles Biblioth. Graeca Vol. 2. p. 325. Not. ooo). Qui enim apud Athenaeum p. 565. promissa barba canit tibiis coram Alexandro, is non potuit cum Archelao versari vid. Plut. Apophthegmm. p. 177 B. Ceterum historia illa de Alexandro ad arma concitato et sedato rursus, Drydeno, poëtae, ansam dedit incendium Persepolitanum Timothei cantibus tribuendi, cujus apud Curtium et Plutarchum nulla mentio (vid. Alexander's Feast.). Qui hoc, de duplici mercede, narraret praeter Quintilianum, inveni neminem.

duplices — quam. Quam post vocem similem comparativo, qualis est *duplex*, frequens scriptoribus. Consulant tirones Tursell. ed. Ern. p. 755 seq. quibus adde nostrum 9, 2, 50 „*contraria* dicendi, *quam* „quae intelligi velis." Livii locum 7, 8, 1 „*multiplex quam*" non Pithoeus (ut est apud Burm. et Gesn.) sed Valla primus et post eum Badius attulerant. Tu vide ad eum Dukerum et Drakenb. it. Heusing. Emendd. p. 57.

quod interim sufficere. Interim h. l. frugi est sensu, pro *interea*, *ad tempus*, etsi mox sui aevi more usurpat *interim — interim.* cf. 1, 1, 8.

bono sane — contenti. Cave ablativos referas ad *contenti*, quod fieri recte jam vetuerunt Capperonnerius et Gesn. *bono stomacho*, est facili, cuivis cibo concoquendo pari. *contentum esse* est acquiescere, ἀγαπᾶν. Inest ironica gratulatio, quam insigni lepore conspergit *sane*

prehensione digna, securitas tamen esset utcunque tolerabilis, si ejusmodi praeceptores minus docerent, non pejus: alter ille etiam frequentior, quod eos, qui ampliorem dicendi facultatem sunt consecuti, non putant ad minora descendere: idque interim fieri, quia fastidiant praestare hanc inferioribus curam;
5 interim, quia omnino non possint. Ego porro eum, qui nolit, in numero praecipientium non habeo; posse autem maxime, si velit, optimum quemque contendo: primum, quod eum, qui eloquentia ceteris praestet, illa quoque, per quae ad eloquentiam pervenitur,
6 diligentissime percepisse credibile est: deinde, quia plurimum in praecipiendo valet ratio, quae doctissimo cuique planissima est: postre-

sunt cons. Guelf. *sint cons.* cum multis edd. neque displicet; sed mox pessime idem *possunt* pro *possint.*

planissima. Guelf. *plenissima* cum aliquot Codd. et edd. Recte nostram videtur defendere Badius, qui *manifestissimam* interpretatur. Confusioni apud librarios obnoxia in primis sunt *planus* et *plenus.* vid. Drakenb. ad Liv. 4, 32, 10.

istud, a quibusdam VV. DD. solicitatum praeter necessitatem. Pinguius et minus dissimulato contemtu Horatius „O „dura messorum ilia.“ Epod. 3, 4.

Ego porro. Vis adverbii *porro*, est in oppositione vid. 1, 5, 46. Simillimus nostro locus 2, 17, 8. ubi, praemisso adversarii (ut hic) argumento, „Nos porro — non laboramus.“ it. 3, 8. 59. „Ego por„ro —.“ Item apud auctorem Declamatt. p. 58. Vol. 2. in oppositione „Negant — Ego „porro — existimo.“ Sed Ciceronis quoque aliquid ejusmodi affertur in fragmento orationis pro Scauro 5, 13, 40 „*Ego porro — clitellis.*“ p. 1058. Vol. 4. P. 2. Ern. ubi *clitellae* opponuntur *plaustris.* cf. not. 2, 1, 7.

eum, qui nolit. cf. 1, 4, 23.

ratio — planissima. *Ratio* est *theoria*, opposita illa *praxi*; *planissima* haec est, cum pror-

mo, quia nemo ſic in majoribus eminet, ut eum minora deficiant. niſi forte Jovem quidem Phidias optime fecit, illa autem, quae
135 in ornamentum operis ejus accedunt, alius melius elaboraſſet; aut orator loqui neſciet; aut leviores morbos curare non poterit medicus praeſtantiſſimus. Quid ergo? non eſt 7
quaedam eloquentia major, quam ut eam intellectu conſequi puerilis infirmitas poſſit? Ego vero confiteor: ſed hunc diſertum praeceptorem, prudentem quoque, et non ignarum docendi, eſſe oportebit, ſubmittentem ſe ad menſuram diſcentis: ut velociſſimus quisque, ſi forte iter cum parvulo faciat, det manum, et gradum ſuum minuat, nec procedat ultra, quam comes poſſit. Quid? ſi 8
plerumque accidit, ut faciliora ſint ad intelligendum et lucidiora multo, quae a doctiſſimo quoque dicuntur? Nam et prima eſt eloquentiae virtus, perſpicuitas, et, quo quis ingenio minus valet, hoc ſe magis attollere

elaboraſſet. Guelf. Turic. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *laboraſſet* et ſic plerique Codd. ut et edd. vett. neque exemplis caret uſus *laborandi* tranſitivus, ut 12, 6, 5 „*laboratam* — dierum ac noctium ſtudio actionem." Statius Theb. 5, 279 Marti Venus de Vulcano „ipſique *laboret* Arma tibi." Tacit. Germ. c. 45 „Frumenta ceterosque fructus — *laborant.*" Sed et *elaborare* ſaepe noſter.

ſus ad artis formulam, regulis omnibus inſtructa, acceſſit, neque quidquam habet obſcuri aut incerti. vid. not. Crit.

ſic eminet. Cave *ſic* interpreteris *tantopere*, quaſi gradus ſignificetur. *ſic* — *ut* eſt cum ironia dictum pro his: tam miro, inaudito, modo — ut cet.

loqui, quod longe minus eſt quam *dicere*.

et dilatare conatur: ut ſtatura breves, in digitos eriguntur, et plura infirmi minantur.
9 Nam tumidos, et corruptos, et tinnulos, et quocunque alio cacozeliae genere peccantes, certum habeo, non virium, ſed infirmitatis vitio laborare: ut corpora non robore, ſed valetudine inflantur; et recto itinere lapſi plerumque devertunt. Erit ergo obſcurior
10 etiam, quo quisque deterior. Non excidit 156
mihi, ſcripſiſſe me in libro priore, cum potiorem in ſcholis eruditionem eſſe, quam domi, dicerem, libentius ſe prima ſtudia

tinnulos. Guelf. *tremulos*, male. *cacozeliae.* Guelf. *cacexiae*, mire, neque ſpernendum, ſi jam nunc in translatione verſaremur a valetudine petita. Sed eſt fortuitus error.

lapſi. Turic. *laſſi* c. multis. *ſcripſ. me in.* Guelf. cum Goth. omittit *me.* quod placet Geſn. et Heuſingero in Hellenolexia p. 121.

dilatare. Fortaſſe ſubeſt tacita ſignificatio fabulae de rana bovem imitante. Phaedrus 1, 24, 5 „an bove eſſet *latior.*" Senec. de Benef. 2, 15. „Nec „exiguum (beneficium) dilatabo."

tumidos — tinnulos. Recte Rollinus *tumidos,* ſublimitatis; *corruptos,* acuminis et ingenii; *tinnulos* compoſitionis et numerorum, perperam ſtudioſos interpretatur. *Corruptum* proprie in primis appellatur quidquid in oratione, oſtentandi ingenii cauſa, deſciſcit a veterum ſeveritate. Sic liber de cauſis *corruptae* eloquentiae. 6 Prooem. 3, et 8, 6, 76. „*corruptas erat.* 2, 5, 10. „*corruptiſſimus* quisque poetarum" 8 Prooem. 25. „nemo ex *cor-„ruptis* dicat me inimicum eſſe „culte dicentibus" 8, 3, 7. Seneca pat. p. 285 „*corruptae* „ſententiae" it. p. 183 „multa „bene dicta ſunt, multa *cor-„rupte.*" et ſaepe.

devertunt, nempe in hoſpitia et ſic tardius veniunt ad deſtinatum locum, quem, ſi rectam viam tenuiſſent, eo ipſo die attigiſſent. *Recto itinere lapſi* (non *laſſi*, ut eſt in aliquot Codd.) ſic dicuntur, ut a Seneca de vita beata c. 1. *via lapſus.* Si *laſſi* voluiſſet Qu. poſuiſſet ante *recto it.*

libro priore. c. 2, 26.

teneros que profectus ad imitationem condiſcipulorum, quae facilior eſſet, erigere. quod a quibusdam ſic accipi poteſt, tanquam haec, quam nunc tueor, ſententia priori diverſa ſit. Id a me procul aberit. namque ea cauſa vel 11 maxima eſt, cur optimo cuique praeceptori ſit tradendus puer, quod apud eum diſcipuli quoque, melius inſtituti, aut dicent, quod inutile non ſit imitari; aut, ſi quid erraverint, ſtatim corrigentur: at indoctus ille etiam probabit fortaſſe vitioſa, et placere audientibus judicio ſuo coget. Sit ergo, tam eloquentia 12 quam moribus, praeſtantiſſimus; qui ad Phoenicis Homerici exemplum dicere ac facere doceat.

IV. Hinc jam, quas primas in docendo partes rhetorum putem, tradere incipiam: dilata parumper illa, quae ſola vulgo vocatur, *arte rhetorica;* at mihi opportunus maxime videtur ingreſſus ab eo, cujus aliquid ſimile

dicent. Turic. et Goth. (tac. Geſn.) *diſcent* cum ſat multis Codd., male; *dicent* enim ſpectat ad *dictiones diſcipulorum* 2, 2, 6. Guelf. receptam dat.

at mihi. Ita Goth. (tac. Geſn.) cum Voſſ. 3. et quibusdam edd. vett. quibus adde Jenſ. Tarviſ. et Venet. Etiam, qui primus *Ac* ſuaſit legendum, Regius in ſuis, et procul dubio in Florentino, invenit *At.* Geſn. cum cett. recc. *Ac.* Sed ineſt oppoſitio ſpectans ad „quae ſola *vulgo* vocatur," ego autem, ait, non ſentio cum vulgo iſto ſed „*opportunus*" cet. Hoc eo magis verum puto, quod tranſeuntis illius *Ac* vis eſt mox in *Et*, quo minus credas formam hanc bis poſitam. Guelf. dat *Ac.*

Phoenicis Hom. Iliad. 9. 442. 3. — *διδασκέμεναι τάδε πάντα, Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.* cf. Ariſtid. contra Plat. p. 97. Vol. 2. Jebb.

at mihi. vid. not. Crit.

2 apud grammaticos puer didicerit. Et quia
narrationum, excepta qua in caussis utimur, 157
tres accepimus species: *fabulam*, quae versa-
tur in tragoediis atque carminibus, non a ve-
ritate modo, sed etiam a forma veritatis re-
motam; *argumentum*, quod falsum, sed vero
simile, comoediae fingunt; *historiam*, in qua
est gestae rei expositio; grammaticis autem
poëticas dedimus: apud rhetorem initium sit
3 historia; tanto robustior, quanto verior. Sed
narrandi quidem quae nobis optima ratio vi-
deatur, tum demonstrabimus, cum de judi-
ciali parte dicemus. Interim admonere illud
satis est, ut sit ea neque arida prorsus atque
jejuna (nam quid opus erat tantum studiis
laboris impendere, si res nudas atque inorna-
tas indicare satis videretur?): neque rursus
sinuosa, et arcessitis descriptionibus, in quas
plerique imitatione poëticae licentiae ducun-
4 tur, lasciva. Vitium utrumque: pejus tamen

remotam. Turic. et Guelf. *remota* cum sat multis Codd., non male. *tum demonstr.* Goth. (tac. Gesn.) omittit *tum*, cum Voss. 3. et edd. aliquot. *lascira.* Guelf. *lasciviant*, quod in suis inveniebat Regius, qui conjectura expunxit *n*. Goth. (tac. Gesn.) *lascivia*, in quo latet multorum Codd. ut Turic. et edd. scriptura *lasciviat*. Ego tamen receptam puto veram ob positum vocis *neque* post *sit*, et additam adverbium *rursus*, propter quorum

tanto robustior. quae tanto plus in narrante roboris et virium poscit, quanto remotior est a libertate fingendi, cum in illis poëticis narrationibus liceat quasi pueriliter lascivire. *Robustior* dicitur, quatenus *robustiorem* adolescentem decet; et spectat elogium ad omnem omnino historiam, non ad aliquem ejus delectum a rhetore faciendum.

cum — dicemus. L. 4. c. 2.

illud, quod ex inopia, quam quod ex copia venit. Nam in pueris oratio perfecta nec exigi, nec sperari potest: melior autem est indoles laeta, generosique conatus, et vel plura justo concipiens interim spiritus. Nec 5
158 unquam me in his discentis annis offendat, si quid superfuerit. Quin ipsis doctoribus hoc esse curae velim, ut teneras adhuc mentes more nutricum mollius alant, et satiari velut quodam jucundioris disciplinae lacte patiantur. Erit illud plenius interim corpus, quod mox adulta aetas astringat. Hinc spes roboris. 6
Maciem namque et infirmitatem in posterum minari solet protinus omnibus membris expressus infans. Audeat haec aetas plura, et inveniat, et inventis gaudeat, sint licet illa non satis interim sicca et severa. Facile remedium est ubertatis: sterilia nullo labore vincuntur. Illa mihi in pueris natura minimum 7
spei dederit, in qua ingenium judicio praesumitur. Materiam esse primum volo vel abundantiorem atque ultra, quam oporteat,

utrumque adjectivum *lasciva* adjectivo *arida* opponi potius expectes, quam verbum *lasciviat*, adjectivo *arida*.

plenius — corpus. Jungo et subjectum simul facio; non *plenius*, praedicatum. Est autem *plenius corpus* puerilis illa obesitas, succo abundans, quam, frequenti apud rhetores translatione, sibi dari optant magistri eloquentiae cf. 2, 10, 5 et Seneca rhet. p. Bip. 285. „in iis etiam, si minus insaniae, minus spei est. Illi, qui „tument et abundantia laborant, plus habent furoris, sed „plus etiam corporis."

expressus, ubi artus singuli apparent, neque pingui carne amiciuntur.

Materiam — rumpat. Fateor displicere mihi hanc tam diligentem similitudinem, quae

fusam. Multum inde decoquent anni, multum ratio limabit, aliquid velut usu ipso deteretur, sit modo unde excidi possit, et quod exculpi. erit autem, si non ab initio tenuem nimium laminam duxerimus, et quam caela-
8 tura altior rumpat. Quod me de his aetatibus sentire minus mirabitur, qui apud Ciceronem legerit, *Volo enim se efferat in adolescente fecunditas.* Quapropter in primis evitandus, et in pueris praecipue, magister aridus; non minus, quam teneris adhuc plantis
9 siccum et sine humore ullo solum. Inde fiunt humiles statim, et velut terram spectantes, qui nihil supra quotidianum sermonem attollere audeant. Macies illis pro sanitate, et judicii 159
loco infirmitas est: et dum satis putant vitio carere, in id ipsum incidunt vitium, quod virtutibus carent. Quare mihi ne maturitas quidem ipsa festinet, nec musta in lacu statim austera sint: sic et annos ferent, et vetu-

exculpi. Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. *sculpi* quod longe magis placet, quia sic abest molesta iteratio *excidi*, *exculpi*.
legerit. Goth. *leget* (non *legit* ut Gesn. ref.) cum Voss. 2.

dum singulis rei comparatae partibus suas imagines reddere conatur, in argutias videtur abire. Obscuritate etiam, quae prima omnium abesse debet a comparatione, laborat aliqua, dum, *decoquentes aliquid e materia anni* oleris potius vel unguenti alicujus coquendi, speciem praebent quam metalli fusi, quod mox animo concipere jubemur, quanquam vel de metallo *decoquendi* vocabulum usurpatur. Ipse hic ergo nostri locus cacozeliae crimine prorsus carere mihi non videtur.

exculpi. vid. not. Crit.

apud Cic. De Orat. 2, 21 quem locum cum Quintilianeo conferre recte suadet Gesnerus.

ſtate proficient. Ne illud quidem quod ad- 10
moneamus indignum eſt, ingenia puerorum nimia interim emendationis ſeveritate deficere: nam et deſperant, et dolent, et noviſſime oderunt, et (quod maxime nocet) dum omnia timent, nihil conantur. Quod etiam ruſticis 11
notum eſt, qui frondibus teneris non putant adhibendam eſſe falcem, quia reformidare ferrum videntur, et cicatricem nondum pati poſſe. Jucundus ergo tum maxime debet eſſe 12
praeceptor, ut remedia, quae alioqui natura ſunt aſpera, molli manu leniantur: laudare aliqua, ferre quaedam, mutare etiam, reddita cur id fiat ratione; illuminare, interponendo aliquid ſui. Nonnunquam hoc quoque erit utile, totas ipſum dictare materias, quas et imitetur puer, et interim tanquam ſuas amet. At ſi tam negligens ei ſtilus fuerit, ut emen- 13
dationem non recipiat: expertus ſum prodeſſe, quoties eandem materiam rurſus a me retractatam, ſcribere de integro juberem; *poſſe*

rurſus — *retractatam.* Guelf. *rurſ.* — *tractatam.* Sed recte defendit receptam Burmannus. Ejusmodi enim pleonaſmum a veteribus non fuiſſe vitatum multis exemplis apparet, apud Suetonium in primis, et hic ubi repetitionem magnopere

quas et imitetur — *amet.* *Interim*, donec imitatus fuerit has a magiſtro profectas materias, h. e. declamationes integras, amabit eas, tanquam ſuas, quippe ſibi a praeceptore donatas.

tam negligens ſtilus. v. 1, 1, 28 „(ſtilus) rudis et confuſus „intellectu caret." Neque tamen nego vel de cogitatis ipſis poſſe intelligi quae diſcipulus domi negligenter nimis conſcripſerit. Is enim eſt *ſtilus*, *auditioni* oppoſitus v. 2, 2, 11.

rurſus — *retractatam.* vid. not. Crit.

enim eum adhuc melius: quatenus nullo magis
14 ſtudia, quam ſpe, gaudent. Aliter autem alia aetas emendanda eſt, et pro modo virium et exigendum opus, et corrigendum. Solebam ego dicere pueris, aliquid auſis licentius aut laetius, *laudare illud me adhuc; venturum tempus, quo idem non permitterem.* ita et ingenio gaudebant, et judicio non fallebantur.
15 Sed ut eo revertar, unde ſum egreſſus: narrationes ſtilo componi quanta maxima poſſit adhibita diligentia volo. Nam, ut primo, cum ſermo inſtituitur, dicere quae audierint, utile eſt pueris ad loquendi facultatem; ideoque et retro agere expoſitionem, et a media in utramque partem diſcurrere ſane merito cogantur; ſed ad gremium praeceptoris, et dum aliud non poſſunt, et dum res ac verba

commendat, parum erat, *tractandi* verbum ſine praepoſitione dimittere. *dum aliud non poſſunt.* Guelf. et Turic. omittunt *aliud.* cum Goth. et multis all. Imo dubito an omnes Codd. ignorent vocem. Cum enim vett. edd. ea careant pleraeque ne conferentium quidem Codices Criticorum ſatis tuta eſt obſervatio, quo nomine et Gibſoni de ſuis Codd. ſilentium non magni facio. Senſus non omnino nullus eſt, proſcripto iſto *aliud.* Tum pueri jubebuntur ita exerceri, quamdiu nondum poſſunt narrare; ſimulac vero ejus rei facultatem adepti fuerint, omittetur ea exercitatio, ne abeat in *circulatoriam jactationem.* Attamen,

nullo magis. Idoneis exemplis docet Burmannus de induſtria ſic *nullo* dici pro *nulla re.* e. g. 2, 16, 12 „*nullo* magis." 3, 8, 52 *nullo alio* — diſtant." 5, 4, 14 „*nullo* differt."

expoſitionem. Tirones obſervent idem eſſe prorſus ac *narrationem.*

cogantur. Conjunctivus eſt praecipientis ſcriptoris, neque enim pendet a ſtructura orationis.

ad gremium, praeſente et regente praeceptore, ne quid pravi inoleſcat.

dum aliud non poſſunt. vid. not. Crit.

connectere incipiunt, ut protinus memoriam firment: ita cum jam formam rectae atque emendatae orationis accipient, extemporalis garrulitas, nec expectata cogitatio, et vix ſurgendi mora, circulatoriae vere jactationis eſt. Hinc parentum imperitorum inane gau- 16
dium; ipſis vero contemtus operis, et inverecunda frons, et conſuetudo peſſime dicendi, et malorum exercitatio, et, quae magnos quo-
141 que profectus frequenter perdidit, arrogans
de ſe perſuaſio innaſcitur. Erit ſuum paran- 17
dae facilitati tempus, nec a nobis negligenter locus iſte tranſibitur. Interim ſatis eſt, ſi puer omni cura et ſummo, quantum aetas illa capit, labore aliquid probabile ſcripſerit: in hoc aſſueſcat, hujus rei naturam ſibi faciat. Ille demum in id, quod quaerimus, aut ei

ſi idonea Codd. auctoritate defenderetur, facile unusquisque acquieſceret in recepta. *connectere.* Guelf. *nectere.*

rectae — orationis. Goth. (tac. Geſn.) *recte loquendi atque emendatae orationis* cum Voſſ. 2. quibus accedunt aliquot edd. vett. *facilitati.* Ita non pauci Codd. et forte ita dederant Bipontini, quare reliqui, quanquam Geſn. cum Burm. et plerisque recentt. *facultati*, exiguo diſcrimine. Turic. et Goth. (tac. Geſn.) *facilitatis* cum Voſſ. 2. Bodl. et plerisque edd. vett. Guelf. *felicitatis* per errorem.

vere jactationis. Malim *fore jact.* cf. 1, 2, 10.

malorum exerc. *Mala* h. l. ſunt vitioſe, nullaque eloquentia, dicta. Agitur de artis pravitate non de animi, quo nomine ludit in *mali* vocabulo Horat. Serm. 2, 1, 83. Sic 10, 1, 119 „velle *optima*." et ibid. §. 151 „*meliora* vellet." Sed offendit quod *peſſime dicendi conſuetudo* non videtur differre a *malorum exercitatione*, quare alterum omiſit interpres Gallicus.

in id quod quaerimus. Summam nimirum eloquentiam cf. 1, 10, 4. *In* cacumen montis *evadere* frequens locutio. vid. Drakenb. ad Liv. 4, 34, 1. Cf. ſupr. 1, 2, 26.

proximum, poterit evadere, qui ante difcet
18 recte dicere, quam cito. *Narrationibus* non inutiliter fubjungitur opus deftruendi confirmandique eas, quod ἀνασκευὴ et κατασκευὴ vocatur. Id porro non tantum in fabulofis et carmine traditis fieri poteft, verum etiam in ipfis annalium monumentis. ut, fi quaeratur, *An fit credibile, fuper caput Valerii pugnantis fediffe corvum, qui os oculosque hoftis Galli roftro atque alis everberaret?* fit in utramque
19 partem ingens ad dicendum materia: ut *de ferpente, quo Scipio traditur genitus*, et *lupa Romuli*, et *Egeria Numae.* nam Graecis hiftoriis plerumque poëticae fimilis eft licentia. Saepe etiam quaeri folet de tempore; de loco, quo gefta res dicitur; nonnunquam de perfona quoque: ficut Livius frequentiffime dubitat, et alii ab aliis hiftorici diffentiunt.
20 Inde paulatim ad majora tendere incipiet,

ἀνασκ. et κατασκ. Goth. (tac. Gefn.) *ἀνασκ. καὶ κατασκ.* ut Ven. et Ald. quod placet. Guelf. omittit Graeca, lacunam relinquens. *hiftoriis.* Guelf. *hiftoricis*, cum nonnullo, ni f., elegantiae detrimento. Goth. autem tuetur receptam, contra quam narrat Gefn.

ἀνασκ. — κατασκ. Eae inveniuntur in progymnafmatis Hermogenis (apud Cl. Heerenium p. 15) it. Aphthonii.

non in fab. Ejusmodi autem fere funt exempla rhetorum Graecorum ut Aphthonii de mutatione Daphnes et Libanii de Chryfe filiam redimente, et Achille.

nam Graecis. Mera Romanae hiftoriae exempla attulit, cum Graecae nimis effent frequentia, quam ut oratione indigerent „Quid enim non Graecia mendax Audet in hiftoria?" Juvenal. 10, 174. 75.

ficut Livius. Non quidem *de perfona* fola, fed de ceteris item. Is fenfus diftinguendo obfcurabatur, fed reftitui diremtionem veterum editionum.

laudare claros viros, et vituperare improbos: quod non ſimplicis utilitatis opus eſt. Namque et ingenium exercetur multiplici variaque materia, et animus contemplatione recti pravique formatur, et multa inde cognitio rerum venit: exemplisque, quae ſunt in omni genere
142 cauſarum potentiſſima, jam tum inſtruitur; cum res poſcet, uſurus. Hinc illa quoque 21
exercitatio ſubit *comparationis*, *uter melior*, *uterve deterior?* quae quanquam verſatur in ratione ſimili, tamen, et duplicat materiam, et virtutum vitiorumque non tantum naturam, ſed etiam modum tractat. Verum de ordine laudis, contraque, quoniam tertia haec rhetorices pars eſt, praecipiemus ſuo tempore.
Communes loci (de iis loquor, quibus, citra 22

laudare — vituperare. Sunt itidem Graecorum progymnaſmata. Hermogenis apud Heer. p. 5. (Bibl. d. alt. Lit. St. 9.) ἐγκώμιον, cui ſubjicitur ψόγος, ſeorſim tractatus ab Aphthonio. Sunt ejusmodi ἐγκώμια et ψόγοι inter Libanii opera.

exercit. comparationis. Σύγκρισις Hermog. p. 10. it. Aphthon. Etiam Libanii συγκρίσεις ſuperſunt ut Navigationis et agriculturae, Achillis et Diomedis cet.

etiam modum. Menſuram intellige *modum*, non rationem.

tertia — rhetorices pars, quatenus ea continetur tertium eloquentiae genus, demonſtrativum. Praecipit autem de eo l. 3. c. 7.

Communes loci. Hermogenes Heer. p. 16. (St. 8.). Inter exercitamenta rhetorum autem ii ſoli intelliguntur *loci communes*, qui vitiorum aut virtutum habent cum amplificatione incuſationem aut commendationem, a quibus differt aliud genus, quod in tractatione generalium quarundam quaeſtionum verſatur, de quo mox noſter §. 27. cf. 2, 1, 11. Cicero aeque ac Qu. virtutes inter *locos communes* non memorat, quaſi in ſola vitia dirigantur. de Orat. 3, 27. Etiam exempla Hermogenis, Aphthonii, Libanii ſunt *incuſationis*, neque in judiciale ſane genus, quod in accuſando et defendendo verſatur, cadit iſta *lau-*

personas, in ipsa vitia moris est perorare, ut in *adulterum*, *aleatorem*, *petulantem*) ex mediis sunt judiciis, et, si reum adjicias, *accusationes*: quanquam hi quoque ab illo generali tractatu ad quasdam deduci species solent, ut, si ponatur *adulter caecus*, *aleator pauper*, *petulans senex*. Habent autem nonnunquam
23 etiam defensionem. Nam et pro *luxuria*, et pro *amore* dicimus, et leno interim parasitusque defenditur: sic ut non homini patrocine-
24 mur, sed crimini. *Theses* autem, quae sumuntur ex rerum comparatione, ut *rusticane vita*, *an urbana potior? jurisperiti*, *an militaris viri laus major?* mire sunt ad exercitatio-

petulantem. Guelf. *peculatorem*, cum marg. ed. Basileensis. Apud Cic. de Orat. 3, 27 est *depeculator*, sed cum aliis conjunctus quam hic. *Theses.* Guelf. *Thesis* cum Goth. et edd. vett. plerisque. Nimirum latt. litt. scriptum fuit graecum vocabulum.

datio, nisi forte cum praemia petuntur viro forti, quare et *ἀριστεῖα* memorat in hac doctrina Hermogenes.

hi quoque. Etiam dum personis carent, neque dum *accusationes* sunt factae.

pro luxuria — amore. Gesnerus Ciceronem in Coeliana tale quid, sed caute et modeste admodum, fecisse monet. Et est sane ejusmodi vitiorum excusatio c. 17 — 21. Quin rhetoricam locorum communium tractationem exprobrat accusatori, qui „quos aculeos „habeat judicum severitas gra„vitasque, eos erexerit in rem, „in vitia, in mores." „Facile „enim esse, accusare luxu„riem."

ut non homini. Tum enim desineret esse *locus communis*, fieretque *causa*.

Theses. Hermog. Heer. p. 17. (St. 9.) Aphthonii haec definitio: *Θέσις ἐστὶν ἐπίσκεψις λογικὴ θεωρουμένου τινὸς πράγματος*, quibus addit Hermog. *ἀμοιροῦσα πάσης ἰδικῆς περιστάσεως*. Exempla fere *εἰ γαμητέον, εἰ ῥητορευτέον, εἰ πλευστέον*. Prius tractavit Libanius. Illud *de rustica vita an urbana* Gesn. monet tangi pro Rosc. Am. c. 27 extr.

nem dicendi ſpecioſae atque uberes, quae vel ad ſuadendi officium, vel etiam ad judiciorum diſceptationem juvant plurimum. Nam poſterior ex praedictis locus, in cauſa Murae-
143 nae copioſiſſime a Cicerone tractatur. Sunt 25
et illae paene totae ad deliberativum pertinentes genus, *ducendane uxor, petendine ſint magiſtratus?* Namque hae, perſonis modo adjectis, ſuaſoriae erunt. Solebant praeceptores 26
mei, neque inutili, et nobis etiam jucundo, genere exercitationis, praeparare nos conjecturalibus cauſis, cum quaerere atque exequi juberent, *Cur armata apud Lacedaemonios Ve-*
144 *nus?* et, *Quid ita crederetur Cupido puer*, ac

et Quid ita. Sic Guelf. Goth. (Turic. *quod i.* per errorem), neque dubito quin Codd. ad unum omnes, cum edd. quidem ante Burmannum nulla aliter. Is neſcio quo errore, quem propagavit Geſnerus, „et ita, *Quid.*" Nota forma quaeſtionis *Quid ita*, cum admiratione vel indignatione, pro ſolo *Quid*, de qua tirones videant Turſell. p. 816.

conjecturalibus cauſis. De his vide 7, 2. Sunt autem eae, in quibus quaeritur, factum ſit aliquid necne.

armata — Venus. Repetit armatae apud Lacedaemonios Veneris originem Lactantius (Divin. Inſtitut. 1, 20. p. Bip. 70) a fortitudine mulierum Spartanarum, quae, fugatis Meſſeniis, urbem viris vacuam adortis, etiamnum armatae obviam factae viris ſuis, ad urbem liberandam appropinquantibus, ipſi hoſtes viſae fuerint, nec niſi nudandis corporibus pugnandi propoſitum iis excuſſerint, quo facto inter ipſa arma concubuiſſe, et in rei memoriam aedem Veneri armatae ſimulacrumque poſuiſſe. Imaginem ipſam tangunt ſcriptores ſat multi ut Pauſan. l. 3. c. 15 extr. et Antipater Sidonius in Epigrammate ap. Brunk. Vol. 2. p. 15. cujus clauſula haec: Οὐ γὰρ χρὴ τευχέων εἶναι δίχα τὰν παράκοιτιν Θρᾳκὸς Ἐνυαλίου καὶ Λακεδαιμονίαν. et aliquot praeterea epigrammata ut Vol. 2. p. 15. p. 195.

Quid — Cupido. Cf. Propertii l. 2 el. 9.

volucer, et ſagittis ac face armatus? et ſimilia. in quibus ſcrutabamur voluntatem, cujus in controverſiis frequens quaeſtio eſt: quod
27 genus chriae videri poteſt. Nam locos quidem, quales ſunt de teſtibus, *ſemperne his credendum?* et de argumentis, *an habenda etiam parvis fides?* adeo manifeſtum eſt ad forenſes actiones pertinere, ut quidam, nec ignobiles in officiis civilibus, ſcriptos eos, memoriaeque diligentiſſime mandatos, in promtu habuerint, ut, quoties eſſet occaſio, extemporales eorum dictiones his velut em-
28 blematis exornarentur. Quo quidem (neque enim ejus rei judicium differre ſuſtineo) ſummam videbantur mihi infirmitatem de ſe confiteri. Nam quid hi poſſint in cauſis, quarum varia ac nova ſemper eſt facies, proprium invenire? quomodo propoſitis ex parte diverſa reſpondere? altercationibus velociter occurrere? teſtem rogare? qui etiam in iis, quae ſunt communia, et in plurimis cauſis tractantur, vulgatiſſimos ſenſus verbis, niſi tanto ante
29 praeparatis, proſequi nequeant. Neceſſe eſt,

Neceſſe eſt. Guelf. et Turic. *Nec vero*, quod quibusdam praeterea Codd. firmatum recepit Obr., nullo, quantum video,

genus chriae. Nempe *activae* cf. 1, 9, 4. 5.

nec ignobiles. Hujusmodi fuit Hortenſius cf. 2, 1, 11.

dictiones. cf. 2, 2, 6.

differre. Cum proprie hujus nondum ſit loci tale judicium. cf. §. 32 *evagari.*

altercationibus. Quales ſint vide 6, 4. Tacitus Hiſtor. 4, 7. narrat in ſenatu „per *alterca-* „*tionem* ad *continuas* et infeſtas „*orationes* provectos eſſe.“ et Livius 8, 33, 10 „non tam „*perpetuas orationes* quam *al-* „*tercationem* exauditam.“

Neceſſe — conteratur. Locus elegantiſſimus, ſed diſſin-

his, cum eadem judiciis pluribus dicunt, aut faſtidium moveant velut frigidi et repoſiti cibi; aut pudorem deprehenſa toties, audientium memoria, infelix ſupellex, quae, ſicut apud pauperes ambitioſos, pluribus et diverſis officiis conteratur: cum eo quidem, quod vix ullus eſt tam communis locus, qui poſſit cohaerere cum cauſa, niſi aliquo propriae quaeſtionis vinculo copulatus: appareatque, eum

ſententiae emolumento. Neque enim ea, qua locus laborat, difficultas tollitur, quod *ipſis dicentibus* movetur *faſtidium*, cum expectes *audientibus motum iri*. *His* enim in utraque ſcriptura ad *moveant* referatur neceſſe eſt.

appareatque. Guelf. *appareat at quae*, in quo nihil praeſidii. Unde pendeat conjunctivus, incertum eſt. Ad *niſi* ſi referas, quod expeditiſſimum videatur, et ſit a multis, turbatur ſententia, propterea quod locus aliquis non poteſt videri cum cauſa gnendo obſcuratus in omnibus paene edd. *his* dativus pendet a verbo *moveant*, non a *neceſſe*. „*Frigidi* iſti et *repoſiti* (i. e. „denuo appoſiti) cibi" ipſi faciunt ſubjectum ut deinceps „infelix ſupellex toties depre„henſa ab audientium memo„ria." Movetur cum faſtidium tum pudor *ipſis dicentibus*, non audientibus *faſtidium*, dicentibus *pudor*. *Infelix* autem ſupellex iſta dicitur mirifico cum lepore, quaſi ſenſum habeat. Si „*velut* — *cibi*" ſepis virgulis et comparationem accipis, omnia turbantur neque habes juſtum ſubjectum. *Velut* ſolum, ſi tanti, poterat moveri. „*Ambitioſi*" dicuntur ſignificatu, de quo egi ad 1, 2, 12. *Supellectilem* autem Porcius Latro vocabat ſententias „de „fortuna, de crudelitate, de „ſeculo, de divitiis." Senec. Rh. p. Bip. 68. vit. not. Crit.

cum eo quidem. De mutatione, quam certatim tentarunt VV. DD., non eſt cogitandum. Satis enim nota et ſcriptoribus frequentata forma *cum eo*, cui plerumque ſubjicitur *tamen*, pro quo hic eſt *quidem*. Conſulant tirones Turſellinum p. 184. 185. ſed et Lexica. Explices h. l. „quo quidem et hoc „accedit, quod" cet. Similis uſus in Declamatt. Quint. 13. p. (ed. Leid.) 193 „cetera ani„malia — quibus — ha e (apes) „etiam deliciis, *cum eo quod*" cet.

appareatque. vid. not. Crit.

51 non tam insertum, quam applicitum; vel quod dissimilis est ceteris, vel quod plerumque assumi etiam parum apte solet, non quia desideratur, sed quia paratus est: ut quidam sententiarum gratia verbosissimos locos arcessunt, cum ex locis debeat nasci sententia. Ita
52 sunt autem speciosa haec et utilia, si oriuntur ex causa: ceterum quamlibet pulchra locutio, nisi ad victoriam tendit, utique supervacua, sed interim etiam contraria est. Verum hacte-
53 nus evagari satis fuerit. *Legum laus et vituperatio* jam majores, ac prope summis operibus suffecturas, vires desiderant: quae quidem, suasoriis magis an controversiis accommodata sit exercitatio, consuetudine et jure

cohaerere, quem apparet non tam esse insertum, quam applicitum. Nimirum obliti sunt VV. DD., locum communem *insertum* laudari, vituperari *applicitum*. Gesnerus dum suadet *apparetque*, neque leniter magnopere emendat, neque rationem reddit contortae structurae ubi dicitur „accedere ea difficultas, „quod vix ullus — copulatus" et quod „apparet eum — appli„citum." Itane in genere apparet in *omni* loco communi, *eum* esse applicitum? Puto ferri posse receptam, si *appareat* accipiatur potentiali modo (φαίνοιτο ἄν) pro eo: potest facile apparere h. e. agnosci, ita ut pendeat vox ista (*appareat*) a *quod*, non a *nisi*, neque conjunctivus sit a regimine sed ab incerto, graeco, quem demonstravi, more.

assumi, h. e. mutuo sumi, ne quis de mutatione cogitet cum Burmanno. Proprium etiam verbum de *petitis extrinsecus* vid. Clav. Cic. Ern. in h. v. - Sic usurpat Cic. de Invent. 1, 11. et 2, 24. Infra etiam c. 5, 23 *assumatur* significatu mutuandi.

sententia. Non quaevis sententia, sed acuta illa, quales venari solebant Quintilianei aevi oratores de quibus 8, 5. egit. Seneca rhet. p. Bip. 68 „hae tralatitiae, quas proprie „*sententias* dicimus." Sic et 1, 8, 9 cet.

civitatium differt. apud Graecos enim lator earum ad judicem vocabatur: Romanis pro concione ſuadere ac diſſuadere moris fuit. Utroque autem modo pauca de his, et fere
146 certa dicuntur. Nam et genera ſunt tria, *ſacri*, *publici*, *privati juris*. Quae diviſio ad 34
laudem magis ſpectat, ſi quis eam per gradus augeat, quod *lex*, quod *publica*, quod *ad religionem deum comparata* ſit. Ea quidem, de quibus quaeri ſolet, communia omnibus.
Aut enim de jure dubitari poteſt ejus, *qui ro-* 35
gat, ut *de P. Clodii*, *qui non rite creatus tri-*

apud Graecos — vocabatur. Conſtituebantur a concione populi judices certi, nomothètae dicti, apud quos nova lex rogaretur, cui adverſarii, veteris legis per novam abrogandae defenſores, itidem a populo creabantur quinque viri. vid. Wolfium in Prolegg. ad Demoſthenis Leptineam p. 135 — 145. qui et noſtro loco utitur.

fere certa. Opponuntur haec ad „ea (§. 34) de quibus quae„ri ſolet" h. e. dubitari. Plerumque igitur ea tantum de lege, aut vituperanda aut commendanda, dicuntur, quae poſſunt in unam tantummodo partem disputari, ut vel manifeſte egregia vel vitioſa item demonſtretur; raro, quae in utramque partem poſſunt verſari.

ad laudem. Poteſt autem nonniſi vetus lex ita laudari, non ea, quam quis rogat cummaxime; ea enim, tum cum dicitur, non eſt *lex*.

Ea quidem — omnibus. Quaecunque *incerta* ſunt in lege aut ſuadenda aut diſſuadenda, referre videtur ad ſolum rogandae ejus modum, non ad ipſam legem. Utrum enim bona an mala ſit lex, id ipſa uniuscujusque indole apparere: De quibus poſſit ambigi, ea, cum ad formam pertineant, omnibus legibus, qualescunque tandem rogentur, eſſe communia.

de P. Clodii. Patricius ortus Clodius non poterat fieri tribunus plebis, niſi adoptione plebejus factus antea. Hanc ejus adoptionem ratam eſſe negavit Cicero pro Domo. C. 13 — 17. ubi etiam *auſpicia* tanguntur et *trinum nundinum*, de quo vide, ſis, Erneſti Clavem Cic.

bunus arguebatur: aut de ipsius rogationis,
quod est varium, sive *non trino* forte *nundino*
promulgata, sive *non idoneo die*, sive *contra*
intercessiones, *vel auspicia*, *aliudve quid*, *quod*
legitimis obstet, dicitur lata esse, vel ferri;
36 sive *alicui manentium legum repugnare.* Sed
haec ad illas primas exercitationes non perti-
nent. nam sunt eae citra complexum persona-
rum, temporum, causarum. Reliqua eadem
fere, vero fictoque hujusmodi certamine, tra-
37 ctantur. Nam vitium aut *in verbis* est, aut
in rebus. In verbis quaeritur, *An satis signi-*
ficent? an sit in iis aliquid ambiguum? In
rebus, *An lex sibi ipsa consentiat? An in*
praeteritum ferri debeat, *an in singulos homi-*
nes? Maxime vero commune est quaerere,
38 *An sit honesta? an utilis?* Nec ignoro, plu-
res fieri a plerisque partes: sed nos *justum*,
pium, *religiosum*, ceteraque his similia, *honesto*

quid quod legitimis. Guelf. *quicquid legibus*, posterius cum Bal. Goth. *quicquid* (non *quid*, ut refert Gesn.) *legitime*, et sic multi. Turic. *quidquid legitimis.* Nec male. Sed et recepta habet Codd. cognitores et recte defenditur, *legitima* dici pro *solennibus*, quae, ut ad Nepot. 19, 4, 2 dicit Cellarius, in publicis actibus omitti non possunt. *eae.* Guelf. et Turic. *haec*, cum multis Codd., pessime. Vulgo, ut et Gesn., *hae*, sed malui *eae* cum Goth. (tac. Gesn.) quod facilius distinguitur ab *haec* antecedente. *iis.* Ita pro *his* dedi ex Voss. 2. *praet. ferri.* Turic. et Guelf. *praet. referri.* *an utilis.* Turic. et Guelf. *an inutilis* cum plerisque Codd. Sed defendit receptam Goth. cum Voss. 2. et Bal.

legitimis. vid. not. Crit.

manentium, quae nova ista lege ipsa non sint abolitae.

in singulos homines. Leges XII tabb. tab. nona *Privilegia ne inroganto.* Intelliguntur autem leges, poenam statuentes, quod ostendit usus verbi *irrogare.* vid. Cic. pro Domo c. 17. de Legg. 3, 19. Brut. 25.

complectimur. *Justi* tamen species non sim-
pliciter excuti solet. Aut enim de re ipsa
147 quaeritur, ut *dignane poena*, vel *praemio*,
sit? aut de modo praemii, poenaeve, *qui* tam
major, quam *minor* culpari potest. Utilitas 39
quoque interim *natura* discernitur, interim
tempore. Quaedam *an obtineri possint*, ambigi
solet. Ne illud quidem ignorare oportet,
leges aliquando *totas*, aliquando *ex parte* re-
prehendi solere, cum exemplum rei utrius-
que nobis claris orationibus praebeatur. Nec 40
me fallit, eas quoque leges esse, quae non in
perpetuum rogentur, sed de honoribus aut
imperiis, qualis *Manilia* fuit, de qua Cicero-
nis oratio est. Sed de his nihil hoc loco prae-
cipi potest. Constant enim propria rerum, de
quibus agitur, non communi, qualitate. His 41
fere veteres facultatem dicendi exercuerunt,
assumta tamen a dialecticis argumentandi ra-

Constant. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *Constat*, cum aliquot edd. vett.

poena vel praemio. Non est *disjuncta* quaestio, sed *conjuncta*, quod ostendit *vel*, pro quo alioquin oportebat dici *an*. vid. 1, 5, 49. Ejusmodi dubitationem, ubi membra non *opponuntur* sed *conjunguntur* vide 5, 14, 13 „*an* sit immortalis, *vel* ad tempus certum „maneat."

Quaedam. Intellige *leges*. Demosth. in Timocratem p. Reisk. 722. *οἴομαι — πάντας ἂν ὑμᾶς ὁμολογῆσαι — δεῖν — εἶναι δυνατὰς τὰς πράξεις, ἃς δεῖ γίγνεσθαι διὰ τοῦ νόμου. εἰ γὰρ αὖ καλῶς μὲν ἔχοι, μὴ δυνατὸν δέ τι φράζοι, εὐχῆς, οὐ νόμου, διαπράττοιτ' ἂν ἔργον.*

aliquando ex parte. Fateor me quidem orationem veterem, qua nonnisi pars legis alicujus impugnetur, meminisse nullam. De *aliquando* vid. Prooem. 17. Sic et Tacitus Histor. 2, 74, 4 *modo — aliquando*. cf. 2, 20, 10.

tione. Nam fictas ad imitationem fori consiliorumque materias apud Graecos dicere, circa Demetrium Phalerea institutum fere
42 constat. An ab ipso id genus exercitationis sit inventum, (ut alio quoque libro sum confessus,) parum comperi: sed ne ii quidem, qui hoc fortissime affirmant, ullo satis idoneo auctore nituntur. Latinos vero dicendi praeceptores extremis L. Crassi temporibus coepisse, Cicero auctor est: quorum insignis maxime Plotius fuit.

V. Sed de ratione declamandi post paulo. 148
interim, quia prima rhetorices rudimenta tractamus, non omittendum videtur id quoque, ut moneam, quantum sit collaturus ad profectum discentium rhetor, si, quemadmodum a grammaticis exigitur poëtarum enarratio,

paulo. Goth. (tac. Gesn.) *paulum* cum Voss. 2. minus bene. cf. not. Crit. ad 2, 17, 26.

circa Demetr. *Circa*, pro *κατά*, de aetate viri alicujus. cf. 2, 17, 7. 12, 10, 6. Seneca Rhetor p. 61 Bip. „*circa* Ciceronem effloruit." Sequioris esse aevi docet Tursell. p. 163.

ut — confessus. Se hoc ignorare *confessus* est, ne quis interpretetur, confessum esse Quint., inventum Demetrii esse hanc exerc. Si libro de caussis corruptae eloquentiae scripto id est *confessus*, ne hoc quidem in eo, quem versamus, dialogo invenitur.

fortissime. vid. 1, 5, 72 ea enim est significatione. cf. 12, 3, 3. „fortiter affirmare."

Cicero auctor. De Orat. 3, 24 L. Crassus „Etiam Latini," inquit, „si diis placet, *hoc* „*biennio* magistri dicendi exti„terunt." Sic et auctor Dial. de Oratt. 35, 1. De *Plotio* cf. Suet. de clarr. Rhet. c. 2. Seneca Rhet. p. Bip. 134. Varro in fragm. p. Bip. 289. Noster 11, 3, 143.

ita ipse quoque historiae, atque etiam magis orationum, lectione susceptos a se discipulos instruxerit: quod nos in paucis, quorum id aetas exigebat, et parentes utile esse crediderant, servavimus. Ceterum sentientibus jam 2
tum optima, duae res impedimento fuerunt, quod et longa consuetudo aliter docendi fecerat legem: et robusti fere juvenes, nec hunc laborem desiderantes, exemplum nostrum sequebantur. Nec tamen, si quid novi vel 3
sero invenissem, praecipere in posterum puderet. Nunc vero scio id fieri apud Graecos, sed magis per adjutores: quia non videntur tempora suffectura, si legentibus singulis praeire semper ipsi velint. Et hercle prae- 4
lectio, quae in hoc adhibetur, ut facile atque distincte pueri scripta oculis sequantur; etiam illa, quae vim cujusque verbi, si quod mi-

quorum — aetas. Plerique enim, pro more Latinorum, de quo 2, 1, 1 et 8., tardius ad eum venerant. Dolet tamen quodammodo, ut apparet mox §. 2, hoc nonnisi in *paucis* a se esse factum.

exemplum — sequebantur. Rectissime cum Regio Gesnerus explicat de discipulis, et ipsum Quintilianum declamantem audientibus, et sua eum declamatione imitantibus cf. §. 16. ne quis de loco solicitando cogitet, quae fuit aliquot VV. DD. sententia.

vel sero. *Sero* h. l., ut saepissime, *nimis sero.* Sic ad Herenn. 2, 25 *sero atque acto negotio.* Petron. c. 7 *tarde, imo jam sero.* cf. Liv. 8, 5, 8 ed. Drak.

Nunc vero. Nunc opponitur ei, quod praecedit: *Jam tum* §. 2.

adjutores. Suet. de clarr. Grammat. c. 10. „Attejus — „nobilis grammaticus Latinus, „declamantium deinde *adju*„*tor.*" Cic. Epp. ad Div. 9, 18 „Sella tibi" (Pacto) „erit in „Ludo, tanquam hypodidasca„lo" (cum ipse Cicero in ludo isto rhetorico, quem se aperuisse, narrat per jocum, esset πρωτοδιδάσκαλος) „proxima."

nus usitatum incidat, docet, multum infra
5 rhetoris officium existimanda est. At demon-
strare virtutes, vel, si quando ita incidat,
vitia, id professionis ejus atque promissi, quo 149
se magistrum eloquentiae pollicetur, maxime
proprium est: eo quidem validius, quod non
utique hunc laborem docentium postulo, ut
ad gremium revocatis, cujus quisque eorum
6 velit libri lectione, deserviant. Nam mihi
cum facilius, tum etiam multo magis videtur
utile, facto silentio unum aliquem (quod
ipsum imperari per vices optimum est) con-
stituere lectorem, ut protinus pronunciationi
7 quoque assuescant: tum exposita causa, in
quam scripta legetur oratio (nam sic clarius,
quae dicentur, intelligi poterunt), nihil otio-
sum pati, quodque in *inventione*, quodque in
elocutione annotandum erit: quae in *prooemio*
conciliandi judicis ratio; quae *narrandi* lux,
brevitas, fides; quod aliquando consilium,
8 et quam occulta calliditas. namque ea sola in

quo se mag. Hoc, quod, e Goth. et aliquot praeterea, recepit Gesn. pro vulg. *qui se mag.* etiam Guelf. dat.

lectione. Ita Guelf. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) pro *lectioni.* Accedunt multi et Codd. et edd. placetque *revocatis* dativo casu intelligi. Est difficultas in eo, quod singuli pueruli diversos libros afferre ad praeceptorem videntur, quare blandiatur fortasse alicui, quod est in Codd. Alm. et Bodl., *liberis* pro *libri* (Turic. utrumque *liberis libri* sed servato *velit*) et (in Bodl.) *cujusque* pro *cujus quisque*, omisso *velit.* Sed durissimum in ea scriptura, *eorum* referre ad *parentes* §. 1. quod suadet Lochmannus Progr. anni 1790. p. 11.

ut ad gremium — deserviant. *Gremium* significat tenerae aetatis institutionem. cf. 1, 1, 24. 1, 2, 1. 2, 4, 15. Eo *revocari* est puerili rursus institutioni tradi. vid. not. Crit.

hoc ars est, quae intelligi, nisi ab artifice, non possit. quanta deinceps in *dividendo* prudentia, quam subtilis et crebra *argumentatio*: quibus viribus inspiret, qua jucunditate permulceat: quanta in *maledictis* asperitas, in *jocis* urbanitas: ut denique dominetur in *affectibus*, atque in pectora irrumpat, animumque judicum similem iis, quae dicit, efficiat. Tum in ratione *eloquendi*, quod 9
verbum proprium, ornatum, sublime: ubi
150 *amplificatio* laudanda, quae virtus ei contraria; quid speciose *translatum*; quae *figura* verborum; quae levis et quadrata, sed virilis tamen *compositio*. Ne id quidem inutile, 10
etiam corruptas aliquando et vitiosas orationes, quas tamen plerique judiciorum pravi-

levis — sed. Ita Guelf. Vulgo, ut et Gesn. *lenis.* Equidem *compositionis* magis *levitatem* esse puto quam *lenitatem*, et addicunt praeterea Voss. 2. et Alm. et edd. Tarvisina et Veneta. Etiam infra 10, 1, 52 *levitasque — compositionis* existimo legendum pro *lenitasque* cet. Goth. autem, quem carere narrat Gesn. τοῖς *quadrata sed*, nonnisi *sed* omittit, quod ab aliis quoque abest Codd.

crebra argum. ubi ingeminantur, cumulantur, argumenta ut adversarius exire ea, iisque resistere, plane nequeat.

quae virtus — contraria. Ubi extenuando sit opus per *ψίλωσιν*.

levis et quadrata. In *levis* ne corripe priorem. *Quadrata* opponitur *hiulcae*, et *confragosae*, et intelligitur ejusmodi compositio (h. e. verborum structura, soni rationem habens) cujus commissurae bene coëant, ubi (quod dicit Persius 1, 64. 65) „per leve severos Effundat junctura ungues.“ Sic 9, 4, 69 *quadratum* itidem in compositione opponitur *soluto*. vid. not. Crit.

virilis. cf. quae monuimus ad 1, 8, 6.

tate mirentur, legi palam pueris, oſtendique in his, quam multa impropria, obſcura, tumida, humilia, ſordida, laſciva, effeminata ſint: quae non laudantur modo a plerisque, ſed (quod pejus eſt) propter hoc ipſum, quod
11 ſunt prava, laudantur. Nam ſermo rectus, et ſecundum naturam enunciatus, nihil habere ex ingenio videtur: illa vero, quae utcunque deflexa ſunt, tanquam exquiſitiora miramur: non aliter quam diſtortis, et quocunque modo prodigioſis corporibus apud quosdam majus eſt pretium, quam iis, quae nihil
12 ex communis habitus bonis perdiderunt. atque etiam qui ſpecie capiuntur, vulſis, levatisque, et inuſtas comas acu comentibus, et

mirentur. Ita Guelf. cum Voſſ. 1. 3. Bern. Praetuli vulgatae *mirantur*, neque enim *omnes corruptas* et *vitioſas orationes* mirantur plerique.

palam pro *coram* praepoſitione cf. I. Fr. Gron. ad Liv. 25, 18, 9. mox §. 16. pro *coram* adverbio.

diſtortis — pretium. Appoſite afferunt locum Declamationis inter Quintilianeas 298 „Habent hoc quoque deliciae „divitum — Gratus eſt ille „debilitate, ille ipſa infelicitate „diſtorti corporis placet.“ et Plutarchi *περὶ πολυπραγμοσύνης* p. 520 C. V. 2. „*ἐν Ῥώμῃ τινὲς — τὰ κάλλη τῶν ὠνίων παίδων καὶ γυναικῶν ἐν μηδενὶ λόγῳ τιθέμενοι περὶ τὴν τῶν τεράτων ἀγορὰν ἀναστρέφονται, τοὺς ἀκνήμους καὶ τοὺς γαλιάγκωνας καὶ τοὺς τριοφθάλμους καὶ τοὺς στρουθιοκεφάλους καταμανθάνοντες.*“

vulſis levatisque. cf. 1, 6, 44. Eodem redit utrumque: *evulſis* enim pilis *levatur* (h. e. levigatur, prima enim producitur. Sic Horat. Epiſt. 2, 2, 123. Aeneid. 5, 306.) corpus. cf. 5, 9, 14 et 8 Prooem. 19. *Acus* eſt organon inter comendum adhiberi ſolitum Ovid. Amm. 1, 14, 30. Juv. 6, 498. Intelliguntur autem mares, non feminae. Sic Seneca pater Controv. l. 1. p. 62. „in iſtis *vulſis* atque expolitis, et nuſquam, niſi in libidine, *viris*.“

12 non suo colore nitidis, plus esse formae putant, quam possit tribuere incorrupta natura: ut pulchritudo corporis venire videatur ex malis moribus. Nec solum haec ipse debebit docere praeceptor, sed frequenter interrogare, et judicium discipulorum experiri. Sic au- 13 dientibus securitas aberit, nec, quae dicentur, superfluent aures: simulque ad id perducentur, quod ex hoc quaeritur, ut inveniant ipsi, et intelligant. Nam quid aliud agimus docendo eos, quam ne semper docendi sint? Hoc diligentiae genus ausim dicere 14 plus collaturum discentibus, quam omnes omnium artes, quae juvant sine dubio multum: sed, latiore quadam comprehensione, per omnes quidem species rerum quotidie paene nascentium ire qui possunt? Sicut de 15 re militari quanquam sunt tradita quaedam praecepta communia, magis tamen proderit scire, qua ducum quisque ratione, in quali loco, tempore, sit usus sapienter, aut contra. Nam in omnibus fere minus valent praecepta,

malis moribus. Guelf. *malis morum* cum Ioann. scriptura non plane spernenda, quoniam inest major concinnitas, referendo ad *pulchritudo corporis.* *superfluent.* Guelf. *perfluent* cum multis edd. Sed recepta plurimos Codd. habet auctores. Puto tamen *perfluendi* verbum bene posse usurpari de liquore, qui a vase, cui infunditur, non retinetur. Si *superfluit*, ne intrat quidem; et aptum est loco nostro hoc quoque.

superfluent. vid. not. Crit. *artes.* Rectissime Gesnerus accipit de libris ita inscriptis, vide 1 Prooem. 24.

latiore — comprehensione, quoniam latius comprehendunt materiam oratoris, neque ad singula descendunt.

16 quam experimenta. An vero declamabit quidem praeceptor, ut ſit exemplo ſuis auditoribus: non plus contulerint lecti Cicero ac Demoſthenes? corrigetur palam, ſi quid in declamando diſcipulus erraverit: non potentius erit emendare orationem? quin immo etiam jucundius. Aliena enim vitia quisque
17 reprehendi mavult, quam ſua. Nec deerant plura, quae dicerem: ſed neminem haec utilitas fugit: atque utinam tam non pigeat
18 facere iſtud, quam non diſplicebit. Quod ſi potuerit obtineri, non ita difficilis ſupererit quaeſtio, qui legendi ſint incipientibus? Nam 15ı
quidam illos minores, quia facilior eorum intellectus videbatur, probaverunt: alii floridius genus, ut ad alenda primarum aetatum

An vero. Ita Guelf. Turic. et Goth. et omnes, puto, Codd. Regius, pro *An*, malebat *At*, quod receperunt Locat. Ruſc. Bad. Tarviſina quidem editio (1482), quam textum Jenſonianum, ſed admiſtis multis operarum vitiis, exhibere narrat Erneſtus (p. 268 Bibl. lat. V. 2.), *An* praefert, ſed et ipſa Jenſoniana, quam falſo *At* dare narrat Geſn.; neque opus erat mutatione, ut vidit etiam Capperonnerius. Sunt conjunctae iſtae quaeſtiones: *Hoccine* fiet, non autem *illud?* ubi poſterius altero etiam eſt veriſimilius. Idem illud *An* mente repeti debet ante *corrigetur*. Similis fere ratio, niſi quod abeſt interrogandi figura, 1, 10, 6. 7. *Niſi forte — nos mirabimur*, quo retroſpice. Nam et hic, in apodoſi: *non plus* cet., deſideres *autem*, vel tale quid, quo clarior fieret ſententia. *An vero* etiam infra c. 8, 11 ubi iterum male ſolicitat Regius, *non* ſuadens pro *vero*, nec locum intelligens. *ac Dem.* Guelf. *aut Dem.* cum multis Codd. *corrigetur.* Guelf. *corrigitur* cum Goth. Turic. et Alm., male. *fac. eorum int.* Turic. omittit *eorum*.

An vero. vid. not. Crit. *pigeat — diſplicebit.* Bona Geſn. conjectura inferentis *feciſſe* inter *quam* et *non.* cf. 3, 1, 6 *did.* — *diſc.*

ingenia magis accommodatum. Ego optimos 19 quidem, et ſtatim, et ſemper, ſed tamen eorum candidiſſimum quemque, et maxime expoſitum, velim, ut Livium a pueris magis,

expoſitum. Guelf. *compoſitum* quod ex edd. quibusdam vett. affertur, ex Cod. quidem nullo. Etiam Jenſon. *compoſitum*, Tarviſina autem *expolitum* praefert cum Venet. Aldo et Colinaeo, quod ſi Codd. auctoritate niteretur, equidem non prorſus ſpernerem.

candidiſſimum. i. e. ſimpliciſſimum, ſignificatu, quem enarravimus 2, 2, 5. Intelligitur autem h. l. non tam animus ſcriptoris quam dicendi genus, quod nihil oblique ſignificet, ſed omnia liquido exponat, quale tamen nonniſi ab animo etiam ſimplici proficiſcatur. Pari ratione „ſententias *albas* „vocabat Pollio Aſinius, *ſim-„plices*, apertas, nihil occul-„tum, nihil inſperatum affe-„rentes.“ Sen. Rh. p. 198. Sic *candide* et *ſimpliciter* junguntur 12, 11, 8 ubi tamen animus deſignatur. De genere dicendi eſt apud Cic. Orator. c. 16. „Elaborant alii in leni-„tate et aequabilitate, et puro „quaſi quodam et *candido* ge-„nere dicendi. Ecce aliqui du-„ritatem et ſeveritatem quan-„dam verbis, et orationis quaſi „moeſtitiam ſequuntur.“ Apud noſtrum 10, 1, 73 „*candidus* — „Herodotus.“ cf. ibid. §. 100 „Herodoto aequari Livium — „clariſſimi *candoris.*“ ibid. §. 113 „Meſſala — *candidus.*“ Cum tamen candor ille orationis magnopere, ut dixi, pendeat ex animi, ab invidia, ſimulatione, alieni, candore recte Seneca pater (p. 41 Bip.) Livium dicit „natura *candidiſ-„ſimum* magnorum ingeniorum „aeſtimatorem“ quem antea „*benignius*“ (h. e. liberalius) „omnibus magnis viris praeſti-„tiſſe funebrem laudationem“ monuerat. Alio loco *Livium* valde iniquum Salluſtio oſtendit p. 274. Hic autem cauſa, quare primi legendi ſint ſcriptores Livii ſimiles, oratio eſt eorum, non animus, et eadem fere eſt virtus quam in Livio laudat noſter, cum (10, 1, 32) *lacteam* ei tribuit *ubertatem*, oppoſitam et ipſam *Salluſtianae brevitati.*

expoſitum. Facilem intellectu, quaſi dicas *apertum*, *εὐπόριστον*. Ea translatio eſt apud Cic. pro Quintio c. 30. „domus patens atque — *expo-„ſita*“ ubi eſt pro *aperta*. Sic Stat. Sylv. 1, 2, 24 „limen „*expoſitum*“ et Theb. 2, 188. „*Expoſiti* animi“ ubi Scholiaſtes priſcus: „*Faciles oppido*, „obvii, parati.“ Noſter 10, 5, 11. *expoſita* videtur dicere

quam Sallustium: et hic historiae major est auctor; ad quem tamen intelligendum jam
20 profectu opus sit. Cicero, ut mihi quidem videtur, et jucundus, incipientibus quoque, et apertus est satis, nec prodesse tantum, sed etiam amari potest: tum (quemadmodum Livius praecipit) ut quisque erit Ciceroni simillimus.
21 Duo autem genera maxime cavenda

major. Ita Guelf. cum multis et Codd. et edd. quibus a VV. DD. memoratis adde Tarvisinam. Goth. tamen, cum sat multis edd., et aliis sine dubio Codd. *majoris.* *Livius praecipit.* Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *Liv. praecepit*, ne sic quidem male. *Plinium* autem quem edd. praeferunt multae vett., ut et Tarvisina, nullus videtur Codex agnoscere.

pro *communibus*, *vulgo notis.* ut Juvenal. 7, 54. vid. not. Crit.

a pueris. Regium, qui praepositionem putat expungendam, nemo reprehendit. Equidem jungo *a pueris* et adverbialem locutionem accipio, quo expeditior sit structura, quam si *pueri* ipsi legentes intelliguntur.

et — auctor. vid. not. Crit. Locus profecto corruptus, quae etiam Morhofii de Patavinitate Livii (p. 78 ap. Drakenb.) est suspicio. Velim doceri a Gesnero luculentis veterum locis, *et* usurpari pro *etsi*, nisi forte cum praemittitur adjectivis significatque *etiam.* Esse autem opus vi istius conjunctionis, ultro sentio. Cum igitur in multis edd. neque in nullo Cod. inveniatur *majoris* pro *major*, Barthianae maxime faveo emendationi, qua *majoris* dispescitur in *major is*; sed, ut sensus existat probabilis, *et hic* mutari velim in *etsi.* Sententia autem ea est, Sallustii majorem esse in historia auctoritatem. Hoc de eo judicium fere probatum fuisse veteribus ostendit Martialis, noto epigrammate 14, 191 „ut perhibent doctorum corda virorum „— primus in historia.“ Et praeter Quint. ita loquuntur Vellej. 2, 36. Tac. Annal. 3, 30. Seneca Rhet. p. 274. *major auctor* est fide dignior, sic Claudian. bell. Gildonic. v. 499 „Certa fides coeli, sed *major* „Honorius *auctor.*“

quemadm. Livius. vid. 10, 1, 39 ubi idem Livii praeceptum memorat, additque, inveniri id in epistola ad filium scripta. Intercidit autem haec epistola.

pueris puto: Unum, ne quis eos antiquitatis nimius admirator, in Gracchorum, Catonisque, et aliorum similium lectione durescere velit: fient enim horridi atque jejuni: nam neque vim eorum adhuc intellectu consequentur: et elocutione, quae tum sine dubio
153 erat optima, sed nostris temporibus aliena, contenti, quod est pessimum, similes sibi magnis viris videbuntur. Alterum, quod 22
huic diversum est, ne recentis hujus lasciviae flosculis capti, voluptate quadam prava deliniantur, ut praedulce illud genus, et puerilibus ingeniis hoc gratius, quo propius est, adament. Firmis autem judiciis, jamque ex- 23
tra periculum positis, suaserim et antiquos legere (ex quibus si assumatur solida ac virilis ingenii vis, deterso rudis seculi squalore, tum noster hic cultus clarius enitescet) et novos, quibus et ipsis multa virtus adest. Neque 24

ne quis eos. Guelf. *ne quis eorum* cum Bodl. et Bal. et aliquot edd. vett. *aliena.* Guelf. *aliena est* cum multis Codd. Et concinnius est sane, cum referatur ad *erat.*

huic div. Goth. (tac. Gesn.) *hinc div.* Sed amat Qu. jungere dativum huic adjectivo. ut 9, 2, 15 *cui div.* et §. 45 *sermoni sensus div.* 8, 6, 55 *div. orationi volunt.* *Neque.* Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.), edd., ut Gesn., fere *Nec.* Plenius et ante *enim* frequentius *neque.*

Gracch. Cat. Illorum orationes interciderunt, hujus solus *de agricultura* superest, de multis, quos scripsit.

recentis hujus. *Hujus* eam significat, quae hodie sit in usu, qua de forma post Gronovium ad Liv. 25, 40, 2. agit Ruhnkenius ad Vellej. 1, 11, 5. ita mox „noster *hic* cultus" §. 23. et c. 6, 5 „in *his* — „moribus."

praedulce — genus. Sic Petron. initio operis „mellitos „verborum globulos et omnia „dicta — quasi papavere et se„samo sparsa."

enim nos tarditatis natura damnavit: ſed dicendi mutavimus genus, et ultra nobis, quam oportebat, indulſimus. ita non tam ingenio illi nos ſuperarunt, quam propoſito. Multa ergo licebit eligere: ſed curandum erit, ne
25 iis, quibus permixta ſunt, inquinentur. Quosdam vero etiam, quos totos imitari oporteat, et fuiſſe nuper, et nunc eſſe, quidni libenter non conceſſerim modo, verum etiam conten-
26 derim? Sed ii qui ſint, non cujusque eſt pronunciare. Tutius circa priores vel erratur: ideoque hanc novorum diſtuli lectio- 154
nem, ne imitatio judicium antecederet.

VI. Fuit etiam in hoc diverſum praecipientium propoſitum, quod eorum quidam materias, quas diſcipulis ad dicendum dabant,

ii. Ita Guelf. et magis placet vulgato *hi.* *cujusque.* Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *cujuscunque.* cf. 1, 3, 11.

circa prior. vel erratur. Guelf. *circa prior. imitatio eſt vel oriatur.* cum plerisque Codd. niſi quod proprius Guelferbytani eſt error *oriatur* pro *erratur.* Pro recepta ſpondere videntur Ioannenſis, niſi forte h. l. eſt mutilus, item Voſſ. 1. 3. et Bern., quorum tamen ſolitus cum Guelf. conſenſus facit ut minus ſidam ſilentio eorum qui contulerunt, atque Alm. cum Turic. Edd. vett. certatim dant importuna haec *im. eſt,* quibus adde Tarviſinam. Rectiſſime neque ineleganter Badius, monens in ſolo Regii Codice (excuſum intelligit) deſiderari haec verba, ait, ſe, quia Regius eradenda ea non dicat, dubitare an eradenda ſint. Veriſſime ille; neque enim, lectore non monito, omiſiſſet ea Regius, niſi a MSS. ejus afuiſſent. Satis tuto colligas inde, ne in Florentino quidem Codice legi. Quam autem ſint aliena nemo non ſentit, et Badius ne hoc quidem male: „*Tutior* „dixiſſet Qu., non *tutius.*"

ne — inquinentur, ne quidquam ex deterioribus iis, unde ea promimus, adhaereſcat electis iſtis.

non contenti divisione dirigere, latius dicen-
do prosequebantur: nec solum probationibus
implebant, sed etiam affectibus. Alii, cum 2
primas modo lineas duxissent, post declama-
tiones, quid omisisset quisque, tractabant;
quosdam vero locos non minore cura, quam
cum ad dicendum ipsi surgerent, excolebant.
Utile utrumque: et ideo neutrum ab altero
separo: sed si facere tantum alterum necesse
sit, plus proderit demonstrasse rectam proti-
nus viam, quam revocare ab errore jam
lapsos. Primum, quia emendationem auri- 3
bus modo accipiunt, divisionem vero ad co-
gitationem etiam et stilum perferunt: deinde,
quod libentius praecipientem audiunt, quam
155 reprehendentem. Si qui vero paulo sunt
vivaciores, in his praesertim moribus, etiam

quid om. Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.). Sed videtur sphalmate mero irrepsisse *quod* in Gesneri editionem, quam Regii conjecturam, a Capperonuerio receptam, improbat in nota ipse. Turic. siletur.

divisionem — ad stilum. Scribunt enim discipuli eam tractandae materiae divisionem, quae dictatur a magistro, domumque secum asportant. Hujusmodi *divisiones* (*sermones* etiam vocantur, ut in Declamationibus Quintilianeis), alii aliis pleniores dabant. Exemplum est Albutii apud Senecam patrem Controv. l. 3. praefat. p. 197. cujus orationis scholasticae „tanquam *declamationi* „multum deerat, tanquam *di*„*visioni* multum supererat." Seneca ipse in Controversiis solet *divisiones* dare singularum caussarum, quibus apparet, praeter earum partes, argumenta cet. discipulis judicanda, etiam aliorum ejusdem caussae tractationem cum iis communicare moris fuisse. cf. 1, 2, 13.

vivaciores. Frustra repugnat Burmannus, quo minus recentiorem et Francogallicum fere significatum agnoscamus in hoc vocabuli usu. cf. quae diximus ad 1, 2, 20. Neque tamen protinus *vivacitas* 6 Prooem. 5.

iraſcuntur admonitioni, et taciti repugnant. Nec ideo tamen minus vitia aperte coarguen-
4 da ſunt. Habenda enim ratio ceterorum, qui recta eſſe, quae praeceptor non emendaverit, credent. Utraque autem ratio miſcenda eſt, et ita tractanda, ut ipſae res poſtulabunt.
5 Namque incipientibus danda erit velut praeformata materia ſecundum cujusque vires. At, cum ſatis compoſuiſſe ſe ad exemplum videbuntur, brevia quaedam demonſtranda veſtigia: quae perſecuti, jam ſuis viribus ſine
6 adminiculo progredi poſſint. Nonnunquam

velut praef. Guelf. *vel praef.*

eodem eſt intellectu accipienda. Uſus, qualis eſt noſter, originem deprehendere mihi videor in loco Gellii 5, 2 de Bucephalo, ubi equus, quanquam *moribundus* — regem dicitur *vivaciſſimo* curſu retuliſſe. Significatur curſus, qualis ſit animantis vita pleniſſimi, obliterata *diuturnitatis* ſignificatione, quae alias plerumque intelligitur. Gellius aliquot praeterea locis celeritatem *vivaciſſimum* dicit, ut 15, 22. „Cerva — *vivaciſſimae* celeri„tatis“ et 9, 4 „*vivaciſſimae* „pernicitatis.“ Sicut et Appulej. Florid. p. Elm. 363. *vivacis* pern. Simile quid L. Seneca Conſol. ad Marciam c. 26 „quam magno et quam *vivaci* „animo ſcripſiſſem“ quanquam ibi *vivax* Cremutii Cordi *animus* poteſt videri oppoſitus ipſius *morti*. Item Flav. Vopiſcus in Aureliano c. 4 „a pri„ma aetate *ingenio vivaciſſimus*,“ quod proxime ad noſtrum locum accedit. Intelligemus ergo et hic: *alacriores*, *animoſiores*. vid. Gronovii Obſerv. 3, 4. p. Platn. 352, qui idem probat. Similiter vergentem ad uſum Francogallicum vocem legemus 3, 8, 59 ubi „*ci*„*vilis* et humanus ingreſſus“ opponitur „quiritando.“ Sic Rutgerſ. Var. lect. p. 234 in auctore Dial. de corr. eloq. c. 29, 2 pro *et libertati* ſcribit *ut vivacitati* ex vetere libro, ubi inveniebat: *et bibacitati*, non utique neceſſario, eleganter tamen.

Utraque — ratio. Repetit, quod modo (§. 2.) praeceperat.

credi sibi ipsos oportebit: ne mala consuetu-
dine semper alienum laborem sequendi, nihil
per se conari et quaerere sciant. Quod si
satis prudenter dicenda viderint, jam prope
consummata fuerit praecipientis opera: si
quid erraverint adhuc, erunt ad ducem redu-
cendi. Cui rei simile quiddam facientes aves 7
cernimus, quae teneris infirmisque foetibus
cibos ore suo collatos partiuntur: at, cum
visi sunt adulti, paulum egredi nidis et cir-
cumvolare sedem illam, praecedentes ipsae,
docent: tum expertas vires libero coelo, suae-
que ipsorum fiduciae permittunt.

VII. Illud ex consuetudine mutandum prorsus existimo in his, de quibus nunc disserimus, aetatibus, ne omnia, quae scripserint, ediscant, et certa, ut moris est, die dicant: quod quidem maxime patres exigunt,

sibi ipsos. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *sibi eos*, et pleraeque edd. *Ipsos* Obr. Burm. Capp. et Gesn. receperunt ex Alm. (Turic. *ipsi ipsos*, male) Bodl. et ed. Andr., neque tamen necessario; et elegantior fere mihi videtur ratio, quae *ipsos* istud, quod facile intelligitur, non adeo inculcat. *ne omnia.* Guelf. *ne omnino.*

sibi ipsos. vid. not. Crit.

expertas vires. Suspicor, quanquam in libris nulla varietas, *expertos*, masc. gen., dedisse Qu. Etsi enim sexcenties apud optimos scriptores passive usurpatur participium *experiendi* vid. Voss. de Vitiis serm. p. 146. et Drak. ad Liv. 6, 546., elegantius tamen h. l. *ipsi suas vires experti* videntur *libero coelo permitti*, quam vires istae *expertae*, neque bene coit *suae ipsorum fiduciae*, quae de alio intelligere cogeris.

certa — die. Juvenal. 7, 160. 61 „*sexta* Quaque *die* „miserum dirus caput Annibal „implet." *Annibal* est suasoria toties dicta. Noster 10, 5, 21.

patres exigunt. Persius Sat. 3, 45. 47. „verba — Quae

atque ita demum ſtudere liberos ſuos, ſi quam frequentiſſime declamaverint, credunt; cum 156
2 profectus praecipue diligentia conſtet. Nam ut ſcribere pueros, plurimumque eſſe in hoc opere, plane velim: ſic ediſcere electos ex orationibus vel hiſtoriis, aliove quo genere dignorum ea cura voluminum, locos, multo
5 magis ſuadeam. Nam et exercebitur acrius memoria, aliena complectendo, quam ſua: et, qui erunt in difficiliore hujus laboris genere verſati, ſine moleſtia, quae ipſi compoſuerunt, jam familiarius animo ſuo affigent: et aſſueſcent optimis, ſemperque habebunt intra ſe, quod imitentur: et jam non ſentien-

huj. laboris genere. Ita Guelf. Bodl. Ioann. Alm. Voſſ. 1. 3. Bern. Ceteri et edd. praeter Obr., omnes *huj. generis labore*, quod minus clarum et videtur ſapere recentiorem manum. Obrechtus noſtram dat ſcripturam, niſi quod omittit *hujus*; quare, neſcio. *familiarius.* Guelf. et Turic. *familiari* cum tribus Britt. Alm. Voſſ. 1. Neque recte omnino procedit recepta; quid enim eſt *familiariter affigere?* Equidem veriſſimum puto, quod dedit Obr., fortaſſe e Cod. Argent., *familiaria.* Nolui tamen ponere, quod in Cod. nullo inveniſſem; quanquam *a* ante *a* facillime excidebat. Mecum facit Lochmannus Progr. 90. p. 12. *et jam.* Ita Bodl. et dedit Obr. Ceteri, ut et Geſn., continua ſcriptura *etiam*, quo abrupta ſit et ſalebroſa oratio: „*jam non* ſentientes" ut mox §. 4 „*jam* non quaeſitis."

„pater adductis ſudans audiret „amicis." Vetus Scholiaſtes ad Juvenal. 10, 167. „Ut de te „pueri *ſtudentes* dicant." Apparet invaluiſſe uſum iſtum verbi *ſtudendi*, quem patres ſequebantur, ut *declamare*, eſſet *ſtudere.* cf. 2, 2, 7.

diligentia, accuratione dicendi, non *frequentia.* *conſtet*, comparetur; ne forte interpreteris: „contineatur."

multo magis ſuadeam. Non *ediſcere electos locos* multo magis quam *ſcribere* ſuadet Qu. ſed *electos locos* potius quam *ſua ipſorum ſcripta ediſcere.* Hoc apparet ſequentibus: „*alie*„*na* complectendo quam *ſua.*"

familiarius. vid. not. Crit.

tes formam orationis illam, quam mente pe-
nitus acceperint, expriment. Abundabunt 4
autem copia verborum optimorum, et com-
positione, ac figuris jam non quaesitis, sed
sponte, et ex repósito velut thesauro se offe-
rentibus. Accedit his et jucunda in sermone
bene a quoque dictorum relatio, et in causis
utilis. Nam et plus auctoritatis afferunt ea,
quae non praesentis gratia litis sunt comparata,
et laudem saepe majorem, quam si nostra sint,
conciliant. Aliquando tamen permittendum, 5
quae ipsi scripserint, dicere, ut laboris sui
fructum etiam ex illa, quae maxime petitur,
laude, plurimum capiant. Verum id quoque

sponte et ex. Guelf. omittit *et.* Placet haec ratio. *bene a quoque.* Ita et Guelf., cum multi Codd. (ut et Turic.), edd. autem vett. fere omnes, dent *idonea quoque*, vel, paulo melius, *idoneaque.* Vera tamen scriptura jam in Locat. ed. legitur et a recentt., praeter Obr., est servata. Rusc. mire contaminat utramque orationem: *bene ydonea quoque.* vid. not. Crit. ad Prooem. 4. *laudem — maj.* Ita Guelf. cum omnibus praeter Goth. (nam in Jens. quoque esse falso narrat Gesn.), qui dat *gratiam — maj.* quod quare placuerit Gesn., non video. Insuavis est et iteratio „*praes. gratia* litis“ — „*gratiam* — maj.“ neque facile alio referas *gratiam* istam nisi ad *utilitatem* quam consequitur qui gratia pollet apud judices; de ea autem modo jam egerat. Tarvisina tuetur *laudem*, neque e Voss. 2. quidquam varietatis affertur. *fructum — plurimum.* Cum nonnisi raro hoc fieri velit Qu., potest alienum videri, quod *plurimum* fructum ex laude pueris promittit. Alm. (Turic. siletur), fortasse ex mero omissi apicis in *i* errore, *plurium.* Sed, si tollis comma post *laude*, existit non spernenda sententia. laus *plurium* contingit declamanti sua; nonnisi *unius* magistri, scribenti tantum.

jucunda — utilis. Simile quid de poëtarum locis, orationibus inferendis 1, 8, 10.

fructum — plurimum. vid. not. Crit.

tum fieri oportebit, cum aliquid commodius elimaverint: ut eo velut praemio ſtudii ſui donentur, ac ſe meruiſſe, ut dicerent, gaudeant.

VIII. Virtus praeceptoris haberi ſolet, nec 157
immerito, diligenter in iis, quos erudiendos
ſuſceperit, notare diſcrimina ingeniorum, et
quo quemque natura maxime ferat, ſcire.
Nam eſt in hoc incredibilis quaedam varietas,
nec pauciores animorum paene, quam corpo-
2 rum, formae. Quod intelligi etiam ex ipſis
oratoribus poteſt, qui tantum inter ſe diſtant
genere dicendi, ut nemo ſit alteri ſimilis:
quamvis plurimi ſe ad eorum, quos proba-
3 bant, imitationem compoſuerint. Utile de-
inde plerisque viſum eſt ita quemque inſti-
tuere, ut propria naturae bona doctrina fove-
rent, et in id potiſſimum ingenia, quo tende-
rent, adjuvarentur: ut ſi quis palaeſtrae peri-

Sed ferri poteſt recepta, ſi intelligitur *fructus plurimus*, quantus, ſalvis ceteris docendi legibus, maximus poteſt percipi.

elimaverint. Guelf. *limaverint.* cum Voſſ. 1. *limaverit* Voſſ. 3. cf. *elaboraſſet* 2, 3, 6. *paene.* Guelf. *fere.*

probabant. Guelf. *probant* cum vett. edd. quibus recenſitis adde Tarviſ. Venet. Ruſc., male.

commodius, h. e. melius, elegantius. Ea poteſtate *commoditas* interdum apud veteres, ut Cic. pro Roſc. Am. c. 4 „*commoditati* ingenium — eſt impedimento." Quare non erat quod ſolicitaret vocabulum hoc Erneſtius Inv. 1, 2 „*commoditas* „quaedam, prava virtutis imitatrix." Cf. Script. ad Herenn. 3, 8 „*commodiſſime*" dexterrime. ib. 4, 4 „*commode* „ſcripta." Cic. de Inv. 1, 41 „nos *commodius*, quam ceteros „attendiſſe." ib. 2, 50 „eum „*commodiſſime* ſcribere, qui „curet" cet. et multis locis, quae etiam lexica demonſtrant.

tus, cum in aliquod plenum pueris gymna-
ſium venerit, expertus eorum omni modo
corpus animumque, diſcernat, cui quisque
certamini ſit praeparandus: ita praeceptorem 4
eloquentiae, cum ſagaciter fuerit intuitus,
cujus ingenium preſſo limatoque genere di-
cendi, cujus acri, gravi, dulci, aſpero, ni-
tido, urbano, maxime gaudeat; ita ſe com-
modaturum ſingulis, ut in eo, quo quisque
eminet, provehatur: quod et adjuta cura na- 5
tura magis evaleſcat; et qui in diverſa duca-
tur, nec in iis, quibus minus aptus eſt, ſatis
poſſit efficere, et ea, in quae natus videtur,
deſerendo faciat infirmiora. Quod mihi (li- 6
bera enim, vel contra receptas perſuaſiones,
rationem ſequenti ſententia eſt) in parte ve-
158 rum videtur. Nam proprietates ingeniorum
diſpicere prorſus neceſſarium eſt. In his quo- 7
que certum ſtudiorum facere delectum nemo
diſſuaſerit. Namque erit alius hiſtoriae ma-
gis idoneus, alius compoſitus ad carmen, alius
utilis ſtudio juris, ut nonnulli rus fortaſſe

praeceptorem. Guelf. cum Goth. *praeceptor.* Nec male, ſi comma tollas poſt *eloquentiae.* *qui in div.* Guelf. et Turic. *ſi in div.* cum multis Codd. et edd. vett. fere omnibus, praeter Ald. Sed defendere receptam videntur aliquot, qui non memorantur Codd, et aptior eſt propter maſc. quod ſequitur „*aptus.*“
nat. videtur. Goth. (tac. Geſn.) *nat. fuerit.*

praeceptorem — commodaturum. Pendet accuſativus a verbo, quod in illo *utile viſum eſt* §. 3, latet, ſive *ajunt* intelligis, ſive ſimile quid. Alio- rum ſermonem referri apparet etiam conjunctivis iſtis poſt *quod: evaleſcat, poſſit, faciat.* cf. ad 2, 17, 6.

mittendi. Sic discernet haec dicendi magister, quo modo palaestricus ille cursorem faciet, aut pugilem, aut luctatorem, aliudve quid ex iis,
8 quae sunt sacrorum certaminum. Verum ei, qui foro destinabitur, non in unam partem aliquam, sed in omnia, quae sunt ejus operis, etiam si qua difficiliora discenti videbuntur, elaborandum est. Nam et omnino supervacua
9 erat doctrina, si natura sufficeret. An si quis ingenio corruptus ac tumidus, ut plerique sunt, inciderit, in hoc eum ire patiemur? aridum atque jejunum non alemus, et quasi vestiemus? Nam si quaedam detrahere necessarium est, cur non sit adjicere concessum?
10 Neque ego contra naturam pugno. Non enim deterendum id bonum, si quod ingenitum est, existimo, sed augendum, addendumque quod
11 cessat. An vero clarissimus ille praeceptor

alemus et. Turic. inserit *certe eum* cum Alm. Guelf. *eum certe.* *deterendum.* Guelf. *differendum*, per errorem pro *deferendum* quod est in plerisque, ut Goth. Sed, auctorem nactus Alm., recte *deterendum* vindicat Burmannus, quod et Obr. recépit, fortasse ex Argentoratensi. *ingenitum.* Turic. et Alm. *ingenium.* *An vero.* Ita et Guelf. cum omnibus Codd. praeter Goth. Edd.

palaestricus. cf. quae dicta sunt ad 1, 11, 15.

sacrorum certaminum. „Τέσ„σαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, „τέσσαρες ἱροί." vid. Anthol. Ep. pr. apud Brunck. Anal. Vol. 3. p. 247. Sed Qu. Romana certamina intelligere magis est putandus, quam Graeca, ad quorum aemulationem Augustus Neapoli (Suet. Aug. 98). Nero autem Romae (ib. Ner. 12) gymnicos ludos instituit, et Domitianus (ib. Domit. 4) Capitolino Jovi ejusdemmodi certamen quinquennale adornavit, cujus ipsius mentionem facit noster 3, 7, 4 *sacrum* et ipsum vocans. cf. et 9, 4, 11.

ing. corruptus. vid. ad 2, 3, 9.

in hoc — ire. Eadem locutio est 2, 10, 5 *in corpus eant.*

Isocrates, quem non magis libri bene dixisse, quam discipuli bene docuisse testantur, cum de Ephoro atque Theopompo sic judicaret,
159 ut *alteri frenis*, *alteri calcaribus opus esse* diceret; aut in illo lentiore tarditatem, aut in illo paene praecipiti concitationem adjuvandam docendo existimavit? cum alterum alterius natura miscendum arbitraretur. Imbe- 12
cillis tamen ingeniis sane sic obsequendum sit, ut tantum in id, quo vocat natura, ducantur. Ita enim, quod solum possunt, melius efficient. Si vero liberalior materia contigerit, et in qua merito ad spem oratoris simus aggressi,

quidem multae ex Regii conjectura *Annon*, cui adest unus Goth. *Adjuvare* quid esset h. l. Regius non intellexit, qui putavit significare *curare*, *emendare*, cum sit *augere*, *promovere*.

illo paene. Ita Guelf. et Goth. et plerique Codd. (Turic. siletur) et edd. vett. Recte bis poni pronomen *ille*, defendit Burm. et hic et ad Ovid. Heroid. 2. v. ult. ubi etiam nostrum docet idem locutum 11, 3, 168. „Demosth. atque Aesch. — „neque *ille* — nec *ille*." Recentiores *hoc paene*. Apud Liv. 8, 64, 10 quoque in antiquo rogationis carmine „ut *illi* — ut *illi*" diversi sunt. *Imbecillis.* Turic. *imbecillibus* c. Alm. Bodl. Bal. Andr. Obr. *possunt.* Goth. (tac. Gesn.) *possint*, quod corrigendo factum est ex *possunt*. Accedit Voss. 2. dans *possit*, omisso apice. Neque alienus est modus potentialis.

de Eph. — Theop. vid. Cic. de Orat. 3, 9. et Brut. c. 56. et nostrum 10, 1, 74. Cf. et Ruhnkenium in historia Oratorum p. LXXXVII.

aut in illo paene praec. vid. not. Crit.

materia — aggressi. Haec sine varietate dant Codd., nisi forte unus Britannicorum (Ioann.) pro *mat.* praefert *natura*, quod Regius conjiciebat. Equidem cum Burm., *natura* si auctores haberet Codd., mallem sane, quam quod legitur, praesertim cum antecedat „imbecillis *ingeniis*" quibus aptius *nat.* jungitur, quam *materia*, cui ne *liberalior* quidem magnopere convenit. Ferri tamen potest recepta scriptura et defenditur a Gesnero in primis loco Ciceroniano Verr. 3, 68. de quo vide Ernestum in Clav. voc.

13 nulla dicendi virtus omittenda est. Nam licet sit aliquam in partem pronior, ut necesse est, ceteris tamen non repugnabit, atque ea cura paria faciet iis, in quibus eminebat: sicut ille (ne ab eodem exemplo recedamus) exercendi corpora peritus, non, si docendum pancratiasten susceperit, pugno ferire vel calce tantum, aut nexus modo, atque in his certos aliquos docebit, sed omnia, quae sunt ejus certaminis. Erit qui ex his aliqua non possit?
14 In id maxime quod poterit incumbet. Nam sunt haec duo vitanda prorsus: unum, ne tentes quod effici non possit: alterum, ne ab eo, quod quis optime facit, in aliud, cui minus est idoneus, transferas. At si fuerit, qui docebitur, ille, quem adolescentes senem vidimus, Nicostratus, omnibus in eo docendi 160

nulla dicendi. Guelf. et Turic. *nulla discendi* cum quibusdam Codd., male. *eminebat.* Guelf. et Turic. *eminebit.* cum multis et edd. ut Jens. (tac. Gesn.) et Tarv. *eminebat* Vallens.

mat. Structura haec: *in qua* — *aggressi* offendit Burmannum, immerito tamen, ut opinor. *Aggredi ad spem* dicitur ut 1, 2, 26 *se tollere ad spem.* Fortitudine opus esse videtur ad tantam spem concipiendam animo. *In qua* autem explica: *qua oblata, cujus occasione,* vel eo sensu accipe quo e. g. Cic. de Or. 2, 61 „quod *in* „bono servo dici solet“ ubi hodie usurpant „*de* bono ser„vo.“

nexus. „Proprium palaestrae „verbum. Seneca de Benef. 7, „1. magnus luctator — non „qui omnes — *nexus* — per„didicit. Ovid. Metam. 9, 58 Achelous de Hercule: „vix „solvi duros a corpore *nexus.*“ Gesn. Etiam Declam. Qu. 5. p. 48 „implicitus, infando *nexu*“ imago petita a lucta.

Nicostratus. Rem narrat Pausanias l. 5. c. 21 p. Kuhn. 432. Νικόστρατος ἐπὶ ἡμέρας ἀνείλετο τῆς αὐτῆς παγκρατίου καὶ πάλης νίκην. Contraxi verba Pausaniae. Ejusdem, ut clari athletae, sed hominis valde deformis, meminit Lucianus de scri-

partibus similiter utetur: efficietque illum, qualis hic fuit, luctando pugnandoque (quorum utroque certamine iisdem diebus coronabatur) invictum. Et quanto id magis ora- 15
toris futuri magistro providendum erit? Non enim satis est dicere presse tantum, aut subtiliter, aut aspere: non magis, quam phonasco acutis tantum, aut mediis, aut gravibus sonis, aut horum etiam particulis excellere. Nam sicut cithara, ita oratio perfecta non est, nisi ab imo ad summum omnibus intenta nervis consentiat.

IX. Plura de officiis docentium locutus, discipulos id unum interim moneo: ut praeceptores suos non minus, quam ipsa studia ament: et parentes esse, non quidem corporum, sed mentium, credant. Multum haec 2
161 pietas confert studio. nam ita et libenter audient, et dictis credent, et esse similes concupiscent: in ipsos denique coetus scholarum laeti et alacres convenient: emendati non irascentur, laudati gaudebunt: ut sint carissimi, studio merebuntur. Nam ut illorum officium 3
est docere, sic horum praebere se dociles:

id un. Guelf. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *in un.* miro multorum Codd. consensu.

benda historia p. 169. Vol. 4. Bip. Proverbium *ἐγὼ ποιήσω πάντα κατὰ Νικόστρατον* est bis apud Suidam in vocc. *ἐγὼ* et *Νικόστρατος*. Sed is Comoedus fuisse perhibetur, quanquam Vaticana paroemiarum Appendix (apud Schottum Cent. 1, 65. p. 270) tragoedum facit.

parentes — credant. cf. Juvenal. 7, 209.

alioqui neutrum sine altero sufficiet. Et sicut hominis ortus ex utroque gignentium confertur, et frustra sparseris semina, nisi illa praemollitus foverit sulcus: ita eloquentia coalescere nequit, nisi sociata tradentis accipientisque concordia.

X. In his primis operibus, quae non ipsa
parva sunt sed majorum quasi membra atque
partes, bene instituto ac satis exercitato, jam
fere tempus appetet aggrediendi suasorias ju-
dicialesque materias: quarum antequam viam
ingredior, pauca mihi de ipsa declamandi ra-
tione dicenda sunt: quae quidem, ut ex
omnibus novissime inventa, ita multo est uti- 161
2 lissima. Nam et cuncta illa, de quibus dixi-
mus, in se fere continet, et veritati proxi-
mam imaginem reddit: ideoque ita est cele-
brata, ut plerisque videretur ad formandam
eloquentiam vel sola sufficere. Neque enim
virtus ulla perpetuae duntaxat orationis re-
periri potest, quae non sit cum hac dicendi
3 meditatione communis. Eo quidem res ista

sufficiet. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *sufficit*, cum aliquot Codd. et edd. vett. quas vidi omn. Videntur tamen et receptae, quae utique praestat, esse auctores Codd.

anteq. — ingredior. Guelf. et Goth. *ingrediar* cum vett. edd. ut Jens. (tac. Gesn.). Utrum praestet, ego non dixerim. Alm. nostrae scripturae auctor, quam et Obr. dat.

novissime inventa. cf. 2, 4. 41. 42.

celebrata i. e. frequentata, ut 10, 1, 96 „Iambus non — „a Romanis *celebratus*."

perpetuae — orationis. vid. 2, 20, 7.

meditatione. Cum Francio (sed quid non huic?) in mentem venerit etiam corrigere

culpa docentium recidit, ut inter praeci-
puas, quae corrumperent eloquentiam, cau-
ſas licentia atque inſcitia declamantium fue-
rit. Sed eo, quod natura bonum eſt,
bene uti licet. Sint ergo et ipſae materiae, 4
quae fingentur, quam ſimillimae veritati: et
declamatio, in quantum maxime poteſt, imi-
tetur eas actiones, in quarum exercitationem
reperta eſt. Nam *magos*, et *peſtilentiam*, et 5
reſponſa, et *ſaeviores tragicis novercas*, alia-

in quantum. Guelf. omittit *in.* Sed hanc ſtructuram et Burmannus defendit ad noſtrum locum, et Ruhnkenius ad Vellej. (cui eſt frequentiſſima) 1, 9, 3 vel Virgilii et Livii auctoritate tuetur. Utriusque Senecae haec exempla adde: Patris p. (Bip.) 126 „*in tantum* tenaces.“ 192 „*in tantum* or„nata.“ 249 „*in quantum* poſſet.“ Filii: De benef. 2, 23 „*in tantum* producenda — *in quantum* delectatura eſt.“ Ep. 96 „quando et *in quantum* et in quo.“ Plinii Hiſt. Nat. 2, 106 „Aetnae — flagrantis — *in tantum.*“

velitatione, operae pretium fuerit monere poſt Capper., eſſe hanc Graecorum μελέτην.

in quantum. vid. not. Crit.

Nam magos — novercas. Cf. Scriptorem *Dialogi de cauſis corr. el.* c. 35. ubi item exagitantur vanae declamationum materiae, isque locus poſſit legenti perſuadere Quintilianum ejus dialogi auctorem. Sed obſtant alia multa. Ceterum et ibi tanguntur *peſtilentiae remedia.* Habet multam ſpeciem Parei conjectura, in noſtro loco pro „et peſtilentiam „et reſponſa“ tentantis „et in „peſtilentiam reſponſa,“ cui ſtabiliendae ad partes vocat Petronium c. 1. ſimilia de declamantium ineptiis conquerentem, ubi haec „reſponſa in „peſtilentiam data.“ Apparet tamen contortius dici „reſpon„ſa in peſt.“ pro „reſponſa in „peſt. *data.*“ Exempla hujusmodi materiarum Declam. inter Quintilianeas 326 „Qui „peſtilentia laborabant, miſe„runt legatum ad oraculum „petendum: reſponſum eſt ei, „filium ipſius immolandum „eſſe.“ 384. „In peſtilentia „reſponſum eſt, virginem im„molandam.“ inter Calpurnia„nas 19. „In peſtilentia re„ſponſum eſt“ cet. 43. „Lues „orta eſt, reſpondit oraculum.“

que magis adhuc fabulosa, frustra inter *sponsiones* et *interdicta* quaeremus. Quid ergo? Nunquam haec supra fidem, et poëtica (ut vere dixerim) themata, juvenibus pertractare 163
permittemus, ut expatientur, et gaudeant
6 materia, et quasi in corpus eant? Erat optimum: sed certe sint grandia et tumida, non stulta etiam, et acrioribus oculis intuenti ridicula: ut, si jam cedendum est, impleat se

pertractare. Guelf. et Turic. *tractare* cum Bodl. et Andr. Praestat sane ob eundem, qui mox est in *permitt.* sonum.

ut, si jam. Sic Guelf. et Codd., puto, omnes. Etiam edd. vett. Mirum igitur, in vulgatis (meis quidem a Gryphio 1544 inde) legi *ac si jam*, quam ego scripturam ne me-

Neque apparet, quomodo *pestilentiae* mentio possit fieri in materiis scholasticis, nisi adjuncto hoc de ejus remediis. Saltem seorsim posita debent jungi cogitatione: *pestilentia, responsa. Magorum* et ceterorum, quae hic tanguntur, exempla inveniet, qui Declamationum Quintilianearum, Calpurnianarum, item Senecae controversiarum indices voluerit percensere. Magi promissum pestilentiae compescendae (inter Libanii *μελέτας*, 43. p. Morel. 898 seqq.) si filio, quem sors mactandum obtulerat, parcatur, duas harum jungit materias.

magis adhuc. cf. ad 1, 5, 22.

sponsiones — interdicta. Vocabula haec juris civilis (vid. Lexica) ipsum forum demonstrant, ubi scholastica ista nullius sint utilitatis futura. Sic *Dial. de corr. el.* l. c. „quid„quid in schola cotidie agitur; „in *foro* raro, vel nunquam.“ Petron. c. 1. „hoc tantum pro„ficiunt, ut cum in *forum* venerint, putent se in alium ter„rarum orbem delatos.“ Etiam Cic. de Orat. 2, 24. „Hoc in „*ludo*, non praecipitur — At „vero in *foro*“ cet.

Erat opt. Imperfectum, prae futuro quod dant aliquot Codd. (ut et Turic. neque tamen Guelf.) et edd. pleraeque ante Leidensem, fortiter retinendum. Hodie dicimus fere: *esset*, in hoc sensu. Hor. Sat. 2, 1, 6. 7. „Peream male, si non „Optimum *erat*.“

in corpus eant. cf. ad 2, 4, 5.

ut, si jam cedendum. Non igitur plane vetat ejusmodi materiis uti, quare certum ex

declamator aliquando, dum sciat, ut quadrupedes, cum viridi pabulo distentae sunt, sanguinis detractione curantur, et sic ad cibos viribus conservandis idoneos redeunt, ita sibi quoque tenuandas adipes, et quidquid humoris corrupti contraxerit, emittendum, si esse sanus ac robustus volet. Alioqui tumor ille 7
inanis primo cujusque veri operis conatu deprehendetur. Totum autem declamandi opus qui diversum omnino a forensibus causis existimant, ii profecto ne rationem quidem, qua ista exercitatio inventa sit, pervident. Nam, si foro non praeparat, aut scenicae 8
ostentationi, aut furiosae vociferationi, simillimum est. Quid enim attinet judicem prae-

morarem quidem nisi placeret et sponte, tale quid huic loco convenire, sensissem. Quomodo enim haec procedunt: „Sint „grandia — *ut* — impleat se declamator?" Immo „Sint gr. — „*et* (vel *ac*, quoniam interjicitur parenthesis a consona inci„piens) impleat se decl." Ferrem *ut*, si post *impleat* sequeretur *non autem*, sicut modo opponuntur „grandia, *non* stulta." A Burmanno quidem inde omnes retinent *ut*, quod et Obr. receperat; equidem reducere cupiam vulgatam, sed auctorem desidero, neque, unde se insinuaverit, novi.

tenuandas. Turic. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *tenuandos* et sic fere edd. vett. Utriusque generis apud scriptores esse *adipem* Priscianus ipse docet. p. 657. 752. *cujusque*. Turic. et Guelf. *cujuscunque*, cum aliquot Codd. et edd. vett. fere omnibus. cf. 2, 6, 26.

hac reprehensione argumentum peti posse, quo minus a nostro *declamationes* illae *Quintilianeae* profectae fuerint, non videtur; nisi quod nullum fere sanioris materiae exemplum inter eas, quae quidem aetatem tulerunt, invenitur. vid. not. Crit.

deprehendetur. Non *invenietur* et *agnoscetur*, sed in artum deferetur et aestuabit, se expedire nesciens. cf. ad 1, 1, 30.

parare, qui nullus est? narrare, quod omnes sciant falsum? probationes adhibere causae, de qua nemo sit pronunciaturus? Et haec quidem otiosa tantum. affici vero, et ira vel luctu permovere, cujus est ludibrii, nisi quibusdam pugnae simulacris ad verum discri-
9 men aciemque justam consuescimus? Nihil ergo inter forense genus dicendi, atque hoc declamatorium, intererit? Si profectus gratia dicimus, nihil. Utinamque adjici ad consuetudinem posset, ut nominibus uteremur, 16
et perplexae magis, et longioris aliquando actus, controversiae fingerentur, et verba in usu quotidiano posita minus timeremus, et jocos inserere moris esset: quae nos, quamlibet per alia in scholis exercitati sumus, tiro-
10 nes in foro inveniunt. Si vero in ostentationem comparetur declamatio, sane paululum aliquid inclamare ad voluptatem audientium

permovere. Gnelf. *promovere.* Facile quidem cum Capper. et Gesn. *permoveri* legere, cum praesertim Goth. det *promoveri*, sed in tanto Codd. ceterorum et edd., activum dantium, consensu, subit, *affici* referre ad declamantem, ad *permovere* autem intelligere imaginarios istos judices, qui audiunt.

et jocos. Goth. (tac. Gesn.) *ut joc.* cum suo Voss. 2., male; sed cf. ad not. Crit. §. 6.

inclamare. Ita Guelf. et Codd., ni fallor, omnes praeter Goth. qui praefert *inclinare*, quod, cum in edd. etiam vett.

permovere. vid. not. Crit.

nomina. Quae nulla sunt in declamationibus, nam *pater*, *tyrannicida*, *abdicatus*, *raptor* semper generatim dicuntur, quo ipso tota res fit frigidior et a veritate alienior. In *suasoriis* tamen certae sunt personae, sed de iis in hac disputatione fere non cogitare videtur, ut infra eam, quam nunc instituit, aetatem positis.

inclamare. vid. not. Crit.

debemus. Nam et iis actionibus, quae in 11
aliqua ſine dubio veritate verſantur, ſed ſunt
ad popularem aptatae delectationem, quales
legimus panegyricos, totumque hoc demon-
ſtrativum genus, permittitur adhibere plus
cultus, omnemque artem (quae latere ple-
rumque in judiciis debet) non confiteri modo,
ſed oſtentare etiam hominibus in hoc advoca-
tis. Quare declamatio, quoniam eſt judicio- 12
rum conſiliorumque imago, ſimilis eſſe debet
veritati: quoniam autem aliquid in ſe habet

ſat multis inveniretur, arripuit Geſnerus, ſe, quid eſſet *incla-mare* h. l., non aſſequi confeſſus. Miror tamen, neque puto inſpexiſſe eum, quem Capper. citat, Creſollium in Theatr. rhet. p. 553—66. qui, etſi de re critica non laborans, pluririmis veterum locis, in utraque lingua, oſtendit unice loco noſtro convenire receptam. *Inclamare* (quod jam vidit Regius) eſt *μέγα φθέγγεσθαι*, *vociferari*, et uſurpatur hic a Qu. cum quodam contemtus colore, quaſi dicat: debemus ſane paululum debacchari, ut auditoribus placeamus. Sic (etſi rarius, et fere de ope imploranda aut conquerendo) et alibi legitur. Tale enim fere eſt 11, 3, 172 de Cicerone „quaſi *inclamaret* aut teſta-„retur" quanquam video ad *Albanos tumulos* poſſe referri, quos *inclamarit*, ſed et ibi Goth. *inclinaret*, peſſime. Cic. de Orat. 1, 53. „nemo *inclamavit* patronorum" intranſitive et abſolute etiam ille, quanquam poteſt de mera querela accipi, cujusmodi verba multa circumſtant. Bentlejus Horat. Sat. 1, 9, 76 e Codd. reſtituit *Inclamat* pro *Exclamat*. Sed hoc ipſum ſimili ſenſu uſurpari recte monet Creſollius l. c. ut mox a noſtro c. 11, 2 „Hi (profeſſores) multa etiam memoria digna *exclama-„verunt.*" *Inclinare*, poteſtate deflectendi a recta via, quam recte interpretetur Geſnerus, equidem neſcio. Ceterum error eſt Capperonnerii Alm. Cod. teſtem citantis pro ſcriptura *inclinare*, neque enim Burmannus, qui ſolus contulit, ejus facit mentionem. Turic., quem Sulzbergerus cum ed. Geſn. contendit, ſiletur. Ut hic Qu. *inclamare*, ita *intonare* L. Seneca Conſ. ad Polyb. p. 162 (Bip. V. 1.) „quanto ſpiritu *intonueris* — pude-„bit — ex *tanta orationis magnitudine* decidere." neque enim de ira ibi cogitandum.

ἐπιδεικτικὸν, nonnihil ſibi nitoris aſſumere.
13 Quod faciunt actores comici: qui nec ita prorſus, ut nos vulgo loquimur, pronunciant, quod eſſet ſine arte: nec procul tamen a natura recedunt, quo vitio periret imitatio: ſed morem communis hujus ſermonis decore quo-
14 dam ſcenico exornant. Sic quoque aliqua nos incommoda ex iis, quas finxerimus, materiis conſequentur, in eo praecipue, quod multa 165
in his relinquuntur incerta, quae ſumimus ut videntur, *aetates*, *facultates*, *liberi*, *parentes*, *urbium ipſarum vires*, *jura*, *mores*, alia
15 his ſimilia. Quin aliquando etiam argumenta ex ipſis poſitionum vitiis ducimus. Sed haec ſuo quaeque loco. Quamvis enim omne propoſitum operis a nobis deſtinati eo ſpectet, ut orator inſtituatur: tamen, ne quid ſtudioſi

ex iis. Ita Goth. (tac. Geſn.) cum vett. fere edd. Geſnerus et plerique *ex his.* Inſuavior et obſcurior ratio geminandi *ex his — in his.* *liberi.* Turic. et Guelf. *liberos* cum omnibus, ni f., Codd. praeter Britannicos. Sed edd. conſentiunt in nominativum. Equidem mollius puto, ſi pendent nomina iſta: *aetates — mores*, a *ſumimus* propiori, quam a *relinquuntur* remotiori. *alia.* Ita Turic. et Guelf. cum plerisque Codd. et vett. edd. Melius recepto *aliaque.*

Sic quoque. Καὶ οὕτως. Ne ſic quidem omnibus incommodis carebimus, ex talibus declamandi materiis natis.

ſumimus. Inter declamandum conditiones perſonarum noſtrarum tales eſſe jubemus (quoniam in ipſa materia definitae non ſunt) quales facillime noſtro conſilio accommodentur, quod eſt inertiae ſervire.

poſitionum. Intelliguntur *themata*, ſive *materiae*, non *theſes* de quibus 2, 1, 9. *vitia* autem eorum ſunt, quae exprobrabat c. 10, 5 quod eſſent *fabuloſa.*

orator, non declamator, opponuntur enim mox *ſcholae.*

requirant, etiam ſi quid erit, quod ad ſcholas pertineat proprie, in tranſitu non omittemus.

XI. Jam hinc ergo nobis inchoanda eſt ea pars artis, ex qua capere initium ſolent, qui priora omiſerunt: quanquam video quosdam in ipſo ſtatim limine obſtaturos mihi, qui nihil egere hujusmodi praeceptis eloquentiam putent: ſed, natura ſua, et vulgari modo, et ſcholarum exercitatione contenti, rideant etiam diligentiam noſtram; exemplo magni quoque nominis profeſſorum, quorum aliquis, ut opinor, interrogatus, quid eſſet σχῆμα et νόημα, neſcire ſe quidem, ſed, ſi ad rem pertineret, eſſe in ſua declamatione reſpondit.
166 Alius percontanti, *Theodoreus*, *an Apollodoreus eſſet? Ego*, inquit, *parmularius ſum.*

hinc. Guelf. *hic* cum Voſſ. 1, Bern. et ed. Venet. ſive ex errore omittendi apicis, ſive conſulto, quia ſequitur *inchoare* (non *incipere*, ut 2, 4, 1.), cf. 2, 1, 12. *nihil egere.* Turic. cum Alm. *nihil legere.*

obſtaturos. Quoniam operae pretium viſum fuit Burmanno et Geſnero e Voſſii Anal. l. 3. p. 90. 91. et Vavaſſore de uſu verbb. p. 30. monere, uſum hunc literae *a* in ſupinis et participiis verbi *ſtandi* uſitatum eſſe veteribus prae altero τῆς *i*, aliquot exempla addemus. Liv. 10, 36, 3 „ni — „*inſtaturum* — timuiſſent." L. Seneca de clement. 1, 19. (p. Bip. 27. V. 2.) „ultionem „magno *conſtaturam.*" De vita beata 9 (p. 87.) „voluptatem „*praeſtatura* virtus." Sed contra Sen. Pater p. 184 „cogitatio „illi praeſtitura." p. 337 „tunc „quoque aliquid praeſtiturus." Item Filius de benefic. 3, 8 (p. 181) „ut plus praeſtiturus „fuerit." cf. Drakenb. ad Liv. 37, 25, 2. Et ſane tutior de hac re disputatio eſt in poetis.

νόημα. Cf. 8, 5, 12.

ad rem pertineret. Intelligo: ſi conduceret victoriae obtinendae, qua ſignificatione ſaepe *pertinere.*

Theodoreus — parmularius.

Nec ſane potuit urbanius ex confeſſione inſcitiae ſuae elabi. Porro hi, quia et beneficio ingenii praeſtantes ſunt habiti, et multa etiam memoria digna exclamaverunt: plurimos habent ſimiles negligentiae ſuae, pauciſſimos
5 naturae. Igitur impetu dicere ſe, et viribus uti, gloriantur: neque enim opus eſſe probatione aut diſpoſitione in rebus fictis: ſed (cujus rei gratia plenum ſit auditorium) ſententiis grandibus, quarum optima quaeque
4 a periculo petatur. Quin etiam in cogitando, nulla ratione adhibita, aut, tectum intuentes,

neque enim. Ita Guelf. Geſn. cum cett. *Nec enim.* cf. 2, 6, 24.

Rectiſſime Geſnerus videtur joci aculeum demonſtraſſe. Declamandi ille magiſter, ſe, quid nomina haec ſibi vellent, prorſus ignorare ſignificavit, neque alius rei, quam faventium gladiatoribus, vocabula ratus (ut quidem videri voluit) etiam ſic inaudita ſibi ea teſtatus, notiore vocabulo, cui factioni ipſe faveret, declaravit. *Parmularius* quid ſit Lexica docent. *Theodoreus* et *Apollodoreus* deſignat vel Theodori vel Apollodori, clari utriusque rhetoris, diſciplinae addictum. De appellatione iſta ipſisque viris vide 3, 1, 17. 18.

ſententiis. cf. 2, 4, 31.

a periculo petatur. Cf. 2, 12, 5 „in elocutione ipſa *periculum.*" 8, 2, 20 „ex *ancipiti* „diſerta." 8, 6, 11. „audax „proxime *periculum* translatio." 10, 1, 121 „tanta in quibus„dam *ex periculo petitis* ſigni„ficantia." 11, 1, 32 „uberiora „et paene *periclitantia.*" Elegantem multisque exemplis ſubnixam de eo, quod auderi debeat ab oratore, diſputationem pete à Plinio Epiſtolarum 9, 26 integra. Graeci rhetores appellant *τὸ παρακεκινδυνευμένον, τὸ παράβολον, τὸ κινδυνῶδες* quae explicat Io. Chriſt. Theoph. Erneſtus in Lexico rhetorico, qui ad Plinium quoque ablegat lectorem. Etiam Seneca ad Lucilium Epiſt. 59. (p. 177. Bip. Vol. 3) „Invenio „— translationes verborum, „ut non temerarias, ita quae „*periculum* ſui fecerint." Periculum eſt, ne in nugas et dementiam abeat iſta dicendi audacia.

tectum intuentes. Nihil aliud ſignificari puto, quam deſidem nihil agentis, neque in certum

magnum aliquid, quod ultro se offerat, pluribus saepe diebus expectant; aut, murmure

pluribus saepe diebus expectant. Ita Turic. Guelf. et Codd. (quanquam aliquot silentur a conferentibus) puto omnes. edd. quidem vett. usque ad Gryphium (1544) nunc omnes, qui primus dedit *expectantes.* Obr. revocavit antiquam scripturam. Qui praetulerunt participium, non meminerant, agi de eo, quod facerent declamatores *in cogitando*, non *in declamando*, errore nato ex re levicula, quod non erat incisum post „*cogitando,*" ut „*in cogitando nulla ratione*" jungerent, quasi: *nulla cogitandi ratione.* Eadem fuit causa, quare tantopere displiceret „*pluribus saepe diebus,*" quod, ut ὑπερβολικὸν, ejectum voluit Gallaeus, vir natus veterum sensibus eximendis (cf. not. Crit. ad 1, 5, 60) neque (quod nolim) Gesnerus uncis pepercit. Sed nulla est ὑπερβολὴ si cogitantes, quid dicturi sint, accipimus declamatores in suo cubiculo, non in auditorio jam surgentes ad dicendum; neque enim necesse est continuam eam „*tectum intuentium*" expectationem intelligere, sed quam „*pluribus saepe diebus*" repetierint successu nunquam respondente. Ostendit nobis Qu. eloquentes hosce viros, inter cogitandum, nunc nihil plane agentes et afflatum aliquem divinum opperientes, nunc murmure, tanquam cauda leonem, itidem inter cogitandum, semet excitantes, et eo in primis ridiculos, quod soli, neque dum inventis, quae dicant, debacchantur, tanquam in suggestu. Sic quoque „*tectum intuentes*" facilius sit explicatu, si sedentes solos, non coram auditoribus stantes, intelligimus. Haec omnia recte vidit et reddidit Gedoynus, nisi quod „enunciandis — verbis" male vertit „pour aranger des rem animum intendentis, gestum, qualis solet esse eorum, qui, cum acriter aliquid videntur intueri, ne cogitant quidem de eo, quod cummaxime spectant. Eodem redit Juvenalis illud „doctus spectare „lacunar" (1, 56). Simulat enim jucundus iste maritus et uxori commodus, se, nescio quid nugarum agitantem totumque in illis, quae fiant, non attendere; quanquam id quoque, quod *sursum* spectat, magis eum avertit ab iis, quae *humi* peraguntur. Sic correctione non est opus, quam tentat Burmannus, *rectum*, et agnoscit Voss. 2. quanquam, cum in Gothano, gemello fere, hoc non compareat, potest esse error legentis „stilum confu„siorem." (cf. 1, 1, 28). vid. not. Crit. ad „*pluribus — ex„pectant.*"

plur. — diebus. cf. 12, 3, 160.

incerto, velut claſſico, inſtincti, concitatiſſimum corporis motum, non enunciandis, ſed
5 quaerendis, verbis accommodant. Nonnulli 167
certa ſibi initia, priusquam ſenſum invenerint, deſtinant, quibus aliquid diſerti ſubjungendum ſit: eaque, diu ſecum ipſi clareque modulati, deſperata connectendi facultate, deſerunt: et ad alia deinceps, atque inde alia, non minus communia ac nota, dever-
6 tunt. Qui plurimum videntur habere rationis, non in cauſas tamen laborem ſuum, ſed in locos intendunt: atque in his non corpori proſpiciunt, ſed abrupta quaedam, ut forte
7 ad manum venere, jaculantur. Unde fit, ut diſſoluta et ex diverſis congeſta oratio cohae-

„ſhots." At enim diffidentibus τῷ „plurib. — dieb." aſtipulatur Cod. Goth., qui ignorat haec verba. Ejus equidem tantam auctoritatem, quae ceteros libros omnes praegravet, non agnoſco, remotam praeſertim a comite conſtante Voſſ. 2.

clareque modulati. Guelf. *clarique meditati.* Turic. quoque *meditati.* *Modulati* ex ſolo Gothano primus recepit Geſnerus, et eſt ſane appoſitiſſimum, quare doleo ne Voſſ. quidem 2dum ejus ſcripturae vindicem adduci. Fortaſſe tamen *clare meditari,* modo (quod oportet) commentantes in cubiculo cogitemus, non fuerit alienum. *ac nota.* Ita Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) cum Ald. et Obr. Ceteri fere *atque nota*, minus apte propter proxime antecedens „*atque alia*" ubi neceſſario ita legitur, ut et mox „*atque in his*" ob vocalem ſequentem. *tamen.* Guelf. *tantum* cum aliquot Codd. Sed ſaepiſſime haec confunduntur (vid. Drak. ad Liv. 3, 46, 1.) et alii Codd. etiam hic receptam tuentur.

claſſico inſtincti. Participium accipe ſignificatione medii Graeci, ipſi enim murmurant; et „*claſſicum*" cave *organon* interpreteris, ſed *ſonum* intellige.

in his non corpori. In locis eligendis non proſpiciunt toti („*corpori*") cauſae, et univerſo ſuo conſilio.

rere non poſſit, ſimilisque commentariis puerorum ſit, in quos ea, quae, aliis declamantibus, laudata ſunt, regerunt. Magnas tamen ſententias, et res bonas (ita enim gloriari ſolent) elidunt: nam et barbari et ſervi: et, ſi hoc ſat eſt, nulla eſt ratio dicendi.

168 XII. Ne hoc quidem negaverim, ſequi plerumque hanc opinionem, ut fortius dicere videantur indocti: primum vitio male judicantium, qui majorem habere vim credunt ea, quae non habent artem: ut effringere, quam aperire; rumpere, quam ſolvere; trahere, quam ducere, putant robuſtius. Nam 2

regerunt. Guelf. *rigent*, per errorem, ut Venet. *regeret*, Tarviſina *regerent*. Recepta unice vera et Codd. etiam defenſa. vid. Lexica de *regerendo*.

elidunt. Veriſſima ſcriptura, quae eſt omnium Codd. Imaginem petitam credo a nubibus fulmina elidentibus, ſicut modo *jaculantur* a telis. Sic Ovid. Metam. 6, 696 „cavis „*eliſi* nubibus ignes.“ vid. ibi Burm. Plin. hiſt. nat. 2, 43 „Poſſe (ſpiritum) conflictu „nubium *elidi* ut duorum lapi„dum, ſcintillantibus fulgetris.“ Seneca de Provid. c. 1 „*eliſo*„*rum* fulminum jactus.“ Alienum autem ab inconſiderata hac et fortuita jaculatione, *eligunt*, quod conjectat Burm.

nam. Conjunctio ſuppreſſae ſententiae index, qualis haec fuerit: *Fateor.* ut 2, 20, 10. Sed notum hoc.

ratio. θεωρία. cf. 2, 5, 6.

ſequi plerumque. Librorum quidem nulla varietas, neque habet, quo ſe defendat Francii conjectura, non magna profecto mentis contentione excogitata, *plerosque.* Intelliguntur autem, quos modo (neque enim ipſe capita ſic diremit cf. not. exeg. ad 1, 5, 1 *examinet*) deſignaverat in *elidunt.* *Sequi opinionem* h. l. eſt „aliqua opinione vulgo recepta „ſe tueri.“

fortius, „vehementius, ma„jore cum vi“ (ſic et infra §. 9), quod docent mox ſequentia, ne quis hoc loco tribuat vocabulo ſignificationem, de qua egimus 1, 5. 72,

et gladiator, qui armorum inſcius in pugnam ruit; et luctator, qui totius corporis niſu in id, quod ſemel invaſit, incumbit, fortior ab his vocatur: cum interim et hic frequenter

in pugnam. Guelf. et Turic. *in rixam* et ſic omnes fere Codd. niſi quod a Burmanno ſilentur Voſſiani et Bernenſis, a Gibſono autem Ioann. et Baliolenſis. Britannicos quidem Codd. ſuſpiceris tueri receptam, cum e Bodlej. afferat Gibſ. *in rixam*, mox autem (hac ipſa §) ad *incumbit* varietatem *Ioann.* et *Bal.*, *incubuit* praeferentium, memoret; quo minus credas in noſtro loco mutilum fuiſſe utrumque. Quin enim tres ſuos Codd. inſpexerit Gibſonus, dubitari nequit in reliqua viri diligentia. Ut igitur probabile ſit in his ſaltem Codd. duobus eſſe *in pugnam*, ſic unde ea ſcriptura in edd. ſe inſinuaverit non expuio. Veteres quidem omnes dant *in rixam* ad Gryphium usque, in quo meorum primo invenio *in p.* Obr. revocavit antiquam ſcripturam. Eam recte videtur praeferre Geſnerus, afferendis aliquot Columellae et Plinii locis, ubi *rixa* in animantium *cruentis* etiam pugnis uſurpatur, alteroque Taciti, in quo *rixa* inter Batavos et legionarios manibus atque etiam armis non peperciſſe ſatis ſignificatur (Hiſt. 1, 64, 4). Petronii quoque (incertae ſane aetatis) auctoritas *rixam* eſſe demonſtrat eam, ubi „*vi geratur res*" et „*vadant ſolida vi.*" vid. cap. 95. 96. Addam noſtri locum, in quo gladiatoriae temeritatis colorem aliquem agnoſcere mihi videor: 6, 4, 13. „propoſitum te„nentes *in rixam* non ibimus." Si forte frequentata fuit eo tempore locutio, *in rixam ruere*, potuit eam tacite demonſtrare Qu., etiam dum mitigat dicendo *ibimus*, non *ruemus*. Quae tentarunt Gebh. (*in noxam*) Burm. (*in ſicam*) ingenio ſane non carent; et prius aliis quoque locis cum *rixa* confuſum, ut Liv. 2, 59, 6. et Petron. c. 96 ſine. Manifeſta igitur gloſſa videtur *in pugnam* pro *in rixam*, neque recuſo timidus audire, quod illud in textu reliquerim. *niſu.* Guelf. *nixu*, cum multis Codd. et ed. Badii. Parum refert, utrum retineas; quod eſt verum Heinſii decretum ad Ovid. Heroid. 4, 126. De *nexu* (vid. ad 2, 8, 13) quod tentat Burm., h. l. non cogitandum. Vett. edd. fere *niſſu*, ſolita τῶν x et ſſ confuſione vid. Drak. ad Liv. 4, 32, 10. *incumbit.* Guelf. *incubuit* cum ſat multis Codd.

in pugnam. vid. not. Crit.

fuis viribus ipfe profternitur, et illum, vehementis impetus, excipit adverfarii mollis articulus. Sed funt in hac parte, quae imperitos 3
etiam naturaliter fallant. nam et *divifio*, cum plurimum valeat in caufis, fpeciem virium minuit: et rudia politis majora, et fparfa compofitis numerofiora, creduntur. Eft prae- 4
terea quaedam virtutum vitiorumque vicinia,

illum, vehementis impetus. Ita omnes, nifi quod hic iterum (cf. ad 2, 10, 10.) Alm. Cod. (cujus nullam mentionem fecerat Burm.) ad partes vocat Capper. qui det *illius vehementis impetus.* Sic jam Badius conjecerat, poft eumque Gefn. Praeter defectum auctoris etiam hoc in ea difplicet conjectura, quod obfcuratur vis oppofitionis, quam affectavit Qu., fi non *hic* et *ille*, fed *hic* et *illius impetus*, opponuntur.

illum — impetus. Non eft quod corruptum putes locum. Genitivus *veh. imp.* pendet a pronomine *illum*, vel potius ab eo, quod intelligitur, *virum*, *hominem*, vel fimili nomine. Eadem forma apud Livium 3, 62, 6 „inter fidentes fibimet ambo exercitus, „*veteris perpetuaeque alterum* „*gloriae*, alterum nuper nova „victoria elatum." ubi vide Dukerum in primis. Quanquam facilius ibi intelligitur *exercitus*, quam hic *gladiator*, paulo remotior.

mollis articulus. Mollem effe *mobilem* locus ipfe docet, et Lexica exemplis firmant. *Articulus* eft gladiatoris ferrum tenentis. Sic L. Seneca de Benef. 2, 6 „gladius idem et ftrin„git et transforat: quam *preffo* „*articulo* venerit, refert." *Preffus* opponi tamen videtur *molli*, alio, quam hic, fenfu, qui magis eft in altero noftri loco 11, 1, 70 „Quam *molli — ar*„*ticulo* tractavit" (Cic. pro Muraena) „Catonem." Is enim parcentis eft, ut 2, 4, 12 „*mollis* manus." 10, 5, 16 „durefcat *articulus*."

fallant. non „lateant" fed „decipiant." *naturaliter* interpretor, neceffario, natura.

numerofiora. Plura. Sic Plin. Hift. nat. 2, 46 „Numerofior ratio" h. e. quae plures ventos agnofcit. idem 15, 3 „errorem — *numerofiorem*." Et notus verfus Juven. 7, 151 „Cum perimit faevos claffis „*numerofa* tyrannos." Saepe ita nofter, qui tamen et alteram fignificationem *numeri oratorii* frequentat.

virtutum — vicinia. Qui

qua *maledicus* pro *libero*, *temerarius* pro *forti*, 169
effusus pro *copioso* accipitur. Maledicit autem ineruditus apertius et saepius; vel cum periculo suscepti litigatoris, frequenter etiam suo. Affert et ista res opinionem, quia libentissime homines audiunt ea, quae dicere ipsi noluissent. Illud quoque alterum, quod est in elocutione ipsa periculum, minus vitat, conaturque perdite: unde evenit nonnun-

qu. dic. ipsi noluissent. Guelf. *qu. dic. voluissent.* Male, quod omittitur *ipsi*. Alter quidem error: *vol.* pro *nol.*, tralatitius est in MSS. vid. Drakenb. ad Liv. 39, 15, 11. Goth. *nol.* cum Voss. 2. det *vol.* Edd. vett. fere *vol.*, etiam Tarvisina et Jenson. quoque, quanquam tacet Gesn. Primum Badium ex Cod. Vallensi video dantem *nol.*, quod in textu quoque posuit Cervicornus (Colon. 1521), in margine alterum. Locat. etiam *valuissent*, de conjectura Regii, minime laudanda, quem deseruit Rusc. reponens *vol.* Utrum praestet, *vol.* an *nol.*, qui nasum habet, facile decernat. *unde ev.* Aliquid de Gesneri scriptura mutandum erat: aut dirimendum aliter, aut *unde* scribendum pro *inde*. Hoc malui, auctoribus Turic. et Guelf. et plerisque Codd. praeter Goth. et Voss. 2. Vett. edd. aliquot et quidem plures *Inde*, sed interpungendo antea. Frequentissima harum vocum confusio, vid. Drakenb. ad Liv. 39, 33, 5.

vehementes volunt videri in malam plerumque partem trahunt haec virtuti an vitio tribuenda, cum, qui excusare conantur, mollibus et honestis, sed adjacentibus, vocabulis soleant appellare, quae negare non possunt. De ipsa re agit Qu. 3, 7, 25. aliisque praeterea locis.

opinionem. cf. 1, 2, 4. item 12, 1, 12 „ex contemtu *opinionis.*“ 12, 9, 4 „cupidis *opinionis.*“ Dial. de Orat. c. 10 „*opinio* — et fama cui „soli serviunt.“ Et sic, sine additamento, pro fama, et quidem *bona* in primis, usurpatum vocabulum hac demum, nisi fallor, aetate. Intelligitur autem h. l. ut et ceteris (praeter eum qui primus est positus) opinio *ingenii*, non *morum*.

alterum — periculum. Opponitur *vero* periculo, alterum per translationem ita appellatum cf. 2, 11, 3.

quam, ut aliquid grande inveniat, qui ſemper
quaerit quod nimium eſt: verum et raro eve-
nit, et certa vitia non penſat. Propter hoc 6
quoque interdum videntur indocti copiam
habere majorem, quod dicunt omnia: doctis
eſt et electio, et modus. His accedit, quod
a cura docendi quod intenderint, recedunt.
Itaque illud quaeſtionum et argumentorum
apud corrupta judicia frigus evitant; nihil-
que aliud, quam quo vel pravis voluptatibus
aures aſſiſtentium permulceant, quaerunt.
Sententiae quoque ipſae, quas ſolas petunt, 7

certa vit. Sic cum Goth. etiam Guelf. et vett. fere edd. quibus accedunt Tarviſ. Veneta, Locat. Ruſc. Bodl. Cod. *certe ea*, non prorſus male ſane; ſed vulgo, poſt Burm., *certa ea* dare narratur, quod non eſt apud Gibſonum. Turic. *certe avitia* vitioſe. *Cetera*, quod videtur conjeciſſe Regius, an ſit in Codd., certo non dixeris. Credo tamen nonnullos, qui ſilentur, Codd. tueri eam ſcripturam, quae quidem non diſplicet: quanquam video, cavillari poſſe aliquem, quia hoc ipſum tamen, quod *penſare* negetur, non ſit *vitium*; ſed *cetera vitia* dicuntur quaſi: *cetera vitioſa*. *Certa vitia* cum Geſnero intelligas ea quae *certo* eveniant, cum *grandia* iſta nonniſi *raro*, et (id enim addere cogitur) *caſu*. *Cetera* et *certa* vulgo commutantur in MSS. vid. Drakenb. ad Liv. 34, 36, 4. *Certa* primus revocavit Geſn., poſtquam Badius jam in textu poſuiſſet *cetera*, alterum in margine.

quo vel. Guelf. *quod ii*, quo ſenſu, equidem non video. Voſſ. 1. et Alm. *quod vel;* (Turic. non memoratur) hoc, ſi poſt *permulceat* ſcribatur pro *permulceant*, praetulerim. Gemini iſti ablativi, *quo*, *pravis voluptatibus*, non magnopere placent.

certa vitia. vid. not. Crit.

apud — frigus. Similiter 4, 3, 2 „ſi — narrationis gracilitati conjuncta argumentorum pugnacitas fuerit, dilatis diutius dicendi *voluptatibus*, oratio *refrigeſcat*.“ *Frigidum* eſt quod lepore et voluptate caret; *ſpinas* eodem ſenſu dicere poterat, opinor. Sed illud nonniſi *corruptis judiciis* erat *frigus* h. e. iis judicibus, qui *corruptae* (vid. ad 2, 5, 9) eloquentiae faverent ipſi.

magis eminent, cum omnia circa illas sordida et abjecta sunt: ut lumina, non *inter umbras* quemadmodum Cicero dicit, sed plane in tenebris, clariora sunt. Itaque ingeniosi vocentur, ut libet, dum tamen constet, contume-
8 liose sic laudari disertum. Nihilominus confitendum est etiam detrahere doctrinam aliquid, ut limam rudibus, et cotes hebetibus, 170
et vino vetustatem; sed vitia detrahit: atque eo solo minus est, quod literae perpolierunt,
9 quo melius. Verum hi pronunciatione quoque famam dicendi fortius quaerunt. Nam et clamant ubique, et omnia *levata* (ut ipsi vocant) *manu*, emugiunt, multo discursu,

plane in tenebris. Guelf. *plana inter tenebras.* cum multis Codd. quod attinet ad *int. ten.* Facili errore (vid. Drakenb. ad Liv. 38, 57, 6) hic etiam sequente *ten.*, si tamen est error, nam potuit consulto imitari illud *inter umbras*, et Burm. comparat *inter diem* apud Gell. 9, 7.

quemadm. Cicero. Acquiesco Almeloveniano invento, qui locum Ciceronis de Orat. 3, 26 designari putat: „Sed habeat tamen illa in dicendo „admiratio ac summa laus" (egerat modo c. 25 de *verborum sententiarumque* floribus, quae et ipse dixerat *lumina*) „*umbram* aliquam ac recessum, „quo magis id, quod erit illuminatum, extare atque eminere videatur." Addit Gesn., *per jocum* eo respici a Quintiliano. Recte; simulat rhetor, se eos etiam magis probare, qui non *umbram*, sed *tenebras ipsas* admoveant istis suis sententiarum *luminibus*. Ciceronis igitur mentio ad solam *umbrae* vocem pertinet, quod typis ostendere sum conatus.

ingeniosi — contumeliose. Apte Burmannus citat testem Martialem 7, 8. „Cum sexaginta numeret Casselius annos, *Ingeniosus* homo est: „quando *disertus* erit?"

levata — manu. Sublata manus, admirandi gestus, ut multis exemplis docet ad Petron. c. 40. Heinsius. Ita Cic. Acad. 4, 19 „Hortensius — „*admirans* — perpetuo — ut „etiam saepe *manus tolleret.*" cf. 11, 3, 119 *sublata manu.*

anhelitu, jactatione, geſtu, motu capitis, furentes. Jam collidere manus, terrae pedem 10
incutere, femur, pectus, frontem caedere, mire ad pullatum circulum facit: cum ille eruditus, ut in oratione multa ſubmittere, variare, diſponere, ita etiam in pronunciando ſuum cuique eorum, quae dicet, colori accommodare actum ſciat: et ſi quid ſit perpetua obſervatione dignum, modeſtus et eſſe, et videri malit. At illi hanc *vim* appellant, quae 11
eſt potius *violentia*: cum interim non actores modo aliquos invenias, ſed (quod eſt turpius) praeceptores etiam, qui brevem dicendi exer-

ſi quid ſit. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) omittunt *ſit*, cum Voſſ. 2.

Sed videtur hoc, apud corruptos iſtos, artis quoddam vocabulum factum. de *pede* cf. 11, 3, 128.

femur — caedere. Καὶ ὁ μηρὸς κατασσείσθω. Lucian. in rhetorum praeceptore Bip. 7, 239, ironice ipſe. Sed Cicero cum laude memorat Brut. c. 80 in fragmento.

pullatum circ. Color, vel ſordes, togae et magis etiam tunicae, qua ſola utebantur fere pauperes, deſignat multitudinem ex infima plebe, ineruditam illam. Sic Plinius Epiſt. 7, 17. „Nonne, cum „ſurgis ad agendum, tum maxime tibi ipſe diffidis? — „Utique ſi latior ſcena, et corona diffuſior. Nam illos „quoque ſordidos *pullatosque* „reveremur." Ipſe noſter 6, 4, 6 „pugnam — illam decretoriam imperitis ac ſaepe „*pullatae turbae* relinquunt." Eadem ſignificatione, ſed alio vocabulo Dial. de Oratt. c. 7. „Quos ſaepius" (quam oratores) „vulgus imperitum et „*tunicatus* hic *populus*" (Horat. Epiſt. 1, 7, 65 *tunicatum — popellum*, vocat) „nomine „vocat et digito demonſtrat." Etiam Seneca, *De tranquillitate animi* c. 11. „verba ad „*ſummam caveam* ſpectantia" (*ſanxit* enim Auguſtus *ne quis pullatorum media cavea ſederet* Sueton. Aug. 44) reprehendit in Publio Syro mimographo. Ipſum Latinum a theatro mutuo ſumtum oſtendit Salmaſ. ad Hiſt. Aug. ſcrr. T. 1. p. 517.

citationem consecuti, omissa ratione, ut tulit
impetus, passim tumultuentur, eosque, qui
plus hónoris literis tribuerunt, et ineptos, et
jejunos, et trepidos, et infirmos, ut quodque
verbum contumeliosissimum occurrit, appel-
12 lent. Verum illis quidem gratulemur, sine
labore, sine ratione, sine disciplina disertis:
nos, quando et praecipiendi munus jam pri-
dem deprecati sumus et in foro quoque di-
cendi, quia honestissimum finem putabamus,
desinere dum desideraremur; inquirendo scri- 171
bendoque talia consolemur otium nostrum,
quae futura usui bonae mentis juvenibus arbi-
tramur, nobis certe sunt voluptati.

jam pridem. Hoc malui prae altero, quod est in plerisque edd. ut Gesn. *etiam pridem.* Auctores habeo Goth. Bal. edd., praeter aliis memoratas, Locat. Rusc. Bad. e Regii conjectura. Codd. (ut Guelf.) *et* videtur e vicinia male illatum.

eosque — appellent. Apparet, ni fallor, ipsius scriptoris, talia judicia experti, dolor; cum praesertim sequatur: *nos, quando* cet.

deprecati. Etiam hic sensum verbi esse latiorem, neque solitum illum et etymologicum, sed disertam *precum* mentionem nullam fieri, puto. Disputavit de eo verbo Gellius 6, 16 et, post VV. DD. ad nostri 3, 6, 13, Ruhnkenius ad Rutil. Lupum p. 29. vide et Lexica.

honest. finem — desinere. Minus prudenter Domitius Afer, de quo vide 12, 11, 3 ubi dicitur „malle *deficere* „quam *desinere.*" Julius Otho pater apud Senec. Rhet. p. 126 „Optimus virtutis finis est, „antequam *deficias desinere.*" *Finem* vide ad Prooem. 22.

bonae mentis. *Bonam mentem* de saniori in arte oratoria judicio etiam Petronius c. 3. Alio, puto, sensu quam 12, 1, 42 „nocentes mutari in *bonam* „*mentem*" et 12, 7, 3 „simultates provocare — ex fiducia „*bonae mentis.*" Is enim sane est frequentissimus.

XIII. Nemo autem a me exigat id prae-
ceptorum genus, quod eſt a plerisque ſcripto-
ribus artium traditum, ut quaſi quasdam le-
ges, immutabili neceſſitate conſtrictas, ſtudio-
ſis dicendi feram: utique *prooemium*, et id
quale; proxima huic *narratio;* quae lex de-
inde narrandi; *propoſitio* poſt hanc, vel, ut
quibusdam placuit, *excurſio;* tum *certus ordo*
quaeſtionum, ceteraque, quae, velut ſi aliter
facere fas non ſit, quidam tanquam juſſi ſe-
quuntur. Erat enim rhetorice res prorſus 2
facilis ac parva, ſi uno et brevi praeſcripto
contineretur: ſed mutantur pleraque cauſis,
temporibus, occaſione, neceſſitate. Atque
ideo res in oratore praecipua conſilium eſt,
quia varie, et ad rerum momenta, converti-
tur. Quid enim ſi praecipias imperatori, quo- 3
ties aciem inſtruet, dirigat frontem, cornua
utrinque promoveat, equites pro cornibus lo-
cet? Erit haec quidem rectiſſima fortaſſe ratio,

conſtrictas. Guelf. *conſtructas* cum Alm., male, ſed ipſo errore vindex fit bonae ſcripturae contra pravam illam tot Codd. *conſcriptas.* *juſſi ſequu.* Guelf. *juſſi ſic ſequu.* cum Bodl. et Alm. ſed Turic. *tantum quantum j. ſic ſ.* *uno et br.* Goth. (tac. Geſn.) omittit *et* cum ſuo Voſſ. 2. Sed et Tarv. Venet. Loc. Ruſc. Bad., male. *Quid enim ſi.* Turic. et Guelf. *Quid ſi enim.* Sed ordinem faciliorem tuentur Goth. Voſſ. 2. et edd. Jenſ. Tarv. Venet. Locat. Ruſc. Ald. Bad. Cervic. Gryph. (1544) quos imitati ſunt Capper. et Geſn.

utique prooemium. Non eſt quod abruptam putes orationem, cui praemitti velis: *ut ſit.* Sic in praecipiendo ſolis nominativis utebatur Qu. 2, 2, 5 „Minime — immodicus“ ſtructurae reliquae non inſertis.

propoſitio — excurſio. Haec de induſtria tractat 4, c. 5 et 4.

quoties licebit: sed mutabitur natura loci, si mons occurret, si flumen obstabit, si collibus,
4 silvis, asperitate alia prohibebitur; mutabit 172
hostium genus, mutabit praesentis conditio discriminis; nunc acie directa, nunc cuneis, nunc auxiliis, nunc legione pugnabitur; nonnunquam terga etiam dedisse simulata fuga
5 proderit. Ita prooemium necessarium, an supervacuum; breve, an longius; ad judicem omni sermone directo, an aliquando averso per aliquam figuram, dicendum sit: constricta an latius fusa narratio; continua an divisa; recta an ordine permutato, causae docebunt.
6 Itemque de quaestionum ordine, cum in eadem controversia aliud alii parti prius quaeri frequenter expediat. Neque enim rogationi-

asp. alia. Nihil equidem varietatis hic in Codd. observavi. Fluctuant tamen edd., veteres praesertim, quae dant haec fere: *alia asp. aliqua*, *aliave asp. aliqua*, *aliave asp.*, *asperitateve aliqua*. Equidem verum puto, etiam contra Codd., *asperitate aliqua*, ut significet *aliqua*, *alia qua*, de qua significatione agemus ad 4, 5, 14. vide interim Ernest. ad Tac. Annal. 1, 4. et Ruhnk. ad Vellej. 1, 17, 7.

mutabitur natura. Etsi nihil hic varietatis in libris, verissimam tamen puto conjecturam Francii (cui quidem raro cedunt emendationes) suadentis: *mutabit*, leni profecto correctione. *Natura* enim ut nominativo accipiatur cogunt paene, quae sequuntur, *genus*, *conditio*, ubi item *mutabit*, bis. Sic lenis et inoffensa fiet oratio, neque obstat *prohibebitur*, ubi intelligas ex antecedentibus: *imperator*.

per aliquam fig. Ea plerumque est ἀποστροφὴ de qua, in prooemio usurpanda, agit 4, 1, 63 — 70 sed memoratur ibi etiam *prosopopoeia*.

rogationibus — scitis. Utrumque puto συνωνύμως dictum h. l. qualis est observatio Gellii 10, 20. In genere leges designat Qu., plura earum vocabula conjungens, ut solemus, cum aliquid latius demonstramus; nisi forte rationem ipsam legis jubendae significavit ut pri-

bus plebisve scitis sancta sunt ista praecepta, sed hoc, quidquid est, utilitas excogitavit. Non negabo autem sic utile esse plerumque, 7
aliquqi nec scriberem: verum, si eadem illa nobis aliud suadebit utilitas, hanc, relictis magistrorum auctoritatibus, sequemur. Equi- 8
dem id maxime

Praecipiam, ac repetens iterumque iterumque monebo:

Res duas in omni actu spectet orator, *quid deceat*, *quid expediat*. Expedit autem saepe, mutare ex illo constituto traditoque ordine aliqua, et interim decet; ut in statuis atque picturis videmus variari habitus, vultus, status.

iterumque iterumque. Guelf. et Turic. semel tantum, solito errore.

mum rogaretur, deinde plebs sciscerет, cui tamen obstat *ve*. In *rogationibus* proprie intelligi *Senatusconsulta* Capperonnerio non credo, quem non immerito irridet Burm. in Epistola p. 85 seq., cum nulla ejus significationis mentio inveniatur neque apud Gellium et Festum in *rogatio* neque apud ICtos.

sancta. Consentiunt in hanc scripturam omnes libri, ne quis forte *sancita* scribi malit, quod est vulgarium libellorum praeceptum. Vid. Drakenb. ad Liv. 10, 9, 3.

sic — plerumque, „ut antea „posui" (§. 1), quo minus potest ferri Gallaei suspicio ἀσύνδετα ea ad §. 5 usque, tanquam spuria, proscribentis. cf. not. Crit. ad 2, 11, 4.

praecipiam — monebo. Versus Virgilianus Aen. 5, 436, sed consulto mutatum *praedicam* in *praecipiam*. Illud levius, quod *et* apud Virgilium, non *ac*.

ut in statuis — status. Restitui vetustissimarum fere editionum diremtionem, ut *decet* referretur eodem quo *expedit*, non autem ad *variari*, quod equidem jungo cum *videmus*. Sic et Gedoynus; cui tamen non assentior, quod *habitum* intellexit vestitum, quanquam significatione, neque ab aetate nostri neque ab ipso, aliena. Sed avertit me ab illa ratione praeter alia locus, ubi item *pictura*,

Nam recti quidem corporis vel minima gratia
9 est; nempe enim adversa sit facies, et demissa brachia, et juncti pedes, et a summis ad ima rigens opus. Flexus ille, et, ut sic dixerim, motus, dat actum quendam effictis. Ideo,

nempe enim. Ita Guelf. cum Goth. et vetere Florentino ut videor colligere e Regii nota, item Britannicis tribus. Ceteri negliguntur fere a conferentibus (ut Turic. siletur), nisi quod Alm. *neque* dare narratur. Edd. post Regium et ante eum quoque, ut Tarvisinam, obsedit *neque*, quod suasit Regius. Rectissime Gesn. revocavit veterem scripturam, quae fuit etiam Aldi et videtur Andreanae fuisse. Quod autem Burmannum ei favere putat, in eo quidem fallitur (quod Lochm. quoque animadvertit), errore fortasse legendi τὸ *nempe*, pro eo quod est τῷ *nempe*, in nota Burm. Male ab iis, qui cum Regio sentirent, acceptus fuit conjunctivus *sit* praecipiendi sensu, cum nihil aliud nisi, quid in *recto corpore* necessario appariturum sit, demonstret. Quod Badius negat *nempe* locum habere ante *enim*, immemor erat loci gemini l. 8 Prooem. 6. „*Nempe enim* plurimum in „hoc laboris exhausimus." *Nempe* (cujus quidem varias potestates ex uno fonte deducere non caret difficultate) h. l. est affirmantis cum respectu ad antecedentia. Apte reddideris Germanico: *ja.* *effictis.* Guelf. et Turic. *et factum.* et sic Codd. haud dubie omnes (nam quod Voss. tres et Bern. dare narrantur *et fretum*, is levis aut scribentium aut conferentium est error) accedunt edd. meae quidem, usque ad Stoerium 1591 primum dantem *effictis*, omnes. Unde igitur nata sit recepta, non dixerim, neque, quin ab erudito quodam excogitata fuerit, dubito. Quanto autem est facilior, tanto minus debebat secure propagari. Regius ceterique veteres interpretes ne haerent quidem in vocabulo sane miro. Ni forte ingeniosior aliquis Criticus excogitet, quod propius ad veterem scripturam accedat, ego in illa acquieverim. *Factum* autem masculino genere dictum existimo ab illa *faciendi* significatione, quae est apud Ciceronem non infrequens, velut de Orat. 3, 48 „oratio

11, 5, 67 „pictura tacens opus „et *habitus* semper ejusdem." quanquam mox §. 10. „nuda — velata."

nempe — sit. *Sit* est potentiale pro: *fuerit.* vide not. Crit.

ut sic dix. Quoniam agit de *statuis* et *picturis.*

effictis. vid. not. Crit.

nec ad unum modum formatae manus, et in vultu mille ſpecies. Curſum habent quaedam 10 et impetum, ſedent alia, vel incumbunt: nuda haec, illa velata ſunt: quaedam mixta ex utroque. Quid tam diſtortum et elaboratum, quam eſt ille Diſcobolos Myronis? Si quis tamen, ut parum rectum, improbet opus, nonne ab intellectu artis abfuerit, in qua vel praecipue laudabilis eſt illa ipſa novitas ac difficultas? Quam quidem gratiam et delectationem affe- 11 runt figurae, quaeque in ſenſibus, quaeque

„polita atque *facta* quodammodo“ itemque Brut. c. 8. „accurata et *facta* quodammodo oratio.“ Horatius Satir. 1, 10, 58 „Verſiculos — magis *factos* et euntes Mollius.“ et 5, 32, 33. „ad unguem *factus* homo“ ubi vide vet. Schol. Fateor deſtitui me ſimili verbalis nominis uſu, nam *factus olei*, qui eſt apud Catonem 67, 1. et Plin. hiſt. 15, 6, nihil lucis ſufficit. Paulo magis huc trahas quod dicit Varro de R. R. 3, 1, 10 „villa ornatior fructu quam *factu*.“ Et poteſt ob ipſam paronomaſiam, qualis etiam apud Varronem, ignotius uſurpaſſe vocabulum Qu., neque enim prorſus ſpernunt hoc veteres, quod hodie etiam frequentiſſimum eſt ut homoeoteleuta vocabula geminentur, velut *honoratus, oneratus*; *ſpes, res; nobilis, mobilis.* Fortaſſe latent me veterum loca, unde praeſidium petatur ſcripturae Codd., quam recepta ſaltem mutare non ſuſtineam. *Factum* igitur explicaverim: ſummam in perfecto opere elegantiam. *quaedam.* Guelf. *quendam* cum vett. aliquot edd.

Diſcobolos Myronis. Meminit Plin. Hiſt. nat. 34, 19, 3. p. Bip. 237. Sed ad vivum pingit Lucianus: Μῶν τὸν δισκεύοντα — φής, τὸν ἐπικεκυφότα κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἀφέσεως, ἀπεστραμμένον εἰς τὴν δισκοφόρον (intell. χεῖρα) ἠρέμα ὀκλάζοντα τῷ ἑτέρῳ (int. ποδὶ), ἐοικότα ξυναναστησομένῳ μετὰ τῆς βολῆς; Mox: τῶν Μύρωνος ἔργων ἓν καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ δισκοβόλος, ὃν λέγεις. Philopſeud. Bip. Vol. 7. p. 268.

Quam — delectat. Eandem varietatis voluptatem, quam flexus in ſtatuis et picturis.

ſenſibus — verbis. σχήματα λέξεως καὶ διανοίας.

in verbis ſunt. Mutant enim aliquid a recto, atque hanc prae ſe virtutem ferunt, quod a
12 conſuetudine vulgari receſſerunt. Habet in pictura ſpeciem tota facies: Apelles tamen imaginem Antigoni latere tantum altero oſtendit, ut amiſſi oculi deformitas lateret. Quid? non in oratione operienda ſunt quaedam, ſive oſtendi non debent, ſive exprimi pro digni-
13 tate non poſſunt? ut fecit Timanthes, opinor,

Mut. enim. Turic. et Guelf. *Mut. etiam.* et ſic omnes fere Codd. et edd. vett. praeter Ald. qui habet receptam ſolam loco convenientem; nam *etiam* interpretari: *et ipſae, ſicut flexus ille,* alienum credo a latinitate in hoc vocis poſitu. Goth. *autem*, paulo melius. Sed *etiam* et *enim* in Codd. confundi ſoleat vid. Drakenb. ad Liv. 36, 41, 3. it. noſt. 1, 5, 37.

opinor. Ita Guelf. et Turic. cum multis Codd. Edd., ut et Geſn., fere dant *ut op.* Sed longe elegantius abeſt, ne inſuaviter geminetur.

Antigoni. vid. Plin. H. N. 35, 36, 14. p. 298. cf. ejusd. 35, 34. p. 289. quae duo loca inter ſe videntur pugnare, cum et Cleonaeo (p. 289) et Apelli (298) videatur tribui catagraphorum inventio. Id quod poſteriori loco legitur *primus* (niſi abjicere forte malis, ut natum ex interpretamento τοῦ *excogitata*) interpreter, ut primus Apelles inveuerit rationem *vitii condendi*, primus hoc Cleonaei invento uſus ad vitium celandum. Sed durum hoc.

Timanthes. vid. Plin. H. N. 35, 36, 6. p. 294. Cic. Orat. c. 22. Val. Max. 8, 11 extern. 6. Sed ipſum Euripidem pictori viam monſtraſſe recte obſervant ad Iphig. in Aul. 1550.

opinor. Dubitatio, quae ineſt verbo, non poteſt referri eo, quaſi ignoraverit Qu. hoc artificium cui pictori eſſet tribuendum, in re nimis celebrata, ut vidimus, apud Romanos ipſos; neque erat hic locus ſimulandae harum deliciarum imperitiae, quae eſt Ciceronis calliditas in Verrinarum libro quarto (qui hoc ipſo *opinor* utitur, ut c. 2., ne videatur nimis operum intelligens); puto igitur, cum Burmanno, de patria Timanthis, an vere Cythnius (inſula eſt maris Aegaei prope Seriphum et Ceon hodie *Themira.* vid. Villoiſ. Proll. Hom. p. 54.) eſſet,

174 Cythnius, in tabula, qua Coloten Teïum vicit. Nam cum in Iphigeniae immolatione pinxiſſet triſtem Calchantem, triſtiorem Ulixem, addidiſſet Menelao, quem ſummum poterat ars efficere, moerorem: conſumtis affectibus, non reperiens, quo digne modo patris vultum poſſet exprimere, velavit ejus caput, et ſuo cuique animo dedit aeſtimandum. Nonne 14
huic ſimile eſt illud Salluſtianum, *Nam de Carthagine tacere ſatius puto, quam parum dicere?* Propter quae mihi ſemper moris fuit, quam minime alligare me ad praecepta, quae καθολικά vocant, id eſt (ut dicamus quomodo poſſumus) *univerſalia*, vel *perpetualia*. Raro enim reperitur hoc genus, ut non labefactari parte aliqua aut ſubrui poſſit. Sed de his plenius ſuo quidque loco tractabimus. In- 15
terim nolo ſe juvenes ſatis inſtructos, ſi quem ex his, qui breves plerumque circumferuntur,

Coloten. Ita Guelf. Malui Graecam formam quae eſt in multis Codd. Geſn. *Colotem.* *digne.* Guelf. *digno.* Praeſtat recepta, quae eſt in Turic. *ſuo cuique.* Goth. (tac. Geſn.) *ſuo cujusque,* non prorſus male. *mor. fuit.* Guelf. *mor. fuerit.* cum Goth. (tac. Geſn.) Alm. Voſſ. 1. 2.

non compertum fuiſſe Quintiliano; neque enim diſerta in hanc rem loca veterum inveniuntur.

Colotem. Qui hoc de Colote Teïo, hac tabula victo, narraret, praeter Quintilianum, inveni neminem, nec qui de Colote pictore referret. Notus eſt Colotes Epicureus, contra cujus librum ſcripſit Plutarchus, et ſtatuarium ejuſdem nominis memorat Plin. H. N. 34, 19. 27. et 35. 34. ſed hunc Pauſan. l. 5. p. Kuhn. 427. Parium dicit, non Teïum.

Salluſtianum. Jugurth. c. 15. ſed memoriter citat Qu., ut ſaepe veteres, et ipſe. Eſt enim pro *tacere*, *ſilere*; pro *ſatius*, *melius*.

artis libellum edidicerint, et velut decretis technicorum tutos, putent. Multo labore, assiduo studio, varia exercitatione, plurimis experimentis, altissima prudentia, praesentissi-
16 mo consilio constat ars dicendi. Sed adjuvatur his quoque, si tamen rectam viam, non unam orbitam, monstrent: a qua declinare 175
qui crediderit nefas, patiatur necesse est illam per funes ingredientium tarditatem. Itaque

plurimis. Ita Guelf. et Turic. cum Bodl. Ioann. Alm. Voss. 3. Praetuli receptae, a Gesn. quoque, *pluribus;* neque enim separatim spectata, neque relata ad *exercitatione*, placebat. Nostram habent et Gryph. et Obr. *altiss.* — *cons.* Gesn. omittit *prud. praes.* per errorem, sed masc. habet in *alt.* *a qua.* Guelf. et Turic. *quae* cum Alm. Goth. (tac. Gesn.) *qua.* Gothano astipulantur Voss. tres et edd. meae ante Gryph. omnes, neque fortasse ignota veteribus structura *declinare aliqua re*, etsi exemplo destituor; nisi forte evanuit apex, ut fuerit *quam;* nam et sic struitur. *crediderit.* Goth. (tac. Gesn.) miro, et solus, errore: *didicerit.*

velut. ad *decreta* solum pertinet.

constat. Significatione, quam vidimus ad 2, 7, 1.

patiatur — tarditatem. De funambulis agitur profecto. Quod autem tarditatem in iis memoratam miratur Gesnerus, ipsa nomina horum praestigiatorum apud veteres: σχοινοβάτης, *funambulus* (*funirepus* etiam Appulej. Florid. p. Elmenh. 359.), tardum incessum videntur significare, comparata praesertim cum nostra appellatione; neque memini mirificae alicujus celeritatis in hac arte mentionem, quanquam Salmasius ad Vopisci Carinum c. 19. p. 817 eos etiam *saltasse* ait; et in veteri epigrammate „Vix „avibus facili tramite currit „homo.“ De difficili ad oratoris laudem via eadem imagine utitur Lucian. *in rhetorum praecept.* p. 228. Bip. Vol. 7. Φήσει εὐδαίμονά σε ἔσεσθαι — εἰ κατὰ (τῶν τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Πλάτωνος ἰχνῶν) ὁδεύσειας, ὥσπερ οἱ ἐπὶ τῶν κάλων βαίνοντες. Et Plinius Epist. 9, 26, 3. „Vides, qui per funem in „summa *nituntur*“ cet. In utroque loco nitens, et pedetentim incedens, fingitur schoenobates. „*patiatur*“ significatu dicitur, quem vidimus 1, 2, 31.

et stratum militari labore iter saepe deserimus, compendio ducti: et, si rectum limitem rupti torrentibus pontes inciderint, circumire cogemur: et, si janua tenebitur incendio, per parietem exibimus. Late fusum opus est, et 17
multiplex, et prope quotidie novum, et de quo nunquam dicta erunt omnia. Quae sunt tamen tradita, quid ex his optimum, et, si quid mutari, adjici, detrahi, melius videbitur, dicere experiar.

XIV. Rhetoricen in Latinum transferentes, tum *oratoriam*, tum *oratricem* nominaverunt. Quos equidem non fraudaverim debita laude, quod copiam Romani sermonis augere tentaverint. Sed non omnia nos ducentes ex Graeco sequuntur, sicut ne illos quidem, quoties suis utique verbis signare nostra
176 voluerunt. Et haec interpretatio non minus 2
dura est, quam illa Flavii *essentia* atque

Quae sunt. Turic. *Q. sint* cum edd. ante Bas. omnibus et revocavit Obr. *si quid mut.* Turic. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *si qua mut.* cum Bal. et edd. ante Gryph. omnibus meis.

ducentes ex Graeco. Guelf. *dicentes Graeca*, prius solito errore, sed posterius eleganter. *Flavii essentia.* Turic. *Plauti e.* Guelf. *Plauti est sententia*, impositum autem hisce in versuum intervallo: *at planities.* Error, qui est in *sententia*, similis est ejus, quem in eodem vocabulo apud Senecam correxit Muretus (vid. not. exeg.), quo apparet

tentaverint. Sine Codd. novare quidquam nolui; sed, meo quidem sensu, conjunctivus hic recte non procedit, et veteres fere edd. omnes dant *tentaverunt.*

Flavii essentia — entia. De viri nomine vid. not. Crit. Verisimillimum quidem, esse hunc eundem, quem passim scriptores vocant Papirium Fabianum aequalem Senecae, phi-

entia: ſed ne propria quidem. nam *oratoria* ſic efferetur, ut *elocutoria;* *oratrix* ut *elocutrix.*

quantopere haeſerint librarii in vocabulo inaudito; ceterum in reliquis duobus locis *eſſentia* incorrupta extat. Quod attinet ad nomen proprium, omnes fortaſſe Codd. conſentiunt in hanc Guelf. ſcripturam, cum et edd. pleraeque ante Burm. eandem dent, ut Codd. nulla potuerit notari varietas. Gryphius tamen meus 1544, cum paucis, *Flavii.* Idem *Plauti* nomen expreſſum eſt in Turic. et Guelf. 3, 6, 23. ſed in Goth. ibi *Plancus* (non *Plancius* ut refert Geſn.) ut in Voſſ. 2. ſolo, ceteri enim omnes *Plautum* dant. Lib. 7, 4, 40 ſine controverſia in omnibus eſt *Flavius*, quo loco tamen, cum hujus interpretationis nulla ſiat mentio, moroſior quis neget, eundem quem noſtris locis deſignari. Lib. 8, 3, 33, omnium quidem Codd. ſcriptura videtur eſſe *Sergio Flavio*, ſine *quo* poſteriori adjuncto, quod eſt fere in edd. vett., niſi quod Guelf. ibi dat *fravio*, levi errore. Tantum igitur liquet, alterutro loco, aut noſtro et tertii libri, aut octavi, erraſſe librarios. Magis autem eſt conſentaneum errorem ſuſpicari in duobus prioribus locis, cum Plauti, qui talia tractaverit, nulla usquam inveniatur mentio, Flavii vero, libro ſeptimo memorati, ipſum quod affertur opus cum ejusmodi disputatione non male conſpiret. Accedit auctoritas Senecae (vid. not. exeg.) eandem interpretationem non *Plauto* tribuentis, ſed *Fabiano.* At enim ne is quidem *Flavium* nominat. Aſſunt viri doctiſſimi, Muretus Varr. lectt. 15, 20. et Juſtus Lipſius ad Senecae Epiſt. ad Lucil. 58. nomen hujus, de quo

loſophum et „naturae rerum „peritiſſimum" ut audit Plinio H. N. 36, 24, 12. p. 367. De hoc copioſe agunt, et pater et filius, Senecae; alter Praef. Controv. l. 2. p. 132 — 134., alter Epiſtola ad Lucil. 100. Ejusdem *eſſentiae* vocabulum, ſi minus inventum, quoniam Cicero occuparat, proprium tamen fuiſſe narrat Seneca in Ep. ad Lucil. 58, poſt praeclaram Mureti emendationem, ex alienis et praepoſteris verbis „*quid ſentiam*" efficientis ingenioſiſſime „*eſſentiam*," quod loco unice accommodatum eſt, et confirmatur Sidonii Apollinaris teſtimonio in Epiſtola ad Polemium Epithalamio in eundem praemiſſa, p. 372 apud Sirmond. Reſtant ſcrupuli duo, in loco Senecae, ſi cum noſtro conferatur. Mirari primum ſubit, quod Ciceronis in hac vocis *οὐσίας* interpretatione non meminit Quintilianus, qui duobus, praeter noſtrum, locis rem tangit 3, 6, 23 et 8, 3, 33. Nam quod in reliquis

Illa autem, de qua loquimur, *rhetorice*, talis est, qualis *eloquentia:* nec dubie apud Graecos

agimus, philosophi et rhetoris ita efferentes: *Ser. Flavius Fabianus* alter, alter autem *Ser. Flavius Papirius Fabianus*, quo quidem certo auctore, equidem non dixerim, nisi quod a verisimilitudine abhorret *ejusdem* aevi scriptores, Senec. et Quintil., designasse *ejusdem* vocabuli auctores *diversos*. Lenissima autem est emendatio mutandi *Sergio* 8, 3, 33 in *Servio* vel *Ser.*, quam inducens ne excusare quidem dignatus est Muretus. *Sergius* enim et *Flavius*, gentilitium nomen utrumque, in unum hominem non cadunt, hac saltem aetate, ubi mos antiquus imponendorum nominum parcius deserebatur, quam serioribus seculis; sed Lipsii ratio, *Flavium Papirium* vocantis, eodem vitio teneri videtur. nisi forte adoptio fuit eodem modo declarata ut in C. Plinio Caecilio Secundo, qui debebat appellari *Caecilianus*, sicuti noster *Papirianus* pro *Papirio;* nam *Fabianus* potuit esse nomen adoptantis. An *Flavius* pariter et *Plautus* apud Quintilianum errore librariorum natus ex *Fabiano?* Ceterum non erat, quod aestuaret Burmannus in Papirio Fabiano, quem in Fabri Thesauro *essentiae* auctorem legebat, modo inspexisset locum Mureti a Pareo etiam in ipsa Burmanni editione citati ad 3, 6, 23; neque debebat Fabri rationem deserere Gesnerus in utroque Thesauro. Budaeus, quem male reprehendit Vossius, Inst. Orat. l. 4. p. 19, sequebatur sui aevi libros, *Plautum*, duobus Quintiliani locis, dantes. *entia.* Guelf. hoc ipsum, sed tenuioribus literis superimpositum: *entitas.*

or. ut eloc. Turic. *o. et e.* cum Alm.

Ciceronis operibus non invenitur *essentia*, id quidem non magnopere moror. An interpretationem hanc Cicero tentavit in sermone familiari, ut posset eam ignorare Quintilianus? Quanquam vel e Seneca poterat cognoscere. Deinde Seneca, quomodo latine uno vocabulo reddat τὸ ὄν, se habere negat, neque alterum illud Fabiani inventum *ens* pro ὂν agnoscit. Id tamen Quintilianus, non solum 8, 3, 33. sed et ipso nostro loco memorat, ut mihi quidem videtur. Puto enim *entia* esse pluralem vocis *ens*, cum nulla appareat causa versionis, unius vocabuli Graeci οὐσίας, duplicis, nec nisi una memoretur alibi. Pronomen *illa* in mea ratione neutro genere accipies. Haec autem, quam tetigi, discrepantia non impedit, quo minus eundem vocabuli *essentiae* auctorem intellexerint Seneca et Quintilianus.

talis — qualis. h. e. ejusmodi est nomen, quod, si red-

3 quoque duplicem intellectum habet. Nam-
que uno modo sit appositum, *ars rhetorica*, ut
navis piratica: altero nomen rei, qualis est
philosophia, *amicitia*. Nos ipsam nunc volu-
mus significare substantiam, ut grammatice
literatura est, non *literatrix*, quemadmodum
oratrix: nec *literatoria*, quemadmodum *ora-*
4 *toria*. Verum in rhetorice non sic. Ne pugne-
mus igitur, cum praesertim plurimis alioqui
Graecis sit utendum. Nam certe si *physicos*,

qualis est phil. Guelf. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *quae est phil.* cum Voss. 2. 3. et Bern. At Voss. 1. *qua*, in quo est transitus ad veram scripturam, quae et in Britannicis videtur legi, et est in edd. omnibus. *non sic.* Turic. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *non sit.* cum Bern. et edd. ante Gryph. omnibus.

Ne pugn. Turic. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *Non pugn.* cum omnibus paene edd. vett. Sed Guelf. receptam dat et puto aptiorem illi praecepto nostri 1, 5, 50. Confunduntur in MSS. *non* et *ne* vid. Drakenb. ad Liv. 38, 38, 10. *si ph.* Sic Turic. Guelf. et Goth. (ubi Gesn. neglexit, quod omittitur *et*), nisi quod pro *physicos* dant *philosophos*. Praeferam fere *philosophos*, ut tritius in hoc genere nomen, cum et alii Codd. accedant.

dere velim, reddere debeam simili ei forma, quae est in *eloquentia*, ut ergo dicatur *orantia*.

appositum. Plane pro *adjectivo*, sicut et 9, 4, 24 „ut „— nomina appositis — essent „priora.“ Deinceps autem „*nomen rei*“ rectissime dicitur pro *substantivo*.

Verum — sic. Abrupta est sententia, qua facile carebamus. Gesneri ratio haec est, ut dictum sit pro iis: „Talis autem, „qualem adhuc demonstravi, „difficultas non est in vocabulo „Graeco rhetorice,“ cui bene respondet, quod sequitur: „Ne „igitur“ cet. An ita locuti sint veteres „*non sic*“ quod mihi nostrum sermonem videtur olere, a peritioribus velim discere. Si *sit* legitur pro *sic* (vid. not. Crit.) intelligam: „in *rhetorice*, vocabulo Graeco, non tam „apta sit versio Latina, quam „in altero, *grammatice*.“ Tum recte tollas interpunctionem ante *Verum*. Hoc dedit et Gedoynus.

si physicos. vid. not. Crit.

et *musicos*, et *geometras* dicam, nec vim afferam his nominibus indecora in Latinum sermonem mutatione; denique, cum M. Tullius etiam ipsis librorum, quos hac de re primum scripserat, titulis, Graeco nomine utatur; profecto non est verendum, ne temere videamur oratori maximo de nomine artis suae credidisse. Igitur *Rhetorice* (jam enim sine metu 5
cavillationis utemur hac appellatione) sic, ut opinor, optime dividetur, ut de *arte*, de *ar-*
177 *tifice*, de *opere* dicamus. *Ars* erit, quae disciplina percipi debet: ea est *bene dicendi scientia*. *Artifex* est, qui percepit hanc artem, id est, orator, cujus est summa *bene dicere*. *Opus*, quod efficitur ab artifice, id est, *bona oratio*.

Ceterum abstinui a Gesneriana mutatione *sic* pro *si*, etsi leni sane. Neque enim videtur necessaria, modo mecum dirimas sententias, non autem interpungas post *mutatione*. De se ipso usurpavit *si*, de Cicerone (ut in re facta, et prorsus certa) *cum*, eodem fere utrumque sensu. Sic et mollior structura, quam in Gesneri ratione, quae paulo videtur salebrosior. *Et* autem ante *ph.*, quod mei omittunt Codd., alii retinent, malui expungere, neque necessarium, neque gratum h. l. *percepit*. Ita Guelf. et Bern. quibus duobus Codd. malui obtemperare, quam ceteros sequi libros, quorum optimi dant *percipit*; nam *praecipit*, quod est in aliquot eorum (sicut et Tarvis. non autem, ut Gesn. ref., Jens.) manifestus error. *Artifex* est ille, qui jam *percepit*, *discipulus* qui cummaxime *percipit*.

etiam ipsis — titulis. Qui hodie *de Inventione* appellantur, *Rhetorici* inscripti fuerunt ab ipso Cicerone. Recte videtur Capperonnerius suspicari obliteratam inter *etiam* et *ipsis* praepositionem *in*, quam post *m* (hic praesertim sequente *i*) solere intercidere multis exemplis ostendit Drakenb. ad Liv. 10, 13, 3. de *i* sequente vide eund. ad Epitomen lib. 85.

de arte — opere. *De arte* hinc usque ad l. 12. *De artifice* a l. 12. c. 1—10. *De opere* l. 12. c. 10 et 11.

Haec omnia rurſus diducuntur in ſpecies. Sed illa ſequentia ſuo loco: nunc quae de prima parte tractanda ſunt, ordiar.

XV. Ante omnia, quid ſit *rhetorice*: quae finitur quidem varie, ſed quaeſtionem habet duplicem. aut enim *de qualitate ipſius rei*, aut *de comprehenſione verborum* diſſenſio eſt. Prima ac praecipua opinionum circa hoc differentia, quod alii malos quoque viros poſſe oratores dici putant: alii (quorum nos ſententiae accedimus) nomen hoc, artemque, de qua loquimur, bonis demum tribui volunt.
2 Eorum autem, qui dicendi facultatem a majore ac magis expetenda vitae laude ſecernunt, quidam rhetoricen *vim* tantum, quidam *ſcientiam*, ſed non virtutem, quidam *uſum*, quidam *artem* quidem, ſed a ſcientia et virtute dijunctam, quidam etiam *pravitatem* quandam

dijunctam. Guelf. *ſejunctam* cum quibusdam Codd. Plures dant *disjunctam*, aliquot tamen, iique optimi, receptam extruſa S litera, quam rationem fere praeferunt VV. DD. quippe in anti-

quid ſit rhetorice. Pendet hoc ab *ordiar*, praecedentis capitis extremo vocabulo. De nexu capitum cf. ad 2, 12, 1.

habet duplicem. Sed omnis haec varietas finiendi eo redit, ut a cujusque definitionis adverſariis reprehendantur aut *ſententia de ipſa oratoris natura*, aut *vocabula*, quibus ea declaratur.

bonis demum. Haec Catonis quoque Cenſorii ſententia fuit, in libro de Oratore ad filium, ut refert Seneca pater praef. ad Controv. l. 1. p. 62. loco praeclaro, et digno qui legatur a ſtudioſis. „Orator eſt, „Marce fili, *vir bonus*, dicen„di peritus.“ Sejungit virum bonum ab oratore apud Ciceronem Antonius de Orat. 2, 20. et ipſe Invent. 1, 3. 4. cf. noſter 12, 1, 1. item Prooem. tot. op. 9. De *demum* vid. Prooem. 3.

artis, id est, κακοτεχνίαν nominaverunt. His 5
fere, aut *in persuadendo*, aut *in dicendo ap-*
178 *posite ad persuadendum*, positum orandi munus sunt arbitrati. Id enim fieri potest ab eo quoque, qui vir bonus non sit. Est igitur frequentissimus *finis*, *rhetoricen esse vim persuadendi.* Quod ego *vim* appello, plerique *potestatem*, nonnulli *facultatem* vocant: quae res ne quid afferat ambiguitatis, vim dico τὴν δύναμιν. Haec opinio originem ab Isocrate 4
(si tamen re vera Ars, quae circumfertur, ejus est) duxit. Qui, cum longe sit a volun-

quissimis Codd. inventam, contra decreta tamen Grammaticorum Putschianorum vid. Drakenb. ad Liv. 42, 59, 4.

apposite. Turic. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *apte*, quod quidem facile feras, alii *aperte* (ut Jens. [tac. Gesn.] et Tarv.), male. Receptae vindex nullus videtur Codex, nam Alm. et Bern. qui silentur, solent conspirare cum Guelf. et Turic.; Aldus primus habet *apposite*, quod suasit Regius, ut et *apte.* Sed recepta se tuetur Ciceroniana definitione de Inv. 1, 5 ubi bis „*apposite* ad persuasionem," „*apposite* ad sanandum." cf. mox §. 5 ubi nulla varietas. *rhetoricen — persuadendi.* Ita Guelf. et Turic. cum omnibus fere Codd. et edd. vett. ante Gryphium, ut Jens. (tac. Gesn.). Gesn. cum aliis: *rhetorices vis persuadendi.* Praepostera structura: *finis est vis.* Unde natus error librariorum, facile apparet. *vim — δύναμιν.* Guelf. *vim dicere malim.* Miro errore, sed nato e latt. litt. quibus scriptum erat nomen Graecum. Turic. *vimdico dian.* Goth. (tac. Gesn.) omittit articulum τὴν cum edd. vett. aliquot, neque opus eo.

finis. Potestas vocabuli apparet. Sic et Aristoteles et Euclides utuntur τῷ ὅρῳ ἀντὶ τοῦ ὁρισμοῦ. Ciceroni quidem haec *finis* significatio ignota.

vim dico τὴν δύναμιν. Non propterea *dicit*, ne oriatur ambiguitas, sed *monet* se dicere *vim* pro Graeco δυνάμει, ne quis haereat. δύναμιν etiam Aristoteles usurpat in hac re, sicut Rhet. 1, 2 init. ἔστω δ' ἡ ῥητορικὴ δύναμις κ. τ. λ.

si tamen — ejus est. Plutarchus (sive Pseudo-Plut.) Vol. 2. p. 838. εἰσὶν οἳ καὶ τέχνας αὐτὸν λέγουσι συγγεγραφέναι, dubitans et ipse, neque ulla, ut quidem videtur, quae Isocratis nomen praeferret, *arte*

tate infamantium oratoris officia, finem artis temere comprehendit, dicens esse rhetoricen *persuadendi opificem*, id est, πειθοῦς δημιουργόν. neque enim mihi permiserim eadem uti declinatione, qua Ennius M. Cethegum *Suadae*

declinatione. Guelf. *declaratione* cum Voss. 2. (Goth. non astipulante) et edd. aliquot. Male.

agnita. τέχνας autem, plurali numero, dixit praecepta dicendi, quae unam efficiunt τέχνην. Quo significatu Cicero Brut. c. 12. videtur usurpasse, cum dicit „Isocratem — totum „se ad *artes* componendas transtulisse.“ Etiam Aristoteles non semel plurali sic utitur. Dubitatio ista Quintiliani non vana videbitur expendenti locum ipsius Isocratis *Contra Sophistas* versus finem: λοιποὶ — οἱ — τὰς καλουμένας τέχνας γράψαι τολμήσαντες, οὓς οὐκ ἀφετέον ἀνεπιτιμήτους. Improbat integra ista oratione Isocrates eos, qui se *dicendi* scientiam discipulis, aeque ac *literarum*, tradituros pollicentur, et *philosophiam* (significat autem hoc vocabulo omnem methodum et theoriam, ut saepe) negat multum proficere in hoc genere, plurimum autem exercitationi et exemplo tribuit. Quo adducor, ut iis maxime credam, οἳ (vid. Plutarch. l. c.) οὐ μεθόδῳ ἀλλ' ἀσκήσει χρήσασθαι αὐτὸν λέγουσι. Nisi forte sententiam mutavit, quod ex Aristotelis narratione a Cicerone (l. c.) expressa colligas. *Artem* tamen, quam constaret esse Isocratis ipsius, se invenisse negat Cicero de Invent. 2, 2. qua re docta est Manutii disputatio ad Epist. ad Div. 1, 9. convincientis extitisse aliquam Isocratis iunioris Apolloniatae artem, discipuli magni illius magistri, quem memorant Harpocratio (in ἑκατέρας) et Suidas. vid. de Apolloniate etiam Ruhnk. Hist. Crit. Oratt. Graecc. Rutilio Lupo praemissam p. 84 seqq.

dicens — δημιουργόν. Hanc appellationem ergo mutuatus est scriptor artis Isocrateae ab ipso Platone vel Socrate in Gorgia p. 453. A. Vol. Bip. p. 17. et passim per totum Dialogum. cf. mox §. 5.

declinatione i. e. formatione a primitivo *suadendi* facta. Apposite ad hanc *declinationis* significationem ostendendam Capperonnerius affert 8, 3, 32 „in *declinatione* — qualia beatitas et beatitudo — nec a „verbis modo sed a nominibus „quoque *derivata*.“ item Varronem de L. L. l. 5. p. Bip. 61 „Primigenia dicuntur verba, ut „*lego* — Contra verba *declinata* sunt, quae ab aliquo „oriuntur.“

Ennius. Fragmentum serva-

medullam vocat. Apud Platonem quoque 5
Gorgias in libro, qui nomine ejus inscriptus est, idem fere dicit: sed hanc Plato illius opinionem vult accipi, non suam. Cicero pluribus locis scripsit, oratoris officium esse, *dicere apposite ad persuadendum.* In rhetori- 6
cis etiam, quos sine dubio ipse non probat, finem facit *persuadere.* Verum et pecunia persuadet, et gratia, et auctoritas dicentis, et dignitas, et postremo aspectus etiam ipse sine voce, quo vel recordatio meritorum cujusque, vel facies aliqua miserabilis, vel for-

dignitas et postr. Guelf. et Goth. Jens. (tac. Gesn.) omittunt *et* cum Voss. 2. et vett. fere edd. Eleganter.

tum a Cicerone Brut. c. 15. unde adornavit Columna in opere Enniano p. 89. 90. cf. et Cic. de Senect. c. 14 extr.

pluribus locis. De Or. 1, 31. „Oratoris officium — dicere ad „*persuadendum accommodate.*" Acad. Quaest. 1, 8 „Oratoria „vis — explicatrix orationis „perpetuae *ad persuadendum* „*accommodatae.*" De Invent. 1, 5 initio. Haec fere sunt inventa a VV. DD. loca.

finem. vid. de Invent. l. c. „finis (oratoriae facultatis) *per-* „*suadere.*" Qui locus est ex paucis illis, ubi nostram fere *finis* (σκοποῦ) significationem agnoscere cogimur. vid. Heusingeri emendd. p. 407. Sed cf. ex fratre nepotem ad Cic. Off. 1, 39, 1. Petr. Victorius ad Aristot. Rhet. l. 1. p. 25. (ed. 1579) suspicatur, Qu. male confundere *officium* et *finem.* In στοχαστικαῖς enim, qualis sit rhetorice, ea esse diversa ad Ciceronis ipsius mentem. De locutione *sine dubio* cf. dicta ad 1, 6, 12. Improbat autem rhetoricos, sive de Inventione libros, „qui sibi ex- „ciderint" de Or. 1, 2 init. cf. 3, 1, 20. 3, 6, 58. 63.

quo. scil. *aspectu.* Sed videtur inesse scabrities, ut malim *cum,* si forte antiquitus scriptum fuerit *quom.* vid. 1, 7, 5 cf. et Drakenb. ad Liv. 24, 34, 10 ubi haec confusio frequens ostenditur.

record. — *fac. miser.* — *pulchr.* Habes singulorum exempla in Aquilio, Galba, Phryne.

7 mae pulchritudo, ſententiam dictat. Nam et M'. Aquilium defendens Antonius, cum ſciſſa 179
veſte cicatrices, quas is pro patria pectore adverſo ſuſcepiſſet, oſtendit, non orationis habuit fiduciam, ſed oculis populi Romani vim attulit: quem illo ipſo aſpectu maxime motum in hoc ut abſolveret reum, creditum
8 eſt. Servium quidem Galbam miſeratione ſola, qua non ſuos modo liberos parvulos in concionem produxerat, ſed Galli etiam Sulpicii filium ſuis ipſe manibus circumtulerat, elapſum eſſe, cum aliorum monumentis, tum
9 Catonis oratione teſtatum eſt. Et Phrynen non Hyperidis actione, quanquam admirabili, ſed conſpectu corporis, quod illa, ſpecioſiſſi-

M'. Aquil. Praenomen expreſſi ex Alm. cum ceteri omnes libri dent M. Sed illius auctoritas defenditur locis Ciceronianis vid. not. exeg. *Servium.* Sic, non *Sergium*, et mei dant Codd. duo, Turic. ſiletur. *concionem.* Turic. Guelf. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) *concione* cum plurimis libris MSS. et excuſis. *Phrynen.* Sic Guelf. quod ſolum ferri debebat, non *Phrynem.*

M'. Aquilium. vid. Cic. de Or. 2, 28. 47. Verrin. 5, 1.

Galbam — Catonis. Lege Cic. de Or. 1, 53.

Phrynen — Hyperidis. cf. ad 1, 5, 61. Athenaeus Deipnoſ. l. 13. p. 590. ὁ Ὑπερείδης συναγορεύων τῇ Φρύνῃ, ὡς οὐδὲν ἤνυε λέγων, ἐπίδοξοί τε ἦσαν οἱ δικασταὶ καταψηφιτόμενοι, παραγαγὼν αὐτὴν εἰς τοὐμφανὲς καὶ περιῤῥήξας τοὺς χιτωνίσκους, γυμνά τε τὰ στέρνα ποιήσας, τοὺς ἐπιλογικοὺς οἴκτους ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἐπεῤῥητόρευσε, δεισιδαιμονῆσαί τε ἐποίησε τοὺς δικαστὰς τὴν ὑποφῆτιν καὶ ζάκορον Ἀφροδίτης ἐλέῳ χρησαμένους μὴ ἀποκτεῖναι. De hoc Phrynes judicio, an fuerit in Areopago factum, docta eſt diſputatio Chr. Gottl. Wernsdorfii in Commentatione ad Plutarchi Quaeſtiones Graecas I. p. 34 ſeqq.

quod illa. Quanquam omnes hoc dant libri. ſuſpicor tamen eſſe errorem librarii pro: *quod ille*, ut vertit Gedoynus. Sic demum Quintiliani narratio conſpirabit cum ceterorum.

mum alioqui, diducta nudaverat tunica, putant periculo liberatam. Quae si omnia persuadent, non est hic, de quo locuti sumus, idoneus finis. Ideoque diligentiores sunt visi sibi, qui, cum de rhetorice idem sentirent, existimaverunt eam *vim dicendo persuadendi.* Quem finem Gorgias in eodem, de quo supra diximus, libro, velut coactus a Socrate, facit. a quo non dissentit Theodectes; sive ipsius id

existimaverunt. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *existimarunt*, cum omnibus Voss. et edd. vett. *vim dic.* Turic. cum Alm. inf. *in.* *a Socrate.* Guelf. *ab Isocrate*, rariori errore, cum contrarius sit frequentissimus in Codd.

Tametsi Sext. Emp. p. Fabr. 289. etiam Phrynae ipsi tribuit.

alioqui. Etiam, antequam nudandis papillis, majorem incuteret admirationem.

nudaverat. Cum libri omnes in hanc scripturam consentiant, verissimam tamen puto unius veteris editionis (Tarvisinae) rationem, dantis: *nudaverit.* Alienum est plusquamperfectum, et conjunctivus paene necessario flagitatur ab illo *putant.* Neque dubito, quin modo legendum fuerit: *produxerit*, *circumtulerit.*

dicendo persuad. Sed et Cicero de Inv. loco supra (§. 6) indicato finem facit „persuadere *dictione.*"

coactus a Socr. Socrates, non contentus responso Gorgiae: *ῥητορικὴν εἶναι τέχνην περὶ λόγους* (p. 10), aliasque artes oratione itidem uti monens, neque acquiescens eo, quod ille addit *εἶναι ἐκείνους τοὺς λόγους περὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων καὶ ἄριστα* (p. 14) hanc tandem elicit summi illius, quod profiteatur, boni definitionem: Τὸ *πείθειν* (*φησὶ*) *ἔγωγ' οἷόν τ' εἶναι τοῖς λόγοις καὶ ἐν δικαστηρίῳ δικαστὰς καὶ ἐν βουλευτηρίῳ βουλευτὰς καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐκκλησιαστὰς καὶ ἐν ἄλλῳ ξυλλόγῳ παντὶ ὅστις ἂν πολιτικὸς ξύλλογος γίγνηται.* p. 16. Vol. 4. Bip. p. 452. E. Steph.

Theodectes. vid. 1, 4, 18. Cicero ejus artem commemorat in Oratore c. 51. 57. 64. nulla dubitatione de auctore subjecta. Mira est Valerii Maximi narratio prodentis, libros de oratoria arte Theodectae discipulo ab Aristotele fuisse concessos, quos ederet, deinde autem ab eodem, quem gloriae ita amissae poeniteret, repeti-

opus eſt, quod de rhetorice nomine ejus inſcribitur, ſive, ut creditum eſt, Ariſtotelis: in quo eſt, finem eſſe rhetorices, *ducere homi-* 160
11 *nes dicendo in id, quod actor velit.* Sed ne hoc quidem ſatis eſt comprehenſum: perſuadent enim dicendo, vel ducunt in id quod volunt, alii quoque, ut *meretrices*, *adulato-*

ne hoc quid. Sic Turic. et Guelf. quod cum forte dediſſent Bipontini, praetuli Geſneri aliorumque ſcripturae *ne hic quid.* Utraque bonis auctoribus defenditur, niſi quod *hic*, ut difficilius, Critico poteſt magis placere. Videtur tamen adverbium, *hic*, non eſſe pro cetera Quintiliani perſpicuitate.

tos, eamque ob cauſam Theodecteos quidem appellatos, ſed ita ut ſuos eſſe ſimul ſignificaret. (8, 14 extern. 3.) Manifeſto Valerius ob oculos habuit locum Ariſtotelis Rhet. 3, 9, 9. in quo cum haereret, magis, quod conjiceret, quam quod comperiſſet, narraſſe mihi videtur. Neque enim prorſus apparet, quo ſenſu Ariſtoteles τὰ Θεοδέκτεια dixerit, quanquam Valerii ratio tituli explicandi omnium minime eſt probanda. Praeſtat eum repetere ab homine, ad quem ſcriptus fuerit liber, ſicut dicuntur ejusdem Ariſtotelis Νικομάχεια et Εὐδήμεια quorum et ipſorum tituli fraudi fuerunt ſummis viris, velut Ciceroni, ut crederent aliorum, quam Ariſtotelis, eſſe opera. Meae opinioni confirmandae malo non adhibere locum Rhetorices ad Alex. c. 1 extr. ubi memorantur τέχναι Θεοδέκτῃ γραφεῖσαι, quam inchoare hoc loco difficilem quaeſtionem de auctore epiſtolae iſti opuſculo praemiſſae. Neque tamen, ſi maxime τὰ Θεοδέκτεια ſunt ipſius Ariſtotelis, protinus neges Theodecten quoque aliquid de arte oratoria compoſuiſſe, quem, inter τεχνικῶν παραγγελμάτων συγγραφέας recenſet Dionyſ. Hal. ad Ammaeum T. 2. p. 120. Recte an corrupte Diogenes Laertius et Anonymus Menagianus opus Ariſtotelis appellaverint τέχνην τοῦ Θεοδέκτου, non magni refert. Occaſionem dubitationis Quintilianeae ſatis demonſtraſſe mihi videor. Ceterum, praeter Fabricium, adi Buhlium Opp. Ariſtot. Vol. 4. p. 5 et 547. Theodectea non extant.

ſatis — compr. cf. §. 1. *ſatis* intellige: *ſatis recte*, ἱκανῶς.

res, *corruptores*. At contra non persuadet semper orator: ut interim non sit proprius hic finis ejus, interim sit communis cum iis, qui ab oratore procul absunt. Atqui non mul- 12
tum ab hoc fine abest Apollodorus, dicens judicialis orationis primum et super omnia esse, *persuadere judici*, *et sententiam ejus ducere in id*, *quod velit*. Nam et ipse oratorem fortunae subjicit, ut, si non persuaserit, nomen suum retinere non possit. Quidam reces- 13
serunt ab eventu, sicut Aristoteles, qui dicit, *rhetorice est vis inveniendi omnia in oratione persuasibilia*. Qui finis et illud vitium, de quo supra diximus, habet, et insuper, quod nihil, nisi inventionem complectitur, quae sine elocutione non est oratio. Hermagorae, 14

Arist. qui dic. Turic. et Guelf. omittunt *qui* cum multis.

corruptores. Intelliguntur profecto, qui mares venantur. Sic Cicero Catil. 2, 4. „mulier „infamis — *corruptor* juven- „tutis.“ Qui enim pecunia *corrumpunt*, ii non „*dicendo* „persuadent;“ et naturalis libidinis jam facta mentio in „*meretricibus*.“

Apollodorus. vid. 2, 11, 22. et 3, 1, 17.

quod velit. Si haeres in *velit* cujus subjectum desideres, habes geminum Ciceronis locum de Or. 1, 8 init. „Neque „— mihi quidquam — prae- „stabilius videtur, quam posse „dicendo — voluntates impel- „lere, quo *velit*: unde autem „*velit* deducere.“ Intellige: *aliquis*, vel *is qui dicit*. Vide autem Ernesto recte obstantes Heusingeros praef. ad Cic. de Off. p. 45. cf. nostr. 2, 16, 19 „in quae *velit* ducere.“ Sext. Emp. p. 304 *τὸ δόξαν ἐμποιεῖν τοῖς δικασταῖς οἷαν οἱ λέγοντες θέλουσιν.*

Aristoteles. Rhet. 1, 2, 1. *δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν.* cf. §. 3.

Hermagorae. cf. 1, 5, 61. De hoc vide inprimis Cic. de Inv. 1, 6 ubi bonus rhetor, infans orator, demonstratur. Sedulo est segregandus ab altero juniore, Temnite, cujus meminit Suidas. De utroque vide 3, 1, 16. 18. Contra nostrum Pompejus declamavit

qui finem ejus esse ait *persuasibiliter dicere*, et aliis, qui eandem sententiam non iisdem tamen verbis explicant ac finem esse demonstrant, *dicere, quae oporteat omnia, ad persuadendum*, satis responsum est, cum *persuadere* non tantum oratoris esse convicimus.
15 Addita sunt his alia varie. Quidam enim *circa res omnes*, quidam *circa civiles* modo versari *rhetoricen* putaverunt: quorum verius utrum sit, in eo loco, qui hujus quaestionis proprius
16 est, dicam. Omnia subjecisse oratori videtur Aristoteles, cum dixit, *vim esse dicendi, quid in quaque re possit esse persuasibile.* Et Patro- 181
cles, qui non quidem adjicit, *in quaque re:* sed nihil excipiendo, idem ostendit. *Vim*

non iisdem tamen. Ita Goth. (tac. Gesn.) nisi quod antevertit *tamen.* cum Voss. 2. Regius et ipse *tamen* invenit, quod mutavit in *tantum* ut melius; quem secuti sunt multi editores, ut Gesn., et defendunt aliquot Codd., in tanta τῶν *tantum* et *tamen* fluctuatione. Sed aliud est *tantum non* (de quo profecto cogitabat Regius) aliud *non tantum*, neutrius autem hic locus, cum mera verborum, non rerum, diversitas ostendatur. Sic et Bad. in nota. Jens. (tac. Gesn.) *tamen* cum edd. ante Bas. omnibus praeter Loc. et Rusc.

Rhodi, audiente Posidonio. Plutarch. 641. E. „*ejus*" referendum profecto ad *rhetoricen.* Tribuitur tamen hic *finis* ab Hermagora oratori, ut diversus sit ab ipsa *rei definitione.* vid. Cur. Fortunatianus ap. Pith. p. 38. it. Augustinus p. 290 et Sext. Emp. p. 301.

qui proprius. De *materia* rhetorices c. 21 huj. lib.

vim — dicendi. Quanquam omnes hoc dant libri, verum tamen esse nequit *dicendi* cf. §. 13 ubi recte dicitur *inveniendi* et apud Arist. est *θεωρῆσαι.* cf. not. Crit. ad §. 22. *vis videndi.*

Patrocles. cf. 3, 6, 44. Artis scriptorem fuisse, apparet nostri locis. Memoratur a Strabone et Plinio (Hist. nat. 6, 21) Patrocles, Indicorum scriptor, praefectus classis Seleuci et Antiochi, alius sane a nostro. Suidam, in Ἀντίπατρος, idem nomen recensentem, inter oratores Antipatro ab

enim vocat *inveniendi, quod sit in oratione persuasibile:* qui fines et ipsi solam complectuntur inventionem. Quod vitium fugiens Theodorus, *vim putat inveniendi et eloquendi cum ornatu credibilia, in omni oratione.*
Sed, cum eodem modo credibilia, quo per- 17
suasibilia, etiam non orator inveniat, adjiciendo: *in omni oratione*, magis quam superiores concedit, scelera quoque persuadentibus, pulcherrimae rei nomen. Gorgias apud 18

quod sit. Guelf. *quid sit.* *Theodorus.* Sic Guelf. cum sat multis, ut videtur, Codd. Goth. tamen, Voss. tres, Ioann. Bern. et Vallens. dant *Eudorus*, errore, ut putat Gesn., e scriptura *Theudorus* orto. Mirum, mox §. 21 in eodem nomine non variari. *Eudorum* quidem rhetorem qui praeterea memoraret, inveni neminem; quanquam nihil impedit, quo minus Peripateticus ejus nominis (an Pythagoreus) artem quoque scripserit vid. Fabric. Harl. Vol. 1. p. 845. Magis tamen placet recepta, cum sit maxime appareat, quare mox §. 21. Qu. eidem nomini addiderit patriae significationem. *omni oratione.* Guelf. *omni ratione;* non male, praesertim cum sibi constet, mox §. 17. quoque *ratione* dans, pro *oratione.* An fuit in Graecis: ἐν πάσῃ μεθόδῳ?

Athenien sibus deditos, emendat Ruhnkenius ad Rutilium p. 35. reponens Στρατοκλέα, quod retractat p. Hist. Crit. 82. sat laudis retinens in reliqua loci correctione. Contra Patroclem oratio Hyperidae citatur ab Harpocratione et Polluce. Patrocles Demosthenis accusator est Pro Corona p. 261 Reisk. Etiam Tragoediam scripsit aliquis hoc nomine vid. Fabric. Harl. Vol. 2. p. 313. Item apud Xenophontem in Hist. Graec. l. 6. vers. fin.

Theodorus. vid. not. Crit.

Eundem hoc loco intelligi, quem mox §. 21., equidem non puto. Neque enim secundo loco Qu. videtur additurus fuisse: *Gadareus*, nisi ab hoc voluisset segregare. Restat ergo, quem agnoscamus hic, Theodorus Byzantinus, Platoni in Phaedro memoratus, p. 266 E. itemque nostro 3, 1, 11 artis et ipse scriptor, de quo vide Cic. Brut. c. 12 et Orat. c. 12.

omni oratione. vid. not. Crit.

Gorgias. p. 19. Bip. 454 B. Steph. Ταύτης (τὴν ῥητορικὴν

Platonem, perſuadendi ſe artificem in judiciis et aliis coetibus eſſe ait; de juſtis quoque et injuſtis tractare: cui Socrates *perſuadendi*,
19 non *docendi* concedit facultatem. Qui vero non omnia ſubjiciebant oratori, ſollicitius ac verboſius, ut neceſſe erat, adhibuerunt diſcrimina: quorum fuit Ariſton, Critolai Peripatetici diſcipulus, cujus hic finis eſt, *ſcientia videndi et agendi in quaeſtionibus civilibus*,
20 *per orationem popularis perſuaſionis.* Hic *ſcientiam*, quia Peripateticus eſt, non, ut Stoici, *virtutis* loco ponit: *popularem* autem

εἶναι τέχνην) ,τοίνυν τῆς πειθοῦς λέγω, ὦ Σώκρατες, τῆς ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὄχλοις — καὶ περὶ τούτων ἅ ἐστι δίκαιά τε καὶ ἄδικα. Deinceps p. 21. Bip. 454 E. Steph. Ἡ *ῥητορικὴ ἄρα, ὡς ἔοικε, πειθοῦς δημιουργός ἐστι πιστευτικῆς*, (pro quo Sext. Emp. p. Fabr. 288 affert *πειστικὴν*, ſed diverſa quodammodo ſtructura: convenientius Quintiliano) *ἀλλ' οὐ διδασκαλικῆς, περὶ τὸ δίκαιόν τε καὶ ἄδικον.* cf. §. 10.

Ariſton. Sext. Emp. p. 307 Ἀρίστων ὁ Κριτολάου γνώριμος (eſt hoc pro *μαθητῇ*) *σκοπὸν μὲν ἐγκεῖσθαι φησὶν (τῇ ῥητορικῇ) τὴν πειθώ. τέλος δὲ τὸ τυχεῖν τῆς πειθοῦς.* Junior hic ergo eſt Ariſton, ceteroqui vix memoratus, cum Critolaus ipſe Ariſtoni alteri, Cio, ſucceſſerit in docendo. vid. Fabr. Harl. Vol. 3. p. 483.

Stoici, virtutis. Cic. de Or. 3, 18 „(Stoici) ſoli ex omnibus eloquentiam, *virtutem* ac „ſapientiam dixerunt." cf. Acad. 1, 2. Haec Stoicorum ſententia inde neceſſario nata eſt, quod „*dialecticam* — et Phyſicam — *virtutum* nomine appellant." Cic. de Fin. 3, 21. dialecticae autem, latius dictae, pars eſt rhetorica. Omnes etiam virtutum definitiones Stoicae incipiunt ab hoc vocabulo: *ἐπιστήμη.* vid. Stobaei Eclog. eth. p. 167. ed. Antv. et ipſa virtus finitur a Muſonio Ruſo, Epicteti magiſtro, *ἐπιστήμη οὐ θεωρητικὴ μόνον ἀλλὰ καὶ πρακτική.* Stob. Serm. p. 204. ed. Tigur. Si igitur a Stoico (non Peripatetico) profecta eſſet haec definitio, eo ipſo, quod *ſcientiam* appellavit, *virtutem* quoque agnoviſſet. Omnis enim *ſcientia* apud Stoicos *virtus*, ut viciſſim cf. et huj. lib. c. 20. Idem Xenocratis et Stoicorum diſcrimen in *ἐπιστήμῃ* apud Sext. Emp. p. 289.

comprehendendo *perſuaſionem*, etiam contumelioſus eſt adverſus artem orandi, quam nihil putat doctis perſuaſuram. Illud de omnibus, qui circa civiles demum quaeſtiones oratorem judicant verſari, dictum ſit, excludi ab his plurima oratoris officia: illam certe *laudativam* totam, quae eſt rhetorices pars tertia. Cautius Theodorus Gadareus, ut 21
jam ad eos veniamus, qui *artem* quidem eſſe eam, ſed *non virtutem*, putaverunt. Ita enim dicit (ut ipſis eorum verbis utar, qui haec ex Graeco tranſtulerunt) *Ars inventrix, et judicatrix, et enunciatrix decente ornatu ſecundum*

haec ex Gr. Ita Turic. Alm. Voſſ. 1. Ceteri *hoc ex Gr.*

enunciatrix decente. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *nunciatrix.* cum edd. vett. multis. Guelf. *decenti.* cum plerisque edd. vett. Goth. (tac. Geſn.) *docente ornatum* (pro *dec. ornatu*). Turic. *det cente* corr. *decenti.* Haec levis eſt varietas, neque multum ea proficitur, et verius poteſt videri *decente*, ex praecepto Verrii Flacci. vid. Bentl. ad Hor. Carm. 1, 25, 17. dubitante Voſſio Ariſt. 2, p. 725. cf. Drakenb. ad Liv. 6, 14, 15. Sed haereo magnopere in iſta *menſione*, et videntur ii, qui Theodorum tranſtulerunt, non magni fuiſſe dicendi artifices. Mallem ſuis verbis Graecam definitionem nobis dediſſet Qu. Quid enim eſt, quod ſubſtantiva illa, *inventrix* cet. (quorum fortaſſe Qu. adeo prodigus non fuiſſet cf. 2, 14, 1 et 2, 15, 4), non habent, quo referantur? Non magnopere definitur *ars*, ſi dicitur ea *inventrix*, neque demonſtratur, cujus tandem rei. Huic quidem vitio mederi poſſis, ſi conſtituas locum ita, ut *ejus* referatur ad *inv. jud. enunc.* Sed prius tollenda *menſio*, qua equidem libens caream. Inſolens ſaltem vox, cujus unum exemplum adhuc invenerim Cic. Orat. c. 55. in bona quidem latinitate. Eo ſane loco nemo mutatam velit; mollitur enim adjuncto: *quandam*, et aptior quodammodo videtur conſueto vocabulo: *menſura.* Hic autem quid opus ea? Video Cappe-

Theodorus Gad. cf. 2, 11, 22 et 3, 1, 17.

Ars — materia civili. v. not. Crit. *enunciatrix — decente.*

mensionem ejus, quod in quoque potest sumi 18
22 *persuasibile, in materia civili.* Itemque Cornelius Celsus, qui finem rhetorices ait, *dicere persuasibiliter in dubia et civili materia.* Quibus sunt non dissimiles, qui ab aliis traduntur; qualis est ille, *Vis videndi et eloquendi de rebus civilibus subjectis sibi, cum quadam persuasione et quodam corporis habitu et eo-*
23 *rum, quae dicet, pronunciatione.* Mille alia,

ronnerium Graeca sic adumbrantem: Τέχνη εὑρετικὴ — εὐπρεπεῖ κόσμῳ κατὰ μέτρον κ. τ. λ. ubi quam Graecum sit: εὐπρεπεῖ κόσμῳ, nescio equidem; iterumque genitivum desidero post εὑρετικὴ neque video, quid sibi velit κατὰ μέτρον. Saltem debebat aliis rhetorum definitionibus hic loquendi usus demonstrari. Est quidem *mensionem* in multis Codd., neque tamen videntur deesse, qui *mentionem* praeferant, quod solum retinent vett. edd. ante Badium, qui ex Vallensi Cod. recepit *mens.* In margine Venetae 1494 malit aliquis (Valla, puto) *inventionem* pro *mentionem.* Id recepit Aldus. Inde equidem commodissimum omnium sensum efficere mihi videor. *secundum inventionem* interpretor: ita, ut ornatus tum demum ratio habeatur, cum inventioni satisfactum est. Nunc igitur *ejus* refero ad *inventrix, jud., enunc.* Ne sic quidem inoffensam et elegantem orationem agnosco in hac Theodori versione, sed intelligo saltem quid sibi voluerit. Quid si ipse Qu. cum tacita quadam irrisione refert haec verba? *Vis videndi.* Sic Turic. et Guelf. cum plerisque Codd. et edd. quibus accedunt Jens. (tac. Gesn.) Tarv. Solus, quantum quidem novi, Goth. et ex edd. vett. Loc. Rusc. Bad. *vis dicendi*, in quorum sententiam pedibus ierunt recentiores, ut postremus quoque Gesn. Obrechtus tamen revocavit veterem scripturam, solam, si quid video, veram.

Corn. Cels. de hoc saepe noster. Qui non novit, adeat Fabric. Bibl. lat. ed. Ern. Vol. 2. p. 36 seqq. in primis de opere rhetorico ei falso tributo. p. 39. it. Vol. 3. p. 462.

Vis videndi, τοῦ θεωρῆσαι cf. §. 16.

subjectis sibi. Oblatis forte. ut *sibi* referatur ad eum, quicunque dicit, qui recurrit mox in iis: „quae *dicet.*“ cf. c. 21, 4. 13. de *subjectis.* De indefinito autem *sibi* et *dicet* huj. cap. §. 12.

ſed aut eadem, aut ex eisdem compoſita: quibus item, cum de materia rhetorices dicendum erit, reſpondebimus. Quidam eam neque *vim*, neque *ſcientiam*, neque *artem* putaverunt: ſed Critolaus *uſum dicendi*, nam hoc τριβὴ ſignificat; Athenaeus *fallendi artem*. Plerique autem, dum pauca ex Gorgia Pla- 24
tonis, a prioribus imperite excerpta, legere contenti, neque hoc totum, neque alia ejus volumina evolvunt, in maximum errorem inciderunt: creduntque, eum in hac eſſe opi-

Quis enim ferat *dicendi et eloquendi*? Sic et modo *dicendi male* (§. 16) ubi nullus erat liber verae ſcripturae vindex.

τριβή. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) τριβὴν, neque male.

Critolaus. Celeberrimus Peripateticus, qui cum Carneade et Diogene Stoico Romam venit legatus Athenienſium. vid. Freinshemii Supplem. lib. 47 Livii c. 24. 25.

τριβή. cf. 10, 7, 11 ubi „uſus — irrationalis ἄλογος „τριβή." Plato in Phaedro p. 260 E. St. (ἡ τῶν λόγων τέχνη) οὐκ ἔστι τέχνη, ἀλλ' ἄτεχνος τριβή.

Athenaeus. Cf. 3, 1, 16 „(Hermagorae) maxime par „atque aemulus." Ex Varrone de L. L. p. Bip. 124 „ab Athe„neis *Athenaeus* dicitur *rhetor* „nomine, etſi non ſit Athe„nienſis" aetas ejus apparet, ſimulque non eſſe natum Athenis. Videtur autem aequalis fere Varronis, cum Hermagoram (cf. §. 14) aemulatus dicatur, quo nomine miror, tam contumelioſe locutum de rhetorice, quam is, quem imitabatur, ipſo Quintiliano ſequente (§. 38), definierit *bene dicendi ſcientiam*, ut reddidit Curius Fortunatianus p. 38 apud Pithoeum. vid. quae diximus ad §. 14. Sext. Empiricus, qui et ipſe Athenaeum protinus ſubjungit Hermagorae, hanc ejus ponit definitionem (p. Fab. 301): λόγων δύναμις στοχαζομένη τῆς τῶν ἀκουόντων πειθοῦς. Apparet, longe hanc molliorem eſſe ea, quam refert Qu. An indignabundus noſter, qui nil niſi fraudem tali definitione commendari putaret, duriora uſurpavit vocabula? Mirum quoque, inter eos, qui „neque „vim, neque ſcientiam, neque „*artem*" putaverint, recenſeri aliquem, qui „fallendi *artem*."

nione, ut *rhetoricen non artem*, *ſed peritiam*
25 *quandam gratiae ac voluptatis* exiſtimet: et, alio loco, *civilitatis particulae ſimulacrum*, et *quartam partem adulationis*: quod duas partes civilitatis corpori aſſignet, *medicinam*, et quam interpretantur *exercitatricem*, duas animo, 183
legalem, atque *juſtitiam*: *adulationem* autem *medicinae*, vocet *coquorum* artificium; et *exercitatricis*, *mangonum*, qui colorem fuco, et verum robur inani ſagina mentiantur; *lega-*
26 *lis*, *cavillatricem*; *juſtitiae rhetoricen*. Quae omnia ſunt quidem ſcripta in hoc libro, dictaque a Socrate, cujus perſona videtur Plato ſignificare quid ſentiat: ſed alii ſunt ejus ſermones ad coarguendos, qui contra diſputant, compoſiti, quos ἐλεγκτικοὺς vocant, alii ad praecipiendum, qui δογματικοὶ appellantur.
27 Socrates autem, ſeu Plato, eam quidem, quae tum exercebatur, rhetoricen talem putavit. nam et dicit his verbis τοῦτον τὸν τρόπον, ὃν ὑμεῖς

rhetoricen — voluptatis. Οὐδεμία ἔμοιγε δοκεῖ — (τέχνη εἶναι ἡ ῥητορική) — ἐμπειρίαν (δ') ἔγωγέ τινα (λέγω αὐτήν). Plat. Gorg. p. 462 B. C. St. p. 35. 36 Bip.

civilitatis — ſimulacrum. πολιτικῆς μορίου εἴδωλον. ib. 463 D. St.

partem adulationis. Κολακείας — μόριον. 466. A. Ceterum illa de quatuor partibus civilitatis, earumque ſimulacris ab adulatione effictis, longiora quam quae hic ponantur, juvabit legere apud Platonem p. 464 B. — 465 E., ut integrum illum praeſtantiſſimum dialogum, Gorgiae nomine inſcriptum. Haec Platonica totidem prope verbis reddit Ammianus Marcellinus 30, 4 „civilitatis particulae umbram „vel adulationis partem quar„tam."

ἐλεγκτικούς. Hodie in libris noſtris Gorgias inſcribitur ἀνατρεπτικός.

τοῦτον — πολιτεύεσθε. p. 500 C.

πολιτεύεσθε. Et veram autem et honeſtam intelligit. Itaque diſputatio illa contra Gorgiam ita clauditur, οὐκοῦν ἀνάγκη τὸν ῥητορικὸν δίκαιον εἶναι, τὸν δὲ δίκαιον βούλεσθαι δίκαια πράσσειν. Ad 28
quod ille quidem conticeſcit, ſed ſermonem ſuſcipit Polus, juvenili calore inconſideratior: contra quem illa de ſimulacro et adulatione dicuntur. Tum Callicles adhuc concitatior, qui tamen ad hanc perducitur clauſulam, τὸν μέλλοντα ὀρθῶς ῥητορικὸν ἔσεσθαι, δίκαιον ἄρα δεῖ εἶναι καὶ ἐπιστήμονα τῶν δικαίων. ut appareat, Platoni non rhetoricen videri malum, ſed eam veram, niſi juſto ac bono, non contingere. Adhuc autem in Phaedro manifeſtius facit, 29
184 hanc artem conſummari citra juſtitiae quoque ſcientiam non poſſe: cui opinioni nos quoque

Et veram. Guelf. et Turic. omittunt *Et*, cum vett. edd. et omnibus Codd. praeter Goth. Quod edd. habent multae ejus loco, *Non*, auctoritate caret et ſenſu idoneo. *Et*, ſi eſt *Etiam*, unice accommodatum loco. Sed malim deinceps *atque* pro *et*, ne quis male hoc referat ad prius. *δίκαια πράσσειν.* Ita Turic. Goth. Alm. et edd. Platonis, cum ceteri Quintiliani libri, quod ſciam omnes inſerant *καί*. male. In Guelf. et edd. Jenſ. omittuntur Graeca, lacuna relicta. *ſuſc. Polus.* Turic. et Alm. *ſ. populus* mira erroris ſimilitudine.

Et veram. vid. not. Crit.

οὐκοῦν πράσσειν. p. 460 C.

τὸν μέλλοντα — τῶν δικαίων. p. 508 C. non autem ipſe ſuis verbis hoc fatetur Callicles.

veram — non contingere. Fortaſſe tamen aliter ac Qu. de tota arte ſentiebat, quod Cicero quoque ſignificat de Orat. 3, 16. Honeſtam illam et *veram* rhetoricen *οὐ πώποτε σὺ — εἶδες* ait Callicli Socrates p. 503 B.

hanc — non poſſe. Non quidem diſerte hoc et totidem verbis dicitur apud Platonem et vereor ut, vel in Phaedro, tantum faveat rhetoricae, quantum videtur Quintiliano. Quae maxime huc trahas, haec fere ſunt: *Φαῖδρον πείθετε ὡς ἐὰν* (ſic lego pro *ἕως ἂν*) *μὴ ἱκανῶς φιλοσοφήσῃ, οὐδὲ ἱκανός ποτε λέγειν ἔσται περὶ οὐδενός.* p. 261 A. St. 352 Vol. 10 Bip.

accedimus. An aliter defenſionem Socratis, et eorum, qui pro patria ceciderant, laudem ſcripſiſſet? quae certe ſunt oratoris opera.
30 Sed in illud hominum genus, quod facultate dicendi male utebatur, invectus eſt. Nam et Socrates inhoneſtam ſibi credidit orationem, quam ei Lyſias reo compoſuerat: et tum maxime ſcribere litigatoribus, quae illi pro ſe ipſi dicerent, erat moris; atque ita juri, quo non licebat pro altero agere, fraus adhi-

οἷς νῦν διήλθομεν πεισόμεθα· ὡς ἐὰν μή τις τῶν τε ἀκουσομένων τὰς φύσεις διαριθμήσηται, καὶ, κατ᾽ εἴδη τε διαιρεῖσθαι τὰ ὄντα, καὶ μιᾷ ἰδέᾳ δυνατὸς ᾖ καθ᾽ ἓν ἕκαστον περιλαμβάνειν, οὔποτ᾽ ἔσται τεχνικὸς λόγων πέρι. p. 273 E. Juſtitiam autem contineri iis, quae noſſe debeat orator, apparet contraria ſententia, quam ſupra poſuit ὅτι οὐδὲν ἀληθείας μετέχειν δέοι δικαίων ἢ ἀγαθῶν περὶ πραγμάτων — τὸν μέλλοντα ἱκανῶς ῥητορικὸν ἔσεσθαι. Sed rhetoricen ſibi cordi non magnopere eſſe, mox ſignificat: τὴν πραγματείαν ταύτην οὐχ ἕνεκα τοῦ λέγειν καὶ πράττειν πρὸς ἀνθρώπους δεῖ διαπονεῖσθαι τὸν σώφρονα, ἀλλὰ κ. τ. λ. p. 273 E.

defenſ. Socr. — laudem. Apologia Socrat. Vol. 1. Bip. p. 59 ſeqq. Menexenus Vol. 5. p. 273 ſeqq. Initio hujus dialogi Menexenus Socrati ſolenne eſſe ait προσπαίζειν τοὺς ῥήτορας. *Laudem* in hac re urget Ariſtides Πρὸς Πλάτωνα p. 85. Tom. 2 Jebb.

Lyſiae. cf. Cic. de Orat. 1, 54. it. noſter 11, 1, 11.

juri — agere. Hujus juris qui mentionem faceret, praeter Quintilianum inveni neminem, neque ullus interpres loci Quintilianei juſtam habuit rationem. Rem ipſam veram eſſe, neque Athenis pro altero dicturum ſurgere moris fuiſſe, id ipſum videtur declarare quod in Graecorum oratorum operibus ipſi ſemper loquuntur litigatores. Quo in genere ea ſola eſt exceptio, cum litigator jus dicendi non habet, qualis eſt Lyſiae Orat. 5. pro Callia μετοίκῳ, cum ipſe eſſet ἰσοτελής, (vid. Wolfii Proll. ad Lept. p. 69.) aliaeque pro impuberibus, vel feminis. Etiam lex illa: *Servus cauſam ne orato* ſignificat, cuicunque licuerit orare cauſam, jus illud exercuiſſe. Apud Heſychium v. ἐπὶ ξένῳ δίκη ea ipſa cauſa appellatur συνηγορικὴ quippe quae per patronum debuerit agi, reo in carcerem conjecto. Imperiti

hebatur. Doctores quoque ejus artis parum 31
idonei Platoni videbantur, qui *rhetoricen* a justitia separarent, et veris credibilia praeferrent: nam id quoque dicit in Phaedro. Con- 32
sensisse autem illis superioribus videri potest etiam Cornelius Celsus, cujus haec verba sunt: *Orator simile tantum veri petit.* Deinde paulo post: *Non enim bona conscientia, sed victoria, litigantis, est praemium.* Quae si vera essent, pessimorum hominum foret: haec tam perniciosa nocentissimis moribus dare instrumenta, et nequitiam praeceptis adjuvare.

autem oratorum opera (τῶν λογογράφων) ediscebant et pronunciabant. Obstat tamen, quo minus, ne licuisse quidem pro altero agere, Quintiliano credas, locus Sexti Emp. p. 304. Ἀθηναίοις (an Ἀθήνησι?) τὸ παλαιὸν οὐκ ἐπετέτραπτο συνήγορον παρίστασθαι τοῖς κρινομένοις ἐπὶ τῆς ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλῆς. In aliis ergo judiciis licebat? Cf. Areopagi morem alio translatum a Qu. 2, 16, 4. Meursius in Areop. c. 7 urget τὸ παλαιὸν et Lucianum citat Vol. 7. p. 174 Bip. ἢ ῥήτορας ἀναβιβάζονται τοὺς ἐροῦντας ὑπὲρ αὐτῶν. Sed tam recentis scriptoris non magna auctoritas. Saepe συνήγοροι memorantur in oratt. ut et ὑπὲρ ἑτέρων ἠγωνίσθαι velut Isaeus Reisk. p. 255. Saepe tamen sunt συνήγοροι νόμων cf. 2, 4, 33. quorum etiam est τὸ συνηγορικὸν (Aristoph. Vespae 691 Br.). Res ad liquidum deducta a VV. DD. non videtur. Fortasse συνηγόρων ea plerumque ratio fuit, quae *advocatorum* apud Romanos vid. Lexica.

veris credibilia. πρὸ τῶν ἀληθῶν τὰ εἰκότα εἶδον ὡς τιμητέα μᾶλλον. Phaedr. p. 267 A.

Non enim — praemium. Partim Gesneri, partim veterum, expressi diremtionem. Genitivus pertinet ad *victoriam*, sed et ad *conscientiam*. Alioqui, si *conscientia oratoris* esset intelligenda, concinnitatis fuisset, eo quoque addi genitivum, qui responderet *litiganti*. Hoc, incidendo post *victoria*, demonstrasse videor. *Praemium*, pro quo Gesn. vett. aliquot editionum *primum* malit reducere, puto in omnibus esse Codd. *Praemium* est *oratoris*, reliqua *litigantis*. Consultone dissimulavit Qu., Ciceronem in eadem fere cum Celso esse sententia? de Offic. 2, 14, 16. 17.

33 Sed illi rationem opinionis fuae viderint. Nos autem ingreffi formare perfectum *oratorem*, quem in primis effe *virum bonum* volumus, ad eos, qui de hoc opere melius fentiunt, revertamur. *Rhetoricen* autem quidam eandem *civilitatem* effe judicaverunt: Cicero *fcientiae civilis partem* vocat. *Civilis* autem *fcientia* idem quod *fapientia* eft. Quidam etiam *phi-*
34 *lofophiae*, quorum eft Ifocrates. Huic ejus

Ifocrates. Guelf. *Socrates.* et edd. vett. multae. cf. not. Crit. ad 2, 15, 10. Codd. autem, quantum video, nullus. Solitus error hic aliqua fpecie fe tuetur, quoniam in Platonis Phaedro aliquoties philofophi nomen jungitur cum laude oratoris. vid. not. exeg. ad §. 29. Phaedr. p. 270 A. Pericles ob Anaxagorae familiaritatem dicitur *τελεώτατος εἰς τὴν ῥητορικὴν γενέσθαι*. p. 278 D. *τὸ φιλόσοφον* ait, vero et perfecto oratori *ἁρμόττειν ἄν*. Sed praeftat utique recepta. *Huic ejus.* Guelf. omittit *ejus* cum multis Codd. et edd. fere vett. Tarvifina pro hifce: *philof. q. e. Ifocrates. Huic e. f.* dat ifta: *philof. Sed Ifocratis huic e. f.* cujusmodi nihil in Jenfoniana (cf. not Crit. ad 2, 5, 16 *An vero*). Hanc fcripturam expreffit Obr., fortaffe ex Argentoratenfi. Alm. et Turic.: *philofophia fed Ifocratis.*

eandem civ. Recte videtur haefiffe Burm., folus quidem. Non id agitur h. l. ut, quid *fimul* fit rhetorice, oftendatur, fed ut ejus ipfius natura declaretur. Burmannus inferi velit *quam.* An lenius fuerit interponere *ac*, cujus pofterior litera facile hauriebatur ab altero C? Libri quidem nil habent varietatis.

Cicero. de Invent. 1, 5. „oratoriam facultatem — *civi*„*lis fcientiae partem* effe dica„mus."

philofoph. — *Ifocrates.* Hoc igitur in deperdita ifta *arte*, quae fummo oratori tribuebatur (§. 4). In reliquis etiam operibus folet latius ufurpare *philofophiae* nomen, ut Panegyric. *ἡ περὶ τοὺς λόγους φιλοσοφία* p. Mor. 7. ubi vide Mori notam it. p. 5. not. l. cf. nos ad §. 4 et Budaei Comm. Gr. Ling. p. 1208 (ed. Baf.) qui monet faepe apud Ifocr. effe *φιλοσοφίαν ἀντὶ τῆς φιλολογίας.* vid. not. Crit.

185 ſubſtantiae maxime convenit finitio, *Rhetoricen eſſe bene dicendi ſcientiam.* Nam et orationis omnes virtutes ſemel complectitur, et protinus mores etiam oratoris; cum bene dicere non poſſit, niſi vir bonus. Idem valet 35
Chryſippi finis ille ductus a Cleanthe, *ſcientia recte dicendi.* Sunt plures ejusdem, ſed ad alias quaeſtiones magis pertinent. Idem ſentiret finis hoc modo comprehenſus, *Perſuadere quod oporteat:* niſi quod artem ad exitum alligat. Bene Areus, *Dicere ſecundum* 36

niſi vir bon. Guelf. et Goth. cum Jenſ. (tac. Geſn.) omittunt *vir*, cum Voſſ. 1. 2. it. ed. Tarv. Ven. Loc. Ruſc. Bad. Placet ob majorem concinnitatem. *ſentiret.* Voſſ. 1. 3. *ſentiet.* *alligat. Bene* Guelf. et Turic. *alligat. At bene* cum Bodl. Alm. Bal. et pleriſque edd. vett., neque ſpreverim. *Areus.* Guelf. *ars.* Jenſ. (tac. Geſn.) *artis*, qui eſt omnium

ſubſtantiae. cf. Prooem. tot. op. 21. et 3, 6, 39. 40.

Rhetoricen — ſcientiam. Haec videtur Hermagorae fuiſſe definitio vid. ad §. 23. Sed et Xenocratis fuit et Stoicorum vid. Sext. Emp. p. 289.

niſi vir bon. vid. not. Crit.

Chryſ. — Cleanth. „ſcripſit „artem rhetoricam Cleanthes, „Chryſippus etiam, ſed ſic, ut „ſi quis obmuteſcere concupie„rit, nihil aliud legere debeat.“ Cic. de Fin. 4, 3. Erat in eorum definitione haud dubie ὀρθῶς λέγειν, pro eo, quod eſt apud Sext. Emp. (l. c.) et Laërtium 7, 42 εὖ. Illud quidem a ſcriptoribus relatum non invenio.

ad alias quaeſt. non ad hanc, utrum ſoli viro bono tribuenda eloquentia?

Idem ſentiret. Haereo in conjunctivo imperfecti, quem omnes fere dant libri. (vid. not. Crit.). Sed nulla adeſt conditio, cujus ſolet is eſſe index, cum praeſertim ſequatur *alligat*, non *alligaret.* cf. not. Crit. ad 1, 8, 5. Neque veriſimile excogitatum aliquem finem, qui non usquequaque placeret, a ſcriptore noſtro (qui foret labor infinitus) non potius relatum, quem revera aliquis rhetor dediſſet. Quae cum ita ſint, leniſſima mutatione legi malim: *ſentit et*, ut ſit certus cujusdam rhetoris finis, etſi auctore non memorato.

Areus. Nihil obſtat quo mi-

virtutem orationis. Excludunt a rhetorice malos et illi, qui scientiam civilium officiorum eam putaverunt, si scientiam virtutem judicant: sed anguste, intraque civiles quaestiones, coërcent. Albutius, non obscurus professor atque auctor, *scientiam bene dicendi* esse consentit: sed exceptionibus peccat, adjiciendo, *circa civiles quaestiones*, et *credibiliter.* quarum jam utrique responsum est.

fere error. Regius, si receptam conjiciendo assecutus est, multam meretur laudem; sed adsunt vindices Goth. Bodl. Alm. Turic. praeter eos, qui silentur.

nus hic sit Stoicus philosophus, Alexandrinus, cui Alexandriam condonavit Caesar Octavianus (vid. Plut. in Antonio p. 953 A.). Solet a quibusdam scribi *Arius*, cum Graecum nomen sit Ἄρειος. De hoc vide Fabr. Bibl. Gr. Harl. Vol. 3. p. 540 ubi citatis adde Suidam in v. Θέων, primo ejus nom. De eo multa Meibomius in Maecenate c. 18 (citante Burm.) p. 109 seq. Etsi a plurimis, qui meminerunt ejus, scriptoribus mentio nulla fit *artis rhetoricae*, quam ediderit, verisimile tamen, suae familiae claros philosophos etiam hoc scriptionis genere aemulatum, cum praesertim Qu. eum protinus subjiciat Cleanthi et Chrysippo. cf. nostr. 3, 1, 16.

Albutius, C. Silus, Novariensis, aevi Augustei rhetor de quo vide Senec. Rh. Contr. 3 praef. p. Bip. 197 seqq. item Sueton. de Rhett. 6.

auctor, quatenus scribendo docet opponitur *professori*, qui declamando. Et sic pro *scriptore* est passim apud veteres, hujus maxime aevi, sed plerumque remanente aliquo originis vestigio, ut sit, quem *fontem* solemus dicere, in historia maxime aliisque disciplinis. vid. Drakenb. ad Liv. 8, 30, 9. Sic Plinius major vocat *auctores* unde sua hausit. Malit tamen fortasse aliquis *actor* pro *auct.* ut Cic. Brut. c. 89 „*Moloni* — et *actori* „summo causarum et *magistro*" pro quo hic *professor.* Sic 2, 12, 12 *actores* (sine additamento) opponuntur *praeceptoribus.* Et hoc praefero.

exceptionibus, „anguste coërcendo" definitionem, ut modo dicebat.

Probabilis et illi voluntatis, qui *recte ſentire* 37
et dicere, rhetorices putaverunt. Hi ſunt fere fines maxime illuſtres, et de quibus praecipue diſputatur. Nam omnes quidem perſequi, nec attinet, nec poſſum: cum pravum quoddam (ut arbitror) ſtudium circa ſcriptores Artium extiterit, nihil eisdem verbis, quae prior aliquis occupaſſet, finiendi: quae ambitio procul aberit a me. Dicam enim 38
non utique quae invenero, ſed quae placebunt: ſicut hoc, *rhetoricen eſſe bene dicendi ſcientiam:* cum, reperto quod eſt optimum, qui quaerit aliud, pejus velit. His approbatis, ſimul manifeſtum eſt illud quoque, quem finem, vel quid ſummum et ultimum habeat rhetorice, quod τέλος dicitur, ad quod omnis ars tendit. nam ſi eſt ipſa bene dicendi ſcientia; finis ejus et ſummum eſt bene dicere.

186 XVI. Sequitur quaeſtio, *An utilis rhetorice?* Nam quidam vehementer in eam invehi ſolent: et, quod ſit indigniſſimum, in accuſationem orationis utuntur orandi viri-

Probabilis — voluntatis, h. e. virtuti et probitati favere ſunt putandi.

ambitio. vide ad 1, 2, 22. *Ambitioſum*, veteri ſenſu, fuiſſet aliorum, et quidem clarorum, ſcriptorum verbis ipſis uti et ſic eos demereri; cum nunc nonniſi *gloriae* ſtudium ſignificetur, quae tum maxime contingit, ſi primus tua dixiſſe videaris.

quem finem. Ipſe Qu. parum cavit obſcuritatem, dum ὅρον pariter et τέλος reddit *finem*.

orandi viribus. Aliquid ſimile vidimus in *Ruſſavio* (ſive *Ruſum* mavis) literarum et artium obtrectatore. Cic. de Or. 1, 11 „Plato — in oratoribus irridendis ipſe — orator ſummus.“

bus: *Eloquentiam esse, quae poenis eripiat scelestos; cujus fraude damnentur interim boni; consilia ducantur in pejus; nec seditiones modo turbaeque populares, sed bella etiam inexpiabilia excitentur; cujus denique tum maximus sit usus, cum pro falsis contra veritatem valet.* Nam et Socrati objiciunt comici, *docere eum, quomodo pejorem causam meliorem faciat:* et, contra, Tisiam et Gorgiam similia,

inexpiabilia. Guelf. et Turic. *inexpugnabilia* cum plerisque Codd. et edd. vett. omnibus praeter Ald. qui dat *inextinguibilia*, nullo auctore. Verissima recepta, quam vindicant Goth. (cum Voss. 2. profecto, constante socio) et Vallensis, ut refert Badius, recte laudans, in textuque ponens, quem meorum primus imitatur Cervicornus (1521). Est *inexpiabile bellum* id ipsum quod vult Ald. praepostero suo *inexting.* Sic usurpant Cic. Har. resp. c. 2. Liv. 4, 35, 8. 33, 13, 8. 33, 47, 9. Flor. 4, 4, 1. neque dubito quin recte Burmannus (in Add. ad Qu.) reponat apud Tac. Ann. 3, 73, 1. pro *inexplicabili.* *maximus.* Sic Guelf. cum omnibus prope Codd. et edd. vett. Nec video cur Burm., cum eoque Gesn., maluerint *maxime*, recentiorum scripturam. Turic. siletur.

inexpiabilia. vid. not. Crit.

cujus — valet. Talia fere exprobrat rhetoricae Socrates in Gorgia Platonis p. 480 E. 481 A. B. apud Bip. Vol. 4, 74. 75. quae sic concludit: ἐπεὶ τῷ γε μὴ μέλλοντι ἀδικεῖν οὐ μεγάλη τίς μοι δοκεῖ ἡ χρεία αὐτῆς εἶναι, εἰ δὴ καὶ ἔστι τις χρεία.

comici. Nota Aristophanis prosopopoeïa τοῦ δικαίου (qui et κρείττων) καὶ ἀδίκου (qui et ἥττων) λόγου. Nubb. v. 882 — 1104 ap. Brunk. Neque unus Aristophanes Socratem insectabatur, sed et alii comici, velut Amipsias et Eupolis. Seneca de vit. beat. c. 27 ipsum facit dicentem: „Tota illa mimicorum poëtarum manus in me „venenatos sales suos effudit." Diog. Laert. 2, 20 Ἀριστοφάνης αὐτὸν κωμῳδεῖ ὡς τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιοῦντα. vid. et Nubb. Arist. v. 98. 99. it. 112 — 118. De hac autem jactantia Protagorica vid. Aristot. Rhett. 2, 24 extr. Cic. Brut. c. 8 init. Gell. 5, 3 extr.

faciat. Subjectum est *aliquis.* cf. ad 2, 15, 12 *velit.*

Tisiam — Plato. Τισίας τε Γοργίας τε — καὶ σμικρὰ μεγά-

dicit, polliceri, Plato. Et his adjiciunt ex- 4
empla Graecorum Romanorumque, et enumerant, qui, perniciosa, non singulis tantum, sed rebus etiam publicis, usi eloquentia, turbaverint civitatium status, vel everterint: eoque et Lacedaemoniorum civitate expulsam; et Athenis quoque, ubi actor movere affectus vetabatur, velut recisam orandi po-

civitatium. Guelf. *civitatum* et omnes quantum video libri. Burmannus videtur primus, neque monito lectore ille, inseruisse *i*, quem esse diligentiorem scribendi modum docent Vossius in Aristarch. l. 4. p. 744. et Drakenb. ad Liv. 33, 20, 11. Neque tamen tuta emendatio cum Varro ipse utramque genitivi formam defendat, de L. L. l. 7. p. Bip. 120 „*civitatum*, pa„rentium: *civitatium*, parentium."

λα, καὶ τὰ μεγάλα σμικρὰ, φαίνεσθαι ποιοῦσι διὰ ῥώμην λόγου. Phaedr. p. 267 A. Bip. Vol. 10, 564. vid. et ejusd. dial. p. 273 A. B.C. Bip. 367. 7.

perniciosa — eloquentia. Eo nomine Gracchos accusat Scaevola apud Cic. de Or. 1, 9 extr., indicante Turnebo. Vide auctorem Dial. de Oratt. c. 37. usque ad finem libri.

civitatium. vid. not. Crit.

Lacedaem. — expulsam. Plut. Apophthegm. Lac. p. 226 D. (ὁ Λυκοῦργος) ἁπάντων τῶν περισσῶν ξενηλασίαν ἐποιήσατο. διὸ οὔτε ἔμπορος οὔτε σοφιστὴς — εἰσῄει. εἰς τὴν Σπάρτην. Quibus gemina leges in ejusdem Lycurgo Vol. 1. p. 44 E. F. Id. Lycurg. p. 52 D. Πλειστώναξ ὁ Παυσανίου, ῥήτορος Ἀθηναίου. τοὺς Λακεδαιμονίους ἀμαθεῖς ἀποκαλοῦντος, Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις· μόνοι γὰρ Ἑλλήνων ἄμμες οὐδὲν κακὸν μεμαθήκαμεν παρ᾽ ὑμῶν. Quod responsum extat Lac. apophth. 2, 231 D. sed et oscitanter repetitum, Antalcidaeque tributum 2, 217 D. quae res profecto non minuit illam νοθείας suspicionem. Athenaeus Deipn. p. 611 A. εἰκότως — πολλαὶ τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ἡ Λακεδαιμονίων — οὐ προσίενται — ῥητορικήν. cf. Sext. Emp. p. 293. Auct. Dialogi de Oratt. c. 40 „Quem — oratorem *La*„*cedaemonium*, quem Cretensem „accipimus? quarum civitatum „severissima disciplina, et seve„rissimae leges traduntur." cf. Cic. Brut. c. 13.

ubi — vetabatur. Aliquoties hoc ingerit Qu., non licuisse Athenis affectus movere ut 6, 1, 7 et 10, 1, 107. et adeo

5 testatem. Quo quidem modo nec duces erunt 157 utiles, nec magistratus, nec medicina, nec ipsa denique sapientia. Nam et dux Flaminius, et Gracchi, Saturnini, Glauciae, magistratus;

Glauciae magistratus. Goth. post hanc vocem inserit *egere,* pro quo Alm. et Turic. habent *gere,* unde Burmannus conjiciendo effecit *gessere.* Et est sane quod haereas in locutione, qua certus homo dicitur *magistratus,* cum fere dignitas intelligatur, non homo. Sunt tamen loca, ubi aliam significationem vix agnoscas, ut Cic. in Verr. 3, 82 „Secuti sunt avariores magistratus" ea enim avaritia est hominis gerentis magistratum, non dignitatis, quomodo tum recte intelligitur cum v. c. tribuni plebis dicuntur „imperiosi magistratus." Sic et Liv. 23, 10, 5 „Egressus —

Athenaeus Deipn. p. 590 E. narrans, post illam Hyperideam Phrynes defensionem (cf. ad 2, 15, 9) γραφῆναι — ψήφισμα, μηδένα οἰκτίζεσθαι τῶν λεγόντων ὑπέρ τινος. Sed neuter caruisse videtur errore. Quintilianum in primis miror, et prope subirascor, legem in Areopago solo sanctam nimis secure ad cetera transtulisse tribunalia. Quo igitur animo legebat Lysiacas miserationes, veluti p. Reiskii 695 seq. 709 seqq. et istam patris, fratrum, affinium, liberorum denique commendationem ab Aeschine, summo cum affectu, peroratam p. Reisk. 342 seqq. ut tot alia taceam loca ubi τῶν τὰ παιδία παριστάμενων fit mentio, judicesque a miserationis praestigiis cavere sibi jubentur. Quae omnia ante Hyperidis istum epilogum facta caussari, neque verum est et nugatorium. Ab Areopago autem allectus proscriptos fuisse, constat inter scriptores, quorum citasse testes Aristotelem Rhet. 1, 1, 5. et Lycurgum contra Leocratem p. Reisk. 144 sufficiet, cum praesertim hic simul doceat in ceteris tribunalibus nihil tale fuisse vetitum; quanquam de ea solum agunt interdicti parte, qua non licebat ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, quod tamen solet cum τῷ φροιμιάζεσθαι καὶ οἰκτίζεσθαι conjungi. Hancce περιττολογίαν ab ipso praecone fuisse vetitam cum nostro (6, 1, 7) refert Lucianus de Gymnas. Vol. 7 (Bip.) p. 174. Quintiliani errorem notat Meursius de Areopago in Thes. Gronov. Vol. 5. p. 2094. Sed apertius redarguit Wernsdorfius loco modo (2, 15, 9) citato, qui ipsa Athenaei narratione efficit, in Areopago oratam fuisse caussam Phrynes, si forte pro renovato hoc decreto Athenaeus male acceperit tunc demum factum.

magistratus. vid. not. Crit.

et in medicis venena, et in iis, qui philosophorum nomine male utuntur, gravissima nonnunquam flagitia deprehensa sunt. Cibos 6 aspernemur; attulerunt saepe valetudinis causas: nunquam tecta subeamus; super habitantes aliquando procumbunt: non fabricetur militi gladius; potest uti eodem ferro latro.

„magistratus consedit." Salva autem hac locutione, concinnior oratio, si nil post nomina ista: „*Glauciae*" subjicitur, cum ne ad: „*Flaminius*" quidem; sed intelligendum utrobique *fuit*, *fuerunt*.

medicis. Sic Codd. quantum video omnes, quare nec ausus sum solicitare quidquam; ceterum mire favens vett. edd. plerarumque scripturae *medicinis*, quae et est Jens. (tac. Gesn.). Tarvis. non accedit (cf. 2, 5, 16. not. Crit.) neque Veneta. Sed dant *medicinis*, praeter Burmanno recensitas, Rusc. Bad. Cerv. Et magnopere, ni fallor, claudicat recepta. Quae enim est concinnitas: in *ipsis* philosophis (quos mira quaedam putabas virtutis exempla) deprehenduntur flagitia; venena autem in *manibus* (opinor) medicorum; nam „in *ipsis*," eodem, quo in philosophis flagitia, sensu, dici nequit. Longe melius autem *philosophos* (vivas quasi virtutes) oppones *medicinis* (salutis et vitae instrumentis). Est tamen quod consensum fortasse cohibeat. *Medicinae* (plurali maxime numero) pro *remediis*, *medicamentis*, hodierno nimis sensu dici videntur. Cic. de Or. 2, 83 „His quatuor caussis totidem *medicinae* opponuntur." Plin. H. N. 28, 1. „(Animalia) profuere *medicinas* reperiendo „— et praebendo." Id. 25, 6. p. Bip. 153. „*medicinas* — „mala habent." et sic passim apud hunc scriptorem; sed video, quid objici possit.

Flam. — *Glauciae*. Flaminius notae vecordiae dux ad lacum Trasimenum contra Hannibalem re male gesta periit. Liv. 22, 3 — 7. Gracchorum res apud Freinshemium ex auctoribus congestae legi possunt cum fructu libb. 58. 59. 60. 61. L. Appuleji Saturnini trib. pleb. et C. Servilii Glauciae praetoris ibid. l. 69. et tanguntur fuse a Cicerone pro Rabirio perduelli.

medicis. vid. not. Crit.

valetudinis. Sic, nullo additamento, in sensum deteriorem abiit vox jam apud ipsum Ciceronem, magis etiam apud posteriores. vid. Drakenb. ad Epitom. l. 13. Liv. cf. de *opinione* ad 2, 12, 5.

Quis nefcit ignes, aquas, fine quibus nulla fit vita; et (ne terrenis immorer) Solem Lunamque, praecipua fiderum, aliquando etiam no-
7 cere? Num igitur negabitur deformem Pyrrhi pacem caecus ille Appius dicendi viribus diremiffe? aut non divina M. Tullii eloquentia et contra leges Agrarias popularis fuit, et Catilinae fregit audaciam et fupplicationes, qui maximus honor victoribus bello ducibus
8 datur, in toga meruit? Nonne perterritos militum animos frequenter a metu revocat oratio et, tot pugnandi pericula ineuntibus, laudem vita potiorem effe perfuadet? Neque vero me Lacedaemonii atque Athenienfes magis moverint, quam populus Romanus, apud quem fumma femper oratoribus dignitas fuit.
9 Equidem nec urbium conditores reor aliter effecturos fuiffe, ut vaga illa multitudo coiret in populos, nifi docta voce commota: nec legum repertores fine fumma vi orandi con-

Neque — atque. Goth. (tac. Gefn.) *nec — aut*, cum Jenf. (itid. tac.) et plerisque vett. edd. Hoc malim prope.

Appius Caecus. vid. Freinsh. Lib. 13. c. 31. 32. 33.

Agrar. contra Rullum. Popularem *contra* legg. agrarr. orationem nonnifi fumma eloquentia efficere poteft. Bene Regius affert Plin. H. N. 7, 31. p. Bip. 35. „Te dicente „(M. Tulli) legem agrariam, „hoc eft alimenta fua, abdica„verunt tribus.“

et fupplic. hoc interpunctione non dirimendum ab antecedentibus. Pertinuerunt enim *fupplicationes* ad oppreffam conjurationem Catilinariam. cf. Cic. Pro Sulla c. 30 extr. In Pif. c. 3 init. Altera fupplicatio (vid. Ep. ad Div. 15, 5. et ad Att. 7, 1.) armato decreta fuit.

urbium conditores: cf. Cic. de Inv. 1, 2. et de Or. 1, 8 quo loco improbati et repudiati a fe libri bonas fententias videtur conservare voluiffe.

188 secutos, ut se ipsi homines ad servitutem juris astringerent. Quin ipsa vitae praecepta, 10
etiamsi natura sunt honesta, plus tamen ad formandas mentes valent, quoties pulchritudinem rerum claritas orationis illuminat. Quare, etiamsi in utramque partem valent arma facundiae, non tamen est aequum id haberi malum, quo bene uti licet. Verum 11
haec apud eos fortasse quaerantur, qui summam rhetorices ad persuadendi vim retulerunt. Si vero est *bene dicendi scientia*, quem nos finem sequimur, ut sit *orator* in primis *vir bonus*; utilem certe eam esse confitendum est. Et hercle deus ille princeps, parens re- 12
rum, fabricatorque mundi, nullo magis hominem separavit a ceteris, quae quidem mortalia essent, animalibus, quam dicendi facul-

fortasse. Guelf. et Turic. *forsitan* cum Jens. (tac. Gesn.) reliquisque edd. ante Gryph. Revocavit Obr. *ad persuadendi.* Goth. (tac. Gesn.) *ad persuadendum*, quo *summam* sit adjectivum referendum ad *vim*, male.

se ipsi. *Ipsi* jungendum est antecedenti, non sequenti, unde nullus sensus exsisteret. Minus latine dixisset *se ipsos.*

quae — essent. Observat Gesnerus, intelligi sidera, quae itidem *animalia* sint de quorundam veterum sententia, sed *immortalia*. Plato Epinomis, p. St. 982 E. δικαίως ἔμψυχα (τὰ ἄστρα) λέγομεν. (Bip. 9, 256.) Tim. St. 3, 40 B. ὅσα ἀπλανῆ τῶν ἄστρων, ζῶα θεῖα ὄντα. (Bip. 9, 323.) Arist. de Coelo 2, 12. (p. Sylb. 54) δεῖ (περὶ ἄστρων) ὡς μετεχόντων ὑπολαμβάνειν πράξεως καὶ ζωῆς. Cum tamen et haec careant sermone (nam concentus orbium coelestium huc nemo traxerit) malim interpretari de diis, qui sunt animantes et ipsi. cf. 3, 7, 6. it. 5, 10, 57. ubi *homo* eo partim demonstrari dicitur quod sit *animal*, nisi addatur, *mortale*, qualis et Porphyrii ratio in Isagoge p. Aristot. Bip. 390 (Vol. 1.) αἱ — τοῦ λογικοῦ καὶ ἀθανάτου (ζώου διαφοραὶ συστατικαὶ γί-

13 tate. Nam corpora quidem magnitudine, viribus, firmitate, patientia, velocitate praestantiora in illis mutis videmus: eadem minus egere acquisitae extrinsecus opis. Nam et ingredi citius, et pasci, et tranare aquas,
14 citra docentem, natura ipsa sciunt. Et plera- 180
que contra frigus ex suo corpore vestiuntur, et arma iis ingenita quaedam, et ex obvio fere victus: circa quae omnia multus hominibus labor est. Rationem igitur nobis praecipuam dedit, ejusque nos socios esse cum diis im-
15 mortalibus voluit. Sed ipsa ratio neque tam nos juvaret neque tam esset in nobis manifesta, nisi, quae concepissemus mente, promere etiam loquendo possemus: quod magis deesse ceteris animalibus, quam intellectum
16 et cogitationem quandam, videmus. Nam et

arma iis. Guelf. et Turic. *armis*, cum plerisque Codd. quod frustra videtur defendere Gesn. Receptae vindicem esse puto Bodl. praeter edd. vett. omnes. Ceterum malui sequi eas dando *iis*, prae *his* recentt. ut Gesn. *multus.* Ita Guelf. et Jens. Gesnerus autem Burmannum hancce scripturam ex plurimis libris afferentem perperam cepit, quasi in iisdem *multis* esse diceret, quod in Goth. inveniebat ipse et conatur defendere; sed frustra, ni fallor. Habent *multis* Tarvis. (recedens a Jenson. cf. 2, 5, 16). Stoer. Chouet. Leid. Gibs., male.

νονται) τοῦ θεοῦ. itidem Speusippi, sive Platonis ipsius, in Definitionibus St. 3, 411 A. Θεὸς ζῶον ἀθάνατον. (Bip. 11, 287.) ut et Phaedr. θεὸν ἀθάνατόν τι ζῶον p. 240 C. Bip. 10, 320. L. Seneca Epist. 58. „animalia aut *mortalia* aut „*immortalia*."

Nam corpora. cf. Plin. H. N. libri 7 prooemium.

eadem minus. Praeruptum videtur hoc ἀσύνδετον. Quare lubens hic audiam Gallaeum *eademque* tentantem. Nisi forte malis *egere* mutare in *egent*, et ante hanc sententiam interpungere; aut scribere *eaque* (resp. ad *corpora*) pro *eadem*, ut Alm. et Turic. mox (§. 14) pro *ejusque nos*, *ejusdem nos.*

moliri cubilia, et nidos texere, et educare foetus, et excludere, quin etiam reponere in hiemem alimenta, opera quaedam nobis inimitabilia (qualia ſunt cerarum et mellis) efficere, nonnullius fortaſſe rationis eſt. ſed quia carent ſermone, quae id faciunt, *muta* atque *irrationalia* vocantur. Denique ho- 17

inimitabilia. Jenſ. (tac. Geſn.) *immutabilia* cum Voſſ. 1. et edd. Tarv. Venet. quod correxit Regius. veriſſime cf. 1, 10, 7 multisque Codd. auctoribus factis, ut Guelf. Goth. et Britannicis tribus haud dubie, ac Turic.

educare — excludere. Priusne ergo *educant* quam *excludunt?* Similis tamen ratio Homerici illius: ἵνα τ' ἔτραφεν ἠδ' ἐγένοντο, de quo non male Dammius in Lexico Homerico p. 2377.

inimitabilia. vid. not. Crit.

nonnullius — rationis. Egregie hoc perſequitur Virgil. Georg. 4, 219—227. incredulus tamen iis, qui defendunt talia, quod oſtendit locus Georg. 1, 415—423.

irrationalia. Unum Cod. Turicenſem auctorem nactus repoſui ſcripturam, quae non dubito quin vera ſit. Ceteri omnes libri conſentiunt in *irrationabilia*, et ſolet Quintilianus a VV. DD. citari vindex hujus vocis, pro qua ſcripſiſſe eum hic etiam: *irrationalia*, plane mihi eſt perſuaſum. Hoc quidem uno loco uſurpaſſe barbaram vocem reperiretur, nam Declam. 325. p. (ed. Bip.) 527 „*irrationabiles* impetus" non moror. *Rationalis* (3, 6, 4. 3, 6, 53. 54. 81. 86. 5, 10, 56. cet.) et *irrationalis* (8, 6, 13. 10, 7, 11.) ceteroquin eſt apud eum. Et haec forma habet rationem, aliorumque ſcriptorum uſum, ut Cornificii, ſeu ſcript. ad Herenn. 2, 12. Neque enim adducor, ut Celſo, Senecae aliisque latinitatis auctoribus tribuam *rationabilem* et *irrationabilem*, quas voces vix Appulejo imputem. Nihil agit Borrichius Cogitationibus de lat. ling. aetatt. p. 150 „ultimas et accuratiſſimas *editiones* Quintiliani" appellando, cum ne Codd. quidem in hujusmodi quaeſtione multum proficiant. *Irrationabilis* eſt in omnibus, quantum video, Codd. et edd. 10, 7, 11. niſi quod Stoerius et Chouetus (neſcio unde) dant *irrationalis*, quos ſecutus eſt Burm. cum deſeruiſſent Leid. Gibſ. et Obr. Item 3, 5, 4 Gothanus Cod. (tac. Geſn.) pro *rationalibus* dat *rationabilibus*. Num quid tamen apud quemquam vale-

mines, quibus negata vox est, quantulum adjuvat animus ille coelestis? Quare si nihil a diis oratione melius accepimus, quid tam dignum cultu ac labore ducamus, aut in quo malimus praestare hominibus, quam quo ipsi
18 homines ceteris animalibus praestant? Eo quidem magis, quod nulla in parte plenius labor gratiam refert. Id adeo manifestum erit,

nulla — parte. Apparet nota Gesneri critica, voluisse eum dare *arte* (pro *parte*) quod inventum in Goth. ab optimis Burmanni libris defendi narrat. Sed operae non paruerunt, neque ego eum casum inutilem puto, cum recepta recte habere mihi videatur. Sunt sane boni libri Turic. Bodl. Bal. Alm. et ed. Andr. qui dant *arte*, sed solita est confusio (vid. Liv. 1, 15, 4 Drak.) in qua, ut consilium librarii versatum fuerit, non est necesse. *Pars*, cum sit quam hodie vocant *speciem*, generi subjectam, quid vetat dici: *nulla in parte* aeque ac: *nullo in genere*, in quo nemo haereat profecto. Liv. 39, 36, 4 „ne *in* „*ulla parte* crudelitas eorum cessaret." et nost. mox 17, 1 *parte* in hac. c. 18, 5 in *parte* oratoria. it. 12, 1, 16 Nec M. Tullio defuisse *in ulla parte* — voluntatem. 1, 3, 17. 1, 7, 19. 1, 10, 4. 31. 3, 6, 63. 3, 8, 14. Accipias etiam pro *nusquam*. „nulla in *arte*" angustius est coercitum, quam pro consilio scriptoris. Neque enim ceteris *artibus* solum, sed aliis quoque humanis conatibus, majorem gratiam referre ait eloquentiam. Guelf. Jens. ceterique mei omnes: *parte*.

bunt hujusmodi auctores? Videntur itaque hisce medii aevi sordibus purgandi boni scriptores, ut *rationabilis* jam nonnisi apud Cangium quaeratur cum cognato suo *raisonnable*.

praestare — praestant. „Prae„clarum mihi videtur quiddam „adeptus is, qui, qua re homi„nes bestiis praestent, ea in re „hominibus ipsis antecellat." Cic. de Inv. (non, ut Pareus indicat, *de Offic.*) 1, 4. unde contulit in lib. de Or. 1, 8.

nulla — parte. vid. not. Crit.

Id adeo. *Adeo* potestatem habet rariorem, ubi subjungitur, et fere est pro *vero;* continuationi, explicationi, inserviens, ubi plerumque praemittitur *id*, ut Cic. Verr. 4, 63 extr. pro Caecina c. 30. Sallust. Cat. c. 53 bis init. et extr. id. Jug. c. 107. vid. Tursell. de partt. p. 42. II, ubi tamen aliquot exempla aliena et pro Sallust. Jug. 110 lege 106.

ſi cogitaverimus, unde, et quousque jam provecta ſit orandi facultas. Et adhuc augeri poteſt. Nam ut omittam, defendere amicos, 19
190 regere conſiliis ſenatum, populum exercitum in quae velit ducere, quam ſit utile, conveniatque bono viro: nonne pulchrum vel hoc ipſum eſt, ex communi intellectu, verbisque, quibus utuntur omnes, tantum aſſequi laudis et gloriae, ut non loqui et orare, ſed, quod Pericli contigit, fulgurare ac tonare videaris?

unde. Eleganter anteponunt *et* Goth. Voſſ. 2. et edd. vett. quibus adde Tarv. Venet. Ruſc. Bad. Cervic. *fulgurare.* Guelf. et Turic. *fulgere* cum plerisque Codd. et Andr. quos voluiſſe *fulgerare* conjicit Burm. Sed receptam tot dant edd. etiam vett. et vindices ſunt Codd. Goth. et (haud dubie) Voſſ. 2, praeter alios qui ſilentur ut Voſſ. 3. Bern. Quanquam, ut animadvertit Burm., etiam Cic. Orat. c. 9 de eadem re *fulgere* dixit.

unde. vid. not. Crit.

Et — poteſt. Geſn., qui in hiſce, tanquam minus ad propoſitum facientibus, haeret, videtur non plane aſſecutus, quo ſenſu Qu. modo dixerit: „gratiam referre.“ Non praemia intelliguntur, ſed operis ipſius ſucceſſus. In oratione maxime elaborarunt homines, neque fruſtra operam inſumſerunt, et ne praeſentibus quidem terminis artem metiri decet. Neque obſtat quod mox de praemiis etiam loquitur, praemiſſo „*Nam*“ quod non ſemper artiſſimum nexum demonſtrat.

Pericli — tonare. „— Περι„κλέης οὑλύμπιος Ἤστραπτεν, „ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλά„δα“ Ariſtoph. Acharn, v. (Brunck.) 550. 31. Locus a ſcriptoribus utriusque linguae ſaepe et citatus et ſignificatus. cf. noſtr. 12, 10, 24. 65. Neque primus Olympii cognomen dedit Pericli Ariſtophanes, ſed vulgo jam uſurpatum ad invidiam traduxit. Vid. Plut. Pericl. p. 156. A. B, qui de cognominis origine disputat. cf. Lucian. Imagg. p. 21 Vol. 6. Bip. ibique Graevium. adde Theonem Prog. p. 77. ed. Cam. Etiam Aſpaſiam Junonem appellarunt Comici Plut. Pericl. p. 165 D.

XVII. Finis non erit, si expatiari parte in hac, et indulgere voluptati velim. Transeamus igitur ad eam quaestionem, quae sequi-
2 tur, an *rhetorice ars sit.* Quod quidem adeo ex iis, qui praecepta dicendi tradiderunt, nemo dubitavit, ut etiam ipsis librorum titulis testatum sit, scriptos eos *de arte rhetorica:* Cicero vero etiam, quae *rhetorice* vocetur, esse *artificiosam eloquentiam* dicat. Quod non oratores tantum vindicarunt, ut studiis aliquid suis praestitisse videantur: sed cum his Philosophi, et Stoici et Peripatetici plerique,
5 consentiunt. Ac me dubitasse confiteor, an

vindicarunt. Guelf. *judicarunt.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *judicaverunt.* cum tot. edd. quarum aliquot et *indicaverunt.* Recepta sola vera, si ne ullus quidem addicat Cod. Quam frequens τῶν *vindic.* et *judic.* confusio, et res ipsa docet et exempla ostendunt apud Drakenb. Liv. 39, 47, 2. Tuentur *vindicandi* vocabulum Voss. 1. 3. (dantes: *vindicant*) cum aliis, qui silentur. Voss. 2 facit cum suo Goth. Possit aliquis praeoptare rationem Voss. 1. 3., praesens ostendentium, ob id quod sequitur: *videantur* et *consentiunt.* Sed non est consilium neque effectus *vindicandi,* verum tu ita intellige: „Si soli oratores hoc vindicassent, possent videri suis studiis in„dulsisse iisque honorem quaesisse.“ Cave *suis studiis* ablativum accipias. *Praestare alicui aliquid* est *gratificari.* Sic Plin. Paneg. 48, 2. Suet. Tit. c. 8 *nihil cuiquam praestitisse.* Perfectum autem praesente melius h. l. quia *oratores* isti intelliguntur talia sermone familiari defendisse, cum eorum de arte non multi extent libri; *Philosophi* autem in scriptis *consentientes* etiamnum leguntur. Praesente (*vindicant*) usus esset fortasse, si pro *oratoribus* scripsisset *rhetores.* *Ac.* Ita Guelf., ut correxit Regius. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *At* cum Voss. 2. et edd. Tarv. et Ven.

Cicero. „(Civilis rationis) „pars est *artificiosa eloquentia,* „quam rhetoricam vocant.“ de inv. 1, 5.

vindicarunt. vid. not. Crit. *dubitasse — an.* Recedit a frequentissimo usu τοῦ *dubitare — an.* Vergit enim h. l.

191 hanc partem quaestionis tractandam putarem.
nam quis est adeo, non ab eruditione modo,
sed a sensu remotus hominis, ut fabricandi
quidem, et texendi, et e luto vasa ducendi
artem putet; *rhetoricen* autem, maximum ac
pulcherrimum (ut supra diximus) opus, in
tam sublime fastigium existimet *sine arte* ve-
nisse? Equidem illos, qui contra disputa- 4
runt, non tam sensisse quod dicerent, quam
exercere ingenia materiae difficultate credo
voluisse: sicut Polycratem, cum Busirim lau-

e luto — ducendi. Guelf. omittit *e*, cum Voss. 1. et Goth. Utraque forma, sine praep. et cum ea, legitur apud scriptores, ut Virg. 6, 849 nobilissimo loco „ducent *de* marmore vultus" ubi *de* est pro *e*. Plin. H. N. 33, 45. p. Bip. 208 „laminas „duci — ex optimo (argento)." L. Seneca Epist. 65. p. 192. „(Aes) — ex quo (statua) *duceretur*." Sed noster 10, 5, 9 „*eadem cera* — aliae formae duci solent." Virg. Aen. 7, 634 „ocreas ducunt *argento*." Claudian. de Cons. Mallii Theod. 138 „ductos — mores *meliore metallo*." Apparet his ipsis exemplis sensus *ducendi*, quod est pro *fingendo* ut Lexica docent. Origo locutionis profecto in materia molli ut cera, luto. vid. Casaub. ad Pers. p. 381. Sic noster 10, 3, 17 „opus *ducere*" et Horat. Sat. 1, 10, 43. 44 „epos — Varius „*ducit*."

in negationem dubitatio. cf. ad 1, 5, 46.

e luto — ducendi. vid. not. Crit.

ut supra. Proximo capite, ut putat Gesn., et recte videtur ille.

Polycratem. Laudem Busiridis ab hoc conscriptam, ejusdem argumenti declamatione opponenda castigavit Isocrates, qui et orationis in Socratem meminit (Busir. init.), sed ita ut diligentioribus appareat, eam non fuisse Anyto scriptam, sed declamationem post obitum Socratis compositam. vid. Diog. Laertium 2, 39 et Henr. Valesii Emendationes p. 159. ed. Burm. Pro oratione serio scripta accepit Themistius Orat. 23. et videtur Ael. Var. hist. 11, 10. cf. nostr. 3, 1, 11. Famelicus hic sophistes (vid. Isocr. Bus. init.) spurcissimum librum Philaenidi supposuit, argumento Aeschrione Iambographo apud Athenaeum p. 335 C. D. Significat falsarium et Dioscorides epigrammate Brunck. Anal.

daret, et Clytaemnestram: quanquam is, quod his dissimile non esset, composuisse orationem, quae est habita contra Socratem, dicitur.
5 Quidam naturalem esse rhetoricen volunt, et tamen adjuvari exercitatione non diffitentur: ut in libris Ciceronis de Oratore dicit Antonius, *observationem* quandam esse, *non artem*.
6 Quod non ideo, ut pro vero accipiamus, est positum; sed ut Antonii persona servetur;

est positum. Jens. (tac. Gesn.) *esse positum* cum Tarvis. Ven., male.

Vol. I. p. 500 „Difficultatem „materiae" id maxime demonstrat quod Busiridis elogium videtur usurpatum fuisse, ut „*illaudatus*" appellaretur, sicut Virgilio Georg. 3, 5. quem etiam respexisse ad haec laudandi mali hominis conamina putat Hieron. Wolfius in Graeco scripti Isocratei argumento. Polycrati huic laudationes cessisse non videntur, quem notat Aristoteles Rhett. 2, 24; 3. 6. Dionys. Hal. in Isaeo p. 111 extr. Πολυκράτης — *κενὸς μὲν ἐν τοῖς ἀληθινοῖς, ψυχρὸς δὲ καὶ φορτικὸς ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ἄχαρις δὲ ἐν τοῖς χαριεντισμοῦ δεομένοις ἐστί.* vid. et Demetr. de Elocut. §. 120. qui videtur mentionem facere illius *pro Clytaemnestra* orationis, quam ceteroqui praeter Quintilianum qui memoraret inveni neminem.

esset. Non displicet h. l. Francius conjectans *est* cf. not. Crit. ad 1, 8, 5. cum libri omnes tueantur receptam. Ratio conjunctivi imperf. non magnopere apparet nisi forte intelligas: „si verum esset." Fortasse tum maxime feras, si retuleris ad *composuisse*, tanquam dictum pro: *erat*, sed in oratione obliqua. „Quanquam" autem eo dicitur, quod, si Polycr. scripsit eam orationem, non exercendi solum ingenii caussa, sed serio, malam caussam egit.

Cic. de Or. l. 1. c. 20. l. 2, c. 7. 8. *Observationis* tamen vocabulum apud Cic. h. l. non invenias; et solet *observationem* fere jungere cum *arte* ut de Divin. 2, 71. Brut. 8 extr. non vicissim sibi opponere utramque, ut hic memoriter refert Qu. Quanquam Ernestus in Clave haec ipsa Quintiliani verba ponit, tanquam invenienda de Or. 1, 20 ut et Lexica.

qui dissimulator artis fuit. Hanc autem opinionem habuisse Lysias videtur: cujus sententiae talis defensio est, quod indocti, et barbari, et servi, pro se cum loquuntur, aliquid dicant *simile principio*, *narrent*, *probent*, *refutent*, et (quod vim habeat epilogi) *deprecentur*. Deinde adjiciunt illas verborum 7
cavillationes, *Nihil quod ex arte fiat, ante artem fuisse*: atqui dixisse homines pro se, et in alios semper: doctores artis, sero jam, et circa Tisiam et Coraca primum, repertos. ora-

sero jam. Potest supervacuum videri *jam*, quare omittitur in quibusdam edd., Cod. quidem nullo. Omittentes secure imitatus Capper. Cum Cicero *nunc sero*, Tacitus *jam sero* dicere reperiantur, quidni *sero jam* feramus, quod ipsum legere me non memini, sed fortasse etiam saepe legitur. Inest fortasse irrisio, cum *sero* sit saepissime et paene plerumque pro: *nimis sero*. cf. 3, 5, 3. Doctores enim *sero veniunt*, cum opus, quod docturi sunt, jam est effectum.

Hanc — Lysias videtur. Fateor haerere me in loco, de quo nemo quidquam. Necopinato injicitur mentio Lysiae, quam magis ferrem, si conjunctione *etiam* induceretur, non *autem*. Et male me habet quod post „*cujus*" (quod facile referebatur ad *opinionem*) ingeritur „*sententiae*," quasi nullum substantivum praecesserit. Neque inveni, qui praeter Qu. referret, Lysiam eloquentiae artem negasse, nisi forte Cicero id videtur dicere Brut. c. 12 „Nam Lysiam — orationes — „scribere — coepisse, *artem* „removisse." Sed potest aliter accipi iste locus. Si abessent verba, in quibus versamur, commode retuleris „*cujus sen*„*tentiae*" ad dictum illud Antonii ap. Cic. (§. 5).

quod — dicant. Attende scriptorem alienas argumentationes referentem (vid. ad 1, 2, 2.), ne forte tirones *quod*, etiam extra obliquam orationem, conjunctivo jungere adsuescant. Neque necesse erat *loquantur* etiam dici, quanquam vel hoc potuisse ferri existimo.

sero jam — Coraca. De hisce, patria Siculis vid. Cic. Brut. 12 et aliis multis locis, ut et nostrum 3, 1, 8. vid. not. Crit.

tionem igitur ante artem fuiſſe, eoque artem
8 non eſſe. Nos porro, quando coeperit hujus
rei doctrina, non laboramus: quanquam apud
Homerum, et praeceptorem Phoenicem tum
agendi, tum etiam loquendi, et oratores plu- 192
res, et omne in tribus ducibus orationis genus,
et certamina quoque propoſita eloquentiae

laboramus. Ita (omiſſo, quod eſt in edd. ut et Geſn., *exquirere*) Guelf. et Turic. cum Codd., quantum video, omnibus, praeter Bern. qui tamen ſolet Guelf. plerumque referre. Ald., quoque omiſit cum quibusdam, quos eſt imitatus Obr. Eſt autem ſine inf. longe elegantius. *loquendi.* Goth. (tac. Geſn.) *eloquendi* cum Voſſ. 2., male. *ducibus orationis.* Guelf. hiſce duobus vocabulis inſerit iſta: *judiciale, demonſtrativum, deliberativum,* ſolus quantum video. Falſo ille qua orationis qua ſententiae nomine. vid. not. exeg. Eundem tamen errorem Capper. erravit, licet ſaniora docentem exhiberet Camerarium. Etiam in *ducibus* deſignandis fallitur, cum Gedoyno: Phoenicem, Neſtorem, Ulyſſem appellans.

Phoenicem. cf. 2, 3, 12. Scriptor vitae Homericae itidem ex hoc loco docet Homerum *παριστάντα, ὅτι τέχνη ἐστὶν ἡ ῥητορική.* p. 237 in Erneſti Homero Vol. 5.

omne — ducibus. Gell. 7, 14. „Ea ipſa genera dicendi" (*ἁδρὸν* uber, *ἰσχνὸν* gracile, *μέσον* mediocre) „jam antiquitus tradita ab Homero ſunt „tria in tribus; magnificum in „Ulyxe et ubertum, ſubtile in „Menelao et cohibitum, mixtum moderatumque in Neſtore." Vide et Voſſium in Or. Inſtit. l. 6. c. 1. p. 427. et Clarkium ad Iliad. 3, 213 qui plurium ſcriptorum locis docent, inter veteres conveniſſe de hac Homericorum oratorum proprietate. Et in primis cf. noſtr. 12, 10, 63. 64. De tribus illis dicendi generibus copioſe Cicero Orat. c. 23 — 28. item auctor libelli de vita Homeri p. Galei 514 ſeq. quem eadem ducum Homericorum exempla afferentem obſcurius deſignat Clarkius ex Galei et Barneſii ſententia: Dionyſium Hal. *περὶ τῆς Ὁμήρου ποιήσεως.* Eſt locus Gal. p. 377 ſeq. et Homer. Ern. Vol. 5. p. 258. Superior locus ap. Ern. p. 180 ſeq.

certamina — juvenes. Iliad. 15, 284 — *ὁπότε κοῦροι ἐρίσσειαν περὶ μύθων.*

inter juvenes, invenimus: quin in caelatura
clypei Achillis et lites sunt et actores. Illud 9
admonere satis est, *omnia, quae ars consummaverit, a natura initia duxisse.* Aut tollatur *medicina*, quae ex observatione salubrium,
atque his contrariorum, reperta est, et, ut
quibusdam placet, tota constat experimentis.
nam et vulnus deligavit aliquis antequam
haec ars esset: et febrem quiete et abstinentia,
non quia rationem videbat, sed quia id valetudo ipsa coëgerat, mitigavit. Nec *fabrica* 10
sit ars; casas enim primi illi sine arte fecerunt: nec *musica;* cantatur ac saltatur per
omnes gentes aliquo modo. Ita, si *rhetorice*

quin in caelatura. Guelf. et Turic. *in* omittunt cum plerisque Codd. Utrum Goth. habeat praep. necne non memini; Gesn. quidem nil monuit. Sed vereor ut assit. Britannici Codd. habent eam, si diligens est Gibsoni silentium. Si Aldi est conjectura *in* hoc interpositum, verissima est illa. *Illud adm.* Guelf. inserit *enim* cum Turic. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) et Codd. plerisque, edd. autem ante Gryph. (1544) meis omnibus. Neque alienum est, modo referas ad *laboramus*, transiliendo parenthesin „*quanquam — actores.*" Silentur Codd. Bal. Voss. 1. Bern. *consummaverit.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *consumarit* cum multis edd. bene.

in caelatura. Iliad. 18, 497 — 508.

experimentis. Apponam lectu jucundam Gesneri notam: „Poterat adjicere Fabius, si declamare animus illi fuisset, ne „hominum quidem esse experi„menta omnia, sed ex parte „etiam animalium. Sumamus „summa illa praesidia medico„rum: venae sectionem hippo„potamus monstravit Plin. H. „N. 8, 26. S. 40. p. Bip. 95. „vomitione canes, clystere ibes „Aegyptiae prius quam homo „usae Cic. de nat. Deor. 2, 50. „ubi plures id genus medici„nas commemorat: copiosissi„mus est Plinius 8, 27 (Bip. „c. 41. p. 94. 95.)."

valetudo. cf. 2, 16, 6. it. huj. c. §. 25.

vocari debet ſermo quicunque, fuiſſe eam,
11 antequam eſſet ars, confitebor; ſi vero non, quisquis loquitur, orator eſt et tum non tanquam oratores loquebantur, neceſſe eſt, oratorem factum arte, nec ante artem fuiſſe, fateantur. Quo illud quoque excluditur, quod dicunt, non eſſe artis id, quod faciat, qui non didicerit: dicere autem homines et qui
12 non didicerint. Ad cujus rei confirmationem afferunt, Demaden, remigem, et Aeſchinem, hypocriten, oratores fuiſſe. Falſo: nam neque orator eſſe, qui non didicit, poteſt: et hos ſero potius, quam nunquam, didiciſſe quis dixerit: quanquam Aeſchines ab initio ſit verſatus in literis, quas pater ejus etiam docebat;

didicerint. Ita Guelf. et Jenſ. (tac. Geſn.) cum edd. ante Gryph. omnibus, latinitate et logica jubentibus. Ceteri *didicerunt.* Illud levius, quod Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum Codd. aliquot et edd. ante Gryph. modo pro ſing. dant pluralem. Elegantior eſt ſing., quem tuetur Guelf. Turic. *id quod faciant et didicerint*, omiſſis his: *d. a. h. e. q. n. d.* cum Alm.
Demaden. Sic Guelf. rectius quam *Demadem.*

Demaden — Aeſchinem. De illo conſule Sext. Emp. p. 291. (Δημάδης) κωπηλάτης — ὢν ὁμολογεῖται ἄριστος γεγονέναι ῥήτωρ — τοίνυν οὐκ ἔστι τέχνη ἡ ῥητορική. vid. et Fabric. Harl. 2. p. 868. De hoc Demoſth. pro Cor. p. Reisk. 314 μισθώσας σαυτὸν τοῖς βαρυστόνοις — ἐκείνοις ὑποκριταῖς κ. τ. λ. p. 329 ἡνίκ' ἂν εἰπεῖν τι κατὰ τούτων δέοι ἐν τούτοις λαμπροφωνότατος, μνημονικώτατος, ὑποκριτὴς ἄριστος κ. τ. λ. p. 307 αὐτοτραγικοπίθηκος (ex Reiskii conjectura, quam tamen non praeſto) ἀρουραῖος Οἰνόμαος.

quanquam — ſit — potuerit. Conjunctivum ſtructum cum *quanquam* attende et cf. ad Prooem. 18.

literis — pater. Etiam hanc ejus conditionem multis conviciis proſcindit Demoſthenes. p. 270 ὡς ὁ πατήρ σου, Τρόμης, ἐδούλευε παρ' Ἐλπίᾳ — διδάσκοντι γράμματα. — δύο συλλαβὰς προσθεὶς τὸν — πατέρα, ἀντὶ Τρόμητος, ἐποίησεν Ἀτρό-

193 Demaden neque non didicisse certum sit, et continua dicendi exercitatio potuerit tantum, quantuscunque postea fuit, fecisse. nam id 15 potentissimum discendi genus est. Sed et praestantiorem, si didicisset, futurum fuisse dicere licet. Neque enim orationes scribere est ausus; ut eum multum valuisse in dicendo sciamus. Aristoteles, ut solet, quaerendi 14 gratia, quaedam subtilitatis suae argumenta excogitavit in Gryllo: sed idem et *de arte rhetorica* tres libros scripsit, et in eorum

licet. Goth. et Jens. cum edd. ante Gryph. omnibus *licebit*, quod longe magis placet. Etiam *adhuc* post *et* inserendo consentiunt Goth. et Voss. 2. Pro *et* dant *adhuc* edd. ante Gryph. praeter Ald. Ne hoc quidem contra usum Quintiliani. cf. 1, 5, 22 not. exeg. *et* tamen simul retinendum.

μητον. p. 313 *παῖς — ὢν μετὰ πολλῆς ἐνδείας ἐτράφης ἅμα τῷ πατρὶ πρὸς τῷ διδασκαλείῳ προσεδρεύων, τὸ μέλαν τρίβων καὶ τὰ βάθρα σπογγίζων καὶ τὸ παιδαγωγεῖον κορῶν, οἰκέτου τάξιν, οὐκ ἐλευθέρου παιδὸς, ἔχων.*

quantuscunque. Inest *μείωσις* ut 4, 2, 81 et 6, 2, 36 ubi de se idem usurpat vocabulum.

scribere. Cic. Brut. c. 9 „is, „cujus nulla extant scripta," „Demades." nostr. 12, 10, 49 „clarissimos quosdam nihil po- „steritati — reliquisse, ut — „Demaden." Utrum ei tribuenda sit oratio *ὑπὲρ τῆς δωδεκαετίας* adi, sis, disputantem Hauptmannum in Reiskii Oratt. Gr. V. 4. p. 258 seqq.

ut — sciamus. Non est quod haereas in *ut*, modo accipias pro *quanquam*. Tum demum sibi constat praesens *sciamus*, post perfectum *est ausus*. Rem ipsam testantur Diod. Sicul. 17, 15 *τῇ τοῦ λόγου δεινότητι πάντα κατεργασάμενος*, et Plut. in vit. Demosth. p. 850 C. *τόν γε Δημάδην πάντες ὡμολόγουν τῇ φύσει χρώμενον ἀνίκητον εἶναι καὶ παραφέρειν αὐτὸν σχεδιάζοντα τὰς τοῦ Δημοσθένους σκέψεις καὶ παρασκευάς.*

Gryllo. Opus intercidit. Gryllus filius fuit Xenophontis qui ad Mantineam occubuit. Ejus nomen videtur mutuatus Aristoteles, qui apud Diog. Laert. 2, 55 narrat plurimas laudationes esse conscriptas in Gryllum, etiam patris demerendi causa. Aristotelis librum recenset Diog. Laert. 5, 22 *περὶ ῥητορικῆς Γρύλλον.*

primo non artem ſolum eam fatetur, ſed ei particulam civilitatis, ſicut dialectices, aſſignat.
15 Multa Critolaus contra, multa Rhodius Athenodorus. Agnon quidem detraxit ſibi inſcriptione ipſa fidem, qua rhetorices accuſatio- 194
nem profeſſus eſt. Nam de Epicuro, qui

particulam. Jenſ. (tac. Geſn.) *portiunculam* cum Tarv. Ven. Raſc. Bad. praeter Burm. memoratas. *dialectices.* Hoc ſcripſi de conjectura Turnebi, ſive ejus, cui veriſſimam emendationem ſublegit perſonatus iſte interpres. Libri quidem omnes *dialecticis*, ſed hoc ferri non poſſe, cum ſenſus invertatur eo plane, docet Ariſtotelis locus in not. exeg. Capper. ſolus in textu poſuit neceſſariam correctionem.

artem — dialectices. Rhet. 1, 2, 1. Poſita rhetorices definitione (cf. noſtr. 2, 15, 3) in qua quidem *artis* nomen non eſt, ſubjicit: *τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον.* item eod. cap. §. 7 *ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικήν. — ἐστὶ γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα.*

Critolaus. cf. 2, 15, 23. De hujus argumentatione contra Rhetoricen vid. Sext. Emp. p. 291. 92.

Athenodorus — Agnon. De his nihil certi. Quem Porphyrius citat ſcriptorem Athenodorum *πρὸς τὰς Ἀριστ. κατηγορίας*, male conjicit Meurſius in Bibl. Gr. hunc eſſe noſtrum, cum ſit Stoicus, ideoque haud dubie intelligendus Tarſenſis ille, non Rhodius. Neque ſolent Stoici artem negare rhetoricen. vid. Fabr. Harl. 3, 543. ubi, ut et apud Meurſ., male citatur liber *περὶ σπουδῆς καὶ παιδείας*, qui rectius apud Athenaeum eſt *περὶ — παιδιᾶς.* Agnon, ſi pote, etiam ignotior. Scite Harles l. c. p. 160 Academicum philoſophum, Athenaeo memoratum p. 602, more ſuae familiae (vid. Sext. Emp. 292 not. Fabric. o) accuſaſſe rhetoricen putat. Sed ad ipſum oratorem Agnonem vel Agnonidem refert opus hoc Ruhnkenius in Hiſt. Crit. Oratt. p. 89 ſeq. qui variatum docet in talibus nominibus, ut primitiva et patronymica commutarentur. Agnonides orator ex Cornelio Nepote et Plutarcho notus, in Phocione. Apud Suidam eſt Agnonides, qui locus videtur mutilus, aut admodum negligenter excerptus ab ipſo Suida. Agnon Grammaticus memoratur Villoiſono in Proll. Hom. p. 29.

de Epicuro. „Qui fugere

disciplinas omnes fugit, nihil miror. Hi 16
complura dicunt, sed ex paucis locis ducta. Itaque potentissimis eorum breviter occurram, ne in infinitum quaestio evadat. Prima his 17
argumentatio *ex materia* est. Omnes enim artes ajunt habere *materiam;* quod est verum: rhetorices *nullam* esse *propriam;* quod esse falsum in sequentibus probabo. Altera est 18
calumnia, nullam artem falsis assentiri opinionibus, quia constitui sine perceptione non possit, quae semper vera sit: *rhetoricen* assentiri falsis: non esse igitur artem. Ego, *rheto-* 19
ricen nonnunquam dicere falsa pro veris, confitebor; sed non ideo, in falsa quoque esse opinione, concedam: quia longe diversum est, ipsi quid videri, et, ut alii videatur, efficere. nam et imperator falsis utitur saepe:

complura. Guelf. *cum plura,* male. Goth. (tac. Gesn.) *plura cum* Voss. 2 et 3. *perceptione.* Guelf. *praeceptore.* Omnes libri *praeceptione* (nisi quod siletur Turic.). Sed reposuit *perc.* jam Gesn. et ante eum Capper. ex margine Stephani ejusdémque et Almelovenii conjectura ad huj. c. §. 41. vid. not. ex. *falsa quoque.* Guelf. omittit *quoque* c. Goth. (tac. Gesn.) et Voss. 2.

„omnem disciplinam navigatione quam velocissima jubet." nostr. 12, 2, 24. Cic. de Fin. 1, 7 „Epicuri — vellem aut „ipse doctrinis fuisset instructior — aut ne deterruisset „alios a studiis." Inde multi in eum joci apud Cic. Argumenta, quibus ars esse rhetorice negatur, vide, sis, plurima apud Sext. Emp. libro contra Mathem. secundo, sive contra Rhetoras.

sine perceptione. „*πᾶσα τέχνη σύστημά ἐστιν ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων καὶ ἐπὶ τέλος εὔχρηστον τῷ βίῳ λαμβανόντων τὴν ἀναφοράν.* Definitio artis Stoica quidem cf. p. 175, sed „ab „omnibus fere probata" (vid. infra §. 41) *ἡ δὲ ῥητορικὴ οὐκ ἔστι σύστημα ἐκ καταλήψεων — οὐκ ἄρα ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ τέχνη.* (Postremum vocabulum addidi et necessarium videtur.) Sext. Emp. 290 „*per-* „*ceptio* quam *κατάληψιν* illi

ut Hannibal, cum inclusus a Fabio, sarmentis circa cornua boum deligatis incensisque, per noctem in adversos montes agens armenta, speciem hosti abeuntis exercitus dedit: sed illum fefellit; ipse, quid verum esset, non
20 ignoravit. Nec vero Theopompus Lacedaemonius, cum permutato cum uxore habitu e custodia, ut mulier, evasit, falsam de se opinionem habuit, sed custodibus praebuit. Item orator, cum falso utitur pro vero, scit esse falsum, eoque se pro vero uti: non ergo falsam habet ipse opinionem, sed fallit alium.
21 Nec Cicero, cum se tenebras offudisse judicibus in causa Cluentii gloriatus est, nihil ipse vidit. Et pictor, cum vi artis suae efficit, ut quaedam eminere in opere, quaedam recessisse
22 credamus, ipse ea plana esse non nescit. Ajunt

„vocant." Cic. Acad. 4 seu Lucull. c. 6. cf. nostr. hoc c. §. 41. Definitionem pervulgatissimam vide etiam apud Lucianum in Parasito Vol. 7. p. 105 Bip. totidem verbis. Et multi sequiorum habent. cf. Schol. ad Aristoph. Nubb. v. 317.

ut Hannibal. Liv. 22, 17.

Theopompus. Rex Spartanus, qui Ephoros opposuit regibus, ut ait Cic. de Legib. 3, 7, cujus praeclara apophthegmata sunt apud Plut. in Apophth. Laconn. p. 221 C. Χιλωνὶς Κλεάδα θυγάτηρ, Θεοπόμπου γυνὴ, μαθοῦσα τὸν ἄνδρα ὑπὸ Ἀρκάδων αἰχμάλωτον φυλάττεσθαι, ἦλθεν ἐς τοὺς πολεμίους ἐκοῦσα· θαυμάσαντες αὐτῆς τὸ φιλάνθρωπον Ἀρκάδες ἐπέτρεψαν εἰς τὸ δεσμωτήριον αὐτὴν παρελθεῖν, ἡ δὲ τὴν αὐτῆς ἐσθῆτα τῷ ἀνδρὶ περιθεῖσα, τὴν ἐκείνου δὲ αὐτὴ λαβοῦσα, ἔπεισεν αὐτὸν ὑπεξελθεῖν· αὐτὴ δὲ ἀντ' αὐτοῦ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἔμεινε. Polyaenus Strategg. 8, 34 qui aliud ejusdem strategema refert 1, 15.

offudisse — gloriatus. Se locum Ciceronis invenisse negat Gesn. Neque ego inveni. An familiari sermone hoc jactavit Cicero? Nolim quidquam fraudis versatum in tam tragica causa. Julius Rufinianus (p. 207 Rutil. Lup. ed. Ruhnk.) hanc Qu. sententiam repetit, et

195 etiam, *omnes artes habere finem aliquem propositum, ad quem tendant*: hunc modo nullum esse in rhetorice, modo non praestari eum, qui promittatur. Mentiuntur. nos enim esse finem jam ostendimus, et quis esset, diximus. Praestabit hunc semper orator, semper 23
enim bene dicet. Firmum autem hoc, quod opponitur, adversus eos fortasse sit, qui persuadere finem putaverunt. Noster orator, arsque a nobis finita, non sunt posita in eventu. Tendit quidem ad victoriam, qui dicit; sed cum bene dixit, etiamsi non vincat, id, quod arte continetur, effecit. Nam et guber- 24
nator vult salva nave in portum pervenire: si tamen tempestate fuerit abreptus, non ideo minus erit gubernator, dicetque notum illud, *Dum clavum rectum teneam*. Et medicus sani- 25

loca assignat: Pro Clu. c. 1. 3. 50. 23. In Muraenano judicio se aliquid etiam coronae dedisse fatetur de Fin. 4, 27.

Firmum — putaverunt. cf. 2, 16, 11.

Dum clavum. Proverbium Graecum fuisse *ὀρθὰν τὰν ναῦν* ostendit Cic. ad Qu. fr. 1, 2. qui idem significat ad Div. 12, 25 „Una navis est bonorum „omnium: quam quidem nos „damus operam, ut *rectam* te„neamus." et Seneca Epist. 85 „Neptune nunquam hanc na„vem nisi *rectam*." Originem demonstrat Aristides in Rhodiaca 1. p. Jebbii 542. Gubernatorem enim, cum jamjam instaret ut submergeretur navis, dixisse *τοῦτο δὴ τὸ θρυλλούμενον* („notum illud" Qu.) *ἀλλ' ὦ Πόσειδαν, ἴσθι ὅτι ὀρθὰν τὰν ναῦν καταδύσω.* Teles apud Stobaeum p. (Gesn.) 577 extr. *καλῶς τὸ τοῦ κυβερνήτου· ἀλλ' οὖν γε ὦ Πόσειδον ὀρθήν, οὕτω καὶ ἀνὴρ ἀγαθὸς εἴποι πρὸς τὴν τύχην· ἀλλ' οὖν γε ἄνδρα καὶ οὐ βλᾶκα.* Ut Graeci *navim rectam*, sic Romani *clavum rectum* in hoc proverbio dixisse reperiuntur, ut, apud Isidor. in Origg., Ennius in Fragm. apud Columnam p. 132 (non 102 ut ex Burm. Gesn.) „Ut *cla„vum rectum teneam*, navim„que gubernem" L. Seneca Cons. ad Marc. c. 6 extr. „at „ille vel in naufragio laudan-

tatem aegri petit: si tamen aut valetudinis vi, aut intemperantia aegri, aliove quo casu summa non contingit, dum ipse omnia secundum rationem fecerit, medicinae fine non excidit. Ita oratori bene dixisse finis est. Nam est ars ea, ut post paulum clarius ostendemus, *in actu*
26 posita, *non in effectu.* Ita falsum erit illud quoque, quod dicitur, *Artes scire, quando sint finem consecutae, rhetoricen nescire.* Nam se quisque bene dicere intelligit. Uti etiam vitiis rhetoricen, quod ars nulla faciat, criminantur: quia et falsum dicat, et affectus
27 moveat. Quorum neutrum est turpe, cum ex bona ratione proficiscitur: ideoque nec

non contingit. Guelf. cum Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *contigit* cum Voss. 2 et edd. ante Gryph. omnibus, melius sane.
excidit. Guelf. *excidet.* cum Jens. (tac. Gesn.) et Codd. atque vett. edd. non paucis. Convenientius videtur antecedentibus istis *erit, dicet.* Sed si *contigit* legitur, aptius perfectum etiam in *excidit.* *post paulum.* Ioann. Voss. 1. 3. *paulo post.* cf. not. Crit. ad 2, 5, 1. Male autem ad nostr. 2, 5, 1. Burmannus cepit Gronovium ad Liv. 22, 60, 16 quasi de casu ageret, qui nonnisi positum hunc defendit ubi praemittitur praepositio. Sic apud nostrum 1, 8, 7. ubi nulla librorum varietas.

„dus quem obruit mare *clavum tenentem* et obnixum." vid. et Erasm. in Adagg. 3, 1, 28.

summa non cont. Non usquequaque expeditus est vocis *summa* usus. Alias enim solet *summa artis* dici, quod utique praestat artifex, ut *eventus* excludatur, qui in artifice non est positus. Sic modo c. 16, 11 „*summa* rhetorices." Prooem. 6. „*summa* ejus operis." Ex ipsa igitur Quintiliani doctrina *summa* medicinae non est sanitas, quem tamen sensum hic locus postulat. Malim abesse *summa* (ex *casu* extremo natum fortasse) ut intelligatur *sanitas* (ex prioribus) ad *cont.*

post paulum. cap. seq. Structura haec accusativi infrequentior veteribus, altera illa ablativi. vid. not. Crit.

vitium. Nam et mendacium dicere, etiam ſapienti aliquando conceſſum eſt: et affectus, ſi aliter ad aequitatem perduci judex non
196 poterit, neceſſario movebit orator. Imperiti 28
enim judicant, et qui frequenter in hoc ipſum fallendi ſunt, ne errent. Nam, ſi mihi ſapientes judices dentur, ſapientum conciones, atque omne concilium; nihil invidia valeat, nihil gratia, nihil opinio praeſumta, falſique teſtes: perquam ſit exiguus eloquentiae locus,
et prope in ſola delectatione ponatur. Sin et 29
audientium mobiles animi, et tot malis obnoxia veritas: arte pugnandum eſt; et adhibenda quae proſunt. Neque enim, qui recta via depulſus eſt, reduci ad eam, niſi alio flexu,
poteſt. Plurima vero ex eo contra *rhetoricen* 30
cavillatio eſt, quod ex utraque cauſae parte dicatur. Inde haec, *Nullam eſſe artem ſibi contrariam;* rhetoricen eſſe contrariam ſibi: *nullam artem deſtruere quod effecerit;* accidere hoc rhetorices operi: item, *Aut, dicenda*

concilium. Alm. *conſilium* cum Jenſ. (tac. Geſn.) et plerisque edd. vett. Millies confunduntur haec duo vocabula in MSS. Egregiam de eorum diverſitate disputationem habes Io. Fr. Gronovii ad Liv. 44, 2, 5. unde apparet etiam h. l., ubi neque ſenatus neque militare intelligitur conſilium, ſed „conventus populi cujusque" legendum eſſe: *concilium.*

pugnandum. Goth. (tac. Geſn.) *purgandum*, ridicule, ſed ſolus. *Neque enim.* Sic Guelf. ceteri libri *Nec enim.* cf. not. Crit. ad 2, 6, 24. *Inde haec.* Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *Inde hoc* cum plerisque vett. edd. praeter Ald., male. Confuſio frequens vid. Drakenb. ad Liv. 6, 34, 1. et cf. not. Crit. ad 1, 11, 13.

mendacium — ſapienti. cf. locum Cic. allatum ad 2, 15, 32.

eam docere; aut, non dicenda; itaque, vel per hoc non esse artem, quod non dicenda praecipiat; vel per hoc, quod, cum dicenda
31 praeceperit, etiam contraria his doceat. Quae omnia apparet de ea rhetorice dici, quae sit a bono viro atque ab ipsa virtute sejuncta: alioqui ubi injusta causa est, ibi rhetorice non est: adeo ut vix admirabili quodam casu possit accidere, ut ex utraque parte orator, id est
32 vir bonus, dicat. Tamen, quoniam hoc quoque in rerum naturam cadit, ut duos sapientes aliquando justae causae in diversum tra- 197
hant (quando etiam pugnaturos eos inter se, si ratio ita duxerit, credunt), respondebo propositis: atque ita quidem, ut appareat,

itaque. Guelf. *ite* per errorem. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *ita* cum Voss. 2. 3. et edd. vett. omnibus ante Gryph. Verum puto. *apparet.* Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) Voss. 2. et edd. ante Gryph. omnes *apparent*, male.

ea rhet. Goth. (tac. Gesn.) *ipsa rhet.*, male.

vix admirabili. Guelf. *ex mirabili* cum plerisque, qui quidem memorantur, Codd. nisi quod in ceteris *admir.* Ed. Jens. (tac. Gesn.) ipsum dat, quod recepi cum Tarv. Venet. praeter Burmanno memoratas. Ceteri, ut et Gesn. *vix ex adm.*, hic tamen uncinato *ex*, et improbans in nota. Error est manifestus et proclivis Codd. Jungentium autem utramque scripturam editionum ratio non ferenda. Quas enim, ut reliqua taceam, aures non radat: *vix ex?* *propositis.* Guelf. *praepositis.*

quando — credunt. Cogebantur hoc defendere Stoici, quoniam rempublicam administrare sapientis esse contendebant, neque tamen uni alicui civitati soli sapientem tribuere audebant. Disertum in hanc sententiam locum veterum nunc quidem non invenio. De Stoicis autem maxime loqui Qu., qui hoc credant, vel inde fit probabile, quod ii potissimum sapientis effigiem solebant proponere.

haec adverſus eos quoque fruſtra excogitata, qui malis moribus nomen oratoris indulgent. Nam *rhetorice non eſt contraria ſibi.* Cauſa 33
enim cum cauſa, non illa ſecum ipſa, componitur. Nec, ſi pugnent inter ſe, qui idem didicerunt, iccirco ars, quae utrique tradita eſt, non erit: alioqui nec armorum; quia ſaepe gladiatores, ſub eodem magiſtro eruditi, inter ſe componuntur: nec gubernandi; quia 34
navalibus proeliis gubernator eſt gubernatori adverſus: nec imperatoria; quia imperator cum imperatore contendit. Item non evertit opus rhetorice, quod efficit. neque enim poſitum a ſe argumentum ſolvit orator, ſed ne rhetorice quidem: quia, apud eos, qui in perſuadendo finem putant, aut ſi quis (ut dixi) caſus, duos inter ſe bonos viros compoſuerit, veriſimilia quaerentur: non autem, ſi quid eſt

quod efficit. Guelf. *quod effecit* cum Goth. quod recte probat Geſn.

componuntur. Proprium de gladiatoribus vocabulum obſervent tirones.

quia — quaerentur. Si nonniſi *veriſimilia* quaeruntur, poſſunt ea ſibi invicem opponi, neque tamen eſſe contraria, ob id, quod ſubjungit, „ſi quid „— credibile." Haec enim ſententia, ut bene demonſtravit interpungendo Geſn., etiamnum pendet a conjunctione *quia.* *Veriſimilia* autem apud eos quidem „*qui in perſ.* — „*putant*" *ſemper;* apud ceteros *tum certe* quaeruntur, „*ſi quis* „— *compoſuerit*," quoniam utriusque cauſa *vera* quidem eſſe nequit, *veriſimilis* nihil obſtat quo minus ſit. Eam ſententiam et Badius efficit contra Regium, qui corrigere volebat *quia*, ſuadens pro eo: *praeterquam*, non profecto leni mutatione. Aldus pro *quaerentur*, per operarum errorem det *quaeruntur* an conſulto, non dicam; etſi eſt in utraque editione. Sed magis prope placet praeſens futuro.

altero credibilius, id ei contrarium eſt, quod
35 fuit credibile. Nam ut candido candidius, et dulci dulcius non eſt adverſum, ita nec probabili probabilius. Nec praecipit unquam non dicenda, nec dicendis contraria, ſed quae
36 in quaque cauſa dicenda ſunt. Non ſemper autem, etiamſi frequentiſſime, tuenda veritas erit: ſed aliquando exigit communis utilitas, ut etiam falſa defendantur. Ponuntur hae quoque in ſecundo Ciceronis de oratore libro contradictiones, *Artem earum rerum eſſe, quae ſciantur: oratoris omnem actionem opinione, non ſcientia contineri; quia et apud eos* 197
dicat, qui neſciant, et ipſe dicat aliquando,
37 *quod neſciat.* Ex his alterum, id eſt, an ſciat judex, de quo dicatur, nihil ad oratoris artem: alteri reſpondendum. „*Ars earum rerum eſt,* „*quae ſciuntur.* "Rhetorice ars eſt bene dicen-

defendantur. Guelf. *defendat* cum pluribus Codd. et edd. praeter memoratas Tarv. Venet. Equidem errorem puto, et manifeſtae originis; quanquam poteſt explicari, intelligendo „rhetorice." *quod neſc.* Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *quae neſc.* cum Voſſ. 2. et multis edd. ut et Tarv. Ven. et ipſo Cicerone vid. not. ex. *Quod* et *quae* ſaepe confunduntur vid. Drakenb. ad Liv. 37, 35, 3. cf. ad 2, 17, 30 *hoc* et *haec.*

earum rerum eſt. Goth. (tac. Geſn.) negligenter omittit *rerum*, ſolus, quantum video.

Nec praecipit. Intellige: „rhetorice."

in ſec. — libro. c. 7. „Ars „enim earum rerum eſt quae „ſciuntur: oratoris autem „omnis actio opinionibus, non „ſcientia, continetur. Nam et „apud eos dicimus, qui neſciunt, et ea dicimus, quae „neſcimus ipſi." Antonius loquitur.

Ars — ſciuntur. Revocavi diremtionem vetuſtiſſimarum editionum, quam et Capperonnerius habet. Ceteri comma ponunt ante *Ars* cet. Sed po-

di, bene autem dicere ſcit orator. Sed neſcit 38
an verum ſit, quod dicit. Ne hi quidem,
qui ignem, aut aquam, aut quatuor elementa,
aut corpora inſecabilia eſſe, ex quibus res
omnes initium duxerint, tradunt; nec qui
intervalla ſiderum, et menſuras ſolis ac terrae
colligunt: diſciplinam tamen ſuam, *artem*
vocant. Quod ſi ratio efficit, ut haec non
opinari, ſed, propter vim probationum, ſcire
videantur; eadem ratio idem praeſtare oratori
poteſt. Sed an cauſa vera ſit, neſcit. Ne 39
medicus quidem, an dolorem capitis habeat,
qui hoc ſe pati dicet: curabit tamen, tanquam
id verum ſit, et erit ars medicina. Quid?
quod rhetorice non utique propoſitum habet
ſemper vera dicendi, ſed ſemper veriſimilia?
ſcit autem eſſe veriſimilia, quae dicit. Adji- 40
ciunt his, qui contra ſentiunt, quod ſaepe,

duxerint. Hoc ex uno Bernenſi repoſui, pro omnium ceterorum et ſcriptorum et excuſorum *duxerunt*, quod logica ſimul et latinitas reſpuunt. Nam hunc locum ex eo genere, de quo disputat Heuſingerus Praef. ad Cic. de Off. p. LIII, eſſe non puto. Et facile aberrabat librarii oculus a tra*dunt* ad duxe*runt*.

videantur. Goth. (tac. Geſn.) *videamur* cum Voſſ. 2.

menda eſt vox legentis in *reſpondendum.* In iis quae ſequuntur Qu. repetit ſententiam Antonianam ut ſe ad argumentum inde petitum accingat refellendum. Alioqui male intelligas, id ipſum eſſe reſpondendum; quod inelegantius foret.

neſcit an. Hoc loco apparet, alio, quam frequentiſſimo, ſenſu accipi locutionem hanc. Solet enim plerumque modeſte affirmare. Hic quidem nihil tale. cf. not. ex. ad §. 3 huj. cap.

hi — qui — tradunt. Intellige: Phyſici philoſophi. Significat autem Pythagoreos, Heraclitum, Thaletem, Empedoclem, Leucippum, Democritum, Epicurum.

quae in aliis litibus impugnarunt actores causarum, eadem in aliis defendant. Quod non artis, sed hominis, est vitium. Haec sunt praecipua, quae contra rhetoricen dicantur: alia, et minora et tamen ex his fontibus deri-
41 vata. Confirmatur autem eam *esse artem* breviter. Nam sive (ut Cleanthes voluit) *ars est potestas via*, id est *ordine, efficiens;* esse certe viam atque ordinem in bene dicendo nemo dubitaverit: sive ille ab omnibus fere probatus finis observatur, artem constare ex perceptionibus consentientibus et coëxercitatis ad

certe viam. Guelf. *certam viam* cum Goth. Jens. (tac. Gesn.) Voss. 2. et edd. ante Stoerium (1591) meis omnibus. Quam ego scripturam veram puto. *perceptionibus.* Guelf. *praeceptoribus.* Ceteri *praeceptionibus.* Neque ullus liber, praeter Cod. Bern. et inde Capper., habet nostram scripturam, sed necessaria visa est mutatio, et nolim hic dubitasse Gesnerum, qui supra fortiter reposuerit *perceptione* §. 18. (et ipsum poenitet suae dubitationis ad Lucian. Parasit. Vol. 7, 437 Bip.) Ostendunt necessitatem scripturae nostrae in primis Graeca, quae habes supra ad 18. it. Cic. Luc. 7 (citante Almelov.) „ars —

aliis litib. Apte Gesn. indicat Cic. de Orat. 2, 7 conferendum, ubi hoc etiam utitur Antonius; et eidem argumento respondentem ex parte Ciceronem ipsum Pro Cluent. c. 50. 51.

Cleanthes. Alibi memoratam definitionem non invenio. Sed inest ejusmodi quid ipsi naturae definitioni, quam dant Stoici Diog. Laert. 7, 156. *τὴν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικόν, ὁδῷ βαδίζον κ. τ. λ.* cf. Cic. de Nat. D. 2, 22. Affert Fabricius ad Sext. Emp. Pyrrh. Hypot. l. 3, 188. hanc artis definitionem, a Zenone propositam *ἕξις ὁδοποιητικὴ* sive *δι' ὁδοῦ καὶ μεθόδου ποιοῦσά τι.* Sic igitur et Cleanthes fortasse: *δύναμις ὁδῷ ποιοῦσά τι* vel *ἐνεργοῦσα.* Aliquid simile Stoicae hujus definitionis habet ipse Aristoteles Ethic. Nicom. 6, 4 p. Sylb. 102. *ἡ μὲν οὖν τέχνη — ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητικὴ ἐστιν.*

perceptionibus. Cf. §. 18.

199 finem vitae utilem; jam oſtendimus nihil non horum in rhetorice ineſſe. Quid? quod et 42
inſpectione et exercitatione, ut artes ceterae, conſtat? Nec poteſt ars non eſſe, ſi ars eſt dialectice, quod fere conſtat: cum ab ea, ſpecie magis quam genere, differat. Sed nec illa omittenda ſunt, qua in re alius ſe inartificialiter, alius artificialiter gerat, in ea eſſe artem: et in eo, quod, qui didicerit, melius faciat, quam qui non didicerit, eſſe artem. Atqui 43
non ſolum doctus indoctum, ſed etiam doctior doctum in rhetorices opere ſuperabit, neque eſſent ejus aliter tam multa praecepta, tamque magni, qui docerent. Id quod cum omnibus confitendum eſt, tum nobis praecipue, qui rationem dicendi a bono viro non ſeparamus.

XVIII. Cum ſint autem artium aliae poſitae in inſpectione, id eſt cognitione et aeſtimatione, rerum, qualis eſt *Aſtrologia*, nullum exigens actum, ſed ipſo rei, cujus ſtudium habet, intellectu contenta, quae θεωρητική vocatur: aliae in agendo, quarum in hoc finis
200 eſt, et ipſo actu perficitur, nihilque poſt actum

„quae poteſt eſſe niſi quae — ex multis animi *perceptionibus* „conſtat. *Id quod.* Guelf. *idque* cum Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) et multis Codd. edd. autem ante Gryph. omnibus. Verius puto recepto. Confuſio frequens vid. Drakenb. ad Liv. 1, 8, 6.

et inſpectione. vid. mox c. 18, 1.

cum ab ea. Cf. initium Rhetorices Ariſtoteleae.

Sed nec illa. Vide Ariſtot. Rhet. 1, 1, 2.

perficitur — relinquit. Poſſis haerere in horum verborum ſubjecto. Videtur autem eſſe „*finis,*“ etſi minus convenit. Quare aliquot edd. (Codice

operis relinquit, quae πρακτικὴ dicitur, qualis
2 est *saltatio:* aliae in effectu, quae operis, quod oculis subjicitur, consummatione finem accipiunt, quam ποιητικὴν appellamus, qualis est *pictura:* fere judicandum est, *rhetoricen* in actu consistere. hoc enim, quod est officii sui, per-

consummatione finem. Guelf. *consumationem non finem.* cum plerisque Codd. praeter Alm. Edd. autem Jens. Tarv. Ven. non (ut de Jens. narrat Gesn.) sic, sed: *consummatione non f.* ubi fons erroris magis apparet cum *ne* (quod hic male repetebatur a librarii oculo) et *non* saepe commutentur. vid. ad 2, 14, 4. Voss. 2, mire deficiens a suo Goth.: *consummatione fidem*, in quo est recepta ipsa. Vide enim de *fidem* et *finem* 1, 8, 10. *judicandum.* Goth. (tac. Gesn.) *judicatum*, solus quantum video. Blanditur propter vicinum *fere*, quod saepissime valet *plerumque*. Sed obstat, quod in hac scriptura ταυτολογεῖ: „*Atque — dictum est.*"

nullo astipulante) pluralem in hisce verbis expresserunt. Sed hoc etiam difficiliorem facit structuram, cum ad *aliae* ex antecedentibus intelligatur *sint positae*, neque post genitivum, *quarum*, protinus nominativus possit subaudiri. Quod igitur in talibus solet fieri ab optimis quibusque scriptoribus, ut, cum aliquo sententiae neglectu, sed levi illo et facile ab attento lectore corrigendo, servetur elegantior et mollior verborum structura, id a Quintiliano quoque observatum, qui, nisi aliqua necessitate coactus, „*finis perficitur et relinquit*" non fuisset dicturus.

dicitur. Etiam hic displiceat fortasse singularis. Sed est structura, qualem mox videmus in iis „*quam ποιητικὴν*," ubi aeque malis „quas ποιητικάς." Etenim accommodant veteres relativa pronomina ad sequentia magis quam ad praecedentia, et, quoniam θεωρητική, πρακτική, ποιητική, quippe peregrina, magis substantiva videntur quam adjectiva (sicut et *rhetorice* ipsa et *Grammatice*), singularem numerum praetulit Qu. plurali, quanquam antecedebat „*quae* „*accipiunt.*" Neque alia ratio reddenda est illorum: „*quae* „θεωρητικὴ *vocatur,*" nam ad solam *Astrologiam* parum commode retuleris profecto. Insigne exemplum structurae talis a nostro more abhorrentis habes 5, 10, 3 „*illud* — contrarium appellant: *hunc*" (pro quo expectabas: *hoc*) „hunc „— syllogismum vocaverunt."

ficit. Atque ita ab omnibus dictum eft. Mihi 3 autem videtur etiam ex illis ceteris artibus multum affumere. Nam et poteft aliquando ipfa res per fe infpectione effe contenta. Erit enim *rhetorice* in oratore etiam tacente: et, fi defierit agere, vel propofito, vel aliquo cafu, impeditus, non magis definet effe orator, quam medicus, qui curandi fecerit finem. Nam eft 4 aliquis, ac nefcio an maximus etiam, ex fecretis ftudiis fructus, ac tum pura voluptas literarum, cum ab actu, id eft opere, receſſerunt et contemplatione fui fruuntur. Sed effecti- 5 vae quoque aliquid fimile fcriptis orationibus, vel hiftoriis (quod ipfum opus in parte oratoria merito ponimus), confequetur. Si tamen una ex tribus artibus habenda fit, quia maximus ejus ufus actu continetur, atque eft in eo frequentiffima; dicatur *activa*, vel *adminiftrativa*. nam et hoc ejusdem rei nomen eft.

ex fecr. Goth. (tac. Gefn.) *et fecr.* cum Voff. 2.

ac tum. Guelf. *et tum?* Placet, quoniam modo „*ac nefcio.*" Pro *tum* vett. edd. multae, ut Jenf. (tac. Gefn.) *cum*, male.

effectivae. Sic fcripfi cum Gefn. et vett. aliquot edd., Cod. quidem nullo; cum ad unum omnes dent: *effective.* Falfo enim narrat Gefn. in Goth. effe noftram. Quanquam idem fane volebant librarii, veterem orthographiam fequentes, *e* pro *ae.* Nam ne Francogallus quidem ullus, praeter Capper., acceperit *effective* adverbium: *effectivement.*

Neque enim refert quod, pro *relativo*, ibi *demonftrativum* eft pronomen. Cic. de Legg. 1, 7 „Animal hoc — *quem* voc. „hominem." Graeci fimiliter ut Arift. Rhet. 1, 1, 3 *περὶ — ἐνθυμημάτων, ὅπερ* (non *ἅπερ*) *ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως.* Animadvertit hujusmodi quid Badius ad hunc locum.

nefcio an. Solito fenfu. cf. ad 2, 17, 38.

parte oratoria. Cave, legendum putes *arte*, vid. not. crit. ad 2, 16, 18.

XIX. Scio quaeri etiam, *naturane* plus ad eloquentiam conferat, *an doctrina*. Quod ad propositum quidem nostri operis nihil perti- 201
net: neque enim consummatus orator, nisi ex utraque fieri potest: plurimum tamen referre arbitror, quam esse in hoc loco quaestionem
2 velimus. Nam si parti utrilibet omnino alteram detrahas, natura etiam sine doctrina multum valebit, doctrina nulla esse sine natura poterit. Sin ex pari coëant, in mediocribus quidem utrisque majus adhuc naturae credam esse momentum, consummatos autem plus doctrinae debere, quam naturae, putabo, sicut terrae, nullam fertilitatem habenti, nihil optimus agricola profuerit; e terra uberi utile ali-

neque en. Sic Guelf. et Goth. (tac. Gesn.). Ceteri *nec en.* cf. 2, 17, 29. *quam — quaestionem.* Alius ordo in Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *q. e. q. i. h. l.* quem habent edd. ante Stoer. omnes meae. Paulo clarior videtur ille. Receptus est in Guelf. *e terra uberi.* Guelf. *et t. u.*, male. Ablativum *uberi* usurpat et Livius vid. Drak. ad Liv. 29, 25, 12. cum desinentis in *e* exempla equidem non meminerim, fortasse ne confunderetur cum substantivo. Esse enim adjectivum unius terminationis, ut *pauper*; non duarum, ut *celer*, (cum Codd.

quam — quaestionem. Obscurius dictum. Sententia haec profecto: „Quomodo latius „comprehensam quaestionem „hoc potissimum loco intelli-„gamus, et quibus limitibus „definiamus." *Quam* valet *qualem.* Patet ex sequentibus, pro vario quaestionis ambitu, varie quoque debere responderi. „In hoc loco" autem est, quod hodie dicere solent: „in hac „materia, in hac disputatione." Sic Cic. de Inv. 2, 7 „*In hoc* „autem *loco* caput." it. c. 58 „Atque *in hoc loco* — Caput." vid. not. Crit.

majus adhuc. Adhuc ad comparativum non pertinet, eo modo, quem vidimus 1, 5, 22. Videtur tum praemitti semper adverbium.

e — uberi. vid. not. Crit.

quid, etiam nullo colente, nascetur; at in solo
fecundo plus cultor, quam ipsa per se boni-
tas soli, efficiet. Et, si Praxiteles signum ali- 3
quod ex molari lapide conatus esset exculpere,
Parium marmor mallem rude: at si illud
idem artifex expolisset, plus in manibus fuis-
set, quam in marmore. Denique natura ma-

in tam tenui discrimine parum proficiatur) suadet analogia: *ubertas*, ut *paupertas*; non *uberitas*, ut *celeritas*.

esset exculp. Guelf. *est exc.*, male. Goth. et Turic. (tac. Gesn.) *esset sculp.* *natura — doctrinae.* Reliqui scripturam Gesnerianam, etsi parum fidens ei, ne locum apertum viderer obscurasse. Auctorem habet unum Gothanum, cui ne Voss. quidem 2 hic invenitur assentiens. Ceteri, ut Guelf., omnes fere: *natura materiae, ars doctrinae*, levi in quibusdam vocabulis fluctuatione. Proxime ad Goth. accedit Bern. haec dans: *Denique materia doctrinae est*, sine sensu omittens *natura*. Gesnerus immemor erat canonis critici, qui jubet difficiliorem scripturam praeferre, cum tam cupide arriperet Gothani rationem. Unde enim *ars* illa, nisi vera est, in tot libris? Omittebatur autem longe facilius, quam addebatur; qualis omissio est vocis *natura*, plane necessariae, in Bern. Ne sententia quidem adeo impedita, quam in vulgata ullam esse paulo calidius negat Gesnerus. Saltem tot editores eam sibi visi sunt intelligere, neque male reddidit Gedoynus: „En un mot le naturel „est la matiere, et la science est l'art." Videtur hic legisse „natura materia, ars doctrina." quod est in aliquot Codd. Sed genitivi eodem redeunt. Fateor tamen malle me: *naturae materia, ars doctrinae*, quod magna ex parte est in Voss. 3. et Aldi ed.: *natura materia, ars doctrinae.* Mea si ratio valet, genitivi eam habent vim, quam demonstravimus ad 1, 1, 34. ubi subaudies *opus* (*effectus*, hodierno more). *Ars* videtur quidem parum diversa a *doctrina*, ut eo nomine displiceat vocabulum h. l. Sed tu eam interpretare: *artificium, eruditionem perfectissimam*, ut mox „*ars summa*;" sic omnia plana erunt,

marmor — rude. Artis amator Quintiliano vix assentiatur. An *rude marmor*, intellexit rudis artificis signum ex marmore? Sed eum sensum exemplis astrui posse vix puto.

natura — doctrinae. vid. not. Crit.

teria doctrinae eſt: haec fingit, illa fingitur. Nihil ars ſine materia: materiae etiam ſine arte pretium eſt. Ars ſumma, materia optima melior.

XX. Illa quaeſtio eſt major, ex mediis artibus, quae neque laudari per ſe, neque vituperari poſſunt, ſed utiles aut ſecus, ſecundum mores utentium, fiunt, habenda ſit rhetorice; an ſit, ut compluribus etiam philoſophorum 202
2 placet, virtus. Equidem illud, quod in ſtudiis docendi plerique exercuerunt et exercent, aut *nullam artem*, quae ἀτεχνία nominatur, puto (multos enim video, ſine ratione, ſine literis, qua vel impudentia vel fames duxit,

et habebunt verba ſic diſpoſita elegantem χιασμόν. Similis quodammodo ſententia eſt apud ſcriptorem ad Herennium, obſcurata adhuc mala interpunctione, 3, 16 „Neque hoc magis „aut minus in hac re“ (memoria), „quam in ceteris artibus ſit, „ut ingenio doctrina, praeceptione natura niteſcat.“ Sic enim locum ſanavit, qui plurima, Butmannus V. C., inciſum tollendo poſt *ingenio*, cum Lambinus vocem hanc delere vellet, utpote iterum poſitam in *natura*. Eandem diremtionem, ſed eum correctione conjunctam, proponit Valckenaerius in not. ad Hippolyt. Eurip. p. 174. vid. et Burm. ed. Herenniani. Vides, vel hoc exemplo, quanto dignior Quintiliano ſit concinnitas iſta, qua duo exiſtunt inter ſe commiſſa rerum paria, quamque obliterat Geſneriana ratio. *illa fingitur.* Jenſ. (tac. Geſn.) *illa vero fingitur*, cum Tarv. Ven. Loc. Ruſc. Nervos orationis incidit additum iſtud: *vero*. Badius omittit, lectore non monito. Neque ullus habet Cod. *major ex.* Guelf. *major, an ex.* cum aliquot edd. et Codd. fortaſſe, male. Jenſ. Tarv. Ven. omnesque ante Gryph. meae ignorant.

compluribus — philoſ. Stoicis cf. 2, 15, 20.

ἀτεχνία. Hujus definitionem pete ab Ariſtotele, loco ſupra (ad 2, 17, 41) jam citato: ἡ δ' ἀτεχνία — μετὰ λόγου ψευδοῦς ποιητικὴ ἕξις.

vel — vel. Non videtur disjunctim, ſed conjunctim accipiendum pro *et — et* ut ſaepe

-ruentes); aut *malam* quasi *artem*, quam κακοτεχνίαν dicimus. Nam et fuisse multos, et esse nonnullos existimo, qui facultatem dicendi ad hominum perniciem converterint. Ματαιο- 3
τεχνία quoque est quaedam, id est supervacua artis imitatio, quae nihil sane nec boni nec mali habeat, sed vanum laborem: qualis illius fuit, qui grana ciceris, ex spatio distante missa,

converterint. Ita Guelf. cum Bern. Recepi necessario, cum ceteri, ut Gesn., dent *converterunt.* vid. ad 2, 17, 38. Similem structuram vide 2, 6, 25. ματαιοτεχνία. Guelf. περισσοτεχνία, sed a secunda illa manu, quae lacunas, Graecis relictas in hoc Cod., explebat.

v. c. 3, 8, 49. „*vel* quod du„plicis est operis, *vel* quod „poetis — plurimum confert.“ Cic. de Orat. 2, 54 „in omni „oratione — *vel* apud centum„viros — *vel* contra — Bru„tum.“ eod. libr. c. 2 „feci — „*vel* ut illa opinio — tollere„tur — *vel* ut — custodirem.“ 1, 9 „filii — omnibus *vel* na„turae, *vel* doctrinae praesidiis „— parati.“ Pro Marc. 8. „satis diu *vel* naturae vixi *vel* „gloriae.“ Pro Lig. 3. „faveo „*vel* — *vel* — *vel*.“ ubi nulla dubitatio.

κακοτεχνίαν. vid. Sextus Emp. p. 291 οἱ περὶ Κριτόλαον — καὶ πολὺ πρότερον οἱ περὶ Πλάτωνα — ἐκάκισαν τὴν ῥητορικὴν, ὡς κακοτεχνίαν μᾶλλον ἢ τέχνην καθεστηκυῖαν. Idem p. 299. εἰ μὴ περὶ τοὺς συμφέροντάς (λόγους) ἐστιν ἡ ῥητορικὴ, ἀλλὰ τοὺς βλαβερούς, πρὸς τῷ μὴ εἶναι τέχνη, ἔτι καὶ κακοτεχνία γενήσεται. Ad quem locum Fabric. ex Ammiano Marcellino 30, 4 affert: „Professionem „oratorum forensium Epicurus „κακοτεχνίαν nominans inter „artes numerat malas.“ *Arti* haec tria opponit Marius Victorinus (p. Putsch. 2450) κακοτεχνίαν, ψευδοτεχνίαν, ματαιοτεχνίαν (de qua mox Qu.). Ψευδοτεχν. videtur dicta pro Quintiliani ἀτεχνίᾳ, cf. definitionem Aristotelicam modo positam.

illius — ciceris Puto hanc pervulgatissimam hodie historiam ab uno Quintiliano memoriae proditam. Alii scriptores in ματαιοτεχνίᾳ demonstranda solent uti exemplo Myrmecidae Atheniensis et Callicratis Lacedaemonii, velut Galenus in προτρεπτικῷ πρὸς τὰς τέχνας, qui ὑμᾶς ait καὶ πάνυ πέποιθα γινώσκειν ὅτι μηδὲν τού-

in acum continuo et ſine fruſtratione inſerebat: quem cum ſpectaſſet Alexander, donaſſe dicitur ejusdem leguminis modio: quod quidem praemium fuit illo opere digniſſimum.
4 His ego comparandos exiſtimo, qui in declamationibus, quas eſſe veritati diſſimillimas 202
volunt, aetatem multo ſtudio ac labore conſumunt. Verum haec, quam inſtituere conamur, et cujus imaginem animo concepimus, quae bono viro convenit, quaeque eſt vera
5 rhetorice, virtus erit. Quod philoſophi quidem multis et acutis concluſionibus colligunt: mihi vero etiam planiore hac, proprieque noſtra, probatione videtur eſſe perſpicuum. Ab illis haec dicuntur. Si conſonare ſibi in faciendis ac non faciendis, virtutis eſt, quae pars ejus *prudentia* vocatur, eadem in dicen-

continuo. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *continue* cum Voſſ. 2 et edd. plerisque vett. ſed et Gryphii 1544. Placet Burmanno, et non videtur receptum loco conveniens, ſive de loco agitur ſive de tempore. vid. not. ex. *Continue* de flumine habet Varro de L. L. p. 12, ubi fruſtra Ant. Anguſtinus jubet legere *continuo.*

των ἐστὶ τέχνη — οἷα τὰ Μυρμηκίδου τοῦ Ἀθηναίου καὶ Καλλικράτους τοῦ Λακεδαιμονίου. et Aelian. Var. hiſt. 1, 17. cf. Plin. H. N. 7, 21. p. 26 Bip. Cic. Ac. 4, 38. Varro L. L. p. Bip. 79. Neque ſatis conſtat ex hoc noſtri loco quale fuerit artificium illud Alexandro oſtentatum. Vulgo male accipimus de foramine acus per quod jacta fuerint grana, quod revincit Baelius in voce *Macedoine* nota S. Videntur ſane cicera in mucronem acus conjecta, etſi *inſerere*, in hac ſententia, habet quod diſplиceat. *Continuo* (an *continue* vid. not. Crit.) ad ſeriem granorum in una acu continuatorum, an ad jactus continuationem ſpectet, ne ipſum quidem dixerim. Vide et Caelium Rhodig. lect. Ant. 27, 31 qui nil fere niſi ipſa Quintiliani verba ponit.

dis ac non dicendis erit. Et, si virtutes sunt, 6
ad quas nobis, etiam ante quam doceremur, initia quaedam ac semina sunt concessa natura, ut ad justitiam, cujus rusticis quoque ac barbaris apparet aliqua imago: nos certe sic esse ab initio formatos, ut possemus orare pro nobis, etiamsi non perfecte, tamen ut inessent quaedam (ut dixi) semina ejus facultatis, manifestum est. Non eadem autem iis natura 7
artibus est, quae a virtute sunt remotae. Itaque cum duo sint genera orationis, altera *perpetua*, quae *rhetorice* dicitur, altera *concisa*, quae *dialectice*; quas quidem Zeno adeo conjunxit, ut hanc compressae in pugnum manus, illam explicitae diceret similem: etiam disputatrix virtus erit: adeo de hac, quae specio-
204 sior atque apertior tanto est, nihil dubitabitur. Sed plenius hoc idem atque apertius in- 8

iis — artibus. Sic Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) cum ceteri, ut et Gesn., dent *his*, parum convenienter h. l. cf. 2, 1, 2.
Zeno. Guelf. *Zenon* cum plerisque Codd. et edd. Jens. (tac. Gesn.) aliisque vett. Tarv. tamen et Ven. dant *Zeno.* Scripturam per *n* non esse de nihilo docet locus 11, 5, 60. quo et Burm. ablegat. Eam et hic revocavit Obr.

Zeno. vide Sext. Emp. p. 289 et notam Fabr. P. Loca Ciceronis haec sunt: Acad. 4, 47. de Fin. 2, 6. Orat. 32.

disputatrix. Non sine quodam contemtus colore hoc nomen dialecticae datum arbitror, quo minus secum pugnare videatur Qu. qui *oratricem* improbaverit 2, 14, 2. Sed imponitur persona dialecticae, et deinde increpatur quasi. cf. *sermocinatrix* 3, 4, 10.

adeo. Cave, accipias dictum pro *ideo.* Est sua potestate, pro *tam, tantopere.* Tursell. p. 42. No. 2. Junge autem: *adeo nihil.*

Sed plenius. Orditur *planiorem* illam, quam promiserat, *probationem.* An igitur *planius?* cf. not. Crit. ad 2, 3, 6.

tueri ex ipſis operibus volo. Nam quid orator *in laudando* faciet, niſi honeſtorum ac turpium peritus? aut *in ſuadendo*, niſi utilitate perſpecta? aut *in judiciis*, ſi juſtitiae ſit ignarus? Quid? non fortitudinem poſtulat res eadem, cum ſaepe contra turbulentas populi minas, ſaepe cum periculoſa potentium offenſa, nonnunquam, ut in judicio Miloniano, inter circumfuſa militum arma dicendum ſit: ut, ſi virtus non eſt, ne perfecta quidem eſſe
9 poſſit oratio. Quod ſi ea in quoque animalium eſt virtus, qua praeſtat cetera vel pleraque, ut in leone impetus, in equo velocitas; hominem porro ratione atque oratione excellere ceteris certum eſt: cur non tam in eloquentia, quam in ratione virtutem ejus eſſe credamus? Recteque hoc apud Ciceronem diſſerit Craſſus: *Eſt enim eloquentia una quae-*

Miloniano inter. Guelf. inſerit *quaeſtio*, ſolus et mire profecto; ſenſu quidem nullo. *Recteque — diſſerit.* Goth. *que* omittit poſt *Recte.* Jenſ. (tac. Geſn.) pro *diſſerit* habet *dixerit* cum Tarv. Venet. aliisque edd. multis neque paucis Codd. ut et Turic. Niſi abeſt, ut in Goth., *que*, oratio non bene procedit in recepta et aliquanto mollior fuerit, ſi ſcripſeris *dixerit* ut hoc etiamnum ad figuram interrogandi pertineat, cujus ſignum ponatur poſt verba Ciceronis. Sed tum ne *appellat* quidem in proximae ſententiae fine legendum, verum *appellet*, quod eſt in Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) Voſſ. 3. (2 non memoratur) Bern. Libri quidem in receptam conſentiunt.

cum — offenſa. Ut Cicero pro Roſcio Am. cf. de Off. 2, 14, 18. 19.

judic. Milon. Recte initium orationis Milonianae citat Geſn. Adde Plutarch. in Cic. p. 880 C. D. Virtutis ea pars, quae fortitudo dicitur, non magnopere erat in Cicerone.

Recteque — diſſerit. vid. not. Crit. Locus Cic. de Or. 3, 14 extr.

dam de summis virtutibus. Et ipse Cicero in sua persona, cum ad Brutum in epistolis, tum aliis etiam locis, virtutem eam appellat. At prooemium aliquando et narrationem dicit malus homo, et argumenta, sic, ut nihil sit in his requirendum. Nam et latro pugnabit acriter, virtus tamen erit fortitudo: et tormenta sine gemitu feret malus servus, tolerantia tamen doloris laude sua non carebit. Multa fiunt eadem, sed aliter. Sufficiant igitur haec, quia de utilitate supra tractavimus.

interrogandi signum autem et hic ponendum; et fateor totam hanc rationem mihi longe molliorem videri recepta, ubi, vel expuncto illo *que*, omnia nimis sunt abrupta. Et *dixerit* et *apellet* habent Locat. et Rusc. quos male deseruit Badius. Saepissime pro *x* in MSS. est *ss.* vid. Drakenb. ad Liv. 6, 22, 10. it. 25, 24, 8. cf. not. Crit. ad 2, 12, 2.

Cic. in sua. Guelf. et Turic. omittunt *in* cum multis libris. Recte fortasse. Praeposteram Jens. scripturam *cum sua*, non habent Tarv. (cf. 2, 5, 16.) et Venet. sed solum *sua* dant. Locat. et Rusc. male repetunt Jensonianam. *Sufficiant.* Guelf. *sufficient*, cum Goth. et Voss. 2. Non male.

Brutum — epist. Hunc locum in Epistolis ad Brutum, quae aetatem tulerunt, frustra quaesiverunt VV. DD. Nec mirum, si vera vidit Anglus ingeniosus pariter et doctus Tunstallus in Epistola ad Middletonum (Cantabrig. 1741. 8.) qui a p. 192 ad fin. *νοθείας* arguit has Epistolas, magnum nactus accusationis subscriptorem Ruhnkenium ad Vellej. 2, 12, 3. Saltem quae plurima loca ex his ad Brutum epistolis affert Quintilianus, omnia sunt a VV. DD. inter fragmenta relata, quo utitur etiam Tunst. p. 195. cf. ad 1, 5, 14. Sunt enim invicta fere historiae argumenta, quibus adoritur istam de Messala epistolam.

aliis — locis. Afferunt Partit. orat. c. 23 init. Recte. item Acad. 1, 2. sed ibi non sua, verum Varronis persona hoc dicit, quanquam, cum et ipse sit Academicus Cicero, ad utrumque pertinet. Pugnat autem hic Acad. locus, cum altero de Orat. quem vide ad 2, 15, 20.

XXI. Materiam rhetorices quidam dixerunt esse *orationem*: qua in sententia ponitur apud Platonem Gorgias. Quae si ita accipitur, ut sermo quacunque de re compositus, dicatur *oratio*, non materia, sed opus est: ut statuarii, *statua*. nam et oratio efficitur arte, sicut statua. Sin hac appellatione verba ipsa significari putamus, nihil haec sine rerum substan- 205
2 tia faciunt. Quidam *argumenta persuasibilia*: quae et ipsa in parte sunt operis, et arte fiunt, et materia egent. Quidam *civiles quaestiones*: quorum opinio non qualitate, sed modo erravit. est enim haec materia rhetorices, sed
3 non sola. Quidam, quia virtus sit rhetorice, *materiam ejus totam vitam* vocant. Alii, quia non omnium virtutum materia sit tota vita, sed pleraeque earum versentur in partibus (sicut *justitia*, *fortitudo*, *continentia*, propriis officiis et suo fine intelliguntur), rhetoricen quoque dicunt in una aliqua parte ponendam: eique locum in ethice *negotialem* assignant, id
4 est, πραγματικόν. Ego (neque id sine auctori-

ponitur — Gorgias. Plat. Gorg. p. Steph. 449 E. (Bip. Vol. 4. p. 9. 10.) Σω. ἴθι δή μοι ἀπόκριναι — περὶ τῆς ῥητορικῆς, περὶ τί τῶν ὄντων ἐστὶν ἐπιστήμη; Γορ. Περὶ λόγους. *Ponitur* intellige: fingitur. in scenam producitur cf. 1, 10, 33. Defendunt autem scripturam receptam MSS., fluctuantibus excusis et quibusdam *ponit* dantibus.

rerum substantia, opponitur verborum *vanitati*, ubi aliquid praeter οὐσίας significationem admiscetur vocabulo novitio cf. ad Prooem. 21. Sic et Seneca ut docent Lexica.

modo, intelligis ex opposito, quid sit. Hodie dixissemus: *quantitatem*, vel *extensionem*. cf. 2, 4, 21.

partibus. Intellige: „vitae.“

bus) materiam esse rhetorices judico, *omnes res quaecunque, ei ad dicendum subjectae erunt.* Nam Socrates apud Platonem dicere Gorgiae videtur, *non in verbis esse materiam, sed in*
206 *rebus.* Et in Phaedro palam, non in judiciis modo et concionibus, sed in rebus etiam privatis ac domesticis, rhetoricen esse, demonstrat. Quo manifestum est hanc opinionem ipsius Platonis fuisse. Et Cicero quodam loco mate- 5
riam rhetorices vocat res, quae subjectae sunt ei, sed certas demum putat esse subjectas. Alio vero, de omnibus rebus oratori dicendum ar-

dicere — videtur. Dativum „*Gorgiae*" cave referas ad *videtur*, pertinet enim ad *dicere.* „*Videtur*" autem inquit Qu. quoniam longior illa Socratis contra Gorgiae responsum disputatio manifestam suae sententiae significationem non habet. Pertingit ea quidem a loco supra demonstrato ad p. 454 B. (p. Bip. 19.) ubi ad „persuadendum in judiciis aliis- „que conciliis" deducitur Gorgias; neque tamen finem invenit interrogationum Socraticarum, quae etiam, quid maxime agatur in istis conciliis, ab eo exposcunt. Apparet id agi, ut ipsae res demonstrentur, in quibus proprie versetur rhetorice.

Phaedro. p. St. 261 A. (Bip. 10, 352) ἆρ' οὖν τὸ μὲν ὅλον ἡ ῥητορικὴ ἂν εἴη τέχνη ψυχαγωγία τις διὰ λόγων, οὐ μόνον ἐν δικαστηρίοις καὶ ὅσοι ἄλλοι δημόσιοι σύλλογοι, ἀλλὰ καὶ ἐν ἰδίοις ἡ αὐτὴ σμικρῶν τε καὶ μεγάλων πέρι;

res — sunt ei. Sunt haec Quintiliani verba, non ipsius Ciceronis, quae cum typis distinguerentur ab editoribus neque tamen, ubi in Ciceronis operibus ipsa essent posita, demonstrari possent, impeditum reddiderunt locum. In uno Codice, pro *sunt,* est *sint,* quod magis etiam meae favet opinioni. Neque tamen necessaria mutatio. Sententiam igitur Ciceronis mihi videtur Quintilianus retulisse, verba usurpasse sua; cum praesertim his videatur in hoc quidem loco assuetus, qui modo posuerit §. 4 et mox §. 7. 13 et 2, 15, 22 quo respice. Ciceronis in hanc sententiam disputatio est de Orat. 1, 15 et Inv. 1, 5.

Alio vero. De Or. 1, 6.

bitratur, his quidem verbis, *Quanquam vis oratoris professioque ipsa bene dicendi, hoc suscipere ac polliceri videatur, ut omni de re, quaecunque sit proposita, ornate ab eo copiose-*
6 *que dicatur.* Atque adhuc alibi, *Verum enim oratori, quae sunt in hominum vita (quandoquidem in ea versatur orator, atque ea est ei subjecta materia) omnia quaesita, audita, lecta,*
7 *disputata, tractata, agitata esse debent.* Hanc autem, quam nos *materiam* vocamus, id est, res subjectas, quidam modo infinitam, modo non propriam rhetorices esse dixerunt: eamque artem *circumcurrentem* vocaverunt, quod
8 in omni materia diceret. Cum quibus mihi

Quanquam — videatur. Conjunctivus in omnibus Quintiliani libris, et in aliquot Ciceronis, cum plures dent *videtur*, quod „rectum esse" Ernesti est decretum. Neque tamen utique pendeat *videatur* a *quanquam*, necesse est; fuerit absolute positum fortasse, graeco more. Cf. Prooem. 18. *adhuc al.* Prius neque Goth. neque Jens. omittit, ut narrat Gesn. *Adhuc* videtur usurpatum hic eodem fere modo ut cum comparativis. cf. 1, 5, 22. *verum enim.* Hoc quidem in Codd. undecim, qui collati sunt, nullo. Guelf. et Turic. *vero enim* cum Bodl. Bal. Ioann. Voss. 1. 3. Bern. Alm. *Enimvero* dant Voss. 2. et Goth. cum edd. ante Gryph. meis omnibus, praeter Ald. Illud in ipso Cicerone dant aliquot libri. Neque est sane quod respuas *vero* adjectivum ad *oratori* pertinens; attamen, cum et apud Terentium binis locis (neque enim plures adhuc in ullo scriptore inveni) Adelph. 2, 1, 47 et Eunuch. 4, 6, 4 legatur *verum enim*, non subjecto iterum *vero*, servandum puto receptum, ne forte bona locutio, sed rarior, per Criticorum suspicionem plane obliteretur. *infinitam — propriam.* Guelf. *infinitas — proprias.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) pro *infinitam* dant *infinita* cum Voss. 1. 3. Edd. fere vett. *infinitam — proprie.* Turic. *infinita — propria.*

alibi. De Or. 3, 14. De *verum enim* vid. not. Crit.

minima pugna eſt. Nam de omni materia di-
cere eam fatentur: propriam habere mate-
riam, quia multiplicem habeat, negant. Sed
neque infinita eſt, etiamſi eſt multiplex: et
aliae quoque artes minores habent multipli-
cem materiam, velut *architectonice:* namque
ea in omnibus, quae ſunt aedificio utilia, ver-
ſatur: et *caelatura*, quae auro, argento, aere, 9
ferro, opera efficit. Nam *ſculptura* etiam
lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas,
praeter ea quae ſupra dixi, complectitur. Ne- 10
que protinus non eſt materia rhetorices, ſi in
eadem verſatur et alius. Nam ſi quaeram, quae
ſit materia ſtatuarii, dicetur *aes:* ſi quaeram,
quae ſit excuſoris, id eſt, ejus fabricae, quam
Graeci χαλκευτικὴν vocant, ſimiliter *aes* eſſe
reſpondeant. Atqui plurimum a ſtatuis diffe-
207 runt vaſa. Nec medicina ideo non erit ars, 11
quia unctio et exercitatio cum palaeſtrica, ci-
borum vero qualitas etiam cum coquorum ei
ſit arte communis. Quod vero de bono, utili, 12
juſto diſſerere, philoſophiae officium eſſe di-
cunt, non obſtat. Nam, cum philoſophum
dicunt, hoc accipi volunt, virum bonum.

architectonice — verſatur. Guelf. *architectonicae.* Goth. (tac. Geſn.) *verſantur* ut appareat eum ſuo *e* voluiſſe quod Guelf. ſcribendo *ae*, male. *excuſoris.* Guelf. *ſculptoris* male. Goth. (tac. Geſn.) *excuſſoris* cum Voſſ. 2. item male. Vett. edd. receptam, quibus accedere videntur Britannici et Alm. *a ſtatuis.* Omittit *a* Guelf. cum Turic. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) Voſſ. 3 et meis quidem ante Leidenſ. edd. omnibus. Ex ea Gibſonus aſſumſit, et de ſuis Codd. tacet.

Quod vero. Goth. (tac. Geſn.) *Qui vero.* *dicunt.* Goth. *debent*, non, ut Geſn. narrat, *dicebant.*

Cur igitur oratorem, quem a bono viro non
13 separo, in eadem materia versari mirer? cum praesertim primo libro jam ostenderim, philosophos omissam hanc ab oratoribus partem occupasse, quae rhetorices propria semper fuisset, ut illi potius in nostra materia versentur. Denique cum sit *dialectices materia* de rebus subjectis disputare, sit autem dialectice oratio concisa, cur non eadem perpetuae quoque
14 materia videatur? Solet a quibusdam et illud poni, *Omnium igitur artium peritus erit orator, si de omnibus ei dicendum est.* Possem hic Ciceronis respondere verbis, apud quem hoc invenio, *Mea quidem sententia nemo esse poterit omni laude cumulatus orator, nisi erit omnium rerum magnarum atque artium scientiam consecutus:* sed mihi satis est ejus esse oratorem rei, de qua dicet, non inscium.
15 Neque enim omnes causas novit, et debet

Cur. Guelf. et Turic. *Quare* cum Alm. *rhet. propria semp.* Guelf. omittit *propria.* *dialectice.* Hoc scripsi contra edd. prope omnes, *dialectices* dantes, bonis tamen auctoribus Codd. Britannicis tribus Turic. et ed. Andr. Necessaria erat mutatio, vid. 2, 20, 7. quo accedit Cic. Brut. 90 „dialectica — quasi „contracta et astricta eloquentia putanda est." et de Fin. 2, 6 „perpetua oratio" (i. e. rhetorice) „non rhetorum solum sed etiam „philosophorum." Apparet fons erroris cum Voss. 1. 3. praeferant: *dialecticae*, quod est ortum ex male intellecto: *dialectice.* *materia.* Guelf. et Turic. *materiae* cum Jens. (non enim dat *materie*) et idem voluit Goth. qui habet caudam in *e*; male. *hoc inv.* Guelf. *haec inv.* Elegantius profecto cf. ad 2, 17, 30. *dicet.* Guelf. *dicit* cum Jens. qui non omittit *d. q. d.*, ut narrat Gesn. et sic pleraeque edd.

primo libro. Prooem. 10 sqq. *Mea quidem.* De Or. 1, 6 init.

posse de omnibus dicere. De quibus ergo dicet? de quibus didicit. Similiter de artibus quoque, de quibus dicendum erit, interim discet: et de quibus didicerit, dicet. Quid 16
ergo? non aut faber de fabrica melius, aut de musice musicus? Si nesciat orator, quid sit, de quo quaeritur, plane melius. Nam et litigator rusticus illiteratusque de causa sua melius, quam orator, qui nescit quid in lite sit, dicet: sed accepta a musico, a fabro, sicut a

non aut faber. Guelf. hoc ordine: *n. f. a.* cum Goth. Jens. (tac. Gesn.) et vett. omnibus (ubi male accepit Burm. quasi omitterent *aut*) ante Badium, qui invertit ordinem, ut faciliorem redderet, monito in nota lectore, dubito an praeter necessitatem. Eum ceteri secuti, praeter Gryph.

quaeritur. Guelf. et Turic. *quaeratur* cum Goth. Jens. (tac. Gesn.) et multis praeterea. *lite sit, dicet.* Guelf. et Turic. cum Goth. Jens. (tac. Gesn.) omittunt *dicet.* Item Tarv. Loc. Rusc. Regius in nota inserendum necessario, putat, quem secuta est fortasse Venet. habet enim. cf. not. Crit. ad 1, 6, 26. Mihi elegantius videtur, si absit, ut et Badius judicat.

accepta. Citat hic Almelov. Plat. de rep. 10. p. St. 598 et 601. (Bip. 7, 288—90. 295—97.) ubi *μίμησιν* exagitat et *τόδε* (inquit p. Bip. 7, 289) *δεῖ — διανοεῖσθαι, ἐπειδάν τις ἡμῖν ἀπαγγέλλῃ περὶ τούτου, ὡς ἐνέτυχεν ἀνθρώπῳ πάσας ἐπισταμένῳ τὰς δημιουργίας — ὑπαλαμβάνειν δεῖ τῷ τοιούτῳ, ὅτι, εὐήθης τις ἄνθρωπος καὶ, ὡς ἔοικεν, ἐντυχὼν γόητι τινὶ καὶ μιμητῇ, ἐξηπατήθη· ὥστε ἔδοξεν αὐτῷ πάνσοφος εἶναι, διὰ τὸ αὐτὸς μὴ οἷός τ' εἶναι ἐπιστήμην καὶ ἀνεπιστημοσύνην καὶ μίμησιν ἐξετάσαι.* Sed magis etiam ad nostri disputationem pertinent, quae habes in Gorgia p. St. 456 A. B. C. ubi quovis opifice probabilius dicturum oratorem asseverat Gorgias, se autem sicubi cum fratre Herodico, medico (quem ipsum in sua arte praestigiatorem significat Socrates Rep. 3. p. 405 E.), ad aegrotos accesserit, remedia iis longe facilius ipso fratre persuadere. Ad quam jactantiam ea respondet Socrates p. 459. quae nemini, rhetorices magnopere studioso, placeant, quaeque vereor ut Qu. ipse cum magno hujus artis honore

litigatore, melius orator, quam ipſe qui do-
17 cuerit. Verum et *faber*, cum *de fabrica*, et
muſicus, cum *de muſica*, ſi quid confirmatio-
nem deſideraverit, dicet; non erit quidem
orator, ſed faciet illud quaſi orator: ſicut cum
vulnus imperitus deligabit, non erit medicus,
18 ſed faciet ut medicus. An hujusmodi res nec
in laudem, nec in deliberationem, nec in 208
judicium veniunt? Ergo cum de faciendo
portu Oſtienſi deliberatum eſt, non debuit
dicere ſententiam orator? atqui opus erat ra-
19 tione architectorum. Livores et tumores in
corpore, cruditatis an veneni ſigna ſint, non

qui doc. Guelf. omittit *qui*, unde, conjunctim cum illa priore τοῦ *dicet* omiſſione, alia exiſtit ſtructura, minus probabilis. Aſtipulantur et alii. *deligabit.* Guelf. Turic. et Goth. Jeuſ. (tac. Geſn.) *deligavit* cum Voſſ. 1. 3. Bern. Alm. et edd. multis vett. Badius cum Cervicorno futurum habet, cum Locat., quem fere exprimit, praeteritum; neque monito lectore, cum etiam Ald., cujus magna ſolet apud Badium eſſe auctoritas, praeferat *deligavit.* Unde tot fautores nacta fuerit praepoſtera haec ſcriptura, qui praeſertim revocarint eam, ut Gryph., ab aliis jam correctam, non equidem comminiſcor. An locus obverſabatur, quem vid. in not. exeg.? Britannici tamen Codd. quorum nulla mentio apud Gibſ. videntur tueri receptam, unice veram. Sed exigua eſt Codd. auctoritas in tam ſolita confuſione τῶν *b* et *v*, de qua vide Drakenb. ad Liv. 5, 24, 5. it. 2, 46, 2.

conciliare poſſit. Sed dignus eſt, ut dixi, integer dialogus, qui ab adoleſcentibus ediſcatur. Loca demonſtrata ſunt Bip. 4, 23. 24. 29.

deligabit. cf. 2, 17, 9.

portu Oſtienſi. vid. Sueton. Claud. c. 20 ubi apparebit, quare deliberatum fuerit operoſe, quoniam opus ab ipſo Julio Caeſare erat „saepius de„ſtinatum, ac propter difficul„tatem omiſſum."

crud. an ven. Tangit medicam iſtam quaſi eloquentiae partem, ſed in tranſcurſu, Cic. pro Cluent. c. 10 extr.

tractat orator? at eſt id ex ratione medicinae. Circa menſuras et numeros non verſabitur? dicamus has Geometriae eſſe partes. Equidem omnia fere poſſe credo caſu aliquo venire in officium oratoris. quod ſi non accidet, non erunt ei ſubjecta. Ita ſic quoque recte dixi- 20
mus, *materiam rhetorices eſſe omnes res ad dicendum ei ſubjectas;* quod quidem probat etiam ſermo communis. Nam cum aliquid, de quo dicamus, accepimus, poſitam nobis eſſe materiam frequenter etiam praefatione teſtamur. Gorgias quidem adeo rhetori de 21
omnibus putavit eſſe dicendum, ut ſe in auditoriis interrogari pateretur, qua quisque de re vellet. Hermagoras quoque, dicendo materiam eſſe in cauſa et in quaeſtionibus, omnes res ſubjectas erat complexus. Sed 22

verſabitur. Guelf. et Turic. *converſabitur* cum Bern. repetita ſyllaba prima ex antecedente *non.* *Geometriae.* Sic omnes, quantum video, et Codd. et edd. Neque erat quod ſcripturam ſolicitaret Iacob. Frid. Heuſingerus ad Cic. de Off. 3, 7, 3 qui malit *Geometrae.* Perpetuitas argumentandi oſtendit hic artis magis nomen requiri, quam artificis. Sic modo: „ex rat. medicinae.“ „ratione architectorum“ quae eſt ipſa *architectonice.* Ne Ciceronis quidem locus Tuſc. 5, 39 mutatione indiget „geometriae munus tuebatur“ quanquam majorem ſpeciem habet conjectura. Receptam dat ibi Wolfius, cf. not. Crit. ad 1, 12; 18.

Gorgias. Plat. Gorg. p. 447 C. (Bip. 4, 5.) Ἐκέλευε γοῦν νῦν δὴ ἐρωτᾷν ὅ, τι τις βούλοιτο τῶν ἔνδον ὄντων, καὶ πρὸς ἅπαντα ἔφη ἀποκρινεῖσθαι. De quo ipſo Platonis loco Cic. de Or. 3, 32. id. de Or. 1, 22. de Inv. 1, 5. de Fin. 2, 1.

Hermagoras — quaeſtionibus. vid. Cic. de Inv. 1, 6 ubi hanc refert Hermagorae diviſionem, ſed improbans ipſe et *quaeſtiones* ab oratoris officio ſejungens. cf. et de Or. 2, 19 init.

quaestiones si negat ad rhetoricen pertinere, dissentit a nobis: si autem ad rhetoricen pertinent, ab hoc quoque adjuvamur. Nihil est enim, quod non in causam aut in quaestio-
23 nem cadat. Aristoteles tres faciendo partes orationis, *judicialem*, *deliberativam*, *demonstrativam*, paene et ipse oratori subjecit
24 omnia. nihil enim non in haec cadit. Quaesitum a paucissimis etiam de instrumento est. *Instrumentum* voco, *sine quo formari materia, et in id, quod velimus, effici opus non possit.* 209
Verum hoc ego non artem credo egere, sed artificem. Neque enim scientia desiderat in-

aut in quaestionem. Guelf. omittit *in.* Repetitionem praepositionis defendunt Burm. h. l. et ad 4, 2, 107 ubi iterum positam praepos. omittunt quoque Guelf. et Goth. item ad 6, 5, 11 et Drakenb. ad Liv. 6, 27, 6 et Heusingerus ad Cic. de Offic. 1, 14, 1 et in hac ipsa re Cic. de Invent. 1, 6 init. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *aut in quaestiones*, cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. omnibus, quod verum puto, ob *in quaestionibus* (§. 21) et *sed quaestiones* (§. 22). *et — effici.* Ita Guelf. et videntur plurimi Codd. qui silentur. Goth. (tac. Gesn.) *in* omittit post *et* cum Voss. 2 et Ald. quae est commodissima scriptura. Jens. (item tac. Gesn.) omittit *et* ante *in.* cum edd. praeter Ald. omnibus ante Gryph., quae ne ipsa quidem displicet ratio. Recepta saltem vitio carere non videtur. Quis enim dixit: „*efficere* materiam *in* opus?“ *egere.* Praeposueram Gibsoni scripturam *agere* (merum sphalma, neque enim est in Leid.), invenio etiam in Tarvisina.

negat — pertinere. cf. 3, 5, 14. Quo inspecto loco apparebit, quare de Hermagorae sententia dubitet Qu. Se autem *adjuvari* ait ab Hermagora (modo ejus non sit liber, qui contrariam opinionem habet) quod tum, vel hoc auctore, recte finierit *materiam rhetorices* §. 4.

Aristoteles. Rhet. 1, 3, 3. unde repetiit Cicero Partitt. Oratt. c. 3 extr. cf. et de Inv. 1, 5.

et — effici. vid. not. Crit.

ſtrumentum, quae poteſt eſſe conſummata, etiamſi nihil faciat: ſed ille opifex, ut caelator caelum, et pictor penicilla. Itaque haec in eum locum, quo *de oratore* dicturi ſumus, differamus.

eum locum. Lib. 12. c. 5. ubi enumerantur inſtrumenta oratoris: *animi praeſtantia, vox, latus, decor.* Reſpicit autem ejus capitis §. 1 ad ipſum noſtrum locum: „Haec „ſunt, quae me redditurum „*promiſeram,* inſtrumenta, non „artis, ut quidam putaverunt, „ſed ipſius oratoris."

ARGUMENTUM LIBRI III.

C. 1. *Se uberius, quam fieri soleat, expositurum, quae restent monenda in universum de orandi arte — 2. Hoc, ut exoptatum studiosis, ita parum dulce futurum — 5. Etiam propter diversitatem opinionum — 8. Varii artis auctores, Graeci — 16. Propriae sectae Hermagorae, Apollodori, Theodori — 19. Romani — 22. Suum se quoque judicium interpositurum. — C. 2. De origine rhetorices — 3. Naturalis, artificialis — 4. Ciceronis ratio minus probata. — C. 3. Partes rhetorices — 4. Variae de iis sententiae — 6. Ciceronis, non semper eadem — 8. Graecorum aliquot — 10. De ordine partium — 11. Partes sint, an opera, an elementa. — C. 4. Tria sint genera causarum, an plura — 4. Se in vetere persuasione manere, tria statuentium; ob varias rationes — 9. Anaximenes, Plato, Isocrates quid senserint — 12. Suae rationis expositio — 16. Materias singulis generibus proprias se non assignare. — C. 5. Divisio in res et verba, certa et incerta — 4. Quaestiones in scripto, in non scripto — 5. Infinitae, finitae — 8. Infinitarum species — 12. Quaestiones universales non inutiles — 17. Causae finitio. — C. 6. De statu; ejus appellatione — 5. Quid sit — 13. Quis statum faciat — 22. Quot sint status; Aristotelis elementa decem — 25. Aliorum novem — 28. Septem — 29. Unum statum quidam faciunt — 31. Duos; Archidemus, alii ut Pamphilus — 35. Apollodorus, Theodorus — 37. Posidonius, Celsus — 39. Alia ratio in duos dividendi — 44. Tres a plurimis facti; Cicerone, Patrocle, M. Antonio, Virginio — 47. Quatuor ab Athenaeo, Caecilio, Theone — 49. Aristotelis, Ciceronis quadripertitae rationes — 51. Quinque status, sex, septem, octo — 55. Status rationales appellati, quaestiones legales;*

quot rationales — 58. Cicero in rhetoricis de negotiali; Hermagoras translationis inventor — 61. Legales quaestiones — 62. Albutius, alii — 63. Se quartum eorum, quos generales olim fecerit, nunc removere — 68. Translationem quoque ex specialibus; quae in nulla controversia sit unquam sola — 78. Translatio in rationali genere posita; male — 80. Tria in omni disputatione quaeri — 83. Quadripertitam rationem rudibus utilem — 86. Quatuor propositorum duo genera, rationale et legale — 88. In legali nasci simulacra ex illis tribus — 91. In caussis simplicibus singuli status; sed quo potissimum utendum, quaeritur — 94. In conjunctis plures, vel diversi vel generis ejusdem; ejus vel exempla. — C. 7. Genus laudativum. Non totum abhorret a negotiis — 3. Non semper de dubiis dicere oratorem — 5. Vicissim laudem ostentationi compositam indigere interdum probatione, defensione; plerumque amplificatione — 7. Laudantur dii — 10. Magis varia laus hominum; in tria tempora dividitur — 12. Corporis, extrapositorum, laus — 15. Animi — 17. Quae post laudandi hominis mortem evenerunt — 19. Vituperationis idem ordo in diversum — 22. De viventibus judicia hominum in utramque partem adhibenda — 23. Refert, ubi quidque laudetur — 25. Ex vicinitate virtutum ac vitiorum quatenus proficiendum sit — 26. Urbium, locorum, rerum laudes — 28. Qui status maxime sit hujus generis. — C. 8. Deliberativum an utilitate finiatur — 2. An solum honestum utile — 4. Qualitatis statu non continetur totum — 6. Hujus generis prooemium — 10. Narratio — 12. Affectus — 14. An in sola reipublicae administratione versetur — 15. Rem posse fieri, aut incertum est — 17. aut certum — 21. Quae sint partes suadendi; necessitatem inter eas non esse, sed possibile — 26. A quibusdam ut partes poni quae species sint partium — 28. Voluptas an connumeranda sit — 30. Utilia honesta comparantur — 33. Utilia inter se — 36. Exempla quid possint, quorum et apud quos — 38. Honesta quibus quomodo suadenda — 44. Inhonesta — 48. Persona suadentis — 49. Prosopopoeiae — 52.

Persona et in controversias ducitur — 53. *In scholis materiae deliberativae similiores controversiis* — 58. *Error in suasoriarum genere dicendi* — 67. *Historias legendo plus profici quam vulgaribus praeceptis; item usu* — C. 9. *Judicialis generis partes auctae perperam; quinque probandas esse* — 6. *Ordo dicendi cujusque et cogitandi non idem* — 8. *An cogitandi ordinem scribendo sequi debeamus.* — C. 10. *Causa aut unius rei controversia constat, aut plurium; aut ejusdem generis aut diversi* — 3. *Genus comparativum* — 5. *Perspecto causae genere, quid intuendum.* — C. 11. *Post inventos status, quid Hermagorae videatur intuendum; quaestio* — 4. *Ratio* — 7. *Judicatio* — 9. *Continens* — 10. *Pro statuum diversitate aut conjunctas esse aut separatas quaestionem et judicationem* — 18. *Ciceronis varias de horum omnium commercio sententiae* — 20. *Aliorum ratio* — 21. *Se nimiam Hermagorae subtilitatem non probare* — 26. *Theodori ratio* — 28. *Conclusio.*

M. FABII QUINTILIANI
DE
ORATORIA INSTITUTIONE
LIBER TERTIUS.

210 I. Quoniam in libro ſecundo quaeſitum eſt,
quid eſſet *Rhetorice*, et quis *finis* ejus; *artem*
quoque eam eſſe, et *utilem*, et *virtutem*, ut
vires noſtrae tulerunt, oſtendimus; *materiam*-
que ei res omnes, de quibus dicere oporteret,
ſubjecimus: jam hinc, unde coeperit, quibus
conſtet, quo quaeque in ea modo invenienda
atque tractanda ſint, exequar: intra quem
modum plerique ſcriptores Artium conſtite-
runt, adeo ut Apollodorus contentus ſolis
judicialibus fuerit. Nec ſum ignarus, hoc a 2
me praecipue, quod hic liber inchoat, opus
ſtudioſos ejus deſideraſſe, ut, inquiſitione
211 opinionum, quae diverſiſſimae fuerunt, longe

oporteret. Guelf. *oportet*, nec ipſum male. *div.*
fuerunt longe. Omittunt *fuerunt* Burm. Geſn. Bip. ſed ex mero, ni fallor, Burmanni ſphalmate; cum ſit in odd. meis omnibus et Codd. Guelf. Goth. Turic. Nec facile eo careas.

intra — modum. Recte monet Geſnerus, minuendi ſignificationem eſſe in *intra*: „Etiam minus hoc ipſo feciſſe „Artium ſcriptores." Vide Lexica et Turſell. de partt. p. 406. ed. Lipſ. Sic noſter 11, 3, 45 „intra loquendi modum." it. 11, 3, 8 „intra famam."

Apollodorus. vid. mox §. 17.

difficillimum, ita nescio an minimae legentibus futurum voluptati: quippe quod prope nudam praeceptorum traditionem desideret.
3 In ceteris enim admiscere tentavimus aliquid nitoris, non jactandi ingenii gratia (namque in id eligi materia poterat uberior) sed ut hoc ipso alliceremus magis juventutem ad cognitionem eorum, quae necessaria studiis arbitramur, si ducti jucunditate aliqua lectionis, libentius discerent ea, quorum ne jejuna atque arida traditio averteret animos, et aures praesertim tam delicatas raderet, verebamur.
4 qua ratione se Lucretius dicit praecepta philo-

minimae. Ita Locat. Rusc. Ceteri quidem omnes, quos vidi, libri *minime*, adverbium. Sed Codicum in hisce nulla auctoritas. Quid in Florentino inveniret non prodidit Regius, sed, cum ipse adverbium pro adjectivo legi suadeat, probabile fit in eo quoque esse nostram scripturam. Latinum esse *minime* h. l. vix credo; desidero enim locum ubi sit: „hoc mihi *valde* fuit „voluptati." *Magnae voluptati*, *summae voluptati*, frequens etiam, ut Cic. ad Att. 2, 25.

si — discerent. *Si* h. l. accipe *an* Graeco more, cujusmodi usus Ciceroni, Caesari, Livio, Tacito (et cui non?) est frequens. Vide inter plurimos qui de eo egerunt Tursell. p. ed. Lips. 907. Drakenb. ad Liv. 4, 20, 8 et Heusingerum praef. ad Cic. de Off. p. 48. cf. et nostr. 7, 2, 5. „est quae„situm — *si* — esset."

Lucretius. Locus bis extat in opere Lucretiano 1, 934 et 4, 11. Sed, praeter leviorem differentiam *Sed* alteroque loco *Nam* pro quo Quintilianei libri habent *Ac* (an volebat *At*?), insignis est diversitas altera. Pro *Aspirant* in Lucretii libris est *Contingunt*, quod ipsum in nostro loco nonnisi editi quidam ponunt in margine, imo in textu, ut, praeter memoratos, Gryphii. Gesnerus monet a Gifanio et Lambino agnosci libros Lucretianos qui praeferant: *Aspirant.* Hoc sane, utpote difficilius, Critico magis, placeat; sed *contingunt* ipsum habet aliquem vetustatis colorem, ut videatur utrumque diversis editionibus posuisse

ſophiae carmine eſſe complexum: namque hac, ut eſt notum, ſimilitudine utitur:

Ac veluti pueris abſinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Aſpirant mellis dulci flavoque liquore,

et quae ſequuntur. Sed nos veremur, ne 5
parum hic liber mellis, et abſinthii multum, habere videatur, ſitque ſalubrior ſtudiis, quam dulcior. Quin etiam hoc timeo, ne ex eo minorem gratiam ineat, quod pleraque non inventa per me, ſed ab aliis tradita, continebit: habeat etiam quosdam, qui contra ſentiant et adverſentur, propterea quod plurimi auctores, quamvis eodem tenderent, diverſas
212 tamen vias munierunt, atque in ſuam quisque

munierunt. Sic Guelf. Turic. et Codd. plerique, niſi quod Voſſ. 2. cum aliquot edd. vett. dat *invenerunt.* Francius conjecit *inierunt*, probante Burmanno, et auctore etiam facto Cod. Goth. quare recepit Geſnerus, qui hanc ſcripturam et Jenſ. ed. praeferre narrat; falſo ille; eſt enim in ea, ut Tarv. et Ven., *invenerunt.* Equidem, deſerente Gothanum ſuum Voſſiano 2., merum errorem puto *inierunt*, pro *invenerunt.* Gothanam ſcripturam mihi diſſuadet ipſe etiam (fateor) auctor Francius. Neque cum Burmanni tum Geſneri argumenta multum proficere videntur. Quod enim mox (§. 6) *ingreſſi ſunt*, id quidem parum ad rem: ſunt enim ii diſcipuli, non magiſtri; et

Lucretius. Cum *aſpirandi* ſignificatione recte confert Geſnerus *olfacere*, nove et ipſum uſurpatum a Varrone 2, 2, 16, ubi „*olfacere labra lacte*" eſt *imbuere labra odore lactis.* Ita et hic „*aſpirare mellis liquore*" ſignificabit *odore et ſapore mellis imbuere.*

et — ſequuntur. Sequitur enim apud Lucretium, quo conſilio hoc fiat.

parum — multum. Opponuntur plerumque *parum — nimium.* Sed et alibi *parum* eſt pro *paulum* v. c. Plin. Paneg. 20, 3 „nihil aut certe *parum* „intererat." cf. dicta ad 1, 1, 18.

ſalubrior. Quoniam *abſinthium* et ipſum ſalubre.

6 induxit ſequentes. Illi autem probant quale-
cunque ingreſſi ſunt iter, nec facile inculcatas
pueris perſuaſiones mutaveris, quia nemo non
7 didiciſſe mavult, quam diſcere. Eſt autem,
ut procedente libro patebit, infinita diſſenſio
auctorum, primo, ad ea, quae rudia atque
imperfecta adhuc erant, adjicientibus quod
inveniſſent ſcriptoribus: mox, ut aliquid ſui
viderentur afferre, etiam recta mutantibus.
8 Nam primus poſt eos, quos poëtae tradide-

quod *ſequantur* homines eos qui *inierint* viam, non qui *munierint*, ea calumnia eſt, cum *ſequentes* potius ſint *poſteriores* tempore, vel et ipſi *diſcipuli*. Si intelligerentur, qui *ineuntes* iſtos *ſequerentur* (φυσικῶς), manifeſta foret ταυτολογία; nam is, quem ſequitur alter, in ſuam ſane viam illum inducit. Ipſum autem *inire viam* parum eſt in magiſtris, rhetoribus, qui diſciplinas, rationes inſtituendi, ſectas condunt; non ſua cauſa, ut aliquo perveniant, iter faciunt. Solet etiam vocabula plus ſignificantia uſurpare in hoc genere, v. c. *ſecari vias* (§. 14.) *Fecit — Herm. viam* (§. 16.). Simile eſt *munire*, quare merito revocaſſe mihi videor plurimorum librorum ſcripturam.

nemo non. Cave dirimas haec et *non* transferas ad *didiciſſe*, unde plane contraria exiſteret ſententia. Scriptoris noſtri ſenſus eſt fere in verſu Horatiano: „quae Imberbes „didicere, ſenes perdenda fa„teri." Epiſt. 2, 1, 85. *Nemo non* una vox eſt apud Romanos, ſic 3, 5, 10 *nihil non*.

poſt eos — tradiderunt. Ipſe Qu., Homerum aliquos artis magiſtros demonſtraſſe, monebat ſupra 2, 17, 8. Neque alienum, quod tangit Regius, Mercurium vulgo a poëtis prodi orationis auctorem. Ita ſane v. c. Horatius: „Mercuri „*facunde — voce* formaſti catus." ex Alcaeo Carm. 1, 10, 3 et Ovid. Faſt. 5, 668 „Quo didi„cit *culte lingua* favente *loqui*." Lucian. Hercules Vol. 7. p. 314 Bip. τὸν λόγον — οἱ Ἕλληνες Ἑρμῆν οἴονται εἶναι. Cic. de Or. 1, 46 *caduceo* nominando, *deum* illum, qui eloquentiae fuerit auctor, ſignificat Mercurium, quod et Geſn. agnovit, ad noſtr. 10, 7, 15. cf. Barthium ad Stat. Theb. 1, 306, qui multa congeſſit.

runt, moviſſe aliqua circa rhetoricen Empedocles dicitur. Artium autem ſcriptores antiquiſſimi, Corax et Tiſias Siculi: quos inſecutus eſt vir ejusdem inſulae Gorgias Leontinus, Empedoclis (ut traditur) diſcipulus. Is 9

moviſſe — Empedocles. Hoc Ariſtoteles prodidit non quidem, ut Regius narrat, in fine Elenchorum Sophiſticorum, ſed in libro, qui intercidit, Sophiſte inſcripto, narrante Diogene Laertio 8, 57.; ipſaque, ut videtur, Ariſtotelis verba ponente Sexto Emp. p. Fabr. 370, Ἐμπεδοκλέα — ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ πρῶτον ῥητορικὴν κεκινηκέναι, ubi ſcita eſt obſervatio Fabricii, verbum Ariſtotelicum ipſum a Quintiliano expreſſum eſſe, monentis: *moviſſe.* Uſus ille verbi κινεῖν ſenſu *inchoandi, moliendi* apud Stephanum nullis exemplis firmatur, et ne memoratur quidem; ſed eſt ſatis certus, quanquam mihi quidem non multi ſuccurrunt loci. Apud Athenaeum Deipn. 14. p. 629 C. legas: ὅθεν ἐκινήθησαν αἱ καλούμεναι πυῤῥίχαι quod recte vertitur „originem „habuerunt.“ Simili modo acceperim κίνημα *conamen, auſum* apud Sext. Emp. p. Fabr. 307 οὐ πᾶν — τὸ καθ' ἕτερον κίνημα, ληπτέον ἐστὶν ἑτέρῳ. Et ponit vocem Pollux 6. c. 38. de nominibus criminum §. 179 cum τόλμημα et φρόνημα. Cf. Ariſtot. Rhet. 3, 1, 8 ad eumque locum Wolfius in Epiſt. ad Vaterum (vid. Vateri Animadverſiones ad Ariſtotelis libb. 3 Rhett. Lipſ. 1794) p. 213. Locus a Wolfio allatus Ciceronis Orat. c. 12. expreſſus eſt e Theophraſto. Satis vel Romanorum uſu apparet, *movere* hac ſignificatione dixiſſe Graecos, quem bene oſtendit Drakenb. ad Epitomen libri Liv. 82. Quintiliani ſunt haec fere: 3, 6, 10. 103. 4, 1, 29 ubi „*movere*“ et „ex diverſo *amoliri*“ opponuntur.

Corax — Tiſias. cf. 2, 17, 7. de Tiſia vide et Ariſtot. Soph. Elench. p. Buhl. 638. ut et de Thraſymacho, qui perperam in Lexicis ſolet appellari Carthaginienſis (ex errore Καρχηδόνιος pro Καλχηδόνιος, ut pro Χαλκηδόνιος ſolet ferre vetuſtiſſima ſcriptura vid. Ekhel. Num. 2. p. 411.) et diſcipulus Iſocratis (Suida caeco duce), quo fuit antiquior. Notiſſimus e veterum ſcriptis Sophiſtes, cujus ſunt partes in republica Platonica. Ceteri etiam notiores, ut afferendis ſcriptorum locis non indigeant.

beneficio longissimae aetatis (nam centum et novem vixit annos) cum multis simul floruit: ideoque et illorum, de quibus supra dixi, fuit aemulus, et ultra Socratem usque duravit. Thrasymachus Chalcedonius cum hoc, et Pro- 215 dicus Cius, et Abderites Protagoras, a quo decem millibus denariorum didicisse artem, quam edidit, Euathlus dicitur: et Hippias Eleus, et, quem Palamedem Plato appellat,

Prod. Cius. Guelf. *Prod. Chius.* cum omnibus fere Codd. et edd. vett. qui error ipse nostram scripturam defendit, cum recentiores fere dent: *Cejus*, *Ceius*, praeter morem Latinum. Aldus solus veram rationem restituit, quam librarii, *Cium* ignorantes, turbarant inserenda aspiratione, ut notius existeret nomen, levius peccantes illi sequentibus. Aliud enim Graecis est *Τήιος*, alîud *Κεῖος*. vid. Ernestum ad Brut. c. 8. qui dat *Ceus*, longius a Codd. Meminerint tirones nomen esse a *Ceo* sive *Cea* insula, et consulant v. c. Apolog. Socr. Platonicam p. Bip. 45. Vol. 1. Junguntur Thucyd. 7, 57 *Κεῖοι* — *Τήιοι*.

beneficio — aetatis. De hoc, ut et Isocrate, (§. 14) vide Lucianum in Macrobiis. Bip. Vol. 8. p. 128.

Euathlus. Diog. Laert. 9, 52. (*Πρωταγόρας*) *πρῶτος μισθὸν εἰσεπράξατο μνᾶς ἑκατόν.* Eadem apud utrumque merces, cum centum drachmae, quibus constat mina, aequent centum denarios. De magno Protagorae didactro vide scriptores Menagio citatos ad locum Diogenis. Jucunda narratur historia de Euathlo magistrum ludificante a Diogene l. c. §. 56. Gellio 5. 10. Appulejo in Floridis p. Elmenh. 360. quam ipsam Coraci accidisse narrat Sext. Emp. p. Fabr. 307. Discipulum autem Coracis, qui mercede eum emunxerit, ipsum Tisiam appellant Hermogenis Scholiastes, et anonymus ad Aphthonium editus a Montefalconio, cujus locum vide apud Schneiderum ad Cic. Brut. c. 12. Ex iis, quos memoravi, scriptoribus, ut ex etymo quoque apparet *Euathlum* esse vocandum hunc Protagorae auditorem, cum libri quidem Quintilianei mire fluctuent in eo, plerique dantes *Euathlum*.

Alcidamas Elaeïtes. Antiphon quoque et ora- 11

Alcidamas Elaeïtes. Guelf. *Alcidamus Eleites.* Prius, Codd. (ut quidem arbitror) paucis assentientibus, neque ed. ulla, quantum video, ante Leidensem, ex qua expresserunt omnes; sed Graecis scriptoribus semper Ἀλκιδάμας audit, nunquam Ἀλκίδαμος, et subit animum dubitatio, rectene inspexerim Codicem Guelf. Saltem Turic. quoque: *Alcidamas.* Apud Ciceronem Tuscul. 1, 48. Wolfius resinxit Ernestinam scripturam *Alcidamus* in *Alcidamas.* vid. Ernest. in Clave Cic. et Solan. ad Lucian. Vol. 9, 412. In patriae nomine major dubitatio, quod edd. tam vett. quam recc. dant omnes *Eleates* (falso enim narrat Gesn. in Jenson. esse *Elates*), praeter Andr. quae cum Guelf. praefert: *Eleites*, astipulantibus Codd. Bodl. Bal. Alm. Bern. Turic. In Goth. verene sit, quod refert Gesn., *Elates*, non equidem dixerim. Saltem nihil notavi; sed potuit obrepere incuria. Jam *Eleites* non solum *propius* (ut ait Harles V. C. Fabr. Bibl. 2, 776.) *abest a vera scriptura*, sed ipsum verum est, modo attendas *de* in MSS. ejus temporis fere esse *o*, vel repetas a Graeculorum frequentissimo errore, Ἐλία scribentium pro Ἐλαία, qui est ipse apud Suidam, in voce Ἀλκιδάμας, et Eudociam p. 56. Proba forma ab Ἐλαίᾳ est Ἐλαιΐτης, vid.

Alcid. Elaeït. de nomine vid. not. Crit. Quod autem hunc a Platone Palamedem fuisse appellatum narrat, in eo equidem non acquiesco. Locus est in Phaedro p. 261 D. Bip. Vol. 10. p. 355 Τὸν οὖν Ἐλεατικὸν Παλαμήδην λέγοντα οὐκ ἴσμεν τέχνῃ, ὥστε δοκεῖν (ubi δοκεῖν aut expungere aut in ποιεῖν mutare jubet Heindorfius, Collega conjunctissimus; rectissime ut quidem videtur) φαίνεσθαι τοῖς ἀκούουσι τὰ αὐτὰ ὅμοια καὶ ἀνόμοια, καὶ ἓν καὶ πολλά, μένοντά τε αὖ καὶ φερόμενα. Designari philosophum aliquem ex disciplina Eleatica, Xenophanis, Parmenidis, Zenonis, Melissi, manifestum est, puto. Zenonem autem a Platone intellectum esse, narrat Diogenes Laert. 9, 25. ὁ δ' αὐτὸς (sc. Plato) ἐν τῷ σοφιστῇ καὶ Ἐλεατικὸν Παλαμήδην αὐτὸν (Zenonem) καλεῖ. Haerent VV. DD. in verbis ἐν τῷ σοφιστῇ, nihil tale ostendente hoc Platonis Dialogo, qui inscribitur Sophistes. Sed vide, an recto loco reponam haec verba. Sequitur enim apud Diog. φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης εὑρετὴν αὐτὸν (Zenonem) γενέσθαι διαλεκτικῆς, ὥσπερ Ἐμπεδοκλέα ῥητορικῆς. Cum hacce sententia confer mihi, sis, alterum ejusdem Diogenis locum 8, 57. modo citatum ad §. 8. Ἀριστοτέλης — ἐν τῷ σοφιστῇ φησι πρῶτον Ἐμπε-

tionem primus omnium ſcripſit, et nihilo mi-

Steph. Byz. in voce Ἐλαία. Adeſt ei analogia in ceteris a terminatione αία gentilibus retinens plerumque ἰῶτα primitivi. Sic Ἀναιῖται apud Thucyd. 8, 19 cum apud Steph. Byz. obliteratum ſit ἰῶτα prius, obſervante recte Berkelio. In ipſis etiam, ſyllaba εὺς terminatis, gentilibus non infrequens duplex ἰῶτα ut Thucyd. 1, 13 extr. MSti margo dat Φωκαιεῖς. Et Steph. Byz. in v. Νικαία: Νικαιεὺς καὶ Νικαεύς, διχῶς. Magis tamen uſurpata geminatio literae ἰῶτα in illis ίτης. Quare fortaſſe non perſanavit magnus Caſaubonus locum Athenaei Deipn. p. 592 pro Ἀλκιδάμας ὁ Λαΐτης reponens Ἀλκ. ὁ Ἐλαΐτης, cum deberet ὁ Ἐλαιίτης. In nummis quidem duplex ἰῶτα neque in Elaeenſibus neque in aliis ejusdem formae ſaepe reperias, cum viciſſim Φωκαιέων, pro Φωκαέων, ſit frequens; ſed hoc ſuſpicor eſſe tribuendum ei, quod in forma ίτης duo deinceps ἰῶτα ſcribenda erant; in altera εὺς, illud ἰῶτα ſequebatur diverſa vocalis. Poſtquam ſatis operoſe Codd. ſcripturam defendimus, veramque Alcidamanti patriam aſſignavimus, quem et Eudocia et Suidas ex Aſia, non ex Italia, oriundum fuiſſe monent diſerte; dimittemus, puto, *Eleaten* iſtum; cum eoque, niſi fallor, ipſum illud de Palamede, qualem Plato appellaverit, loco

δοκλία ῥητορικὴν εὑρεῖν· Ζήνωνα δὲ διαλεκτικήν. Jam tibi, ſpero, perſuadebo, τά: ἐν τῷ σοφ. etiam 9, 25 eſſe referenda ad Ariſtotelem, non ad Platonem, quanquam paene neceſſarius erat librariorum error, librum Ariſtotelis deperditum ignorantium, Platonis autem, ſibi notiorem, alieno loco inculcantium. Poſtquam igitur verba haec ceſſerunt Ariſtoteli, non erit violenta totius loci Diogeniani emendatio talis: ὁ δ' αὐτὸς ἐν τῷ Φαίδρῳ καὶ Ἐλ. Π. κ. κ. Φησὶ δὲ Ἀριστ. ἐν τῷ σοφιστῇ εὑρετὴν κ. τ. λ. Obliterabatur verum Platonici dialogi nomen, poſtquam alienum ex vicinia pedem intulerat. Quin enim Diog. 9, 25. ad hoc de Palamede, aeque ac modo ad illud de ſtatura Zenonis, nominaverit ipſum, ubi hoc dicat Plato, dialogum, nemo dubitabit profecto. Eſt autem ibi: ἐν τῷ Παρμενίδῃ. Et qui inſpexerit Parmenidem Platonis, initio ſtatim habentem ſententias a Zenone lectas ex ſuo libro p. 127 D. E. Bip. 10, 75 εἰ πολλά ἐστι τὰ ὄντα, ὡς ἄρα δεῖ αὐτὰ ὅμοιά τε εἶναι καὶ ἀνόμοια κ. τ. λ., ne dubitabit quidem in Phaedro eundem deſignari philoſophum, qui, in Parmenide, decreta ſua cum Socrate communicet; niſi forte ipſe Parmenides Eleates videbitur poſſe intelligi in Phaedro,

nus Artem et ipse composuit, et pro se dixisse

non invitum cedet. Si enim (id quod apparet ex Codd.) Quintilianus ipse *Elaeïten*, non *Eleaten*, agnovit Alcidamantem, qui tandem fieri potuit, ut hunc potissimum in Palamede *Eleatico* significatum crederet a Platone? Nisi forte locum Platonicum ipsum aliter vel legisse vel intellexisse est putandus, ut Ἐλαιιτικὸν Παλαμήδην ibi inveniret, non Ἐλεατικόν. Sed hoc ne speciem quidem habet ullam. Nimirum, accepto per errorem *Eleate*, pro *Elaeïte*, aliquis, qui, Platonici loci pulchre memor, tractaret Codicem Quintiliani antiquum, allevit fortasse margini significationem loci istius cf. not. exeg. Palamedem Eleaten, proprio, non figurato, nomine, invenies apud Suidam.

cum et ipse in dialogo cognomini mirabiles suas enarret sententias. Velim quoque discere, quo auctore Diogenes hoc narret de Zenone potius, quam Parmenide, Palamedis nomine appellato. Poterat ipsa alliteratio suadere hanc denominationem in Parmenide, de quo et Tiedemannus cogitat in Argumentis Platonicis p. 378. Attamen facile credam Diogeni; Quintiliano non item, qui unde resciverit hoc quod tam fortiter asseverat, nondum invenio. Sin ipse est expiscatus, erravit. An totum hoc: „quem — appellat" glossema est ex margine invectum? vid. not. Crit. Palamedem dicendo, summam Plato significavit hominis versutiam, et stupendas plane praestigias. Alcidamas, Elaea oriundus, urbe Aeoliae ad litus maris Aegaei, rhetor antiquus, Cicerone auctore, Gorgiae discipulus.

Antiphon. Primus fuit λογογράφος h. e. qui conscriptas a se orationes judiciales venderet litigatoribus, quod narrat Ammianus Marcell. 30, 4. p. Bip. 221. Magistrum etiam rhetorices prodit, inter alios, Socrates apud Platonem in Menexeno ubi ejus institutionem vilipendit prae Aspasiae p. 236 A. Bip. Vol. 5. p. 277. Ejus Artem oratoriam tribus constitisse libris e Grammatico MSt., in Bibliotheca Sangermanensi, eruit Petrus van Spaan, adolescens sedecim annorum, sed magistro usus et adjutore Ruhnkenio. Hujus dissertatio de Antiphonte est in Oratoribus Graecis Reiskianis Vol. 7. a p. 795. „Neminem unquam „melius" (Antiphonte) „ullam „oravisse capitis causam, cum „se ipse defenderet, se audiente, „locuples auctor scripsit Thu„cydides." Verba sunt Ciceronis Brut. c. 12, quem locum ob oculos habuit Qu. cum scriberet sua. Thucydides, ipse

optime est creditus: etiam Polycrates, a quo 214
scriptam in Socratem diximus orationem: et Theodorus Byzantius, ex iis et ipse, quos
12 Plato appellat λογοδαιδάλους. Horum primi communes locos tractasse dicuntur, Protagoras, Gorgias, Prodicus, et Thrasymachus. Cicero in Bruto negat ante Periclem scriptum quidquam, quod ornatum oratorium habeat: ejus aliqua ferri. Equidem non reperio quidquam tanta eloquentiae fama dignum: ideoque minus miror esse, qui nihil ab eo scri-

ante Periclem. Guelf. et Turic. *Periclea*, miro consensu omnium, (praeter Goth. et Voss. 2,) Codd. et ed. Andr.

discipulus Antiphontis (quod refutatis, qui alia narrant, ostendit Spaanius l. c. p. 800 seqq.) praeclaro magistrum encomio ornavit 8, 68.

Polycrates — diximus. cf. 2, 17, 4.

Theod. Byz. — λογοδαιδ. cf. 2, 15, 16. Locus Platonicus est in Phaedro p. 266. E. Bip. p. 364. et videtur habere aliquid poëtici coloris. (Nolim autem *Lysiam* ibi pro *Tisia* poni suadente post Ficinum Gesnero. Antiquiores enim illi omnes, saltem natu majores, Lysia. Rejicit mutationem Stephanus quoque.) Utitur eo Cic. Orat. c. 12. quem igitur respiciebat noster. Miror tamen utrumque pluralem dare λογοδαιδάλους, cum apud Platonem sit singularis de solo Theodoro. Verba Platonis, corrupta ipsa, eo solo, quod post Stephanum inserunt ex Codd. λέγειν, persanari vix credo. Fortasse gravius ibi latet vulnus, ut pluralis quoque fuerit in λογοδαιδάλοις, et plus uno vocabulo interciderit.

Cic. in Br. C. 7.

non reperio — dignum. 12, 2, 22. it. 12, 10, 49 fortiter negat quidquam extare Periclis. Ei accedit Ruhnkenius in Hist. Crit. Orr. Grr. p. 38 seqq. locupletibus subnixus testibus, sed Cicerone majorem fidem habente iis, quae Periclis ferrentur Brut. c. 7. et de Or. 2, 22. An inter Ciceronis et Quintiliani aetatem deperdita Periclis vera opera? Non puto. Consule de hac dubitatione Fabr. Bibl. Harl. Vol. 2. p. 746 seq.

ptum putent; haec autem, quae feruntur, ab aliis esse composita. His successere multi, sed 13
clarissimus Gorgiae auditorum, Isocrates, quanquam de praeceptore ejus inter auctores non convenit. nos autem Aristoteli credimus. 14
Hinc velut diversae secari coeperunt viae. Nam et Isocratis praestantissimi discipuli fuerunt in omni studiorum genere: eoque jam seniore (octavum enim et nonagesimum implevit annum) pomeridianis scholis Aristoteles praecipere artem oratoriam coepit, noto quidem illo (ut traditur) versu ex Philocteta frequenter usus,

Arist. cred. Dixerit hoc diserte alicubi Aristoteles, necesse est; qualem tamen locum in reliquis quidem non reperimus operibus. Sed multi ejus interciderunt libri, etiam rhetorici, velut Theodectea, de quibus vide 2, 15, 10. Dionys. Halicarn. T. 2. p. 94 Isocratis praeceptores prodit Prodicum Cium, Gorgiam Leontinum et Tisiam Syracusanum, de Theramene aliquorum esse opinionem refert. Eosdem memorat Pseudo-Plutarch. p. 836. F. Suidas in v. *Ἰσοκρ.* diserte Gorgiam nominat et primum solum, fortasse ex Aristotele, deinde subjiciens, quos praeterea aliqui memoraverint.

pomeridianis. Cf. Gellium 20, 5. „*Ἐξωτερικὰ* (Aristo„telis) dicebantur, quae ad „rhetoricas meditationes, cet. „— conducebant. — disci„plinae, quam dixi *ἀκροαματικὴν*, tempus exercendae da„bat in Lyceo *matutinum* — „illas vero *ἐξωτερικὰς* audi„tiones exercitiumque dicendi „eodem in loco *vespori* facie„bat — atque eum *δειλινὸν* „*περίπατον* appellabat, illum „alterum supra *ἑωθινόν*."

versu ex Philocteta. Et hic ante oculos nostro erat Cicero. de Orat. 3, 35. qui quidem Graeca ipsa non ponit. Idem tangit idem Tusculan. 1, 4. Diog. Laertius 5, 3. hoc dicterium in Xenocratem, non in Isocratem, conjectum esse refert, ut igitur ad philosophicas pertineret disputationes, non ad rhetoricas. De versu ipso, qui est tragoediae deperditae, vid. not. Crit.

Αἰσχρὸν σιωπᾷν, καὶ Ἰσοκράτην ἐᾷν λέγειν.
Turpe esse tacere, et Isocratem pati dicere.

Αἰσχρὸν — λέγειν. Sic versum Graecum Codd. praeter unum dant, quantum video, omnes, edd. autem meae ante Leidensem omnes; nisi quod pro Ἰσοκράτην, rectiore forma, pleraeque cum Codd. praeferunt Ἰσοκράτη. Pinus sibi visus est emendare versum inserendo μὲν post σιωπᾷν, neque tamen resecto καί. Hujus rationem, septem pedes inducentem pro sex, miro obsequio tenuerunt recentiores, cum Codex astipularetur nullus. Nam et Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt μὲν, neque editionum ulla habet, ut silentium eorum, qui eas cum Codd. contenderunt, nulli sit argumento. Britannici Codd. soli μὲν habere putandi, si fidele est Gibsoni silentium. Tota orationis forma in hoc versu, sive addito sive omisso μὲν (et ne sic quidem constat metrum), quam sit dura, sponte intelligitur. Neque tamen sufficit, quod Menagius, Davisius ad Tusc. 1, 4, aliique monent, legendum esse Ἀ. σ. Ἰ. δ'ἐᾷν λ. ex Laertio 5, 3. Aliud enim est structuram Graecam ordinare, aliud Codd. fidem sequi. Habet autem nullus Quintiliani Codex δ' pro καί. Jam ipsa haec structurae et metri vitiositas, conjuncta cum iis, quae disputavi in not. ex., facit ut glossema putem Graecum versum hoc loco positum, quem ipsum dare noluerit Qu. Erat autem solenne fere rhetoribus, aliisque etiam scriptoribus, respicere ad eum, qui in proverbium paene abierat. Ita factum ut etiam hic eum significatum a Qu., allineret memoriter, qui tractaret antiquissimum aliquem Codicem, male καὶ essingens ex Latino *et*. Residet altera difficultas. Barnesius fragmentum hoc assignat Philoctetae Euripidis deperdito, nullo tamen demonstrato veterum loco, ubi diserte auctor sit memoratus. Musgravius primus ex eo loco, quem Gatakerus jam demonstraverat, alterum ejusdem fragmenti versum, nostro praemissum, eruit. Plut. adv. Colot. p. 1108 B., ubi haec, omissis quae inserit Plutarchus: Ὑπέρ γε μέν τοι παντὸς Ἑλλήνων στρατοῦ Αἰσχρὸν σιωπᾷν, plura enim non leguntur, ut altera posterioris versus pars: βαρβάρους δ'ἐᾷν λέγειν, adhuc quidem in nullo scriptore Graece compareat, sed efficta sit a VV. DD. ex loco Ciceroniano latino de Or. 3, 35. Sed ne hoc quidem Plutarchi loco diserte Euripidi tribuuntur hi versus, et possit igitur alius quoque poetae, velut Aeschyli, esse fragmentum;

Turpe — dicere. Succurrit sponte, quod cum Menagio ad Laertium l. c. multi admonent interpretes, versio-

Ars est utriusque, sed pluribus eam libris Aristoteles complexus est. Eodem tempore Theodectes fuit, de cujus opere supra dictum est. Theophrastus quoque Aristotelis discipulus de

quae est Gesneri ad nostrum Qu. locum dubitatio. Magnus Valkenaerius, qui fragmentum de industria, quod doleo, non est interpretatus, occasionem pronunciandi hujus in tragoedia Euripidea versus demonstrat Diatrib. in Eur. fragmm. p. 116. Sed protracto ex latebris altero illo versu, quem ipse non videtur animadvertisse, tam bene non procedit ea. Neque ille de auctore dubitat, argumento tamen certo non prolato. Gatakerus (quem ad nostrum locum mira confidentia αὐτολεξεὶ compilat Colomesius, quod huic viro solenne, ut mox §. 17. ad *Theophrastum*, Menagium ad Diog. Laert.) primus videtur Euripidem agnovisse, quo vel auctore vel argumento non prodens. Turicensis haec est versus scriptura: *αισχρον τ ισοκρατην λεγειν.*

nem hanc versus Graeci a Quintiliano vix potuisse subjici. Quid autem si Graeca potius ista sunt glossema? Quod ut suspicer, non eo solo adducor, quod Graecus versus esse negatur in Voss. 3, Poterat enim ibi Graecis esse relicta lacuna, more librariis ejus aevi frequentissimo, qui in vetustis quoque editionibus invenitur, ut hoc ipso loco et semper in Jensoniana. Quanquam a Burmanno significari arbitror, nullum adesse Graeci versus vestigium. Latina si a glossatore essent profecta, verbo finito hunc fuisse usurum existimo, non infinitivo: *esse;* neque apparet, quare nullo praeterea loco Graeco tam male sedulus interpres sese prodidisset. Etiam id quod monui, Ciceronis locum ob oculos versatum Quintiliano, me avertit a Graecis hisce veris et germanis credendis. Cicero posuerat sententiam solam, Latinis verbis expressam, non versum Graecum; idem fecisse Quintilianum puto, a tanto auctore ne in minimis quidem temere defecturum. Erant hoc monendi vel tirones, ne forte quis eorum crederet utrumque sic ut nunc legitur potuisse a Quintiliano proficisci, quod longe est remotum ab ejus consuetudine, ipsaque adeo elegantia. De Graeci versus conditione etiam hic, si placet, adi not. Crit.

supra. 2, 15, 10.

Theophrastus. Ejus artis deperditae, meminerunt Diog. Laert. 5, 48. et Scholiastes

rhetorice diligenter ſcripſit: atque hinc vel ſtudioſius philoſophi, quam rhetores, praecipueque Stoicorum ac Peripateticorum principes.
16 Fecit deinde velut propriam Hermagoras viam, quam plurimi ſunt ſecuti: cui maxime par atque aemulus videtur Athenaeus fuiſſe. Multa poſt Apollonius Molon, multa 216

praecipueque. Guelf. *praecipue.* Praeſtat ſane et poterat naſci *que* ex errore male repetentis *pue.* Sic et 5, 10, 49 Guelf. cum Aldo.

Hermogenis in Prolegomenis. Praecepta ejus rhetorica, libro quidem ipſo non nominato, tangit Cic. de Divin. 2, 1. et Orat. c. 24. item ſcriptor περὶ ἑρμηνείας (vulgo Demetr. Phal.) §. 41. 175. 229.

Stoicorum — Peripateticorum. cf. 2, 15, 20 ſeqq. de Peripateticis et §. 35 de Stoicis.

Apollonius Molon. Celeberrimus Ciceronianae aetatis rhetor, ipſiusque magiſter cf. 12, 6, 7. et Cic. Brut. c. 89 extr. Hunc Alabandis Cariae urbe, ortum, ſedem fixiſſe in Rhodo inſula narrat Strabo l. 14. p. 655 et 661. etſi ab Apollonio diſtinguens, ut ejus nonniſi Molonis nomen fuiſſe ſignificet. Attamen plurimi ſcriptores (quos videre eſt apud Fabr. B. G. Harl. 4. p. 273.) utroque nomine appellant, ubi tamen aliquot VV. DD. malint legi: *Apollonius Molonis* (ut Apollonius ille ſit Molonis filius) quibus nonnulli aſtipulantur Codd. (Quintiliani quidem neutro loco ullus). Sed fuit Graecorum (illo quidem tempore) mos ut ipſum patris nomen ſuperadderent filio, cujus rei exempla ſunt idonea apud Fabr. l. c. Romanos contra Genitivo uſos in hac re, negat Salm. ad Inſcr. Herod. Att. p. 90. Phoebammon rhetor καὶ Ἀπολλώνιος, ait, ὁ ἐπίκλην Μόλων ὡρίσατο. Proprie igitur noſter audiebat Apollonius, eratque Molonis filius, ut a multis deſignatur ſcriptoribus. Neque puto recte Caſaubonum Strab. p. 655. et Suet. Caeſ. 4. exprobrare Quintiliano, quod *Molonem* confuderit cum *Apollonio, Molonis filio;* quanquam Strabo (ll. cc.) videtur fidem facere ejus opinioni. Major eſt auctor Quintilianus, quam cui in Ciceronis magiſtro diffidam. Id contra veriſſime Caſaubonus poſt eumque diſertius Wetzelius V. C. (ad Cic. Brut. c. 89.) tenere mihi videntur, hunc Ci-

Areus, multa Caecilius et Halicarnaſſeus Dionyſius. Praecipue tamen in ſe converterunt 17
ſtudia Apollodorus Pergamenus, qui praeceptor Apolloniae Caeſaris Auguſti fuit: et Theodorus Gadareus, qui ſe dici maluit Rhodium: quem ſtudioſe audiſſe, cum in eam inſulam ſeceſſiſſet, dicitur Tiberius Caeſar. 18
Hi diverſas opiniones tradiderunt, appellatique inde *Apollodorei* et *Theodorei*, ad mo-
217 rem certas in philoſophia ſectas ſequendi. Sed Apollodori praecepta magis ex diſcipu-

ceronis magiſtrum diverſum eſſe ab eo, qui Cic. de Or. 1, 17 et 28. it. de Inv. 1, 56 memoretur Apollonius Alabandenſis. Is enim Molone profecto antiquior; neque alius videtur quem Strabo (l. c.) cognominat μαλακὸν, aitque ortu Alabandenſem ſeſe contuliſſe Rhodum. Hujus quoque rhetoris magna fuiſſe videtur exiſtimatio et auctoritas, cujus dictum *negantis quidquam lacrima citius inareſcere*, in proverbium abiit. Cic. de Inv. l. c. Idem Partitt. Oratt. c. 17. Scriptor ad Herenn. 2, 31 Quintilian. 6, 1, 27. Jul. Severianus p. (Rhett. Pithoei) 312.

Caecilius. Siculus, Calactinus, ſub Auguſto vivens, Dionyſiique Hal. familiaris, multorum librorum de rhetorica auctor, religione Judaeus, narrante Suida. Ejus ſcripta interciderunt omnia. Memoratur in primis Longino ejus de ſublimitate libellus. Halicarnaſſeum Dionyſium qui ignorant, adeant Fabr. B. G. Harl. Vol. 4. p. 382 ſeqq. Qui praeterea recenſentur hac §. de iis vid. 2, 15, 14. 23. 35.

Apollodorus — Theodorus. cf. Suet. Aug. c. 89. et Tiber. 57. Mentionem prioris habet Strabo l. 13. p. 625. ubi et utriusque ſectae meminit; poſterioris l. 16. p. 759. Apollodorum inter Macrobios recenſet Lucian. Bip. Vol. 8. p. 128. Ejus libros *aridiſſimos* appellat ſcriptor dialogi de Orr. c. 19. p. 352. E. De Theodoro bene exponit Langbaenius ad Longin. c. 3, 14. Etiam Poſidonius, Apamea ortus, dictus Rhodius. Athenaeus p. 252 E.

certas — ſectas. Seneca pater Tiberium ipſum appellat *Theodoreum* Suaſor, p. Bip. 25. cf. noſtr. 2, 11, 2. Ejus ſectarum diverſitatis exemplum eſt apud Senec. Patr. p. B. 149.

lis cognoscas: quorum diligentissimus in tradendo Latine fuit C. Valgius, Graece Atticus. Nam ipsius sola videtur Ars edita ad Matium,

Matium. Jens. (non *Martium*, ut Gesn.) *Matrium.* Volebat *Mattium* haud dubie librarius, ut saepe scribitur. vid. Scalig. l. in not. ex. c.

Valgius. C. Valgius Rufus Grammaticus (cf. not. Crit. ad 1, 5, 67. p. 134, ubi male *Valerius*, pro *Valgio*) et rhetor, tempore Augusti, cui librum de herbis inscripsit (Plin. H. N. 25, 2.) Rectene an nimis curiose VV. DD. secernant hunc a T. Valgio Rufo, poeta, Horatii et Tibulli familiari, alii viderint. Praenomini T. an C. non multum tribuam, minus tamen argumento Broukhusiano ad Tibull. 4, 1, 180, negantis quidquam versibus scriptum a C. Valgio ostendi posse. Charisius saltem (ap. Putsch. p. 84.) eundem videtur designare, cujus et Epigramma et etymon *Solitaurilium*, brevissimo intervallo nullaque memorata diversitate, refert. Consul suffectus noster M. Valerio Messalae Barbato Aemiliano mortuo abdicavit se magistratu, A. U C. 742. Interpretationem artis Apollodoreae a Valgio conditam citat noster 3, 5, 17. et fortasse etiam 5, 10, 4. Potest enim altero loco ipsius Valgii opus intelligi.

Atticus. Strabo l. 13. p. 625. (Ἀπολλόδωρος) μαθητὴν ἔσχεν ἀξιόλογον Διονύσιον τὸν ἐπικληθέντα Ἀττικὸν, πολίτην αὐτοῦ· καὶ γὰρ σοφιστὴς ἦν ἱκανὸς καὶ συγγραφεὺς καὶ λογογράφος. Senec. Pat. p. B. 179. „Transeundum quasi donemus, „et possimus quidem facere „controversiam, sed nolimus „— *Attico* Vipsanio, *Apollo*„*dori discipulo*, placuit." Horum alteruter intelligatur a Quintiliano, necesse est. Quem Seneca memorat, filius est M. Vipsanii Agrippae, qui T. Pomponii Attici filiam Pomponiam duxerat primis nuptiis. v. Corn. Nep. Att. c. 12. Sed verisimilius, Dionysium Graecum designari, quae est Nicolai Fabri sententia ad Senecam. Senec. Pat. in Suasoria 2. p. 19 meminit Antonii *Attici.* Sed aliis quoque hoc cognomen inditum fuit, fortasse etiam Dionysio, Attici liberto, praeceptori Ciceronis filii (quem cum Dionysio, Ciceronis servo confundit Fabr. non castigatus ab Horl.), cujus frequentissima mentio in epp. ad Att. vid. Ep. 15. l. 4. Ejus filium commemorat Seneca pater p. B. 103; quem tamen diversum puto a nostri et Strabonis.

Matium. Eundem haud dubie commemorat Plin. H. N.

quia ceteras missa ad Domitium epistola non agnoscit. Plura scripsit Theodorus, cujus

12, 6. p. Bip. 324. *Divi Augusti amicum* appellans. Ejus an antiquioris libri sint, quorum titulos ponit Columella 12, 44, 1 non facile dixeris. Julii enim Caesaris in primis familiaris itemque Ciceronis amicus fuit C. Matius, quem a nostro secernunt Harduinus ad Plin. et Burmannus ad hunc loc., qui nostri patrem suspicatur. Recte; quoniam major natu videtur, quam qui potuerit Augusti amicus appellari, etsi cum eo conjunctus etiam post Caesaris mortem vid. Cic. Epist. ad Div. 11, 28. Hanc, quam modo designavi, majoris Matii epistolam (ipsius enim est ad Ciceronem) qui legerit, magni faciet hominis cum prudentiam tum fortitudinem, et miram simplicitatem, quale judicium est Mongalti quoque ad Ep. ad Att. 14, 1 (Gallic. vers.). Nomine tecto et αἰνιγματώδει Cicero, in epistolis ad Atticum, *Calvenam* eum appellat, quo ex fonte petitos jocos, Ep. secundae l. 14. ingeniosissime explicat idem Mongaltus. Utriusque horum aetate superiorem, cum Lipsio et Burm. puto, Cn. Matium Iliadis interpretem Latinum et mimiamborum scriptorem, de quo vide Gellium, passim, sed in primis 9, 14. Ipsum hunc Caesaris amicum facit Scaliger ad Varronem de L. L. p. (notar.) 236 Bip. qui multa de eo persequitur. In antiquis aliquot Quintiliani edd. 12, 6, 1 post nomina quaedam pro *multum* legitur *Matius*, ut etiam hic ante quaestoriam aetatem causas orasse dicatur isto loco, quae scriptura non est de nihilo. Apollodorus rhetor ad Matium, magni sui discipuli amicum, videtur scripsisse artem rhetoricam.

Domitium. Hunc puto esse *Domitium Marsum*, Augustei aevi poetam et scriptorem elegantissimum, cujus aliquoties meminit noster 6, c. 3. Is cum Marsi nomine plerumque celebretur a scriptoribus, Domitius tamen, nullo addito cognomine, appellatur a Philargyrio ad Virg. Ecl. 3, 90. Ad hunc igitur (nisi conjectura fallor) scripsit epistolam Apollodorus, quae extaret, rationem reddens librorum suorum, et studiorum. „Missa epistola" ablativus sit an nominativus, equidem non dixerim. „Ipsius" significat cetera Apollodoreorum scripta, quanquam referta praeceptis ejus, a discipulis esse condita, non ab Apollodoro ipso.

cujus — Hermagoram. Hic est recentior supra memorato (§. 16.) Temni natus, urbe Aeolidis. Laudat ejus senten-

auditorem Hermagoram ſunt qui viderint.
19 Romanorum primus (quantum ego quidem ſciam) condidit aliqua in hac materia M. Cato ille Cenſorius, poſt M. Antonius inchoavit. 218
Nam hoc ſolum opus ejus, atque id ipſum imperfectum, manet. Secuti minus celebres. quorum memoriam, ſi quo loco res poſcet,
20 non omittam. Praecipuum vero lumen ſicut eloquentiae, ita praeceptis quoque ejus, dedit unicum apud nos ſpecimen orandi, docendique oratorias artes, M. Tullius: poſt quem tacere modeſtiſſimum foret, niſi et rhetoricos ſuos ipſe adoleſcenti ſibi elapſos diceret, et in oratoriis haec minora, quae plerique deſi-

in hac materia. Ita ſi recte attendi, Guelf., cum plerique et Codd. (ut Turic.) et edd. vett. dent *in hanc materiam.* Sed videntur noſtram et alii defendere, ut Bodl. Bal. et ed. Andr. quos tacet Gibſ. *Cato — inch.* Guelf. *Cato M. Ant. ille cenſorinus inch.* Turbato, ut in reliquis Codd. et, ante Regium, edd., ordine; praeter proprios errores, omittendi *poſt*, et *Cenſorinus* pro *Cenſorius.* Ille tamen eſt reliquorum quoque Codicum. Apparet, collocatio verborum quam ſit interdum prava in Codd. Alm. verum habet ordinem, ſed omittit *poſt.* Turic. ſic: *C. M. A. ille cenſorius inch.*

celebres. — quor. Alm. et Turic. inſerunt *dederit*, ſoli.

tias Seneca pater, „quae auditorem diligentem penitus afficerent, ſecurum transcurrerent." p. Bip. 190. Eum Suidas ait τελευτᾷν πόῤῥω τῆς ἡλικίας, et idem vult Qu. narrans *eſſe, qui eum viderint.* cf. 2, 15, 14.

M. Cato. cf. ad 2, 15, 1.

M. Antonius. Cic. de Or. 1, 47. „(Antonius) unum libellum ſibi excidiſſe jamdudum queſtus eſt." C. 48. Antonius loquitur: „Ipſa — illa quae in *commentarium meum* retuli" cet. Apparet, quid ſit „*inchoavit.*"

rhetoricos. cf. ad 2, 15, 6.

in oratoriis. Epiſtol. ad Div. 1, 9. poſter. part. „Abhorrent (libri tres de Or.) — a communibus praeceptis." „De Or. 1, 6." repetam — non ab incunabulis noſtrae ve-

derant, ſciens omiſiſſet. Scripſit de eadem 21
materia non pauca Cornificius, aliqua Sterti-

„teris puerilisque doctrinae „quendam ordinem praecepto„rum, ſed" cet. c. 56. Scaevola Craſſo „De iſtis communibus" ait „et pervagatis vix „huic aetati audiendum putas." 2, 5. „Nec — te „— frater — rhetoricis nunc „quibusdam libris, quos tu „agreſtes putas, inſequor ut „erudiam."

Cornificius. Hujus eſſe libros, qui inſcribuntur *ad Herennium*, et Ciceronis operibus ſolent praemitti, multi putant VV. DD. qua de re conſulendus Fabric. Bibl. lat. edit. Ern. Vol. 1. p. 153 ſeq. Erat ſane oratoriae artis in primis ſtudioſus Q. Cornificius, Ciceronis in Auguratu collega, et amicus. vid. Cic. ad Diverſ. 12, 17. „(Scripſi) cetera „quidem fortaſſe, quae etiam „tu concederes: ſed proxime „— de optimo genere dicen„di" (intelligit *Oratorem ad Brut.*) „in quo ſaepe ſuſpica„tus ſum, te a judicio noſtro, „ſic ſcilicet ut doctum homi„nem a non indocto, paulu„lum diffidere." it. Ep. 18. „Quod extremum fuit — ad „id primum reſpondebo. Ani„mum adverti enim, hoc *vos* „magnos oratores facere non„nunquam." Se juniorem Cornificium ſignificat Cicero ep. 23. „Tuam vicem ſaepe „doleo, quod nullam partem „*per aetatem*, ſanae et ſalvae „reip. guſtare potuiſti. Atque „*antehac* quidem ſperare ſal„tem licebat, nunc etiam id „ereptum eſt." it. Ep. 28. „ſocietatem — tibi mecum *a* „*patre* acceptam." Libro Qu. 9. c. 2 et 3. ubi de figuris agetur, mirificam Cornificii rhetoris cum ſcriptore Herenniano ſimilitudinem obſervabimus. A Julio Rufiniano citatur, *Cornificius* in figura, dicta parrheſia, quam verterit *licentiam*, (qui locus eſt *ad Herenn.* 4, 56.) p. Ruhnkenii ed. Rutil. Lup. 219. cf. noſtr. 9, 2, 27. Ad *Cornificium* Ciceronis ſunt epiſtolae lib. ad Div. 12. a 17 ad 30. Burmannus Secundus in praefatione editorum a ſe librorum ad Her. et de Inv. (L. B. 1761. 8.) praeter neceſſitatem videtur abhorrere a Cornificio hujus operis auctore credendo, dum nimium tribuit Mario Mattio.

Stertinius. Ab aliis hic rhetor non memoratur, niſi quod apud Senecam patr. Contr. 9. p. 149. eſt *Maximus Stertinius*, cujus comes fuerit *Syriacus Vallius*; ſed ne tuto quidem dixeris, illum fuiſſe rhetorem. Quem Horatius ridet philoſophiam mentitum Sat. 2, 3, 33. 296. et Epiſt. 1, 12, 20. vilis videtur fuiſſe conditionis, in cujus domo nemo potuerit verſari; quare diver-

nius, nonnihil pater Gallio: accuratius vero priores Gallione Celſus et Laenas, et aetatis 219

Laenas. Ita dedi de meo, cum ceteri: *Lenas*; ſed Popilii apud omnes ſcriptores ſunt *Laenates*, et ille Ciceronis interfector Graecis Λαινᾶς. Codd. hic nulla auctoritas. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) cum Voſſ. 2. *Lenax.*

ſus profecto ab illo Senecae Stertinio, et libertinus fortaſſe, nomen adeptus a domino.

pater Gallio. Hunc iterum vide 9, 2, 91. ex quo loco (collato cum Sen. patr. p. Bip. 159.) vel maxime apparet eundem eſſe, quem Seneca pater, ſaepiſſime memoratum, appellat *Junium Gallionem*, quique ipſius Senecae filium, philoſophi fratrem natu maximum, adoptavit. Fuit amicus Naſonis, teſte Seneca patre p. 25. (Suaſ. 3.) cujus ad eum fortaſſe eſt Epiſtola ex Ponto 4, 11. etſi nil in ea de Gallionis eloquentia, in quo haeret Burmannus. Neque obſtare puto, quo minus ſit hic Gallio Quintiliani, quod dicitur eo prior eſſe Celſus. Hujus aetas non usquequaque eſt cognita, quam ut Columella, appellans eum „*ſuae aetatis* celeberrimum au„ctorem" (3, 17, 4), ad Tiberii et Claudii adoleſcentis tempora videtur deprimere, ita ipſe, cum Themiſonem, Aſclepiadis (quo magiſtro et Pompejus Magnus eſt uſus) diſcipulum, narrat „*nuper*, ſed „ſenem, quaedam deflexiſſe" (praef. p. Bip. 13.) longe ſuperiorem facere. Sane eſt quod dubites Gallionem, Ovidii familiarem, recentiorem Celſo agnoſcere. Sed et Julius Graecinus, pater Agricolae, qui Taciti fuit ſocer, „tranſcripſit „Corn. Celſum" (Plin. H. N. 14, 4, 5. p. B. 11.) unde item peti poteſt nota temporis. Seneca quidem pater per aetatem poterat videre Ciceronem (praef. Contr. 1. p. 63.), quidni Celſus prior *ſcripſerit* (nihil enim aliud neceſſe) Ovidii amico? Saltem vix adducar ut hunc Gallionem, patrem cognominatum, credam, cum Burmanno, Senecae rhetoris filium.

Laenas. vid. 10, 7, 32. it. 11, 3, 183. Poſteriore loco *Laenas Popilius* appellatur. Qui hunc rhetorem citaret, praeter Qu., inveni neminem. Apparet, eum omnem ſcripto percenſuiſſe rhetoricam. Fuit ex gente ejus, qui, a Cicerone defenſus antea, occidit ipſum. De hoc integra eſt Senecae patris Controverſia 17. (p. 215 ſeqq. in Excerptt. p. 453.) Quo minus eorum, qui ſunt apud Cic. Brut. c. 14. 25. 34. ſit aliquis, obſtat aetas Celſi, quocum conjungitur. De Celſo cf. 2, 15, 22.

noſtrae Virginius, Plinius, Tutilius. Sunt et

Virginius. Guelf. *Verginius*, cum Alm. Voſſ. 3. Bern. Eodem modo Guelf. 11, 3, 126. Bern. autem 4, 1, 23. In ceteris locis nihil varietatis commemoratur, neque ipſe inveni: Qui praeter noſtrum memorant utrumque *Virginium*, Graeci et Latini plerique *e*, non *i*, dant nomini; niſi quod index rhetorum, ab Achille Statio prolatus ex MSS. ad calcem Suetonii de clarr. rhett. habet *Virgilium Flavum*, ubi commode Burm. ſuſpicatur legendum: *Virginium.* Alterum nomen *Flavius* legitur 11, 3, 126. in Codd. quantum video omnibus; edd. autem vett. pleraeque, ut dixi in not. ex., *Flavus*; et hoc dat index modo laudatus, item vita Perſii, a Lipſio e Codice emendata, quam ſcripturam recepit Reizius (in Perſio edito Lipſ. 1789. 8.) cum ceteroqui legeretur ibi *Flaccus.* Id ipſum tamen pro *Flavo*, an *Flavio*, ubique reponi malit Burmannus, ad geminationem duorum gentilium vitandam. *Flavus*, absque *i*, a capillitio inditum cognomen, ut *Rufus*, eſt aliquot gentium ut Baebiae et Clodiae; quare eos potius erraſſe puto, qui *Flavium* ſcriberent quam qui *Flavum.* *Tutilium.* Sic Guelf. Alm. Bern. Cod. ex Hulſtiana bibliotheca in Leidenſem trans-

Virginius. Hic eſt, cujus meminit Tacitus Annal. 15, 71, 6. „Virginius ſtudia juvenum eloquentia fovebat." Noſter, praeter hunc locum, 3, 6, 44. 4, 1, 23. 7, 4, 24. 11, 3, 126. Poſtremo loco *Flavium* (an *Flavum*, ita enim ibi edd. vett. ante Badium Aſcenſium, ut videntur, omnes) appellat, quo ipſo apparet, quod ſponte credas, diverſum eſſe a Virginio Rufo, cujus frequens apud hiſtoricos mentio, vide in primis Plin. Epiſt. 2, 1. et alibi. Tacitus refert Virginium ſub Nerone in exilium actum ob claritudinem nominis, quem locum ſanavit Lipſius, pro ſolita ſagacitate, inſerendo *et* inter *Virginium* et *Rufum*, ut intelligerentur *et* Virginius rhetor, *et* Muſonius Rufus, philoſophus, non autem videretur unus homo. De nomine vide not. Crit.

Plinius. Hiſtoriae naturalis auctor „tres libros" ſcripſit „*ſtudioſi*, in ſex volumina „propter amplitudinem diviſos: quibus oratorem ab incunabulis inſtituit et perficit." vid. Plinii Epiſtolas 3, 5, 5. Eum non ſemel ad partes vocat noſter.

Tutilius. Celeber ejus aetatis rhetor, cujus meminit Martialis in lepido epigrammate ad Lupum, ubi quamlibet conditionem literis tractandis magis docet eſſe quaeſtuoſam. l. 5, 57, 6. „Famae *Tutilium* ſuae

hodie clari ejusdem operis auctores; qui si

latus cum Voss. 1. qui praefert *Tulius*, mero librarii errore omittentis *ti*. Edd. vett. ante Badium omnes, quo accedit Aldina secunda. Ceteri libri, ut et Gesn., *Rutilius*, ubi tamen cum Burm. Gesnerus agnoscit, non esse contemnendam, quam recepimus. Hanc, praeter veterum librorum consensum (qui augeri fortasse poterat, si diligentiores iis conferendis contigissent lectores), persuasit mihi Ruhnkenius, docens (praef. ad Rutil. Lup. 10 — 16) aetatem Rutilii cum ejus, quem vertebat, Gorgiae conjunctam (vid. nost. 9, 2, 102) cadere in Ciceronis senectutem, cum Gorgia praeceptore, sed eodem morum corruptore, uteretur Cicero filius Athenis. Error tamen hic alieno apud Qu. loco reponendi *Rutilium* non unum contaminavit scriptorem veterem, cum Dodwellus in Plinii epistolam, (de qua in not. ex.) vellet immittere *Rutilium*, pro *Tutilio*, et aliquot editores, etiam reclamante metro, Martialis (de quo item not. ex.) versui obtruserint *Rutilium*. Sed ab hoc vitio sibi temperavit Dodwellus (Annal. Quint. §. 29) et P. Scriverius Quintilianum ex ipso Martiale corrigendum recte vidit. *Rutilii* quantitas cognoscitur ex Ovidio Fast. 6, 563 „— Quo „properas, memorant dixisse, Rutili?" it. Ex Pont. 1, 3, 63.

„relinquat" sc. filius tuus mi Lupe. Hunc ipsum Tutilium nostri fuisse socerum ex Plin. Epist. 6, 32 collegerunt VV. DD. Inscripta ea est Quintiliano in edd. omnibus. Sed rectissime mihi videtur Gedoynus, Francogallicus Quintiliani interpres, (praef. p. XLV seqq.) errorem suspicari in isto nomine. Malit ille reponi *Quintiano*, cujus meminerit Plin. Epist. 9, 9. Quanquam ne is quidem, cum (§. 2.) „Miseros tueretur" videtur adeo fuisse angusta re domestica, ut in dotem filiae L millia nummum a Plinio acciperet. Sed corruptela nominis in Quintiliano longe manifestior, cujus divitias ad coelum fert Juvenalis 7, 188 seqq. Accedit, monente Gedoyno, quod Prooem. l. 6. noster nullam filiae facit mentionem in comploratione ista suorum; et, quod ille non tetigit, Tutilium socerum profecto non erat neglecturus, in morte praesertim uxoris lugenda. Nisi forte alteram uxorem duxit, ex qua filiam susceperit, quae cum primum nubilis esset facta, in matrimonium cederet Nonio Celeri. Haec est Dodwelli ratio (Annall. Qu. §. 29 — 32) mira quidem solertia eruta illa; sed quae tota nitatur Pliniana epistola. Ei

omnia complexi forent, confuluiſſent labori meo: ſed parco nominibus viventium; veniet eorum laudi ſuum tempus: ad poſteros enim virtus durabit, non perveniet invidia. Non tamen poſt tot ac tantos ſcriptores pigebit meam quibusdam locis poſuiſſe ſententiam. Neque enim me cujusdam ſectae, velut quadam ſuperſtitione imbutus, addixi: et electuris quae volent facienda copia fuit, ſicut ipſe plurium in unum confero inventa; ubicunque ingenio non erit locus, curae teſtimonium meruiſſe contentus. 22

II. Nec diu nos moretur quaeſtio, Quae rhetorices origo ſit. Nam cui dubium eſt, quin ſermonem, ab ipſa rerum natura, geniti

ſcriptores. Guelf. et Turic. *auctores* cum Codd. puto omnibus. Voſſ. enim 1 et 3 *actores* error eſt. Edd. contra plurimae vett. ut et Jenſ. (contra quam narrat Geſn.) *ſcript.* elegantius ſane, cum modo fuerit *auct.* §. 21. quod tangit Burm. ſed hoccine ſufficit contra Codd.? *plurium.* Voſſ. 3 *plurimum* cum Gibſ. et Obr. et ipſo quoque Geſnero, ubi tamen ſphalma credo, quod repetierunt Bipontini, cum Burm. det *plurium*, quae eſt reliquorum librorum omnium ſcriptura, niſi quod poſſunt videri Gibſoniani Codd. dare, quod eſt in ejus editione diſſentiente tamen Leidenſe. Sed vera eſt recepta.

tamen obſtat tum paupertas iſta vix credibilis Quintiliani, tum id quoque (et urget hoc Baelius Quint. lit. C.), quod nulla ibi ſit mentio diſciplinae Quintilianeae, cui traditus fuerit Plinius, qua de re conſtat ceteroqui (Plin. Epp. 2, 14. 6, 6, 3). Sic, quare hanc Gedoyni conjecturam, quae omnem eximit ſcrupulum, tantopere averſemur (vid. Geſn. praef. Qu. §. 11.) non equidem video, eaque acquieſcere malim profecto, quam ſecundas (an priores etiam, cum Nic. Antonio?) nuptias, filiam, paupertatem Quintiliani operoſe comminiſci. Vetus quae ſolet editionibus praemitti Quintiliani vita, habet quidem ea hujus filiae mentionem; ſed quae ſit ejus auctoritas, non intelligo.

protinus homines acceperint (quod certe principium est ejus rei), huic studium et incrementum dederit *utilitas*, summam *ratio* et 220
2 *exercitatio*? Nec video, quare curam dicendi putent quidam inde coepisse, quod ii, qui in

quod certe — rei. Frigere videtur haec parenthesis. Si enim „nemini dubium, quin — acceperint" est sane hoc „ejus „rei principium." Quanquam „principium" h. l. est oppositum *perfecto operi*, et „certe" valet *saltem*. Paulo tamen concinnior videtur ratio, si *cum* inseratur post *quin*, a quo ipso haustum fuerit illud (*quum* saltem solet intercipi a praecedente *qui*, vid. Drakenb. ad Liv. Epit. 58., cui simillimum *quin*). Sic erat, quare repeteretur sententia in parenthesi, quae modo nonnisi oblique fuisset significata; et *huic* quoque aptius, post conjunctionem *cum*, quam si ἀσυνδέτως jungitur praecedenti sententiae, intellecto *et* vel *autem*. *summam.* Guelf. *summa* cum Jens. (tac. Gesn.) Tarv. et aliquot aliis, quod inveniebat Regius, qui correxit; necessario. Videntur addicere, praeter Goth. qui habet receptam, multi, saltem Britannici; nec refert, in summa facilitate erroris. vid. de *summa* substantivo ad 1, Prooem. 19.

quod certe — rei. vid. not. Crit.

putent quidam — instituerint. Qui hoc diserte dixerint, non invenio. Neque enim Pinus, qui Ciceronem hic, suppresso, ut fere soleat, nomine, notari a Quintiliano monet, locum ullum designat, ubi talis opinio legatur in hujus scriptis, neque ipse memini. Brut. c. 12 de primordiis artis rhetoricae in Sicilia, huc nequaquam pertinet. Ne illud quidem hujus loci puto, quod videtur communi opinione receptum fuisse, feritatem et violentiam hominum agrestium mansuefactas esse dicendo, quod copiose persequitur Aristides contra Platonem. p. 48 seqq. (T. 2. ed. Jebb.) ubi haec v. c. ἀρχὴ μὲν οὖν αὕτη καὶ φύσις ῥητορικῆς καὶ βούλημα τοῦτο, σώσαι πάντας ἀνθρώπους καὶ τὴν βίαν διὰ τῆς πειθοῦς ἀπώσασθαι. Ea ipsa jam significarat noster 2, 16, 9. Cicero autem de Inv. 1, 2. De Or. 1, 8. Ciceronem, ut et alios scriptores summos, ubi ab eorum sententia recedat noster, non utique taceri, multis exemplis manifestum est, ut mox in hac ipsa re §. 4.

discrimen aliquod vocabantur, accuratius loqui, defendendi sui gratia, instituerint. Haec enim, ut honestior causa, ita non utique prior est: cum praesertim *accusatiò* praecedat *defensionem:* nisi quis dicit, etiam gladium fabricatum ab eo prius, qui ferrum in tutelam sui, quam qui in perniciem alterius, comparit. Initium ergo dicendi dedit natura: 3.
initium artis, observatio. Hominesenim, sicut in medicina, cum viderent alia salubria alia insalubria, ex observatione eorum effecerunt artem: ita, cum in dicendo alia utilia alia inutilia deprehenderent, notarunt ea ad imitandum vitandumque, et quaedam, secundum rationem eorum, adjecerunt ipsi quoque: haec confirmata sunt usu: tum, quae sciebat quisque, docuit. Cicero quidem ini-
221 tium orandi conditoribus urbium ac legum latoribus dedit: in quibus fuisse vim dicendi necesse est: cur tamen hanc primam originem putet, non video; cum sint adhuc quaedam vagae et sine urbibus ac sine legibus gentes, et tamen, qui sunt in his nati, et legationibus fungantur, et accusent aliqua ac

comparit. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *comparavit*, ut edd. meae a Gryphio ad Obr. omnes, cum Codd. Britannicis, ut puto, aliisque multis. Cod. Turic. Alm. et edd. ante Gryph. omnes receptam, meliorem sane. *originem putet.* Turic. *putem* cum Alm. quod recepit Obr. Non male.

Cicero. Loca vide in nota proxima. Improbat tamen Qu. ea maxime, quae leguntur *de Inv.* Altero enim loco nihil fere, nisi quod ipse dixit, defenditur; de *origine* non agitur.

defendant, et denique alium alio melius loqui credant.

III. Omnis autem *orandi ratio*, ut plurimi maximique auctores tradiderunt, quinque partibus conſtat, *inventione*, *diſpoſitione*, *elocutione*, *memoria*, *pronunciatione* ſive *actione* (utroque enim modo dicitur). Omnis vero ſermo, quo quidem voluntas aliqua enunciatur, habeat neceſſe eſt et *rem*, et *ver-*
2 *ba*. Ac, ſi eſt brevis, et una concluſione finitus, nihil fortaſſe ultra deſideret: at oratio longior plura exigit. Non enim tantum refert, quid, et quo modo dicamus, ſed etiam quo loco: opus ergo eſt et *diſpoſitione*. Sed neque omnia, quae res poſtulat, dicere, ne- 21
que ſuo quaeque loco, poterimus, niſi adjuvante *memoria*. quapropter ea quoque pars

maximique auctores. Guelf. *m. oratores*. Solus, quantum video. *Omnis vero*. Guelf. *Omnis enim*. Non diſplicet, cum langueat recepta: „*Omnis autem* — *Omnis vero*.“ Neque locus eſt oppoſitioni, quam habet *vero*. Expectabas cauſam ſic dividendae *orandi rationis*, quam praeſtat ſcriptura *enim*. Poterat alienum videri hoc, quia modo praeceſſerat: „utroque *enim*.“ Sed hoc negligendum, quippe in parentheſi poſitum, qualem typis quoque exprimere ſatius duxi. Solus tamen *enim* dare videtur Guelf. *eſt et diſp*. Sic Guelf. et Goth. cum iis, quos deſignat Gibſ. et edd. ante Gryph. meis omnibus. Is cum aliquot ante Gibſ. omittit *et*.

ea quoque p. Goth. Voſſ. 2 cum edd. ante Gryph. omnibus, praeter Aldinam utramque omittunt *quoque*. Placet; nimium enim geminatur. Retinet tamen Guelf.

Omnis vero. Vid. not. Crit. *rem et verba*. Deſcribit *inventionem* et *elocutionem*.

quarta erit. Verum haec cuncta corrumpit 3
ac propemodum perdit indecora, vel voce
vel geſtu, *pronunciatio.* Huic quoque igi-
tur tribuendus eſt neceſſario quintus locus.
Nec audiendi quidam, quorum eſt Albutius, 4
qui tres modo primas eſſe partes volunt, quia
memoria atque *actio* natura, non arte, con-
tingant (quarum nos praecepta ſuo loco da-
bimus), licet Thraſymachus quoque idem
de actione crediderit. His adjecerunt qui- 5
dam ſextam partem, ita ut inventioni *judi-
cium* ſubnecterent, quia primum eſſet *inve-
nire*, deinde *judicare.* Ego porro ne inve-
niſſe quidem credo eum, qui non judicavit.
neque enim contraria, communia, ſtulta *in-*

haec cuncta. Goth. (tac. Geſn.) *haec omnia,* ſolus.

trib. eſt neceſſ. Goth. (tac. Geſn.) commodiori ordine *neceſſ. trib. eſt,* quem habent ante Stoerium omnes meae, et reduxit Rollinus. Sed Guelf. receptum. *volunt.* Goth. (tac. Geſn.) *voluit* cum Voſſ. 1. 3. non memorato Voſſ. 2. quod miror. Male. *crediderit.* Non dubito quin vera ſit ſcriptura edit. Colinaei et Marg. Baſil. *tradiderit,* etſi in Codd. videtur reperiri nullis. *de actione idem credere* parum credo latinum; et unde reſcivit Qu., eum *credidiſſe,* niſi *tradiderit?* cf. not. Crit. ad 1, 10, 17. *tradatur.*

neque en. Sic Guelf. Ceteri *nec en.* cf. not. Cr. ad 2, 11, 3.

quarum — dabimus. Hoc ipſo, quod *praecepta* eſt daturus, revincit eorum opinionem, qui *arte* contingere eas negabant. Fiet hoc l. 11. c. 2 et 3.

Thraſymachus. cf. 3, 1, 10. Potuit hoc dicere in τέχνῃ ῥητορικῇ, quam ei tribuit Suidas, in loco erroribus non carente. Non unum ejus librum extitiſſe, demonſtrat Cic. Orat. c. 52. vid. not. Crit. *crediderit.*

judicavit. Malim *judicarit.* Libri nihil variant. cf. 1, 2, 2. *compararit.*

communia. Recte monet Geſn. intelligi ea argumenta, quae utrique litigatorum poſſiut inſervire. Sic et 6, 5, 2. (Integrum autem illud caput

venisse dicitur quisquam, sed *non vitasse*.
9 Et Cicero quidem in *Rhetoricis* judicium sub- 225

est *de judicio* et haec nostra fere repetit). Haec ἀντιστρέφοντα alias vocari ait idem, de quibus vide Gellium 5, 10 ubi Euathli praestigiae. Κοινὰ eadem prope significatione Arist. Rhet. 2, 22, 12 nisi quod in demonstrativo solum genere.

Cicero — in Rhetoricis. Solus hic rectum vidisse videtur, qui primus locum tractavit, Regius. Alios ullos Ciceronis libros, quam quos vulgo *de Inventione* appellamus, designari, nemini, si sapimus, credemus; cum constans Quintiliani aliorumque veterum usus repugnet, hos solos *Rhetoricos* vocantium. In quibus cum haec, quae tangit Qu., frustra quaerantur, relinquitur ut interciderit operis pars, quae contineret ista. Neque ceteroqui dubium est, quin imperfectum ad nos pervenerit illud, quod unicuique extremum librum secundum legenti incurrit in oculos. Ipsum quidem scriptorem telam non pertexuisse sed librum, ut se indignum (qualem tum, cum scribebat, profecto non putabat), omisisse, temere sibi persuadent quidam. Nonnisi prava interpretatione eo trahas De Or. 1, 2 init. vid. Fabr. bibl. lat. Ern. 1, 145. Cum igitur *inventionem* prioribus duobus libris tractasset, in sequentibus videtur transiisse ad *dispositionem*; ita tamen, ut negaret de *judicio* seorsim opus esse praecipere, quod *subjectum* esset *inventioni*. *Subjiciendi* significatio sane et hic retinenda est ea, qua generi species dicitur *subjecta*. Aliud est *subjungere* (§. 10) *subnectere* (§. 5), aliud *subjicere*. Illo faciendo rem *subjunctam*, *subnexam*, ponimus ipsam post praecedentem, ut alteram speciem; hoc eam praecedenti, tanquam genere, comprehensam demonstramus, ipsamque interdum etiam omittimus. Exempla apud nostrum: 1, 4, 20 ubi vid. not. Crit. *species*. 3, 3, 9. 3, 8, 26. 52. cet. Apud Cic. de Or. 1, 42. De Off. 1, 27. Top. c. 8. De Fin. 2, 4. Neque putes, *sex eloquentiae partes factas* exprobrari Ciceroni, verum illud reprehendi, quod *judicium* magis cum *inventione* conjunxerit, quam cum ceteris partibus. Fateor tamen, in sequentibus etiam *numerum* ipsum eloquentiae partium auctum a Cicerone in *Rhetoricis* significari, quoniam *quinque* partes, in aliis ejusdem libris agnitae, opponuntur. Haec autem ut existat sententia, mutatione opus esse existimo, ut pro *subjecit* legatur: *subjunxit*. Solos *de Inventione* libros in hoc ipso loco agnoscendos recte tenet Burm. in praef. ed. Lugd. Bat. Rhetorr. ad Her. cet. 1761. p. X. cf. not. Crit. ad *Idem in Oratore*.

jecit inventioni: mihi autem adeo tribus pri-
mis partibus videtur esse permixtum (nam
neque *dispositio* sine eo, neque *elocutio* fue-
rit), ut *pronunciationem* quoque vel pluri-
mum ex eo mutuàri putem. Quod hoc auda- 7
cius dixerim, quod in *Partitionibus oratoriis*
ad easdem, de quibus supra dictum est, quin-
que pervenit partes. Nam cum dupliciter
primum divisisset, in inventionem atque elo-
cutionem: res ac dispositionem inventioni,
verba et pronunciationem elocutioni dedit:
quintamque constituit, communem, ac velut
custodem omnium, memoriam. Idem in
Oratore, quinque rebus constare eloquentiam

quintamque constituit. Turic. *quintam quoque constituit* cum multis et Codd. et edd. Guelf. dat *quintam* solum.

Idem in Oratore. Guelf. *Idem cum in oratore.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *Item in oratore*, cum edd. ante Stoerium omnibus, qui primus *Idem.* Sed est error in laudando libro vid. not. ex. Etsi enim in *Oratore* ipso c. 14 — 17 init. percenset eloquentiae partes, sit tamen illud obscurius et desideratur numerus earum, qui in altero loco est expressus: quare erratum puto, non quidem ab ipso, sed a librariis, qui inter *in* et *Oratore* omiserint haec: *libris de*, quomodo solet designare hoc Ciceronis opus, cum ipsum diserte commemorat. cf. 2, 12, 5. 3, 4, 2. 10, 5, 2. Sic scriptum fuisse, etiam hoc suadet, quod sequitur: *in quibus.* Hoc enim nonnisi contorte retuleris ad duo ista scripta Ciceronis: *Partitiones* et *Oratorem.* Neque obstat quod 9, 3, 90 *Oratorem* „postea scriptum" appellat. Ibi enim cum libris de Oratore comparat, hic cum Rhetoricis. Apparet tamen hoc ipso tanto manifestius, in *Rhe-*

Partitt. c. 1. §. 3. De judicio ibid. c. 3. §. 8. e. 17. §. 58. Or. c. 15.

in Oratore. Recte monet Gesn., hoc in libro I de Or. inveniri c. 31 versus fin. non in *Oratore.* vid. not. Crit.

dicit: in quibus postea scriptis certior ejus
8 sententia est. Non minus mihi cupidi novitatis alicujus videntur fuisse, qui adjecerunt *ordinem*, cum dispositionem dixissent: quasi aliud sit dispositio, quam rerum ordine quam optimo collocatio. Dion inventionem modo

toricis ullum aliud opus, quam *Inventionis*, nequaquam posse intelligi; ut mireris Gesnerum agnovisse locum a Quintiliano improbatum in *Oratore*. (putat enim in „*Rhetoricis*" (§. 6.) respici *Oratorem* c. 14. 15.) quo ipso libros *de Oratore* post *Oratorem* scriptos facit, turbatis temporum rationibus. Quomodo vera scriptura in vitio isto Guelf. *cum* lateat, equidem non exputo. *rerum ordine quam optimo*. Guelf. *rerum in ordinem quam optima* cum Goth. Voss. 2. et Vallensi, ut refert Badius. *rerum ordinc quam optima* Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Bad. omnibus. Videntur abhorruisse editores a structura verbalis casum verbi sibi jungentis: cum enim *res ordine quam optimo collocari* rectissime dicantur, fit inde *rer. ordine quam optimo collocatio* item recte. Vide Vossium de Constructione C. 8. p. Aristarchi 345. et Gronov. ad Liv. 23, 35. 7. Cic. de Legg. 1, 15 *obtemperatio — legibus*. Codd. h. l. scriptura minus placet, quod *collocari* cum accusativo non struitur. Turic. cum Alm. *r. ordinem q. o.* male imposito apice in *ordine*.

rerum — collocatio. vid. not. Crit.

Dion. Prusensis, ob eloquentiam Χρυσόστομος cognominatus. Hujus saltem aetas mirifice convenit cum Quintiliani ipsius. Neque obstat, quod Domitiano invisus, et ipse vicissim infensus, voluntario exilio urbe abstinuit; quapropter eum Domitiano vivente potuisse commemorari negat Turnebus, eoque utitur argumento amandandi editionem operis Quintilianei ad tempora Trajani, a quo plurimi factum Dionem constat. Quod unde arripuerit personatus ille Turnebus, ignoro; id video, nisi vivente Domitiano edita fuerit haec *Institutio Oratoria*, fraudari bonum Quintilianum sola necessitatis excusatione vilissimae adulationis; abhorrere autem ab omni verisimilitudine, foedissimam belluam, quam etiam Martialis conculcaverit mortuam, a tam frugi viro potuisse laudari post mortem. Et poterat commemorare Dionem profecto, quem hoc ipso loco improbaret et paene irri-

et diſpoſitionem tradidit, ſed utramque duplicem, rerum, ac verborum, ut ſit elocutio inventionis, pronunciatio diſpoſitionis: his quinta pars, memoria, accedat. Theodorei fere inventionem duplicem, *rerum*, atque *elocutionis*, deinde tres ceteras partes. Her- 9
magoras, judicium, partitionem, ordinem, quaeque elocutionis ſunt, ſubjicit *oeconomiae*, quae, Graece appellata ex cura rerum

tradidit. Conſentiunt mei quidem libri omnes. Malim tamen *tradit*, ut errore non inſolito librariorum male fuerit geminata ſyllaba cf. Drakenb. ad Liv. 28, 30, 4. Sequitur enim: *ut ſit*, pro quo debebat, poſt praeteritum *tradidit*, eſſe: *ut eſſet.* cf. 1, 11, 8 *praecipit.* Fateor, modo etiam poſt *adjecerunt* legi: *quaſi ſit*, ubi fortaſſe diligentior Ciceronis ratio poſtulabat: *quaſi eſſet.* Sed poteſt hoc ferri, quippe ex ipſius Quintiliani animo dictum, judicantis *nunc* de iſta adjectione, *antea* facta. Noſtro loco ordinatio ea: *ut ſit*, eſt ipſius Dionis. Et ſolent ſcriptores, quae libris prodita ſunt, tanquam nunc demum dicta, commemorare praeſenti tempore.

memoria. Cod. Turic. *memoriae*, ubi commodum Sulzbergerus V. C. citat 3, 5, 1. *quartam — imitationis.*

ſubjicit oec. Ita Guelf. cum Alm., niſi quod is veteri more *ſubicit* (cf. 1, 4, 11.). Goth., cum edd. ante Stoerium meis omnibus, *ſubjecit.* Gibſoni ſilentio, nullam Codd. ſuorum varietatem afferentis, minus tribuas hoc loco, quoniam ne edd. quidem ſuarum memorat eas, quae habent perfectum, cum ipſe e Leidenſi det praeſens. Mihi, vel ob ea, quae modo tangebam, potius videtur praeſens. Neque enim ſic cogor ad ſubjectum: *Theodorei* intelligere *tradiderunt*, ſed *tradunt.*

deret. Sed quo in libro haec propoſita fuerit a Dione eloquentiae diviſio, haereo, nulla usquam commemorata ejus *arte rhetorica.* An alius fuit ejusdem nominis? Sed ejusmodi liber cadit ſane in hominem, qui frequenter declamaverit Romae aliisque in urbibus. Adeant de Dione tirones Fabr. bibl. Graec. Harl. Vol. 5, 122 ſeqq.

tradidit. vid. not. Crit.

domesticarum et hic per abusionem posita, 11
10 nomine Latino caret. Est et circa hoc quae-
stio, quod *memoriam* in ordine partium qui-
dam *inventioni*, quidam *dispositioni* subjunxe-
runt: nobis quartus ejus locus maxime pla-
cet. Non enim inventa tantum tenere, ut

posita, nomine. Guelf. inter haec duo vocabb. *nam nunc non abusive dispensatio;* cum solo, quod sciam, Aldo; sed in utraque editione. Is tamen ponit haec post *caret.* Glossam nemo non agnoscit, quae doceat tirones etiam Codicibus diffidere in loco. Quod autem Burm. negat *abusive* dignum esse Quintilianea eloquentia, poterat id ipsum adverbium legere bis apud nostrum 8, 6, 35 et 9, 2, 35, locis nequaquam controversis, in quibusque ipse Burm. nihil moneat. Regii nota posita est in Burmanni editione, monentis Martianum Capellam *dispensationis* vocabulo uti, Sulpicium Victorem (ap. Pith. p. 246) *oeconomiam* nonnisi de ordine artificioso usurpare. Eam in meis commentarii Regiani edd. non invenio, cujus vicissim omissa est a Burm. annotatio, aliquid et ipsa monens de *dispensatione;* sed diverso modo scripta in Veneta (1494) quam in ceteris (Loc. Rusc. Bad.). Rursus illud de Sulpicio Victore in Leidensi tribuitur Turnebo, qui tamen Martiani nullam habet mentionem, et ita contaminavit notam istam undecunque arreptam, ut nunc vix possit intelligi. Dicas igitur ejusmodi quid de *dispensatione*, quo vocabulo posset veri οἰκονομία, allitum fuisse margini veteris Codicis, quod Guelf. et, quem Aldus expressit, invexerint in ipsam scriptoris orationem. Post *caret*, ubi Aldus habet emblema istud, Jensoniana, quantum video, sola orditur novum caput, pertingens ad finem usque nostri, sed sine inscriptione. *quart. ejus loc.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *quart. ei loc.* cum edd. ante Bad. omnibus, praeter Aldum. Bad. post *quart.* inserit *sit*, cum Cervicorno. Gryphius (1544) et hoc et ante *quart.* item *ut.* A Stoerio inde, inter meas quidem, obtinet recepta, quam et Ald. defendit et Cod. Guelf. Verissimam puto, cum *ei* referre ad vocabulum *locus*, ubi intelligas: *datus, tributus*, durum videatur et proclivis sit error.

per abusionem. cf. 8, 2, 5. „abusio, quae κατάχρησις dicitur." 8, 6, 34. 10, 1, 12. De *oeconomia* vid. 1, 8, 9.

dilponamus, nec dilpolita ut eloquamur, led etiam verbis formata memoriae mandare debemus. Hac enim omnia, quaecunque in orationem collata lunt, continentur. Fue- 11
runt etiam in hac opinione non pauci, ut has non *Rhetorices* partes elle exiltimarent, led opera oratoris: ejus enim elle invenire, dilponere, eloqui, et cetera. Quod li acci- 12
pimus, nihil arti relinquemus. Nam bene dicere elt oratoris; rhetorices tamen elt bene dicendi lcientia: vel, ut alii putant, artificis elt perluadere; vis autem perluadendi, artis. Ita *invenire* quidem et *dilponere*, oratoris; *inventio* autem et *dilpolitio*, rhetorices propria videri poteft. In eo plures dil- 13
fenlerunt, utrumne hae *partes* ellent rhetorices, an ejusdem *opera*, an (ut Athenaeus

Hac enim. Goth. (taç. Gefn.) *Hac autem* cum Voff. 2. foli meorum. Confufas has particulas videas Cic. de Off. 3, 29, 14 ed. Heuf. cf. not. crit. ad 3, 5, 1. Ne hic quidem difplicet Goth. fcriptura, ob *enim* modo, hac ipfa §, pofitum. Neque enim fententia magnopere flagitat *enim*, etfi poteft paulo aptius videri, quam *autem*. Hoc quidem explices: *deinceps, porro.* *rhetorices tamen.* Ita Goth. (tac. Gefn.) cum Voff. 2. Ceteri libri, quod fciam, omnes *rhetorice tamen*. Concinnitas poftulat genitivum: *oratoris* — *rhetorices* — *artificis* — *artis*. Et librarii ipfi, fcribentes *rhetorice*, volebant *rhetoricae*. Cf. fimilem, fed contrariam, mutationem, aeque neceffariam 2, 21, 13. *propria.* Ita libri plerique, Tarv. quoque, cum Jenf. (cf. Fabr. bibl. lat. Ern. 2, 268) et aliquot edd. vett. dent *prima*. Hunc errorem inde repetis Burm., quod Qu. dederit *priva* (vid. de hac confufione Drakenb. ad Liv. 30, 43, 9). Equidem non puto voce hac ufum unquam. Confunduntur enim *proprius* quoque et *primus*. vid. Drakenb. ad Liv. 4, 50, 3. *Ath. credit.* Etiam hic malis: *tradit*. cf. 3, 3, 4.

credit) *elementa*, quae vocant στοιχεῖα. Sed neque *elementa* recte quis dixerit; alioqui tantum initia erunt, ut mundi vel humor, vel ignis, vel materia, vel corpora insecabilia: nec *operum* recte nomen accipient, quae 225
nec ab aliis perficiuntur, et aliud ipsa per-
14 ficiunt. *Partes* igitur. Nam cum sit ex his rhetorice, fieri non potest, ut, cum totum ex partibus constet, non sint partes totius, ex quibus constat. Videntur autem mihi,

nec ab al. — et al. Guelf. et Turic. *non ab al. — sed al.* Et sic a Gryphio ad Gesnerum meae omnes, qui nostram scripturam recepit ex Goth. et Voss. 2. sed et Badio et Cervicorno. Vett. edd. reliquae ante Gryph. *nec ab al. — sed et al.* Librariorum erroribus obnoxia est ea structura, ubi *nec* atque *et* junguntur eo modo, quo alias *et — et*, vel *nec — nec*. vid. Liv. 4, 29, 6. ed. Drakenb. item Cic. de Off. 1, 19, 9. ed. Heus. *Non* autem cum *nec*, et *sed* cum *et* saepissime confunduntur. *ex quib. constat.* Ita Guelf. et Goth. cum Jens. (tac. Gesn.) sed et edd. ante Gryphium omnibus; accedentibus Codd. Bern. et Turic. Recipiendum autem erat pro eo, quod cum Gryphio recentiores, praeter Capperonnerium, habent omnes: *constet;* non quidem quod bis in „*una* „*linea*" non potuerit *constet* scribi a Fabio, quod magnopere aversatur Capperonnerius, hic iterum (cf. 1, 6, 13 *simpliciter*) *Stephanianam* suam laudans, quae praeferat *constat:* sed quod secundo loco verbum habet certae et ab omnibus agnitae rei significationem, cui non convenit subjunctivus. Sed alia est varietas Gryphii sequentiumque ad Obrechtum usque, dantium haec: „ut (sine *cum*) t. e. p. c. *nisi* s. cet.", unde orta, nescio. Cui scripturae congruere Codd. Britt. dicas e Gibsoni silentio.

humor — insecabilia. Cf. 2, 17, 38. hic *materiam* tertiam posuit, cum supra eo loco essent *elementa* ex Empedoclis disciplina. Significat autem *materia* nominanda *Aristotelem* ni fallor, qui primus videtur ὕλης vocabulo usus, hoc quidem significatu, cum Plato eandem fere rem aliis nominibus appellarit; quanquam deinceps et Stoici *materiam* alte-

qui haec *opera* dixerunt; eo quoque moti, quod in alia rursus divisione nollent in idem nomen incidere. partes enim rhetorices esse dicebant *laudativam*, *deliberativam*, *judicialem*. Quae si partes sunt, materiae sunt potius, quam artis. Namque in his singulis rhetorice tota est; quia et inventionem, et dispositionem, et elocutionem, et memoriam, et pronunciationem quaecunque earum desiderat. Itaque quidam genera tria rhetorices dicere maluerunt: optime autem ii quos secutus est Cicero, genera causarum.

IV. Sed, tria an plura sint, ambigitur. Nec dubie prope omnes, utique summae apud

genera — genera caus. Ita Turic. Goth. Voss. 2. 3. Bern. cum edd. Jens. Tarv. Loc. Venet. Rusc. Recentiores, ut Gesn. (sed hic uncis appositis ad pronomina.) *genera ea — qui gen. caus.* Quam scripturam qui videntur defendere Codd. fortasse negligentius sunt collati. Utrumque quidem pronomen nulla praefert editio ante Basil. (1541). Ald. retinens *ea* omittit *qui;* et haec, si rectum vidi, est ratio Guelf. Vicissim expuncta *ea* habet *qui* Bad. cum Cervic. Neutrum necessarium.

rum agnoverunt principium Laert. 7, 134. Legitur quidem in Timaeo illo Locrensi frequenter ὕλα, sed ejus antiquitati hodie nemo temere fidat.

materiae — artis. Partes intellige ad hos genitivos, ne forte accipias eo sensu, quo erant modo §. 12. *oratoris — rhetorices — artificis — artis.*

genera — rhetor. vid. Aristot. Rhet. 1, 3, 1. 3. Ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν. — Ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικὸν, δικανικὸν, ἐπιδεικτικόν.

Cicero. De Or. 1, 31 „Sed „*causarum*" (pendet genitivus a sequenti „*partim*") „— „partim in judiciis versari, „partim in deliberationibus: „esse etiam *genus* tertium" cet. Topic. c. 24 „Tria sunt „igitur *genera causarum*."

antiquos auctoritatis, ſcriptores, Ariſtotelem ſecuti, qui nomine tantum alio *concionalem* pro deliberativa appellat, hac partitione con-
2 tenti fuerunt. Verum et tum leviter eſt ten- 216
tatum, cum apud Graecos quosdam, tum apud Ciceronem in libris de oratore, et nunc maximo temporum noſtrorum auctore prope impulſum, ut non modo plura haec genera,

tantum alio. Guelf. *tamen al.* cum Goth. et Voſſ. 2. quod verum puto. Edd. quidem omnes receptam. Frequentiſſima confuſio 2, 15, 14.

Ariſtot. — concionalem. Dicas ex hoc Qu. loco, Ariſtotelem id genus cauſarum, quod reliqui appellent συμβουλευτικόν, ſolere vocare ἐκκλησιαστικόν. Fruſtra tamen id nominis quaeras apud eum. Neque abhorret ab illa συμβουλευτικοῦ appellatione, ut modo vidimus. Scriptor autem Rhetoricae ad Alexandrum, quem mox diverſum ab Ariſtotele non uno argumento ſuſpicabimur, c. 2 init. δημηγορικὸν in diviſione ponit, pro συμβ., quanquam ne hoc quidem κατὰ πόδα vertitur per *concionale.* Et hoc prope vocabulo (δημηγορικὸν enim dicit et δημηγορίαν) utitur ipſe Ariſtoteles. Rhet. 1, 1, 10. 3, 14, 11. *Concionis* mentio apud eum ſit 1, 3, 2 ubi auditorem oratoris diſpeſcit in θεωρὸν et κριτήν, κριτὴν autem in ἐκκλησιαστὴν et δικαστήν. Cujus loci ſi memor fuit Qu., cum haec ſcriberet, paulo plus quam debebat inde collegit, memoria fallente; quod equidem miror in tam diligente Ariſtotelis lectore.

apud Ciceronem. Locus eſt 2, 10 ſeq. ubi Antonius, ſi quis *laudandi* faciat proprium genus (ſic enim, *demonſtrativum*, ſolebat appellari), quotcunque dicendi occaſiones exiſtant, tot, ait, conſtitui genera eloquentiae. cf. ej. lib. c. 84 init. Eo tendit igitur haec generum ſimulata multiplicatio, ut, praeter *deliberativum* et *judiciale*, ullum aliud eſſe genus negetur. *Graecorum* aliquot, qui ſimilia ſenſerint, ipſe mox recenſebit.

impulſum. Significatio verbi, cum praeſertim opponatur „*leviter tentatum*," manifeſta. *Impulſum* eſt, quod cum vehementia et nemine jam reſiſtente perſuadetur hominibus, unde natum noſtrae vocis in-

ſed etiam paene innumerabilia videantur.
Nam ſi *laudandi* ac *vituperandi* officium in 3
parte tertia ponimus: in quo genere verſari
videbimur, cum *querimur*, *conſolamur*, *mitigamus*, *concitamus*, *terremus*, *confirmamus*,
praecipimus, *obſcure dicta interpretamur*, *narramus*, *deprecamur*, *gratias agimus*, *gratulamur*, *objurgamus*, *maledicimus*, *deſcribimus*, *mandamus*, *renunciamus*, *optamus*,
opinamur, et plurima alia? ut mihi in illa 4

et plur. al. Elegantior eſt ſcriptura Codd. Alm. et Turic. omittentium *et*. Sic et Ald. (cf. 2, 15, 6. *et poſtr.*)

terpretamentum, „*perſuaſum*," quod ab Aldo, pro omnium librorum ſcriptura „*imp.*," receptum miror. Exemplo tamen alio, ubi *opinio* aliqua, vel adeo in genere *res*, dicatur primum *leviter tentari*, deinde *impelli*, deſtituor; quare nec certo demonſtrem, unde mutuo ſumta ſit imago. Cum agitur de pernicie hominis aut civitatis, tralatitium etiam, ut dicatur *inclinatus impelli*, ſcil. caſurus. Aliquid in eam ſententiam habet locus Ciceronis Pro Milone c. 13. „Milonis „conſulatus, qui, vivo Clo„dio, *labefactari* non poterat, „mortuo denique *tentari* coe„ptus eſt." Sed in noſtro loco *tentando* et *impellendo* non quidem *deſtruitur* aliquid, ſed *extruitur* quaſi, h. e. aſſeveratur. Simile etiam dicas, quod in Theſauro Geſnerus affert ex Lucano 6, 530 „*impulſi* — „praemia belli" ubi *impulſum bellum* explicat *profligatum*. Si veram locutionis originem demonſtravi, Qu. nihil aliud in ea ſpectavit, niſi *timide conandi* et *vehementer perficiendi* ſignificationem, plane obliterata ruinae imagine. Quod ad „*maximum* — *auctorem*" attinet, mihi Turnebus, ſive quicunque latet ſub nomine, ſatis probat ſuam rationem intelligendi Plinii majoris cf. 3, 1, 21. Ceteri non dignantur quidquam monere. Neque tamen certa res eſt.

deſcribimus. Recte monet Almeloveenius ea poteſtate hoc accipiendum eſſe, qua Horat. Epiſt. 2, 1, 154 „malo car„mine — *Deſcribi*." de quo videant tirones Clavem Ciceron. Ern. Etiam manifeſtius hoc altero loco, ubi ſimili modo geminantur verba 5, 8, 2.

vetere persuasione permanenti velut peten-
da sit venia, quaerendumque, Quo moti
priores rem tam late fusam tam breviter
astrinxerint? Quos qui erraſſe putant, hoc
secutos arbitrantur, quod in his fere versari
5 tum oratores videbant; nam et *laudes* ac *vi-
tuperationes* scribebantur, et ἐπιταφίους dicere
erat moris, et plurimum in consiliis ac judi-
ciis insumebatur operae; ut scriptores Artium
pro solis comprehenderint frequentissima. 227
6 Qui vero defendunt, tria faciunt genera
auditorum: unum, quod ad delectationem
conveniat, alterum, quod consilium accipiat,
tertium, quod de causis judicet. Mihi cun-
cta rimanti et talis quaedam ratio succurrit,
quod omne oratoris officium, aut *in judiciis*
7 est, aut *extra judicia.* Eorum, de quibus
judicio quaeritur, manifestum genus est: ea,
quae ad judicem non veniunt, aut praeteri-
tum habent tempus, aut futurum: praete-
rita laudamus aut vituperamus; de futuris
8 deliberamus. Item omnia de quibus dicen-
dum est, aut certa sint necesse est, aut dubia.
Certa, ut cuique est animus, laudat aut cul-
pat: ex dubiis partim nobis ipsis ad electio-

comprehenderint. Guelf. *comprehenderent.* Ne sic quidem male. *rim. et tal.* Ita Guelf. et Turic. cum Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Gryph. omnibus praeter Badium et Cervicorn. qui cum recentioribus omittunt *et*, quod necessarium est, quia etiam prius positam rationem agnoscit Qu. *ad electionem.* Guelf. *ad delectionem.* Venet. *ad lectionem*

tria — auditorum. Locum Arisiot. vide in nota ad §. 1.

ex dubiis partim. Structura vocis *partim* est tanquam no-

nem ſunt libera, de his deliberatur; partim aliorum ſententiae commiſſa, de his lite contenditur. Anaximenes *judicialem* et *concio-* 9

per ſphalma. Quid ſit, quod Geſn. in margine ponit: *delectationem* ſine libri, qui hoc det, ſignificatione, ignoro. Equidem in Goth. nil obſervavi diverſitatis. Et *delectionem* facili ſcribebatur errore, ob *ad* antecedens.

minis, non adverbii, de qua vid. not. ad prox. caput extremam. Similius etiam eſt quod e Cic. De Legg. 2, 17. affert, quem vide, Turſellinus: „*Par-*„*tim* ex illis — jacent."

Anaximenes — ἐξεταστ. dicit. Anaximenes, Lampſacenus rhetor et hiſtoricus, Diogenis Cynici et Zoïli Grammatici diſcipulus, Alexandri, ut Suidas refert, magiſter. De hoc ita Dionyſius Hal. ad Ammaeum p. 111. Ἀναξιμένης δὲ ὁ Λαμψακηνὸς — καὶ — ἱστορίας γέγραφε, καὶ περὶ τοῦ ποιητοῦ συντάξεις (an ſimiles ταῖς καθ' Ὁμήρου συντάξεσι magiſtri ſui Zoïli?) καταλέλοιπε, καὶ τέχνας ἐξενήνοχεν, ἧπται δὲ καὶ συμβουλευτικῶν καὶ δικανικῶν ἀγώνων· οὐ μέντοι τέλειός γε ἐν οὐδεμιᾷ τούτων τῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ἀσθενὴς καὶ ἀπίθανος ὢν ἐν ἁπάσαις. Hunc Alexander laceſſendi Ariſtotelis cauſa impenſe coluit. vid. Laert. 5, 10 qui locus male ſolicitatus fuit a VV. DD. Huic ſcriptori quin ſit tribuenda *rhetorica ad Alexandrum*, inter Ariſtotelis libros vulgo relata, nemo facile dubitabit, qui cum noſtro loco contulerit, quae leguntur ibi c. 2. init. (pag. Sylburg. 160) εἴδη δὲ τούτων ἑπτά, προτρεπτικὸν, ἀποτρεπτικὸν, ἐγκωμιαστικὸν, κατηγορικὸν, ἀπολογητικὸν καὶ ἐξεταστικόν. Iſte nimius eſt concentus, quam ut neges hunc ipſum locum obverſatum Quintiliano, cum ſcriberet quae cummaxime tractamus. Quis enim alius rhetor (ut cetera praetermittam) ſpeciem aliquam feciſſe traditur, quam appellaret τὸ ἐξεταστικὸν εἶδος? Sed eſt quod objicias. Qu. Anaximenem ait *duas* conſtituiſſe partes generales. Apud ſcriptorem *rhet. ad. Al.* legis haec: Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων, τὸ μὲν δημηγορητικὸν, τὸ δὲ ἐπιδεικτικὸν, τὸ δὲ δικανικόν. Neque ſufficit, quod affert Geſnerus, omnia haec, ab auctore in prooemii fine dici, ſcripta περί τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δικανικῶν παραγγελμάτων. Etiamſi enim confecta eſſet res de hoc prooemio, ut non eſt, nova dubitatio exiſteret de πολιτικῶν καὶ δικανικῶν differentia, cui mox ſubjungeretur τὸ δικανικὸν γένος tanquam pars

nalem generales partes esse voluit; septem

τῶν πολιτικῶν λόγων. Nequaquam tamen tanta haec est discrepantia Anaximenis et scriptoris *rhet. ad Al.* quae praegravet Menaechmeam illam in reliquo loco similitudinem. Facile igitur adducor ut accedam non tam Capperonnerio, quam Petro Victorio (auctori aliquanto majori) suspicanti mendum in loco Quintilianeo, unde exciderit *tertiae* partis generalis mentio, sive *demonstrativam* eam latine appellaverit sive *laudativam*. Quanquam temerarium credo Capperonnerii factum in textum immittentis de suo *demonstrativam*, contra omnes libros, et scriptos et excusos; immutato etiam ordine, quo scilicet magis conveniret Quintiliano cum Anaximene. Sic enim Capp. ex ingenio: „A. *concionalem*, „*demonstrativam* et *judicialem* „g. p. e. v." Vellicat in emendatione sua mirifice gloriantem Burmannus in Epistola p. 15. *ib.* qui poterat ei exprobrare ingrate suppressum nomen Victorii, qui dudum proposuerat hanc emendationem in praefatione ad Commentarium Rhetoricae Aristotelis. Ipsam mutationem ne Burm. quidem improbat. Sed a ponenda in textu voce aliqua tantum Criticum debebat avertere, quod neque quo loco ea esset ponenda appareret, neque quae maxime Quintiliano placuisset quisquam certo posset ostendere. Variasse enim videmus nunc *concionalem* dicendo partem, nunc *deliberativam*; nec probat ipse ἐπιδεικτικὸν versum *demonstrativum* (mox §. 13.) etsi usui facile cedens. Ut igitur idem audere nolim, ita de mendo obliteratae tertiae partis unice assentior. Neque video, quo argumento Buhlius V. C. (Aristot. Opp. ed. Bip. Vol. 4. p. 546.) asseveret, Quintilianum *diserte* de *duabus* — partibus loqui. Numerus nullus reperitur in nostro loco, cui si ab ullo Codice adderetur illa tertia pars, sive *demonstrativa*, sive *laudativa*, omnia mire conspirarent in verissimam lectionem. Neque tum ipsum diutius opinioni isti repugnaturum arbitror, qua cum Victorio tot doctissimi viri libellum Aristoteli abjudicatum Anaximeni vindicarunt. Parum hujus loci fortasse est ea disputatio. Aliqua tamen in transcursu moneбо. 1) *Theodecteorum*, si ea habuerunt collectionem artium ab aliis conditarum (quae Buhlii est sententia p. 5.), epitome esse nequit *Rhet. ad Al.* quae ne vestigium quidem continet alienorum praeceptorum, sed tota est dogmatica. 2) *Rhet. ad Al.* Anonymus Menagianus non laudat. Litera ᾱ quam pro conjunctione ἢ accepit V. C. numerum designat, non

228 autem species: *hortandi*, *dehortandi*; *laudandi*, *vituperandi*; *accusandi*, *defendendi*; *ex*-

vocabulum. Diversa igitur sunt opera *Περὶ Ἀλεξάνδρου*, constans 8. libris, et *Περὶ ῥήτορος ἢ Πολιτικοῦ*. Sic suum robur constat argumento Victorii, quo *Rhet. ad Al.* inter Aristotelis scripta recenseri negat. 3) Diversam in *Rhet. ad Al.* et Aristoteli ipsius scriptis definitionem *τοῦ τεκμηρίου* urget Victorius (p. 645 Buhl.). Dissentiunt item in *πίστεων* generibus constituendis. Aristot. Rhet. 1, 2, 2 dispescit eas in *ἀτέχνους καὶ ἐντέχνους*, et, post eum, quis non? Scriptor *Rhet. ad Al.* p. Sylb. 177 in *τὰς ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς ἐπιθέτους*. Si quis autem *ἀτέχνους* et *ἐπιθέτους* diverso nomine easdem significatas putat, facit eas Aristot. 1, 15, 2 *quinque*, Scriptor *ad Al.* l. c. *tres*. 4) Quod autem prooemium libelli, epistolam Alexandro missam, nunc vindicandi nunc abjudicandi Aristoteli operis argumentum faciunt, in eo solus, quid res esset, vidisse mihi videtur Bredovius V. C., qui suam mecum communicavit conjecturam. Suspicatur is, epistolam hanc esse progymnasma, sive *μελέτην* a seriore quodam in schola rhetore confectam, quae, forte fortuna juncta huic scripto, artem hanc ad Alexandrum esse missam, primo hominibus persuaserit, eaque ratione titulum libello talem pepererit, nisi forte cum jam crederetur liber ipse esse Aristotelis declamator aliquis praefationem de industria condiderit. Locus ipse, quo utitur Buhlius p. 5, aliqua inde promens ad ordinandos libros Aristotelicos, obscurissimus est et certissime corruptus; talis tamen, qui paululum convellat ingeniosam Bredovii conjecturam. Quae enim ibi leguntur, de Theodecteis et Coracis libro videntur abhorrere ab otioso declamatoris commento. Nisi forte id voluit, qui consarcinavit hanc *προσφώνησιν*, ut ea videretur omnibus rhetoricis suis ab Aristotele praemissa. Ceteroquin allegoriis et affectata sapientia tam referta est haec epistola, ut sit Sophiste auctore dignissima. Ejus *νοθεία* suboluit Victorio Varr. lectt. 14, 11. et Heumanno in Fabric. bibl. Gr. Harl. 3, 225. Anaximenis esse posse vetat locus de Theodecteis, quae sua vocat scriptor iste. cf. nos ad 2, 15, 10. Eadem ratione epistolam libro *de mundo* praemissam non ejus puto, qui librum ipsum scripserit, sed longe vilioris Sophistae.

quirendi, quod ἐξεταστικὸν dicit: quarum duae primae *deliberativi*; duae ſequentes *demonſtrativi*; tres ultimae *judicialis* generis ſunt partes. Protagoram tranſeo, qui *interrogandi*, *reſpondendi*, *mandandi*, *precandi*, quod εὐχωλὴν dixit, partes ſolas putat. Plato

quod ἐξ. dicit. Guelf. *quod eſt ἐξ. dicunt.* Etiam Cod. Alm. et aliquot edd. interponunt aliquid poſt *quod.* Alm. *et.* cum Gryph. et Vidov. Ald. cum Baſil. *etiam.* Male omnes, peſſime Guelf. Natum puto errorem, quod volebat primam latt. litt. vocem exarare librarius, quas deinde non eraſerit. Sed pejor eſt plerorumque librorum conſenſus praeferentium *dicunt*, pro eo quod dedi, *dicit.* Mecum faciunt Cod. Bal. Ald. uterque et Vidov. ſoli. Accedunt tamen, leviter tantum diverſi, Tarv. Sich. Baſil., praeferentes *dicitur*, ut facile ad veram ſcripturam *dicit* adhaeſerit cauda, quae in MSS. paſſivum deſignat. *Dicit* tamen ſolum eſſe retinendum apparet, quia non *homines vulgo*, ſed *Anaximenes ſolus* hanc τοῦ ἐξεταστικοῦ ſpeciem conſtituit, et opus erat addere, quod eſſet potiſſimum Anaximenis vocabulum, quod *exquirendo* redderet Qu. Si pervulgatum fuit nomen, quare Graecum hoc demum loco poſuit? Saltem *Graeci* debebat addi ad illud *dicunt.* cf. §. 12, ubi facile hoc intelligitur ex antecedente *Graeco.* Et plane ſimili modo mox de Protagora „quod εὐχωλὴν *dixit*," ſolus nimirum, non omnes *dixerunt.* Ortum puto *dicunt*, poſtquam vulgo jam in Codd. legeretur *dicitur.* Viciſſim *dicunt* pro *dicit* Guelf. dat 2, 15, 21 cf. et 3, 6, 52.

ἐξεταστικὸν *dicit.* ἡ ἐξέτασίς ἐστι προαιρέσεων ἢ πράξεων ἢ λόγων πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς τὸν ἄλλον βίον ἐναντιουμένων ἐμφάνισις. *Rhet. ad Al.* c. 6. p. Sylb. 175. iterum de ἐξεταστικῷ εἴδει agit c. 38. p. 220.

Protagoram — *dixit.* Diog. Laert. 9, 53. διεῖλε — τὸν λόγον πρῶτος εἰς τέτταρα· εὐχωλὴν, ἐρώτησιν, ἀπόκρισιν, ἐντολήν.

Plato. Bip. Vol. 2. p. 212. Steph. p. 222. Διττὴν τοίνυν — τὴν ἡμεροθηρικὴν (artem venandorum hominum) εἴπωμεν. — Τὴν μὲν λῃστικὴν καὶ ἀνδραποδιστικὴν καὶ τυραννικὴν, καὶ ξύμπασαν τὴν πολεμικὴν, ἓν πάντα βίαιον θήραν ὁρισάμενοι. — Τὴν δέ γε δικανικὴν, καὶ δημηγορικὴν, καὶ προσομιλητικὴν, ἓν αὖ τὸ ξύνολον, πιθανουργικήν τινα μίαν τέχνην προσειπόντες.

in Sophiste, *judiciali* et *concionali* tertiam adjecit προσομιλητικήν, quam sane permittamus nobis dicere *sermonicatricem*: quae a forensi ratione disjungitur, et est accommodata privatis disputationibus; cujus vis eadem profecto est, quae dialecticae. Isocrates in omni 11
genere inesse *laudem* ac *vituperationem* existimavit. Nobis et tutissimum est auctores plures sequi, et ita videtur ratio dictare. Est 12
igitur, ut dixi, unum genus, quo laus ac vituperatio continetur, sed est appellatum a parte meliore *laudativum*. idem alii *demonstrativum* vocant. utrumque nomen ex Graeco creditur fluxisse. nam et ἐγκωμιαστικὸν et ἐπιδεικτικὸν dicunt. Sed mihi ἐπιδεικτικὸν non 13
tam *demonstrationis* vim habere, quam *ostentationis* videtur, et multum ab illo ἐγκωμια-

Sophiste. Guelf. *Sophistae*, solito errore. Sed Goth. Turic. et edd. ante Stoerium omnes *Sophiste* non *Sophista*, quod habent recentiores. Praetuli Graecam formam, cum affectatio quaedam sit in latina, a qua alienus Qu. cf. 1, 5, 59.

disjungitur. Voss. 1. 3. *dijungitur* cf. 2, 15, 2.

Nob. et. Guelf. inserit *autem* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Stoerium omnibus. Elegantius sane omittitur.

auct. plures. Guelf. *auct. plurimos* cum Turic. Bodl. Ioann. Alm. Voss. 1. 3. sed editione, praeter Obrechtum, nulla.

Nam et ἐγκ. Goth. (tac. Gesn.) omittit *et*. Male, et solus. *ἐγκ. et ἐπιδ. dicunt. Sed.* Guelf. *ἐγκ. ut ἐπιδ. Sed.* Omissio τοῦ *dicunt* ferri possit; sed reliqua mutatio sine sensu. *multum.* Jensonio et Locatello perperam dantibus pro hoc *nihil tamen* (ex male intellecto *tum* tanquam compendio τοῦ *tamen*, ut bene monet Gesn.) accedunt Ven. Rusc. Sed verum dat Tarv. cf. ad 3, 3, 12. *illo ἐγκω-*

Isocrates. Librum illum designat, qui nomen praeferebat Isocratis, sive vere sive falso. vid. 2, 15, 4.

στικῷ differre. nam ut continet laudativum in se genus, ita non intra hoc solum consi-
14 stit. An quisquam negaverit Panegyricos 229
ἐπιδεικτικοὺς esse? Atqui formam suadendi habent, et plerumque de utilitatibus Graeciae loquuntur. Ut caussarum quidem genera tria sint, sed ea tum in *negotiis*, tum in *ostentatione* posita. Nisi forte non ex Graeco mutuantes *demonstrativum* vocant,

μιαστικῷ. Guelf. *illo ἐγκωμιαστικόν.* Cum Tarv. et Obr. Male. Loc. Ven. Rusc. *ἐγκωμιαστικο,* male posito ο pro ῷ, vero tamen sensu; quem non attinebat denuo perverti ab Obrechtò. *forte non ex.* Guelf. omittit *non.* Male, et solus. *mutuantes.* Ita scripsi, adhuc quidem Codice nullo auctore facto, qui cum edd. plerisque dant *mutantes.* Hoc autem pro *vertentes* dici, qua sola potestate (τοῦ μεταφράζειν, übersetzen) hic posset accipi, equidem non novi. Fateor, pro *ex Graeco*, melius cum *mutuari* coire: *a Graecis*, sed hanc loquendi novitatem facilius feras quam illam. Confusionem *mutandi* et *mutuandi* sponte probabilem, vide apud Drakenb. ad Liv. 5, 30, 3. et habemus 2, 5, 24. *mutuavimus* Goth. pro *mutavimus.* Edidere autem *mutuantes* Ald. Bad.

formam suadendi. Isocratis Panegyricus exemplo est, de quo sic in Panegyrici ipsius argumento H. Wolfius, graece scribendi non imperitus: Μικτὸς δ' ἐστὶν ὁ λόγος ἐξ ἐγκωμίου καὶ συμβουλῆς. Ὁρῶντι μὲν οὖν εἰς τὸ τέλος, ὅπερ Φάβιος δεῖν φησὶν, ἐπὶ τὸ συμβουλευτικὸν εἶδος ἀνενεχθήσεται· ἣν δὲ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ πειθώμεθα (Art. Rhet. c. 9. p. 57.), ἐσχηματισμένον Ἀθηναίων, συμβουλῆς προφάσει, ἐγκώμιον ὑποληψόμεθα.

ut caussarum — posita. Colligit ex iis quae adhuc disputabat, genera ea tria, *delib. judic. laudat.*, subjici partim *negotiorum gestioni* partim *ostentationi*, ut in ipso, quod vocant, *demonstrativo* genere itidem insint tria ista omnia. Hic longe aberrat Gedoynus, qui male sententiam nostram referebat ad solos Panegyricos, suadente hoc minus apta diremtione. Eam primus emendavit Gesnerus.

demonstrat. Non displicet h. l. P. Francius conjiciens: *demonstrant.*

verum id sequuntur, quod laus ac vituperatio quale sit quidque demonstrat. Alterum 15 est *deliberativum*; tertium *judiciale*. Ceterae species in haec tria incident genera: nec invenietur ex his ulla, in qua non *laudare* aut *vituperare*, *suadere* aut *dissuadere*, *intendere* quid, vel *depellere* debeamus. Illa quoque sunt communia, *conciliare*, *narrare*, *docere*, *augere*, *minuere*, concitandis componendisve *affectibus animos* audientium *fingere*. Ne his quidem accesserim, qui lauda- 16 tivam materiam *honestorum*, deliberativam

Cervic. Basil. Gryph. Stoer. Chouet. Capp. cum aliquot praeterea, quos ipse oculis non usurpavi, sed recenset Burm. Leidensis nonnisi forte fortuna videtur revocasse vett. editionum: *mutantes*, quam deinceps secuti sunt recentiores, ut et Gesn.

incident. Ita Guelf. cum Voss. 2. Bern. et edd. ante Basileensem (1541) omnibus. Recentiores *incidunt*. Praetuli quod congrueret sequenti *invenietur*, quanquam et pro hoc aliquot libri: *invenitur*. *laud. aut vitup*. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *laud. ac vitup*. cum omnibus edd. ante Badium. Nec displicet, quoniam vix continget aliqua causarum species, in qua non sint juncta haec, sed alterutrum solum sit faciendum. Mox, pro *suad. aut dissuad*. solus Voss. 2. *suad. ac dissuad*. Male, neque accedente Goth. *vitup. suad*. Ita Guelf. cum Turic. Goth. et Voss. 3. (2 non memoratur) sed credo et multis aliis, quos neglexerint, qui contulerunt; edd. saltem ante Stoerium omnibus. Hic primus et deinceps recentiores omnes *aut* inserunt praepostere, quod uncinavit Gesn., omiserunt Bipontini; rectissime.

Alterum. Refer hoc ad §. 12 „*unum genus*." Sunt pro parenthesi quae interjiciuntur „idem alii — demonstrat."

laudativam — putant. Aristot. Rhet. 1, 3, 5. Τέλος — τῷ μὲν συμβουλεύοντι τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν (τὰ δὲ ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει)· τοῖς δὲ δικαζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον (τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι κ. τ. λ.)· τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν (τὰ δ' κ.

utilium, judicialem *justorum* quaestione contineri putant, celeri magis ac rotunda usi distributione, quam vera. Stant enim quodammodo mutuis auxiliis omnia. Nam et in laude *justitia utilitasque* tractantur, et in consiliis *honestas*: et raro judicialem inveneris causam, in cujus non parte aliquid eorum, quae supra diximus, reperiatur.

V. Omnis autem oratio constat aut ex iis, quae significantur, aut ex iis, quae significant, id est, *rebus*, et *verbis*. Facultas 25

tractantur. Guelf. *tractatur.* cum Goth. (tac. Gesn.) Turic. Alm. Voss. 1. Bern. Male. *honestas.* Guelf. *honesta* cum Turic. Alm. Voss. 1. 3. *ex iis — ex iis.* Scripsi ita pro *ex his — ex his*, quod post Basileensem pleraeque dant edd. Codd. sane multis addicentibus. Sed displicet h. l. prono-

κ. λ.). Cic. de Inv. 2, 4. „In „judiciis, quid aequum sit quae„ritur, in demonstrationibus, „quid honestum, in delibera„tionibus, ut nos arbitramur, „quid honestum sit et quid uti„le; nam ceteri utilitatis mo„do finem in suadendo et in „dissuadendo exponi oportere „arbitrati sunt.“ Id. Top. c. 24. „Judicii finis est jus — „Deliberandi finis utilitas — „Laudationis finis honestas.“ Id. Partitt. Orr. c. 4. „Sibi „proponet orator — Delecta„tionem in exornatione: in „judicio aut saevitiam aut cle„mentiam judicis: in suasione „autem aut spem aut reformi„dationem deliberantis.“ Bene suam rationem defendit Aristot. l. c. §. 6. *περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν — ταῦτα δ' οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσαιεν.*

celeri — ac rotunda. In *celeritate* est *brevitas* ut videbimus ad 4, 2, 107. Eadem cum elegantia conjuncta est in *rotundis*, quo sensu Graeci usurpant *στρογγύλον* (vid. I. C. Th. Ernestum in lexico rhetorico). Similis imago Horatii: „Est „brevitate opus ut *currat* sen„tentia.“ Sat. 1, 10, 9.

aut — aut. Ne accipe disjunctim positum. Est ut *vel* 2, 20, 2. Quanquam exemplo simili destituor.

orandi consummatur *natura*, *arte*, *exerci-*
tatione: cui quartam partem adjiciunt qui-
dam *imitationis*, quam nos arti subjicimus.
Tria sunt item, quae praestare debeat orator, 2
ut *doceat*, *moveat*, *delectet*. Haec enim cla-
rior divisio, quam eorum, qui totum opus
in *res* et in *affectus* partiuntur. Non sem-
per autem omnia in eam, quae tractabitur,
materiam cadent. Erunt enim quaedam re-
motae ab affectibus: qui, ut non ubique ha-
bent locum, ita, quocunque irruperunt,
plurimum valent. Praestantissimis auctori- 3
bus placet, alia in rhetorica esse, quae pro-
bationem desiderent, alia, quae non desi-
derent: cum quibus ipse consentio. Quidam

men *hic*. Et mecum faciunt edd. ante Basil. omnes, cum Gibs. et Obr. *item*. Jens. *autem* cum omnibus ante Stoerium meis edd. sed Cod., praeter Goth., quod sciam, nullo; et refert hoc scriptor ad numerum ternarium modo positum, ut praestet *item*. Confusa *autem* et *item* vid. apud Heusing. ad Cic. Off. 3, 3, 13. *debeat*. Sic Guelf. cum Turic. et edd. ante Gryph. omnibus. Hic primus *debet*, quod omnes retinuerunt deinceps. Et adest iis Goth. et fortasse multi praeterea; sed concinnior est nostra scriptura, cf. 3, 6, 12 „hoc „est quod — *debeat*.“ *irruperunt*. Ita Guelf. cum Alm. et Voss. 3. item Obr. Sed Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *irrumpunt* cum Voss. 2. et edd. ante Basil. omnibus. Hacc prima *irruperint*, ut omnes deinceps. Conjunctivus alienus; sed et perfectum praestat praesenti.

imitationis. Ad Herenn. 1, 2. „Imitatio est, qua impellimur cum diligenti ratione, ut „aliquorum similes in dicendo „velimus esse.“

subjicimus. cf. ad 3, 3, 6.

cum quibus. Sic pro *quibuscum* optimi quique scriptores. Priscian. p. (Putsch.) 949 „*cum quibus* et *quibuscum* — „antiquissimi utrumque dicebant, sed in plurali primae „personae, cacephati causa, so-

vero, ut Celſus, de nulla re dicturum ora- 231
torem, niſi de qua quaeratur, exiſtimant: cui cum maxima pars ſcriptorum repugnat, tum etiam ipſa partitio: niſi forte laudare, quae conſtet eſſe honeſta, et vituperare, quae ex confeſſo ſint turpia, non eſt oratoris offi-
4 cium. Illud jam omnes fatentur, eſſe quaeſtiones aut *in ſcripto*, aut *in non ſcripto*. In ſcripto ſunt *de jure*; in non ſcripto *de re*. Illud *legale*, hoc *rationale* genus Hermago-

quaeratur. Ita Guelf. Verum Goth. cum Voſſ. 2. *quaeritur*, ſed et Jenſ. (tac. Geſn.) cum edd. ante Stoerium omnibus; qui meorum primus conjunctivum dat, nemine jam diſſentiente. Recte profecto. *conſtet.* Guelf. *conſtent* cum Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. ante Baſil. omnibus, exceptis Badio et Cervic. quorum prior, ſe *conſtet* legere, monet lectorem; rectiſſime ille. *Illud legale* — λογικόν. Ita

„lebant per anaſtrophen dice„re, *nobiſcum* pro *cum nobis*. „Itaque propter hoc reliqua„rum quoque perſonarum abla„tivos ſimiliter praepoſtere pro„ferre coeperunt." Sed vide *cum quibus* apud Cic. de Off. 2, 23, 9. ed. Heuſ. item Drakenb. ad Liv. 38, 9, 2. plurima hujusmodi loca Livii excitantem. cf. *cum quo* apud noſtrum 3, 6, 13. 14. 16.

Illud — fatentur. Solent ſcriptores artium tractare hanc differentiam *ſcripti* et *non ſcripti* in loco de *ſtatibus*, de quibus noſter mox, capite ſequenti. Vide ad Her. 1, 11. 12. Cic. de Inv. 2, 40. ad eumque Marium Victorinum p. Pith. 220. De Or. 1, 31. Topic. 25. 26. Partitt. Orr. 38. 39. Hermog. περὶ στάσεων p. 12. ed. Col. All. 1614. ἤτοι δὲ περὶ πρᾶγμα ἔχει τὴν ζήτησιν ἢ περὶ ῥητόν (cujus loco Qu. ponit *ſcriptum*, *jus*). Κἂν μὲν περὶ ῥητὸν, νομικὴν ποιεῖ τὴν στάσιν — ἂν δὲ περὶ πρᾶγμα, λογικήν. Quanquam hic duplex hoc genus agnoſcit in ſola *qualitate*, quae *ſtatuum* ſpecies ſecundum pervulgata praecepta, ipſius etiam Qu. Cf. et Curium Fortunatianum p. Pith. 44. „*Rationales* (ſtatus) rei „alicujus vel facti habent quae„ſtionem, *legales* autem legis „et juris continent diſcepta„tionem." it. Sulpic. Vict. p. ibid. 250. quique praeterea in opere Pithoeano.

ras atque eum ſecuti vocant, id eſt νομικὸν et λογικόν. Idem ſentiunt, qui omnem quae- 5
ſtionem ponunt in *rebus*, et in *verbis*. Item convenit, quaeſtiones eſſe aut *infinitas*, aut *finitas*. *Infinitae* ſunt, quae remotis perſonis et temporibus et locis, ceterisque ſimilibus, in utramque partem tractantur, quod Graeci θέσιν dicunt; Cicero *propoſitum*; alii *quaeſtiones univerſales civiles*; alii *quaeſtiones philoſopho convenientes*; Athenaeus *partem cauſae* appellat. Hoc genus Cicero *ſcien-* 6
tia et *actione* diſtinguit, ut ſit *ſcientiae*, *An providentia mundus regatur?* *actionis*, *An*

Goth. et Jenſ. (tac. Geſn. qui poſt *genus* incidit colo, et omittit *id eſt*) cum edd. ante Bad. omnibus. Hic cum Cerv. rationem Geſnerianam habet. Cum noſtra conſentiunt Ald. Baſil. Sed Gryphius et ſequentes omnes Geſneri ſcripturam tuentur. Noſtram et Turic. habet, et Guelf. quoque adjuvat pro *id eſt* dans *idem*, quod e Vallenſi quoque affert Bad., mero librarii errore, frequentiſſimo illo. Altera ſcriptura ſententiam habet prope ridiculam, ſi Qu. monet Graecos Graecis vocabulis haec appellare. Sed non eſt inſolitum ei, poſtquam latine Graecorum vocabula reddidit, ſubjungere ipſam Graecam vocem, ne quis haereat, quomodo tandem Graeci ipſi appellaverint; ubi ſolet praemittere nunc *id eſt*, nunc *quod dicitur*, *quod vocant*, *quod dicit*. Ponit etiam *id eſt* ubi Graecis ſubnectit ſuam verſionem. Cf. 2, 15, 2. 4. 2, 21, 5. 3, 6, 2. 28. 46. 1, 8, 16. 2, 13, 14. 2, 20, 3. 5, 1, 1. 10, 1, 12. 15. 26. 1, 11, 6. 3, 4, 9. 10. 3, 6, 27. νομ. et λογ. Guelf. omittit *et*, fortaſſe non male.

Graeci — propoſitum. cf. 2, 1, 9.

Athenaeus partem. Tale quid Cic. Partitt. Orr. c. 18. „Eſt „conſultatio quaſi *pars cauſae* „quaedam et controverſiae.“ it. Topic. c. 21. „propoſitum *pars* „*cauſae* eſt.“

Cic. — diſtinguit. Topic. c. 21. Partitt. Orr. c. 18.

An prov. — an acc. Recte monet Geſnerus haec fere con-

accedendum ad rempublicam administrandam. 25
Prius, trium generum, *an sit? quid sit? quale sit?* omnia enim haec ignorari possunt: sequens, duorum, *quo modo adipiscamur?*
7 *quo modo utamur? Finitae* autem sunt ex complexu *rerum*, *personarum*, *temporum*, ceterorumque. hae ὑποθέσεις a Graecis dicuntur, *causae* a nostris. In his omnis quaestio
8 videtur circa res personasque consistere. Amplior est semper *infinita:* inde enim *finita* descendit. Quod ut exemplo pateat, infinita est, *An uxor ducenda?* finita, *An Ca-*

rerum. Sic libri omnes. Francius malebat *locorum* (ob ea quae sunt §. 5. „remotis perf. tempp. et *locis*") conjectura neque necessaria, nam possunt esse *loca* in *ceterorum*, et audaci. Est et 2, 1, 9. (ut et 5, 8, 6.) „citra complexum *rerum* personarumque." et 2, 4, 36 iterum variatum „citra compl. perf. „temp. *causarum.*" Istis *ceteris* quot insint res, vide §. 17.

hae ὑποθ. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *haec* ὑποθ. cum Loc. Ven. Rusc., male.

jungi exempla a Qu. ex argumentatione Stoicorum, qui, cum Sapientem Dei imitatorem constituant, quod providentia agat in mundo regendo, idem esse Sapientis contendunt in republica administranda. Manifestum hoc ex locis, quos conferre jubet: 5, 10, 14. 89. 12, 2, 21. Stoicis decretis favere Qu., non uno loco apparet cf. 2, 15, 20. Similis nota Stoicae disciplinae apud Horat. Epistol. 1, 1, 16 „Nunc „agilis fio et *merfor civilibus* „*undis*," Cicero ll. cc. eodem utens exemplo *actionis:* „Sitne „sapientis ad rempublicam accedere" aliud ponit *cognitionis:* „a naturane jus profectum „sit, an ab aliqua conditione „hominum et pactione." (Top.) et „jus in naturane sit, an in „more." (Partitt.) Theon in arte progymnasmatum copiose tractat locum de *providentia* sed sine alterius de republica administranda mentione.

Prius — sequens. Etiam has divisiones habes apud Cic. ll. cc. maxime in Partitt. orr. et alteram minus claram Quintilianea ratione.

uxor. duc. cf. 2, 4, 25.

toni ducenda? ideoque esse *suasoria* potest.
Sed etiam remotae a personis propriis, ad
aliquid referri solent. Est enim simplex, *An
respublica administranda?* refertur ad ali-
quid, *An in tyrannide administranda?* Sed 9
hic quoque subest velut latens persona. ty-
rannis enim geminat quaestionem, subestque
et temporis et *qualitatis* tacita vis: nondum
tamen hoc proprie dixeris *caussam.* Hae
autem, quas infinitas voco, et *generales* ap-
pellantur. quod si est verum, finitae *specia-
les* erunt. In omni autem speciali utique
inest generalis, ut quae sit prior. Ac nescio, 10
an in caussis quoque, quidquid in quaestio-
233 nem venit *qualitatis*, generale sit. *Milo Clo-
dium occidit: jure occidit insidiatorem.* nonne
hoc quaeritur, *An sit jus insidiatorem occi-
dendi?* Quid in *conjecturis?* non illa gene-
ralia, *An caussa sceleris odium? cupiditas?*

tyrannis. Guelf. *tyrannus* cum omnibus libris et scriptis et excusis, praeter Bipont. et Gesneri ed. qui praeclaram scripturam recepit ex Goth. Accedit huic Turic. si recte tacuit Sulzbergerus. • *in quaest. venit qual.* Guelf. *in quaest. venit velut qual.* Alm. *in quaest. velut qual.* Turic. eadem, sed voci *velut* impositum habet *venit.* Apparet, primum erratum, ut *velut* scriberetur pro *venit*, post dubitatum, utrum verum esset, tandem coaluisse utramque scripturam.

sit jus. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *An hoc sit j.* cum Voss. 2. et edd. omnibus ante Cervic. qui omittit *hoc.* Basil. in marg. ablegat. Revocat in textum Gryph. sed Stoerius, cum eoque recentiores omnes omittunt.

qualitatis. Significatione illa rhetorica accipiendum hoc vocabulum, qua *statum qualitatis* dicimus. cf. 3, 6, 10. ubi etiam *conjecturae* exemplum.

An tormentis credendum? Teſtibus an argumentis major ſides habenda? Nam *finitione* quidem comprehendi nihil non in uni-
11 verſum, certum erit. Quidam putant etiam eas poſſe *theſes* aliquando nominari, quae perſonis cauſisque contineantur, aliter tantummodo poſitas: ut cauſa ſit, *cum Oreſtes accuſatur:* Theſis, *An Oreſtes recte ſit abſolutus.* cujus generis eſt, *an Cato recte Marciam Hortenſio tradiderit.* Hi theſin a cauſa ſic diſtinguunt, ut illa ſit *ſpectativae* par-

comprehendi nihil non. Ita plane Guelf. et Goth. cum Turic. niſi quod hic *comprendi* dat. Credibile eſt etiam reliquos Codd. idem praeferre, quod in Vallenſi diſerte commemorat Badius. Edd. quidem ante Ald. omnes, ut et Jenſ. (tac. Geſn.) *comprehendendi nihil,* abſque *non,* quod conjectura, an ex Cod., inſeruit Regius; rectiſſime. Alter error ne tangitur quidem a Regio, ſed ſcribit ipſe in nota *comprehendi.*

finitione. Item rhetoribus appellata. cf. 3, 6, 6.

Cato — tradiderit. Q. Hortenſius, nimius et prope inſaniens in admiratione Catonis, cum fruſtra ex eo petiiſſet ut Porciam filiam, Bibulo nuptam, divortio facto, ſibi concederet, auſus eſt ipſius uxorem Marciam, Philippi filiam, ſibi tradendam rogare, cum fas eſſe negaret, Catonis illum ſanguinem, plus quam humanum, una contineri domo, quam ſaepius pariendo ad rei tenuitatem eſſet redactura Marcia, cum ſibi conceſſa ſuam eſſet gentem Catoniana virtute imbutura. Neque tam portentoſas preces averſatus eſt Cato, ſed conſulto patre Philippo eoque conſentiente, uxorem, ſibi magnopere dilectam et ex ſe cummaxime gravidam, deſpondit Hortenſio, quo mortuo rediit ad Catonem. vid. Lucan. 2, 340 ſeqq. it. Plut. Cat. min. p. 771. Conferant tirones et Freinſh. in Suppl. Liv. 114, 57. et Schrockhium V. Cel. in biographia V. 3. p. 154 ſeqq. Veriſſime Lucanus, in hanc ipſam rem, de Catone: „Urbi „pater eſt, urbique maritus.“ l. c. v. 388. Rem iterum tangit noſter 10, 5, 13.

ſpectativae — activae. cf. 2, 17, 42 it. c. 18, 1. 5.

tis, haec *activae:* illic enim veritatis tantum gratia disputari, hic negotium agi. Quan- 12
quam inutiles quidam oratori putant univer-
234 sales quaestiones, quia nihil prosit, quod constet, *Ducendam esse uxorem*, vel *Administrandam rempublicam*, si quis vel aetate vel valetudine impediatur. Sed non omnibus ejusmodi quaestionibus sic occurri potest; ut illis, *Sitne virtus finis? Regaturne*

oratori putant. Guelf. *orationi p.* cum Goth. et Jens. (tac. Gesn.) accedd. plurimis Codd. et edd. ante Cervic. omnibus, excepto Aldo. Etiam Turic. Cod. *orationi.* Sed videntur tueri receptam Bodl. et Voss. 1. Regius conjectura probavit *oratori.* Nec erat quod ei Vallensem Cod. *orationi* dantem opponeret Badius, negaretque quidquam interesse ad sensum sive hoc scriberes sive illud. Confusio autem *oratoris* et *orationis* in plerisque casibus obliquis non est infrequens. cf. 2, 1, 12. ubi pro *oratorem* dant *orationem* plerique et scripti libri et excusi, tuetur autem receptam Guelf. 2, 15, 12. pro *orationis* Guelf. *oratoris*, solus, puto. 3, 4, 6 pro *oratoris* Guelf. *orationis* cum Alm. et Bern. et alia exempla.

non — ut illis. Guelf. *n. o. ejusdem q. f. o. p. u. i.* Multi Codd. et edd. *in* post *non* inserunt et *eisdem* dant pro *ejusmodi.* Praepostere Alm. cum Turic. *utilis* pro *ut illis;* (cf. Drak. ad Liv. 22, 50, 1.) et *quaestio* pro *quaestionibus.* Alm. *eidem*, sed hoc Turic. imposito compendio syllabae *us* (9). Defendi videtur recepta a tribus Britannicis et Voss. 1. Verissimam credo, neque ipsam praepositionem *in* post *non* a Qu. positam, cui respondisset altera ante *illis.*

quod constet. Poterat infinitivo quoque uti: *constare*, sed vitavit, quoniam mox itidem infinitivus: *Duc. esse ux.*

occurri — ut illis. Cave referas *ut* ad *sic. Ut* est pro *velut*, *exempli gratia. Occurri quaestioni* h. l. est *impugnari eam, reprehendi*, ne forte quis accipiat *responderi*, quod interdum apud nostrum quoque significat *occurrere.* „Quae sequuntur quaestiones eae non „sunt ejusmodi, ut possint eo„dem argumento supervacuae „ostendi."

finis. Summum bonum, ut in operis Ciceroniani inscriptione, *de finibus.*

13 *providentia mundus?* Quin etiam in iis, quae ad perſonam referuntur, ut non eſt ſatis generalem tractaſſe quaeſtionem, ita perveniri ad ſpeciem, niſi illa prius excuſſa, non poteſt. Nam quomodo, *An ſibi uxor ducenda ſit*, deliberabit Cato, niſi conſtiterit *uxores eſſe ducendas?* Et quomodo, *An ducere Marciam debeat* quaeretur, niſi *Catoni ducenda*
14 *uxor eſt?* Sunt tamen inſcripti nomine Hermagorae libri, qui confirment illam opinionem, ſive falſus eſt titulus, ſive alius hic Hermagoras fuit. Nam ejusdem eſſe quomodo poſſunt, qui de hac arte mirabiliter multa compoſuit, cum, ſicut ex Ciceronis quoque rhetorico primo manifeſtum eſt, materiam rhetorices in *theſes* et *cauſas* diviſerit? quod reprehendit Cicero: ac theſin nihil ad oratorem pertinere contendit, totumque hoc genus quaeſtionis ad philoſophos
15 refert. Sed me liberavit reſpondendi vere-

quaeretur — eſt. Guelf. *quereretur — eſſet*, ſolus, quod ſciam. Male, etſi cum aliqua erroris conſtantia.

rhetorico. Guelf. *rhetorice* cum Goth., quem falſo narrat Geſn. dare *rhetoricae*, etſi hoc voluit librarius, ſi conſulto ſcripſit; male. *reſpondendi.* Guelf. *reprehendendi* cum Goth. aliquotque praeterea Codd. et edd. poſt Badium, qui primus dedit, omnibus; exceptis ſecunda Aldina Colin. et

illam op. Qua ab oratoris opere ſegregantur *quaeſtiones.* cf. 2, 21, 22.

Cic. — primo. de Inv. 1, 6. cf. et noſtr. 2, 21, 21.

reſpondendi verec. Molliit rem aſperam honeſtioris vocabuli fomento, quoniam Ciceronem impugnat. Nam *reſpondere* eſt refragantis ut 2, 15, 23. 36. „utrique *reſponſum* „eſt. 5, 7, 24 *reſponderi* locis „communibus.“ 4, 4. 1. 5, 13, 46. 49. 50. 9, 2, 93. et

cundia, et quod ipſe hos libros improbat, et quod in oratore, atque iis, quos de oratore ſcripſit, libris, et Topicis, praecipit, ut a propriis perſonis atque temporibus avocemus controverſiam: *quia latius dicere liceat de genere, quam de ſpecie, et, quod in univerſo probatum ſit, in parte probatum eſſe neceſſe ſit.* Status autem in hoc omne genus mate- 16
riae iidem, qui in cauſas, cadunt. Ad hoc adjicitur, alias eſſe quaeſtiones in rebus ipſis,

Obrecht., retinentibus noſtram ſcripturam. Hanc dant Bodl. Ioann. Bal. Alm. Turic. et edd. quas modo demonſtravi plurimas et antiquiſſimas. Male Badius Vallenſem Codicem receptae ante ſe ſcripturae opponit. Ea enim tum repetitionem ingratam („quod *reprehendit*" §. 14.) vitat, tum duriorem vocem neque tam religioſo Ciceronis cultore dignam *reprehendendi*, ubi *reſpondendo* poterat defungi Qu. Andreanam *reprehendendi* praeferre dicas e Gibſoni ſilentio, ſed vix credo.

Ad hoc. Guelf. *Adhuc* cum Goth. Voſſ. 2. 3. Bern. Alm. Turic. et edd. ante Gryph. meis omnibus. Gryph. cum Colin. *ad haec.* Ceteri noſtram dant, niſi quod Geſn. habet ſphalma *Ac hoc*, male repetitum a Bipontinis. *Ad hoc*, pro *inſuper*, ſcriptoribus familiare oſtendit Burm. ad Ovid. Metam. 6, 459 quo h. l. ablegat lectorem. cf. et Liv. Drakenb. 6, 12, 6. 21, 52, 10. 29, 4, 6. it. Flor. Duk. 3, 9, 2. noſter quoque 8, 5, 22. 12, 10, 40. *Ad hoc* autem et *adhuc* frequentiſſime confuſa vide item apud Drakenb. ad Liv. 21. l. c. et iis, quos indicavi noſtri locis.

Cic. de Haruſp. reſp. c. 8. citante Drakenb. ad Liv. 30, 31, 1. *verecundiam reſpondendi* cf. cum *negandi* Prooem. 101. op. §. 3.

improbat. cf. 2, 15, 6.

in oratore. c. 14. ubi id ipſum legitur, quod mox refert: „*quia — ſit.*"

de oratore. 3, 30.

Topicis. c. 21 agit de *quaeſtionibus infinitis*, ut vidimus ad huj. cap. §. 5. Praeceptum tale invenio potiſſimum c. 22. extr. et ſequente.

hoc — genus materiae. quaeſtionum infinitarum.

alias — alias. Eandem partitionem habes apud Cic. Topic. c. 22. „Cum autem quae-

alias, quae ad aliquid referantur: illud, *An uxor ducenda?* hoc, *An ſeni ducenda?* illud, *An fortis?* hoc, *An fortior?* et ſimilia.
17 Cauſam finit Apollodorus, ut interpretatione Valgii diſcipuli ejus utar, ita, *Cauſa eſt negotium omnibus ſuis partibus ſpectans ad quaeſtionem:* aut, *Cauſa eſt negotium, cujus finis eſt controverſia.* Ipſum deinde negotium ſic finit, *Negotium eſt congregatio perſonarum, locorum, temporum, cauſarum, modorum, caſuum, factorum, inſtrumentorum, ſermonum, ſcriptorum, et non ſcripto-*

ad aliquid. Ita Guelf. cum Goth. Voſſ. 2. 3. Bern. Ioann. Turic. et edd. ante Gryph., quod ſciam, omnibus, Gryph. primus dedit *aliud*, quod recentiores ſecuti ſunt omnes. Sed *ad aliquid* eſt legitima in hac re locutio, expreſſa e Graeco Ariſtotelis. cf. §. 8. it. 3, 6, 24. 1, 6, 15. *Valgii.* Guelf. *Valgi* cum Goth. (tac. Geſn.) Jenſ. Tarviſ. Ald. An forte ſic dedit Qu.? ut in nominibus propriis ſervatus fuerit eo tempore mos genitivorum ab *ius* et *ium* ſcribendorum, qui in appellativis obſoleverat; vid. de eo Bentlej. ad Terent. Andr. 2. 1, 20. cf. 1, 7, 19 ubi Guelf. *Lucili.*

„ritur, quale quid ſit; aut ſimpliciter quaeritur, aut comparate" cet. quae fere repetuntur Partitt. Orr. c. 19.

ad aliquid. cf. not. Crit.

Valgii. cf. 3, 1, 18. et not. Crit.

omnibus — ad quaeſtionem. Non valde clara definitio. In univerſum hoc apparet, ſignificari *negotium incertum.* Neque tamen intelligo, cur non et id negotium, cujus aliqua pars *non ſpectet ad quaeſtionem* (i. e. certa ſit, ſi recte interpretor) *cauſa* poſſit appellari. Saltem *quaeſtionem* h. l. non eſſe pro Graeca θέσει, verum pro ζητήσει, ἀμφισβητήσει ex eo colligo, quod in altera definitione eſt *controverſia.*

finis. Quo ſignificatu hoc accipiam, parum invenio. Si τέλος dixit Apollodorus, eſt id οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα ex Ariſtotelis diſciplina. Explicem fere *ſummam,* quo totum tendat. „Negotium, cujus ſumma vertitur in controverſia."

rum. *Causam* nunc intelligimus ὑπόθεσιν, 18
negotium περίστασιν. Sed ipsam causam quidam similiter finierunt, ut Apollodorus negotium. Isocrates causam esse ait *quaestionem finitam civilem, aut rem controversam in personarum finitarum complexu.* Cicero his verbis, *Causa certis personis, locis, temporibus, actionibus, negotiis cernitur, aut in omnibus, aut in plerisque eorum.*

VI. Ergo, cum omnis causa contineatur aliquo statu, priusquam dicere aggredior, quo modo genus quodque causae sit tractan-
256 dum; id quod commune est omnibus, *Quid*

intelligimus. Guelf. *intelligamus*, cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. et edd. ante Badium omnibus. (De Jens. tac. Gesn.) Hic receptam dedit, quem imitati sunt deinceps omnes, excepta Ald. sec. Veriorem puto conjunctivum. Solent sic induci interpretationes Graecorum, quasi venia petenda a lectore, apud nostrum (cf. 5, 10, 1 ubi legendum *interpretemur.* it. §. 104 ibid.) et Ciceronem, ut de Fin. 3, 14. Sed potuit et monere lectorem, qua significatione dixerit, tumque probus indicativus, quem videntur habere Codd. Britannici, et habent Goth. Voss. 2. In Loc. Ven. Rusc. errore omissum ὑπόθεσιν, quoniam erat lacuna Graeco vocabulo relicta in antiquioribus libris, ut Jensoniana. Tarv. male utroque loco posuit περίστασιν. *aggredior.* Goth. (tac. Gesn.) *aggrediar* cum Aldo, Basil. Gryph. et aliquot praeterea edd., non vetustissimis illis. Placet, cum videatur pendere a *puto;* neque tamen necessarium. cf. 2, 10, 1.

Isocrates. cf. 3, 4, 11.

Cicero. Topic. c. 21 init.

id quod — omnibus. Cave hoc referas ad praecedens; praemittitur sequenti; nam *status* omnibus causae generibus communis est. Solet ita poni *id quod* ut observat Thomasius ad Tursell. de partt. p. 416. ed. Lips. Exempla haec habe: Sallust. Cat. 10 „Catilina, „*id quod* factu facillimum erat, „omnium flagitiorum — catervas habebat.“ Liv. 1,

ſit ſtatus, *et unde ducatur*, *et quot*, *et qui ſint*, intuendum puto. Quanquam id nonnulli ad judiciales tantum pertinere materias putaverunt; quorum inſcitiam, cum omnia tria genera fuero executus, res ipſa deprehendet.
2 Quod nos *ſtatum*, id quidam *conſtitutionem* vocant, alii *quaeſtionem*, alii *quod ex quaeſtione appareat*: Theodorus *generale caput*,

unde ducatur. Sic Guelf. et plerique libri. Prava autem eſt aliorum, ut Voſſ. 1. Bodl. Ioann. et Tarv. (Jenſon. non praeeunte cf. ad 3, 3, 13 *propria*) cum Ald. ſcriptura: *dicatur*, quae poterat blandiri, nam §§. 3. 4. *nominis origo* tractatur; ſed obiter, neque eo ordine, qui hic promitteretur, ſi verum eſſet: *dicatur.* Sic enim decurrit disputatio: *Quid ſit* 4 — 13. *Unde ducatur* 13 — 22. *Quot* 22 — 83. *qui*, usque ad finem capitis. *generale caput.* Adjectivum abeſt a Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) ut et ab edd. ante Badium omnibus, ad quas accedit Ald. ſec. Regius conjectura inſeruit; veriſſima illa, niſi quod malim ſubſtantivo poſtponi adjectivum, ut §. 21 *cap. gen.* et hoc ipſo loco Graeca; quanquam §. 5 et c. 11, 3. „Theod. (ut. d.) — *generall. capp.*“ Dixeris Britannicos Codd. tres dare *generale*, ſed ſuſpectum ſit Gibſoni ſilentium, etiam edd. ſuarum varietatem tacentis. Alm. quoque et Bern. ſilentur, unde non equidem colligam in iis legi adjectivum. Abeſt et a Turic. Reliquus multarum edd. error inter *appareat* et *Theodorus* inſerentium *caput* a nullo Codice videtur defendi, quem tamen Badius tuetur, vocemque *caput*, quanquam abſit a Vallenſi, eo loco etiam neceſſariam putat. Mearum, praeter Ald., prima Baſileenſis omittit. Badii judi-

14, 7 „profectus, *id quod* quaerebat — hoſtem excivit.“ noſter. 1, 1, 26.

unde ducatur, ab actore an a reſpondente? vid. not. Crit.

cum fuero — deprehendet. ita ut nulla oratione indigeat mea. vid. tamen c. 7, 28. it. c. 8, 4. 5. 16. 17. ubi *ſtatus* in ipſis duobus reliquis generibus oſtendit.

conſtitutionem. Sic Cicero de Inv. 1, 8. Scriptor ad Herenn. 1, 11. Qui reliquis appellationibus uſi fuerint, non invenio.

id est κεφάλαιον γενικώτατον, ad quod referantur omnia. Quorum diversa appellatio, vis eadem est; nec interest discentium, quibus quidque nominibus appelletur, dum res ipsa manifesta sit. *Statum* Graeci στάσιν 3 vocant: quod nomen non primum ab Hermagora traditum putant, sed alii ab Naucrate Isocratis discipulo, alii a Zopyro Cla-

cium, omnia ista: *generale caput id est* proscribentis, ut Graeca sola posita fuerint a Quintiliano, specie quidem non caret; sed obstant plurima exempla junctorum ita Latinorum et Graecorum, quae vide ad 3, 5, 4. γενικώτατον. Sic Codd., puto, omnes. Aldus tamen τεχνικώτερον, quod aliqui in margine ponunt. Badius ex Aldo affert γενικώτερον, ut gradu solo varietur. An sphalma credidit ille, quod legimus in utraque Aldina, τεχν.? Fons erroris videtur apparere in Tarvisina quae literis Graecis minus elegantibus: τεχνικώτερον. Sane mirum est, Theodorum usum alio gradu quam positivo, cum Qu. latine positivum exprimat. *referantur.* Guelf. *referuntur* cum Goth. Voss. 2. et edd. meis ante Basil. omnibus praeter Ald. Sane nec necessarius est conjunctivus, cum hoc ad Theodori sententiam non utique sit referendum, sed possit ab ipso Quintiliano adjectum videri; quod etiam magis placet.

Naucrate. Guelf. *Eucrate* cum Codd. prope omnibus et edd. ante Basil. meis omnibus, inter quas Aldinae dant: *Heucrate,* in qua scriptura latet vera. N enim et H frequentissime permutantur in Codd. Primus Philander suasit receptam, verissimam illam, quam et Bodl. videtur tueri. Neque credas

referantur. vid. not. Crit.

Naucrate. ὁ τοῦ Σωκράτους (lege Ἰσοκράτους ut pridem videre VV. DD. ex ipso Dionysio p. 111 et Cic. de Or. 2, 23. 3, 44. Or. c. 51.) ἑταῖρος (discipulus, ut ἐπιτήδειος, γνώριμος vid. not. ad 2, 15, 19). Qui *artem* aliquam Naucratis memoraret, in qua tamen sola de στάσει aliquid potuit explicari, inveni neminem; nisi quod Cic. de Or. 3, 44. et Or. c. 51. significat eum aliquid de historia artis ejusque praeceptis memoriae prodidisse. Funebres ejus orationes, in Mausolum in primis Cariae regem, celebrantur a scriptoribus.

Zopyro. Est apud Diog. Laert. 9, 114 Τίμων (ὁ σιλ-

zomenio: quanquam videtur Aeschines quoque in oratione contra Ctesiphontem uti hoc verbo, cum a judicibus petit, ne Demostheni permittant evagari, sed eum dicere de ipso 157
4 *causae statu* cogant. Quae appellatio dici-

obstare *ab*; praepositioni consonans adjungitur etiam ante consonantes frequentissime, praesertim liquidas.

petit ne. Goth. mire *ut* pro *ne*. Suspicor a Quintiliano esse *ut ne*. Nunc unus nostri succurrit locus 6, 5, 64 „*ut ne* „— ponam — facit.“ Sed vide Sanctium Periz. p. 707. et Drakenb. ad Liv. 10, 27, 2. Facillime intercidebat *ut* post *petit*. *Demostheni.* Sic et Guelf. dativum, cum edd. ante Obr. omnes dent accusativum, praeter meorum unum Gryphium. Ne illae quidem male.

λογράφος) Ζωπύρῳ τῷ ῥήτορι ἀναγινώσκων τι (ex emendatione M. Casauboni) quem putat Menagius esse ipsum nostrum a Qu. designatum. Sic apparet aetas ejus, incidens in successores Alexandri M.

Aeschines. Locus est in ed. H. Stephani p. 83. v. 21 seqq. (sunt hi numeri apud Reiskium quoque): "Ὥσπερ οὖν ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ὁρᾶτε τοὺς πύκτας περὶ τῆς στάσεως πρὸς ἀλλήλους διαγωνιζομένους, οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ περὶ τῆς τάξεως αὐτῷ τοῦ λόγου μάχεσθε καὶ μὴ ἐᾶτε κ. τ. λ. Demostheni, ut extra accusationis formulam vagaretur, permittere judices vetuit Aeschines. Comparatur itaque ἡ τῶν πυκτῶν στάσις cum formula litis. Hunc locum si memoriter percenseret Qu., potuit videri satis manifesta orio appellationis rhetoricae, neque necessariam puto quam Philander, Petrus Faber ad Cic. pro Caec. (p. Graev. 521.) et Gesnerus probant mutationem, pro περὶ τῆς τάξεως — τοῦ λόγου legendi περὶ τῆς στάσεως — τ. λ. Obstat ei in primis quod paulo ante (v. 17.) est item συγχωρῆσαι αὐτῷ περὶ τῆς τάξεως τοῦ λόγου. Sed habent aliquam difficultatem verba ista ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ περὶ κ. τ. λ. καὶ omittit Cod. praestantissimus Helmstad., cum nonnullo sententiae emolumento, modo appareret apta structura τῶν: ὑπὲρ τῆς πόλεως ad quae Reiskius intelligit διαμαχόμενοι, parum proficiente conjectura. ὅλην τὴν ἡμέραν, quae ipsa possint mira videri, noli solicitare. Est enim proverbialis forma, apud Aeschinem non infrequens, pro διὰ τέλους.

tur ducta vel ex eo, quod ibi ſit primus cauſae congreſſus, vel quod in hoc cauſa conſiſtat. Et nominis quidem haec origo: nunc quid ſit. *Statum* quidam dixerunt *primam cauſarum conflictionem:* quos recte ſenſiſſe, parum elocutos puto. Non enim eſt ſtatus 5 prima conflictio, *Feciſti*, *non feci:* ſed quod ex prima conflictione naſcitur, id eſt genus quaeſtionis, *Feciſti*, *non fecit*, *an fecerit?* *Hoc feciſti*, *non hoc feci*, *quid fecerit?* Quia ex his apparet, illud conjectura, hoc finitione quaerendum; atque in eo pars utraque *inſiſtit:* erit quaeſtio *conjecturalis*, vel *finitivi*, ſtatus. Quid ſi enim dicat quis, *Sonus* 6

Non en. eſt. Hoc ordine Guelf. et Goth. cum edd. ante Gryph. omnibus. Recentiores *Non eſt en.*

inſiſtit. Cod. Alm. cum Turic. *inſtiterit.* Male, orto errore ex ſequenti: *erit.* *Quid ſi en.* Hoc ordine Codd., puto, omnes. Sed edd. ſat multae ſuaſore Regio *enim* antevertunt τῷ ſi. Accedunt Burmanno memoratis Tarv. Ruſc. Ald. Hoc conſtituto ordine eleganter ita dirimitur a Cervicorno aliisque oratio: „Quid enim? ſi — conflictio; erret" cet. Sed noſtram collocationem praeter Codd. et edd. recentiores defendit Jenſ. quoque; in qua aliter, ac feci, poſſe dirimi verba, equidem non puto. Geſnerus Burmanni et Capper. rationem, quae eſt mea, deſeruit, colon ponens poſt *confl.* Fateor offendi me iſtis *enim*, mire geminatis in loco noſtro. Legitur quater intra non ita multa verba. Hic *enim* ſpectat ad id, quod modo negabat ſtatum eſſe primam conflictionem.

cauſar. conflict. Cf. Cic. de Inv. 1, 13. it. Partitt. Orr. c. 29. 30. quanquam ibi nihil de *prima* conflictione.

Quia — erit. Ab *erit* ordire apodoſin.

Quid ſi en. vid. not. Crit. Ad ipſam ſententiam quod attinet, Badius e notis Codici ſuo aſcriptis, quas putat Vallae, refert ſcitam obſervationem. Ariſtoteles enim de Anima l. 2 (p. Sylb. 38 extr.) ait hic, ea utitur definitione, quam im-

eſt duorum inter ſe corporum conflictio? Erret, ut opinor; non enim ſonus eſt conflictio, ſed ex conflictione. Et hoc levius. intelligitur enim utcunque dictum. Inde vero in- 235
gens male interpretantibus innatus eſt error, qui, quia primam conflictionem legerant, crediderunt ſtatum ſemper ex prima quaeſtio-
7 ne ducendum: quod eſt vitioſiſſimum. Nam

et hoc lev. Turic. cum Alm. *Sed hoc l.* Non placet ob id quod mox eſt *vero.* *qui quia.* Goth. (tac. Geſn.) omittit *qui* cum Voſſ. 2. et fortaſſe Argent. quoniam Obr. non agnoſcit. Alm. autem Cod. *qui* retinet, monente Burm. quod male neglexit Capp. Etiam Guelf. habet *qui*, cum Turic. Omiſſum pronomen ſenſum idoneum relinquit, ſi inciditur ſemicolo vel colo ante *quia*, quod fecit Obr. Et ſane ſuavior eſt compoſitio. cf. 1, 4, 12 *qui quia a.*

crediderunt. Ita Guelf. et Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum Alm. Turic. et edd. ante Gryph. omnibus, qui primus dedit, quod recentiores retinuerunt, *credidere*, nulla idonea cauſa (cf. 1, 4, 10). Apud Stoerium tamen et Chouetum invenio *credere*, quod a quibusdam dari monet Almeloveenius, ex mero, puto, ſphalmate ejus quicunque primus exhibuit.

quaeſtione. Ioann. *Conflictione.* cum Voſſ. 1. 3. et edd. Vaſcoſ. et Rob. Steph. (in margine, ait Gibſ. An apud utrumque?) item Gryph. (1544) in textu, in margine: *quaeſtione.* Poteſt haec ſcriptura advertere diligentem lectorem, ſed propius introſpecta non placebit, ut opinor.

ducendum. Ita Guelf. cum Voſſ. 1. 3. et edd. ante Stoerium omnibus, praeter unam Tarviſ. dantem *dicendum* cum recentioribus, ſed ex mero ſphalmate, ni fallor, cum Jenſ. (tac. Geſn.) ipſa oſtendat: *ducendum.* cf. ad §. 1. *unde ducatur.*

probat Qu. *ἔστιν — ὁ ψόφος κίνησις τοῦ δυναμένου κινεῖσθαι τὸν τρόπον τοῦτον, ὅνπερ τὰ ἀφαλλόμενα ἀπὸ τῶν λείων, ὅταν τις κρούσῃ.* Sequitur Ariſtotelem Diomedes p. Putſch. 414. Acuta mihi quidem videtur Quintilianea hujus definitionis reprehenſio. cf., ſi cui vacat, Mendelides de hac ipſa re disputans. Berliner Monatsſchrift Aug. 1784 p. 140 ſeqq. Similis quaeſtio §. 21 „ſtatus *an in eo.*"

quaeſtio nulla non habet utique ſtatum: conſtat enim ex intentione, et depulſione: ſed aliae ſunt propriae cauſarum, de quibus ferenda ſententia eſt: aliae adductae extrinſecus, aliquid tamen ad ſummam cauſae conferentes, velut auxilia quaedam: quo ſit, ut in controverſia una plures quaeſtiones eſſe dicantur. Harum porro plerumque leviſſi- 8
ma quaeque primo loco fungitur. Namque et illud frequens eſt, ut ea quibus minus confidimus, cum tractata ſunt, omittamus;

Bodl. Bal. Alm. Turic. Goth. *deducendum* (quod praefert Obr.) cum quibus Voſſ. 2. facere arbitror, etſi Burm. refert ex eo *ducendum* in quo verbo ſphalma ſuſpicor, cum alioqui ne opus quidem fuerit meminiſſe ſeorſim ejus Codicis, qui poterat cum 1 et 3 conjungi. Capperonn. recentiorum primus noſtram reſtituit, quem ſecuti ſunt Bipontini. Sola vera eſt, neque ſe commendet ulli *deduc.*, cum ſupra (§. 1) fuerit: *unde ducatur*, non *deduc.* *Harum porro.* Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) *Porro harum* cum edd. ante Baſil. meis omnibus. *Porro* h. l. ea fere eſt poteſtate, quam vidimus ad 2, 1, 7. ubi poſt primum ſententiae vocabulum ponitur. Longius tamen et inſuavi compoſitione diremtum dicas genitivum ab eo unde pendet: *leviſſima quaeque*, neque prorſus eſt neceſſarium in *porro* h. l. eſſe oppoſitionem; poteſt eſſe prioris argumentationis continuatio. Guelf. receptam dat, neque ullius praeter Goth. varietatem comperi. *fungitur.* Turic. *fungiantur*, in quo monſtro an quid lateat, equidem non dixerim. Voſſ. 3. *fingitur.* Ceteri libri in receptam conſentiunt; neque erat, quod Gallaeus ſuaderet: *funditur.* Loco honorata videtur quaeſtio talis, quoniam *prima* comparet, ſed nihilominus eſt *leviſſima*, ut aliquis irriſionis color inſit *fungendi* verbo, gravitatem quandam velut magiſtratus prae ſe ferenti, quae minime conveniat ei, qui nunc forte fortuna ſuſtinet eam.

tract. ſunt. Ita Guelf. Goth. Turic. et Codd. puto omnes,

fungitur. Vid. not. Crit. *cum tractata ſunt.* Cave haec referas ad *confidimus*; deſignatur tempus quando *omittuntur*

interim ſponte noſtra velut donantes, interim
ad ea, quae ſunt potentiora, gradum ex his
9 feciſſe contenti. Simplex autem cauſa etiam-
ſi varie defenditur, non poteſt habere plus
uno, de quo pronuncietur: atque inde erit
ſtatus cauſae, quod et orator praecipue ſibi
obtinendum, et judex ſpectandum maxime 253
10 intelligit. in hoc enim cauſa conſiſtet. Cete-
rum quaeſtionum poſſunt eſſe diverſi. Quod
ut breviſſimo pateat exemplo: cum dicit reus,
Etiamſi feci, recte feci; qualitatis utitur

praeter Voſſ. 3. cum hoc edd. vett. ante Stoerium omnes *tract. ſint.* Poſt hunc primus Burm. revocavit conjunctivum, quem ſunt imitati, qui deinceps ediderunt. Qui *ſint* praetulerunt, retuliſſe videntur ad *confidimus.* Fateor etiam in noſtra ratione (vid. not. ex.) conjunctivum poſſe defendi ex oratione ſuſpenſa, ſed expeditior profecto eſt indicativus.

obtinendum. Guelf. *opponendum.* cum Ioann. Voſſ. 1. 3. et ed. praeter aliis memoratas Tarv. (a Jenſ. deficiente, cf. §. 6 *ducendum*) Goth. cum Voſſ. 2. (ſolito horum conſenſu) *proponendum,* quam ſcripturam margo Gryphii et Burm. monent eſſe etiam in Vallae libro. Hunc, qui ſit, nondum habeo compertum, cum Badius, cujus Cod. Vallenſem novi, ejus nullam habeat h. l. mentionem. Equidem veram exiſtimo receptam, quam eſſe in Alm. Turic. Bodl. Bal. et aliquot praeterea, ex eorum qui contulerunt ſilentio recte colligere mihi videor. Edd. aliquot veteres *optinendum* praeferunt (cf. 1, 7, 7.) ut Jenſ. Loc. Venet. Inde natum ſuſpicor errorem librariorum compendium in Codd. ſuis, ubi *p* eſſet, non *b,* male interpretantium. *Proponendum,* quod Geſnero placet, meram puto correctionem, a librarii ingenio profectam, pravae illius ſcripturae: *opponendum. Propoſitio* tam late non patet, quam noſter de induſtria tractat L. 4. c. 4.

haec, tum nimirum *cum* jam *tractata ſunt. Omittuntur* autem non ſolum ea, quae ne tractamus quidem, ſed etiam quae, tractari coepta, non perſequimur. vid. et. not. Crit.

statu. cum adjicit, *sed non feci;* conjecturam movet. Semper autem firmius est *non fecisse:* ideoque in eo statum esse judicabo, quod dicerem, si mihi plus, quam unum,
dicere non liceret. Recte igitur est appel- 11
lata *causarum* prima conflictio, non *quae-*

adjicit, sed non. Ita Guelf. cum mearum edd. Basil. et Obr. plane sic dantibus locum, quibus Burm. addit Gryph. (Sebast. Lugd. 1536 cum idem 1544 det receptam recentiorum) et Colin. De *adjicit* consentiunt edd. Andr. Sich.; de *sed* Cod. Bern. Sed nostram scripturam esse quoque in Turic. et Alm. Codd., etsi corruptam, facile intelliget unusquisque. Alm. haec dat, referente Burm.: *cum a. dicit* (hoc interpretatur Burm. *cum autem dicit;* falso ille, ut mox apparebit) *si non feci.* E Turic. haec refert Sulzbergerus: *cum adicit si non feci,* sed voci *si* superimpositum est *sed* (an ab alia manu, non docemur). Vides mirum Turicensis cum Almeloveeniano consensum, de quo (praeter multa in superioribus exempla) item cf. §. 5 *insistit.* §. 6 *et hoc lev.* 3, 4, 3 *et plur. al.* 3, 5, 10 *in quaest. venit qual.* 3, 5, 12. *non — ut illis.* Neque jam dubitabis quin et Alm. librarius aut dederit aut dare certe voluerit *adicit*, quae ipsa scriptura nihil aliud significat nisi *adjicit* (cf. 3, 3, 9 *subjicit,* item 1, 4, 11). *Si* autem pro *sed* merus est error, correctus ille in Turicensi. Restat ut exhibeam receptam plerarumque edd. et aliquot Codd. scripturam: *dicit, Non.* Hac loci constitutione, quae est etiam apud Gesn., tantum abest, ut „*pateat*" quod vult Qu., ut ne ulla quidem lux relinquatur. vid. not. ex.

cum adjicit, sed. Apparet verbo *adjicit*, afferri ab reo utrumque in eadem causa. Jam negari nequit, duos hic comparere *status* in una *causa*, tum *qualitatis* tum *conjecturae*. Uter igitur *causae* appellabitur status? *Conjecturalis* profecto, quoniam „semper — *firmius* est non fecisse." *Qualitatis status* ad solam pertinet *quaestionem, An recte fecerit*, et est *status quaestionis*, cujusmodi ullam esse sine *statu* negabat §. 7. Sed *conjectura*, ut potentior ad defendendum reum, faciet *statum* ipsius *causae*.

conjecturam movet. vid. ad 3, 1, 8 *movisse — Empedocles.*

ſtionum. Nam et pro Rabirio Poſtumo Cicero prima parte orationis in hoc intendit, ut actionem competere in equitem Romanum neget: ſecunda, nullam ad eum pecuniam perveniſſe confirmat. Statum tamen
12 in eo dicam fuiſſe, quod eſt potentius. Nec in cauſa Milonis circa primas quaeſtiones, quae ſunt ante prooemium poſitae, judicabo

prima parte. Guelf. *primam partem*, cum Bal. Voſſ. 1. 3. Bern. cum edd. ante Bad. (qui abl. eſſe in Vallenſi libro refert) omnibus, praeter Ald., proclivi librariorum errore. Nam ablativus ſolus placet, qui eſt in Goth. et Voſſ. 2. Neque eſt infrequens uſus *intendendi* abſolutus pro *tendendo*, etiam cum loci adverbio ut apud Terent. Andr. 2, 2, 6 (cf. Drakenb. ad Liv. 10, 43, 13 et 35, 11 extr.) apud noſtrum 7, 1, 30 et apud Salluſt. aliquoties. Noſtrae ſtructurae ſimillima apud Senecam Nat. Quaeſt. l. 1. praef. (quem locum affert Geſn. in Theſ.) „Deus totus *in ſe intendat* an" cet. Quare in recepta acquieſcam, etſi magnopere variant libri. Alm. et Turic. haec dant: *primam partem — in hoc tendit* (cf. not. prox., et ſimiliter confuſa *intend.* et *tend.* vide apud Drakenb. ll. cc. quanquam placere poteſt haec ſcriptura, modo deleveris apices in *primam partem*, qui ex abl. male fecerunt acc.). Voſſ. 2. Goth. et Ald. *prima parte — hoc intendit*, ubi Geſn. malit *huc*; ſed poteſt ferri ipſa iſta ſcriptura, quoniam non ſemel eſt apud ipſum Cic. *aliquid int.* Tarv. ſola, ni fallor, *primam partem orationum hoc int.*, ex mero, puto, ſphalmate *orationum* pro *orationis in.* Noſtram ipſam dare videntur Bodl. Ioann. cum Vall.

ante prooem. poſ. Pertinax eſt error omnes obſidens Codd.

pro Rabirio Poſtumo Cic. vid. orationem ipſam quae extat; in Ern. ed. Vol. 2. parte 2. p. 1586. *prima* illa *pars* pertingit ad finem usque c. 7. Fit igitur cauſae hujus ſtatus *conjectura*, cum, ſi prius ſolum tractaſſet Cic., fuiſſet futura *translatio*, qua id quaeritur, *jurene actio intendatur.* cf. §. 84. 85. 86. Negat autem *parte prima* Cic., poſſe lege Julia de repetundis actionem intendi in equitem magiſtratu nullo functum.

ante prooem. poſ. De praepoſtera hac lectione vid. not. Crit.

conflixisse causam: sed ubi totis viribus *insidiator Clodius, ideoque jure interfectus*, ostenditur. Et hoc est, quod ante omnia constituere in animo suo debeat orator, etiamsi pro causa plura dicturus est, quid maxime liquere judici velit. Quod tamen, ut primum cogitandum, ita non utique primum
dicendum erit. Alii statum crediderunt pri- 15
mam ejus, cum quo ageretur, deprecatio-

Ausi quidem sunt aliquot editores deserere eos et, quod ratio suaderet, reponere; neque tamen ullus veram, quam censeret, scripturam cum eo, quod praeferrent MSS, conciliare laboravit. Venit mihi in mentem *a prooem. pos.* ut *a* esset pro *post*, quod non est infrequens apud scriptores. Quam mutationem non una premi difficultate sponte intelligo. Saltem durius etiam est *post*, quod dant non pauci, ut meorum Ald. Cervic. Basil. Gryph. Qui praeferunt *ante in prooemium* videntur secuti conjecturam Badii, qui, cum in textu ponat: *in prooemio*, haec ipsa verba fortasse legenda esse ait, interpretans ea: *ut faciant prooemium orationis.* Ut pro *prooemium* legatur *narrationem* (quod est in margine Goth. An igitur quisquam mutationem eam suasit Badii aetate?) sibi placere negat, „eo quod „vestigia errantis librarii illic non agnoscantur;" rectissime ille. Aliquid de *prooemio* iterum monet Qu. cum hasce in Miloniana quaestiones tangit 4, 2, 26 „Ergo hae quoque quaestiones *vim* „*prooemii* obtinebunt." Si scriptorum testimoniis constaret ἀντὶ προοιμίου fuisse tralatitiam Graecorum rhetorum locutionem, inventa esset loci nostri medicina, ut, ab ignaris librariis, latinis literis haec fuerint scripta, quae est Buttmanni conjectura. Sed adest sane et *prooemium* in Miloniana, diversum illud a *quaestionibus* istis, quae deinceps a tertio cap. tractantur usque ad octavi finem. *insidiator.* Guelf. *insidiatur* cum Goth. Gesnerus conjicit *insidiatus*, sed cf. 3, 5, 10 et videntur ceteri Codd. dare receptam omnium edd., praeter Tarv. et Basil., quae praeferunt: *insidiatur.* *quid maxime.* Ed. praeter Burm. et Gesn. memoratas Tarv. *quod.* Codd. omnes *quid.* Mox Jens. (tac. Gesn.) *judicii*, quem errorem non repetiit Tarv.

deprecationem. Sic Guelf. cum Goth. et optimis quibusque Codd. Aliquot tamen *depulsionem* ex interpretamento. vid. not. ex.

nem. Quam ſententiam his verbis Cicero complectitur, *In quo primum inſiſtit quaſi ad* 24 *repugnandum congreſſa defenſio.* Unde rurſus alia quaeſtio, an eum ſemper is faciat, qui reſpondet. Cui rei praecipue repugnat Cornelius Celſus, dicens, *non a depulſione ſumi, ſed ab eo, qui propoſitionem ſuam confirmet:* ut, ſi hominem occiſum reus negat, ſtatus ab accuſatore naſcatur, quia is velit probare; ſi jure occiſum reus dicit, translata probationis neceſſitate idem a reo ſiat, et ſit
14 ejus intentio. Cui non accedo equidem. nam eſt vero propius quod contra dicitur, nullam eſſe litem, ſi is, cum quo agitur, nihil reſpondeat: ideoque fieri ſtatum a reſpon-
15 dente. Mea tamen ſententia varium id eſt,

Cicero. Tenuioribus litt. impoſitum huic nomini in Guelf. *in topicis.* *in quo primum inſ.* Goth. (tac. Geſn.) *in quo primo inſ.* cum Voſſ. 2. *Pro inſ.* Jenſ. (tac. Geſn.) *conſ.* cum edd. ante Stoer. omnibus, Codice nullo.

praecipue. Goth. (tac. Geſn.) *maxime* cum Voſſ. 2 Steph. et Gryph. (1544) ſolis, quod ſciam. *fiat.* Sic Codd. praeter Voſſ. 1. 5 puto, omnes. Illi cum edd. ante Bad. omnibus (quibus accedit Ald. ſec.) *fiet*; male.

agitur. Guelf. *agatur.* cum Alm. Turic. et edd. ante Bad. omnibus, quibus accedit Ald. ſec. *Mea tam.* Guelf. *In ea*, praepoſtere, et ſolus quod ſciam.

deprecationem. Sic et ſcriptor ad Herenn. 1, 11. „Conſtitutio eſt *prima deprecatio* „defenſoris." Hoc vocabulo utuntur ſcriptores in quavis amoliendi ratione. cf. 2, 12, 12.

Cicero. Topic. c. 25 init.

ſumi, ſcil. *ſtatum.*

propoſitionem. cf. de hac not. crit. ad §. 9. *obtinendum* extr.

intentio, aggreſſio.

et accidit pro conditione caussarum: quia et videri potest propositio aliquando statum facere, ut in conjecturalibus caussis; utitur enim conjectura magis qui agit (quo moti quidam, eundem a reo *infitialem* esse dixerunt): et in syllogismo tota ratiocinatio ab eo est, qui intendit. Sed quia videtur illic 16

quia et vid. Guelf. *et quia vid.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *vid. et quia,* et hoc legebat Regius, qui *et* omitti, *vid.* autem transponi volebat post *quia.* Hunc secuti sunt meorum Bad. Cerv. Basil. Ceteri ante Gryph. omnes faciunt cum Guelf. Gryph. eoque recentiores receptam dant, quae videtur defendi a multis, qui tacentur, Codd., etsi Voss. 2 cum Goth. et hic conspirare suspicor. *Et* locum bene tuetur, quod respondet ei quod sequitur: „*et* in syll." *mag. qui ag.* Goth. (tac. Gesn.) *mag. quam ag.* Pessime, et solus fortasse.

illic. Primus, nisi fallor, obtemperavi Regio scribenti *illic*

quia et — et in syll. Possis mirari unius generis duo exempla afferri (utrumque enim est pro eo, qui statum fieri di[illegible]it ab actore) ubi expectabas rei *varietatem* ostensum iri exemplorum differentia. Sed alterum illud, de respondente statum faciente, nimis manifestum existimat et vulgo receptum, quam quod exemplis debeat probari; hoc novum pluribus indigere argumentis, quorum prius cum sit incertum, subjicit alterum manifestum et evidens.

quo moti — dixerunt. Vereor ut multi recte ceperint; Gedoynus saltem turbat plurima. Aliud est *a reo inf. dix.* aliud *a reo inf.* esse *dix.* Sententia haec: Quidam, cum intelligerent actorem magis, quam reum, uti *conjectura*, eundem statum, si fieret a reo, dixerunt esse *infitialem*, non *conjecturalem.* Ad verba „a reo" intellige *factum* vel *quando esset a reo*, ut mox „ratiocinatio *ab eo* est." cf. §. 32.

syllogismo. ἔστι — συλλογισμὸς ἀγράφου πράγματος πρὸς ἔγγραφον παράθεσις, εἰς ταυτὸν συνάγοντός τινος τὸ ἄγραφον τῷ ἐγγράφῳ· οἷον, „τὸν „ἐξ ἑταίρας μὴ λέγειν." ἐκ πόρνου τινὰ γεγονότα λέγειν κωλύει τις. Hermog. περὶ στάσεων. p. 16. cf. Ad Herenn. 1, 13. Cic. de Inv. 1, 13. et 2, 50. Noster passim et in primis 7. c. 8.

illic, in *conjecturalibus caussis* et *syllogismo.* vid. not. Crit.

quoque neceſſitatem hos ſtatus exequendi facere qui negat (is enim ſi dicat, *Non feci*, coget adverſarium conjectura uti: et ſi dicat, 24
Non habet legem, ſyllogiſmo), concedamus ex depulſione *naſci* ſtatum. Nihilo minus enim res eo revertetur, ut modo is qui agit,
17 modo is cum quo agitur, ſtatum *faciat*. Sit enim accuſatoris intentio, *Hominem occidiſti*. Si neget reus, faciet ſtatum qui negat. Quid ſi confitetur, ſed *jure a ſe adulterum* dicit *occiſum?* (nempe legem eſſe certum eſt quae

pro *illis*, leniſſima veriſſimaque mutatione, quae et Geſnero placuit. Cod. quidem adhuc nullum cognovi qui non daret *illis*, quod in Vallenſi quoque eſſe monet Badius, referens pronominis dativum ad eos, qui „dixerint infitialem." Perperam; ſatis enim hi, quorum obiter mentio injicitur, dirimuntur a noſtro loco; neque ſic procedit argumentatio. Bad. et Cervic. in margine ponunt *illuc* per errorem pro: *illic*.

coget. Guelf. *cogit*. *neget — faciet*. Guelf. *negat — faciat* cum Turic. et Bern. *Quid ſi confitetur*. Sic Guelf. Goth. Alm. (Turic. quoque, ut ſuſpicor) et edd. ante Stoerium omnes. Is primus *quod* dedit; hoc autem in multis etiam Codd. eſſe, vereor ut conferentium ſilentio recte credatur. Habet ſcabritiem in bipertita ratione poſitum prius *ſi*, deinceps *quod ſi*. Saltem exempla non ſuccurrunt. Et locus videtur indigere aliqua interrogandi vehementia. Evellenda enim eſt iis, quibuscum agit Qu., opinio firmata longo uſu, qua ſolum reum facere putant ſtatum. Huic interrogationi reſpondetur illis: „Niſi aliquid" cet.

confitetur. Non quidem Burm. et Obr. (ut putat Geſn.) ſed Leidenſis ed. ſphalma eſt *confutetur*, quod propagarunt ante Geſn. omnes, invitis Codd., puto, omnibus.

certum eſt. Haec, ſine varietate inventa in omnibus libris,

Non habet ſcil. *adverſarius*.

nempe — permittat. Haec interjicit ſcriptor, ne quis haereat, qui *jure* aliquis poſſit dici *occiſus?* Eadem lege, ut notiſſima, reus utitur in Declam. Quint. p. (ed. Bip. Vol. 4.) 3. „Quis igitur dubitat hoc „in civitate a legibus permiſ-

permittat.) Niſi aliquid accuſator reſpondeat, nulla lis eſt. *Non ſuit* (inquit) *adulter:* ergo depulſio incipit eſſe actoris: ille ſtatum faciet. Ita erit quidem ſtatus ex prima depulſione, ſed ea fiet ab accuſatore, non a reo. Quid? quod eadem quaeſtio poteſt 18
eundem vel accuſatorem facere vel reum: *Qui artem ludicram exercuerit, in quatuordecim primis ordinibus ne ſedeat.* qui ſe praetori in hortis oſtenderat, neque erat produ-

pro emblemate habet Geſnerus „hominis, qui continuationem „et conſequentiam orationis non intelligeret." Ipſe igitur, ex ejus ratione, reus monet „legem eſſe" cet. ut infinitivus pendeat e „*dicit*" quod modo ponebatur. Sed hoccine de lege narrari, ſcilicet ignotum judicibus, attinebat? cf. 7, 1, 7 ubi eadem „legem eſſe *certum* eſt." vid. not. ex.

acc. reſpondeat. Guelf. *acc. ei reſpondet.* Indicativum habent etiam Alm. Turic. Bern. Voſſ. 3. Goth.

„ſum." Neque enim eſt *qualitatis* ſtatus in hac cauſa: *juvene occiſus ſit adulter*, ſed *conjecturalis: Sitne adulter?*

inquit ſcil. *accuſator.*

quatuordecim — ord. qui ſunt *equitum* ludos ſpectantium ex lege Roſcia theatrali, de qua vid. Ern. Clav. Cic. et Ruhnk. ad Vell. 2, 32. Apparet quos hoc honore privarit L. Otho Roſcius Cic. Philipp. 2, 18. inter quos erant *infames* quoque; *infames* autem, *qui art. ludicr. exerc.*

in hortis — productus. Apparet eum, cui quatuordecim ordinibus hic interdicitur, artis periculum feciſſe quidem, tanquam in ſcenam coram populo proditurum, ſed, ſive improbatum a Praetore, ſive caſu quodam impediente, non fuiſſe a populo ſpectatum; quare potuit in utramque partem disputari, ut vel annumeraretur hiſtrionibus, vel eximeretur eorum numero. Adii virum doctiſſimum Carolum Auguſtum Boettigerum, ut diſcerem, an manifeſtis veterum locis conſtaret, periculum agendarum fabularum factum eſſe coram magiſtratibus, qui ludos curarent. Negavit, ſe, qui hoc diſerte traderet, repeririſſe ullum; neque mirum, hoc ſemel fortaſſe nec niſi obiter perſtringi, cum res ſcenica gravioribus apud Romanos ſcri-

19 ctus, ſedit in quatuordecim ordinibus. Nempe intentio eſt, *Artem ludicram exercuiſti.* depulſio, *Non exercui artem ludicram.* quaeſtio, *Quid ſit artem ludicram exercere?* Si accuſabitur theatrali lege; depulſio erit rei: ſi excitatus fuerit de ſpectaculis, et aget in-
20 juriarum; depulſio erit accuſatoris. Frequentius tamen illud accidet, quod eſt a plu-

depulſio, Non exerc. Turic. *dep. erit rei Non exerc.* cum Bodl. et ed. Andr. per errorem librarii ad mox ſequentia aberrantis. *a pluribus.* Guelf. *a plurimis* cum Alm. Turic.

ptoribus ſemper deſpicatui fuiſſet. E noſtro tamen loco id tuto poſſe colligi. Deinde ablegavit me ad Plinium H. N. 37, 2, 7. ubi memoratur „theatrum peculiare trans Tiberim „*in hortis* — quod a populo „impleri, canente ſe, dum „Pompejano" (maximo theatro) „*praeludit*, etiam Neroni „ſatis eſſet." Intelligi autem apud Qu. hominem meliore loco natum, quales tunc temporis ludorum ſtudio inſaniſſe conſtat, facile mihi perſuadet V. C. teſtem citans Juvenal. 8, 181 — 210. Ibi quoque v. 194 *Praetoris* mentio, quem ſub Imperatoribus ludos ediſſe apparet multis veterum locis, ut Suet. Ner. c. 21. Digeſt. l. 40. tit. 2. leg. 7. „cum „— ludorum gratia prodierit „*praetor.*" et in primis apud Dionem Caſſ. veluti l. 54. c. 2. p. Reim. 731. *τοῖς — στρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας προσέταξε.* it. Plutarch. in Bruto p. 988 D. *παρὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν — θέατρα καὶ μονομάχους — ἀπαιτοῦσι.* it. p. 993. F. *τὰς θέας — ὤφειλε στρατηγῶν παρασχεῖν*: quae loca demonſtrat Pe. Faber in Semeſtribus l. 1. c. 20.

theatrali lege. Roſcia illa, de qua modo egimus, lex aliquoties fuit renovata, ut et ab ipſo Domitiano. vid. Martial. paſſim, in primis 5, 8. et Sueton. Domit. c. 8. Copioſe de hiſce legg. egit Torrentius ad Suet. Neron. c. 11.

excitatus, ſurgere juſſus de quatuordecim ordd. Hoc ſaepe tangit Martialis ut l. c. 5, 95. 5, 26. 36. 6, 9. qui aliquoties utitur *ſuſcitandi* vocabulo.

depulſio — acc. negantis ſe artem ludicram exercuiſſe.

illud, ut ſtatum „faciat, qui „reſpondet" cf. §. 13.

ribus traditum. Effugerunt has quaeſtiones qui dixerunt ſtatum eſſe id, quod appareat ex intentione et depulſione, ut, *Feciſti*, *Non*
242 *feci*, aut *Recte feci.* Viderimus tamen, utrum 21
id ſit ſtatus, an in eo ſtatus. Hermagoras *ſtatum* vocat, per quem ſubjecta res intelligatur, et ad quem probationes etiam partium referantur. Noſtra opinio ſemper haec fuit, ut, cum eſſent frequenter in cauſa diverſi quaeſtionum ſtatus, in eo crederem *ſtatum*

Bern. et ed. Ald. utraque. Nec displicet cf. c. 1 extr. *plurium*, contrarium, ſed procliviorem, errorem.

intent. et depulſione ut. Guelf. omittit *et dep.* cum Codd. vereor ne omnibus, niſi quod Baliol. tacetur a Gibſ. non mutilus h. l. ut ſpero. Voſſ. enim 2, qui itidem ſiletur, cum Goth. facere eſt putandus; et Turic. item omittit, ut et ed. Andr. Ceterae edd., quod ſciam, omnes habent haec verba. Sunt autem neceſſaria et facile poterant excidere.

ut — crederem. Guelf. *ut* omittens, pro *crederem*, dat *credere*, cum non paucis, ut quidem videtur, Codd. Noſtram ſcripturam defendunt Goth. et edd. meae ante Stoerium omnes. Intercidebat autem facillime *ut* poſt *it* in *fuit* (cf. §. 5. *petit ne*. Sic §. 49 inter *pervenit* et *An* hauſtum fuit *ut* in Goth. Guelf. aliisque), et apex in ultima E τοῦ *crederem* evaneſcebat. Voſſ. 1. 3. pro *in eo* dant *me*, unde facilius etiam librarius aliud agens perveniebat ad infinitivum *credere*. Voſſ. 2 ex quo

ſubjecta res. cf. 2, 15, 22.

noſtra — ut — crederem. Singularem in verbo poſt pluralem in pronomine non eſt quod moremur. Neque enim poetis ſolis licet dicere „*monſtros flentis* ocellos“ (Ovid. Heroid. 5, 45, de cujusmodi forma vid. quos citat Geſnerus in Theſ. et Fabro voce *Nos.*) ſed et oratoribus non infrequens talis locutio. Sic Cic. ad Div. 1, 9 „*Tenebam* „— *nobis* conſulibus“ et mox „*memineram nobis* privatis“ ubi nulla ſui conſulatus cum alterius conjunctio. Prorſus geminus in eadem epiſtola locus: „*Noſtrum* — conſilium „— qui *meos* — *noluerim* — „*maluerim.*“ ubi recte Manutius: „habetur enim ratio ſen„tentiae potius quam Gramma„ticae.“

causae, quod esset in ea potentissimum, et in quo maxime res verteretur. Id si quis *generalem quaestionem*, vel *caput generale* dicere malet, cum hoc mihi non erit pugna; non magis, quam si aliud adhuc, quo idem intelligatur, ejus rei nomen invenerit, quanquam tota volumina in hanc disputationem impendisse multos sciam: nobis *statum* dici
22 placet. Sed cum in aliis omnibus inter scriptores summa dissensio est, tum in hoc praecipue videtur mihi studium quoque diversa tradendi fuisse: adeo, nec qui sit numerus, nec quae nomina, nec qui generales, quive speciales sint status, convenit.
23 Ac primum Aristoteles elementa decem con-

affertur *crederem* non dubito quin *ut* quoque det cum suo Goth., etsi ejus rei nulla mentio apud Burmannum. Recepta recentiorum omnium: *opinio — credere* ferri nequit, quod monuit jam Gesn.; neque tamen veram in textu posuit, quod recentiorum solus fecit Capper. *malet.* Ita Guelf. cum Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Alm. Turic. nisi quod hi l geminant per errorem. cf. 1, 5, 64. Ceteri libri — *malit.*

praecipue. Goth. cum Voss. 2. et edd. ante Stoerium meis omnibus, excepta Ald. utraque, *praecipuum.* Adverbium videntur defendere reliqui Codd. omnes; et est profecto verius, quod ipsa collocatio suadet. Oportebat enim *quoque* statim subjici τῷ *praecipuum.* Sententia receptae haec est: Reliqua dissensio invitis etiam, vel saltem id non agentibus, accidit scriptoribus, hanc etiam quaesiverunt de industria. Si adjectivum legitur, etiam in priore illa dissensione *studium* fuit, ut hic demum esset *praecipuum*, quod non aeque placet. Voss. 2*di* hunc ordinem memorant: *Videtur mihi praecipuum studium*, qui tamen non facit ad commendandum adjectivum prae adverbio.

quanquam — sciam. cf. 2, 17, 12.

elementa. *Categorias* facile agnoscis, quarum nomine inscriptum librum Aristoteleum recte h. l. contuleris. Scite mo-

ſtituit, circa quae verſari videatur omnis quaeſtio. *Οὐσίαν*, quam Flavius *eſſentiam* vocat: neque ſane aliud eſt ejus nomen La-
243 tinum: ſed ea quaeritur, *An ſit? Qualitatem*, cujus apertus intellectus eſt. *Quantitatem*, quae dupliciter a poſterioribus diviſa eſt, *Quam magnum*, et, *Quam multum ſit? Ad aliquid*, unde ductae *tranſlatio* et *com-*

Flavius. cf. 2, 14, 2. Tarviſ. ſola ante Bad. recedit ab illo Jenſonianae ed. monſtro: *Plato*, praeferens *Plautus* (cf. §. 9 *obtinendum*). Sic et Turic. *ſed ea quaer.* Guelf. omittit *ea*, ſolus, puto. *tranſlatio.* Sic Guelf. et Turic. cum libris et ſcriptis et excuſis omnibus, puto, praeter Goth. Geſn. quique hunc expreſſerunt Bipontinos. Hi enim tres: *relatio.* Nititur iſta ſcriptura ſolo Gothano cui ne Voſſ. quidem 2 h. l. accedit. Geſnerus, numerum et auctoritatem refragantium nihil moratus, paulo calidius „translatio" inquit net Geſn. Ariſtotelem, de rhetorica ſecurum, diviſionem hanc ad ſubtiliorem propriamque philoſophis disputationem comparaſſe.

ſed — quaer. *Sed* reſpicit ad *ſane*, et ineſt tacita ſignificatio, nunc non id agi, quomodo latine poſſit verti *οὐσία*, ſed vim ipſam vocis eique ſubjectam materiam tractari; inſervit itaque et hic orationi, quae parentheſi illa „*quam* — „*Latinum*" interrupta fuit, continuandae. vid. Heuſ. ad Cic. Off. 1, 1, 5. De Flavio vid. 2, 14, 2.

dupliciter a poſterioribus. Hi undecim igitur elementa conſtituerunt, duplicato unius *quantitatis* numero. Niſi enim diverſas categorias fecerunt *quam magnum* (*πηλίκον*) et *quam multum* (*πόσον* 7, 4, 16.), non video quid differant ab ipſo Ariſtotele, qui haec docet: Τοῦ *δὲ πόσου τὸ μέν ἐστι διωρισμένον· τὸ δὲ συνεχές — διωρισμένον, οἷον ἀριθμός, καὶ λόγος· συνεχὲς δέ, οἷον γραμμή, ἐπιφάνεια, σῶμα.* Catt. c. 4. Qui ſint, quos appellat *poſteriores*, ignoro. Theophraſtus, Phanias, Eudemus Categorias ſcripſerunt poſt Ariſtotelem.

tranſlatio. Intelligitur *ſtatus* ille, de quo egimus ad §. 11. *pro Rab. Poſt.* Cic. Recte Gedoynus: „La relation d'où „ſe tirent les queſtions de *com-* „*pétence*" (*tranſlatio*) „et de „comparaiſon." *Comparatio*

24*paratio*. Poſt háec *Ubi*, et *Quando*: deinde *Facere*, *Pati*, *Habere*, quod eſt quaſi *armatum eſſe*, *veſtitum eſſe*. Noviſſime,

„al. nos ſequimur Gothanum et ſcholam Ariſtotelis." Quod ſit praeſidium in *ſchola Ariſtotelis*, ipſe viderit. Saltem, modo ſi, pro his: *Qualitatem* — *Quantitatem* cet., legiſſet in Goth. vel quovis libro: „*Quale*, unde ducta *qualitas* — *Quantum*, u. d. „*quantitas*," illico rejeciſſet tam inanem appendiculam, ſi bene novi ejus ſtomachum. Atqui idem frigus eſt in noſtro loco, ſi legimus *relatio*. Quid enim *ad aliquid* aliud niſi *relatio?* Non ergo *ducitur* inde *relatio*, ſed ipſa *eſt*. Cum omnis haec *categoriarum* commemoratio fiat a Qu. rhetoricae, non logicae, gratia, id protinus agit, ut appareat, quibus maxime *cauſis* accommodata ſit quaeque categoria. Rectiſſime autem Capper. ablegat ad locum, quem deſignavi in not. ex. Goth. igitur librarius aliquid ex ingenio videtur novaſſe, levi ſpecie motus, quae et ipſum Geſnerum ludificata eſt. Recte locum tuetur *relatio* 8, 4, 21 nihil variantibus libb. *eſſe, veſtit.* Sic Guelf. Goth. Voſſ. 2. Alm. cum Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. ante Bad. omnibus, qui primus inſeruit *et*, languidum illud et abhorrens ab exemplo Ariſtotelis: ὑποδεδέσθαι, ὡπλίσθαι ſine copula.

apud rhetores plerumque eſt ſpecies *qualitatis* ſeu *ſtatus juridicialis* (Graece ἀντίστασις) cum reus ſe peccaſſe quidem fatetur, ſed peccatum illud ſuum majoris cujusdam beneficii cauſam fuiſſe docet. cf. 7, 4, 12. et Cic. Inv. 1, 11. 2, 24. it. Victorin. ad priorem locum p. Pith. 118. Hic an latius pateat iſtud nomen (velut 7, 2, 22.), equidem non dixerim. Saltem *translatio*, quacum conjungitur, de toto *ſtatu* accipienda, non de ſpecie *qualitatis*, quod apparet §. 52 quem locum cf. cum noſtro.

arm. — *veſt. eſſe.* Ariſtoteles Catt. c. 2 extr. (p. Buhl. 449) ἔχειν δὲ, οἷον ὑποδεδέσθαι, ὡπλίσθαι. Cur ab illo τοῦ ὑποδεδέσθαι exemplo receſſerit Qu., poteſt quaeri. An Ariſtotelis aetate calceorum uſus rarior quam Quintiliani, ut huic leve et putidum fuerit viſum, quod ille, ut minus tritum, cum armatura junxiſſet in exemplo? cf. I. H. Voſſii Mythologiſche Briefe T. I. 21. Sic veſtitum omnem commemorare malebat Qu. quam ſolos calceos. Quanquam potuit memoriter afferre Ariſtotelis locum Qu., ut inconſulto aberraret.

Κεῖσθαι, quod est *Compositum esse quodam modo*, ut *sedere*, *stare*, *jacere*. Sed ex his

Κεῖσθαι. Sic Guelf. et Codd., ut videntur, praeter Goth. et Voss. 2, omnes. Ii enim cum edd. aliquot vett. συγκεῖσθαι. Tarv. ἐγκεῖσθαι. Loc. Venet. (contra quam narrat Gibs.) Rusc. συγχεῖσθαι. Sunt meri errores, et Ald. vindex τοῦ κεῖσθαι, quod est apud Aristotelem ipsum et in edd. Qu. a Basileensi omnibus. cf. et Mar. Victorin. ad Cic. de Inv. apud Pithoeum p. 109. *sedere — jacere.* Guelf. *calere facere stare irasci* cum Bal. Ioann. Voss. 1. 3. Alm. Turic. (qui a secunda manu haec habet: *calefacere jacere, quod nunc situm dicimus*) et ed. Andr. Goth. *calefacere stare irasci* cum Voss. 2. et edd. meis ante-Basil. omnibus, ad quas accedunt aliquot a Burmanno memoratae, non posteriores illae Basileensi. Eadem verba in margine saltem habent omnes ante Leidensem, quae praepostere ponit ea in nota, nullo additó auctore. Bodl. *calere stare irasci.* Bern. *calefacere stare jacere.* Vides miram et infaustam erroris pertinaciam. Quod igitur receptum est, sola recentiorum nititur correctione. Id quidem apparet altera ista Turicensis scriptura (nisi valde est recens, quod non doceor) mature sedulas fuisse manus glossatorum in hisce scholasticis. Originem erroris vix spero quenquam certo demonstraturum. Nam quod *calere* ortum aliquando putabam ex male intellecta nota marginali ejus, qui exemplum proximum *vestitum esse* pressius ex ὑποδεδέσθαι Aristotelis voluisset reddi verbo: *calceari*, id jam ne mihi quidem satis placet. Sed scrupulum restare puto in ipsa ea voce, quae minime videtur corrupta: *stare*. Quare enim hic potissimum tertium aliquod exemplum Qu. adjecerit duobus istis Aristotelis, apud quem legimus: (p. Buhl. 449.) κεῖσθαι δέ, οἷον ἀνάκειται, κάθηται? (pro quibus tamen apud ipsum Aristotelem malim infinitivos). Ex *jacere* poterat fieri *calere*; an ex *sedere* item *stare*? *Facere* etiam facilius occupabat locum τοῦ *jacere* (cf. Drakenb. ad Liv. 41, 4, 2.). An igitur juncti duo errores, deinceps positi, cum nonnisi unum deberet scribi vocabulum, ut est in Bodl.? Quid autem *irasci*? Nullam medelam exputo. An male repetitae literae ex vocibus *stare* et *sed* inter quas est positum? An aliquid allitum ad praedicamentum *pati*? quae est Gesneri et quodammodo Mosellani suspicio. Quod autem hic ait in Aristotelis categoria ποιεῖν exemplum esse *calefacere* mirifice errat, si

sedere — jacere. vid. not. Crit.

omnibus prima quatuor ad ſtatus pertinere, cetera ad quosdam locos argumentorum videntur. Alii novem elementa poſuerunt,

ita vertit κωλύειν. Equidem veram loci conſtitutionem credo eam, ubi nonniſi duo exempla compareant *jacere ſedere*. Manifeſtum vero ſit hoc quod tractamus vitio, quam vetuſta interdum ulcera obſideant veteres ſcriptores, immedicabilia illa ſi forte antiquitus nonniſi unum Codicem nobis transmiſerit tenebricoſa illa medii aevi barbaries. *ἡμεῖς γὰρ κλέος οἷον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν!*

novem elementa. Qui fuerint illi, non invenio. Septem elementorum numerus (quem et ipſe mox efficit deductis duobus §. 28.) pervulgatus apud rhetores Pithoeanos, et ſunt ea fere comprehenſa hexametro ſcholaſtico: „Quis, quid, ubi, „quibus auxiliis, cur, quomo„do, quando.“ *Circumſtantias* plerique appellant, velut Curius Fortunatianus p. Pith. 55. Aurel. Auguſtinus p. 293 (ubi refert haſce partes ab Hermagora vocatas *μόρια περιστάσεως*, a Theodoro autem *στοιχεῖα τοῦ πράγματος*) M. Aurel. Caſſiodorus p. 336 (qui de nominibus eadem fere, etſi non deſignans, quis potiſſimum *elementa* appellet) Alcuinus p. 560. Variant ſane inter ſe in partibus conſtituendis, neque cum Qu. ullus plane conſentit. Marius Victorinus in expoſitione Rhetoricorum Cic. ſeptem haec dicit locos argumentorum, ad cujus mentem ille, quem dixi, verſus maxime eſt effictus. p. 141. et 147. ubi et ipſe *elementa* vocat. Hermogenes paſſim, ſed in primis de Invent. 3, 4. p. 140. 41. ſex agnoſcit (quot et Script. ad Her. 2, 4 ſed *ſigna* vocat.) partes *περιστάσεως*, remota *materia* (*τῇ ὕλῃ*) quae proprie ſit philoſophorum. Eam Fortunatianus cenſet hoc ipſo nomine, ceteri comprehendunt quaeſtione iſta: *Quibus adminiculis*, Qu. (vide mihi, quam inconſtanter quamque parum ad ſeveritatem ſyſtematicam, a recentioribus tantopere cuſtoditam) partim *τρόπῳ* complectitur partim *ἀφορμαῖς ἔργων*, (§. 27.) Alcuinus vocat *facultatem*. Auguſtinus (ſeu quicunque eſt auctor libelli, qui Auguſtino recte videtur abrogari) l. c. *περιστάσεως ἀφορμὰς* a Graecis appellatas narrat, ubi ſuſpicor *περιστάσεως* eſſe mutandum in *πράγματος*. Theon in progymnasmatis ſex agnoſcit *στοιχεῖα*: *πρόσωπον, πρᾶγμα, τρόπος, χρόνος, τόπος, αἰτία*. p. 66. ed. Camerarii 1541.

24 *Personam*, in qua de animo, corpore, extra positis, quaeratur; quod pertinere ad conjecturae et qualitatis instrumenta video: *Tempus*, quod χρόνον vocant, ex quo quaestio, *An is quem, dum addicta est, mater peperit, servus sit natus? Locum*, unde controversia videtur, *An fas fuerit Tyrannum in templo occidere? An exulaverit, qui domi latuit? Tempus* iterum, quod καιρὸν appel- 26

Pers. in qua. Sic Guelf. cum Turic. et omnibus qui collati sunt Codd., praeter Voss. 3. et Bern., edd. autem meis ante Stoerium omnibus praeter Bad. et Cervic. Accedunt Andr. ed. et aliquot recc., reliqui libri omittunt *in* ut et Gesn., sed probata praepositione, quam veram ipse puto. Nam differt paulum ratio ab illa §. 23 „sed *ea* (non *in ea*) quaeritur."

corp. ext. pos. Foedum Jensonianae errorem *corp. ex propositis*, quem Regius emendavit, meae ante Ald. habent omnes. Sed ante *ext.* inserunt *et* Bodl. Alm. (Turic. tacetur) ed. Andr. et aliquot recc. quod non displicet, quia non exempli causa haec afferuntur, sed totum rei ambitum emetiuntur. Facile autem excidebat. *dum add.* Jensonianae errorem *nondum* quem correxit Regius, non repetit Tarvis. (cf. §. 23 *Flavius*) sed iterum exhibent Loc. Venet. Rusc. quarum priores duae *nundum*. Cod., quantum video, habet nullus.

locum. Guelf. *locus.* cum Turic. Alm. Voss. 3. Bern. et edd. ante Gryph. meis omnibus; male, cf. 1, 4, 16. *stlocum.*

καιρὸν. Guelf. *χρόνον,* errore librarii ignari. Stolidam, quam in Aldo (sed utroque) recte notat Badius, trans-

addicta. cf. 7, 5, 26—28. it. 5, 10, 60 sed et Lexica.

qui domi latuit. Videtur hoc posse quaeri, ubi exul exilii tempus exiisse ait, adversarius negat, quippe cujus partem *domi latuerit* neque vere *exulaverit.* Citat Gesn. Cic. pro Domo c. 27. extr. Ad Qu. frat. 3, 2 „(Gabinius) undique actus cum a me maxime „vulneraretur, non tulit, et „me trementi voce *exulem* appellavit" etsi jam in urbe ipsoque senatu versantem, quippe quem jure negaret rediisse. Ut *exilium* non *loci* simpliciter sit nomen, sed *status*, vel *conditionis.*

lant: hanc autem videri volunt ſpeciem illius temporis, ut aeſtatem, vel hiemem: 245 huic ſubjicitur *ille in peſtilentia comiſſator*: *Actum*, id eſt, πρᾶξιν, quod eo referunt, *Sciens commiſerit, an inſciens? neceſſitate, an caſu?* et talia: *Numerum*, qui cadit in ſpeciem quantitatis, *An Thraſybulo triginta praemia debeantur, qui tot tyrannos ſuſtu-*

poſitionem, hoc loco πρᾶξιν ponendi, mox autem „*Actum* — „καιρὸν," habet etiam Tarv., neque in ullo praeterea libro animadverti. Jenſ. Graeca ubique omittit. *comiſſator*. Guelf. *comiſator* cum Voſſ. 1. 3. Bern. Turic. qui tamen apice duplicat *m* et poſt *t* habet compendium ſcripturae, non prorſus manifeſtum. Hanc fere ſcribendi nominis rationem probant VV. DD. ſed duplice *ſ*. quanquam et ſimplex ſunt qui defendant. Dausquius Vol. 2. h. v. *e* quoque teneri poſſe exiſtimat. Voſſ. 2. *converſator*, aberrante librario cum Goth. det *commeſſator*. edd. ante Geſn. omnes *comeſſator*. Tarv. ſimplice *ſ*.

Actum. Alm. et Turic. *Actor*, per errorem. cf. §. 10. *adjicit, ſed non*. πρᾶξιν. Sic προπεριςπωμένως ipſe Guelf. cum edd. meae omnes male dent παροξύτονον.

praemia. Guelf. *praemio*. cum Bal., male.

qui tot. Alm. Turic. cum Obr. *quia*. Admodum placet.

illius temp. modo (§. 25.) poſiti, τοῦ χρόνου. *Opportunitatem* vocat Cur. Fortunatianus l. c. p. 56. „quam" ait „Graeci εὐκαιρίαν," ſed multarum temporis partium unam facit. vid. et Auguſtin. l. c. Hermogenes de Inv. 3, 4. p. 144. 46. promiſcue videtur ponere χρόνον et καιρόν.

ſubjicitur — comiſſator. De *ſubjiciendo* cf. 3, 3, 6. quanquam hic non dialectice dicitur de *ſpecie*, ſed de cauſa, quae referatur ad certam aliquam quaeſtionem. Explices: „quo pertinet." cf. mox *ſubjacebit*. Intenditur ſine dubio reprehenſio *comiſſationis*, quod inter ſummam reipublicae calamitatem fuerit agitata. Quod praemittitur *ille*, ſignificat pervulgatam fuiſſe materiam, quam tamen apud alios rhetores nondum inveni.

Thraſybulo triginta. Hoc videtur poſtulaſſe Polycrates (cf. 2, 17, 4) qui dixit, narrante Ariſtotele Rhet. 2, 24. 3. ὅτι (Θρασύβουλος) τριάκοντα τυράννους κατέλυσε.

lerit? *Causam*, cui plurimae subjacent lites, 27
quoties' factum non negatur, sed quia justa ratione sit factum, defenditur: Τρόπον, cum id, quod alio modo fieri licet, alio dicitur factum; hinc est, *adulter loris caesus*, vel *fame necatus*: *Occasionem factorum*, quod est apertius, quam ut vel interpretandum vel exemplo sit demonstrandum: tamen ἀφορμὰς ἔργων vocant. Hi quoque nullam 28
quaestionem extra haec putant. Quidam detrahunt duas partes, *numerum* et *occasionem*: et pro illo, quem dixi, *actu*, subjiciunt *res*, id est πράγματα. Quae ne praeterisse viderer, satis habui attingere. Ceterum his nec status satis ostendi, nec omnes contineri lo-

causam. Turic. et Alm. *causa*. cum Voss. 1. Bern. 1, male, cf. *locus*. §. 25. *dixi, actu*. Alm. et Turic. *actum*, cum Tarv. (Jenson. non praeeunte) Ald. et Bad. Cerv. in marg. *ne praeteriisse*. Guelf. *nec praeteriisse*. Mox Goth. (tac. Gesn.) *ne stat*. pro *nec stat*. cf. ad 1, 5, 39 *Ne hoc feci*.

loris — fame. Modus ultionis an fuerit concessus quaeritur, ultionem ipsam licuisse convenit. Citat Gesn. Bynkershoekii Observatt. Jur. Ro. 5, 8 p. 142 seq. ed. Genevens. 1761. qui *loris caedere* adulterum licuisse ait, (exempla Val. Max. 6, 1, 13.) *fame necare* negat, quae non subitae irae sit ultio.

tamen — vocant. „*Tamen* „illud addam, vocari eam a „Graecis" cet. Similis est ratio ejus *tamen* quod connectit abruptam parenthesi orationem, (vid. Ernestii Clav. Cic.), in quo item notio particulae nunquam refertur ad subjectum verbi finiti, sed ad animum dicentis. cf. modo *sed* §. 23.

Hi quoque. respice §. 23 „circa quae — omnis quaestio."

res — πράγματα. Sic fere Pithoeani et Hermogenes, quanquam singulari numero utuntur.

locos, argumentorum. cf. §. 24.

cos credo: quod apparebit diligentius legen-
tibus, quae de utraque re dicam. Erunt
enim plura multo, quam quae his elemen-
29 tis comprehenduntur. Apud plures aucto-
res legi, placuisse quibusdam, unum omnino
statum esse, *conjecturalem.* Sed quibus pla-
cuerit, neque illi tradiderunt, neque ego
usquam reperire potui. Rationem tamen
hanc secuti dicuntur, quod res omnis signis
colligeretur. quo modo licet, qualitatis quo-
que solum statum faciant: quia ubique, qua-
lis sit cujusque rei natura, quaeri potest.
Sed utrocunque modo sequetur summa con-
30 fusio. Neque interest, unum quis statum 246
faciat, an nullum, si omnes causae sunt con-

un. omn. stat. Goth. (tac. Gesn.) omittit *omn.* solus quod sciam. *omnis.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *omnes,* quod necessarium ad reliquam eorundem et Voss. 2. scripturam *colliguntur* pro *colligeretur,* quanquam veteri more poterat *omnis* esse pluralis. Sed *omnes — colliguntur* est in edd. ante Basil. omnibus praeter Ald. Levis differentia, quod Bad. altera (1519) et Cervic. dant *colligantur.* Possit placere *omnes — colliguntur,* ut Qu. ipse agnoverit, quod *colliguntur* (cf. 1, 2, 2 *quod — consulant — quod — videtur.*) cum praesertim in *qualitate* hoc omnibus esse commune affirmet: *quia — potest* (non *possit*). Sed languet *omnes res* prae *omnis res.*

quo modo licet. Sic Guelf. etsi continuata scriptura. Pleraeque edd. vett. *quomodolibet,* post quam vocem interpungunt, ut ipse Goth., et quidem maxima diremtione, Pessime; Voss. 2. non memoratur, ceteri omnes videntur hoc vitio carere. *sequetur.* Alm. et Turic. *sequeretur.*

sunt. Ita Guelf. et Goth. Ceteri, quantum video, omnes *sint,* nisi forte neglectum hoc in Codd. conferendis. Sponte succurrerat indicativus, cum conjunctivo non sit locus.

signis. cf. 5. c. 9. fortasse illo loco, ubi a τεκμηρίοις di-
tamen hic latius accipit quam scernit σημεῖα.

ditionis ejusdem. *Conjectura* dicta est a *conjectu*, id est directione quadam rationis ad veritatem: unde etiam somniorum atque ominum interpretes *conjectores* vocantur. Appellatum tamen est hoc genus varie, sicut sequentibus apparebit. Fuerunt qui duos 31
status facerent: Archidemus *conjecturalem*, et *finitivum*, exclusa *qualitate*, quia sic de ea

sicut sequent. Sic Guelf. Voss. 3. Alm. Turic. Ceteri inserunt *in* quod displicet quia *apparebit* h. l. est pro: *probabitur.* Aliud fortasse est „in *epistolis* apparet" 1, 7, 34. quanquam ibi quoque omittunt *in* Guelf. Voss. 3. et Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Facile *in* natum ex *ut* antecedente, nisi malis *insequentibus* jungere, quo modo de rebus in suo opere scribendis tamen fere non loquitur. cf. 2, 14, 4. ubi vicissim male deficit *in*. *Archidemus.* Guelf. *Archiedemus* cum Goth. sed cui a correctore demum inserta est litera E. (Mox §. 33 itidem in utroque Cod. ut et Voss. 2. In 3 autem Voss. *Archedemo*, in Bern. *Arcaedemo.* Turic. *arci edomo.*) Hic, ut animadvertit Lipsius Manud. ad Stoic. phil. 1, 12. a Graecis fere *Archedemus* scribitur, a Latinis *Archidemus*: Straboni l. 14. p. 674 est Ἀρχίδαμος. An hoc voluit librarius, quem secutus est qui scripsit Voss. 3. dans *Archadenus*? Goth. et Guelf. scripturam ortam credo ex correctione ejus qui, cum invenisset *Archidemum*, vellet dare *Archedemum*, cujusmodi aliquid apparet in Goth. Nam diversos *Archedemum* et *Archidemum*, quae est Lipsii dubitatio l. c., non magis credo quam Menagius ad Laertium 7, 40.

Archidemus. de nomine vid. not. Crit. Stoicus primarius, qui de *Voce et de elementis* (fortasse, uno opere) scripsit, sed totam philosophiam libris videtur illustrasse, iisque intellectu difficilibus. Sic enim Arrianus Epict. 3, 2. ἐκεῖνος μέγα ἐφρόνει, ὅτι ἐνόει Ἀρχίδημον. Ciceroni Acad. 4. seu Lucullo c. 47. audit *princeps dialecticorum* (et est hoc, quod tangit noster, dialecticae etiam artis) et *opiniosissimus homo.* cf. de eo Fabr. Bibl. Graec. Harl. 3, 540.

sic de ea. Ita de qualitate quaeri existimabat Archidemus, ut res omnis ad definitionem rediret.

quaeri existimabat, *Quid esset iniquum? quid injustum? quid dicto audientem non esse?* 32 quod vocat, *de eodem et alio.* Huic diversa sententia eorum fuit, qui duos quidem status esse voluerunt, sed unum *infitialem*, alterum *juridicialem.* *Infitialis* est, quem nos dicimus *conjecturalem*, cui ab infitiando nomen alii in totum dederunt, alii in partem, quia accusatorem conjectura, reum infitiatione uti 35 putaverunt. *Juridicialis* est, qui δικαιολογικὸς

Huic. div. Ita Guelf. Goth. Ioann. Alm. Bern. et edd. meae ante Leidensem omnes. Ea cum recentt. *Hinc*, quod etiam ex Turic. affertur. Cf. 2, 5, 22. Capper. dedit *Huic.*

vol. sed un. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) om. *sed* cum edd. ante Ald. quem errorem revocarunt Gryph. et Steph.

Inf. est. Ita Guelf. Bern. Alm. Turic. Ceteri, quod sciam, cum edd. meis omnibus, praeter Obr. fortasse ex Argent. et Capper., *est* omittunt; contorte. Neque probabile fit, tam ignaros librarios, quales Alm. et Turic. scripserunt, aliquid de suo addidisse, explicandi causa, *est* autem, una litera *ē* signatum, facile intercidit cf. Drakenb. ad Liv. 2, 33, 5. Mox *nos* omittunt Alm. Turic. Voss. 3. *quia acc.* Guelf. et Turic. *qui acc.* ad sonum melius, et fortasse ad sensum quoque.

qui δικ. Graece dic. Goth. et Voss. 2. miro consensu: *qui agere δικ. dic.*, unde rectissime efficit Gesn. *q. a. Graecis δ. d.*, soli, quantum video.

de eodem et alio. Conferre jubet Gesn. §. 37. 49. 7, 3, 8. Cic. Topic. c. 22. 23. Partitt. Orr. c. 19.

accusatorem — reum. cf. §. 15. *Infitialis* apud Cic. quoque Topic. c. 2.

δικαιολογικός. Haec apud Hermogenem (p. 12. 13.) species est ejus constitutionis, quae appellatur *qualitas.* περὶ πράγμα λογικὴ (ποιότης) — κἂν μὲν περὶ μέλλοντος ἔσται πραγματική. — ἂν μέν τοι πεπραγμένου ἢ περὶ οὗ ἡ κρίσις ἤδη, — ὄνομα τούτῳ δικαιολογία. Ad hanc formam redigere velle videtur Ciceronis de Inv. doctrinam Mar. Victorinus ap. Pithoeum p. 116 „*Juridicialis* semper de praeterito est; *negotialis* semper de „futuro: quae tempora in „ipsarum partium definitione

Graece dicitur. Sed quemadmodum ab Archidemo qualitas exclusa est, sic ab his repudiata finitio. nam subjiciunt eam juridiciali: quaerendumque arbitrantur, *Justumne sit, sacrilegium appellari quod objiciatur, vel furtum, vel amentiam?* qua in opinione 34
Pamphilus fuit: sed *qualitatem* in plura par-

Pamphilus. Sic Codd., puto, omnes. *Pamphilius*, quod apud Gibs. et Obr. solos invenit Burm. (addit ipse deinceps Gryph.) est etiam in Stoeriana et Chouetus voluit dare si operae paruissent, non item Leidensis. Idem error in Geoponic. Graec. 10, 39. ed. Niclasii Vol. 2. p. 707. ubi pro Παμφίλου Cod. Guelf. dat Παμφιλίου, item apud Fabric. Bibl. Graec. Harl. (ap. Fabric. ipsum enim recte) 4, 486.

„videtur Cicero non declarasse." Is sane de Inv. 1, 11 et 2, 23 *juridicialem* vocat speciem rationalem constitutionis *generalis*, ut ipse appellat, quae *qualitas* dicitur Quintiliano et aliis, cum *negotialis* sit ejusdem ei species legalis. cf. 3, 4, 5. it. huj. cap. §. 58. Hermogeni *rationalis speciei* ipsa rursus *pars* est. In Topicis c. 24. *juridicialem* Cicero appellat, quam in Inv. *generalem*; genus igitur, non speciem.

Justumne — vel. Recte Gesnerus, et ante eum Badius monent *vel* non esse referendum ad *ne*, velut disjunctivae quaestionis alteram *partem*, ubi oportebat dicere *an;* sed esse indicem alterius exempli *ejusdem* quaestionis. cf. 1, 6, 32.

Pamphilus. Aristot. Rhet. 2, 23, 21. memoratur ἡ Παμφίλου τέχνη quae tota constet ex petendis et fugiendis, sive eo solo argumentorum loco, qui sit in rebus ad faciendum aliquid vel impellentibus, vel inde deterrentibus. Hunc ergo esse cujus mentionem faciat Qu., facile credo. Qui utrum sit idem pictor apud nostrum 12, 10, 6 et Plinium aliquot locis, item Aristophanem Plut. v. 385 ejusque scholiasten (etsi hic quidem Pliniano est antiquior) lubrica est disputatio. Neque magis ad liquidum perduci posse credo, utrum ad hunc unum pertineant loca Ciceronis De Nat. D. 1, 26 (cf. Diog. Laert. 10, 14) et de Or. 3, 21 quorum postremum nondum intelligo; quanquam tantum ex eo videtur apparere, pictorem eundem et rhetorem fuisse creditum a Cicerone.

titus est: plurimi deinceps, mutatis tantum 34 nominibus, *in rem*, *de qua non constet*, *et in rem*, *de qua constet*. Nam est verum; nec aliter fieri potest, quam ut aut certum sit factum esse quid, aut non sit. Si non est certum, conjectura sit:. si certum est, reli-
35 qui status. Nam idem dicit Apollodorus, cum quaestionem aut *in rebus* extra positis, quibus conjectura explicatur, aut in *nostris opinionibus* existimat positam; quorum illud πραγματικὸν, hoc περὶ ἐννοίας vocat. Idem, qui ἀπρόληπτον et προληπτικὸν dicunt, id est *dubium*

Idem qui. Guelf. *Idem quae.* Goth. (tac. Gesn.) *Idem quia* cum Alm. Turic. Voss. 1. (an 2?) Jens. (tac. Gesn.) *idemque* cum edd. meis ante Stoer. omnibus et duobus praeterea Burmanni; male. ἀπρόληπτον. Ita Goth. Reliqui duo quos ipse inspexi Codd. monstrum aliquod praeferunt scripturae, in quo ut receptum ἄπορον non esse apparet, ita quid sit non facile dicas. Turic. tamen, si conferas vocem alteram Graecam, quae sic scribitur ibi, προλημτιτικον, item nostrum dare videbitur. Hi enim sunt ductus: α προληττιτον. Ut, in illo, τι manifesto est pro π, ita et hic, eandem mutationem afferens, habes ἀπρόληπτον. Jam paulo confidentior accedo ad Guelferbytanum monstrum procurandum. Id est hujusmodi: ἀπόργττιτον (nam figura γ quae bis est in hac voce ex ratione Montefalconii Palaeogr. p. 320. et 336 est tertii decimi seculi ν). Agnoscis in fine πτον, quod sufficere puto ad efficien-

idem — Apollod. Creditur a Qu. Apollodorus sua partitione idem significare quam quod illi qui *infitialem* et *juridicialem* solos faciunt status; et sane πραγματικὸν est status *infit.* seu *conject.*, περὶ ἐννοίας contra versatur *in nostris* de justo, aequo *opinionibus* ubi nulla facti quaestio.

ἀπρόληπτον — προληπτικόν. Prius est, quod nullis nostris προλήψεσι h. e. ἐννοίαις (utroque enim vocabulo appellant vid. Cic. Acad. Lucull. c. 10. it. Topic. c. 7. cf. modo positam Apollodori partitionem item Posidonii §. 37.) assequimur, de quo igitur dubitamus, donec facta con-

et *praesumtum*, quo significatur, de quo liquet. Idem Theodorus: qui de eo *An* 36

dum ex prioribus istis perturbatissimis *ἀπρολη*, ut λ fuerit cum ν confusum, et deinceps η haustum a simili ν. Accedit ed. Tarv. (mearum antiquissima, nam Jens. Graecis lacunas relinquit) sic dans Graeca haec; *μρολημτικον* et *α ρολημτικον*. Vides transposita vocabula et plane novum *ἀπρολημτικον*, quod verum quidem non credo, sed quod propius sit nostro, quam recepto. Jam, a Locatelli inde ed., omnes, quos quidem norim, libri dant *ἄπορον*, quod cum a mera VV. DD. divinatione profectum credam, pro eoque vocabulum Lexicis Graecis (ante Schneiderum) ignotum invexerim, diligentius scripturae meae rationem reddere debui. Quod Codd. nulla affertur varietas, non possum quin negligentiam interpreter conferentium, cum praesertim Voss. 2. et Alm. a suis Goth. et Turic. prorsus h. l. deficere a verisimilitudine magnopere abhorreat, et forte omnes, quos mihi licuit consulere, deferant receptam.

id est. Sic Goth. cum Voss. 3 (an 2?) et Obr. (haud dubie ex Argentorat.) Alm. *idem* Turic. *idē*, qui voluit eandem scripturam dare, sed uterque falso pro *id est* (cf. 3, 5, 4). Jens. (tac. Gesn.) *et* (in quo latet verum) cum edd. ante Basil. omnibus praeter Ald. qui praefert *quo*, quod deinceps est in omnibus edd. praeter Basileensem, quae ex conjectura Philandri exhibet *quibus*. In Codd. ipsis inveniri errorem trajiciendi hujus *quo*, cujus infra locus est post *praesumtum*, argumento est Guelf. in quo est recepta: *dic. quo dub. e. p. s.* Quam aptum sit h. l. *id est* vide mox §. 35 et ad 3, 5, 4. *praes. quo sign.* Ita Obr. haud dubie ex Argent. Prope accedit Alm. *praes. quid sign.* Etiam propius Turic. *praes. quod sign.* Ceteri libri omittunt *quo*. cf. not. prox. *Idem The.* Guelf. *Item The.* cum Bal. Goth. Alm. (e Turic. nil memoratur) Bern. et edd. Jens.

stent; posterius, quod in animis nostris versatur, propter. eaque certum est.

praes. de quo liqu. Sic *praesumtum est* usurpari Digest. 21, 1, 37. pro: verisimile est, pro comperto fere est, monet Budaeus in Commentt. Gr. L. p. (ed. Basil. 1556.) 785. Cui exemplo Gesnerus in Thes. addit Tac. Annal. 14, 64, 5. *praesumtum habeant.* Inest tamen significatio ejus persuasionis, quae ne indigeat quidem probatione, quae jam ante eventum sit in animo, sicut et in Graecis *προλήψει* et *ἐννοίᾳ*. Ad *Idem* esse intelligendum *dicunt*, *sentiunt*, sponte apparet.

ſit, et de *accidentibus ei*, *quod eſſe conſtat*, id eſt περὶ οὐσίας καὶ συμβεβηκότων, exiſtimat quaeri. Nam in his omnibus prius genus *conjecturam* habet, ſequens reliqua. Sed haec reliqua Apollodorus duo vult eſſe, *qualitatem*, et *de nomine*, id eſt finitivam: Theodorus, *quid*, *quale*, *quantum*, *ad ali-*
37 *quid*. Sunt qui et *de eodem et de alio*, modo *qualitatem* eſſe, modo *finitionem* velint. In duo et Poſidonius dividit, *vocem*, *et res*. 248
In voce quaeri putat, *An ſignificet*, *quid*,

(tac. Geſn.) meisque ante Stoerium omnibus. Cave antem varietatem a Burm. et Capper. notatam accipias, quaſi pro *Theodorus* hi dent *Theo*, quod ſecus eſt in iis quos contuli; debebat fieri compendium ſic: *Theod.* erroris vitandi cauſa.

quod — conſtat. Jenſ. (tac. Geſn.) *q. conſtet* cum edd. ante Baſ. omnibus. Placet. Codd. videntur tueri indicativum.

duo. Abeſt hoc a Voſſ. 3. Velim a pluribus; concinnitati officit, quoniam non ſequitur *Theod. quatuor.*

ſunt qui et. Sic Guelf. Turic. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum edd. ante Baſil. omnibus. Reliqui *ſunt et qui.* Minus habet taedii oratio, ſi hic ad *rem* refertur *et*, cum mox „*et Poſid.*" ad *hominem.*

quid, quam. Guelf. *quicquam*

finitivam. Accommodavit ad Graecam vocem στάσιν, cum ipſe *ſtatum* fere dicat, non conſtitutionem. An ſcripſit: *finitionem?*

duo. vid. not. Crit.

Poſidonius. Plures hoc nomine fuerunt. Celeberrimus Apameenſis Syrus, qui Rhodius dici maluit, Panaetii diſcipulus, Pompeji Magni magiſter. Cujus etſi rhetorica fere non memorantur a ſcriptoribus (niſi quod εἰσαγωγὴν περὶ λέξεως ſcripſiſſe dicitur) tamen hujusmodi dialectices et rhetorices tractatio magnopere cadit in Stoicum. Alter a Suida (ſecundo loco) et Eudocia p. 365 memoratur Alexandrinus, cui plura ad rhetoricen pertinentia tribuuntur, ſed quae ab aliis dicantur eſſe Poſidonii, Sophiſtae Olbiopolitani, quos probat Suidas. vid. Fabr. Harl. 3. 572 ſeqq. Ad „*dividit*" intellige *omnem rhetoricen*, „hanc „quam tractamus πραγματείαν."

quam multa, quo modo? in rebus *conjecturam*, quod κατ' αἴσθησιν vocat; et *qualitatem;* et *finitionem*, cui nomen dat κατ' ἔννοιαν· et *ad aliquid.* Unde et illa divisio est, alia esse *scripta*, alia *inscripta.* Celsus Cornelius 38
duos et ipse fecit status generales, *An sit? Quale sit?* Priori subjicit *finitionem*, quia aeque quaeratur, *An sit sacrilegus*, qui *nihil* se sustulisse de templo dicit, et qui *privatam*

cum edd. (de Jens. tac. Gesn.) ante Gryph. omnibus. Sed levis erat error ejus, qui, cum junctum crederet vocabulum, solita ratione (cf. 1, 7, 6) scribebat *quicquam* pro *quidquam;* neque indigebat locus Regiana emendatione, qui se pro *qui* malle ait *quid*, pro *quia* autem (quod equidem nusquam vidi, neque in Codd. neque in edd. meis ante-Regianis Jens. et Tarv.) *quam.* Vera scriptura haud dubie est in reliquis Codd. ut in Britann. tribus, Alm. Turic. et certe in Goth. In Voss. 1. 3. *quanquam.* *in rebus.* Goth. (tac. Gesn.) ut Guelf. omittit *in* cum edd. ante Gryph. omnibus (de Jens. tac. Gesn.) et Codd. Alm. Turic.; male; et Britannici saltem videntur tueri *in.*

κατ' αἴσθησιν. Guelf. omittit κατ', male. Aliquot edd. ut Tarv. καταστασιν; male. *Pr. subjicit.* Ita Guelf. cum Voss. 1. 3 (hi tamen nescio utrum hic an mox). Ceteri libri, quod sciam omnes *subjecit*, quod mihi displicebat, ob id quod sequitur „quia *quaeratur*" cf. 3, 3, 8 *tradidit.* Neque obstat, quod modo est *fecit*, sequente „An *sit.*" Quaestio ipsa ibi ponitur et est quasi pro nomine substantivo; praeteriti autem ratio est ea, quod refert quid *fecerit* Celsus; hic contra ejus librum recenset. Quanquam non diffiteor isto quoque loco malle me *facit.* cf. tamen §§. 45. 47.

Unde h. e. ex quo genere, cujusmodi cf. §. 27 „*hinc* — „*adulter.*" 8, 6, 51. „*inde* „*sunt.*"

scripta — *inscripta.* cf. 3, 5. 4. *Inscripta* ne forte quis solicitet, malitque *non scripta*, quod Francio accidit, consulat Lexica.

An sit sacrilegus. Exemplum magnopere frequentatum nostro aliisque rhetoribus, ut Hermogeni, et scriptori ad Herenn. 1, 12. et ipsi Aristoteli vid. §. 49.

pecuniam confitetur ſuſtuliſſe. *Qualitatem*, in *rem* et *ſcriptum* dividit. Scripto, quatuor partes legales, excluſa translatione; *quantitatem* et *mentis quaeſtionem* conjecturae ſub-
39 jicit. Eſt etiam alia in duos dividendi ſtatus ratio, quae docet, aut de *ſubſtantia* controverſiam eſſe, aut de *qualitate:* ipſam porro qualitatem aut in *ſummo genere* conſiſtere, aut in *ſuccedentibus*. De ſubſtantia eſt *conje-*
40 *ctura*. Quaeſtio enim tractatur *rei*, *An facta ſit? An ſiat? An futura ſit?* Interdum etiam *mentis:* idque melius, quam quod iis placuit, qui ſtatum eundem *facti* nominaverunt, tanquam de praeterito tantum, et tan-

conj. — *ſubjicit.* Sic dedi, levi Codicum, magna, ut opinor, ſententiae auctoritate. Goth. enim (tac. Geſn.) *ſubiecit* quidem, ſed ſubterpuncto E, quaſi voluerit legi *ſubicit*. Quis autem ferat *dividit* — *ſubjecit?* Sed illud corrumpebatur difficilius. cf. not. prox. Libri quidem, quod ſciam, omnes *ſubjecit*, quod in Guelf. ipſe cognovi et e Turic. affertur ob aliam varietatem, quia *conjecturam* ibi pro *conjecturae*.

mentis. Ita Codd. et edd. omnes, praeter Ald. (ſed utramque) quae dat: *intentionis et voluntatis*; mira gloſſatoris licentia.

mentis quaeſtionem. cf. 7, 2, 1. 6. Haeret in hoc loco Geſn. quod, poſt alteram partem *qualitatis* a Celſo conſtitutae (i. e. *ſcriptum*) explicatam, prior i. e. *res* non tractetur; quare pro *conjecturae* malit *conjecturae rei.* Sed Qu., quid in *qualitate* eſſet *res*, oppoſita illa *ſcripto*, a quovis intelligi ratus (ſunt autem quaeſtiones de *aequo*, *juſto* cet.), eam partem in diviſione Celſi perſequi neglexit; cumque videret poſſe quaeri, quo tandem loco Celſus poneret *quant.* et *ment. quaeſt.* (quas alii ſolent partes facere *qualitatis* cf. 7, 4, 1.) addidit protinus, eas a Celſo relatas eſſe ad *conjecturam*, vel ſtatum, *An ſit.*

praeterito — *facto.* Cum *facti* dicimus ſtatum, et *tempora* excludimus praeſens ac

tum de facto, quaereretur. Pars qualitatis, 41
quae eſt de ſummo genere, raro in judicium
249 venit: quale eſt, *Idne ſit honeſtum, quod vulgo laudatur?* Succedentium autem aliae de communi appellatione, ut, *Sitne ſacrilegus, qui pecuniam privatam ex templo furatus eſt?* Aut de re denominata, ubi et factum eſſe certum eſt, nec dubitatur, quid ſit, quod factum eſt. Cui ſubjacent omnes de *honeſtis, juſtis, utilibus,* quaeſtiones. 42
His etiam ceteri ſtatus contineri dicuntur, quia et quantitas modo ad conjecturam referatur, ut, *Majorne ſol, quam terra?* modo ad qualitatem, *Quanta poena quempiam, quantove praemio, ſit affici juſtum?* et translatio verſetur circa qualitatem: et definitio

futurum, et *animum* faciendi, in quae tamen ipſa quoque cadit ſtatus conjecturalis.

qualit. — de ſummo gen. cf. 7, 4, 1.

Idne — laudatur. Ex Ariſtippi doctrina (Diog. Laert. 2, 93) *μηδὲν — εἶναι φύσει δίκαιον, ἢ αἰσχρόν· ἀλλὰ νόμῳ καὶ ἔθει.* Huic oppoſita eſt Stoicorum, quos ſecutus Cicero de Finib. 2, 15 „Ego" ait „judico' — quod — 'ſit ipſum „per ſe rectum atque laudabi„le, non ob eam cauſam tamen „— dici *honeſtum* eſſe, quia „*laudetur a multis*, ſed quia „tale ſit, ut, vel ſi ignorarent „id homines, vel ſi obmutuiſ„ſent, ſua tamen pulchritudine „eſſet, ſpecieque laudabile." Cf. de Off. 1, 4 extr.

aliae — Aut. Ad *aliae* intellige *partes.* Sed quod ſubjicitur *Aut*, pro quo expectabas *aliae* iterum, id quidem mihi quam maxime videtur inſolens.

re denominata. Opponitur *communi appellationi*, qua totum aliquod genus ſit comprehendendum, res, quae nomen ſuum jam acceperit, propterea que *certa* ſit, in quaque de *nomine* jam non quaeratur.

quantitas — qualitatem. Cf. 7, 2, 6. it. 4, 1.

translatio. Quoniam et ipſa de *jure* diſceptat, quanquam de ſolo *actionis* jure. cf. not. ad §. 11.

definitio — translationis. Quoniam definiendo amolimur a nobis eam, quae intenditur,

43 pars sit translationis: quin et contrariae leges, et ratiocinativus status, id est syllogismus, et plerumque scripti et voluntatis, aequo nitantur (nisi quod hic tertius aliquando conjecturam accipit, *Quid senserit legis constitutor?*), ambiguitatem vero semper conjectura explicari necesse sit: quia, cum sit manifestum, verborum intellectum esse du-
44 plicem, de sola quaeritur voluntate. A plurimis tres sunt facti generales status, quibus et Cicero in oratore utitur, et omnia, quae aut in controversiam, aut in contentionem veniant, contineri putat, *Sitne? Quid sit? Quale sit?* quorum nomina apertiora sunt, quam ut dicenda sint. Idem Patrocles sentit.
45 Tres fecit et M. Antonius, his quidem ver-

dicenda. Sic Guelf. et Turic. cum Codd. puto omnibus praeter Goth. Voss. 2. et Vallensem e quo *docenda* se dare narrat Badius, quanquam parvi referat; quem imitantur Cerv. Basileenses duae, aliquot Burmanno memoratae et Gesnerus. Gryph. tamen meus (1544) *dicenda* retinet cum vett. edd. omnibus. Et hoc solum verum, quoniam ne *dixit* quidem nomina ista Qu. (quae forent *conject. finit. qualit.*); sed sponte intelliguntur. *Nomina docere* pro *declarare*, *explanare* vereor ut recte dicatur.

actionem, ut *sacrilegii*, si privatam modo pecuniam sustulimus de templo.

quin et contr. leg. Recenset hinc *status legales*, quorum *tertius* est scripti et vol. Cf. 3, 5, 4. item mox §. 46. De *syllog.* supra §. 14.

in Oratore. c. 14. „Quidquid est, quod in controversia aut in contentione versetur, in eo, aut sitne, aut quale sit, quaeritur.“ Item de Or. 1, 31. 2, 24 extr. 26 extr.

Patrocles. vid. 2, 15, 16.

Antonius. cf. 3, 1, 19. Attende autem simplicitatis antiquae colorem in hoc fragmento.

bis, *Paucae res sunt, quibus ex rebus omnes orationes nascuntur, factum, non factum: jus, injuria: bonum, malum.* Sed quoniam, quod jure dicimur fecisse, non hunc solum intellectum habet, ut lege, sed illum quoque, ut juste fecisse videamur: secuti Antonium apertius voluerunt eosdem status distinguere. itaque dixerunt *conjecturalem, legalem, juridicialem:* qui et Virginio placent.
250 Horum deinde fecerunt species, ita ut *legali* 46
subjicerent *finitionem*, et alios, qui *ex scripto* dicuntur; *legum contrariarum*, quae ἀντινομία dicitur; et *scripti et sententiae* vel *voluntatis*, id est κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν; et μετάληψιν, quam nos varie *translativam, transumtivam, transpositivam* vocamus; συλλογισμὸν, quem accipimus *ratiocinativum*, vel *collectivum; ambiguitatis*, quae ἀμφιβολία nominatur: quos posui, quia et ipsi a plerisque *status* appellantur, cum quibusdam *legales*

dicimur fecisse. Turic. *dicimus f.* Guelf. *dicuntur f.* cum Voss. 2. neque tamen mox pro *videamur* est *videantur.*

transumtivam. Sic Codd. mei Guelf. et Goth. cum edd. vett. ante Gryph. (exceptis Badii et Veneta) simplici s exprimunt vocabulum, quod placet cf. 1, 7, 4.

cum — placuerit. Ita Alm. et Turic. (cf. ad §. 10) quam scripturam expressit Obr. solus, fortasse ex Argent. Guelf. et

legalem. Eum igitur significavit Antonius istis: *jus, injuria,* quibus ad *leges* solas respexit, non ad *justitiam.*

Virginio placent. vid. 3, 1, 21. Idem numerus eademque nomina statuum apud script. ad Herenn. 1, 11 qui et ipse *legitimae* (seu *legali*) constitutioni subjicit *definitionem*, ibid. Cetera si quis diligentius cupit cognoscere, is adeat Lexicon rhetoricum Ernestii V. C. utrumque.

47 potius *quaestiones* eas dici placuerit. Quatuor fecit Athenaeus, προτρεπτικὴν στάσιν, vel παρορμητικὴν, id est *exhortativum*, qui suasoriae est proprius; συντελικὴν, qua *conjecturam*

Goth. *cum* omittunt, sed dant *placuerit* cum edd. Jens. (tac. Gesn.) et vett. ante Cervic., excepto Aldo. Hic cum reliquis omnibus praefert *placuit*, sine *cum*. Rationem Gothani non improbat Gesn. qui videtur accepisse optativi Graeci potestate, ablegans ad §. 51. Sed obvertit sibi ipse §. 54*man*. Recepta recentiorum ad sententiam par est nostrae, ad veritatem criticam eidem cedit. παρορμητικήν. Ita Guelf. et Turic. quanquam latt. litt. Goth. et Bern. idem graecis. Jens. (tac. Gesn.) *parmethycen* (quantum agnoscere possum prae correctione ejus, qui in exemplo, quod tracto, effecit *parormeticen*) cum Loc. et Rusc. ex quo monstro rectissime eruit Regius *parormeticen*. Tarv. (cf. ad 3, 3, 12 *propria*) et Venet. cum recentioribus omnibus παραινετικήν. A corrigendo me paene absterruit Gibsoni de suis Codd. silentium, quod tamen negligentiae, ex parte saltem tribuendum suspicor. Παραινετικὴ Senecae (Epist. 95. init.) est pars philosophiae constans praeceptis. „Ea" inquit (Epist. 94 init.) „dat propria cuique „personae praecepta, nec in universum componit hominem, sed „marito suadet" cet. Idem Ep. 95. p. 422 Bip. „Persuasio „ad totam pertinens vitam: hoc est, quod *decretum* voco. — „In particulas suasisse, totum ordinanti parum est. M. Bru„tus — dat multa *praecepta* et parentibus et liberis." cet. Vides hujusmodi *praeceptis*, quae opponuntur *decretis*, locum hic esse nullum; iis tamen proprium παραινέσεως vocabulum, ut quidem videtur. Contra, praeter veterum librorum auctoritatem, παρορμᾶν solet cum προτρέπειν conjungi etiam a Glossographis ut Hesychio, Polluce, non uno loco. Quod enim παραινεῖν declarant iidem per συμβουλεύειν, id equidem ad defendendam vulgatam scripturam facere non puto. De universo genere συμβουλευτικῷ egisse isto loco non videtur Athenaeus. Inter figuras tamen sententiarum 9, 2, 103 *exhortatio* est, cui subjicitur Graecum παραινετικόν.

qui — proprius refer ad *statum*, ne haereas in masculino.

συντελικήν. Nomen, quod ipsi Qu. minus notum fuisse videtur, recte ex usu Grammaticorum illustrat Capperonnerius et hic et in praef. operis (p. XIX). Iis enim, quod et-

ſignificari, magis ex his, quae ſequuntur, quam ex ipſo nomine apparet; ὑπαλλακτικὴν· ea *finitio* eſt, mutatione enim nominis conſtat; *juridicialem*, eadem appellatione Graeca, qua ceteri, uſus. Nam eſt, ut dixi, multa in nominibus differentia. Sunt qui 48
ὑπαλλακτικὴν *translationem* eſſe exiſtiment, ſecuti hanc mutationis ſignificationem. Fecerunt alii totidem ſtatus, ſed alios, *An ſit? Quid ſit? Quale ſit? Quantum ſit?* ut Caecilius et Theon. Ariſtoteles in rhetoricis et- 49

Nam. Guelf. *non,* male (vid. not. ex.) et ſolus.

iam pervulgatum) ὑπερσυντελικὸς eſt, quod Latinis *plusquamperfectum*. Apparet στάσιν συντελικὴν eſſe de rebus praeteritis, jam conſummatis, qui intellectus eſt in *conjectura* quoque, vel ſtatu *facti*. cf. §. 40 et 9, 1, 8. De Athenaeo vide 2, 15, 23.

appellatione Graeca. cf. §. 33.

Nam — ut dixi. vid. §. 22. *Nam* autem reſpicit ſuppreſſam ſententiam, quae hujusmodi fere fuerit: „Poteratis „quidem expectare et in hoc „*juridicialis ſtatus* nomine ali„quid novatum fuiſſe ab Athe„naeo, ut neceſſe eſſet monere „diſerte ejus cum ceteris con„ſenſum.“

Theon. Hujus nominis non paucos cum recenſeat Suidas, non abhorret a veriſimilitudine, eundem eſſe cujus *doctrina progymnaſmatum* aetatem tulit. Is Aelius fuit cognominatus, gente Alexandrinus. Nam ut inferiorem Hermogenis et Aphthonii temporibus facias cum Fabricio B. G. 4, 451, idonea cauſa nulla eſt. Supremus enim eorum, quos laudat, ſcriptorum eſt Theodorus Gadarenus. Scripſit, narrante Suida, praeter illum, quem etiamnum verſamus, elegantem ſane librum, aliaque varia, *Artem* (cave enim cum Fabricio l. c. jungas τέχνην περὶ προγυμνασμάτων) in qua hoc, quod tangit Qu., tradidiſſe eſt putandus. De *Caecilio* cf. 3, 1, 16.

Ariſtoteles — quaerendum putet. Locus vexatus. Vix enim oſtendas, ubi haec in rhetoricis tradat Ariſtoteles. Quod ſi tollas quae abſunt a tribus Codd. (vid. not. Crit.) ita continuans orationem: „Ariſtote„les in rhetoricis An ſit —

iam ſic omne opus dividit, in *veritatem*, et

„Quam multum ſit? quaeren- „dum putat,“ ſuffecerit fortaſſe deſignare Ariſt. Rhet. 3, 17, 1. *περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις — ὅτι οὐ γέγονεν — ὅτι οὐκ ἔβλαψε — καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως* (cf. Ar. Rhet. 1, 3, 6 ubi itidem *ὡς οὐ γέγονεν — ὡς οὐκ ἔβλαψεν*). Quanquam vel ſic Quintilianus, memoriter referens iſta, turbaſſe aliqua eſt putandus. Nulla enim apud Ariſtotelem *quanti* et *quam multi* (*τοῦ πηλίκου καὶ τοῦ πόσου* cf. ſupra §. 23 ubi hoc ipſum negabatur eſſe apud Ariſtotelem) diviſio; et ſecunda *ἀμφισβητήσεως* pars videtur eſſe *finitio*, quae mox ſignificatur hic eſſe omiſſa: „*tamen* „— finitionis quoque vim in- „telligit.“. Minus tamen convenit in Quintiliani deſignationem alter Ariſtotelis locus 1, 3, 8. 9. *ἀναγκαῖον — ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου· καὶ εἰ γέγονεν ἢ μή· καὶ εἰ ἔσται ἢ μή. Ἔτι δὲ — ἅπαντες — οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρόν.* Haec perſonatus ille Turnebus reſpexiſſe ait Quintilianum, mihi non magis quam Capper. et Geſnero ſuam rationem probans. Major autem ingruit difficultas, ſi ea, quae adhuc omiſimus cum tribus Codd., aſſumuntur, ut par eſt. Haeret in iis etiam Victorius (ad Ariſt. Rhet. 1, 13, 9 p. 235. ed. Florent.) qui, ſi maxime *veritas* de genere judiciali accipiatur, pro aequitate dicta; *petenda et fugienda* de deliberativo, pro iis quae conducunt atque obſunt: tamen, quid faciat tertio illi: *de eodem atque alio*, habere ſe prorſus negat. Relinquitur enim genus demonſtrativum quod iſtis: *de eodem atque alio*, deſignari nequaquam poteſt. Victorius quidem, ut ſolet eſſe iniquior Quintiliano, veretur „ne *ne*- „*gligentiae hominis* hoc *quoque* „aſſignandum ſit.“ Et, ſi in Rhetoricis *de eodem atque alio*, ut parte operis, agi ab Ariſtotele dicit Qu., profecto fallitur. Fruſtra enim huc trahas 2, 23, 12 Ἄλλος (*τόπος τῶν δεικτικῶν*) *ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου*. Fruſtra 2, 25, 3. *Αἱ ἐνστάσεις φέρονται — ἢ — ἐκ ταυτοῦ ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἢ ἐκ τῶν κεκριμένων*, aliaque loca, in quibus *τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐναντίου* (*τοῦ ἑτέρου* quidem non invenio) fit mentio, quae pertinent omnia ad probationem in genere judiciali. Sin dicis Topica Ariſtotelis intelligi a Qu., non Rhetorica, et hanc vocem falſo legi apud noſtrum; frequentiſſima quidem in Topicis eſt mentio *ταὐτοῦ ἢ ἑτέρου* (velut 1, 4 et paſſim, ut et in aliis Organi partibus) ſed deſideratur viciſſim *totius operis* (h. e. eloquen-

petenda ac fugienda, quod est suasoriae, et
251 *de eodem atque alio:* partiendo tamen ad hoc

et de eodem — putet. Edd. ante Badium omnes (quibus acc. edit. Ald. sec.) sic: *e. d. e. a. a. p. tamen a. haec p. a. s. quid q. q. e. q. m. s. q. putat.* Omittunt igitur *ut* post *pervenit*, ut sententia integra ordiatur ab *An sit.* In hac ratione *haec*, quod est in Guelf. Turic. Goth. (tac. Gesn. etiam tiae) *divisio*; neque ad ullum alium statum, quod monet Capper., potest referri *ταὐτὸν, ἢ ἕτερον*, nisi ad *finitionem*. (cf. §§. 51. 57.) *περὶ τοὺς ὁρισμοὺς, πότερον ταὐτὸν ἢ ἕτερον, ἡ πλείστη γίνεται διατριβή. — δυνάμενοι γὰρ ὅτι ταὐτὸν καὶ ὅτι ἕτερον διαλέγεσθαι, τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς ἐπιχειρεῖν εὐπορήσομεν.* (p. 50 Vol. 3. ed. Buhl.) Eodem et ad qualitatem, refert Cicero quoque (cf. ad §. 51.), sed respuit noster locus omnem finitionis mentionem. Si quis tamen satis versatus in Organo Aristotelico invenerit ubi philosophus dicat, quae plane consentiant cum Qu. loco, is tuto poterit ejus libri titulum reponere pro *Rhetoricis*, quod ipsum nomen hoc loco positum habet, quod displiceat, cum non opus esset titulum libri addere, si *Rhetorica* intelligebat Qu. (neque solet quidquam ponere praeter Aristotelis nomen, ubi laudat Rhetorica, nisi cum librum accurate designat 5, 10, 17.); sin alium librum, plane necessarium erat. Hoc ubi mutatum fuerit, mox ad „Quodam — loco" ascribetur istud: *in Rhetoricis*, ubi jam non poterimus eo carere. Potest etiam excidisse nostro loco deperditi cujusdam libri, velut *Grylli* (2, 17, 14) *Sophistae* (not. ad 3, 1, 8) nomen, quanquam haec medicina adeo tuta non est. Fatebor interim, Quintilianum, etsi negligentiae crimen ei tam leviter non impingam, potuisse decipi, quod ipse, terendis Apollodori, Hermagorae aliorumque Artibus, assuefactus erat doctrinae de statibus, ut ejus in Aristotele quoque mentionem quaereret, quae nulla est. Inde potuerunt tenebrae obrepere loco nostro. Restat, quam cum lectore communicem, elegans Buttmanni conjectura, qui pro *etiam sic* malit *etiamsi*, expungens comma post *dividit.* Sic levigatur sane oratio. *Tamen* quoque, cum protinus recurrat „Quo„dam *tamen*" mutes fortasse Basileensis ed. scriptura *tandem.* Nam hoc quoque in recepta non male reprehendit Capper.

pervenit, ut *An ſit? Quale*, *Quantum*, et *Quam multum ſit?* quaerendum putet. Quodam tamen loco ſinitionis quoque vim intelligit, quo dicit quaedam ſic defendi, *Suſtuli, ſed non furtum feci: Percuſſi*, *ſed non injuriam feci.*
50 Poſuerat et Cicero in libris rhetoricis, *facti*, *nominis*, *generis*, *actionis:* ut

de Jenſ.), probum eſt, in recepta non item; ſicut *putat* quoque, indicativus. Eandem loci conſtitutionem tuentur Codd. Guelf. Goth. Turic. niſi quod omittunt *quid* ante *quale*, cum Voſſ. 2. 3. Alm. Id et ipſe expunxi ſex bonis Codd. auctoribus factis, cum ſententia ipſa reſpuat, diſerte ſubjiciente Quintiliano, *ſinitionem* (h. e. *τὸ quid*) nonniſi *quodam loco* ab Ariſtotele *tamen intelligi.* Nam Victorii (ad Ar. Rhet. 1, 13, 9) et Capperonnerii ratio, jungentium *an ſit quid* pro *an ſit aliquid*, minus placet. Badius eam, quae eſt apud Geſnerum, ſcripturam (haec noſtra eſt, ſed addito *quid*) primus invexit; unde, non prodidit. Expreſſerunt omnes deinceps (niſi quod pro *tamen* Baſileenſes duae meae dant *tandem*) ante Stoerium. Hic primus hanc exhibet loci conſtitutionem: „et eodem atque „alio partiendo ad hoc pervenit, ut, an ſit, quid, quale — „putet." Anteponit autem his verbis colon, quo dirimit a praecedentibus. Id tenuerunt ante Geſn. omnes mei, exceptis Obr. et Capper. Inde ſenſum ſanum vix efficias. Quod tres Codd. (Voſſ. 1. 3. Bern.) omittunt haec omnia: „etiam ſic „— pervenit, ut," hoc niſi natum eſt ex ſolito errore librarii ab „eti — *am ſic*" aberrantis ad „*an ſit*," poteſt valde placere ei, qui ſentiat difficultatem conciliandi hic cum Quintiliano Ariſtotelem; modo probabilis tam verboſi gloſſematis origo demonſtretur. Equidem Geſnerianae rationi obtemperavi, etſi diffido *τῷ ut* poſt *pervenit*, itemque conjunctivo *putet*, quorum neutrius idoneum video auctorem.

Quodam — loco. Ariſt. Rhet. 1, 13, 9. *λαβεῖν μὲν ἀλλ᾽ οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ᾽ οὐχ ὑβρίσαι — ἢ κλέψαι, ἀλλ᾽ οὐχ ἱεροσυλῆσαι. οὐ γὰρ θεοῦ τι.* cf. §. 38.

Cicero — actionis. De Inv. 1, 8. ubi genitivi pendent a voce *quaeſtionem*, quod hic apud Qu. eſt paulo obſcurius. *Poſuerat — ſubjecerat* pl. q. perf. ſignificat hoſce libros a Cicerone poſtmodum eſſe repudiatos.

in facto *conjectura*, in nomine *finitio*, in genere *qualitas*, in actione *jus* intelligeretur. Juri ſubjecerat translationem. Verum hic legales quoque quaeſtiones alio loco tractat ut ſpecies actionis. Fuerunt qui facerent 51
quinque, *conjecturam*, *finitionem*, *qualitatem*, *quantitatem*, *ad aliquid*. Theodorus quoque, ut dixi, iisdem generalibus capitibus utitur, *An ſit? Quid ſit? Quale ſit? Quantum ſit? Ad aliquid.* Hoc ultimum maxime in comparativo genere verſari putat: quoniam melius ac pejus, majus et minus, niſi alio relata non intelliguntur. Sed in illas 52
quoque translativas, ut ſupra ſignificavi, quae-

ut ſpecies. Jenſ. *at*, pro quo *ut* reponi jubet Regius. Neque erat quod Geſn. *ac* faceret ex iſto Jenſonianae errore, qui praeter Locat. et Ruſc. in mearum eſt nulla. Codd. omnes *ut*, quod in Vallenſi diſerte monet Badius. item ed. Tarvis. (cf. ad §. 47.) *non intell.* Goth. *nec intell.* cum Voſſ. 2. quod recte laudat Geſn. *Nec* et *non* in MSS non raro permutantur. *ſignificavi — incidunt.* Pro priore Goth. et Voſſ. 2. *ſignavi* cum edd. ante Stoerium meis omnibus, exceptis ſolis Ald. et Baſileenſibus. Hoc magnopere tuetur Geſ-

hic — alio loco. Vid. Partitt. Oratt. c. 31. et 38 ubi, poſt conjecturae, finitionis et qualitatis ſtatus in prioribus tractatos, *diſputatione, quae verſetur in ſcripto* (hae ſunt legales quaeſtiones), *expoſita omne munus promiſſi* ſui *confectum fore* ait. Peſſimum aliquot edd. ut Leid. Burm. et Capp. vitium eſt circumflexus in *hic*, quaſi ſit adverbium.

ut dixi. §. 56.

ut ſupra ſignificavi — incidunt. vid. §. 23. Pluralem *incidunt*, ex Capperonnerii animadverſione, plane cenſeo mutandum in ſingularem *incidit*, quae non ita infrequens permutatio (cf. not. Crit. ad 5, 4, 9). Refertur enim hoc manifeſto ad ſolum iſtud *ultimum*, videl. *τὸ ad aliquid*, non ad reliqua etiam, quae modo recenſuit, generalia capita Theodori. vid. not. Crit.

ſtiones incidunt, *An huic jus agendi ſit? vel facere aliquid conveniat? An contra hunc? An hoc tempore? An ſic?* omnia
53 enim iſta referri ad aliquid neceſſe eſt. Alii ſex ſtatus putant, *conjecturam*, quam γένεσιν vocant; et *qualitatem*; et *proprietatem*, id eſt, ἰδιότητα, quo verbo finitio oſtenditur; et *quantitatem*, quam ἀξίαν dicunt; et *compa-* 25
rationem; et *translationem*, cujus ad hoc

nerus, interpretans *nominavi*, ut reſpexerit Qu. ad §. 46, ubi eum *quaeſtionum* nomen translativo ſtatui tribuiſſe, ait vir doctus. Hoc ipſum neque ego video, neque exemplis ullis doceor, *ſignare* ſic poſſe dici pro *nominare*, *appellare*. Alium igitur locum, quem indicare voluerit Qu., demonſtravi, ſecutus Capperonnerium. Codd. quidem nulli, praeter Menaechmos illos ſupra poſitos, praeferunt *ſignavi*, quod ego merum accipio errorem. Tanto magis ſibi conſtant in altera corruptela (talem enim credo) retinenda, *incidunt* pro *incidit*. Vix manum abſtinui a loco ad Capperonnerii conjecturam (quam mihi ipſe aſcripſeram nondum viſa ejus editione) contra omnes, quotquot ſunt, libros praeter Capp. ed. refingendo, quem, ſi ſanus eſt in recepta, equidem non intelligo. *cuj. ad hoc.* Guelf. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *ab hoc*, quae multorum Codd. videtur ſcriptura et edd. vett. fere omnium eſt. Regius conjecit *adhuc*, unde primus receptam videtur Vidovaeus (1538) effeciſſe. Haec tamen (ſi Gibſoni, quod credo, ſilentium fidem meretur Balioleuſem ſolum ſcripturae *ab hoc* teſtem citantis,) ipſa eſt in Bodl. et Ioann. item Turic. nullam varietatem affert Cl.

ἰδιότητα. Hoc nomine *finitionem* appellatam a Theodoro Qu. dicere non videtur, qui, illo commemorato, ſubjicit: *Alii* cet. cf. §. 56. Tribuit tamen diſerte iſtam appellationem Theodoro Auguſtinus Pithoeanus p. 294.

comparationem. Hic latiori ſignificatione eſt accipiendum vocabulum. vid. ſupra §. 23. Univerſum aliquem ſtatum intellige, quem ii, qui memorantur, rhetores hoc nomine appellaverint.

ad hoc. Interpretare: *praeterea*, *inſuper*. cf. Turſell. p. 37. noſter 8, 5, 22 „*Ad hoc* „— gaudent." 12, 10, 40. „*Ad hoc* quidam — putant."

novum nomen inventum eſt μετάστασις· novum, inquam, in ſtatu, alioqui ab Hermagora inter ſpecies juridiciales uſitatum. Aliis 54
ſeptem eſſe placuit; a quibus nec translatio, nec quantitas, nec comparatio recepta eſt; ſed in horum trium locum ſubditae quatuor legales, adjectaeque tribus illis rationalibus.
Alii pervenerunt usque ad octo, *translatione* 55
ad ſeptem ſuperiores adjecta. A quibusdam deinde diviſa ratio eſt, ut *ſtatus*, *rationales* appellarent; *quaeſtiones* (quemadmodum ſupra dixi), *legales:* in illis *de re*, in his *de ſcripto* quaereretur. Quidam in diverſum hos ſtatus eſſe, illas quaeſtiones maluerunt. 56

Sulzbergerus. Alm. dare *ab hac* narratur. Si *adhoc* junctim ſcriptum eſſet, vel pro eo *adhuc* per errorem frequentiſſimum (cf. not. Crit. ad 3, 5, 16.), facillime ſiebat *abhoc.* vid. Drakenb. ad Liv. 3, 21, 7.

inquam. Guelf. Turic. et omnes paene Codd. *tanquam*, niſi quod Bodl. in varietate commemoranda etiam hic tacetur a Gibſono, ut videatur praeclarus iſte Codex tueri feliciſſimam conjecturam Regianam *inquam*, pro *tanquam*, quae vel nullo Codice auctore debebat recipi. Vallenſis, referente Badio, et *ab hoc* dat et *tanquam.* Badius Regianas emendationes probat, ſed ponit nonniſi in margine. *inquam* meorum primus recepit Gryphius. *juridiciales.* Solus, quantum video, Obr. *juridicialis*, quod non displicet.

quantitas. Turic. et Alm. *qualitas*, ſoli quantum video (cf. §. 46 *cum — placuerit*); male.

inter — juridiciales. vid. not. Crit. cf. 7, 4, 13. 14. „ſi „(defenſio facti) per ſe ipſam „— (non) dabitur, proximum „eſt, in alium transferre cri„men. — Hoc μετάστασιν di„cunt.“ Aquila Romanus (in Ruhnk. ed. Lupi) p. 155. „(Metaſtaſis) ſpecies quaedam „ejus ſtatus, quem qualitatis „— appellant ſecundum Her„magoram.“ Cicero Inv. 1, 11 hanc ſpeciem appellat *Remotionem criminis.*

horum trium, non *harum:* intellige *ſtatuum* et cf. §. 61.

quatuor legales. cf. §. 46.

ſupra dixi. §. 46. extr.

Sed alii rationales tres putaverunt, *An ſit? Quid ſit? Quale ſit?* Hermagoras ſolus quatuor, *conjecturam*, *proprietatem*, *translationem*, *qualitatem*, quam per accidentia, id eſt κατὰ συμβεβηκότα, vocat, hac interpretatione, *An illi accidat viro bono eſſe, vel malo?* Hanc ita dividit, de appetendis et fugiendis, quae eſt pars *deliberativa; de perſona*, ea
57 oſtenditur laudativa; *negotialem*, quam πραγματικὴν vocat, in qua de rebus ipſis quaeritur, remoto perſonarum complexu, ut, *Sitne liber, qui eſt in aſſertione? An divitiae ſuperbiam pariant? An juſtum quid, an bonum ſit? Juridicialem*, in qua fere eadem, ſed certis deſtinatisque perſonis quaerantur:
58 *An ille juſte hoc ſecerit, vel bene?* Nec me fallit, in primo Ciceronis rhetorico aliam eſſe loci negotialis interpretationem, cum ita

συμβεβηκότα. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *συμβεβηκὸς* cum edd. ante Stoer. meis omnibus. Sed verior videtur pluralis. cf. §. 56. *πρ. vocat.* Goth. (tac. Geſn.) *vocant* et ſic modo ad *συμβ.* edd. ante ſec. Bad. meae omnes (praeter Ald.); male utrumque.

juſtum quid. Ita Guelf. Turic. Goth. (tac. Geſn. ut et de Jenſ.) Voſſ. 2. et edd. ante Gryph. omnes. Recentiores inſerunt *ſit.* Turic. etiam poſt *bonum* tollit *ſit;* non male.

per accidentia — vocat. vid. Aquil. Rom. l. modo c. „ſta„tus, quem qualitatis, aut *ex* „*accidenti* appellant ſecundum „Hermagoram."

hac interpretatione, intellige: *ſubjecta.* vide mox §. 58. *interpretationem* eodem modo uſurpatam, pro definitione.

qui — aſſertione. Cujus igitur de libertate cummaxime litigatur. vid. Lexica.

juridicialem. Hoc nomine appellat igitur *qualitatem* in judiciali genere.

Cic. rhetorico. 1, 11.

ſcriptum ſit, *Negotialis eſt, in qua, quid juris ex civili more et aequitate ſit, conſideratur: cui diligentiae praeeſſe apud nos jurisconſulti exiſtimantur.* Sed quod ipſius de 59
his libris judicium fuerit, ſupra dixi. Sunt enim velut regeſtae in hos commentarios, quos adoleſcens deduxerat, ſcholae: et ſi
254 qua eſt in his culpa, tradentis eſt: ſive eum movit, quod Hermagoras prima in hoc loco poſuit exempla ex quaeſtionibus juris; ſive, quod Graeci πραγματικοὺς vocant juris inter-

ſcriptum ſit. Alm. et Turic. *ſcr. eſt*, ſoli.
regeſtae — ſcholae. Expreſſi ſcripturam Codd. Alm. veteris Florentini (ref. Regio) et, niſi fallor, Turic. atque Bodl. qui a conferentibus ſilentur. In qua id unum mutavi ex recentiorum a Stoerio inde ratione, ut pro eorum *quas* ſcriberem *quos*, auctoribus Codd. Alm. Turic. Guelf. Goth. multisque praeterea ut et edd. ante Gryph. meis omnibus. Aptius mihi videbatur, *commentarios* a Cicerone *deductos* dici, quam *ſcholas*, quae non ſunt ipſius, ſed tradentis. Ceterum Guelf. pro *regeſtae* dat *res geſtae*, pro *ſcholae*, *ſchola*, cum multis aliis utrumque. Male reduxit Capper. aliquot priorum edd. ſcripturam: *res regeſtae — quas — ſchola*, quae in nullo eſt Cod. *movit quod.* Guelf. Turic. *mov. id qu.* Goth. (tac. Geſn.) *mov. qui.* Hoc praepoſtere, illud fortaſſe recte.
loco. Goth. *libro.* vid. 1, 10, 18.

ſupra dixi. vid. 3, 5, 15.
regeſtae — ſcholae. „Hi „libri nihil aliud ſunt niſi *ſcho-* „*lae* (h. e. disputationes rhe„toris cf. 3, 1, 14 et Lexica) „in Commentarios, quos ado„leſcens contexuit Cicero, re„latae." Sic 2, 11, 7 *regerunt* uſurpatur, a quo verbo repetendum eſt (recte obſervante Regio et Voſſio de vitiis ſerm. p. 74.) barbarum vocabulum: *regiſtrum.* *Deducere* autem de filo nentium proprie dictum, transfertur ad omnia, etiam ingenii, opera. cf. 4, 1, 60 it. 8, 2, 9 e Virgilio. vid. Drakenb. ad Liv. 5, 38, 1. 21, 55, 5. Burm. ad Ovid. Amor. 1, 14, 7.
tradentis, quem, quis fuerit, ignoramus hodie.
πραγματικούς. Cic. de Or. 1, 45. „Apud Graecos

60 pretes. Sed Cicero quidem his pulcherrimos illos de oratore ſubſtituit, ideoque culpari, tanquam falſa praecipiat, non poteſt. Nos ad Hermagoram. *Translationem* hic primus omnium tradidit, quanquam ſemina ejus quaedam citra nomen ipſum apud Ariſtotelem
61 reperiuntur. Legales autem quaeſtiones has fecit, *ſcripti* et *voluntatis* (quam ipſe vocat *κατὰ ῥητὸν, καὶ ὑπεξαίρεσιν*, id eſt *dictum et exceptionem:* quorum prius ei cum omnibus commune eſt, exceptionis nomen minus uſi-

infimi homines, mercedula adducti, „miniſtros ſe praebent in „judiciis oratoribus, ii, qui „apud illos *πραγματικοὶ* vocan„tur." it. 1, 59. extr. noſter 12, 3, 4. Juvenal. 7, 123.

Nos ad Herm. „converta„mur." Sic mox 3, 6, 98 „Sed ad propoſitum." c. 8, 10 „Sed nunc ad ſuaſoriam."

primus omnium. Cic. de Inv. 1, 11. „Hujus (quam „translativam nominamus) con„ſtitutionis Hermagoras inven„tor eſſe exiſtimatur." cet.

ſemina — apud Ariſtot. Unum Ariſtotelis locum (Rhet. 3, 15, 8), ſatis manifeſtum illum in hanc rem, affert Capperonnerius. Negat ibi Euripides in judicio debere agi cauſam, quam *κριταὶ* in theatro jam diſceptaverint. Hic tamen ſolus an ſufficiat, ſolusque obverſatus ſit Quintiliano; equidem non dixerim, quanquam nec nego. Alterum in eodem Ariſtotelis capite (§. 2) deſignat, ſi ſequamur conjecturam Victorii: *ὡς οὐ βλαβερὸν ἢ οὐ τούτῳ*. Eſſe enim in *οὐ τούτῳ* recuſationem accuſatoris, quae pertineat ad *translationis* ſtatum. Et recepit Buhlius hanc ipſam lectionem, MSS. et veteri verſione firmatam, pro vulgato *οὐ τοῦτο*, quod ſpectat ad *finitionem*. Sed emendationem iſtam Victorianam non prorſus tutam exiſtimo una cum Capper. cf. Ar. Rhet. 3, 17, 1, ubi eadem fere, et legitur *εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις*. Male autem vertunt „ſi de facto con„troverſia fuerit," cum deberent ita: „Si quaeritur, an „*hoc* maxime factum fuerit." Eſt *finitivi* ſtatus ſignificatio.

minus uſitatum, pro quo pervulgatum eſt *κατὰ διάνοιαν*. cf. §. 46.

tatum), *ratiocinativum*, *umbiguitatis*, *legum contrariarum*. Albutius, eadem divisione usus, 62
detrahit translationem, subjiciens eam juridiciali. In legalibus quoque quaestionibus nullum putat esse, qui dicatur *ratiocinativus*. Scio plura inventuros adhuc, qui legere antiquos studiosius volent: sed ne haec quoque excesserint modum, vereor. Ipse me paulum 63
in alia, quam prius habuerim, opinione nunc esse confiteor. Et fortasse tutissimum erat famae modo studenti, nihil ex eo mutare, quod multis annis non sensissem modo, verum etiam approbassem. Sed non sustineo 64
255 esse conscius mihi dissimulati (in eo praesertim opere, quod ad bonorum juvenum aliquam utilitatem componimus) in ulla parte

studenti. Hoc dare videntur Codd. plerique, etsi Goth. et Voss. 2. cum edd. ante Basil. meis omnibus, praeter Ald. praeferunt *studentem*; minus bene. *dissimulati*. Sic Guelf. et Turic. cum iis qui ab aliis citantur. edd. ante Obr. fere *dissimulanti*. Sed nostra sola placet, quanquam Budaeus quoque (Comm. G. L. p. 20) Graecismum invenit in loco nostro. Vix enim referatur genitivus *judicii* ad *in ulla parte*. Nunc *dissimulati judicii mei* pendet a *conscius*: *in ulla parte* autem dicitur adverbialiter pro *usquam*. cf. 2, 16, 18.

ratiocinativum. Pendet masculinum a voce *statum* subaudita. ita mox §. 62 *nullum* — *qui*.

translationem — *juridiciali*. cf. §. 42.

nullum — *ratiocinativus*. Quo igitur retulit *ratiocinativum* statum? An ad *scripti et voluntatis?* quoniam, qui legem aliquam trahit eo, cujus disertam non fecit illa mentionem, is sane aliud scriptum aliud intellectum a legis auctore contendit. cf. 7 c. 8. toto ubi Qu. hanc quam tetigi duorum statuum affinitatem agnoscit, simul tamen monet, quid intersit.

ne — *vereor*. Haec ipsa vide 1, 7, 29.

judicii mei. Nam et Hippocrates, clarus arte medicinae, videtur honeſtiſſime feciſſe, quod quosdam errores ſuos, ne poſteri errarent, confeſſus eſt. Et M. Tullius non dubitavit aliquos ſuos libros jam editos aliis poſtea ſcriptis ipſe damnare, ſicut Catulum atque Lucullum, et hos ipſos, de quibus modo ſum

quod quosd. err. Sic Guelf. Turic. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum Bal. et edd. vett. Recentiores a Gryphio inde *qui quosd. err.* Rectiſſime veterem ſcripturam defendit Gibſ. qui cum Obr. recepit eam; neque enim tam ipſe laudatur Hipp., quam quod confeſſus eſt. Vereor ut recte dicatur „*videtur honeſtiſſi-„me feciſſe qui.*" Error natus e veterum edd. et fortaſſe Codd. ſcriptura q ſecta infra ductu obliquo quam confunderent cum altera recto. cf. 3, 7, 5.

aliq. ſuos libr. jam edd. Ita Goth. cum edd. ante Baſ. omnibus, ſed repetit hanc rationem Gryphius. Recentiores ut et Geſn. *aliq. jam ed. libr.* omiſſo *ſuos* et ordine minus commodo. Malui ſequi vett. edd. cum uno Codice, etſi reliqui videntur tueri vulgatam. *Catulum.* Guelf. et Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) *Catullum,* cum multis edd.; proclivi errore.

Lucullum. Goth. (tac. Geſn.) *Lucillium.* Turic. *bucullum.*

Hippocrates. Locus celebratus: Τοῦτο ἔλαθέ με δεόμενον κριτθῆναι· ἔκλεψαν δέ μου τὴν γνώμην αἱ ῥαφαὶ ἔχουσαι ἐν σφίσιν ἑωυτῇσι τοῦ βέλεος τὸ ὄνος. Hippoc. Epid. 5, 14 de quo haec Celſus: „A ſuturis ſe „deceptum eſſe, Hippocrates „memoriae prodidit, more ma-„gnorum virorum et fiduciam „magnarum rerum habentium" cet. 8, 4. Vide etiam Ruhnkenium idem exemplum commemorantem in elogio Hemſterhuſiano.

Catulum — Lucullum. Cic. Epp. ad Att. 13, 12. 13. 16. 19. Academicas disputationes duobus primum libris complexus, quorum alteri Catulo, Lucullo alteri titulum fecerat, poſtmodo in quatuor contulit, in quibus Varroni partes dedit. Alterius editionis nonniſi primus liber ad nos pervenit. Prioris ſecundus, qui inſcribitur Lucullus, ſuperſtes. Reliqua interciderunt. Tertius decimus Epiſt. ad Attic. liber multa paſſim de hac editionis mutatione exponit, quae dilucide inde excerpſit Caſtilio in verſionis Academicorum Francogallicae Prooemio.

locutus, artis Rhetoricae. Etenim ſuperva- 65
cuus foret in ſtudiis longior labor, ſi nihil
liceret melius invenire praeteritis. Neque
tamen quidquam ex his, quae tum praecepi,
ſupervacuum fuit: ad easdem enim particu-
las haec quoque, quae nunc praecipiam, re-
vertentur: ita neminem didiciſſe poeniteat:
colligere tantum eadem, ac disponere paulo
ſignificantius conor. Omnibus autem ſatis-
ſactum volo, non me haec ſerius demonſtrare
aliis, quam mihi ipſe perſuaſerim. Secun- 66
dum plurimos auctores ſervabam tres rationa-
les ſtatus, *conjecturam*, *qualitatem*, *finitionem*,
unum *legalem*. Hi mihi ſtatus generales
erant. Legalem in quinque ſpecies partie-
bar, *ſcripti et voluntatis*, *legum contrariarum*,
collectivum, *ambiguitatis*, *translationis*. Nunc 67
quartum ex generalibus intelligo poſſe remo-

longior. Guelf. *longus*, nec displicet.

eadem, ac. Goth. (tac. Geſn.) *ea atque.* Non male.

ipſe perſuaſ. Guelf. *ipſi demonſtraverim.* Prius et Goth. cum Jenſ. (tac. Geſn.) Male utrumque. 'Jungunt *dem. ac perſ.* aliquot edd. *in quinque ſpec.* Turic. *in hasque ſpec.*' Utrum *in has quinque ſpec.* volebat librarius an *in haſce ſpec.?* Alm. *in has ſpec.* cf. §. 54 *quantitas.*

ſignificantius. cf. 1, 7, 32.

ſatisfactum. Quod pro hoc legitur in quibusdam edd., a Capperonnerio male revocatum, *patefactum*, manifeſtum eſt noſtrae ſcripturae interpretamentum; in Cod. quidem nullo comparet. Exempla tamen ejus, qua hic accipiendum *ſatisfacere*, ſignificationis adhuc deſidero. Simile videtur Graecorum ſequiorum πληροφορεῖν; niſi quod hic probationi iſti vel affirmationi ineſt aliqua deprecatio priſtini erroris. *Satisfacere* enim fere eſt deprecari apud noſtrum ut 11, 1, 64. 11, 3, 65.

collectivum. cf. §. 46.

veri. ſufficit enim prima diviſio, qua diximus 256
alios rationales, alios legales eſſe: ita non erit ſtatus, ſed quaeſtionum genus: alioqui
68 et rationalis ſtatus eſſet. Ex iis etiam, quos ſpeciales vocabam, removi *translationem*: frequenter quidem (ſicut omnes, qui me ſecuti ſunt, meminiſſe poſſunt) teſtatus, et in ipſis etiam illis ſermonibus, me nolente vul-

Ex iis. Malui e Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum Tarv. Ald. Baſ. *iis* prae aliorum *his*, tanquam clarius.

teſtatus. Goth. omittens hoc vocabulum aut oſcitantis librarii habet errorem, aut male ſeduli, qui ſupervacuum crediderit alterum participium, cum ſufficeret *complexus*, quod ſequitur. Neque tamen *complexus* poterat referri ad ſermonem quotidianum in ſchola habitum, qui intelligitur in *teſtatus*. Videntur omnes praeterea Codd., et ipſe etiam Voſſ. 2. tueri receptam.

prima — diximus. cf. 3, 6, 4.

non erit ſtatus. Subjectum ſententiae, quod fortaſſe deſideres, eſt ipſe ille *quartus*, quem nunc *removeri poſſe intelligit*. Si enim, quod convenit, *rationalis* nullus eſt ſtatus, ne *legalis* quidem erit.

removi. Attende differentiam praet. perfecti *removi* et imperfecti *vocabam* (ut ſupra *ſervabam*, *erant*, *partiebar*, ne forte quis referat ad id quod modo dicebat §. 66, quaſi tum demum *vocaverit*). Hoc ſpectat ad priſtinum partiendi morem, nunc improbatum; illud, quae cummaxime Qu. ſecerit, ſignificat; neque quidquam intereſt *removi* dicat an *removeo* (ſicut modo eſt praeſens *intelligo*), niſi quod diſciplinam jam conſtitutam oſtendit perfectum.

teſtatus. Videl. id quod infertur: *vix — poſſe reperiri*, ne forte quis in antecedentibus quaerat, quod *teſtatus* fuerit Qu. cf. not. Crit.

ſermonibus — tamen. cf. Prooem. tot. operis §. 7. In particula *tamen* ineſt eorum ſermonum vituperatio: „in illis ſermonibus licet valde imperfectis.“ Etiam *complexus* habet erroris in iſtis libris admiſſi ſignificationem, cui tamen adjunxerit jam tum aliqua verae rationis ſemina.

gatis, hoc tamen complexus, vix in ulla controversia translationis statum posse reperiri, ut non et alius in eadem recte dici videretur: ideoque a quibusdam eum exclusum.
Neque ignoro multa transferri, cum in omni- 69
bus fere causis, in quibus cecidisse quis formula dicitur, hae sint quaestiones, *An huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc, an hoc tempore liceat agere?* et si qua sunt talia.
Sed personae, tempora, actiones, ceteraque 70
propter aliquam causam transferuntur: ita non est in translatione quaestio, sed in eo, propter quod transferuntur. *Non debes apud Praetorem petere fideicommissum, sed*

vix in ulla. Turic. *dixi in illa.* Alm. *d. i. ulla.* Soli, ni fallor. cf. modo §. 66 *in qu. spec.*

eadem recte. Guelf. *eadem re recte*, pessimo repetendi literae errore. Goth. (tac. Gesn.) *eodem*, male et ipse.

in translatione. Alm. *in translatio*, unde Francius efficit *in translato*, non male: sed in Turic. *translatio*, absque *in* cf. §. 68.

cecidisse — formula. De hac locutione tirones consulant Lexica in *formula.* Praeterea Torrentius eam illustrat ad Suet. Claud. 14 (non 24 ut Burm.); etiam Brissonius *de verbb. signif.* in *cadere*, qui locum affert e Declamm. Quint. 350 p. Bip. 344 quem manifesto corruptum egregie et ipso Gronovio melius corrigit. Sic enim constituit: „ut petitor „excidisse formula et aliter, „quam potuerit, agere dica„tur." Maxime huc facit Institutt. 4. tit. 6. §. 32. „Si „quis agens intentione sua plus „complexus fuerat quam ad „eum pertinebat, causa cade„bat, id est rem amittebat, nec „facile in integrum restitueba„tur a praetore, nisi minor „erat annis XXV."

hae — quaestiones. Vide eas ipsas Cic. de Inv. 1, 8. it. §. 52.

fideicommissum — major. vid. Institutt. lib. 2. tit. 25. §. 1. „Quibus — non pote„rant hereditatem vel legata

apud consules: major enim praetoria cognitione summa est. quaeritur, *An major summa sit?* facti controversia est. *Non licet tibi agere mecum: cognitor enim fieri non potuisti.* judicatio est, *An potuerit? Non debuisti interdicere, sed petere: An recte interdictum* 25

71

jud. est. Posterius omittunt Guelf. Turic. Alm.

„relinquere, si relinquebant, „fidei committebant eorum, qui „capere ex testamento poterant. „Et ideo fideicommissa appel- „lata sunt, quia nullo vinculo „juris, sed tantum pudore eo- „rum, qui rogabantur, conti- „nebantur. Postea divus Au- „gustus primus — jussit Con- „sules auctoritatem suam inter- „ponere. Quod quia justum „videbatur et populare erat: „paulatim conversum est in „assiduam jurisdictionem — ut „paulatim etiam praetor pro- „prius crearetur, qui de fidei- „commissis jus diceret, quem „fideicommissarium appella- „bant." Pro *summae* quantitate, actionem debuisse intendi vel apud Consules vel Praetorem, apparet ex nostro ipso loco. cf. Bach. in Hist. Jur. p. 391. 92.

cognitor, qui causam alterius ita ab eo didicit, ut eam probaret et suam faceret in judicio. vid. Lexica. Negat ergo is, quem loquentem facit Qu., causam potuisse cognosci ab hoc, qui alterius litem contra se susceperit.

judicatio. cf. 3, 11, 1. 4. 7.

interdicere — petere. Interdicere litigator dicitur cum interdicto utitur contra eum, qui vim sibi in re sua faciat. cf. 2, 12, 5. Locus ad nostrum appositissimus est Institutt. 4, 15, 4 „Retinendae possessionis causa comparata sunt „interdicta, *uti possidetis*" (Digest. 43, 17, 1. et hoc quidem „de soli possessione scriptum „est") „et *utrubi*" (ib. 31, 1. „Hoc — de possessione rerum „mobilium locum habet"): „cum ab utraque parte de pro- „prietate alicujus rei contro- „versia sit, et ante quaeratur, „uter ex litigatoribus *possidere* „et uter *petere* debeat. Nam- „que nisi ante exploratum fue- „rit, utrius eorum possessio sit, „non potest petitoria actio in- „stitui, quia et civilis et natu- „ralis ratio facit, ut alius pos- „sideat et alius a possidente pe- „tat. Et, quia longe commo- „dius est et potius, possidere „quam petere; ideo plerum- „que et fere semper ingens „existit contentio de ipsa pos- „sessione."

sit? ambigitur. Quae omnia succedunt legitimis quaestionibus. An non praescriptio- 72 nes (etiam in quibus maxime videtur manifesta translatio) easdem omnes species habent, quas eae leges, quibus agitur, ut aut de nomine, aut scripto et sententia, vel ratiocinatione, quaeratur? Deinde status ex quaestione oritur; translatio non habet quaestio-

e quaest. oritur. Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Alm. tribus Voss. et Bern. Ceteri, cum excusis quidem omnibus: *e quaest. oriatur.* Iidem excusi omnes interrogationis signum ponunt demum post *oriatur*, et a voce *Translatio* novum sensum ordiuntur. Equidem, quam dedi distinctionem, inveni ipsam in Guelf. et Goth. In vulgata conjunct. *oriatur* pendet ab *ut*; sed quod subjicitur *Transl.* — *contendit* abruptum plane est et salebrosum, quod in ista constitutione mihi etiam de glossa suspectum erat. Melior saltem ratio edd. mearum, a Gryphio inde ad Gibl. usque, mox pro *non habet* dantium *non habeat* (et hoc revocavit Capper.) itidem conjunctivo modo, qui et ipse pendeat ab *ut*. Sed hanc Codd. paene omnes repudiant. Sic cogimur et in *oritur* tueri indicativum, et utrumque a quaestione illa figurata sejungere; quam loci constitutionem sponte praetuleris, ut minus languidam.

legitimis quaestionibus. Sunt eaedem quae *legales.* (§. 46.) Paulo latius idem vocabulum de rebus forensibus usurpavit Cicero Orator. 34 „legitima-„rum — controversiarum." Pro Archia c. 2. „in quaestio-„ne legitima." Institutt. lib. 3 Tit. 1 §. 14 „Utroque enim „jure tam naturali quam *legi-„timo*" citante Brissonio de verbb. signif. *succedere* autem pro *subjici* eo significatu, quem vidimus ad 3, 3, 6.

praescriptiones. cf. 7. c. 5. Sunt *exceptiones* ICtorum, ut docent Lexica. Graece παραγραφαί. Sic autem de hoc verbo Budaeus Comm. Gr. L. p. 67. „ICti in Pandectis pro-„miscue *excipiendi* verbo et „*praescribendi* usi sunt: li-„cet *praescriptionis* vocabulum „apud recentiores legum inter-„pretes — ad praescriptionis „exceptionisque *temporis* signi-„ficationem coartatum sit et „praefinitum."

translatio — propter quam contendit. Repetit, quae modo

nem, de qua contendit orator, ſed propter
73 quam contendit. Hoc apertius: *Occidiſti hominem; Non occidi:* quaeſtio, *An occiderit?* ſtatus, conjectura. Non eſt tale, *Habeo jus actionis; Non habes:* ut ſit quaeſtio, *An habeat?* et inde ſtatus. Accipiat enim actionem necne, ad eventum pertinet, non ad cauſam: et ad id, quod pronunciat judex,
74 non id, propter quod pronunciat. Hoc illi ſimile eſt, *Puniendus es; Non ſum:* videbit judex, *an puniendus ſit?* ſed non hic erit quaeſtio, nec hic ſtatus. Ubi ergo? *Puniendus es, hominem occidiſti: Non occidi: An occiderit? Honorandus ſum; non es.* num

apertius. Turic. *apertius eſt*, ſolus, quantum video; neque placet. *occid. Honor. — puto. Honor.* Errorem omittendi *Honor. — puto,* Jenſonianae tribuit Geſn., a qua abeſt, cum ſit contra in Goth. (in ejus tamen margine ſuppletur). Omittit autem mearum quidem edd. nulla haec verba, praeter Leidenſem ejusque repetitionem Gibſ. Codex item nullus videtur hoc vitio infectus praeter, quem dixi, Goth. et Voſſ. 2. cujus nulla mentio apud Burm. dum ceterorum ſupplementa recenſuntur. In iſtis *non, ut puto* levis eſt fluctuatio, Ioann. et Voſſ. 1. dantibus: *aut puto*, quod placeat, ſi ſcribatur *haud p.* Bodl. *non p.* Voſſ. 3. *at p.* Plurimorum Codd. eſt recepta, in qua acquieſcendum. Bad. Cerv. cum Vaſcos. 4to *non id puto;* male.

dicebat §. 70. Sed non eſt jejuna haec iteratio, quoniam ſubjicitur argumentationi ab exemplis firmatae, in cujus fine quaſi triumphat. cf. not. Crit. Neque erat quod contra Codd. Regius corrigeret *propter* in *per.* *Translatio* h. l. eſt *cauſa translativa*, in qua utimur translatione. Talis autem cauſa non translationis habet quaeſtionem et ſtatum, ſed ejus rei, propter quam transferimus.

Hoc apertius. Prius accipe ſexto caſu, ut in locutione *Hoc amplius* de qua vide 1. 5, 50.

statum habet? non, ut puto. *Honorandus*
sum, quia tyrannum occidi; Non occidisti:
quaestio, et status. Similiter, *Non recte* 75
agis; Recte ago, non habet statum. ubi est
ergo? *Non recte agis, ignominiosus.* quaeri-
tur, *An ignominiosus sit?* aut, *An agere*
ignominioso liceat? et quaestiones et status.

status. Similiter. Solus Gesnerus (quem secuti sunt Bip.) inserit *An occiderit*, quae verba, sententiae (ut putat) necessaria, ait legi in sola edit. Ruscon. 1502. In Goth. „fuisse" (non plane assequor praeteritum) lacunam inter utramque clausulam. At lacuna illa, quam modo demonstrabam, est alio loco. Rusconis ed. 1502 equidem nullam video, ne a Gesnero quidem ipso, designatam. Suspicor itaque sphalma esse pro 1512. Hanc autem nil tale ostendere, meis oculis credo. Fortasse Gesn. legendo aberraverat ad superiora ubi bis haec verba, in omnibus libris. Codd. nullos praeferre hoc additamentum sponte intelligitur. *non recte agis rect.* ed. ante Ald. omittunt *recte agis,* quod conjectura inseruit Reg. sed Codd. videntur dare omnes. Rusc. *n. r. agis n. h. st.*

et quaestiones. Ita Guelf. et Turic. cum ceteris, qui memorantur, plurimis Codd. nec dubito quin aliquot negligentius inspecti vel omissi sint a conferentibus, velut Bodl. Edd. meae ante Bad. omnes item. Post hunc: *et quaestio est* (nam sic se legere ait Bad. satis pro imperio) omnes, excepta Ald. sec. In Turic. *et* ante *qu.* omittitur; non male, sed nullo, quod sciam, socio.

quaestio et status. Nihil deest; facile enim intelligitur, in iis, quae modo posuerit, esse *quaest.* et *stat.* qui est conjecturalis. Ita mox §. 75 *quaestiones et status.* Eodem redeat, si dixerit: *En quaest. et stat.* vel *Hae sunt quaest.* cet. vel: *Et inde quaest.* cet. ut modo §. 73.

ignominiosus. Esse eum proprie quem Censor notarit, docent Lexica. cf. Declamatt. Qu. 250. 263 et 265. ubi ignominiosorum sunt controversiae. it. 7, 1, 8. 7, 5, 3.

quaestiones — status. Pluraliter utrumque, quoniam duae quaestiones tanguntur, duo status; conjecturae alter, alter qualitatis.

Ergo translativum genus causae est, ut com-
76 parativum, et mutuae accusationis. At enim simile est illi, *Habeo jus; Non habes: Occidisti; Recte occidi.* Non nego: sed nec res haec statum facit. non enim sunt hae propositiones (alioqui causa non explicabitur), sed cum suis rationibus. *Scelus commisit* 259
Horatius, sororem enim occidit: Non commisit; debuit enim occidere eam, quae hostis

est ut comparativum. Guelf. et Turic. omittunt *est* cum Voss. 3 et ed. Tarv. *et comp.* omisso *ut* dant Goth. et Voss. 2. *et ut comp.* Jens. (tac. Gesn.) quod in suis inveniebat Regius, qui corrigendum esse putat *non est ut comp.* quod reposuerunt Rusc. Bad. (qui *non* abesse narrat a Vallensi) Cerv. sed Locat. Venet. Ald. Gryph. dant receptam, quam deinceps omnes exhibent; nisi quod Capper. revocavit constitutionem Regianam. Male; nam recte Pinus, post eumque Gesnerus, rationem reddidit vulgatae, quae videtur esse in sat multis, qui tacentur, Codd. Neque re ipsa abhorret ab ea Turicensis aliique.

illi Habeo. Hoc videntur Codd. dare omnes, cum edd. ante Stoerium meae: *illi Jus habeo.* Neque enim Jens. (ut refert Gesn.) *illius Habeo,* etsi hic videtur fons erroris, qui est in edd. istis omnibus.

suis rationibus. Turic. *s. orationibus* cum Alm. solo.

genus causae, non status cf. §. 67. it. 3, 10, 3. 4. de *genere comparativo* et *mutua accusatione,* item 7, 2, 9 seqq. it. §. 22. it. 7, 4, 12.

simile est illi. Structura paulo impeditior. Sed recte explicuerunt Gedoyn. et Capper. „*Habeo jus* cet. (translatio) „simile est illi *Occidisti* cet. „(qualitati)." Facilius longe fit, si *simile est illi* ponatur post *Non habes.*

propositiones. προθέσεις quales appellat Aristoteles Rhet. 3, 13, 2 et passim. cf. §. 13.

non explicabitur — rationibus. Ita mox §. 82 „juris disc„cep. — potest *explicari.*" et 88 „semper conj. *explicatur.*" Haec, quae modo sunt posita: *Non habes jus, Recte occidi,* non fiunt justae propositiones, nisi cum iis suae rationes adjunguntur. Exemplis hoc ostenditur et qualitatis et translationis.

morte moerebat. quaestio, *An haec justa*
causa? ita qualitas. Ac similiter in trans-
latione, *Non habes jus abdicandi, quia igno-* 77
minioso non est actio: Habeo jus, quia abdi-
catio actio non est. quaeritur, *Quid sit actio?*
finiemus: *Non licet abdicare*, syllogismus.
Item cetera per omnes et rationales et le-
gales status. Nec ignoro fuisse quosdam, 78
qui translationem in rationali quoque gene-
re ponerent hoc modo, *Hominem occidi jus-*
sus ab imperatore. Dona templi cogenti ty-
ranno dedi. Deserui, tempestatibus, flumi-
nibus, valetudine impeditus, id est, non per
me stetit, sed per illa. A quibus etiam libe-
rius dissentio. Non enim actio transfertur, 79
sed causa facti: quod accidit paene in omni
defensione. Deinde is, qui tali utitur pa-
trocinio, non recedit a forma qualitatis. di-

morte moer. Alm. *mortem moer.* cum Voss. 2. Cum Alm. h. l. non conspirat Turic. Certe nihil varietatis ex eo affertur. Goth. om. *morte*, fortasse ex mero errore. Utriusque structurae tam manifesta sunt exempla, ut vix videatur decerni posse, quid h. l. sit legendum. Facillimum quidem erat, ut excideret *m* in *mortem* ante *moer.* quae ipsa ratio est loci Ciceroniani Phil. 9, 5. *mortem magis* ubi antecedit *dolere.*

per illa. Guelf. et Turic. *p. illud* cum Alm. Voss. 1. 3. edd. Tarv. Ald.

morte moerebat. vid. not. Crit.

non licet — syllogismus. Sententia haec *Non licet* cet. est alia ejusdem causae tractatio in diverso statu, et quidem in *syllogismo*, quoniam docetur abdicatio, etsi in legibus diserte non vetita, tamen itidem, sicut ceterae actiones, illicita. cf. §. 66.

Non enim actio transfertur. Hoc enim est vocabulis ludere. Nam *transfertur* quidem, sed peccati causa a reo (*μετάστασις* §. 53); non actio.

cit enim, ſe culpa vacare: ut magis qualitatis duplex ratio facienda ſit, altera, qua et factum defenditur; altera, qua tantum reus.
80 Credendum eſt igitur iis, quorum auctoritatem ſecutus eſt Cicero, tria eſſe, quae in omni diſputatione quaerantur, *an ſit*, *quid ſit*, *quale ſit?* quod ipſa nobis etiam natura praeſcribit. Nam primum oportet ſubeſſe aliquid, de quo ambigitur: quod, quid ſit, et quale ſit, certe non poteſt aeſtimari, niſi prius eſſe
81 conſtiterit: ideoque ea prima quaeſtio. Sed non ſtatim, quod eſſe manifeſtum eſt, etiam, quid ſit, apparet. Hoc quoque conſtituto, noviſſima qualitas ſupereſt: nec his exploratis aliud eſt ultra. His infinitae quaeſtiones, his finitae continentur. horum aliqua in demonſtrativa, deliberativa, judiciali materia utique
82 tractantur. Haec rurſus judiciales cauſas et rationali parte et legali continent. Neque enim ulla juris diſceptatio, niſi finitione, qua-

ambigitur. Goth. (tac. Geſn.) *ambigatur* cum Voſſ. 2. Steph. et Gryph. (1544), non male. *utique tractantur.* Turic. *u. tractatur* cum Alm. et Bern. male.

judiciales. Ita conjecerat Regius pro *juridiciales*, quod inveniebat. Sed recta ſcriptura jam erat in Tarv. et in Codd., ut videtur, omnibus praeter Goth. *continent.* Haec ſcriptura, ſi Sulzbergeri ſilentium fidem meretur, eſt in Guelf. et Turic. In Goth. quidem eſſe prodidit jam Geſn. in Voſſ. 1. Burm. Edd. habent ſolae Obr. Capper. Geſn. Bip. Ceterae *continet*, quod ferri nequit. Modo pro *et rationali* eodem ambo errore Alm. et Turic. *et rationalis.*

Neque enim. Ita Guelf. Ceteri *Nec en.* cf. 3. 3. 5.

qualitatis duplex. cf. 7. 4. *ſecutus — Cicero.* cf. §. 4. 7. κατ' ἀντίληψιν *abſoluta*, 44. προσληπτικὴ *aſſumtiva.*

litate, conjectura poteſt explicari. Sed inſti- 85
tuentibus rudes, non erit inutilis latius primo
fuſa ratio, et, ſi non ſtatim rectiſſima linea
tenſa, facilior tamen et apertior via. Diſcant
igitur ante omnia, quadripertitam in omnibus cauſis eſſe rationem, quam primam intueri debeat, qui acturus eſt. Nam, ut a defenſore potiſſimum incipiam, longe fortiſſima tuendi ſe ratio eſt, *ſi, quod objicitur,*
261 *negari poteſt:* proxima, *ſi non id, quod objicitur, factum eſſe dicitur:* tertia honeſtiſſima, *qua recte factum defenditur.* Quibus ſi deficiamur, ultima quidem, ſed jam ſola ſu-

quadripertitam. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *quadripartitam* cum odd. praeter Bad. et Cerv. ante Gryphium meis omnibus. Certant Grammatici de ratione voces haſce ſcribendi; equidem E veram puto, quoniam in *expers* et tot aliis compoſitis in E abit. A vid. Dausquium in orthogr. qui ſibi non prorſus conſtat. Hic quidem ceteri Codd. videntur E dare. cf. 5, 14, 5 ubi plerique libri dant A.

latius. Ita, ut *translatio*, tanquam quartus ſtatus, etſi vere non ſit, adjungatur.

rectiſſima — tenſa. Fabros et architectos linea uſos conſtat; in viarum ſternendarum opere uſurpatam eam nondum inveni, ſed facile et ibi intelligitur ejus uſus. Appoſitiſſimum ad Qu. verba locum Geſnerus in Theſauro affert Ciceronis ad Qu. Fr. 3, 1, 1. „Columnas neque rectas neque „e regione Diphilus colloca„rat. eas ſcilicet demolietur. „aliquando perpendiculo et li„nea diſcet uti.“ In ſtructura ambigas, nominativum an ablativum facias vocem *linea.* Ut enim expeditiſſima verborum ratio ſi *linea — via* ſunt nominativi, ita ſenſus friget cum haec ſibi invicem opponuntur. Melius *rectiſſima* referatur ad *via*, ut ſit ea *non rectiſſima quidem, facilior tamen.* Tum *linea tenſa* ablativos accipias, quaſi adverbialiter uſurpatos; et hoc placeat ſane, ſi quis hanc locutionem pervulgatam poſſit oſtendere. Nam *tenſa* nominativum conjungere cum *via*, ut *rectiſſima* ſit ablativus pertinens ad *linea*, inſolentius fuerit.

pereſt ſalus, aliquo juris adjutorio elabendi ex crimine, quod neque negari, neque defendi poteſt; ut non videatur *jure actio in-*
84 *tendi.* Hinc illae quaeſtiones, ſive actionis, ſive translationis. Sunt enim quaedam non laudabilia natura, ſed jure conceſſa; ut in XII tabulis debitoris corpus inter creditores dividi licuit: quam legem mos publicus repudiavit: et aliquid aequum, ſed prohibi-
85 tum jure; ut libertas teſtamentorum. Accu-

Hinc. Guelf. et Turic. *Hic* cum Bern. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) aliisque odd. mero errore.

actionis — translationis. Eodem errore tres antiquiſſimi Codd. *actiones — translationes* Alm. Bodl. Turic.

laudab. natura. Turic. inſerit *non* cum Alm. ſolo (cf. §. 70.) non quidem nullo ſenſu.

corpus — dividi. Tab. 3. apud Bachium in Hiſt. Iurispr. Rom. p. 54. Si maxime vera eſt Bynkershoekii (in Obſervationibus juris Romani Lib. 1. c. 1.) aliorumque ſententia omnem dilaniandi corporis ſaevitiam ab hac lege removentium et de venditione debitoris, pretiique diviſione, interpretantium, agnoſcere tamen cogimur, ab ipſis veteribus, ut noſtro, Gellio (20, 1.), Tertulliano, acceptum fuiſſe hoc de vera corporis diſſectione. Neque hoc negat Bynkershoekius, qui validiſſimis argumentis hunc veterum et ipſius Quintiliani errorem revincit, ingenioſe interpretans *caput* ſortem mutuo acceptam, *poenas* uſuram, *ſecare* autem auctionis lege vendere. Quo ineptior eſt Capperonnerii ſedulitas tantum virum locis ab ipſo doctiſſime tractatis redarguere conantis, merito reprehenſa Burmanno p. 78. Epiſt. ad Capper. Dukerus ad Liv. 6, 11, 8 e M. Manlii Capitolini, plebem in foeneratores exacerbantis, ſilentio, tam atrocem non fuiſſe poenam, veriſſime colligit.

lib. teſtamentorum. Badius narrat Laur. Vallam Codici aſcripſiſſe locum Inſtitutt. 2, 22. de lege Falcidia „Cum „enim olim lege XII tabb. li„bera erat legandi poteſtas — „viſum eſt hanc legandi licen„tiam coartare.“ cet. Haec inquinata pro ſuis venditat Pſeudo-Turnebus. cf. not. ad §. 70. item 9, 2, 74.

ſatori nihilo plura intuenda ſunt, quam ut probet *factum eſſe, hoc eſſe factum, non recte factum, jure ſe intendere.* Ita circa ſpecies easdem lis omnis verſabitur, translatis tantum aliquando partibus: ut in cauſis, in quibus de praemio agitur, recte factum petitor probat. Haec quatuor velut propoſita 86
formaeque actionis, quae tum generales ſtatus vocabam, in duo (ut oſtendi) genera diſcedunt, *rationale*, et *legale*. Rationale ſimplicius eſt, quia ipſius tantum naturae con-
262 templatione conſtat. Itaque in eo ſatis eſt oſtendiſſe *conjecturam, finitionem, qualitatem.* Legalium plures ſint ſpecies neceſſe eſt, pro- 87
pterea quod multae ſunt leges, et varias habent formas. Alia eſt cujus verbis nitimur, alia cujus voluntate: alias nobis, cum ipſi nullam habemus, adjungimus: alias inter ſe comparamus: alias in diverſum interpretamur. Sic naſcuntur haec velut ſimulacra 88
ex illis tribus, interim ſimplicia, interim et mixta, propriam tamen faciem oſtendentia,

ſunt quam ut prob. Quod abeſt ab Alm. et Turic. et Voſſ. 2, ut et Bern. et Guelf. *quam,* id eſt tamen in Voſſ. 3. (etſi hic om. *ut*) et Goth. *cauſ. in quib.* Turic. omittit *in* cum Alm. Voſſ. 3. et edd. vett. multis ut Jenſ. (tac. Geſn.) Placet.

diſcedunt. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *deſcendunt* cum Voſſ. 2. et Vallenſ. et edd. ante Gryphium meis omnibus. Manifeſto eoque facili errore. Et veram defendunt multi bonique Codd. *nitimur.* Guelf. *utimur* cum Voſſ. 2. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. meis ante Baſil. omnibus praeter Ald. *cum — null. habemus.* Turic. *c. — n. habeamus*, ſolus, quantum video; nec male.

tum — vocabam. §. 66. *ut oſtendi.* §. 67. it. 3, 5, 4.

ut *scripti et voluntatis*, quae sine dubio aut *qualitate* aut *conjectura* continentur; et *syllogismus*, qui est maxime *qualitatis*; et *leges contrariae*, quae iisdem, quibus *scriptum et voluntas*, constant; et ἀμφιβολία, quae sem-
89 per *conjectura* explicatur. *Finitio* quoque utrique generi, quodque rerum, quodque scripti contemplatione constat, communis est. Haec omnia, etiamsi in illos tres status veniunt, tamen, quia (ut dixi) habent aliquid velut proprium, videntur demonstranda discentibus: et permittendum, ea dicere vel *status legales*, vel *quaestiones*, vel *capita* quaedam *minora*: dum sciant, nihil ne in his quidem praeter tria, quae praediximus,
90 quaeri. At *Quantum?* et *Quam multum?* et *Ad aliquid*, et (ut nonnulli putaverunt) *comparativus*, non eandem rationem habent

leges — constant. Guelf. et Turic. *legis — constat*, per errorem, sed sibi constantem illum, cum Alm. (etsi *constat* solum ex eo memoratur) Goth. et edd. ante Gryph. meis omnibus. Hic *constat* quidem dat, sed supra *leges*, per sphalma fortasse, quod et Gibs. habet, cum Leidensis nostram. Veterem scripturam male revocavit Obr.

demonstranda. Turic. *demonstrativa*, insigni errore; solus.

praediximus. Goth. (tac. Gesn.) *diximus*, solus, quantum video. vid. not. excg. *comparativus.* Guelf. et Turic. *comparativos.* Sed in Goth. et edd. ante Bad. sec. praeter Ald. omnibus meis legitur mox *habere* pro *habent*,

quae sine dubio — continentur. Cf. de *sine dubio* 1, 6; 12.

in — status veniunt. Modo §. 52, *incidunt* dicebat idem, mox §. 103. *cadent.*

ut dixi. Intelligit ea, ni fallor, quae modo disputabat §. 87.

praediximus. cf. §. 80. Alia, quam Vellejana illa, significatione accipiendum non vide-

ſunt enim haec non ad varietatem juris; ſed
ad ſolam rationem referenda: ideoque ſem-
per in parte aut conjecturae aut qualitatis po-
nenda ſunt, ut, *Qua mente?* et *Quo tempo-
re?* et *Quo loco?* Sed de ſingulis dicemus 91
quaeſtionibus, cum tractare praecepta *Divi-
ſionis* coeperimus. Hoc inter omnes conve-
nit, in cauſis ſimplicibus ſingulos ſtatus eſſe
cauſarum; quaeſtionum autem, quae, velut
ſubjacentes, ad illud, quo judicium contine-
263 tur, referuntur, ſaepe in unam cadere plu-
res poſſe (etiam credo aliquando dubitari, 92
quo ſtatu ſit utendum? cum adverſus unam
intentionem plura opponuntur: et ſicut in
colore dicitur narrationis, eum eſſe optimum,
quem actor optime tueatur; ita hic quoque
poſſe dici, eum ſtatum eſſe faciendum, in
quo tuendo plurimum adhibere virium poſſit
orator: ideoque pro Milone, aliud Ciceroni 93
agenti placuit, aliud Bruto, cum exercita-

unde exiſtit probabilis ſtructura. Credibile autem eſt in omnibus, qui dant accuſativum *comp.* infinitivum quoque in *hab.* a librario deſtinatum fuiſſe. Praepoſteram ſcripturam — *vos — bent* praeferunt Ald. Bad. ſec. Cerv. Baſ. et, niſi quid conferentes peccavimus, Guelf. Turic. Voſſ. 1. 2. 3. Noſtram dant a Gryphio inde omnes et Codd. qui ſilentur, velut Britannici.

ſubjacentes. Guelf. *ſubjacent et.* Turic. *ſubjacentes et.*

tur. Vide de ea Ruhnkenium in praefatione, Vellejo ſuo praemiſſa. Participium ſic uſurpavit 8, 3, 83. 10, 1, 74.

cum — Diviſionis coeperimus. Lib. VII.

illud — continetur. cf. 3, 11, 2 „ſummam illam" (quaeſtionem) „in qua cauſa vertitur."

colore — narrationis. cf. 4, 2, 88.

eum ſtatum — poſſit orator. cf. §. 9. 10.

Bruto. cf. 10, 1, 23. 10, 5, 20. Qui hanc Bruti ora-

tionis gratia componeret orationem; cum ille *jure tanquam insidiatorem occisum*, et tamen non Milonis consilio, *dixerit*; hic et-
94 iam *gloriatus sit occiso malo cive:*) in conjunctis vero posse duos et tres inveniri; vel diversos, ut si quis aliud se non fecisse, aliud recte fecisse defendat; vel generis ejusdem, ut si quis duo crimina vel omnia ne-
95 get. Quod accidit etiam, si de una re quaeratur aliqua, sed eam plures petant; vel eodem jure, ut proximitatis; vel diverso, ut cum hic testamento, ille proximitate nitetur. Quoties autem aliud alii petitori op-

hic etiam. Guelf. et Turic. *ille etiam* cum Alm. et Voss. 3. Duplex *ille* vidimus 2, 8, 11. *duos et tres*. Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Alm. Voss. 3. cum ed. Ald. Steph. Gryph. Obr. Ceteri *d. vel t.* Praetuli nostram ob consensum Codd. et quia mox est *vel*. Manifestus autem Turicensis et Alm. consensus in errore *posset vos* pro *posse duos*. (cf. §. 84.)

nitetur. Ita Turic. et Alm. *utitur* dat Guelf. Editi, quantum video, omnes *nitatur*. Conjunctivus ferri nequit. *Nititur* quod latet in Guelf. ne ipsum quidem alienum.

tionem tangeret neminem praeter nostrum inveni. Orationem pro Dejotaro Bruti habes ap. Cic. Brut. c. 5. ad Att. 14, 1. et script. Dial. de Orr. c. 21, 11. sed alio tempore habitam quam Ciceronis. Idem scriptor ejus eloquentiam a Ciceroniana diversam ostendit cf. c. 17. 18. 25. et philosophiae aptiorem quam causis agendis, ut et noster 10, 1, 123. Cicero quoque a sua secta alienum narrat ad Att. 14, 20. 15, 1. Sed non genere dicendi solo, verum etiam judicio dissimilem Ciceronis dicas hoc exemplo. Scite autem monet Gesnerus ipsum Ciceronem aliquid simile Brutianae rationis tractare c. 27—30. neque tamen ipsa actione id ausurum videri.

in conjunctis — posse. Pendent haec a verbo *convenit* §. 91. paulo longiore interjecta parenthesi, quae et ipsa suos habet infinitivos pendentes a *credo*.

ponitur, dissimiles esse status necesse est, ut in illa controversia: *Testamenta legibus fa-* 96 *cta rata sint. Intestatorum parentum liberi heredes sint. Abdicatus ne quid de bonis*

Abdicatus — capiat. Hujus legis meminit scriptor Declamationum Quintilianearum Decl. 374 totidem verbis p. (ed. Bip.) 377. item Calpurnius (p. ejusdem Voluminis 421) in hunc modum: „Abdicatus de bonis paternis nihil habeat." et Hermogenes in Partitt. statuum c. 12. p. 71 *ἀποκήρυκτος μὴ μετεχέτω τῶν πατρῴων.* Talis lex utrum vere fuerit apud Romanos (nam de Graecis certa res est) an in scholis ficta solum ad exercitationem declamandi, disputatur a ICtis. Ipse quidem Qu. 7, 4, 11. „Quae in *scholis*" ait „abdicatorum, haec in foro „exheredatorum a parentibus „est et bona repetentium ratio „est." et adest lex Codicis lib. 8, 47, 6. „Abdicatio quae „Graeco more ad alienandos „liberos usurpatur et *ἀποκήρυ-„ξις* dicebatur, Romanis legi„bus non comprobatur." Rem ipsam, ut immorigeri, vel displicentes patribus, liberi abdicarentur, legibus Romanis fuisse prohibitam, nemo facile defenderit, quoniam tot exempla leguntur in scriptoribus. Cic. de Fin. 1, 7. Val. Max. 5, 7, 2. (Roman.) it. c. 8, 5. 4. Sueton. Aug. c. 65. et de eadem re Plin. H. N. 7, 45. Hoc docet Heineccius quoque ad Brissonium in h. v. Optima mihi videtur Aerodii ad Declam. Quint. 260 ratio putantis, Diocletianum in lege Cod. modo allata significare, suis temporibus abdicationem Graeco more usurpari; cum Romani filios suos praescripta forma antiquitus non abdicarint, nec iis caussas probare apud magistratum necesse fuerit, sed privatim majorem etiam potestatem habuerint vitae et necis. Is sensus eo quoque effici videtur, quod lex ista „usurpatur" ait, quasi in re etiamnum fieri solita, subjecto „dicebatur" quod nonnisi ad usum appellandi Graecum spectat. Nempe nunc *fit* ista abdicatio inter nos quoque, sed *dicebatur ἀποκήρυξις* stante Atheniensium republica. Idem Aerodius (ipse abdicatum habens filium, vid. Jöcher's Gel. Lex.) demonstrat locum Platonis, formam abdicationis exhibentem. vid. de Legg. p. 928. Steph. (Vol. 9. p. 154. Bip.) ubi sanctissimus philosophus monet *ταῦτα - ὄντως ἐν παγκάκων ἤθεσιν ἀνθρώπων. γίγνεσθαι φιλεῖν. ἐπεὶ ἡμίσεών γε ὄντων τῶν κακῶν, οἷον μὴ κακοῦ μὲν πατρὸς υἱέος δὲ ἢ τοὐναντίον, οὐ γίγνονται ξυμφοραὶ τηλικαύτης ἔχθρας*

patris capiat. Nothus, ante legitimum natus, legitimus filius sit: post legitimum natus, tantum civis. In adoptionem dare liceat. In adoptionem dato redire in familiam liceat, si
97 *pater naturalis sine liberis decesserit.* Qui ex duobus legitimis alterum in adoptionem dederat, alterum abdicaverat, sustulit nothum: instituto herede abdicato decessit. Omnes tres de bonis contendunt. (Νόθον, qui non sit legitimus, Graeci vocant: Latinum rei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam testatus est, non habemus, ideoque 264
utimur peregrino. Sed ad propositum.)
98 Heredi scripto opponitur lex, *Abdicatus ne quid de bonis patris capiat:* fit status scripti et voluntatis, *An ullo modo capere possit?*

Omnes tres. Turic. Guelf. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *Tres omnes* cum edd. ante Gryph. meis omnibus. Regius abjicere malit alterutrum et sic Bad. sec. et Cervic. *Omnes* absque *tres.* cf. 5, 7, 28. Νόθον. Turic. Guelf. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *nothum* cum edd. ante Gryph. excepto Ald. Placet.

ἔκγονοι. Caussas abdicationis legitimas ut omnem hujus poenae naturam perspexeris e Luciani *ἀποκηρυττομένῳ*, Vol. 5. p. 1 seqq. Bip. Sed tractat et Petitus in Legg. Att. Tit. 4.

Nothus — tantum civis. Haec quoque lex an etiam extra scholas rata fuerit, non dicam. Longe alia habes apud Papinianum vid. Schultingii Jurisprud. Ante-Just. p. Ayreri 849.

Latinum — non habemus. *Spurium* enim ex patre ignobili natum dicebant, quasi *Sine Patre.* cf. Plut. Quaest. Rom. Vol. 2. p. 288 D. ut nomen illud non sufficeret *notho* designando, qui habet patrem quidem certum, sed matre concubina est progenitus. *Catonis* (Censorii) „amplius centum „quinquaginta orationes" Cicero invenit et legit. Brut. c. 17. vid. et 2, 15. 8.

An ullo modo. Fortasse excidit N, ut a Quintiliano fue-

an ex voluntate patris? an heres ſcriptus? Notho duplex ſit quaeſtio, quod *poſt* legitimos natus ſit, et quod *non* ſit *ante* legitimum natus. Prior ſyllogiſmum habet, *An pro* 99
non natis ſint habendi, qui a familia ſunt alienati? Altera ſcripti et voluntatis. Non enim eſſe hunc natum ante legitimum, convenit: ſed voluntate legis ſe tuebitur, quam dicet talem fuiſſe, ut legitimus eſſet nothus tum natus, cum alius legitimus in domo non eſſet. Scriptum quoque legis excludet, di- 100
cens, *Non utique, ſi poſtea legitimus natus non ſit, notho nocere:* uteturque hoc argumento, *Finge ſolum natum nothum, cujus conditionis erit? tantum civis? atqui non erit poſt legitimum natus. filius? atqui non erit ante legitimos natus. quare ſi verbis legis ſtari non poteſt, voluntate ſtandum eſt.* Nec 101
quenquam turbet, quod ex una lege duo ſtatus fiant. duplex eſt: ita vim duarum habet. Redire in familiam volenti dicitur ab altero primum, *Ut tibi redire liceat: heres ſum.* idem ſtatus, qui in petitione abdicati. quaeritur enim, *An poſſit eſſe heres abdicatus?*

heres abdicatus. Turic. omittit *abdicatus*, cum Obr. fortaſſe ex Argentorat.

rit *An nullo* cet. cf. 5, 11, 13. 16.

An poſſit — abdicatus. Non eſt quod pro *abdicato* hic cum Geſnero optes *adoptatum. Abdicatus* enim eſt *alter* iſte, a quo dicitur: *heres ſum*, cui ſi licere per leges eſſe heredi negatur, fruſtra ſe redire volenti oppoſuit hoc argumento, quod eſſet heres. Nec refert ad ſenſum, compareat an abſit (vid. not. crit.) *abdicatus*. Sed videtur excidiſſe per errorem ol-

102 Adjicitur communiter a duobus, *Redire tibi in familiam non licet, non enim pater ſine liberis deceſſit.* Sed in hoc propria quisque eorum quaeſtione nitetur. alter enim dicet, abdicatum quoque inter liberos eſſe, et argumentum ducet ex ipſa, qua repellitur, lege: ſupervacuum enim fuiſſe prohiberi patris bo- 265 nis abdicatum, ſi eſſet numero alienorum: nunc quia, filii jure, futurus fuerit inteſtati heres, oppoſitam eſſe legem, quae tamen non id efficiat, ne filius ſit, ſed ne heres. Status
103 finitivus, *Quid ſit filius?* Rurſus nothus eisdem colligit argumentis, non ſine liberis patrem deceſſiſſe, quibus in petitione uſus eſt, ut probaret eſſe ſe filium. Niſi forte et hic finitionem movet, *An liberi ſint etiam non legitimi?* Cadent igitur in unam controverſiam, vel ſpecialiter duo legitimi ſtatus, *ſcripti et voluntatis*, et *ſyllogiſmus*, et praeterea *finitio:* vel tres illi, qui natura ſoli ſunt, *conjectura* in *ſcripto et voluntate*, *qualitas* in *ſyllogiſmo*, et, quae per ſe eſt aperta, *finitio.*

ne heres. Ita Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) cum Voſſ. 2. et edd. vett. ante Gryph. excepto Aldo, qui cum recentt. (ut et Geſn.) addit *ſit*, parum eleganter. Codd. reliqui ſilentur, ut videantur et ipſi dare *ſit*. Sed error erat proclivis, ſequentibus S et T in *ſtatus.* *Cad. igitur.* Guelf. Turic. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *Cad. ergo* cum Voſſ. 2. Alm. et meis edd. ante Gryph. omnibus ad quas aliae accedunt Burmanni. Non erat operae pretium *igitur* immittere pro *ergo.*

ſequentes literas ſimiles in *Adjicitur.*

Adjicitur. Retro ſpectat hoc verbum ad „*primum.*"

legitimi ſtatus h. e. *legales.* cf. §. 71.

quae — aperta. Addit hoc, quoniam, *conjecturam* et *qua-*

Cauſa quoque, et *judicatio* et *continens* eſt in
omni genere cauſarum. Nihil enim dicitur, 104
cui non inſit ratio, et quo judicium referatur, et quod rem maxime contineat. Sed quia magis haec variantur in litibus, et fere tradita ſunt ab iis, qui de judicialibus cauſis aliqua compoſuerunt, in illam partem differantur. Nunc, quia in tria genera cauſas diviſi, ordinem ſequar.

VII. Ac potiſſimum incipiam ab ea, quae conſtat *laude* ac *vituperatione*. Quod genus videtur Ariſtoteles, atque eum ſecutus Theophraſtus, a parte negotiali, hoc eſt πραγματικῇ, removiſſe, totamque ad ſolos auditores relegaſſe: et id ejus nominis, quod ab oſtenta-

laud. ac vitup. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *l. et v.* cum edd. ante Baſil. omnibus meis, quibus acc. Gryphius revocans *et*. Placet, poſt prius illud *Ac*.

πραγματικῇ. Sic Turic. quanquam omiſſo circumflexu et Iota, ut et Goth. cum Obr. Rollini et Capp. edd. Ceteri libri omnes magno conſenſu πραγματικῆς, quod defendunt, quaſi ad Graecam praepoſitionem ἀπὸ ſtructum. Ridicule, ut jam Heuſingerus docuit in Hellenolexia Vechneri p. 392 ad quam ablegat Geſn. male vulgatam retinens ipſe. Burm. in Erratis pro eo, quod eſt in ejus textu πραγματικῆς, legi jubet πραγματικῆ, ſic, ſine Iota. Nempe impoſuit librariis vetus ſcriptura adjectae, non ſubſcriptae, literae Iota (vid. 1, 7, 17), quam male ceperunt Σ.

litatem, in quibus laterent, modo demonſtraverat.

Cauſa — continens. Cf. de hiſce vocabulis huj. lib. c. 11, 4 — 10. Et eſt is locus „*illa*" quam mox dicit „*pars.*"

quia — diviſi. vid. huj. lib. c. 3. extr. et 4. integrum.

ab ea, quae. Intellige e proximis: *Cauſa*.

Ariſtoteles. cf. 5, 4, 1.

2 tione ducitur, proprium est. Sed mos Romanus etiam negotiis hoc munus inseruit. Nam et funebres laudationes pendent frequenter ex publico aliquo officio, atque ex 26
senatusconsulto magistratibus saepe mandantur: et laudare testem, vel contra, pertinet ad momentum judiciorum: et ipsis etiam reis dare laudatores licet: et editi in competitores, in *L. Pisonem*, in *Clodium* et *Curionem*

in Clod. et Cur. Goth. *et Clod.* cet. sine Voss. 2. Ed.

Romanus mos. Verum et Graeci ἐπιταφίους suos ex plebiscito pronunciabant, quod narrat Thucyd. 2, 30 ἐπειδὰν δὲ κρύψωσι γῇ, ἀνὴρ ᾑρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως — λέγει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα. cf. Cic. de Legg. 2, 26 „nec de mortui laude — ab „alio, nisi qui publice consti„tutus esset, dici licebat.“ Quanquam Dionysius Hal. Antiq. Rom. 5. p. 291. Romanorum hoc laudandi defunctos esse inventum, non Graecorum, defendit. vid., qui hunc locum ministravit, Taylorum in Lectt. Lysiacis c. 3. p. (Oratt. Reisk. Vol. 6.) 237 seqq. Scite ad nostrum locum Burmannus monet, apparere causam, quare S. Consulto opus fuerit; neque enim licuisse unicuique cum populo agere.

dare laudatores. Cic. Verrin. l. 5. c. 22. „In judiciis „qui decem *laudatores dare* „non potest, honestius est ei, „nullum dare, quam illum qua„si legitimum numerum con„suetudinis non explere.“ Asconius Pedianus in Commentatione ad Cic. Or. pro Scauro extr. talis in ista causa factae laudationis rationem satis copiose enarrat. Solebant autem et publice civitates et privatim viri graves laudare reos, ad suspicionem ipsius criminis removendam.

in competitores. Ii fuerunt C. Antonius, M. oratoris filius, (qui deinde collega fuit Ciceronis in Consulatu) et L. Sergius Catilina, qui „cum in„signi ambitus licentia coiis„sent, ut Ciceronem consulatu „dejicerent, adjutoribus usi fir„missimis M. Crasso et C. Cae„sare, Cicero in senatu surre„xit atque in coitionem Cati„linae et Antonii invectus est „ante dies comitiorum pau„cos.“ Asconii Pediani verbis utor in argumento orationis deperditae. Appellatur eadem *in toga candida.*

in Clod. et Cur. Hoc ipso

libri, vituperationem continent, et tamen in Senatu loco sunt habiti sententiae. Neque 3

autem Jens. (tac. Gesn.) cum omnibus meis ante Gryph. pro *in* dant *et*. Hinc efficias, diversas fuisse orationes in Clodium alteram, alteram in Curionem; ut reddidit Gedoynus. Sed obstant Codd. reliqui, et loca in not. ex. allata, in ipsoque nostro quod ante *L. Pis.* est *in*, non *et*.

titulo orationem memorant noster 5, 10, 92 (quod fragmentum, ut recto monet Burm., male refertur ad Nonium, sed non designata voce, sub qua inveniatur; Quintiliani mentione facta nulla; qui error est apud Ernestum quoque) Julius Rufinianus de Figuris p. Ruhnk. 196, Nonius c. 4 voce *longe*. c. 5 voce *specula*. c. 6 voce *Elegantes*. Cetera quae a VV. DD. fragmenta colligentibus afferuntur loca, ea nonnisi Clodii nomen ostendunt, in quem dicta sit oratio. Est tamen credibile hujus ipsius orationis particulam legi apud Cic. ad Att. 1, 16 (ap. Manut. 14) ea quae posita sunt in fragmentis: „Erras Clodi" cet. quoniam initio Epistolae „quos impetus" ait „in *Curionem* — „feci," ita ut conjuncta esset haec Curionis et Clodii objurgatio. vid. not. Crit. Uter autem iste sit Curio, in quem est hac oratione invectus Cicero, pater an filius, ad quem Ciceronis sunt epistolae libro ad Diverf. secundo, non prorsus confecta res est. Paulo quidem Manutio ad Cic. ad Att. 3, 15. patrem potius intelligi placet quam filium, cujus auctoritatem in senatu pluris debuerit aestimare Cicero, quemque aliquo semper apposito elogio nominet. Mongalto quoque, ad eandem Epist. pater videtur intelligendus, contra quem scripta fuerit ea, quam prolatam dolet Cicero, oratio (vid. ad Att. 3, 12. et 15.). Sejungit autem eandem ab hac nostra in Clodium et Curionem filium, ut quidem dicit; quo argumento, nescio. Sed equidem Curionis filii, hominis turbulentissimi (de quo vide Vellejum, Lucanum, Plutarchum et Lexica) res gestas conjunctas cum Clodianis nusquam legi. Vix tamen adducaris, ut Curionem patrem, amicum Ciceronis singularem (vid. Cic. Philipp. 2, 18, ad Diverf. 2, 5.) qui a Clodio vapularit etiam, deprecatus pro Cicerone (Dio Cass. l. 38. p. 162), annumeratum credas „toti illi manui" Clodianae (vid. ad Att. 1, 16 init.). Noster quoque 11, 3, 129 ubi hunc tangit, *patrem* diserte nominat. In Pisonem oratio ne ipsa quidem integra ad nos transmissa est.

infitias eo, quasdam esse ex hoc genere ma-
terias, ad solam compositas ostentationem, ut
laudes deorum, virorumque, quos priora
tempora tulerunt. Quo solvitur quaestio su-
pra tractata: manifestumque est errare eos,
qui nunquam oratorem dicturum, nisi de re
4 dubia, putaverunt. An laudes Capitolini
Jovis, perpetua sacri certaminis materia, vel
dubiae sunt, vel non oratorio genere tractan-
tur? Ut desiderat autem laus, quae negotiis
adhibetur, probationem: sic etiam illa, quae
ostentationi componitur, habet interim ali-
5 quam speciem probationis: ut qui Romulum
Martis filium, educatumque a lupa dicat, in
argumentum coelestis ortus utatur his, quod
abjectus in profluentem, non potuerit ex-
tingui; quod omnia sic egerit, ut, genitum
praeside bellorum deo, incredibile non esset;
quod ipsum quoque coelo receptum tempo-
6 ris ejus homines non dubitaverint. Quae-

quod omnia sic egerit. Goth. *qui o. s. e.* quod probat Gesnerus, idemque dare narrat Jens. Sed hujus compendium male est interpretatus (cf. 3, 6, 64) et perit concinnitas anaphorae *quod* ter ponentis, si *qui* scribis h. l. An in ipso Goth. oculus fefellerit Gesn., non dixerim.

ut — non esset. Conjectantem *sit* pro *esset* Regium Badius recte reprehendit ex lege convenientiae temporum. Nec ullus Cod. addicit.

supra tractata. 3, 5, 3.

sacri certaminis. cf. 2, 8, 7.

abjectus in profluentem. Burm. ad nostrum locum, et Dukerus ad Florum 1, 1, 2. animadverterunt eadem verba ibi esse Flori, ut et Julii Capitolini in Clodio Albino c. 9. sed in alia re.

coelo receptum — non dubitaverint. Lege Liv. 1, 16.

dam vero etiam in defenſionis ſpeciem cadent: ut ſi, in laude Herculis, permutatum cum regina Lydiae habitum et imperata (ut
267 traditur) penſa orator excuſet. Sed proprium laudis eſt, res *amplificare* et *ornare*. Quae materia praecipue quidem in deos et homines cadit: eſt tamen et aliorum animalium, et carentium anima. Verum in deis 7
generaliter primum majeſtatem ipſius eorum

propr. eſt res ampl. Guelf. om. *res.* Placet, nec raro per errorem adhaeret *res* e viciniis ut hic ex *eſt.* vid. Gronov. et Drakenb. ad Liv. 2, 18, 2. Sed ceteri libri videntur habere omnes. *animal. et car. an.* Turic. *animal. etiam car. an.* cum Alm. et edd. meis (de Jenſ. tac. Geſn.) ante Gryph. omnibus, exceptis Badio, qui e Vallenſi Codice recepit *et* pro *etiam*, et Cervicorno. Veterem ſcripturam inter recentiores revocavit Obr. qui recte diſtinxit: *eſt tamen — animalium. etiam car. an.* Eam ipſe quoque tenuiſſem rationem, niſi viderentur plurimi Codd. facere cum Vallenſi. Saltem Geſneri diremtionem deſervi, incidentis poſt *aliorum.* Hoc ſi voluiſſet Quintilianus, dixiſſet ille, ni f.: „*et* animal. et car. an."

defenſionis ſpeciem. cf. modo (§. 4.) *ſpec. prob.* ne forte logico ſignificatu accipias.

cum Regina Lydiae. vid. Ovid. Heroid. 9, 55—118.

Quae materia. Videtur hic latius dicta *materia*, ſignificatu plane ſcholaſtico, pro declamationis genere, nam ſupra §. 3. minus nove uſurpatur. Quis autem proprie *amplificationem* et *ornatum* appellet *materiam?* Partitionem (Graece διαίρεσιν) laudis habes apud rhetorem Menandrum de Encomiis, quem, inter rhetoras Graecos ab Aldo vulgatum, ſeorſim cum animadverſionibus edidit Heeren V. C. Gottingae 1785. 8.

et aliorum — anima. Animalibus et dii annumerantur (vid. 2, 16, 12) et homines. Victorius ad Ariſtot. Rhet. 1, 9, 2 eo reſpexiſſe Quintilianum putat. Sunt autem haec Ariſtotelis: *συμβαίνει — ἐπαινεῖν — οὐ μόνον ἄνθρωπον, ἢ θεὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχόν.* vid. Menandrum p. Heer. 26. 27. cf. tamen et not. Cr.

generaliter — proprie. Opponuntur ſibi invicem haec adverbia.

naturae venerabimur: deinde proprie vim cujusque, et inventa, quae utile aliquid ho-
8 minibus attulerunt. Vis ostenditur, ut in Jove, regendorum omnium; in Marte, belli; in Neptuno, maris: inventa, ut artium, in Minerva; Mercurio, literarum; medicinae, Apolline; Cerere, frugum; Libero, vini. Tum, si qua ab iis acta vetustas tradidit, commemoranda. Addunt etiam diis honorem parentes, ut si quis sit filius Jovis: addit antiquitas, ut iis, qui sunt ex Chao; progenies
9 quoque, ut Apollo ac Diana Latonae. Laudandum in quibusdam, quod geniti immortales; in quibusdam, quod immortalitatem

proprie. Ita Guelf. Turic. (nisi quod *propriae*) Alm. et Aldi utraque. Ceteri, ut Gesn., *propriam.* Sed Burm. in Add. et ad Declam. 12, 3. item Gesn. in Add. suadent nostram scripturam, quae facile intelligitur vera.

aliq. hom. attulerunt. Reposui indicativum in *att.* e Guelf. Goth. Voss. 1. et edd. ante Stoerium meis omnibus. Hic cum recentt. *attulerint.* Nec dubito quin ii, qui silentur, Codd. negligentius h. l. sint collati. Videtur hodiernum morem redolere conjunctivus ex obliqua ratione repetitus, in re nimis certa. *regend. omnium.* Goth. *regend. hominum* cum Ioann. Voss. 1. 2. et edd. ante Stoerium meis, praeter Ald., omnibus, solito errore; nam satis firmatam puto receptam auctoribus Guelf. Turic. Alm. Bodl. Bal. Voss. 3. Bern. Verum tamen puto quod edd. ante Stoerium meae dant omnes: *regundorum* pro *regend.* quanquam e Codd. nihil affertur.

Tum si qua. Turic. et Alm. *Item si q.* Utrum praesiet, post I praesertim, in *vini*, vix dicas. Est tamen ordo quidam temporis in hac enumeratione, qui commendet *Tum.*

ab iis. Hoc e Turic. Alm. Guelf. et ed. Obr. malui prae ceterorum *ab his.*

Mercurio, literarum. cf. 3, 1, 8.

virtute ſunt conſecuti: quod pietas principis
noſtri, praeſentium quoque temporum de-
cus fecit. Magis eſt varia laus hominum.
Nam primum dividitur *in tempora*, quodque 10
ante eos fuit, quoque ipſi vixerunt: in iis
autem, qui fato ſunt functi, etiam quod eſt
inſecutum. Ante hominem *patria* ac *paren-
tes*, *majores*que erunt, quorum duplex tra-
ctatus eſt. aut enim reſpondiſſe nobilitati,
pulchrum erit; aut humilius genus illuſtraſſe
268 factis. Illa quoque interim ex eo, quod ante 11
ipſum fuit, tempore trahentur, quae reſpon-
ſis vel auguriis futuram claritatem promiſe-
rint: ut eum, qui ex Thetide natus eſſet,

ſunt conſec. Guelf. Goth. (tac. Geſn.) (ſed ex correctione cum a prima manu eſſet indicativus;) Voſſ. 2. cum Ald. Baſ. Obr. *ſint conſec.* quód h. l. ſane aptius quam modo (§. 7.) *attulerint*, quoniam in duplici genere deorum poteſt eſſe fluctuatio. *quoque ipſi vix.* Jenſ. et edd. meae ante Gryphium omnes *quodque i. v.* Codice addicente nullo; alioqui non displiceat. *Ante hom.* Jenſonianae ſcriptura *Aliquando h.*, quam in ſuis libris inventam correxit Regius, ne in Tarviſina quidem eſt (cf. 2, 5, 16.) ſed *Ante h.* diſerte legitur, ut et in Codd. quod de Valleuſi teſtatur Badius, qui errorem repetit ab *añ* quod lectum fuerit *aliq̃ñ.*
reſp. nobilitati Turic. et Alm. *r. nobilitate.*

pietas princ. noſtri. Domitiani „Illius aeternae modo qui „ſacraria genti Condidit, in„que alio poſuit ſua ſidera coe„lo" Statius Sylv. 5, 1, 241. 2. Flaviales ſacerdotes conſtituit idem. Suet. Dom. c. 4. item Flaviae templum gentis excitavit c. 5. Fortaſſe huc pertinet Val. Flacc. 1, v. 15. Euſebius in Chronico, „Decreto" ait „Senatus Titus inter deos „refertur." cf. Plin. Paneg. c. 11. Sed et Juliam, Titi filiam, a patruo eodemque amaſio conſecratam, monente Dodwello (§. 24 Ann. Qu.), oſtendit nummus aereus apud Patinum ad Sueton. Domit. c. 18.

duplex tractatus. Haec Victorius ad Ariſtot. Rhet. 1, 9, 31 inde putat mutuo ſumta; ſed eſt obſcurior ſimilitudo: *οἷον εἰ ἄξια τῶν προγόνων καὶ*

majorem patre suo futurum cecinisse dicun-
12 tur oracula. Ipsius vero laus hominis, ex animo et corpore et extra positis peti debet. Et corporis quidem fortuitorumque cum levior, tum non uno modo tractanda est. Nam et pulchritudinem interim roburque prosequimur honore verborum, ut Homerus in Agamemnone atque Achille. Interim confert admirationi multum etiam infirmitas, ut cum idem Tydea parvum, sed bellatorem,
13 dicit fuisse. Fortuna vero, cum dignitatem affert, ut in regibus principibusque (namque est haec materia ostendendae virtutis uberior), tum quo minores opes fuerunt, eo majorem benefactis gloriam parit. Sed omnia, quae extra nos bona sunt quaeque hominibus forte obtigerunt, non ideo laudantur, quod habuerit quis ea, sed quod iis honeste sit usus.
14 Nam divitiae et potentia et gratia, cum plurimum virium dent in utramque partem, cer-

ostendendae. Guelf. *ostendisse* solus, miro errore.

fuer. eo majorem. Tur. Alm. et Voss. 1. omittunt *eo*, male.

benefactis. Jens. (tac. Gesn.) *beneficiis* cum edd. ante Gryph. omnibus praeter Bad. et Cerv. Badius e Vallensi correxit, neque ullus Cod. videtur dare errorem.

quod iis honeste. Malui *iis* e Goth. Jens. (tac. Gesn.) et edd. ante Basil. omnibus, prae *his.*

divitiae — potentia — gratia. Guelf. meros accusativos dat, solus; nisi quod in Turic. literis *ae* in *div.* superscriptae sunt hae: *as.* An *faciunt* acceperunt dictum de oratoribus, qui hasce res *facerent experimentum morum?* Male sane.

virium dent — certiss. Revocavi diremtionem Ante-Bur-

τῶν προϋπηργμένων — ἢ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον.

Agamemn. — Achill. — Tydea. Il. 2, 477 — 79. 673 — 75. 5, 801.

tissimum faciunt morum experimentum. aut
enim meliores propter haec, aut pejores su-
mus. Animi semper vera laus: sed non una 15
per hoc opus via ducitur. Namque alias aetatis gradus, gestarumque rerum ordinem sequi speciosius fuit, ut in primis annis laudaretur indoles, tum disciplinae, post hoc operum, id est factorum dictorumque, contextus: alias in species virtutum dividere laudem, *fortitudinis*, *justitiae*, *continentiae*, ceterarumque, ac singulis assignare, quae secun-
dum quamque earum gesta erunt. Utra sit 16

mannianam. Nam *in utr. part.* melius profecto refertur ad *virium dent.* quam ad *morum exper.* quoniam *exper.* dubium est utique, vires poterant nonnisi bonae intelligi; positus quoque additamenti aptior est in fine coli, quam in initio, ubi alienum ei accedat momentum. Burmanniana distinctio est in edd. ante Locatellum. Nostra deinceps in omnibus Ante-Burmannianis praeter secundam Aldi.

speciosius fuit. Haesit in h. l. Francius, suadens legere *fuerit* pro *fuit*, quo cogebatur etiam id quod sequitur *laudaretur* mutare in *laudetur*; nec id ipsum facere veritus est. Satis apparet hanc nimiam esse mutationem et agnoscendum in hac, quae est omnium librorum, scriptura morem loquendi, poetis frequentissimum (ut Tibull. 3, 6, 14 seqq. ubi vid. Heynium), quo praeteritum perfectum ponitur ἀορίστως pro eo quod soleat fieri, quod identidem factum sit. Solutae orationis rariora quidem sunt exempla, sed non fuerit dissimile Tac. Agric. c. 9. „haud „semper errat fama, aliquando „et *elegit*" ubi perfectum Codd. auctoritate tuetur Ernestus. Curt. Hist. Alex. 3, 8, 10. „ritu — ferarum quae — se „*occuluerunt*." cf. not. Crit. ad 1, 6, 21 *salutavit*.

gesta erunt. Haeret Gesnerus in futuro, quod est in omnibus libris, nec immerito ut mihi quidem videtur, cum aegre referatur ad „speciosius „*fuit*." Aut igitur *licebit* alicubi in hoc altero periodi colo inserendum censet, aut *fuerant* legendum pro *erunt*. Quae cum violentior sit medicina, eademque clausulam hexametri

autem harum via utilior, cum materia deliberabimus: dum sciamus gratiora esse audientibus, quae solus quis, aut primus, aut certe cum paucis fecisse dicetur: si quid praeterea supra spem aut expectationem, praecipue
17 quod aliena potius causa, quam sua. Tempus, quod finem hominis insequitur, non semper tractare contingit: non solum, quod viventes aliquando laudamus, sed quod rara haec occasio est, ut referri possint divini ho- 264
nores, et decreta, ut publice statuae consti-
18 tutae. Inter quae numeraverim ingeniorum monumenta, quae seculis probarentur. Nam quidam, sicut Menander, justiora postero-

ut referri. Burm. in Alm. inferi narrat *tupe*, quod quid velit se exputare negat. Equidem in Turic. invenio *tp̄e*. Jam cum tanta inter hosce Codd. intercedat similitudo quantam vidimus ad 3, 3, 8 aliisque multis locis, nullus dubito quin Almeloveniana scriptura sit eadem quae Turicensis. Compendium autem istud nihil aliud significat nisi *tempore*, ea potestate quae apud multos scriptores legitur, explicatur autem a Donato ad Andr. 4, 4 (non 5 ut est in Fabri Thes.), 19. Hoc vocabulum, etsi, omissum, nequaquam desideres in h. l., positum tamen non est, quod displiceat, si interpretaris *opportune, apte, convenienter*, vel etiam *mature*, *jam tum*. cf. etiam Manut. ad Cic. Epist. ad Div. 9, 16 *temporius id fiat*.

inducat, pro *erant* fortasse scribendum *erant*.

cum mater. deliberabimus. cf. 4, 2, 101. „cum ipsa — deli„berandum est.“ it. 5, 15, 59. 7, 10, 10. 9, 4, 117.

aliena — quam sua. Haec ex Aristotele 1, 9, 16 hausta putat. Victorius ad Aristotelis Rhetorica p. 157. ut et modo posita: „solus — prim. — cum „pauc.“ ex 1, 9, 38. p. Victor. 175.

ut referri. vid. not. Crit.

decreta, in honorem ejus, quem laudamus defunctum. Sic senatus dicitur *decernere* triumphum, supplicationem, in genere honores.

Menander. cf. 10, 1, 72.

rum, quam suae aetatis, judicia sunt consecuti. Afferunt laudem liberi parentibus, urbes conditoribus, leges latoribus, artes inventoribus, nec non instituta quoque auctoribus, ut a Numa traditum deos colere, a Publicola fasces populo summittere. Qui 19
omnis etiam in vituperatione ordo constabit, tantum in diversum. Nam et turpitudo generis opprobrio multis fuit; et quosdam claritas ipsa notiores circa vitia, et invisos magis fecit; et in quibusdam, ut in Paride tradi-

colere a Publ. Sic Guelf. Goth. et edd. ante Gryph. omnes. Recentiores edd. inserunt *et* quod facillime repetebatur post *e* in *colere*. *traditum est.* Guelf. cum Alm. *traditur e.*

it. Gell. 17, 4 qui Philemonem ei praelatum narrant, unde nata *σύγκρισις* anonymi poetae de qua vide Fabric. B. G. Harl. Vol. 2. p. 481. Suidas in voce *Λυγκεὺς* etiam hunc ei refert antepositum. Ipsi Aristophani contra (quod monet Gesn.) praefert Menandrum Plutarchus in Epitome *συγκρίσεως* Vol. 2. p. 853. 54. quem refellere conatur Frischlinus in Küsteri ed. Aristoph. p. XIX seqq.

nec non. „His particulis qui „meliore aetate pro *et* in soluta „oratione usi sint, non reperio, „praeter Varronem de R. R. 1, „13, 55. et Trogum 4, 1. „6, 3." Ruhnkenius ad Vellej. 2, 95. 2.

a Publicola. vid. Liv. 2, 7, 7. Flor. 1, 9, 4. Plutarch. in Public. V. 1. p. 102 D. *βουλόμενος δὲ μὴ μόνον ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀντὶ φοβερᾶς χειροήθη καὶ προσφιλῆ ποιεῖν τοῖς πολλοῖς, τούς τε πελέκεις ἀπέλυσε τῶν ῥάβδων, αὐτάς τε τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν παριὼν, ὑφῆκε τῷ δήμῳ καὶ κατέκλινε, μετωποιῶν* (An *μέγα ποιῶν*?) *τὸ πρόσχημα τῆς δημοκρατίας. καὶ τοῦτο μέχρι νῦν διαφυλάττουσιν οἱ ἄρχοντες.* Cicero apud Dionem Cass. p. (Reimar.) 441, 76. *οὐ μὰ τὰς ῥάβδους* ait *τὰς Οὐαλερίου* in recensendis reliquis Romanae libertatis decoribus.

in vituperatione — in diversum. Confert Victorius ad Arist. Rhet. locum ejus 1, 9. 38.

in Paride. vid. Hygini fab. 91.

tum est, praedicta pernicies; et corporis ac fortunae quibusdam mala contemtum, ut Thersitae atque Iro; quibusdam bona vitiis corrupta odium attulerunt; ut Nirea imbellem, Plisthenem impudicum, a poëtis acce-

ut *est* referatur ad sequens. Turic. *traditus e.*, a secunda manu *tradit e.* *atque Iro*. Guelf. *At vero* cum Codd., ut videtur, omnibus, etsi Voss. silentur a Burm. qui sane debebat eos facientes cum sua scriptura commemorare diserte. Edd. item omnes ante Obrechtum. Hic primus dedit nostrum; si e Codice suo, praestanti illo; siu ex ingenio, multam laudem meretur verissima conjectura, quam recepit post eum Burm. cum Rollinus priorem scripturam revocasset. Cum Burm. faciunt Capper. (non assecutus praestantiam ejus, ut videtur, cum rursus crepet ed. Stephanianam suam, dantem *at vero*. cf. 1, 6, 13 ludibrium debens Burmanno in Epist. p. 21.) Gesn. Bip. Magnam habet commendationem scriptura nostra e concinnitate, quae, ut mox sunt Nireus et Plisthenes, ita et hic duo poscit exempla. Adjuvant eam praeterea duo antiquissimi Codd. Alm. et Turic. dantes haec: *atqui fiere*, in quibus verae lectionis vestigia latere recte monet Burm., cum Francius proletariam inde extudisset emendationem: *atqui fera*. Obiter monebo pro *ut* ante *Thers.* Guelf. et Turic. praeferre *sicut*, quod placet. Quod autem *in* pro *ut* Gesn. narrat esse in Goth. et Jens.; in posteriore fallitur; in priore si est, quod in neutram partem certo dicam, nullus astipulatur liber.

Thersitae. Il. 2, 212 seqq. *Iro.* Odyss. 18, 1—106. *Nirea.* Iliad. 2, 673—75. *Plisthenem.* In hanc scripturam libri consentiunt omnes, cum levi tamen fluctuatione, velut Turic. *phistenem*, Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *plistinem*, cum multis edd. vett., excepta Tarv., quae habet justam orthographiam. Et novimus quidem Plisthenem, qui nunc Atrei filius, pater Agamemnonis et Menelai, dicitur, nunc Thyestae filius, patris epulis appositus ab Atreo. Nihil tamen usquam de eo memoratur, quod ad impudicitiam spectet; nam quod Valla, post eumque Regius, narrat, per adulterium fuisse Agamemnonis et Menelai patrem, id sine auctore videntur prodere. In hac rerum Plisthenis ignorantia, probata fuit quibusdam VV. DD. conjectura, cujus auctorem suspicor Philandrum (nisi forte fuit Brodaeus ad

270 pimus. Et animi totidem vitia, quot virtu- 20

Anthol. 2, 5.) reponendi *Clisthenem* pro *Plisthenem*. Clisthenes enim ab Aristophane plurimis locis (quae possunt inveniri in Indice Brunckiano) vellicatur tanquam homo effeminatus et, ut Suidas refert ex Aristophanis Scholiaste, ἐπὶ κιναιδείᾳ διαβεβλημένος, quo accedit, quod iisdem auctoribus Cratinus quoque similia in eum conjecit dicteria, ut in proverbium tandem abiret Κλεισθένους ἀκρατέστερος. Ita fit, ut aptissime videatur is dici a poëtis proditus impudicus, qui fuerit veteris Comoediae salibus perfrictus; nisi quod in Homericis istis personis, Thersite, Iro, Nireo, alienior possit putari Aristophanis aequalis. Diligenter enim, quod ad Comici Aves v. 828 monet Beckius V. C., ab Alcmaeonide, Megaclis filio, Pisistratidarum tyrannidis oppressore, segregandus est ille Aristophanis Clisthenes; quippe quem ipse poëta dicat esse Σιβυρτίου filium Acharn. v. 118. Quali autem persona, sive historica, sive mythologica, hic Quintiliani locus indigeat, id satis intelligere mihi videor. Thersiten' et Irum habebamus modo contemtorum hominum exempla, ob deformitatem illum, hunc ob egestatem; in Nireo videmus pulchritudinem ignavia dehonestatam; quid restat, nisi ut opulentiae nobis exhibeatur exemplum vitio aliquo in odium adductae? Talis si fuit vel Plisthenes vel Clisthenes, salva res est. Constabunt enim rationes, ut corporis ac fortunae mala prioribus contemtum attulerint, posterioribus ejusdemmodi bona, vitiis corrupta, odium. Clisthenes, Pisistratidarum expulsor, quin fuerit ditissimus, nemo dubitabit, qui Alcmaeonidarum et Clisthenis Sicyonii, avi materni, divitias in eum coacervatas meminerit ex Herodoto (6, 126). An igitur Clisthenem illum Comicorum Quintilianus confudit cum Alcmaeonide? Sed tale ἀνιστορησίας crimen, mutando textu, conjicere in scriptorem nostrum, nefas fuerit. Aristophaneus quidem Clisthenes videtur esse de vili plebe, vid. Scholiast. ad Vesp. 1187. De Plisthenis divitiis nihil comperi. Fragmenta tragoediae Euripideae, quae Plisthenis nomen praefert, quanquam pauca, aliquoties divitiarum habent mentionem et malorum cum iisdem conjunctorum. Sed hinc parum proficias. Ne id quidem in laceris istius naufragii tabulis apparet, utrum Plisthenes Euripideus sit Atrei filius; nam et alter memoratur a mythographis Acasti filius, Peliae nepos. Sequitur ergo, ut dicendum sit: Non liquet. Neque erat ab Andrete (Chrestom. Quint. p. 20.) in textu ponendum *Clisth.* Quot inter antiquos per-

tes sunt: nec minus, quam in laudibus, duplici ratione tractantur. Et post mortem adjecta quibusdam ignominia est, ut Maelio, cujus domus solo aequata; Marcoque Manlio, cujus praenomen e familia in posterum
21 exemtum est. Et parentes malorum odimus. Et est conditoribus urbium infame, contraxisse aliquam perniciosam ceteris gentem, qualis est primus Judaicae superstitionis auctor: et Gracchorum leges invisae: et si quod

Maelio. Sic pro *Melio* scripsi contra libros quidem omnes, auctoribus Dausquio in h. v. et Sigonio ad Liv. 4, 13, 1. Astipulantur Codd. Guelf. dans 5, 13, 24 expresse *Maelium* Goth. ibid. *M. Aelium* et Bern. *M. Aemilium*. Similis est ratio ut *Laenatis* cf. 3, 1, 21. cf. Heusing. ad Cic. de Off. 3, 30, 2. *e familia.* Sic edd. et Codd., puto, omnes, praeter Voss. 3. dantem *a fam.* quod irrepsit in Gesn. itidem editionem, repetitum a Bip.

vulgatissima fuere facta, quorum vix alicubi compareat vestigium in iis, quos terimus, scriptoribus!

Maelio — domus. vid. Liv. 4, 16, 1.

Marcoque Manlio. Liv. 6, 20, 14. Burm. et Gesnerus ablegant ad Spanhemium de Usu et Praest. Num. Differt. 10. p. 33 sq. ed. Londinens. plura ejusmodi praenomina e familiis proscripta memorantem neque nostri loci immemorem.

Judaicae superst. auctor. Non dubito quin Mosen, non Christum (quod sibi persuadent aliquot VV. DD.), intellexerit Qu. Etenim, ut monet Gesn., facile nosse poterat, primordia gentis hujus ultra Christi aetatem pertingere, si maxime Christianam religionem ejus temporis scriptores solent Judaicam appellare superstitionem, ut fit Digest. l. 50. tit. 2. leg. 3. §. 4. monente Badio. Tacitus, in originibus Judaicae gentis enarrandis Hist. 5, 2. 3. 4. appellat eam „conquisitum“ (ab Aegyptiis sane) „collectumque vulgus,“ et Mosen diligenter memorat. Res Judaicae, quod et ipsum urget Gesn., Quintiliani aetate per occasionem excidii Hierosolymitani in multorum notitiam adductae erant.

Gracchorum leges. cf. not. ad 2, 16, 5.

est exemplum deforme posteris traditum, quale libidinis vir Perses in muliere Samia instituere ausus dicitur primus. Sed in viven- 22
tibus quoque judicia hominum, velut argumenta sunt morum; et honos aut ignominia, veram esse laudem vel vituperationem, probat. Intereſſe tamen Aristoteles putat, ubi 23
quidque laudetur, aut vituperetur. Nam plurimum refert, qui sint audientium mores, quae publice recepta persuasio: ut illa maxime, quae probant, esse in eo, qui laudabitur, credant; aut in eo, contra quem dicemus, ea, quae oderunt. Ita non dubium erit judicium, quod orationem praecesserit. Ipsorum etiam permiscenda laus semper 24

libidinis vir Perses. Guelf. *lib. ut P.* item Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Badium praeter Tarv. (vid. not. Crit. ad §. 10.) et Ald. Pro *Perses* Tarv. dat *preses*, quod in quibusdam Codd. vett. se invenisse testatur Caelius Rhodig. 18, 18. p. 996. Intelligit autem profecto excusos, et merum sphalma puto. Turic. Alm. Bodl. dant *libidinosus vir P.* cum edd. Andr. Tarv. Ald. *oderunt.* Ita Guelf. et Voss. 1. 2. cum edd. ante Gryph. qui tamen per sphalma dat *oberint.* Ceteri *oderint*, minus concinne ad „probant," nisi quod pro eo quoque Voss. 3. praefert *probent.* Goth. recedit a Voss. 2.

Ipsorum etiam. Sic Codd. mei tres et edd. ante Bad. (qui de conjectura inseruit *judicum*) omnes, quo accedit Ald. altera et Obr. cum Gesn. A Voss. tribus *judicum* abesse narratur, neque dubito quin a reliquis etiam Codd. etsi tacent qui contulerunt.

vir Perses. Nihil aliunde proditur de hac historia.

Aristoteles. Rhet. 1, 9, 30. p. Buhl. 104. it. 3, 14, 11. p. Buhl. 376.

Ipsorum, refer ad id quod praecesserat „audientium." Est similis ratio ejus quam vidimus 1, 9, 5, nisi quod haec nostra etiam apertior. Aristo-

(nam id benevolos facit), quoties autem fieri poterit, cum materiae utilitate jungen- 271
da. Minus Lacedaemonè studia literarum, quam Athenis, honoris merebuntur: plus patientia, fortitudo. Rapto vivere quibusdam honestum, aliis cura legum. Frugalitas apud Sybaritas forsitan odio foret, veteribus Romanis summum luxuria crimen.
25 Eadem in singulis differentia. Maxime favet judex, qui sibi dicentem assentiri putat. Idem praecipit illud quoque (quod mox Cornelius Celsus prope supra modum invasit), quia sit quaedam virtutibus ac vitiis vicinitas, utendum proxima derivatione verborum, ut pro temerario fortem, pro

benevolos. Tur. Guelf. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *benivolos*, cum edd. ante Cervic. excepto Ald. Ceteri *E* vocalem habent, quam scribendi rationem ex auctoritate veterum librorum improbat Dausquius in h. v. Per I nostri Codd. et 3, 8, 7. 10, 1, 48. *assentiri.* Guelf. *assentari* cum Alm. Ioann. Voss. 1. 3. et edd. ante Stoerium meis omnibus. Turic. siletur, quem ab Alm. recedere h. l. mirer. Scripturam per *A* defendunt VV. DD. ad Vellej. 2, 48, 1. quo ablegat Burm. Nam et ibi et c. 128 sic, sine adulationis significatione, quo accedit Frontini locus 3, 3, 4 a Ruhnkenio allatus.

teles l. modo citato p. 576. *οἴεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατήν.*

assentiri. cf. not. Crit.

Idem praecipit. Rhet. 1, 9, 28. 29. p. 103. in quo loco pro *εὔψυχον* cum Mureto *ψυχρὸν* e Cod. Victor. est reponendum, quod recte probat Vaterus V. C. ad h. l. Gesnerus ad Quintil. pro *ἐπίβουλον* suadet *παράβολον*, ingeniose sed ad ipsum Arist. locum parum accommodate. De re ipsa cf. 2, 12, 4. Gesnerus *derivationem* e rusticorum usu docte illustrat, et *ὑποκορισμοῦ* hujus, qui vocatur a Graecis, exempla demonstrat. Cf. Ruhnkenium ad Timaeum Sophisten p. 266.

prodigo liberalem, pro avaro parcum vocemus: quae eadem etiam contra valent. Quod quidem orator, id est vir bonus, nunquam faciet, nisi forte communi utilitate ducatur. Laudantur autem urbes similiter atque homines. Nam pro parente est con- 26
ditor; et multum auctoritatis affert vetustas, ut iis, qui terra dicuntur orti; et virtutes ac vitia circa res gestas, eadem quae in singulis: illa propria, quae ex loci positione ac munitione sunt. Cives illis, ut hominibus liberi, decori. Est laus et operum, in qui- 27
bus *honor*, *utilitas*, *pulchritudo*, *auctor* spe-

utilitate ducatur. Turic. *ducetur* (sed impositum est huic voci *ducat*) cum Goth. Voss. tribus et ed. Tarv. Contra Jens. (vid. modo ad §. 21.) *duceretur*, male, cum omnibus ante Bad. sec., excepto Aldo, qui cum recentt. nostram dat.

ut iis. Goth. (tac. Gesn.) *uti iis.* In Turicensi *vitiis*, cui superscribitur *viris*. Non displicet sane scriptura *ut viris* pro „ut hominibus." Guelf. *ut his.*

eadem quae. Hoc quod e Gothano recepit Gesn., pro ceterorum *eademque*, est etiam in Guelf. et Turic. Animadverti meretur Voss. 2. recedens h. l. a Gothano suo. Dat enim haec: *Eodem ac in* pro *eadem quae*, per errorem qui vel in *ac*, sequente vocali, apparet. *Cives.* Guelf. *civitas*, quod corrigendo etiam in Turic. appositum verae scripturae, ut in meo Jensonianae exemplo eadem correctio calamo est facta. Male, et ex falsa loci diremtione ortum.

liberi. Guelf. *liberis* cum Turic. Alm. et Jens. Tarv. quod correxit Regius. *auctor spectari.* Guelf. et Tur. a. *expectari.* cum Alm. Voss. 1. 3. et Ald.

e terra — orti. αὐτόχθονες, ut Athenienses. vid. Suid. et Stephani Thes. in hac voce. cf. et Arist. Rhet. 1, 5, 5. Εὐγένεια — ἔθνει μὲν καὶ πόλει τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι. Menander rhetor (p. 82 Heeren.) Ἀθηναῖος ait μεθ' ἡλίου γενέσθαι φασίν. Idem cum secunda sectione laudes regionum tractet, multos hujus materiae locos tangit, quos et Qu.

ctari solet. *Honor*, ut in templis; *utilitas*, ut in muris; *pulchritudo* vel *auctor*, utrobique. Est et locorum, qualis Siciliae apud Ciceronem. in quibus similiter *speciem* et *utilitatem* intuemur: *speciem*, maritimis, planis, amoenis; *utilitatem*, salubribus, fertilibus. Erit etiam dictorum honestorum factorumque laus generalis. Erit et rerum
18 omnis modi. Nam et somni et mortis scriptae laudes, et quorundam a medicis cibo-

qualis Sicil. Turic. *quasi Sicil.*

dict. honestorum fact. Ita Guelf. Turic. Alm. Goth. Bodl. Bern. nec dubito quin alii astipulentur Codd., etiam qui silentur; est certe haec scriptura in edd. meis ante Gryph. omnibus qui primus omisit *honestorum* quod deinceps in nulla invenio ed. Nec tamen video quare respuamus, bonis auctoribus firmatum. Hoc quoque verius puto quod dant *et* pro *etiam* ante haec verba Turic. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Bern. Alm. Guelf. quo concinnior fit oratio. Sed praeterquam quod levius hoc est, nec ab edd. vett. adjuvatur, veritus sum, ne nimia videretur fieri ista concinnitas.

apud Ciceronem. Verrin. 2, 2 seqq. sed et 4, 48. de Ennensi Cerere, quae loca conjungit ipse mentionem faciens eorum Orat. c. 62.

speciem marit. — utilitatem salubr. Etsi nullus liber addicit, malim tamen inseri ante adjectiva haec utroque loco *in*, quod facillime excidebat nunc inter duo M, nunc post unum.

laus generalis. „Generalem" sic accipio, ut non certorum hominum egregia dicta factaque laudentur, verum in genere, quidquid ubique dictum sit et factum ejusmodi, celebretur.

somni et mortis. Qui hujus generis laudes scripserint, nunc succurrunt nulli. Nam quod Hegesiae ἀποκαρτεροῦντα afferunt, mortis commendationem habentem, (vid. Cic. Tuscul. Disp. 1, 34.) in eo non est oratoria ars, verum philosophica sententia, serio proposita illa.

quorundam — ciborum. Afferunt exempla laudum brassicae scriptarum a Chrysippo medico, Dieuche, Pythagora, Catone, teste Plinio H. N. 20,

rum. Itaque, ut non consensi hoc laudativum genus circa solam versari honesti quaestionem, sic qualitate maxime contineri puto: quanquam omnes tres status cadere in hoc opus possint, hisque usum C. Caesarem in vituperando Catone notaverit Cicero. Totum autem habet aliquid simile suasoriis: quia plerumque eadem illic suaderi, hic laudari solent.

VIII. Deliberativas quoque miror a quibusdam sola utilitate finitas. Ac, si quid in his unum sequi oporteret, potior fuisset apud me Ciceronis sententia, qui hoc materiae genus dignitate maxime contineri putat. Nec dubito, quin hi, qui sunt in illa priore sen-

illic — hic. Turic. et Alm. *illic — illic.* cf. 3, 6, 93.
quin hi qui. Turic. et Alm. *quin usi qui*, in quo, cum *in* ante *illa* adesse in Turic. diserte memoretur, nihil aliud latere puto nisi: *q. ii q.* quod ipsum habet Goth. Jens. (tac. Gesn.) eum add. ante Bas. meis omnibus, fortasse melius recepto.

9 init. Similia sunt quae tangit Plato in Symposio p. 177. B. St. Vol. 3 (Bip. 10, 175) ex eoque Menander rhetor p. Heer. 29. et Isocrates in laude Helenae, qui meminit τῶν τοὺς βομβυλίους καὶ τοὺς ἅλας καὶ τὰ τοιαῦτα βουληθέντων ἐπαινεῖν, citante Wolfio in Proll. ad Leptineam Demosthenis p. 55.

non consensi. cf. 3, 4, 16.

notaverit Cicero. Topic. c. 25. cf. de Caesaris Anticatone 1, 5, 68. De *quanquam* vide 2, 17, 12.

simile suasoriis. Apte Gesnerus citat Aristot. Rhet. 1, 9, 35. p. Buhl. 107. Ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί. ἃ γὰρ ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἄν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει ἐγκώμια γίγνεται.

Ciceronis sent. De Orat. 2, 82 „In suadendo nihil est optabilius quam dignitas. Nam „qui utilitatem putat, non „quid maxime velit suasor, sed „quid interdum magis sequatur, videt.“

tentia, ſecundum opinionem pulcherrimam, ne utile quidem, niſi quod honeſtum eſſet,
2 exiſtimarint. Et eſt haec ratio veriſſima, ſi conſilium contingat ſemper bonorum atque ſapientum. Verum apud imperitos, apud quos frequenter dicenda ſententia eſt, populumque praecipue, qui ex pluribus conſtat indoctis, diſcernenda ſunt haec, et ſecundum communes magis intellectus loquendum. 275
3 Sunt enim multi, qui etiam, quae credunt *honeſta*, non tamen ſatis eadem *utilia* quoque exiſtiment, et, quae turpia eſſe dubitare non poſſunt, utilitatis ſpecie ducti probent, ut *foedus Numantinum*, *jugum*que *Caudi-*
4 *num*. Ne qualitatis quidem ſtatu, in quo et honeſtorum et utilium quaeſtio eſt, complecti eas ſatis eſt. Nam frequenter in his et-

exiſt. et quae. Ita Turic. Alm. cum Obr. Ceteri omittunt *et*, quo oratio contrahit aliquid poetici vel oratorii ſaltem coloris, qui ab hac docendi ſimplicitate eſt alienus. Faciliime excidebat poſt *exiſtimet.* *eas ſatis eſt.* Guelf. *fas ſ. eſt.* cum Voſſ. 1. 3. Bern. Mire.

conſilium — ſapientum. Non opus eſt voce, quam Geſnerus, et ante hunc Badius, maluit, *concilium*, quam tamen nullus hic liber oſtendit. vid. not. ad 2, 17, 28. Iſto loco de genere deliberativo proprie non agitur, verum de quocunque conſeſſu audientium; hic ii, qui convenerunt, ad conſiliandum ſunt congregati, quo redit Gronoviana quoque ratio. Facile rem dirimit ipſum etymon, cum *concilium* a conciendo, vel concalando dicatur, *conſilium* a conſulendo. Sic Cic. De Or. 2, 82 init. „ſapiens — conſilium." Item de judicibus cum praetore vel quaeſitore. vid. Ern. Clav. Cic. h. v.

Numantinum — Caudinum. De foedere Numantino videndus eſt Freinshemius in ſupplementis Livianis l. 55. c. 13 — 26. De Caudino jugo Liv. lib. 9. c. 1 — 11.

iam conjecturae locus eſt: nonnunquam tractatur aliqua finitio: aliquando etiam legales poſſunt incidere tractatus, in privata maxime conſilia, ſi quando ambigitur, *An liceat.* De conjectura paulo poſt pluribus. Interim 5 eſt definitio apud Demoſthenem, *Det Halo-*

eſt definitio. Ita Turic. et Alm. cum edd. Jenſ. (quem *ne* omittere non narrat Geſn.) Loc. Venet. Ruſc. Ceterae ante Leid. edd. *eſt finitio,* ut et Goth. cum Voſſ. 2. et Vallenſi ref. Bad. Haec prima *eſtne finitio* quod deinceps retinuerunt omnes. Nec aliud quid dare Guelf. notavi, et ſilet Gibſonus. Sed ego magnopere diffido iſti interrogativo *ne*, quod in hac ſtructura cogeremur accipere pro *Nonne.* Malui tamen *defin.* quam *fin.* tum quod ſic appareret origo ſcripturae *eſtne*, tum ob auctoritatem Codd. hoc dantium. Quod aliquot edd. (mearum Gryph. Stoer. Chouet.) ante *Det Hal.* ponunt *ut*, id in Voſſ. 1. 3. videtur reperiri. Eſt autem vitioſum.

Haloneſum. Sic ſcripſi uno N e Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. ante Gryph. omnibus praeter Bad. et Cervic. aſtipulante Dauſquio in h. v. et plerisque Graecorum ſcriptorum edd. etſi

paulo poſt. §. 16. 17.

Interim. Significatio juſta adverbii, non Quintilianea illa. vid. 1, 1, 8.

Det — an reddat. Ἡ Ἁλόνησος ἦν μὲν τῶν Ἀθηναίων ἀρχαῖον κτῆμα, κατὰ δὲ τοὺς Φιλίππου καιροὺς ὑπὸ λῃστῶν κατείχετο· οὓς ἐκβαλὼν ὁ Φίλιππος ἀπαιτοῦσι μὲν τοῖς Ἀθηναίοις τὴν νῆσον, οὐκ ἀποδίδωσιν· ἑαυτοῦ γὰρ εἶναί φησιν. αἰτοῦσι δὲ ὑπισχνεῖται δώσειν. — ἀλλ' ὁ λόγος συμβουλεύει περὶ τῆς Ἁλονήσου τοῖς Ἀθηναίοις μὴ λαμβάνειν αὐτὴν ἀλλ' ἀπολαμβάνειν. Libanius in argumento Orat. Dem. de Haloneſo. Hanc orationem Qu., ut loco noſtro apparet, Demoſthenis ipſius eſſe credidit, ut et Dionyſ. Hal. p. 171. Tomi 2., cum Libanius Syrus eam oratore indignam putet et Hegeſippo aſſignet; niſi forte ſcriptores iſti de alia loquuntur ejusdem argumenti, quoniam verba ejus nulla afferunt. Hanc *dandi* an *reddendi* definitionem exprobrant Demoſtheni Aeſchines contr. Cteſiph. p. 65 Steph. ἀπηγόρευε μὴ λαμβάνειν εἰ δίδωσιν ἀλλὰ μὴ ἀποδίδωσι, περὶ συλλαβῶν διαφερόμενος (ad quem locum vide Taylorum) et Antiphanes aliique Comici apud Athenaeum p. 223 E ſeq. Ariſtoteles etiam in minuenda

nesum Philippus, an reddat? apud Ciceronem in Philippicis, *Quid sit tumultus?* Quid? non illa similis judicialium quaestio, *De statua Servii Sulpicii*, an iis demum ponenda sit, qui in legatione ferro sunt interemti?
6 Ergo pars deliberativa (quae eadem suasoria dicitur), de tempore futuro consultans, quaerit etiam de praeterito. Officiis constat duobus, *suadendi* ac *dissuadendi*. Prooemio, quale est in judicialibus, non utique

aliquot diversam scripturam tenent. Turic. quidem Cod. habet duo N, sed ita discerpit ignotum librario nomen, ut appareat, *ne* syllabam acceptam fuisse pro conjunctione. Recentiores edd. duplicant liquidam. Guelf. *Halonenensem* in quo ego magis unum N, quam duo latere puto.

consultans, quaerit. Turic. et Alm. *consultat, qu.* cum edd. ante Ald. sec. omnibus, praeter Ald. priorem. Paulo ante in *suas. dicitur*, omittunt *dicitur* Bad. et Cervic. ex mera Badii conjectura. *non utique.* Ita Goth. et Voss. 2. cum Gryphii ed. 1544. Ceteri quod sciam omnes *non ubique.* Gesnero placuit Gothana scriptura, sed in textum non recepit. Mihi numerus librorum h. l. minoris videbatur faciendus, in vocula errori obnoxia, propter loca similia, in quibus *utique* defenditur ab omnibus libris; ut hoc ipso capite §. 61. „torrens et *utique* aequaliter concitata" ubi frustra Burmannus et Walkerus ad Cic. de nat. D. 3, 40 conjecerunt *ubique* item 5,

beneficii gratia recenset ὅτι ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν. Rhet. 2, 7, 5.

Quid sit tumultus. Cic. Philipp. 8, 1. 2.

statua Servii Sulp. Lego argumentum Philippicae Ciceronis nonae. *Quaestiones* autem *judiciales* h. l. easdem esse existimo, quae alias solent dici *legales* (cf. c. 6 §. 46), quasque modo appellabat *legales tractatus* §. 4. In eo enim est Qu., ut doceat omnes status cadere in deliberativum genus, quod cum in qualitate et finitione ostenderit, in conjectura mox declaraturum se promiserit, restat ut *legalium* quoque *quaestionum* exempla demonstret in caussis deliberativis. Est autem hoc de Sulpicii statua syllogismi species.

eget, quia conciliatus eſt ei quisque, quem conſulit. Initium tamen quodcunque debet habere aliquam prooemii ſpeciem. neque enim abrupte, nec unde libuit, incipiendum: quia eſt aliquid in omni materia naturaliter primum. In ſenatu, et utique in 7
concionibus eadem ratio, quae apud judi-
274 ces, acquirendae ſibi plerumque eorum, apud quos dicendum ſit, benevolentiae. Nec mirum, cum etiam in Panegyricis petatur audientium favor, ubi emolumentum non in utilitate aliqua, ſed in ſola laude, conſiſtit. Ariſtoteles quidem, nec ſine cauſa, putat et 8

10, 80. 81. ubi aliquoties *utique*, plane pro *neceſſario*, quae et hic eſt poteſtas: nec eſt quod quis obvertat 12, 6, 2 „quod „eſt *ubique* perniciosiſſimum" ubi eſt manifeſto pro his: „in „omni genere." *neque en. abrupte*. Ita Guelf. et Turic. Ceteri *nec e. a.* cf. 3, 6, 82.

et utique in conc. Goth. (tac. Geſn.) *utique et in conc.* cum Locat. Ven. Ruſc. Bad. Cerv. Obr., et ſtructura ſane eſt mollior; ſed, quia potuit Qu. prooemium in concionibus etiam magis neceſſarium exiſtimare quam in ſenatu, nolui deſerere collocationem ceterorum librorum omnium. *Itaque* quod pro *et* in Goth. legi narrat Geſn. a correctore jam ſublatum fuit.

non in utilit. Guelf. et Turic. *non utilit.* cum Goth. et Alm. et edd. ante Gryph. meis omnibus, quibus accedunt multae memoratae Burmanno. Eos, qui ſilentur, Britannicos, Voſſ. tres, Bern., habere praepoſitionem, optes magis quam credas. Sed facile excidebat.

et utique in conc. vid. not. Crit.

emolumentum, h. e. id quod efficitur, proventus, effectus. Eam vocabuli poteſtatem, poſt P. Victorium Var. lect. 22, 10, praeclare illuſtrat larga exemplorum copia Ruhnkenius ad Vellej. 2, 78, 1.

Ariſtoteles — majorve videatur. Haec omnia videor reperire in hiſce Ariſt. verbis 3, 14, 11. p. 376. τὰ-τοῦ δημηγορικοῦ (προοίμια) ἐκ τῶν τοῦ

a noſtra, et ab ejus, qui diſſentiet, perſona, duci frequenter in conſiliis exordium, quaſi mutuantibus hoc nobis a judiciali genere; nonnunquam etiam, ut minor res majorve videatur: in demonſtrativis vero prooemia
9 eſſe maxime libera exiſtimat. Nam et longe a materia duci, ut in Helenes laude Iſocrates fecerit: et ex aliqua rei vicinia, ut idem in Panegyrico conqueritur *plus honoris corporum, quam animorum, virtutibus dari:* et Gorgias in Olympico laudans eos, qui primi tales inſtituerunt conventus. Quos ſecutus videlicet Criſpus Salluſtius, in bello Jugur-

inſtituerunt. Guelf. *inſtituerint*, nec male.

Criſp. Sall. Sic omnes Codd. Nam quod Goth. *Cajus S.* dare narrat Geſn., error eſt. Jenſ. et Tarv. cum Ald. ſoli pravum ponunt praenomen.

δικανικοῦ λόγου ἐστί. καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μὴ, ἡλίκον βούλει, ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη (hoc autem ſupra §. 7. p. 373. retulerat ad genus judiciale: περὶ αὐτοῦ — καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν, λῦσαι καὶ ποιῆσαι), καὶ ἢ αὐξῆσαι ἢ μειῶσαι.

maxime libera. Id in ipſo capitis 14 initio oſtendit Ariſtoteles, usque ad §. 5. ubi iſta Iſocratis et Gorgiae exempla recenſentur; quae in Iſocrate reperimus adhuc ipſi.

Quos ſecutus — orſus eſt. Poſſint videri haec cum reprehenſione dicta, ſi *videlicet* accipis poteſtate, quae eſt frequentiſſima, ironica; et ſic intellexiſſe dicas Voſſium in Inſt. Orat. 1, p. 352 ubi tamen non plane expreſſam habes eam ſententiam, quam deſignat index operis, falli Quintilianum qui ſcribat Salluſtium uſum exordiis nihil ad hiſtoriam pertinentibus; alioque loco reprehenſa a Qu. Salluſtii exordia. Tellerus ad Salluſt. p. 259 probata h. l. Quintiliano iſta principia narrat, et legitur ſane *videlicet* frequenter etiam ſine irriſione ut §. 63. item 3, 10, 4; quanquam Ariſtoteles in

thino et Catilinario, nihil ad historiam pertinentibus principiis orsus est. Sed nunc ad 10
suasoriam, in qua, etiam cum prooemio utemur, breviore tamen, et velut quodam capite tantum et initio, debebimus esse contenti. Narrationem vero nunquam exiget privata deliberatio, ejus duntaxat rei, de qua dicenda sententia est: quia nemo ignorat id, de quo consulit. Extrinsecus possunt 11
pertinentia ad deliberationem multa narrari. In concionibus saepe est etiam illa, quae ordinem rei docet, necessaria. Affectus, ut 12

Catilinario. Guelf. et Turic. *Catilinae* cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Badium meis omnibus praeter Ald. Badius e conjectura videtur dare suam lectionem, quoniam Vallensis Cod. auctoritate non utitur in nota. Sed accedit ad probam scripturam Voss. 3. praeferens: *Catilinare.*

utemur. Guelf. et Turic. *utimur* cum Alm. Contra Voss. 2. Goth. mox *debemus* pro *debebimus.*

nunquam exig. Turic. cum Alm. *Numquid e.* cf. 1, 1, 5.

necess. Affect. — quae — postulat. Sic Alm., cum quo Turicensis facere plane est putandus, in silentio Cl. Sulzbergeri. Ab Obrechto inde enim verissimam hanc scripturam praeferunt editi, praeter Rollinum. Itaque et ab Argent. Codice lectionem nostram defendi existimo. Minimum recedunt Guelf. Voss. 1. 3. Bern., nihil ex omni hac scriptura mutantes nisi quod *postulanda* dant pro *postulat.* Edd. meae ante Ald. omnes: *necess. ad* (non Jens. *At*, ut narrat Gesn.) *affect. — postulabit*, quibuscum consentiunt Goth. et Voss. 2. omittentes tamen *ad.* Ab Aldo ad Basil. usque: *necess. et* (vel *Et*) *aff. — quaeque — postulabit.* Basil. redit ad vett. edd.

Isocrate saltem habet profecto reprehensionem. Pro *orsus* malis paene *usus*, sed libri nihil variant.

ej. duntaxat rei. „Duntaxat" h. l. est pro *saltem*, ut 2, 10, 2. 11, 3, 156 „*duntaxat* in judiciis." item 1, 4, 20 quem locum male solicitavi in not. Crit. cf. Tursell. p. 224. Sic Plin. H. N. 33, 5. Plin. Epist. 3, 9, 26.

quae maxime, postulat. Nam et concitanda et lenienda frequenter est ira, et ad metum, cupiditatem, odium, conciliationem, impellendi animi. Nonnunquam etiam movenda miseratio, sive, ut auxilium obsessis feratur, suadere oportebit, sive sociae civitatis eversionem deflebimus. Valet autem in consiliis 27
13 auctoritas plurimum. Nam et prudentissimus esse haberique et optimus debet, qui sententiae suae de utilibus atque honestis credere omnes velit. In judiciis enim vulgo fas habetur indulgere aliquid studio suo:

rationem, ubi tamen per sphalma altera (anni 1543) dat *effectus* pro *aff.* Gryph. repetit Aldinam constitutionem, quam et Rollinus dat, mutato tamen *quaeque* in *quae*. A Stoeriana inde regnat ea, quae ante Obr. recepta erat: *necess. aff.* — *quae* — *implenda*, quo in genere Gibsoni desidero diligentiam, ne edd. quidem suarum varietates memorantis omnes, de Codd. suis plane tacentis, qui tamen cum recepta facere nequaquam sunt putandi. Quid sit quod paulo ante ad *narrari* Basileenses utraque *variare* ponit in margine, quo solent amandare scripturam Aldinam, non assequor. Neque enim quidquam tale in utraque Aldina, neque usquam praeterea in meis libris.

miseratio, sive. Ita Turic. Guelf. Alm. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. omnibus. Is primus inserit *est*, cum elegantiae detrimento, quoniam antecedit *freq. est.* Recentt. (ut Gesn.) *m. est, s.* *optim. debet.* Ita Guelf. Goth. Voss. 2. Turic. Alm. cum edd. ante Gryph. omnibus, qui cum recentt. inserit *is*, excepto Obr. Fit insuavis compositio, nulla necessitate. Quod *et* ante *opt.* abesse a Goth. et Jens. narrat Gesn., in Jens. fallitur.

postulat. Si forte quaeris, quis postulet? repete subjectum e praecedentibus et ex tota disputatione, videlicet: suasoria, deliberativum genus. De *narratione*, quae proxime antecedit, ne cogita. cf. not. ad 1, 5, 1.

studio, gratiae, ut amicum, etiam minus innocentem, defendas.

consilia, nemo est qui neget, secundum mores dari. Graecorum quidem plurimi omne 14
hoc officium concionale esse judicaverunt, et in sola reipublicae administratione posuerunt. Quin et Cicero in hac maxime parte versatur. Ideoque suasuris *de pace*, *bello*, *copiis*, *operibus*, *vectigalibus*, haec duo praecipue nota esse voluit, *vires civitatis*, et *mores*: ut ex natura cum ipsarum rerum, tum audientium, ratio suadendi duceretur. No- 15

operibus. Goth. et Voss. 2. *opibus* cum edd. ante Stoerium meis omnibus, excepta Ald. utraque. Obstitit Codd. auctoritas, quo minus hoc reciperem, quod alioqui blanditur conferenti locum Ciceronianum. Neque enim dubito quin eum ipsum, quo respiciat Qu., demonstraverim in not. ex. Ibi autem *opum*, non *operum* mentio. Quanquam fateor inspicienti utrumque et Ciceronis et Quintiliani locum multa apparitura, quae minus consentiant. Neque enim Cicero eas ipsas res recenset quae Qu., neque oratorem jam de iisdem suasurum praeceptis instruit, quod e Quintiliani verbis colligas, sed eum, qui utilitatem defendat, harum omnium commoda enumeraturum dicit. Cum tamen Ciceronis isto loco legantur *pax*, *vectigalia*, cum dicatur „caput esse, nosse *rempublicam*" (noster vocat *vires civitatis*) „et *mores civitatis*," has ipsas sententias Ciceronis obversatas esse credo Quintiliano, qui tamen securius eas afferret e memoria, et paululum inverteret. *Opibus* et *operibus* quam facile, vel allita (nam et addi vitiose apparet mox §. 26 ubi pro *pium* Alm. et Turic. *per vim*), vel evanescente lineola in inferiore parte literae P, ultro citroque mutentur, nota res est.

sec. mores. Prava a pravis; bona vicissim a bonis.

Graec. — concionale. cf. not. ad 3, 4, 1. Apte Rollinus citat Aristot. Rhet. 1, c. 8.

Cicero. De Orat. 2, 81. extr. et duobus seqq. capp. Neque tamen ipsa Ciceronis verba hic ubique ponit Qu. sed memoriter refert. vid. not. Crit. Ejusdem libri c. 16., quod certatim ad partes vocant h. l. interpretes, deliberativi generis nonnisi generalem, minusque diligentem habet mentionem.

bis major in re videtur varietas. nam et *conſultantium* et *conſiliorum* plurima ſunt genera. Quare in ſuadendo et diſſuadendo tria primum ſpectanda erunt, *Quid ſit, de quo deliberetur; Qui ſint, qui deliberent; Qui ſit,*
16 *qui ſuadeat.* Rem, de qua deliberatur, aut certum eſt poſſe fieri, aut incertum. Si incertum, haec erit quaeſtio ſola, aut potentiſſima. Saepe enim accidet, ut prius dicamus, ne ſi poſſit quidem fieri, eſſe faciendum: deinde, fieri non poſſe. Cum autem de hoc quaeritur, conjectura eſt, *An Iſthmos intercidi, an ſiccari palus Pomptina, an portus fieri Oſtiae poſſit? An Alexander terras*

tria primum. Guelf. et Turic. *t. primo* cum Alm. Voſſ. 3. *Pomptina.* Reliqui ſcripturam nominis a VV. DD. probatam, ut Drakenb. ad Liv. 2, 34, 4. quanquam Guelf. et Goth. dant *Pontina* cum edd. meis ante Obr. omnibus, Alm. vero *Pomtina*, Turic. ex corr. *Pomptina* cum poſitum eſſet compendium obſcurius. „Interpoſitum eſt P“ Drakenb. ait „ne litera „M volubiliore lingua proferretur ut N.“ Ea ipſa ratio eſt, quare ſcribatur *Pontina* e Quintiliani decreto 1, 7, 30. P non magis defendat locum in hac voce, quam in *emtum* cet. de quibus ſentio cum Dauſquio in iſta voce. Taedet enim ſcripturae impedientis volubilem pronunciationem. Vide eundem Dauſq. in *Pontina*. *Oſtiae.* Sic ſcripſi nomen, auctore uno Turic., ſed bonis argumentis nixus quae vide apud Dauſq. in h. v. Ceteri *Hoſtiae*. Debebant ſaltem conſtare ſibi. Cf. 2, 21, 18.

potentiſſima. cf. 3, 6, 8. 11. *Iſthmos — Pomptina.* De utroque vide Suet. Caeſ. c. 44. Calig. 21. Neron. 19. De Iſthmo perfodiendo eſt libellus Luciano tributus Vol. 9. p. 296 ſeqq.

portus Oſtiae. vid. 2, 21, 18. *Alex. — ultra Ocean.* Ejus fere argumenti eſt (quod monuit jam Regius) prima Senecae Rhet. ſuaſoria: „Deliberat „Alexander an Oceanum navi-

ultra Oceanum ſit inventurus. Sed in iis 17
quoque, quae conſtabit poſſe fieri, conjectura aliquando erit: ut ſi quaeratur, *An utique futurum ſit, ut Carthaginem ſuperent Romani: ut redeat Hannibal, ſi Scipio exercitum in Africam tranſtulerit: ut ſervent fidem Samnites, ſi Romani arma depoſuerint?* Quaedam et fieri poſſe, et futura eſſe,
276 credibile eſt; ſed aut *alio tempore*, aut *alio loco*, aut *alio modo.* Ubi conjecturae non 18
erit locus, alia ſunt intuenda. Et primum, aut propter ipſam rem, de qua ſententiae rogantur, conſultabitur: aut propter alias intervenientes extrinſecus cauſas. Propter ipſam deliberant Patres conſcripti, *An ſtipendium militi conſtituant?* Haec materia ſim- 19
plex erit. Accedunt cauſae aut faciendi, ut

ſi quaeratur. Turic. et Voſſ. 1. (Alm. tacetur) *ſ. quaeretur.* Melius, puto. Idem ſane volebat Guelf. per errorem dans *quaereretur.* *aut propter.* Turic. *et propter.* Alm. *aut* omittere narratur. Male utrumque.

„get." V. c. „Diviſit" (Fabianus) „ſic, ut primum negaret ullas in Oceano, aut „trans Oceanum, eſſe terras „habitabiles, deinde" cet. p. 8.

ſi Scipio. Hoc diſceptatum fuit in ſenatu inter Fabium negantem, et Scipionem ajentem, tantisque promiſſis ſtaturum vid. Liv. 28, 40 — 44.

Samnites, ad furcas Caudinas. cf. §. 3.

An ſtipendium. vid. Liv. 4, 59 extr. „Additum deinde „omnium maxime tempeſtivo „principum in multitudinem „munere, ut ante mentionem „ullam plebis tribunorumve „decerneret ſenatus, ut ſtipendium miles de publico acciperet, cum ante id tempus de „ſuo quisque functus eo munere eſſet." Argumenta in utramque partem vid. ſeq. cap. De Fabiis 5, 30. De Caeſaris deliberatione ipſe B. Gall. 1, 39. 40.

Accedunt cauſae. Res jam

deliberant P. C., *An Fabios dedant Gallis bellum minitantibus?* aut non faciendi, ut deliberat C. Caesar, *An perseveret in Germaniam ire*, cum milites passim testamenta
20 facerent? Hae suasoriae duplices sunt. Nam et illic causa deliberandi est, quod bellum Galli minitentur: esse tamen quaestio potest, *Dedendine fuerint, etiam citra hanc denunciationem, qui contra fas, cum legati missi essent, proelium inierint, regemque, ad quem*
21 *mandata acceperant, trucidarint?* Et hic nihil Caesar sine dubio deliberaret, nisi propter hanc militum perturbationem. est tamen locus quaerendi, *An, citra hunc quoque casum, penetrandum in Germaniam fuerit?* Semper

ut deliberant. Turic. *ut deliberent* cum Jens. (tac. Gesn.) et Basil. alt. (in priore evanuit vocalis). Ceteri mei omnes indicativum. *ut deliberat.* Turic. et Guelf. omittunt *ut* cum Alm. Goth. Voss. 1. et edd. ante Bad. omnibus, qui primus dedit adverbium, obtemperantibus omnibus, praeter Ald. sec. *illic.* Guelf. et Turic. *illi* cum Alm. Bodl. Ioann. Voss. 1. Bern. manifesta erroris causa, cf. 3, 6, 16 ubi in eadem voce minus facile redargui potest vitium, sed aeque certum est. *deliberaret.* Ita Turic. Alm. Bodl. cum ed. Andr. et Obr. Ceteri omnes *deliberet.* Tres optimos Codd. ad quos quartus videtur accedere Argentorat., et unam antiquissimam editionem, auctores nactus reposui imperfectum. Agitur enim de re certa, non autem de eo quod forte accidat; de Caesare, duce, non de declamatore in schola Caesarem agente. „Non deliberaret, nisi — at re vera delibe-„rat, quia —." cf. not. Cr. ad 1, 8, 5.

non spectatur per se, sed adjunctis quibusdam, quae momentum faciant; ut in hoc exemplo ad ipsam rei aequitatem accedit periculum imminens a Gallis, si non tradantur Fabii. cf. mox §. 20. 21.

sine dubio — est tamen. cf. not. ad 3, 6, 88.

autem de eo prius loquemur, de quo deliberari, etiam detractis ſequentibus, poſſet.
Partes ſuadendi quidam putaverunt *honeſtum*, 22
utile, *neceſſarium*. Ego non invenio huic tertiae locum. Quantalibet enim vis ingruat,
277 aliquid fortaſſe pati neceſſe ſit, nihil facere: de faciendo autem deliberatur. Quod ſi hanc 23
vocant *neceſſitatem*, in quam homines graviorum metu coguntur, *utilitatis* erit quaeſtio: ut *ſi obſeſſi, et impares, et aqua ciboque defecti, de facienda ad hoſtem deditione deliberent*, et dicatur, *Neceſſe eſt:* nempe ſequitur, ut hoc ſubjiciatur, *Alioqui pereundum eſt.* ita propter id ipſum non eſt neceſſe, quia perire potius licet. Denique non fecerunt Saguntini, nec in rate Opitergina

neceſſe ſit. Guelf. *n. eſt*, ſolus.

in quam hom. Edd. ante Baſil. omnes *in qua h.* probante Geſnero. Cod. videtur nullus addicere.

quia perire. Turic. *quia aperire.* Alm. tacetur.

rate Opitergina. Obr. *r. Opitergini.* Optes pluribus ſuffragiis confirmatum (cf. §. 30.), neque tamen neceſſe. In meo

Ego non — locum. Haec dicit de Ariſtotelis ſententia, ut monet Turn. vid. Rhet. Ar. 1, 4, 2. Ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται, ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. cf. §. noſtri 25.

Saguntini — in rate Opiterg. Priores vid. apud Liv. 21, 14. Quos generoſe pereuntes compellat Silius Ital. 2, 696 „At „vos ſidereae, quas nulla aequa„verit aetas, Ite, decus terra„rum, animae, venerabile vul„gus, Elyſium et caſtas ſedes „decorate piorum.“ Opiterginos ap. Flor. 4, 2, 33 „Una“ (ratis) „quae Opiterginos fere„bat, in vadis haeſit, memo„randumque poſteris exitum „dedit. Quippe vix mille ju„venum manus, circumfuſi un„dique exercitus per totum „diem tela ſuſtinuit. et, cum „exitum virtus non haberet, „tamen, ne in deditionem ve„niret, hortante Tribuno Vul-

24 circumventi. Igitur in his quoque caussis aut de *sola utilitate* ambigetur, aut quaestio inter *utile* atque *honestum* consistet. At enim, si quis liberos procreare volet, necesse habeat uxorem ducere. Quis dubitat? sed ei, qui pater vult fieri, liqueat necesse est,
25 uxorem esse ducendam. Itaque mihi ne consilium quidem videtur, ubi necessitas est: non magis quam ubi constat, quid fieri omnino non posse. Omnis enim deliberatio de dubiis est. Melius igitur, qui tertiam partem dixerunt δυνατὸν, quod nostri *possibile* nominant: quae, ut dura videatur appella-

Jens. exemplo corrigendo effectum hoc, sed et ante *irrite* ex *in rate*. Is error est in Turic. quoque, sic: *in* (superimposito *r*) *rite*. *nec. habeat*. Turic. et Guelf. *n. habet* cum Voss. 1. 3. In Jens. mea subterpunxit aliquis *a* in h. v. Malim fere indicativum, potest tamen potentialis intelligi.

„tejo, mutuis ictibus in se concucurrit." item ap. Lucan. 4, 462 — 582, frigidum hic quoque rhetorem, qui nimia promisit v. 574. 75. „— nullam majore locuta est Ore ratem, totum discurrens fama per orbem." Eandem historiam pulchre exposuit Freinsh. Suppl. lib. Liv. 110 c. 52—55.

Igitur in his. cf. ad 1, 5, 39. adde Cic. de Legg. 1, 6.

necesse habeat. cf. not Crit.

sed ei — ducendam. His refellitur quod obvertebatur; nimirum illi, qui pater vult fieri, non potest dubium videri, quin uxor sit ducenda; ergo nec deliberabit de ista re. De adoptione autem, cujus mentionem injicit Capperonnerius, cujusque ope videtur illa necessitas potuisse exiri, hic non cogitavit Qu. quoniam dixit, *pater vult fieri* pro eo ipso quod modo erat, *liberos procreare volet*. At possunt extra connubium quoque procreari liberi; nempe legitimos intellexit, neque cavillationum, quae possent fieri, rationem habuit.

possibile. Sic et *impossibile* 5, 10, 18. cf. 3, 6, 25 ubi similia de *essentia*.

tio, tamen sola est. Quas partes non omnes 26
in omnem cadere suasoriam manifestius est,
quam ut docendum sit. Tamen apud plerosque earum numerus augetur, a quibus ponuntur ut partes, quae species sunt partium. Nam *fas*, *justum*, *pium*, *aequum*, *mansuetum* quoque (sic enim sunt interpretati τὸ ἥμερον) et si qua adhuc adjicere quis ejusdem generis velit, subjici possunt *honestati*. An sit autem *facile*, *magnum*, *jucun-* 27
dum, *sine periculo?* ad quaestionem pertinet *utilitatis*. Qui loci oriuntur ex contradictione: *Est quidem utile*, *sed difficile*, *parvum*,
78 *injucundum*, *periculosum*. Tamen quibus- 28
dam videtur esse nonnunquam de jucunditate sola consultatio, ut si de aedificando theatro, instituendis ludis, deliberetur. Sed neminem adeo solutum luxu puto, ut nihil in causa suadendi sequatur praeter volupta-

quam ut docendum sit. Cf. 3, 6, 44 ne forte quis credat nostro loco, ubi omnes *doc.* dant, non *dic.*, illic quoque defendi scripturam Goth. *docenda.* Hic res *docetur*, illic nomina *dicuntur.* *ut partes.* Turic. et Alm. inserunt *hae*, quo vel sensu, vel errore, non exputo.

sed neminem. Non Goth. (ut narrat Gesn.) sed Jens. *s. nemini* ut et Tarv. (cf. ad 3, 7, 26.) quod correxit Regius. Modo et utraque harum *instruendis* pro *instituendis*, eodem emendante. Sed utrobique Regianam rationem esse in Vallensi narrat Bad. et videtur esse in omnibus Codd.

species — partium. Non videtur latius patere *partis* vocabulum quam *speciei*, saltem e Ciceronis usu vid. Topic. c. 7. princ. de Inv. 1, 22 extr. De Orat. 1, 42. Variavit tantum, nullo alio sensu quam si dixisset *partes partium.*

fas — mansuetum. cf. 2, 4, 38.

contradictione, adversariorum scil.

29 tem. Praecedat enim ſemper aliquid neceſſe eſt, ut in ludis, honor Deorum; in theatro, non inutilis laborum remiſſio, deformis et incommoda turbae, ſi id non ſit, conflictatio; et nihilo minus eadem illa religio, cum theatrum veluti quoddam illius ſacri tem-
30 plum vocabimus. Saepe vero, et utilitatem deſpiciendam eſſe dicimus, ut honeſta faciamus (ut cum illis Opiterginis damus conſilium, ne ſe hoſtibus dedant, quanquam perituri ſint, niſi fecerint): et utilia honeſtis

ſi id non ſit. Guelf. *ſ. ibi n. ſ.* cum Goth. et Voſſ. 2, item edd. Jenſ. Tarv. Regius conjecit *id*, ſed et *ſit* pro *ſit* malle ſe ait. Locat. Ven. Ruſc. dant *ſ. id n. fiat*, quo auctore poſtremum, non apparet. Badius in textu habet *ſ. ibi n. ſit*, et defendit in nota, quia Regiana ratio habeat ſonum ineptum et ſenſum minus cohaerentem. Idem tamen in altera ed. (1519) noſtram ſcripturam praefert, quae deinceps eſt in omnibus edd. quo accedit Ald. prior. Codd. ipſi, qui ſilentur, eam habere ſunt putandi, et ſenſus aptior, ſi theatrum eſt ſententiae ſubjectum, non turba, quae non ſit *ibi*, h. e. in theatro, in qua ratione etiam *conflictatio* aliena eſt. cf. not. ex.

turbae — conflictatio, in ſpectandis ludis. Si theatrum ſit nullum, foris et cuneis diſſeptum et ſuam cuique ſedem praebens, magna oriatur, neceſſe eſt, conflictatio locum ſpectandi ſibi invicem eripientium. Argumenta pro vetere more ſubitariis gradibus edendi ludos, immo et ſtando ſpectandi, habes apud Tacitum Annal. 14, 20.

eadem illa rel. cujus ratio habebatur in ludis illis edendis. Videtur enim hoc de ludis et de theatro ita cogitatione jungendum, ut, iis ipſis, quos inſtituendos ſuademus, ludis aedificandum ſit theatrum necne, deliberetur. Sic *nihilo minus* in theatro, quam in ludis, Deorum honorem verti intelligemus, et *illud ſacrum* accipiemus ejus Dei, cujus forte ſunt ludi, veluti matris Deorum, cujus feſto plurimae actae ſunt Comoediae Terentii; quanquam et de aliis, quam ſcenicis, ludis poteſt cogitari.

praeferimus (ut cum ſuademus, ut bello Punico ſervi armentur). Sed tamen, neque hic 31
plane concedendum eſt, eſſe id inhoneſtum (liberos enim natura omnes, et eisdem conſtare elementis, et fortaſſe antiquis etiam

neque hic. Guelf. *ne hoc.* prius etiam Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. (ante Badium dantem *nec hic*) omnes, praeter Ald. qui dat noſtram eandemque omnium reliquarum. Etiam Goth. (tac. Geſn.) *nec hic.* cf. ad not. exeg. 1, 5, 38.

hic plane. Turic. *id Platone*, impoſuit autem literae E corrector ingenioſus I. (Alm. h. l. non citatur, cum mox, pro *id inhoneſtum*, ſolito Turic. et Almeloveeniani conſenſu, uterque det *id honeſtum.*) Tales librariorum errores, ſi tempore ſuccurrant, egregie interdum adjuvent Criticum.

antiquis — nobilibus. Obr. videtur ſolus in h. l. aliquid novare, *aliquis — ortus* dans pro *antiquis — ortos.* In Almeloveeniani enim compendio *anq's* nihil niſi receptam agnoſco, etſi Turic. *an quis* dare narratur. Neque erat quod in ſententia haereret Burm., quaſi in recepta *omnes* ſervi nobilibus orti ſignificarentur. *Omnes liberos* ad homines ſpectat, non ad ſervos; et quod adjicitur *fortaſſe*, ſatis oſtendit nihil certi in univerſum affirmari. Burm. malit „aliquos etiam nobilibus „ortos," imitans quidem ſed non preſſe ſequens Obrechti ſcripturam. Hanc ipſam ingenio magis, quam Codici Arg., deberi ſuſpicor, quoniam ne ſtructura quidem procedit: „*liberos* — „omnes — et — *aliquis* — *ortus* dici poteſt."

bello Punico ſervi. Poſt pugnam Cannenſem. „Deerat juventus; in ſacramentum militiae liberata ſervitia." Florus 2, 6, 25. „Aliam formam „novi delectus inopia liberorum capitum ac neceſſitas dedit: octo millia juvenum validorum ex ſervitiis, prius „ſciſcitantes ſingulos, vellentne militare, emta publice armaverunt." Liv. 22, 57, 11.

eisdem — elementis. Geminus fere Juvenalis locus 14, 17. — „animas ſervorum et „corpora noſtra Materia conſtare putat paribusque *elementis.*" quem ſua hauſiſſe e Seneca epiſtola 47, docent VV. DD. Quod autem „liberos natura omnes" dicit Qu. diſſentit ab Ariſtotele propendente in eam ſententiam, qua perhibentur quidam natura ſervi. Politic. 1, 5, 6. Cf. et L. Seneca de Benef. 3, 28.

antiquis — nobilibus. „Neſcias an te generum beati

nobilibus ortos, dici poteſt): et illic, ubi manifeſtum periculum eſt, opponenda alia, ut crudelius etiam perituros affirmemus, ſi ſe dediderint, ſive hoſtis non ſervaverit fidem, ſive Caeſar vicerit, quod eſſe vero ſimilius.
52 Haec autem, quae tantum inter ſe pugnant,

opp. alia, ut. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *o. alia ſunt pericula ut,* cum edd. ante Ald. ſec. omnibus (praeter Ald. priorem). Codex quidem nullus affertur alius, neque eſt vel neceſſarium additamentum vel elegans. In reliquis edd. meis omnibus noſtra eſt. *dediderint.* Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *dederint* cum Voſſ. 1. (an 2?), quod correxit Regius. Sed videntur aſtipulari Codd. omnes, et ipſa Tarv. veram ſcripturam praefert (cf. §. 28.) cum reliquis omnibus.

ſive hoſtis — ſervaverit — ſive. Turic. *ſ. vero hoſtis* (ſed a ſecunda manu *ſive hoſtes*) — *ſervaverint* — *ſive* cum Alm. niſi quod hic — *ſervaverit.* Guelf. *ſi vero hoſtes — ſervarerint — ſi.* Voſſ. 3. *ſive vero hoſtis — ſervaverint — ſive.* Pluralis an ſingularis poſitus fuerit a Qu., vix dicas. Sing. eſt in edd. quantum video omnibus. de ſing. pro plur. cf. 8, 6, 20. *q. eſſe vero ſimilius.* Sic Guelf., et Voſſ. 1. Omittunt *eſſe* Turic. et Obr. Reliqui *q. eſt vero ſ.* Malui infinitivum ponere, quam ſubaudire, quod in ſuſpenſa oratione minus perſpicuum, nec video, quomodo ab errore proficiſci potuerit elegantiſſima ſcriptura, exprimens *eſſe;* quomodo omitti potuerit, facilius intelligitur. *Eſt* autem falſo legi quivis admonitus ſentiat. Firmant tamen hi ipſi libri noſtram rationem. cf. not. ex. ad 1, 5, 40.

„Phyllidis flavae decorent pa„rentes." Hor. Od. 2, 4, 13. 14. Burmannus Acten commemorat, quam juſto paene matrimonio ſibi conjunxerit Nero „ſummiſſis conſularibus „viris, qui regio genere ortam „pejerarent." Sueton. in Nerone c. 28.

tantum inter ſe pugnant. *Tantum* accipe *tantopere,* in *tantum,* ne forte intelligas *tantummodo,* quod hinc alienum eſt. Agitur de conditione, ubi manifeſto oppoſita ſint honeſta et utilia; cum adhuc conciliare utrumque conati ſimus. Subiit autem *tantum* mutare in *tamen,* cf. 2, 11, 6. hac ſententia: Haec autem quae ſunt ejusmodi, ut nulla arte poſſint conciliari, ſed, quidquid dixeris, *tamen* inter ſe pugnent.

plerumque nominibus deflecti ſolent. Nam et utilitas ipſa expugnatur ab iis, qui dicunt, non ſolum potiora eſſe honeſta, quam utilia, ſed ne utilia quidem eſſe, quae non ſint ho-
279 neſta: et contra, quod nos honeſtum, illi vanum, ambitioſum, ſtolidum, verbis, quam
re, probabilius vocant. Nec tantum inuti- 33
libus comparantur utilia, ſed inter ſe quoque ipſa: ut ſi ex duobus eligamus, in altero, quid ſit magis, in altero, quid ſit minus. Creſcit hoc adhuc. Nam interim triplices etiam ſuaſoriae incidunt: ut cum Pompejus

expugnatur. Turic. *pugnatur* ſed impoſitis primae ſyllabae hiſce literis: *op.* Hanc ipſam ſcripturam praeferunt Bern. et Obr. Reliqui noſtram, quae ſane praeſtat. *Expugnatur* enim interpretare: *vincitur, ſuperatur,* prae quo parum eſt *oppugnatur.*

ab iis. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *ab his,* quod poſſit placere, quoniam opponitur *contra* — *illi.* Sed neque hoc neceſſarium et pronomen *is* ſolet poni, cum in ſequentibus demum deſignantur, de quibus agitur; quae hujus loci eſt ratio.

q. n. ſint hon. Guelf. *q. n. ſunt h.* cum Goth. et edd. ante Stoer. meis omnibus. Neque tamen bonis Codd. auctoribus carere noſtram puto. *ut ſi ex duob.* Alm. *ut ſi duob.* cum Turic. niſi quod hic impoſitum *τῷ duob.* habet *e.* Et ſic, *e* non *ex,* Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum edd. meis ante Stoer. omnibus, praeter Ald. et Baſ. utraque. *Ut ex duob.* omiſſo *ſi,* meorum ſoli Stoer. Chouet. Leid.

nominibus deflecti. Jam non *dura, periculoſa* appellantur; quae vulgo, ſed *glorioſa, generoſa,* et ſic in ſingulis. cf. 3, 7, 25.

ab iis — contra — illi. Bene monet Gallaeus deſignari Stoicos et Epicureos.

ambitioſum. vid. not. ad 1, 2, 22.

in altero — in altero. Utilibus — inutilibus.

Pompejus. Poſt pugnam Pharſalicam, v. Plutarch. in Pomp. p. 659. E. F. 660 A. item Lucan. 8, 256 — 455. quae ipſa ſuaſoria eſt, oratorem magis quam poetam prodens.

deliberavit, *Parthos*, *an Africam*, *an Aegyptum peteret.* Ita non tantum, utrum melius, sed quid sit optimum, quaeritur. Item-
34 que contra. Nec unquam incidet in hoc genere materiae dubitatio rei, quae undique secundum nos sit. Nam ubi contradictioni locus non est, quae potest esse causa dubitandi? Ita fere omnis suasoria nihil est aliud, quam comparatio: videndumque, *quid consecuturi simus*, et *per quid?* ut aestimari possit, *plus in eo*, *quod petimus*, *sit commodi*; *an vero in eo*, *per quod petimus*, *incommodi?*
35 Est utilitatis et in tempore quaestio, *Expedit*, *sed non nunc*; et in loco, *Non hic*; et in per-

utrum melius. Sic Turic. et Guelf. cum Alm. Voss. 1. 3. edd. Basill. Obr. Ceteri inserunt *sit*. Nostra ratio elegantior, cum mox subjiciatur *sit*. *Itemque contra.* Guelf. *idemque c.* cum Voss. 1. Jens. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. omnibus acc. Ald. sec. Correxit Regius *item*, quod praeferunt Bad. uterque et Cerv. ut et Gryph. Sed Turic. *idem* cum Goth. (non enim hic *item* ut narrat Gesn.)

secundum nos. Turic. *secuntur*, cui impositum est *contra*. Apparet in priore scriptura ignari librarii error, in altera corrigentis praepostera sedulitas. An erat in antiquissimo libro *secundum vel contra?* Ipsa locutio *sec. nos* habet quidem insolentiam quandam, sed manifestae tamen est sententiae. Simile quid est Tacit. Hist. 3, 7, 1 in loco tamen suspecto. Alm. nulla mentio. *per quid* — *per quod.* Guelf. *propter q.* — *propter q.* cum multis Codd. et edd. priore quidem loco; posteriore solus, quantum video. Turic. (ut et Vallens. ut diserte monet Bad.) priore veram habet scripturam, posteriore omittit cum omnibus his: *petimus* — *petimus*, solito errore. Frequentissima confusio τῶν *per* et *propter*. vid. Drakenb. ad Epitomen Livii l. 84.

secundum nos. cf. not. Crit.

sona, *Non nobis, non contra hos;* et in genere agendi, *Non sic;* et in modo, *Non in tantum.* Sed personam saepius decoris gratia intuemur, quae et in nobis, et in iis, qui deliberant, spectanda est. Itaque quamvis 36
exempla plurimum in consiliis possint, quia
280 facillime ad consentiendum homines ducuntur experimentis: refert tamen, quorum auctoritas, et quibus adhibeatur. Diversi sunt enim deliberantium animi, duplex conditio. Nam consultant aut plures, aut singuli: sed 37
in utrisque differentia: quia et in pluribus multum interest, *Senatus sit*, an *populus; Romani*, an *Fidenates; Graeci*, an *Barbari:* et in singulis, *Catoni petendos honores suadeamus*, an *C. Mario; de ratione belli Scipio prior*, an *Fabius deliberet.* Proinde intuen- 38

Non nobis, non contra hos. Post *nobis* Alm. inserit haec: *Et in adversariis*, quorum neque in reliquis neque in Turic. vestigium invenio. Neque tamen temere rejecerim hoc additamentum, cum *persona* h. l. ad suadentem tantum et deliberantes videatur referri. *in cons. possint.* Sic scripsi e Turic. Alm. Guelf. Voss. 1. et edd. a Locat. inde omnibus usque ad Gryph. Ceteri, ut et Gesn., *in c. possunt.* Novi equidem *quamvis* saepe cum indicativo strui, de qua re consulendus est Perizonius ad Sanctium aliique (vid. Virg. Ecl. 3, 84 in ed. I. H. Vossii). Sed, in nostro scriptore, idoneis auctoribus usitatiorem formam credere malui. S non C in priore vocabulo Codd. defendunt omnes, etsi edd. vett. non paucae hoc praeferunt. cf. not. ex. ad §. 2.

Fabius deliberet. Guelf. et Turic. *deliberent* cum Alm. et Voss. 1. 3. et edd. ante Rusc. Sed necessariam correctionem Regius fieri jussit. Astipulatur Goth. ut et videntur Britt.

Proinde. Sic mei libri omnes, nec video quare Gesn. malit

Non nobis, non contra hos. cf. not. Crit.

Scipio — Fabius. conf. §. 17.

da *ſexus*, *dignitas*, *aetas*. Sed mores praecipue diſcrimen dabunt. Et honeſta quidem honeſtis ſuadere facillimum eſt: ſi vero apud turpes recta obtinere conabimur, ne videamur exprobrare diverſam vitae ſectam, cavendum eſt.
39 Et animus deliberantis, non ipſa honeſti natura, quam ille non reſpicit, permovendus; ſed laude, vulgi opinione, et, ſi parum proficiet haec vanitas, ſecutura ex his utilitate; aliquanto vero magis objiciendo aliquos, ſi diverſa fecerit, metus.
40 Nam praeter id, quod his leviſſimi cujus-

Perinde. Ea ipſa quae hic memorantur *ſex. dign. aet.* partes ſunt ejus, quae nunc tractatur, perſonae; ut propter differentiam perſonarum haec quoque intuenda ſint; et hoc eſt in *Proinde*. *honeſti nat.* Jenſ. (tac. Geſn.) *honeſta n.* cum edd. ante Bad. omnibus excepta Tarv. (cf. §. 31), Cod. nullo, quod jam correxit Regius. *permov. ſed laude. Sed* eſt in omnibus libris, a Geſnero omiſſum per errorem, quem correxerunt Bipontini. *ſecutura — utilitate.* Praeter Goth. et Voſſ. 2. *ſecuturam — utilitatem* dant Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. Loc. Ven. Ruſc. Bad. qui contra Regium *utilitate* ſuadentem (in *ſecut.* nihil monet Reg.) e Vallenſi etiam defendit accuſativum, quem repetit ab eo quod ſequitur *objiciendo*, quae Geſneri quoque ratio eſt. Ego veriſſimum puto ablativum qui in Codd. videtur eſſe, praeter memoratos, omnibus; eſt autem in edd. meis reliquis, ut Tarv. vid. not. prox.

div. fecerit met. Repoſui ſingularem pro Geſneri et recc. (exc. Capper.) *fecerint*, autoribus Alm. (Turic. ſiletur) et edd. inde a Ruſc. (qui differt h. l. a Locat. vid. Prooem. §. 4.) usque ad Stoer. omnibus meis. Refertur ad *deliberantis* (non *deliberantium*) *animum*. Intelligere enim *turpes* iſtos, qui erant in initio integri ſenſus hujus, contortum arbitror.

Nam praeter. Turic. *Nam quod p.* ſed imponitur *quae* τῷ *quod*. Alm. *N. quod p.* cum Voſſ. 3. *N. quidem p.* Voſſ. 1. Ego Turic. ſecundam ſcripturam veram exiſtimo.

¹ *aliquanto — magis.* cf. not. ad 1, 12, 4.

que animus facillime terretur, nescio an etiam naturaliter apud plurimos plus valeat malorum timor, quam spes bonorum: sicut facilior eisdem turpium, quam honestorum, intellectus est. Aliquando bonis quoque sua- 41
dentur parum decora: dantur parum bonis consilia, in quibus ipsorum, qui consulunt, spectatur utilitas. Nec me fallit, quae sta-
281 tim cogitatio subire possit legentem: Hoc ergo praecipis? et hoc fas putas? Poterat me libe- 42
rare Cicero, qui ita scribit ad Brutum, propositis plurimis, quae honeste suaderi Caesari

liberare Cic. Omisi *M* ante *Cic.* cum Turic. Guelf. Alm. Goth. (tac. Gesn.) Edd. ante Ald. omnes *C.* ponunt pro *M.* (de Jens. tac. Gesn.) quod mero errori post *e* in *liberare* ante *C.* imputandum. cf. not. Crit. ad 1, 10, 4.

suaderi — possent. Turic. Alm. Voss. 3. *s. — possint.* Guelf. *possunt.* Edd. quidem omnes meae imperfectum, quas, vel contra praeclaros Codd., sequi debere mihi videbar. Quod enim typis ipsis significavi: verba haec *propos. — possent* nondum sunt Ciceronis, verum ipsius Quintiliani; quam rationem soli adhuc tenuerunt Rusc. Badius in priore ed., Rollinus,

plus valeat — intellectus est. Commodum Pseudo-Turnebus ablegat ad Cic. Partitt. Orr. c. 26. unde haec hauserit Qu. „Videndum, quanto magis ho„mines mala fugiant, quam se„quantur bona. Nam neque „honesta tam expetunt, quam „devitant turpia." cet.

ipsorum — utilitas. Qui cum ipsi sint mali, ne consilia quidem, talibus utilia futura, poterunt valde bona esse; alioqui, neglecta consulentium utilitate, publice tantum utilia suadebis, quod est contra suasoris fidem. Haec quidem sententia, quae cum rigida Stoicorum virtute non prorsus conspirat, ex Ciceronis exemplo, quod mox legetur, apparet.

Hoc — praecipis. Valde similis oratio est Ciceronis et ipsius se quasi objurgantis Pro Coel. c. 17. „Haec igitur est „tua disciplina? Sic tu insti„tuis adolescentes." cet. cf. 9, 2, 15.

suaderi — possent. vid. not. Crit.

poſſent: *Simne bonus vir, ſi haec ſuadeam? Minime. Suaſoris enim finis eſt utilitas ejus, cui quisque ſuadet. At recta ſunt: quis negat? ſed non eſt ſemper rectis in ſuadendo locus.* Sed quia eſt altior quaeſtio, nec tantum ad ſuaſorias pertinet, deſtinatus eſt mihi hic locus duodecimo (qui ſummus futurus
43 eſt) libro. Nec ego quidquam fieri turpiter velim. Verum interim haec vel ad ſcholarum exercitationes pertinere credantur. nam et iniquorum ratio noſcenda eſt, ut melius
44 aequa tueamur. Interim ſi quis bono inho-

Capperonnerius, etſi ceteroqui prava diſtinctione turbans locum. Eadem eſt in fragmentis quoque Ciceronianis. Et ea ſola vera eſt. *Haec* enim, quod mox eſt in verbis Ciceronis, ſi refertur ad ea „quae honeſte ſuaderi poſſunt,“ exiſtit ſententia praepoſtera Ciceronis negantis ſe bonum virum fore, ſi honeſta, in genere, ſuaſerit Caeſari. Vides *haec* iſtud referendum eſſe ad certa quaedam conſilia, in prioribus poſita a Cicerone, ſed quae non attulerit Qu. Is in univerſum ſignificans ea, de ſuo narrat, propoſuiſſe Ciceronem in ſuperioribus talia multa, „quae — *poſſent.*“ Ita apparet ſoli imperfecto eſſe locum, quippe quod pendeat a perfecto in *propoſitis.* Contra ſi Ciceronis eſſent iſta „*propoſ.* — *poſſ.*“ ſcribi deberet *poſſint.* Neque enim tunc hiſtorice praeteritoque tempore accipienda eſſent *propoſita;* verum hoc modo: „Cum parata mihi ſint et propo„ſita multa, quae — ſuadere *poſſim*“ h. e. „Cum habeam mul„ta, quae ſuadeam.“ Geſnerus egregie correxit ſuperiorum edd. diſtinctionem; haec tamen, de quibus agimus, verba Ciceroni jam aſſignans, quocum facit et Gedoynus. Mea ratio tota eſt apud Rollinum editum ab Harlete, item Ruſc. et Badium, ut monui; niſi quod illic nulla eſt typorum diverſitas. Caeſarem autem h. l. eſſe Octavianum, vix attinet dicere. De ejus nimia apud Ciceronem gratia, etiam perſonatus ille Brutus conqueritur, quem habemus in epiſtolis hodie extantibus. vid. not. ex. ad 2, 20, 10.

duodec. — libro. Capite primo integro.

neſta ſuadebit, meminerit non ſuadere tanquam inhoneſta, ut quidam declamatores Sextum Pompejum ad piraticam, propter hoc ipſum, quod turpis et crudelis ſit, impellunt: ſed dandus illis deformibus color, idque etiam apud malos. Neque enim eſt quisquam tam malus, ut videri velit. Sic 45
Catilina apud Salluſtium loquitur, ut rem ſceleratiſſimam non malitia, ſed indignatione, videatur audere. Sic Atreus apud Varium:

Neque enim. Sic Guelf. Ceteri *Nec e.* cf. 3, 8, 6. *ut videri velit.* Ita Turic. Alm. Guelf. Voſſ. 1. Goth. Voſſ. 2. et edd. meae ante Gryph. omnes. Hic primus inſeruit *malus,* poſt *ut;* quod deinceps eſt in omnibus, languidiore ſententia. *Salluſt. loquitur, ut.* Omittunt *loquitur* Turic. et Alm., ſoli quantum video. Continuabantne igitur orationem, non interpungentes poſt *audere,* ut etiam hoc referretur ad id quod ſequitur *inquit?* Mollior tamen videtur recepta. *Varium.* Goth. (tac. Geſn.) *Varum* cum Voſſ. 2. et edd. multis ante Leid. Sed *Varrum* Guelf. Jenſ. (tac. Geſn.) cum Tarv. Venet. Primus meorum Aldus *Varium* dat, qui et in ſcriptura *Varrum* latet. Turic. et reliqui quin verum nomen habeant, non dubito. Infra 10, 1, 98, ubi multi Codd. pro *Varii Thyeſt.* dant nominativum viri. Goth. item *Varus,* Guelf. *Varrus.*

Sextum Pompejum. Poterant ſane multa pro tali conſilio afferri, ut patet ex iis quae collegit e ſcriptoribus Freinshemius in Supplem. libri Liv. 123. c. 1.

color. cf. 4, 2, 88.

apud Salluſtium. B. Cat. c. 16 apud Teller., apud Cortium 20.

apud Varium. L. Varius, Virgilii et Horatii familiaris, epici et tragici carminis auctor, cujus opera magno literarum detrimento interciderunt. cf. 10, 1, 98 item I. H. Voſſium ad Virg. Ecl. 9, 35. Ejus tragoedia, Thyeſtes, celebrata ſcriptoribus, nuper in Batavia reperta jactabatur, ſed ſuppoſita tanto nomini, ut ſtatim agnoverunt Critici. Hujus ipſius fabulae verſus ſunt, quorum h. l. habemus fragmenta.

— *Jam fero* (inquit) *infandissima,*
Jam facere cogor.

Quanto magis eis, quibus curae fama fuit,
46 conservandus est hic vel ambitus? Quare et,

Jam fero — eogor. Disposui fragmentum e sententia Rutgersii in Lectionibus Venusinis c. 3, flagitante metro. Gesneri conjectura, *ferre* optantis pro *fero* a libris non adjuvatur (Guelf. pro eo *vero*, in quo latet recepta ipsa), et robustius videtur si *facere* tantum, non item *ferre*, se cogi dicat. Continuos enim duos spondeos in iambis Latinis non morabor.

curae fama. Sic Guelf. Jens. (tac. Gesn. nisi forte in meo exemplo calamo est correctum e *cura famae*) Obr. item Turic. a prima manu, nam a secunda est *curae famae* (ut et in Alm.) a tertia denique repositum *fama.* Ald. Bad. sec. Cerv. Bas. daut *aliqua cura famae*, quod in aliquot exemplis inventum probat Regius, sed Bad. in pr. rejicit *aliqua*, quod neque necessarium sit et omittatur in Vallensi. Ceteri, ut et Gesn., *cura famae.* Non multum interest; sed nostrum minus videbatur potuisse oriri e corruptela.

hic vel amb. Fortasse iniquior in Francium videar, sed non credo ejus esse conjecturam quae memoratur a Burm. *velut* pro *vel.* Hoc ipsum enim quod reposuisse fertur ille, invenio in *Turic.* qui cum Alm. nimis solet conspirare, quam ut casu factum putem, quod Francius, Almeloveeniani Codicis dominus, conjecerit, quod legitur in Turic. (gemello Alm.) Fortasse a solo Burm. turbatum est aliquid, neque arrogavit sibi hanc emendationem Francius. Veram autem existimo scripturam *velut.* *Vel* quam sit contortum, unusquisque sentiat. Poterat sane Qu. id, quod malus homo non vult videri malus, appellare *ambitum* (ubi recte Gesn. confert 12, 10, 5 *intelligendi*

quibus — fama. Si, in hominum profligatissimorum (quales fuere Catilina, Atreus) persona, studium turpitudinis abhorret a verisimilitudine, quanto magis in honestioribus debent fingi convenientia!

hic vel ambitus. Vel si merus fuerit ambitus h. e. captatio honoris, cf. §. 52. Est tamen durior collocatio conjunctionis *vel*, quam pro *saltem* usurpari quo auctore affirmet Regius, non equidem dixerim, etsi video in eadem opinione esse Tursellinum, sed revictum ab Ernesto p. 1048. cf. not. Crit.

cum Ciceroni dabimus consilium, ut *Antonium roget*, vel etiam ut *Philippicas* (ita vitam pollicente eo) *exurat*, non cupiditatem lucis allegabimus (haec enim si valet in animo ejus, tacentibus quoque nobis valet), sed, ut se reipublicae servet, hortabimur. Hac illi opus est occasione, ne eum talium 47
282 precum pudeat. Et C. Caesari suadentes re-

ambitum h. e. affectationem peritiae rerum ad artes pertinentium); sed, quoniam ridiculum videbatur, ambitiosum appellari eum, qui recusat audire nequam, molliit vocabulum solito, in talibus, additamento, *velut*. Confusionem τῶν *vel* et *velut* facillimam demonstrat Drakenb. ad Liv. 26, 37, 5. De usu hoc τοῦ *velut* cf. nostr. 2, 7, 5. *C. Caesari.* Sic (non *Cajo Caes.*

cum Ciceroni — exurat. „Solent — scholastici declamatores ponere, Deliberat Cicero, „an promittente salutem Antonio, orationes suas comburat." Seneca pater p. Bip. 37. cujus 6 et 7 suasoriae sunt de Cicerone et de hac ipsa re. Seneca tamen „Hujus" ait „suasoriae alteram partem neminem scio declamasse." p. 41.

allegabimus. Cave interpreteris: memorabimus, afferemus. *Allegare* graece est προσπέμπειν scil. φίλους: Mittere ad aliquem amicos, qui aliquid ei persuadeant, precibus et consiliis ab eo expugnent. Multis hanc significationem exemplis demonstrat I. Fr. Gronovius ad Liv. 36, 11, 1. adde L. Senecam de Benef. 5, 25. p. 299 „Diis quoque Homericus ille sacerdos *allegat* officia." Ita h. l. persona imponitur cupiditati vitae, et insperatum nitorem consciscit oratio, quae nihil habet elegantiae, si pervulgatam apud recentiores *allegandi* potestatem tenemus. Procedit autem haec ratio in omnibus nostri operis locis, velut 4, 1, 13. 16; etsi obscurius, fateor, 7, 4, 21.

occasione. Capperonnerius, post eumque Gesnerus, e Graecorum rhetorum vocabulo ἀφορμὴ hoc mutuo sumtum putant; et apposite I. C. Th. Ernestus in h. v. citat Ulpianum ad Demosth. Androtianam: *θαυμαστέος φαίνεται ὁ ῥήτωρ. δεινὸς γὰρ καὶ ἐν ἀπόροις εὑρεῖν ἀφορμάς.* Vides ἀφορμὴν eadem plane potestate usurpatam, qua nostro loco *occasionem;* est ratio sese expediendi, honesta species. Sic fere et 6, 1, 5. 12, 10, 13.

C. Caesari — regnum. Simi-

gnum, affirmabimus, stare jam rempublicam, nisi uno regente, non posse. Nam qui de re nefaria deliberat, id solum quaerit, quo mo-
48 do quam minimum peccare videatur. Multum refert etiam, quae sit persona suadentis: quia, anteacta vita si illustris fuit, aut clarius genus aut aetas aut fortuna affert expectationem, providendum est, ne, quae dicuntur, ab eo, qui dicit, dissentiant. At his contraria summissiorem quendam modum postulant.

ut Gesn.) Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoerium meis omnibus, quas sequi malui, quam nomen integrum ponere, ubi prima esset C. non G. vid. 1, 7, 28. Male autem reliquas edd. secutus posui 1, 6, 36. *affert exp.* Turic. *aut fert exp.* An ita mutandum quod ex Alm. refertur *Aut* pro *At* in iis, quae protinus leguntur? Saltem diversam horum Codd. aberrationem vix credo. Sed in altera Turic. collatione est *aufert*, et tamen mox *Aut* pro *At* cum Alm.

lis consultatio apud Dionem Cassium est Octaviani cum Agrippa et Maecenate, ubi hic iisdem fere argumentis utitur, auctis in tantum reipublicae opibus jam civitati locum esse negans. Videntur autem vel prudentissimi Romanorum regni vocabulo tantopere fuisse exterriti, ut etiam Quintilianus *rem nefariam* non obscure appellaret hanc regni affectationem, qui dominatum Domitiani et ferret et in magna generis humani felicitate poneret. Talis est illa Velleji et Lucani, Tiberium Neronemque adulantium, libertas, quae Catones et Brutos meros loquitur.

quia — dissentiant. Dirimendo demonstravi *quia* referendum esse ad *prov. est*, *si* autem ad *fuit* et *affert*. Non „*affert exp.* vita anteacta, si „ill. fuit;" sed „si vita anteacta „illustris fuit" et „si" (id enim repetendum est animo) „clarius genus cet. expectatio„nem affert, prov. est." Sic nihil abruptum neque confragosum erit in oratione, quod Gesnerum movit, ut *providendumque* vel *providendum igitur* reponi debere conjiceret.

summissiorem — modum. Eleganter petita ab arte musica imago. cf. 1, 12, 14.

Nam quae in aliis *libertas* est, in aliis *licentia* vocatur. et quibusdam sufficit *auctoritas*; quosdam *ratio* ipsa aegre tuetur. Ideoque 49
longe mihi difficillimae videntur prosopopoeïae, in quibus ad reliquum suasoriae laborem accedit etiam personae difficultas. Namque idem illud aliter *Caesar*, aliter *Cicero*, aliter *Cato* suadere debebit. Utilissima vero haec exercitatio, vel quod duplicis est operis, vel quod poëtis quoque aut historiarum futuris scriptoribus plurimum confert. Verum et oratoribus necessaria. Nam sunt 50
multae a Graecis Latinisque compositae orationes, quibus alii uterentur, ad quorum

sufficit auct. Turic. et Alm. *sufficiat auct.* Eleganter, neque obstat quod mox est *tuetur*, indicativus. Nemo enim sola auctoritate uti volet; ut magis quid fieri possit, quam quid fiat, ostendatur. At se tueri conantur multi revera.

Namque idem illud. Guelf. et Turic. *Nam quidem illud* cum Bern. Levi aberratione Alm. *Nam quaedam ill.* Voss. 1. *Nam quid est ill.* In hisce omnibus latet recepta. Edd. ante Gryph. meae transponunt *N. ill. id.* male. Pejus etiam Bad. Corv. *N. unum et id.* Cod. Bal. *Unum quidem ill.*

poëtis quoque aut. Turic. omittit *aut*, unde conjiciam, potius quam *aut*, excidisse *et*, quod malim fere. Edd. (de Jens. tac. Gesn.) ante Bad., quo accedit Ald. sec., mox post *histor.* repetunt *quoque*, male. Quid autem sibi velit Francius ante *poëtis* de conjectura inserens *non*, vix assequor, nisi forte, eum mox etiam *est* addat post *necess.*, *quoque* vel mutavit in *solum*, vel ita accepit; quorum nihil probandum.

sufficit auct. vid. not. Crit.

prosopopoeïa. vid. 2, 1, 2. Diversa autem haec prosopopoeïa, quae integra est declamatio ex suasoriarum genere, ab altera, quae figuris annumeratur, et partem facit orationis vid. mox §. 54. item 6, 1, 25. 9, 2, 29. 37. 11, 1, 39. Ejus generis sunt quas tangit, 1, 8, 3.

vel — vel. cf. 2, 20, 2.

quibus alii uterentur. cf. 2, 15, 30. Judiciales orationes

conditionem vitamque aptanda, quae dicebantur, fuerunt. An eodem modo cogitavit, aut eandem perſonam induit Cicero, cum ſcriberet Cn. Pompejo, et cum T. Ampio,

induit. Guelf. et Turic. *inducit* cum Alm. Goth. et edd. Jenſ. et Tarv. Regius correxit; et eſt noſtra in omnibus meis a Locat. inde, etiam in Vallenſi Codice, referente Badio. Neque erat quod vel tantillum haereret Burm. ob locum Cic. Pro Coel. c. 15 „*perſonam induxi.*" Appoſite Geſn. citat 6, 2, 36. Sed rem conficit, quod praeterit. perf. neceſſarium eſt.

T. Ampio. Sic Voſſ. 3. et Bern. niſi quod ille *Tampio* dat continuata ſcriptura, et hic etiam corruptius *tam pio.* Proxime a Latinis ſcriptas in uſum aliorum memorari non memini. Neque enim videtur inhoneſtum fuiſſe patronis uti; quod ſecus erat apud Graecos.

Cn. Pompejo — T. Ampio. Qua occaſione Pompejo orationem pronunciandam ſcripſerit Cicero, nusquam relatum invenio, neque id ipſum narratur, Pompejum uſum eſſe Ciceronis ſcripto in aliquo negotio. Cum autem Cicero (Brut. c. 68) ejus eloquentiam non magnam fuiſſe ſignificet, potuit ſane, ubi aliquid gravius eſſet eloquendum, confugere ad amicum ſuum, qui idem eſſet hominum diſertiſſimus. De T. Ampio Balbo non magis habeo, quod ex hiſtoria doceam inſtructum oratione a M. Tullio. Fuit is ſummo ſtudio erga Pompejum, ita ut *tuba belli civilis* audiret a Caeſarianis (Cic. ad Div. 6, 12). Hunc tamen per familiares C. Caeſaris cum ipſo in gratiam reduxit, ut ab exilio redire ei liceret (l. c.). Potuit igitur hoc beneficium vel impetrare, vel acceptum collaudare Ampius oratione, ſcripta a ſummo dicendi artifice; quales ſuo nomine habuit Cicero pro Marcello et pro Ligario. Nec obſtat, quod ipſe Ampius „ſtudium ſuum conſumſit in virorum fortium factis memoriae prodendis;" (l. c.) quoniam in tanto ſuo tempore ſuae eloquentiae parum fortaſſe confidebat. Quanquam nec diffiteor longe alia occaſione Ampium potuiſſe uti Ciceroniana facundia. Hunc certe eſſe, qui a Quintiliano memoretur h. l. ſatis videor probaſſe in not. Crit. De ipſo praeter plura loca in Epiſtolis ad Div. poſſunt conſuli Epp. Cic. ad Att. 8, 11 in ep. Ciceronis ad Cn. Pomp. Vellej. 2, 40. Suet. Caeſ. c. 77. (quo et ipſo loco apparet eum libros conſcripſiſſe) Caeſar de bello Civili 3.

ceterisve; ac non uniuscujusque eorum for-

accedit Voss. 1. *C. Tampio.* Tur. Bodl. Andr. Obr. *Domitio.* Edd. ante Basil. meae omnes *C. Domitio* (nam Venetam C omittere falso narrat Gibs.) Basil. *C. Domitio et Appio.* Guelf. Goth. Vall. (referente Badio) *C. Appio*, quibus accedere narratur Alm. quod mecum mirabuntur, qui adhuc summum attenderunt Alm. et Turic. consensum. Voss. 2 non memoratur et facit haud dubie cum Goth. Hujus autem scripturam a Gryphio inde meae praeferunt omnes. Burmannus *Domitium* temere ejiciendum esse negat, quia Cicero ei scripserit laudationem Porciae uxoris vel matris. Cic. ad Att. 13, 37. 48. Videtur Burmannus rationem Basileensis ed. probare qua duo nomina conjunguntur, quam ipse quoque, ut tutissimam, sequerer si ullus ostenderetur Codex, in quo esset. Neque tamen locis istis ad Atticum manifesto apparet, scripsisse Ciceronem hanc orationem a Domitio pronunciandam, quoniam, cum Domitio, Brutus quoque memoratur, cui mitti debeat laudatio. Valde similis sane est ratio Ad Qu. fr. 3, 8 „Serrani Domestici „filii funus perluctuosum fuit — Laudavit pater *scripto meo.*" quem locum citat Burm. *Appium* alienum esse a nostro loco vel praenomen *C.*, quod additur, ostendit. Sic enim Manutius ad Cic. ad Div. 1, 3. „*T. Appius*" (apud nostrum quidem h. l. *C. App.*; sed eodem redit) „mendo manifesto: quia „duo praenomina simul esse non possunt." Ipsum tamen etiam *Domitii* nomen, cum praesertim in Codd. *C.* antepositum non inveniatur, occupare minus noti illius *T. Ampii* locum potuisse, existimo. *M* inest, et P cum T non raro confunditur in MSS. cf. Drakenb. ad Liv. 27, 15, 11. Nam quin *Ampius* h. l. sine errore scriptus sit a librariis, nemo, opinor, dubitabit, qui expenderit nullam fuisse occasionem tam praeposterae scri-

105. Varro de vita Populi R. in fragm. ap. Non. p. 249 ed. Bip. Varr. Exempla orationum aliis scriptarum affert Burm. Cic. de Orat. 2, 84. quod est Laelii, et Cic. ad Q. fratrem 3, 8. quod est ipsius Ciceronis. Hae tamen sunt e genere demonstrativo. Judicialis autem manifestum exemplum adhuc desidero, neque potuit hoc adeo frequens esse inter Romanos, qui patronis solebant uti in judiciis. cf. 2, 15, 30. In nostro quidem loco de industria videntur conjungi earundem in republica partium viri, primarius alter, alter obscurior, quorum utriusque imaginem diligenter expresserit Cicero.

tunam, dignitatem, res gestas intuitus, 26
omnium, quibus vocem dabat, etiam imaginem expressit? ut melius quidem, sed
51 tamen ipsi, dicere viderentur. Neque enim minus vitiosa est oratio, si ab homine, quam si a re, cui accommodari debuit, dissidet: ideoque Lysias optime videtur in iis, quae scribebat indoctis, servasse veritatis fidem.

pturae qualis est in Bern. v. c., cum *Appius* contra multis locis male obtrusus fuerit pro *Ampio*, velut Cic. ad Div. 1, 3. 6, 12. 10, 29. 13, 70 ubi cf. Victorium, Manutium, Gebhardum. it. Caes. de B. C. 3, 105 ed. Oud. Eodem, quo in Bern., errore discerptum nomen habes Cic. ad Div. 2, 16 in aliquot Codd. Ita ii ipsi Codd., qui nostro loco praeferunt *C. Appio*, firmant scripturam quam recepi.

ceterisve. Turic. *Caesari sue* (in altera collatione *Caesari suo*) a prima manu, a secunda *Caesariue.* Alm. *Caesari suo.* Bodl. *Caesarine* cum Andr. Obr., at non Veneta, ut narrat Gibs. Caesarem hinc esse alienum, praeter ea quae rectissime monet Burm. de ipsius eloquentia, quae tali auxilio non indiguerit, ipsa quoque Codicum scriptura persuadet mihi. Prima enim illa in Turic. manus satis ostendit erroris originem. *S*, quod ibi legitur, remanserat ex vera scriptura *caeterisue*, quam male redderet librarius ignarus, unde in Alm. etiam deterius factum est: *Caesari suo*, quod ipsum altera collatio tribuit Turicensi. Quod corrector in Turic. reposuit, id in ceteros quoque Codd. ab eruditorum ingenio invectum fuit. Suetonium (Caes. 55.) male citat Burm., docturus Caesarem ipsum alteri scripsisse orationem. Ibi enim „ex persona Caesaris sermo." Edd. meae omnes, praeter Obr., dant receptam.

Lysias — indoctis. Similia fere de eo Dionysius Halic. p. 82. extr. *ὁμοίως δὲ τοῖς ἰδιώταις διαλέγεσθαι δοκῶν, πλεῖστον ὅσον ἰδιώτου διαφέρει.* item p. sq. extr. *ἀποδίδωμί τε οὖν αὐτῷ καὶ τὴν εὐπρεπεστάτην ἀρετὴν, καλουμένην δὲ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἠθοποιΐαν.* cf. not. ad 1, 9, 3. Ex ipso Lysia elegantissimum ethopoeiae exemplum, in quo inferioris conditionis homo effictus videatur, affert Rutilius Lupus p. Ruhnk. 66 seqq.

Enimvero praecipue declamatoribus conſiderandum eſt, quid cuique perſonae conveniat? qui pauciſſimas controverſias ita dicunt, ut advocati; plerumque filii, patres, divites, ſenes, aſperi, lenes, avari, denique ſuperſtitioſi, timidi, deriſores, fiunt: ut vix comoediarum actoribus plures habitus in pronunciando concipiendi ſint, quam his in dicendo. Quae omnia videri poſſunt *proſopo-* 52
poeïae; quas ego ſuaſoriis ſubjeci, quia nullo alio ab his, quam perſona, diſtant. Quanquam haec aliquando etiam in controverſias ducitur, quae ex hiſtoriis compoſitae, certis agentium nominibus continentur. Neque 53
ignoro, plerumque exercitationis gratia poni

quas ego ſuaſ. Guelf. et Turic. *quam e. ſ.* cum Alm. Goth. et edd. Jenſ. et Tarv. Mallem hoc, ſi mox eſſet *diſtat*, pro *diſtant.* Tum genitivus ſit *proſopopoeïae*, non nom. plur., quod longe elegantius. In recepta enim debebat eſſe: *Quae omnes v. p. proſ.* *certis agentium nom.* Turic. *certius argentium n.* Prius eſt et in Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. (praeter Loc. Ven. Ruſc. Bad. ſec. Cerv. Baſ. Burm. Capp. Geſn. et ſi qua recentior) meis omnibus, cum e Vallenſi revocaverit Bad. improbans Regium, qui noſtrum ex ingenio, ut videtur, repoſuerat. Comparativum ſuperiora reſpicere ait Badius. Sed hoc eſt nihili, et recte locutionem in aere alieno uſitatam *certis nominibus*, quam illuſtret Bentl. ad Hor. Epiſt. 2, 1, 105, comparat Burm. Eſt autem *certis* in Guelf.

Neque ignoro. Ita Turic. Guelf. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum edd. (praeter Bad. ſec. Cerv.) ante Burm. meis omnibus. Hic cum aliquot prioribus inſeruit *enim* de Regii conjectura, nequaquam neceſſaria, ut et Badius judicat, qui conjunctionem a Vallenſi quoque abeſſe narrat. Capper. et Geſn. retinuerunt *enim.*

quas ego ſuaſ. vid. not. Crit.

et poëticas et historicas; ut *Priami verba apud Achillem*, aut *Sullae dictaturam deponentis* in concione. Sed haec in partem ce-

et poëticas et historicas. Guelf. *et poeti eas historias.* Prius mero errore. Alterum est in omnibus meis edd. ante Badium, qui receptam, quam conjiciendo assecutus erat Regius, in Vallensi esse narrat. Videntur astipulari Turic. aliique non pauci. Nostram habet Goth. *in partem cedent.* Sic Turic. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. meis ante Gryphium omnibus, nisi quod Tarv. dat *cadent in p.* quae videtur esse corruptela scripturae Turic. et edd. ante Bad., ipsius (sed levius) corruptae, *caedent.* (Sed Badius in nota *cadent* et ipse.) Gryph. *i. partes cedunt*, quem deinceps secuti sunt omnes praeter Obr. qui revocavit singularem, futurum non item. Cum hoc facere narrantur et Bal. Andr. Voss. 2. Veterum edd. et meorum Codd. scripturam retinere debui, cum singularem in simili locutione ponat Qu. 5, 11, 36 „ea — in exemplorum „locum cedunt." *locus*, *pars* nihil aliud est nisi *genus*, *species*.

et poëticas — in concione. Quod potissimum vocabulum intelligi debeat ad ista adjectiva *poët. hist.*, potest dubitari. Video Gedoynum eo retulisse *controversias* ex proximis. Sed Priamus apud Achill., Sulla dep. dict., non sunt controversiae, quae judiciali genere continentur. Neque dubito quin *personae* sint subaudiendae, non autem *prosopopoeïae*, (quod ipsum quoque proponit Capper.) Sed in hac ratione offendor eo quod sequitur „Priami *verba.*" Satis enim erat solum genitivum „Priami" poni, qui referretur ad *personam*, sicut et mox „Sullae — „deponentis" ubi „verba" subaudire frigidum videtur. A nullo quidem libro abesse „*verba*" istud video, sed magnopere redolet correctorem, unde regimen genitivi sumeret inscium. Qui tamen praetulerit alteram illam Capper. rationem, intelligendi *prosopopoeïas*, is exemplo fortasse tueatur se eo, quod mox §. 55 „*apud* C. Caes. *consultatio* „— *ponitur.*" Ita hic *prosopop. ponitur*, quae ipsa sunt *verba* (h. e. deprecatio) *apud* Ach. Priamus Achillem implorans ut Hectoris corpus sibi concedat, poëtica persona, ex Homeri Iliade petita 24, 486 — 506. Sulla, deponens dictaturam, historica. vid. Freinshem. Suppl. Libr. Livii 89. 37. 38.

in partem cedent. vid. not. Crit.

dent trium generum, in quae causas divisimus. Nam et rogare, indicare, rationem
284 reddere, et alia, de quibus supra dictum est,
varie, atque ut res vult, in materia *iudiciali*,
deliberativa, *demonstrativa*, solemus. Fre- 54
quentissime vero in his utimur ficta personarum, quas ipsi substituimus, oratione: ut, apud Ciceronem pro Coelio, Clodiam, et

ubi pluralem alienum fere agnoscas. Locutio omnis interpretanda: „annumerabuntur tribus generibus" cet.

indicare. Goth. et Voss. 2. *vendicare* (neque enim *vind.* Goth., ut narrat Gesn.) item Vallens. referente Badio. Turic. Alm. Ioann. *judicare*, in quo est levis error. Ne illud quidem valde considerandum duco, in solita horum confusione cf. not. Crit. ad 2, 17, 2. Nam in loco gemino, quo respicit, est *narramus*, nihil autem simile *vindicandi*. Ceterum mox in *et alia* suspicor *et* natum ex ultimo *reddere*. cf. 3, 4, 3.

res vult in materia. Guelf. *r. ultimao m.* Voss. 1. 3. Turic. *r. ultimi materiae*. Alm. *res materiae*, miro a Turic. dissensu. *demonstrativa solemus*. Auctoribus Turic. Alm. Guelf. Voss. 1. 3. Goth. et edd. meis ante Ald. omnibus, quo acc. Bad. pr. (secunda non item) omisi *subjicere*, quod reliqui inserunt, Gesn. quoque, etsi uncis appositis. Multi sane Codd. a conferentibus sunt neglecti, ut Voss. 2. Originem vitii, de qua anquirit Gesn., non ita facile demonstres.

Freq. vero. Goth. Voss. 2. *Fr. tamen* cum edd. meis ante Gryph. omnibus, qui et ipse hoc habet in margine. Sed Ald. uterque *vero*. Parvi refert, nostrum rectius arbitror.

de quibus supra. Recte ablegat Capper. ad 3, 4, 3.

in his. Hoc refero ad triplices istas, quas modo memoravit, materias; non ad *rogare* cet. quae est Gedoyni ratio, ne ipsa quidem specie carens.

apud Ciceronem — alloquitur. vid. Cic. Pro Coelio c. 14. 15. mirae eloquentiae locum. Quid sit Appius „in „castigationem amorum lo„quens" facile apparet, quid contra Clodius „in hortatio„nem" non item. Haec tamen cum sit verisimillima scriptura (vid. not. Crit.), si contuleris ipsum Ciceronem, videbis Clodium a Coelii quidem amore abducentem, sed ad alios faciliores et magis expositos amores hortantem. Et est haec

caecus Appius et Clodius frater, ille in castigationem, hic in hortationem amorum compositus, alloquitur. Solent in scholis fingi materiae ad deliberandum similiores controversiis, et ex utroque genere commixtae: ut cum apud C. Caesarem consultatio de poena

hortationem amorum. Guelf. *h. morum* cum Goth. Voss. 2. Vallens. (ref. Badio) ed. Bad. pr. Sed Turic. *orationem morum* cum Alm. Bal. Voss. 1. Andr. Jens. Tarv., quo acc. Ald. utraque. Hanc scripturam inveniens Regius correxit *rat. am.* quod est in Loc. Ven Rusc. Bad. sec. et reliquis meis omnibus, praeter Gryph. qui habet nostram, cum Steph. Colin. Ad hanc omnium Codd. maxime accedit Ioann. praeferens: *orationem amorum;* in quo tamen latere puto nostram ipsam. *Orandi* enim et *hortandi* verba saepissime confunduntur in MSS. cf. Drakenb. ad Liv. 4, 38, 1. Regii et recentiorum constitutio an sit in Bodl., etsi siletur is, dubitari sane potest. In Voss. 3 *rationem morum* esse docemur. *Amorum* necessarium prorsus pro *morum* in uno tantum, ut dixi, est Cod. nisi forte in Bodl. quoque et Argent. Sed erat proclivis error. Gesnerus conjicit *in curationem amorum*, non quidem necessario, ut opinor. Recte Badius „Hortatio" ait „contraria est castigationi; unde „eam lectionem teneam." Quod paulo ante inter *Coel.* et *Clod.* inseritur *in* a Codd. meis tribus, et Voss. 2. 3. Bern. item edd. ante Gryph. omnibus, eum errorem puto librariorum ad illud, quod longiore intervallo infertur, *alloquitur*, non respicientium, neque religioni duxi cum recentioribus ejicere importunam voculam.

Solent in. Turic. *Sollennis*, satis proclivi errore, unde apparet quid sibi velit portentosa apud Burm. Almeloveniani scriptura *Solempniis.* Simile quid Voss. 1.

hortandi propria potestas, ut, qui alterum ad faciendum incitat, is *hortari* eum dicatur. Sic Virg. Aen. 6, 529 *Hortator scelerum*, quo recte utitur Barthius ad Stat. Theb. 5, 105. Sic et canes *hortantur* venatores. Hoc ipsum prosopopoeïae in oratione exemplum affert Priscianus in praeexercitamentis apud Pithoeum p. 329. ap. Putsch. 1340.

poena Theodoti. Plutarch. p. 660. C. D. Pomp. Θεόδοτος δὲ (Χῖος, ἐπὶ μισθῷ ῥητορικῶν λόγων διδάσκαλος τοῦ βα-

Theodoti ponitur. Conſtat enim accuſatione et defenſione cauſae, quod eſt judicialium proprium. Permixta autem eſt et utilitatis 56
ratio, *An pro Caeſare fuerit occidi Pompejum? An timendum a rege bellum, ſi Theodotus ſit occiſus? An id minime opportunum hoc tempore, et periculoſum, et certe longum ſit futurum?* Quaeritur et de honeſto, *De-* 57
ceatne Caeſarem ultio Pompeji? An ſit verendum, ne pejorem faciat ſuarum partium cauſam, ſi Pompejum indignum morte fatea-
tur? Quod genus accidere etiam veritati pot- 58
eſt. Non ſimplex autem circa ſuaſorias error in plerisque declamatoribus fuit, qui dicendi genus in his diverſum, atque in totum illi

Theod. ſit occ. Turic. *T. fuit o.* Natumne ex *fuerit?* Alm. non memoratur., *atque in totum illi.* Turic. *atque illi* cum Alm. et Obr. Non equidem accedam huic omiſſioni cum et ipſe noſter et alii ejus aevi *in totum* non raro uſur-

σιλέως Πτολεμαίου ἀνειλημμένος) δεινότητα λόγου καὶ ῥητορείαν ἐπιδεικνύμενος κράτιστον ἀπέφηνεν εἶναι μεταπεμψαμένους ἀνελεῖν τὸν Πομπήϊον. — προσεπεῖπε δὲ διαμειδιάσας (ὥς φασιν) ὅτι νεκρὸς οὐ δάκνει. Contraxi verba Plutarchi. Id. Caeſ. p. 730. D. (Καῖσαρ) Θεόδοτον ἀπεστράφη τὴν Πομπηΐου κεφαλὴν φέροντα. Id. M. Brut. p. 999. D. Θεόδοτος — παρὰ τῆς τύχης χρόνον εἰς ἄδοξον καὶ ἄπορον καὶ πλάνητα βίον ἐπιδανεισάμενος, τότε Βροῦτον ἐπιόντα τὴν Ἀσίαν οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ᾽ ἀναχθεὶς καὶ κολασθεὶς, ὄνομα τοῦ θανάτου πλέον ἔσχεν ἢ τοῦ βίου. L. Seneca de Ira 2, 2 p. Bip. 50. „Quis non „Theodoto, et Achillae" (is interfector fuit Pompeji Magni) „et ipſi puero" (regi Ptolemaeo) „non puerile auſo facinus infeſtus eſt?" Frequentatam rhetoribus hanc ſuaſoriam diſcimus e M. Seneca rhetore, Controv. 2, 12 p. Bip. 171 „Suaſoriam de Theodoto „declamavit per triduum (Latro)."

veritati poteſt. Non fictae ſolum apud rhetorem materiae. cf. §. 62.

judiciali contrarium eſſe exiſtimarunt. Nam
et principia abrupta, et concitatam ſemper
orationem, et in verbis *effuſiorem* (ut ipſi
vocant) *cultum* affectaverunt, et earum bre-
viores utique commentarios, quam judicialis
59 materiae, facere elaborarunt. Ego porro ut
prooemio video non utique opus eſſe ſuaſo-
riis, propter quas dixi ſupra cauſas, ita cur
initio furioſo ſit exclamandum, non intelli-
go: cum propoſita conſultatione rogatus ſen- 185
tentiam, ſi modo eſt ſanus, non quiritet, ſed
quam maxime poteſt civili et humano in-

ſent. cf. 5, 6, 52. 4, 1, 72. 8, 6, 8. 9, 2, 88. it. L. Seneca de Ira 1, 16 p. Bip. 22. et Plin. in H. N. frequentiſſime. cf. *in quantum* 2, 10, 4.

judicialis mat. Guelf. et Turic. *legalis m.* cum Codd. et edd. ante Bad. ſec. meis omnibus. Regius conjecit, quod deinde receptum eſt. Et ſane aptius videtur; non negem tamen Qu. hic, ubi non agit de ſtatibus, *legalem mat.* potuiſſe latiori poteſtate uſurpare. Silentur Bern. et Bal. quorum alter, niſi mutilus eſt h. l. videtur tueri receptam. *Legalis* revocavit Obr. ex ſuo profecto Codice. Id etiam in Vallenſi eſſe narrat Badius.

ut ipſi vocant. cf. 2, 12, 9. *breviores — commentarios.* Minus ſcripti domo attulerunt, ſed impetu ipſo freti ad dicendum ſurrexerunt. (cf. §. 63.) Commentarii ſunt quae in uſum futurum perſcribimus cf. 1, 8, 19. 3, 6, 59. item Cic. Brut. c. 44 extr. „non „— oratio, ſed — orationis „commentarium." Sed cum minus ſcripſerunt, plerumque etiam breviores fiunt ipſae orationes. (cf. §. 68.) Mox ad *judicialis mat.* cf. not. Crit.

dixi ſupra. §. 6. De *porro* vid. not. ad 2, 17, 8.

civili. Cum *civilis* in republica eſſet is, qui neminem opibus praegravare, ſed omnibus aequalem et nequaquam plus quam *civem* vellet ſe praeſtare, videmus jam Quintiliano aevo ſignificationem *comitatis* haeſiſſe vocabulo, quae nunc in Francogallica lingua ſola eſt. cf. 2, 6, 5 *vivaciores.* cf. Theſaurum Fabri a Geſn. ed.

gressu mereri assensum deliberantis velit: Cur autem torrens, et utique aequaliter con- 60 citata sit in ea dicentis oratio, cum vel praecipue moderationem rationemque consilia desiderent? Neque ego negaverim, saepius subsidere in controversiis impetum dicendi prooemio, narratione, argumentis: quae si detrahas, id fere supererit, quo suasoriae constant: verum id quoque aequalius erit, non

Cur autem. Goth. et Voss. 2. *C. igitur*, soli quantum video, sed cum edd. ante Ald. sec. omnibus, exceptis Tarv. (a Jens. recedente cf. not. ad §. 59.) et Ald. pr. Non est sane quod displiceat *igitur*.

quae si detrahas. Sic Guelf. et Turic. *quem s. d.* Goth. Voss. 2. Vall. ref. Badio, cum edd. a Badio inde ad Obr. usque omnibus, exc. Ald. sec. Pravam hanc scripturam expressit Gedoynus.

et utique aequaliter. cf. not. Crit. ad §. 6.

subsidere — impetum. Monendi videntur tirones ut verbi penultimam corripiant, quoniam in hac similitudine aquae aestuantis, quae jam defervescat, tertiae conjugationis fere verbum usurpatur, non secundae, apud poetas certe, quod hic et ad libr. 2. aliquot exemplis ostendit Burm. cf. not. Crit. ad 2, 1, 3.

aequalius. Ex argumentationis nexu apparet hoc referri debere ad *suasorias* non ad *controversias*. Possis tamen facile adduci, ut credas agi de eo quod fiat in controversia, detractis prooemio, narratione, argumentis; quem errorem ne ipse quidem Qu. satis cavisse mihi videtur. Erit igitur hoc tenendum, ut ad „*id*" intelligamus magis „*quo suas. constant*" quam „*quod supererit.*" *Aequalius* autem nequaquam est „sedatius," sed „minus varium." Qu., dum concitationem istam perpetuam reprehendit, quam in suasoriis affectabant declamatores, non eo usque progreditur, ut plane diversam suasoriae et controversiae rationem dicat ab ea, quam vulgo constituunt illi. Negat solum, semper controversia concitatiorem esse suasoriam. Fatetur itaque in controversiis, quoniam tractant negotia fere privata, humilius esse genus dicendi (*saepius*

61 tumultuosius atque turbidius. Verborum
autem magnificentia non validius est affe-
ctanda suasorias declamantibus; sed contin-
git magis. Nam et personae fere magnae
fingentibus placent, *regum*, *principum*, *po-
puli*, *senatus*, et res ampliores. ita cum verba
rebus aptentur, ipso materiae nitore clare-
62 scunt. Alia veris consiliis ratio est. ideoque
Theophrastus quam maxime remotum ab
omni affectatione in deliberativo genere vo-
luit esse sermonem: secutus in hoc auctori-
tatem praeceptoris sui; quanquam dissentire
63 ab eo non timide solet. Namque Aristoteles

affectatione. Guelf. et Turic. *affectione* cum Alm. Ioann. Vall. (ref. Badio) Voss. 2 (an 1? quoniam Goth. habet receptam) 3. et edd, Jens. Tarv. Rusc. (rec. a Loc. cf. ad §. 59) Bad. pr. Ald. utr. Vindices receptae videntur Bodl. Bal. Arg. Goth. Veram autem esse ipse, qui alteram explicare laborat, Gesn. fatetur. *in hoc auctorit.* Guelf. *i. h. genere a.* solus, repetente, ni f., librario quod modo praecesserat.

quam in suas. *subsidere*) et, si quando vel in locis communibus vel in epilogo assurgat oratio, cogi tamen in iis ipsis eum, qui dicat, descendere interdum ad rerum tenuitatem, ut brevior esse debeat illa in controversiis magniloquentia; quae in suasoriis vicissim aequaliter per omnem pertingat orationem: sed non proinde tumultuosius quoque et turbidius dicturum suasorem. Sic modo est „*aequaliter* concitata ora„tio," unde discas „aequaliter" fieri, quod fiat constanti quodam et simili tenore, non autem in quo nullus sit impetus.

Theophrastus. cf. 3, 1, 15.

Aristoteles. Rhet. 3, 12, 5. *ἡ μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις γραφικωτάτη — δευτέρα δὲ ἡ δικανική.* Rationes autem, quas subjungit Qu., ab Aristotele non afferuntur; quamobrem scriptorem nostrum reprehendit Victorius ad loc. Arist. p. 685. quod male Aristotelici praecepti rationem reddiderit. „Sermo" ait „auctoris hic est „de exquisita magis aut minus

idoneam maxime ad scribendum *demonstrativam*, proximamque ab ea *judicialem* putavit: videlicet quoniam prior illa tota esset ostentationis; haec secunda egeret artis, vel
286 ad fallendum, si ita poposcisset utilitas; consilia fide prudentiaque constarent. Quibus 64
in demonstrativa consentio; nam et omnes alii scriptores idem tradiderunt: in judiciis autem consiliisque secundum conditionem ipsius, quae tractabitur, rei, accommodandam dicendi credo rationem. Nam et Phi- 65
lippicas Demosthenis iisdem, quibus habitas in judiciis orationes, video eminere virtutibus: et Ciceronis sententiae et conciones non minus clarum, quam est in accusationibus ac defensionibus, eloquentiae lumen ostendunt,

eg. artis. Turic. *e. artibus* cum Alm. quod probat Burm. allato Justini loco 9, 8. *artibus bella tractabat.* Facilis tamen erat error. Eandem *egendi* structuram habes 2, 16, 13.

vel ad fall. Guelf. *v. quod a. f.* cum aliquot edd. ut meis Bas. Gryph., male.

accommodandam. Turic. *accommodandum* cum Alm. sed a secunda manu ille habet receptam.

credo rationem. Ita Codd. mei et Vall. (ref. Badio). Vett. aliquot edd. ante Loc. quo acc. Ald. utr. *c. orationem* quod correxit Regius. Apparet, quam proclivis fuerit error.

Dem. iisdem. Sic Goth. Jens. (tac. Gesn.) Guelf. *hisdem.* Sed edd. nostram dant omnes ante Gryph. qui primus *eisdem.* Insolentior scriptura, invitis libris, obtrudi non debebat.

accus. ac def. Guelf. *a. et d.* paulo suavius, nisi quod variavit fortasse Qu. de industria, propter „*sent. et conc.*"

„oratione, non de ornatu splen„doreque ipsius, ut Qu. vide„tur accepisse."

sententiae et conciones. Habitae in senatu et ad populum orationes. cf. §. 67.

Dicit tamen idem de ſuaſoria, hoc modo: *Tota autem oratio, ſimplex et gravis, et ſen-*
66 *tentiis debet ornatior eſſe, quam verbis.* Uſum exemplorum nulli materiae magis convenire merito fere omnes conſentiunt, cum plerumque videantur reſpondere futura praeteritis, habeaturque experimentum velut quoddam
67 rationis teſtimonium. Brevitas quoque aut copia non genere materiae, ſed modo, conſtant. Nam ut in conſiliis plerumque ſimplicior quaeſtio eſt, ita ſaepe in cauſis minor. Quae omnia vera eſſe ſciet, ſi quis non orationes modo, ſed hiſtorias etiam (namque in his conciones atque ſententiae plerumque ſuadendi ac diſſuadendi funguntur officio) legere maluerit, quam in commentariis rheto-
68 rum conſeneſcere. Inveniet enim, nec in

nulli materiae. Edd. ante Ald. pr. meae omnes *nonnulli m.* unde Regius et Geſn. efficere malint *non ulli m.*, ſed recepta eſt in Codd. meis tribus, quod de Vall. quoque refert Badius.

aut copia. Turic. *a. copiae*, male; et ſolus.

modo conſtant. Pluralem in verbo mei Codd. habent. Voſſ. omnes ſingularem, quibuscum faciunt ex meis edd. Bad. utr. Cerv. Gryph. Gibſ. (non Leid.) Obr. Roll. Capper. Blaſſ. (non Andres). Lubrica quidem in voce *conſtant* diſputatio de Codd. auctoritate; ſed ſingularis potuit reponi ab erudito, qui pluralem poſt *aut* disjunctivum non ferret. Neque tamen ejusmodi ſtructura ſuis exemplis caret. cf. I. Fr. Heuſingerus ad Cic. de Offic. 1, 41, 10. *ſciet ſi quis.* Turic. *ſcies ſ. q.* cum Alm. ſed a ſecunda manu ille *ſciet.*

Dicit — idem. Cic. Partitt. Oratt. c. 27. extr.

genere — modo. Poſterius accipe *magnitudinem, ambitum.* cf. §. 35. it. 2, 21, 2. De *conſtant* vid. not. Crit.

rhetorum commentariis, vulgares regulas continentibus. cf. 3, 6, 59.

consiliis abrupta initia, et concitatius saepe in judiciis dictum, et verba aptata rebus in utroque genere, et breviores aliquando caussarum orationes, quam sententiarum. Ne 69
illa quidem in his vitia deprehendet, quibus quidam declamatores laborant, quod et contra sentientibus inhumane conviciantur, et ita plerumque dicunt, tanquam ab iis, qui
287 deliberant, utique dissentiant: ideoque objurgantibus similiores sunt, quam suadentibus. Haec adolescentes sibi scripta sciant, 70
ne aliter quam dicturi sunt, exerceri velint, et in desuescendis morentur. Ceterum, cum

saepe in judiciis. Gesn. de conjectura suadens *quam* inseri post *saepe*, aliud agebat. cf. not. exeg.

aliquando. Sic Turic. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoer. meis omnibus qui primus *aliquanto.* Revocarunt nostram Obr. (in emendationibus repetitae lectionis) Roll. Capper. cf. not. exeg. *Aliquanto* nimium erat, vid. not. exeg. ad §. 39. *similiores sunt quam.* Turic. omittit *sunt*, quod paene receperam. Sed nullus liber addicit, neque in altera collatione memoratur omissio.

dicturi sunt. Sic Turic. Alm. Guelf. Reliqui *d. sint.* Sed est ipsius Quintiliani praedicentis oratio, quae indicativum poscit.

breviores — orationes. Quae vulgo tanquam propria sententiis, h. e. suasoriis, jactabantur, ea singula cum in judiciali quoque genere inveniri, tum abesse a deliberativo monet: Initia non abrupta in deliberatione, concitationem in judiciis majorem quam in consiliis (§. 60), verba humilia in humilibus caussis, grandia in grandibus, sed eandem in consiliis pro re nata varietatem, orationes in judiciis breviores quam in consiliis (§. 58). Neque tamen ubique rem ita comparatam esse significat, verum *aliquando*, h. e. interdum. vid. not. ad 2, 4. 39.

similiores — quam. vid. not. Crit.

advocari coeperint in confilia amicorum, dicere fententiam in fenatu, fuadere, fi quid confulet princeps: quod praeceptis fortaffe non credunt, ufu docebuntur.

IX. Nunc de judiciali genere. quod eft praecipue multiplex, fed officiis conftat duobus, *intentionis* ac *depulfionis.* cujus partes, ut plurimis auctoribus placuit, quinque funt, *prooemium*, *narratio*, *probatio*, *refutatio*, *peroratio.* His adjecerunt quidam *partitionem*, *propofitionem*, *excessum.* quarum prio-
2 res duae probationi fuccedunt. Nam proponere quidem, quae fis probaturus, neceffe eft; fed et concludere: cur igitur, fi illa pars caufae eft, non et haec fit? *Partitio* vero difpofitionis eft fpecies, ipfa *difpofitio* pars rhetorices, et per omnes materias totumque earum corpus aequaliter fufa, ficut *inventio*
3 et *elocutio.* Ideoque eam non orationis totius partem unam effe credendum eft, fed quaeftionum etiam fingularum. Quae nam-

fi quid conf. princ. Turic. *f. q. et confulis principis* cum Alm.

Quae namque eft. Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) omittunt *namque* cum Alm. Voff. 1. 3. (Voff. 2. miror, fi

cujus partes. Cave relativum referas ad proximum *depulf.* Spectat ad *jud. genus* (cf. 1, 6, 19); et fic optimi loquuntur fcriptores. cf. Schneider. ad Cic. Brut. c. 15, 2. in ed. Wezel.

fuccedunt. cf. 3, 6, 71. c. 10, 4. Idem eft quod *fubjici*, de quo vide 5, 5, 6.

illa — haec, propofitio — conclufio, quarum pofteriorem nemo partem caufae, vel orationis, conftituit.

Quae namque. Conjunctio-

que eſt quaeſtio, in qua non promittere poſſit orator, quid primo, quid ſecundo, quid tertio ſit loco dicturus? quod eſt proprium *par-*
288 *titionis*. Quam ergo ridiculum eſt, *quaeſtionem* quidem ſpeciem eſſe probationis; *partitionem* autem, quae ſit ſpecies quaeſtionis, partem totius orationis vocari? *Egreſſio* ve- 4
ro, vel (quod uſitatius eſſe coepit) *exceſſus*, ſive eſt extra cauſam, non poteſt eſſe pars cauſae: ſive eſt in cauſa, adjutorium vel ornamentum partium eſt earum, ex quibus egreditur. Nam ſi, quidquid in cauſa eſt, pars cauſae vocabitur: cur non *argumentum*, *ſimilitudo*, *locus communis*, *affectus*, *exempla*, partes vocentur? Tamen nec iis aſſen- 5
tior, qui detrahunt *refutationem*, tanquam

habet conjunctionem) et edd. ante Bad. omnibus, qui primus emendationem Regii inſerentis voculam, recepit, etſi ſubjiciens, ſe, ſive aſcribatur *namque* ſive non, ſusque deque ferre, et in Vallenſi eſſe negans. Supervacuum certe non eſt, ſed erat lenius immittere *enim*, quod habent Ald. uterque et Vidov. Cum tamen inſolentior haec conjunctionis, alteri voci ſubjectae, ſtructura non ſit ignota ſcriptoribus, ſuſpicor alicubi in Codice conſpectam eam a Regio, qui, pro iſtius ſeculi more, auctorem tacuerit. Dicas ſaltem eſſe in Britannicis tribus.

proprium part. Turic. *primum* cum Alm. unde Burm. efficit *privum*, ſed cf. 3, 3, 12.

egreditur. Turic. *egredietur.* Fit clauſula hexametri.

nec iis. Turic. *neque his* cum Alm. Guelf. *neque iis* cum Ald. Poſui tam exiguam varietatem, ſi forte regula quaedam veterum ponendi *neque* an *nec*, ante vocalem, poſſet erui, multis exemplis colligendis.

nem *namque* poſtpoſitam habes etiam 2, 4, 6. 8, 6, 71. it. Flor. 1, 12, 6. Plin. H. N. 17, 18. 18, 26. 25, 2. 26, 1. multisque praeterea locis. vid. tamen not. Crit.

probationi subjectam, ut Aristoteles. haec enim est, quae constituat; illa, quae destruat. Hoc quoque idem aliquatenus novat, quod prooemio non *narrationem* subjungit, sed *propositionem*. Verum id facit, quia *propositio* genus, *narratio* species videtur: et hac non semper, illa semper et ubique credit opus esse.
6 Verum ex his, quas constitui, partibus non, ut quidque primum dicendum, ita primum cogitandum est: sed ante

illa semper. Ita Turic. Guelf. cum Alm. Goth. et edd. meis ante Gryph. omnibus qui primus inserit *vero* quod omnes praeferunt recentiores, excepto Obr. cf. not. Crit. ad 2, 19. 3. Tarv. *illa et ubique*, omisso non solum *vero* sed per errorem etiam *semper*; et insuper h. l. *csedit* et *opus*, qualia Ernestus fortasse animadvertebat cf. not. Crit. ad 3, 8. 60.

ut Aristoteles. Rhet. 2, 26, 3 Οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματος εἶδός τί ἐστιν ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν κ. τ. λ. item 3, 13, 4 τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεών ἐστι. (Ad quem locum Victorius pro more invehitur in Quintilianum, qui falso et imperite ita senserit, et prorsus videatur nescisse, cet.; quod, si differendi artem non didicisset, ex partitt. etiam Cic. potuerit animadvertere c. 9. extr.) item 3, 17, 14. 15.

quod prooemio — narrationem. Arist. Rhet. 3, 13 integrum. Propositionem autem Aristoteles appellat πρόθεσιν; cave enim huc trahas πρότασιν ejusdem. *Propositionem* tractat noster l. 4 c. 4. cf. not. Crit. ad 3, 6, 9.

propositio — genus. Aristot. l. c. ἀναγκαῖον — τό τε πρᾶγμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τότ' ἀποδεῖξαι — Τούτων δὲ τὸ μὲν πρόθεσίς ἐστι κ. τ. λ.

hac non semper. l. c. διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνου ἐστίν. ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν οἵαν λέγουσιν; cf. etiam libri ejusdem tertii caput 16 περὶ διηγήσεως.

non, ut quidque — cogitandum. Totidem paene verbis Cic. de Inv. 1, 14 „non, ut „quidque dicendum primum, „ita primum animadvertendum „videtur.“ Rem ipsam, citante Capper., tangit De Orat. 2, 77 extr. cf. nostr. 3, 6, 12.

omnia intueri oportet, *Quod ſit genus cauſae? Quid in ea quaeratur? Quae proſint? Quae noceant?* deinde, *Quid confirmandum* ſit, ac *refellendum?* tum, *Quo modo narrandum? Expoſitio* enim probationum eſt prae- 7
paratio: nec eſſe utilis poteſt, niſi prius conſtiterit, quid debeat de probatione promittere. Poſtremo intuendum, quemadmodum judex ſit conciliandus. Neque enim, niſi
289 totis cauſae partibus diligenter inſpectis, ſcire poſſumus, qualem nobis facere animum co-

Quod ſit gen. cauſ. Turic. *quid ſ. g. c.* cum Jenſ. (tac. Geſn.) et Voſſ. 2. (de Goth. neque Geſn. neque ego quidquam notavimus) Tarv. et Ald. utr. Badius Vallenſem *quod* praeferre narrat, quod conjectura repoſuerat Regius.

Quae proſint? Quae noceant. Goth. *Quid proſit quid noceat* (poſterius tantum memorante Geſn.) cum Voſſ. 2. Alm. dicitur praeferre: *Quid proſint, quid noceant*, ſed latet in iis Gothana ſcriptura. Turic. non memoratur.

conſtiterit. Turic. et Guelf. *conſtituerit* cum Goth. Bodl. Bal. Voſſ. tribus Bern. et edd. Andr. Jenſ. Tarv. Ald. Baſ. (quae in marg. receptam habet). Alm. tacetur quidem ſed nimis cum Turic. ſolet facere. Unus eſt Ioann. qui poſſit receptae vindex credi, quoniam ſiletur a Gibſono, mox eundem memorante, niſi forte mutilus eſt h. l. Sed ſi vel nullus Codex addicat, veriſſima eſt recepta, in tanta librariorum conſuetudine permutandi *conſtituit* et *conſtitit* cum ſuis. vid. Drakenborch. ad Liv. 27, 16, 11.

Expoſitio. Cave hanc cum *propoſitione* confundas. Eſt plane quod narratio, quod noſtro loco docet „*enim*“ reſpiciens ad „*narrandum.*“ cf. 1, 2, 14. et 2, 4, 15. Ita Declam. Qu. 3, 7. p. 46. „Hoc *expoſitionis* loco — accuſatoribus credas. Illi *narrarunt*“ cet.

totis — partibus. Sic pro *omnibus* a poëtis et ſequioris potiſſimum aevi ſcriptoribus frequentatur *totis*, qua de re vide Geſn. in Theſ. utroque. Quanquam hic facile inſeras *a* poſt *A*

gnoſcentis expediat, ſeverum an mitem, concitatum an remiſſum, adverſum gratiae an
8 obnoxium. Neque ideo tamen eos probaverim, qui ſcribendum quoque prooemium noviſſime putant. Nam ut conferri materiam omnem, et, quid cuique ſit opus, conſtare decet, antequam dicere aut ſcribere ordiamur: ita incipiendum ab iis, quae prima
9 ſunt. Nam nec pingere quisquam aut fingere coepit a pedibus: nec denique ars ulla conſummatur ibi, unde ordiendum eſt. Quid fiet alioqui, ſi ſpatium componendi orationem ſtilo non fuerit? nonne nos haec inverſa conſuetudo deceperit? Inſpicienda igitur materia eſt, quo praecipimus ordine; ſcribenda, quo dicimus.

mat. omnem — decet. Repoſui ſcripturam quam in Vallenſi eſſe narrat Badius, in qua non cogerer quidquam merae conjecturae tribuere. Geſn. cum plurimis *m. o. oportet e. q. quoque loco ſ. o. c. debet*, de conjectura Regii, qui *op.* et *loc.* inſeruit, quorum utrumque abeſt a Codd. meis ceterisque, opinor, omnibus; quanquam nec Britannici Codd. in toto loco memorantur, nec Voſſ. 1. 2. in *oportet*, nec Voſſ. 2. in *loco*. Edd. ante Bad. omnes faciunt eum Codd. omittentes duo vocabula a Regio inſerta, et *quoque* dantes, non *cuique*, item *debet*, non *decet*. Ald. (quem non magis quam Venetam memorat, qui conferebat, Gibſ.) ſic: „*ut quo ferre m. oporteat e. q. quo„que ſ. o. c. debet.*“ Bad. ipſe noſtram, niſi quod *debet* praefert, non *decet*; dubium enim, ait, eſſe, utrum horum ſit in Cod. Negat autem quidquam addi debere in hac ratione; recte ille, modo *decet* ſcripſiſſet. Sec. ed. Bad. habet communem omnium ſcripturam, quam dixi eſſe apud Geſn. et ſic deinceps omnes: in qua, praeter rationem criticam, diſplicet *oportet debet*, quaſi cum aliqua diſcernendi affectatione poſitum.

Nam nec. Turic. *Namque* cum Alm., male.

praecipimus, non ad ſolum cum Geſnero, verum ad omnes Quintilianum hoc retulerim, quicunque praecipiunt, quo

X. Ceterum caufa omnis, in qua pars altera *agentis* eft, altera *recufantis*, aut unius rei controverfia conftat, aut plurium. Haec *fimplex* dicitur; illa *conjuncta*. Una controverfia eft *per fe furti*, *per fe adulterii*. Plures aut ejusdem generis, ut *in pecuniis repetundis:* aut diverfi, ut *fi quis facrilegii fimul et homicidii* accufetur. Quod nunc in

Haec — illa. Ita Guelf. Turic. cum Goth. Bodl. Ioann. Alm. Voff. 1. et edd. meis ante Gryph. omnibus. Ceteri transponunt pronomina.

aut diverfi. Turic. *a. diverfa* cum Alm., male.

minus fit quidquam inconcinnum in eo quod fequitur *dicimus*.

Haec fimplex. cf. 3, 6, 9. 91. 94. item Cic. Inv. 1, 12. *Haec* ad remotius, *illa* ad propius relatum vide 1, 5, 13.

in pecuniis rep. Aliquoties enim, quod monet Gefnerus, peculatu fe contaminaverit neceffe eft is, qui provinciam adminiftravit, ut poffit accufari repetundarum.

nunc in publ. judic. „Nunc" fpectat ad tempus poft quaeftiones perpetuas conftitutas. Ante enim A. U. C. 605 populi in comitiis judicia erant, in caufis duntaxat publicis h. e. iis, quae ad rempublicam fpectarent. Eo demum anno a L. Calpurnio Pifone lex lata eft de repetundis, qua ftatuebatur ut in pofterum de illo crimine cognofcerent felecti judices apud quaefitorem aliquem. Deinceps aliae ejusmodi leges perlatae funt, ob quas auctus eft numerus praetorum, ut, praeter duos urbanum et peregrinum, privatis judiciis exercendis creatos, effent qui caufarum publicarum cognitionem haberent. Qui cum in fingulos annos conftituerentur, uniusque generis caufas publicas omnes iidem difceptarent, appellatae fuerunt iftae quaeftiones perpetuae. Apparet, apud hos non potuiffe agi diverfi generis controverfias, quoniam *certa lege*, vel repetundarum, vel majeftatis cet. fortiebantur h. e. judices per fortem dabant. Antiquitus enim ante has quaeftiones, et fi quando extra ordinem Confulibus per SCtum quaeftio decerneretur (quo pertinet quod mox de *principibus* et *fenatu* dicit; ea enim funt extraordinaria judicia publ.), de hominibus ma-

publicis judiciis non accidit, quoniam praetor certa lege sortitur; principum autem et senatus cognitionibus frequens est, et populi fuit: privata quoque judicia saepe unum judicem habere multis et diversis formulis 29.
2 solent. Nec aliae species erunt, etiamsi unus

certa lege. Turic. *certe l.* cum Alm., sed ille a sec. manu receptam habet. *fuit: priv. qu. jud. saepe.* Guelf. *fiunt priv. qu. jud. Saepe,* solus, et sine sensu.

gis quam de causis judicabatur. *Certa lege judicium* Cicero quoque usurpat in causa Verrina repetundarum lib. 5. c. 2. Quae leges fuerint *judiciorum publicorum*, recensent Digesta lib. 48. tit. 1. l. 1. vid. de judd. publ. Bachium in Hist. Jur. p. 92 seqq. *Cognitionis* vocabulum proprium esse judiciis publicis extraordinariis, quae exercebant principes, ostendit Ernestus ad Sueton. Excurs. 2. p. VII. cf. nostr. 7, 2, 20.

privata — judicia. Haec sunt praetoris urbani et peregrini, quorum est *jurisdictio*, reliquorum autem praetorum *quaestio.* vide Ern. Clav. in h. vv. item Bach. p. 99 seqq.

multis — formulis. Hoc loco intelligitur modus exercendae cognitionis judici praescriptus a praetore in causa privata, qui et *actionis* nomine venit. Jam in privatis judiciis cum nulla lex cogat intra unum aliquod v. c. crimen contineri in judicando, potest praetor plures judici formulas dare. cf. 3, 6, 69. Quod autem Pithoeus exempli loco affert, *judicem* pecuniariae causae de actoris calumnia posse pronunciare, in eo neque multas neque diversas formulas agnosco, quoniam appendicula fere ipsius causae est actio calumniae. Ne privatis quidem judd. haec post absolutum reum de calumnia cognitio propria, vid. Dig. 48. 16, 1, 3. Sed, ut dixi, de pluribus diversisque criminibus interdum privatis judiciis fuisse disceptatum, nostro loco manifestum videtur.

Nec — species. Persequitur duas causae conjunctae species, tam unius generis quam diversi, et amolitur nimiam dividendi diligentiam, ne forte quis haec, quae sequuntur, totidem species constituat. Conjunctio *nec* referenda est ad *accusetur*; nam quae interposita sunt, ad argumentationem non pertinent. Quare diremtionem Gesnerianam paulum immutavi. De *duntaxat* cf. 3, 8, 10.

a duobus duntaxat eandem rem, atque ex eadem caufa petet; aut duo ab uno; aut plures a pluribus; quod accidere in hereditariis litibus interim fcimus: quia, quamvis in multis perfonis, caufa tamen una eft, nifi fi conditio perfonarum quaeftiones variaverit.
Diverfum his tertium genus, quod dicitur 3
comparativum: cujus rei tractatus in parte caufae frequens eft: ut cum apud centumviros poft alia quaeritur et hoc, *Uter dignior hereditate fit?* Rarum eft autem, ut in foro judicia propter id folum conftituantur: ficut *divinationes*, quae fiunt de accufatore conftituendo, et nonnunquam inter delatores, *Uter*

nifi fi. Hoc Codd. omnes dare videntur praeter Voff. 2. et Goth. omittentes *fi* quibuscum faciunt edd. meae ante Gryph. omnes, quorum rationem repetiit Gibfonus, fed per fphalma, ut quidem videtur, quoniam in Leid. eft *fi.* Eleganter geminari conjunctiones hafce et Burm. docet h. l. et Drakenb. ad Liv. 6, 26, 5 item Oudendorp. ad Caef. De B. G. 1, 51, 14. cf. noftr. 4, 1, 70. 4, 4, 5.

Corrigit quafi et circumfcribit, quae praecedunt; quafi dicas: *modo* una fit ea res, quam petet.

nifi — variaverit. Rectiffime ad exemplum dati in adoptionem, abdicati, nothi ablegat Pfeudo-Turnebus 5, 6, 97 feqq.

apud Centumviros. De hifce, qui erant judices privatarum caufarum, vide praeter Lexica Erneft. in Clave Cic. h. v. item Bach. Hift. Jur. p. 105—6.

in foro. Quod ex hifce apparere ait Capperonnerius, Centumviros non in foro, verum in bafilica judicaffe, id, etfi veriffimum, tamen alienum eft a loco noftro. *Forum* enim improprie dicitur de omni judicio, quo etiam Centumvirale continetur, in quo nec ipfo „propter id folum" judicatur. Ubi de ipfo loco agitur, alia eft ratio, velut 10, 5. 18 „in foro — in bafilicam." Hic *forum* opponitur *ludo* cf. 2, 10, 6. 9.

divinationes. Qualis eft Ciceronis in Caecilium de Verris accufatore conftituendo.

4 *praemium meruerit?* Adjecerunt quidam numero *mutuam accuſationem*, quae ἀντικατηγορία vocatur: aliis videlicet ſuccedere hanc quoque comparativo generi exiſtimantibus: cui ſimilis erit petitionum invicem diverſarum: quod accidit vel frequentiſſime. Id ſi et ipſum vocari debet ἀντικατηγορία (nam proprio caret nomine), duo erunt genera ejus: alterum, quo litigatores idem crimen invicem intentant: alterum, quo aliud atque aliud. Cui
5 et petitionum conditio par eſt. Cum appa-

quidam numero mut. Guelf. omittit *numero*, quod quidem abſens nemo deſideraverit, ſed, quomodo exciderit, manifeſtius, quam quare de ſuo addiderit librarius.

cond. par eſt. Quod Regius inventum in ſuis libris corri-

ἀντικατηγορία. cf. 3, 6, 75. Differt ab *ἀντεγκλήματι* vel relatione criminis; qua accuſatur is, quem vindicare vult actor, ſicut Clytaemneſtra ab Oreſte ſe defendente. 7, 4, 8. Haec noſtra conſtat accuſatione ipſius actoris. cf. 7, 2, 18.

petitionum — diverſarum. Genitivi ratio redditur ſi intelligis *cauſa*, quod obverſabatur animo cum *mutuam accuſationem* dixiſſet, pro qua poterat *mutuae accuſationis cauſam*. Sic in ſtatibus itidem uſurpatur genitivus, *ἀπὸ κοινοῦ* explicandus, *ſcripti et voluntatis* (3, 6, 42. 88.) qui connumeratur cum meris nominativis, quaſi *ſtatus*, quod vocabulum intelligitur, fuerit expreſſum. *Petitiones* autem h. l. nihil aliud niſi accuſationes, intentiones; quod mox hac ipſa §. extr. manifeſtum eſt: „alterum" (hae ſunt petitiones invicem diverſae) „quo „litigatores invicem aliud at„que aliud crimen intentant." Et ſic aliquoties noſter petitorem dicit pro accuſatore, ut 7, 1, 5 *petitor* dicit: Occidiſti hominem. Viciſſim Cicero *accuſatorem pro omni actore et petitore*. vid. Partitt. Oratt. c. 32 init. *Quod* relativum, ſubjectum poſt *diverſarum*, itidem toti negotio, ſimul mente comprehenſo, accommodatum eſt, cum expectare poſſes *quae*, quod referretur ad *ſimilis* ſcil. cauſa.

petitionum. Hic eodem, quod

ruerit genus causae, tum intuebimur, negeturne factum, quod intenditur? an defendatur? an alio nomine appelletur? an a genere actionis repellatur? unde sunt status.

291 XI. His inventis, intuendum deinceps Hermagorae videtur, quid sit *quaestio*, *ratio*, *judicatio*, *continens*, id est συνέχον, vel, ut alii vocant, *firmamentum*. *Quaestio* latius intelligitur omnis, de qua in utramque partem, vel in plures dici credibiliter potest. In judi- 2

gebat *c. pars e.* in Jens. quidem legitur, sed in Tarv. *c. par e.* (cf. 3, 9, 5.) *id est συνέχον.* Omittunt haec Alm. et Turic. a prima manu. A secunda in hoc additur *et sinechon* ut et Guelf. dat, nisi quod graecc. litt. Goth. (tac. Gesn.) etiam *et* omittit. Error τοῦ *et* ortus ex *est*, omisso quod praecedit *id.* *Quaestio — omnis.* Etsi nihil hic in libris variatur, fateor tamen mihi displicere ista: „Quaestio — de qua in utramque partem — dici credibiliter potest." Requiro latius patens vocabulum, quam est *quaestio*, quod addita illa definitione „de qua" circumscribatur. Suspicor autem, aut post aut ante *omnis*, excidisse: „*res.*" Ita post *omnis* aliquoties in Codd. Caesaris omissum *res*, de quo errore agit Oudendorpius ad Caes. B. G. 1, 19, 2. (cf. 3, 7, 6.) Noster etiam 3, 6, 29 „res omnis signis colligeretur." Item Cic. Inv. 1, 8 „*Omnis res*, quae habet in se — controversiam."

modo accusationem significare vidimus, vocabulo declaratur praemii cujusdam flagitatio, quae fiat a duobus vel pluribus simul. Manifestus ad interpretationem nostri loci est alter 7, 2, 25 „Est et alia duplex conjectura, huic ἀντικατηγορίας non diversa, de praemiis" cet. „Nam ut illic factum — transferentium, ita hic sibi vindicantium" cet.

quaestio — firmamentum. Haec vocabula illustrata vide apud Cornif. script. ad Herenn. 1, 16. it. Cic. Inv. 1, 13. 14. Cic. Top. c. 25. Cic. Partitt. Oratt. 29 extr.

Quaestio — omnis. vid. not. Crit.

ciali autem materia dupliciter accipienda eſt: altero modo, quo dicimus multas quaeſtiones habere controverſiam, quo etiam minores omnes complectimur: altero, quo ſignificamus ſummam illam, in qua cauſa vertitur. de hac nunc loquor, ex qua naſcitur ſtatus, *An factum* ſit? *Quid factum* ſit? *An recte fa-*
3 *ctum* ſit? Has Hermagoras, et Apollodorus, et alii plurimi ſcriptores proprie *quaeſtiones* vocant; Theodorus (ut dixi) *capita generalia*, ſicut illas minores, aut ex illis pendentes, *ſpecialia.* Nam et quaeſtionem ex quaeſtione naſci, et ſpeciem in ſpecies dividi con-
4 venit. Hanc igitur quaeſtionem veluti principalem vocant ζήτημα. *Ratio* autem eſt, qua id, quod factum eſſe conſtat, defenditur. Et cur non utamur eodem, quo ſunt uſi fere omnes, exemplo? *Oreſtes matrem occidit:* hoc conſtat. dicit *ſe juſte feciſſe:* ſtatus erit qualitatis. quaeſtio, *An juſte fecerit?* ratio, *quod Clytaemneſtra maritum ſuum, patrem Oreſtis, occidit:* hoc αἴτιον dicitur. κρινόμενον 29
autem *judicatio*, *An oportuerit vel nocentem*

An fact. — recte f. f. Duo poſtrema omittentes ſibi conſtant Alm. et Turic. *qua id quod.* Turic. *quia quod* cum Alm. *Clytaemn. marit.* Turic. *Cl. Agamemnonem mar.* cum Bodl. non Alm.

oport. vel noc. Goth. (tac. Geſn.) omittit *vel*, ut et Voſſ. 2. cum ſententiae detrimento.

Theod. ut dixi. 3, 6, 2. 5. cf. huj. cap. §. 26.

uſi — omnes. vid. Cic. Inv. 1, 13. „ut docendi cauſa in „facili et pervulgato exemplo „conſiſtamus: *Oreſtes*" cet. Idem exemplum apud Cornif. l. c.

matrem a filio occidi? Quidam diviserunt 5 αἴτιον et αἰτίαν, ut esset altera, propter quam *judicium* constitutum est, ut *occisa Clytaemnestra;* altera, qua *factum* defenditur, ut *occisus Agamemnon.* Sed tanta est circa verba dissensio, ut alii αἰτίαν causam judicii, αἴτιον autem facti vocent, alii eadem in contrarium vertant. Latinorum quidam haec *initium* et *rationem* vocaverunt: quidam utrumque eodem nomine appellant. Causa quoque ex 6 causa, id est αἴτιον ἐξ αἰτίου, nasci videtur: quale est, *Occidit Agamemnonem Clytaemnestra, quia ille filiam communem immolaverat, et captivam pellicem adducebat.* Iidem putant, et sub una quaestione plures esse rationes. ut *si Orestes et alteram afferat matris necatae causam, quod responsis sit impulsus:* quot autem causas faciendi, totidem judicationes. nam et haec erit judicatio, *An respon-*

diviserunt — αἰτίαν. Guelf. *div. εἰς αἴτιον καὶ αἰτίαν,* mire et solus, quantum video.

eadem — vertant. Pro priore edd. meae ante Bad. omnes, quo accedunt Ald. sec. et Basill. *eandem;* pro altero Goth. (tac. Gesn.) *vertunt*, male. Voss. 2. narratur pro eodem dare *verborum*, mire. *plures esse rationes.* Turic. *e. pl. quaestiones*, cum Alm., male.

esset altera — altera. Dure femininum *alt.* refertur ad neutrum αἴτιον. Obversabatur autem *ratio*, Latinum vocabulum.

responsis — impulsus. Sophocl. Electra v. 35 — 37. Χρῇ μοι τοιαῦθ' ὁ Φοῖβος — Ἄσκευον αὐτὸν ἀσπίδων τε καὶ στρατοῦ Δόλοισι κλέψαι χειρὸς ἐνδίκους σφαγάς. Eurip. Orest. v. 31. Ὅμως δ' ἀπέκτειν', οὐκ ἀπειθήσας θεῷ. v. 276 — τὰ Φοίβου δ' αἰτιᾶσθε θέσφατα.

7 *sis parere debuerit?* Sed et una causa plures habere quaestiones et judicationes (ut ego arbitror) potest: ut in eo, qui, cum adulteram deprehensam occidisset, adulterum, qui tum effugerat, postea in foro occidit. Causa enim est una, *Adulter fuit:* quaestiones et judicationes, *An illo tempore, an illo loco li-*
8 *cuerit occidere?* Sed sicut, cum sint plures quaestiones, omnesque suos status habeant, causae tamen status unus sit, ad quem referuntur omnia: ita judicatio maxime propria,
9 de qua pronunciatur. Συνέχον autem (quod, ut dixi, *continens* alii, *firmamentum* alii pu-

Sed et una. Goth. (tac. Gesn.) omittit *et* cum Voss. 2. *causa enim est.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) omittunt *enim* cum Voss. 2. et edd. ante sec. Ald. meis omnibus, excepta Ald. pr. *sit — referuntur.* Gesnerus haeret in conjunctivo *sit*, pro quo malit *est;* non admodum leni mutatione. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *referantur* cum edd. meis ante Badium exc. Ald. pr. Badius uterque et Cerv. *referentur.* Ald. sec. (ut et pr.) receptam cum reliquis, nisi quod Gryphius *referentur.* An expungendum erit *cum* post *sicut* (quomodo post syllabam in vocabulis extremam *cum*, cui valde similis *est*, solet a librariis per errorem poni conjunctio *cum*, vid. Drak. ad Liv. 9, 17, 9)? Tum conjunctivi isti *sint, habeant, sit,* omnes erunt potentiales, in qua ratione aptior sane conjunctivus etiam in *referantur.* Sanum equidem non credo locum in recepta.

una causa — quaestiones. Cave *causam* hoc loco accipias controversiam, sive causam judicialem. Est versio τοῦ αἰτίου, pro qua clarius erat scribere *ratio.* (cf. §. 4.) Sed jam assueverat ita loqui noster, §. 5. „*causam — facti*" §. 6. „*Causa* ex *causa.*" Item mox hac ipsa §. „*Causa* — una."

adulterum — in foro. cf. 3, 6, 27. it. 5, 10, 104.

causae — status. Hic in *causa* recte agnosces controversiam. cf. 3, 6, 7, 9.

sit — referuntur. vid. not. Cr.

tant, Cicero *firmissimam argumentationem defensoris, et appositissimam ad judicationem*) quibusdam id videtur esse, post quod nihil quaeritur: quibusdam id, quod ad judicationem firmissimum affertur. Causa facti non in omnes controversias cadit. Nam quae fuerit causa faciendi, ubi factum negatur? At ubi causa tractatur, negant eodem loco esse judicationem, quo quaestionem. Idque et in Rhetoricis Cicero et in Partitionibus dicit.

appositissimam. Guelf. *ad positissimam.* Voss. 2. (quocum hic non facit Goth.) *aptissimam*, quod ipsum ante Ernestum legebatur in loco Ciceronis. Is nostram vocem in Cic. reposuit e duobus MSS. quibus poterat addere duos Gruteri, in quibus a manu principe nostrum esse narratur, item Quintilianum ipsum. cf. 2, 15, 3.

At — tractatur. Turic. Guelf. Voss. 1. *Aut — tractetur*, et sic in margine Basil. Pro *At* dant *aut* Goth. et edd. ante Ald. omnes, et hoc correxit Regius; verissime.

Cicero firmissimam. Inv. 1, 14 init.

ubi factum negatur. cf. ad Herenn. 1, 17 init. Cic. Inv. 1, 14. Cic. Partitt. Oratt. c. 30.

in Rhett. — in Partitt. ll. cc. Posteriore loco sic: „Prima „adversariorum contentio diffusam habet quaestionem — „*Rationum* et *firmamentorum* „contentio adducit in angustum disceptationem." Priore autem hoc modo: „*Quaestio* „est ea, quae ex conflictione „causarum gignitur controver„sia — Causarum autem haec „est conflictio, in qua constitu„tio constat. — *Judicatio* est, „quae ex infirmatione et con„firmatione *rationis* nascitur „controversia." Io. Christ. Theoph. Ernestus V. C. postrema verba ita corrigenda censet: „Judicatio est, quae ex „*ratione* et infirmatione *ratio*„*nis* n. c." (Lexic. rhet. lat. p. 231). Quae loci constitutio ut perspicuitate et ordine praestat sane receptae, et habet auctoritatem exemplorum (Inv. 2, 17. 37.) quibus utitur vir doctus (quo accedit quod Marius Victorinus ap. Pithoeum p. 120. haec ipsa hoc ordine enarrat „Ratio est „— Infirmatio rationis est — „Judicatio est"), ita ferri pot-

11 Nam in conjectura eſt quaeſtio ex illo, *Fa- 295
ctum; non factum; an factum ſit?* Ibi ergo judicatio, ubi quaeſtio: quia in eadem re prima quaeſtio, et extrema diſceptatio. At in qualitate, *Matrem Oreſtes occidit: recte; non recte; An recte occiderit?* quaeſtio, nec ſtatim judicatio. Quando ergo? *Illa patrem meum occiderat; Sed non ideo tu matrem debuiſti occidere; An debuerit?* hic judicatio.
12 Firmamentum autem verbis ipſius ponam, *ſi velit Oreſtes dicere, ejusmodi animum matris ſuae in patrem ſuum, in ſe ipſum ac ſorores, in regnum, in famam generis ac familiae, ut merito ab ea poenas liberi ſui potiſſimum pe-*
13 *tere debuerint.* Utuntur alii et talibus exemplis: *Qui bona paterna conſumſerit, ne concionetur. in opera publica conſumſit.* quaeſtio, *An, quisquis conſumſerit, prohibendus ſit?*
14 judicatio, *An qui ſic?* Vel, ut in cauſa

matris ſuae. Subjicitur apud Ciceronem *fuiſſe*, quod his in nullo libro comparet. *ut merito ab ea.* Turic. Guelf. omittunt *merito* cum Alm. Goth. Voſſ. 2. et ipſo Cicerone. Turic. et Guelf. etiam *ſui* omittunt poſt *liberi*, ſed hoc eſt apud Cic. *Vel, ut.* Turic. Guelf. omittunt *ut* cum Voſſ. 1. In Turic. tamen a ſecunda manu reponitur, ſed junctim *velut* cum edd. meis omnibus ante Stoerium. Equidem eſt vulgata, cujus ſententia quidem non eſt diverſa. Idem vero rectiſſime revincit patruum ſuum et Geſnerum *deductionem rationis*, quae item eſt apud Ciceronem, male interpretantes. Eſt ea plane eadem quae *infirmatio* rationis.

prima — diſceptatio. Totidem fere verbis Cicero Partitt. l. c. „Itaque in his cauſis eadem „et prima quaeſtio et diſceptatio eſt extrema."

verbis ipſius. Ciceronis Inv. 2, 14 init.

militis Arunci, qui C. Lusium tribunum, vim sibi inferentem, interfecit, quaestio, *An jure fecerit?* ratio, *quod is vim afferebat.* judicatio, *An indemnatum, an Tribunum a milite occidi oportuerit?* Alterius etiam status

ut necessarium non puto; *velut* tamen manifesto falsum. Jens. (tac. Gesn.) cum Tarv., ante *Vel*, pro *sic* dat *si*, quod correxit Regius, sed *sic* in Cod. Vall. esse narrat Bad. nec in ullo, puto, aliter. *militis Arunci.* Turic. *arrunti*, cum Bodl. Sed Guelf. *Aruntii* cum Bern. Voss. 1. 3. (nisi quod hic *c* pro *t*). Alm. Goth. Voss. 2. nostram dant cum edd. meis ante Stoerium omnibus, excepta Bad. pr. quae *Auruaci* (ut et Regius in notis) praefert et Bas. quae *Aruncii*. In tanto Codd. consensu religio fuit sequi recentiores qui post Stoerium reponunt ad unum omnes: *Mariani*, scriptura facili sane ad intelligendum, sed auctore subnixa nullo. Quod enim Ioann. et Bal. silentur a Gibsono, errorem interpretor.

C. Lusium. Guelf. *lussium.* An voluit librarius quod est apud Valer. Max. *Luscium?* Turic. *lusium*, a manu sec. autem *Lisium* quod in Bodl. est etiam. Praenomen abesse videtur a Codd. omnibus, ut abest ab edd. meis ante Gryph.

oportuerit. Gesn. in Jens. legi *libuerit* falso narrat, et in ipso Goth. haec vox, quae per errorem posita erat, punctis subscriptis deleta est, et reposita recepta.

militis — interfecit. Historia tangitur a Cicerone Pro Mil. c. 4. et Val. Max. 6, 1, 12. narratur autem a Plutarcho in Mario p. 415 B. C. D. qui tribunum itidem C. Lusium, militem autem Trebonium appellat, cum hic Valerio C. Plotius audiat. Tractat eam materiam tertia inter Declamationes Quintilianeas. De natione militis, quam Qu. designat, nemo praeterea. Potest autem vel Auruncus, civis Suessae Auruncae, (nam id nomen etiam sine Diphthongo scribitur, vid. Liv. Drakenb. 2, 16, 8.) intelligi, vel Aruncius, oppido Hispaniae prope Hispalim oriundus, quod *Aruncos* appellat Plinius H. N. 3, 1 extr. reliqui *Araccos*.

vim afferebat. Potest mirum videri *afferre* post id quod modo erat *inferentem*. Sed *vim afferebat* in hac ipsa historia Cicero l. c. item Quint. Declam. 3, 12 p. 50 *vim afferes*. Sic saepe Cicero: *manus afferre*. Ablegat Burm. ad Heins. in Ovid. Heroid. 17, 21.

quaeſtionem, alterius judicationem putant. Quaeſtio qualitatis, *An recte Clodium Milo occiderit?* Judicatio conjecturalis, *An Clodius*
16 *inſidias fecerit?* Ponunt et illud, ſaepe cauſam in aliquam rem dimitti, quae non ſit propria quaeſtionis, et de ea judicari. a quibus multum diſſentio. Nam et illa quaeſtio, *An omnes, qui paterna bona conſumſerint, concione ſint prohibendi?* habeat oportet ſuam judicationem. Ergo non alia quaeſtio, alia judicatio erit; ſed plures quaeſtiones, et plu-
17 res judicationes. Quid? non in cauſa Milonis ipſa conjectura refertur ad qualitatem? 294
nam ſi eſt inſidiatus Clodius, ſequitur, ut recte ſit occiſus. Cum vero in aliquam rem miſſa cauſa, et receſſum eſt a quaeſtione, quae

bona conſumſerint. Guelf. *b. conſumſerunt.* fortaſſe nec male.

refertur ad qual. Turic. *referatur a. q.* cum Alm. Goth. Voſſ. 3 (an 2?) Vall. (narrante Badio) et edd. ante Ruſc. qui primus indicativum repoſuit ex correctione Regii. Sed Ald. et ipſe conjunctivum. Et praeſtat hic fere, cum poſſit accipi potentialis. *cauſa — a quaeſt.* Turic. *c. eſt r. et e* (non *a*) *qu.* ſed a manu ſecunda τοῦ *et* ſuperſcriptum *eſt*, cum Guelf. et Alm. niſi quod ibi nulla τοῦ *et* correctio et *a* eſt pro *e.* Hanc ipſam ſcripturam dat Ald. et margo Baſil. Sed Goth. et Ioann. *c. eſt r. eſt a. q.* cum edd. meis ante Ruſc., qui primus (cf. 5, 8, 62) omittit *eſt* inter *rec.* et *a*, et quocum facere videtur Andr. Hanc rationem tenent Badius omnesque meae ante Stoerium, qui primus dat receptam, et ipſius Geſneri *c. eſt et r. a q.* Obr. noſtram praefert, quae cum facile eruatur e Codd. exemplis, modo priore loco *eſt* mutes in *et* leniſſima

Cum vero — ubi judicatio eſt. Sententia haec videtur: Ubicunque a prima quaeſtione receſſum eſt, eodem loco, ubi nunc poſt eam digreſſionem, eſt judicatio, quaeſtio etiam eſſe dicenda eſt. Sic cepit Gedoynus. Sed locum non usquequaque ſanum puto. cf. not. Crit. *erat — quaeſtio.*

erat constituta: hic quaestio, ubi judicatio est. Paulum in his secum etiam Cicero dis- 18
sentit. Nam in Rhetoricis (quemadmodum supra dixi) Hermagoram est secutus; in To-

mutatione, optima est visa, cum in vulgata cogaris post prius *est* inserere *et*, posterius autem plane delere.

erat — quaestio. Guelf. *erat hic constituta quaestio.* cum Voss. 1. Sed Turic. *er. hic iñ* (h. e. *inde* cf. Prooem. 4.) *const. qu.* a sec. manu superscriptum τῷ *iñ* est *et.* Apparet receptam, quae est in edd. omnibus, niti sola τῶν *hic* et *constituta* transpositione. Utrum ii omnes, qui tacentur Codd. ordinem receptae teneant, dubitari potest. Obr. sic: *er. const. non est hic qu.*, cum interrogandi signo in fine. Agnoscas ibi literam *n* et superscriptum *et* e Turic. sed longe alio loco positum. In recepta quaeri potest, *hic* utrum significet „in tali „exemplo," an referatur ad *ubi*, ut sit pro *ibi*. Prius Obr. profecto in sua ratione tenuit, posterius in nostra aptius videtur. Quod Francius conjectat *hic — ibi*, in eo nullum praesidium; facit enim dicentem Qu. quod negat, diversis locis esse quaestionem et judicationem. Si in Turic. pro *hic iñ* inversus esset ordo, *iñ hic*, tentarem *antehac*, quod vel in Guelf. et Voss. 1. scriptura poterat inveniri, si ab extremo *erat* haustum esset *ante* compendio scriptum, *e* autem, residuum ex hac voce, locum dedisset τῷ *et* superscripto sed alibi quam par erat in Turic.

supra dixi. Turic. *superius d.* cum Alm.

supra dixi. Utrum supra dixit Hermagorae vestigia pressisse Ciceronem, an significat, ea, quae supra (h. e. modo §. 10 seqq.) e Rhetoricis Cic. attulerit, esse ex Hermagorea disciplina? Hoc verius credo; sin illud est, accipiemus *supra* de loco 3, 6, 59.

in Topicis. „C. 25. Verba „quibus alludit Trebatio, h. e. „cum illo jocatur, haec sunt: „*Quae ex statu contentio effi-* „*citur, eam Graeci κρινόμε-* „*νον vocant. Mihi* PLACET „(nota formulam ICtorum" de qua vide Brissonium De Verbb. signif. it. De Formulis p. 157.) „*id, quoniam quidem ad te* „*scribo,* qua de re agitur *vo-* „*cari.* Ad nauseam nempe repetebant illud suum *qua de* „*re agitur* ICti: quod ipsum „ridet pro Mure. c. 13. *Ne-* „*que tamen quidquam tam an-* „*guste scriptum est, quo ego* „*non possim* QUA DE RE AGI- „TUR *addere.* Sed alias tamen" (Brut. c. 79. extr.) „sic quo- „que laudat M. Calidium:

picis, ex statu effectam contentionem κρινόμενον existimat: idque Trebatio, qui juris erat consultus, alludens, *qua de re agitur* appellat: quibus id contineatur, *continentia*, *quasi firmamenta defensionis*, *quibus sublatis defensio*
19 *nulla sit*. At in Partitionibus oratoriis *firmamentum*, quod opponitur defensioni: quia

qua de re ag. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *de qua re ag.* cum edd. ante Ald. sec. meis omnibus, exc. Ald. pr., male. Mox etiam pro *def. nulla sit* Goth. (tac. Gesn.) *d. n. fit*, cum Voss. 2., itidem male.

„QUA DE RE AGITUR autem illud, quod multis locis in „ICtorum *includitur formulis*, „*et*" (pro hoc *id* dat Ern. vid. Wetzel. ad h. l.) „*ubi esset, vi*„*debat.*" Gesnerus. Ne forte recentiorum locutionem, *alludere ad aliquid*, ex nostro loco defendas, vide Thes. Gesn.

in Partitt. c. 29 extr. in quo loco verba „depellendi crimi„nis causa" post „ad recusan„dum" Capperonnerius non male glossematis arguit. Dissentit secum Cicero in *firmamenti* definitione, quod in Rhetoricis (cf. §. 9) et Topicis (§. 18) defensori assignat, in Partitt. vero accusatori. Posterior ratio Cornificii quoque est ad Herenn. 1, 16.

quia — primum sit. Hoc in loco Partitionum equidem non utique invenio. Qu. enim talem in isto libro Ciceronis ponit esse disciplinam: Quod primum dicit accusator, id est *continens*; quo factum defendit reus, ea *ratio*; quo rationem diluit actor, id *firmamentum*. Vides discerni *continens* et *firmamentum*, quorum utroque reddi τὸ συνέχον modo dicebat noster (§. 9), sicut et Cicero jungebat ea in Topicis l. c. Eam tamen rationem e verbis Ciceronis in Partitt. quomodo efficiat, non perspicio. „Itaque" ait ille „ea, quae „sic referuntur" (h. e. quae vicissim opponuntur reo, sese ratione defendenti) „*continentia* „causarum vocentur: quan„quam non ea magis, quae „contra rationem defensionis „afferuntur, quam ipsae defen„sionis rationes, *continent* cau„sas." Vides, puto, hic *continens* nihil aliud esse nisi *firmamentum* h. e. quod defendenti se reo, regerit accusator. An aliquid turbatum hic, aut a Quintiliano, aut a librariis, ut „quod primum sit" ejiciendum sit? Securi tacent interpretes.

continens, quod primum ſit, ab accuſatore dicatur: *ratio*, a reo; ex rationis et firmamenti quaeſtione, *diſceptatio* ſit *judicationum*. Verius igitur et brevius, qui ſtatum et continens et judicationem idem eſſe voluerunt: *continens* autem id eſſe, quo ſublato lis eſſe non poſſit. Hoc mihi videntur utramque

ratio a reo ex rationis. Turic. *r. ideo e. rationibus* cum Alm. ex quo errore Ald. utr. retinet *ideo* pro *a reo*, ſolus, quantum video. Tarv. omittit haec omnia *primum ſit* — *firmamenti* per ſphalma. cf. 3, 10, 4.

diſceptatio ſit. Goth. (tac. Geſn.) *d. ſit* cum Voſſ. 2. male.

judicationem idem eſſe. Guelf. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) omittunt *idem* cum edd. meis ante Bad. omnibus, quo accedit Ald. ſec. Badius recepit, quod Regius inſerere ſuaſerat, e Cod. Vallenſi, abeſſe poſſe negans; recte. Utrum in Turic. ſit *idem* dubitari poteſt, cum prior collatio nihil in loco animadvertat, poſterior omiſſum ſignificet. Deſiderari tamen et ibi veriſimilius, quanquam ne Alm. quidem vocula carere narratur. Britannici Codd. Voſſiani et Bern. ſilentur, in quorum aliquot non dubito quin legatur. Saltem auctore Vallenſi poteſt acquieſci.

voluerunt. Turic. Guelf. *voluerint* cum Alm. ſed in Turic. a manu ſec. repoſitum *u* ſuper *i*. Baſil. *noluerunt*, ex errore profecto, quanquam in utraque.

Hoc — videntur — complexi. Sic Turic. cum Alm. et Obr. et, ut quidem videtur Andr. *H. — v. — complecti* dat Guelf. *H. — videtur — complecti* Goth. Jenſ. (de *compl.* tac. Geſn.) cum Voſſ. 2. et edd. meis ante Gryph. omnibus. Hic primus *Hi — videntur — complexi* quod deinceps receperunt omnes exc. Obr.

Hoc — utramque cauſam. Poteſt mirum videri quod, cum tria iſta, *ſtat. cont. judicat.*, idem dicta narret ab iis, quos probat, tamen *continentis* ſeorſim rationem reddit. Sed cum idem eſſe pronunciant, magis eodem redire, alterumque pro altero uſurpari poſſe, ſignificant, quam omnem nominum differentiam tollunt. Ita de *ſtatus* et *judicationis* conſenſu nihilominus aliquid ſubjicitur, et mox (§. 24) „*cauſa* vel *continens* dicitur, quod litem faciat" ubi itidem additur

causam complexi, et *quod Orestes matrem*, et *quod Clytaemnestra Agamemnonem occiderit*. Iidem judicationem et statum consentire semper existimarunt. Neque enim aliud
21 eorum rationi conveniens fuisset. Verum haec affectata subtilitas circa nomina rerum ambitiose laboret, a nobis in hoc assumta solum, ne parum diligenter inquisisse de opere, quod aggressi sumus, videremur: simplicius autem instituenti non est necesse per tam minutas rerum particulas rationem docendi con-

existimarunt. Goth. et Voss. 2. *existimant* cum edd. meis ante Ald. sec. omnibus exc. Ald. pr. Revocavit *praesens* Gryphius. Falsum esse, ostendit quod subjicitur *fuisset*. Turic. *existimaverunt*, sed a secunda manu I superscripta τῷ U. Illud, in meo Jens. exemplo, corrigendo invexit antiqua manus. Receptam dat Guelf. quocum facere sunt putandi, quorum nulla mentio. Sic supra (§. 19) *voluerunt*, neque est quod propter haec praeterita haereas in iis „lis esse non *possit*," pro quo malis „— *posset*." cf. 3, 6, 38.

Neque enim. Sic Turic. Guelf. ed. Basil. utraque, ceteri *Nec en*. cf. 3, 8, 44.

ambitiose laboret. Ita Codd., ut quidem videntur omnes. Tarv. ed. (recedens a Jens. cf. §. 19) *laborat* cum Ald. utr. Edd. meae a Basil. ad Leidensem usque cum aliquot praeterea *ambitioso labore*, quod quo casu correxerit Schrevelius, Leid. editor, equidem ignoro.

in hoc assumta. Edd. meae ante Ald. sec. omnes *i. haec a.* excepto Ald. pr. per errorem sat communem cf. 2, 17, 30.

rationem docendi. Sic Guelf. et Codd. sat multi qui a Gibs. et Burm. tacentur, sicut ne Turicensis quidem ulla sit mentio.

„idem esse ac *quaestionem* et „*de quo judicari oporteat*." *Utraque causa* quae sit vide §. 5.

existimarunt. cf. not. Crit.

ambitiose. cf. 3, 8, 45.

simplicius — instituenti. cf. 3, 6, 83. *Simplicius* instituere est cum nullo lectoris judicaturi respectu, sed discipulos solos intuentem docere. cf. not. ad 2, 2, 5 in.

rationem docendi. cf. not. Crit.

cidere. quo vitio multi quidem laborarunt, 22
praecipue tamen Hermagoras, vir alioqui subtilis, et in plurimis admirandus, tantum diligentiae nimium solicitae, ut ipsa ejus reprehensio laude aliqua non indigna sit. Haec 23
295 autem brevior, et vel ideo lucidior multo, via, neque discentem per ambages fatigabit, nec corpus orationis, in parva momenta diducendo, consumet. Nam qui viderit, quid sit, quod in controversiam veniat? quid in eo, et per quae, velit efficere pars diversa? quid nostra? quod in primis est intuendum: nihil eorum ignorare, de quibus supra diximus, poterit. Nec est fere quisquam, modo 24

Bodl. et Goth. contra et edd. meae ante Gryph. (1544, nam anni 1536 *dicendi*), quibus accedunt aliquot Burmanno notatae, dant *r. dicendi.* Neque temere rejicias hoc, quoniam *ratio dicendi* 2, 11 extr. illud ipsum est, quod *docere* alias dicitur et mox §. 23 „corpus *orationis* — consumitur" hac subtilitate. Habet tamen et recepta, quo se defendat. cf. 3, 8, 26.

diducendo. Guelf. *deducendo*, cum Jens. (tac. Gesn.) et Tarv. Ald. solito errore. Turic. *ducendo* cum Alm. et Obr. male. *Diducere* hic dicitur ut apud Virgilium Georg. 2, 354.

Nec est fere. Turic. et Guelf. *Neque est f.* cf. 3, 9, 5.

modo non stultus. Goth. (tac. Gesn.) *m. nisi f.* cum Val.

Hermagoras. cf. not. ad 2, 15, 14.

reprehensio. Plane pro *vitio*, reprehensionem merente. Sic Plin. H. N. 3, 1 init. „nec — sine aliqua *reprehen-*„*sione* tractatum" ubi non, quid reprehenderint judices, significatur, sed quid reprehensione dignum fecerint scriptores.

corpus — consumet. De *corpore* cf. 2, 10, 5.

supra diximus. Designat Burmannus caput 9 ubi de his dixerit Qu., Capper. caput 6. Uterque falso, nisi ipse fallor. Intelligit profecto minuta illa discrimina vel momenta, *quaestionis, rationis* cet. de quibus egerat hoc ipso capite. Utitur in hac re eodem illo, quod „magni aliquis nominis pro-„fessor" responderat alibi. cf. 2, 11, 2 extr.

non stultus, atque ab omni prorsus usu dicendi remotus, quin sciat, et quid litem faciat (quod ab illis *causa* vel *continens* dicitur), et quae sit inter litigantes quaestio, et de quo judicari oporteat. quae omnia idem sunt. Nam et de eo quaestio est, quod in controversiam venit: et de eo judicatur, de quo
25 quaestio est. Sed non perpetuo intendimus in haec animum, et, cupiditate laudis utcunque acquirendae vel dicendi voluptate, evagamur: quando uberior semper extra causam materia est, quia in controversia pauca sunt, extra omnia: et hic dicitur de iis, quae acce-
26 pimus; illic, de quibus volumus. Nec tam hoc praecipiendum est, ut quaestionem, continens, judicationem inveniamus (nam id quidem facile est), quam ut intueamur sem-

lensi, referente Badio. Apparet librarium pro *modo non* maluisse *nisi*. Nam quod *modo* Badius, improbans tamen sui Codicis scripturam, interpretatur *hodie*, *hoc tempore*, id alienum. cf. not. ex. ad Prooem. 16.

in controversia. Turic. i. *controversiam* cum Alm. sed in illo a secunda manu, *intra controversiam*, quod ipsum habet Obr. Placet, nisi quod nimium geminantur voculae illae in *tra* exeuntes. *extra omnia.* Goth. (solus, ut videtur) *exempla o.* cf. 1, 10, 48. *Nec tam.* Turic. et Guelf. *N. tamen* cum Jens. (tac. Gesn.) Tarv. Rusc. (contra Locat. cf. §. 17.) Ald. Sed *tam*, quod Regius jam reposuit, tuentur multi Codd. ut Goth. et Vallens., referente Badio.

intueamur. Jens. *intuamur* quod e Vallensi quoque affert Badius, tanquam veteri praecepto consentaneum: „Dic tuor „inspicio, tueor defendere dicam." Sed Quint. neque solet affectare orationem Lucretianam, neque metro cogitur. Tarv. cum Jens. non facit. cf. §. 21. *semper aut certe.* Turic. et Guelf. *s. a. certa* cum Voss. 1. 3. Bern. et edd. Jens. (tac. Gesn.) et Tarv. quod correxit Regius. Aldus ordine mutato *s. certa a. Certe* esse in Vallensi narrat Bad. Displicent sane geminata haec *certe* et mox *saltem* (cf. 1, 3, 14), neque tamen ex altero

per, aut certe, si digressi fuerimus, saltem respiciamus, ne plausum affectantibus arma excidant. Theodori schola, ut dixi, omnia refert ad *capita*. His plura intelliguntur: 27
uno modo summa quaestio, item ut status; altero ceterae, quae ad summam referuntur: tertio propositio cum affirmatione; ut dicimus, *Caput rei est* (apud Menandrum, κεφάλαιόν ἐστιν). In universum autem, quidquid

quidquam proficias, vel cum Aldina inversione, et potest aliud alio referri. *saltem respiciamus.* Turic. *s. recipiamus* cum Alm. Confusio non infrequens *recipiendi* et *respiciendi.* vid. Liv. 21, 44, 8 ed. Drakenb. *referuntur.* Goth. (tac. Gesn.) *referantur* cum Voss. 2. et edd. meis ante Basil. omnibus, male. *ut dicimus Caput.* Sic omnes libri praeter Bad. sec. Cervic. et duas Basil. dantes *u. diximus C.*, pessime. Habet tamen eundem errorem a secunda manu Turic.

certe — saltem. vid. not. Crit. *semper aut certe.*

ut dixi. cf. §. 3.

propositio. Non aliter haec vox videtur accipienda h. l. quam supra 3, 9, 5. *affirmatio* est probatio propositionis, quam πίστιν dicit Aristoteles l. c. Exemplum in primis apertum et evidens proponit I. C. T. Ernestus V. C. p. 180. Lex. rhet. Graec. in κεφαλ. „Jure „occidi Clodium" (propositio) „occidi enim insidiatorem" (affirmatio).

apud Menandrum — ἐστιν. Distinguendo paulum adjuvisse videor interpretationem loci obscurissimi, de quo post Gallaeum nemo quidquam. Cum enim Turnebus, sub cujus nomine quis potissimum lateat h. l. ignoro equidem, intelligi posse Menandrum rhetorem, dixisset, cujus rhetorica extarent, Gallaeus de Comico potius cogitare jussit, proposuitque eam fere, quam expressi, verborum diremtionem. Ceteri quidem omnes, ut et ipse Gesn., „*caput rei est apud Me*„*nandrum, κεφ*" cet. Κεφάλαιον vocabulum esse artis, Graecis rhetoribus valde frequentatum, constat, et plurimis exemplis manifestum est, velut apud Hermogenem de statibus p. 2. *περὶ τῆς τῶν πολιτικῶν ζητημάτων διαιρέσεως εἰς τὰ λεγόμενα κεφάλαια*, aliisque et aliorum de quibus cf. Lexicon Ernesti rhetoricum Graecum h. v. Etiam Menander rhetor non semel hoc vocabulo utitur, velut p. 63. (ed. Heeren.) *ἔπαινοι μικτοί εἰσιν ἀπὸ*

probandum est, erit *caput:* sed id majus, aut
28 minus. Et quoniam, quae de his erant a scriptoribus Artium tradita, verbosius etiam, quam necesse erat, exposuimus; praeterea, quae partes essent judicialium causarum, supra dictum est: proximus liber prooemia, id est exordia, concipiet.

aut minus. Jens. (tac. Gesn.) *a. majus,* iterum, per sphalma, non repetitum illud a Tarv. quae vicissim modo *predandum* pro *probandum.* cf. §. 26. *his erant a scriptoribus.* Turic. omittit *erant a.* Guelf. *a* solum omittit cum Voss. 1. et Alm.

partes essent. Turic. *p. sint* cum Alm. et Obr. Male hic et contra temporum convenientiam recepit praesens. cf. 3. 7. 5. In Codd. videtur erratum ob syllabam *es* praecedentem in *partes.*

supra dictum. Jens. omittit *supra,* non addicente Tarv. (cf. §. 27) sed cum edd. meis ante Ald. sec. omnibus, exc. Ald. pr.

prooemia. Goth. (tac. Gesn.) *prima,* cum Turic. sed a prima manu, nam a secunda est recepta. et Bern. et Vallensi (ref. Bad.) item edd. meis ante Bad. Sed illae pro *id est* quoque dant *et* (de Jens. tac. Gesn.) exc. Ald. pr. quae dat *prima id est,* ejusdem secunda non recedente. Bad. utraque et Cerv. pro *prima* dant *principia,* quod in Voss. 2. quoque esse narratur, qui descisit igitur a Goth. suo; Guelf. receptam praefert et ita excusi a Basil. inde omnes mei, quibuscum facere multi Codd., ut Britannici, sunt putandi. Graeca sic poni a Quintiliano, subjuncta versione Latina, saepe vidimus. cf. 3. 5. 4.

κεφαλαίων τῶν περὶ χώρας εἰρημένων καὶ τῶν περὶ ἀνθρώπους. item p. 91 *διαίρεσις κατὰ τὰ τελικὰ κεφάλαια καλούμενα.* Si tamen hunc Menandrum loco nostro significatum credimus, supposititia haec verba agnoscere cogimur, quoniam temporum rationes subductae rhetorem Graecum Quintiliano recentiorem duobus fere seculis ostendunt. Neque est de nihilo quod Gallaeus monet senarii initium esse in hisce: *κεφάλαιόν ἐστιν.* Et poterat sane judicialis orationis exemplum peti a Menandro Comico, quem noster ipse una cum Euripide „iis qui se ad agendum „comparant, utilem" fatetur (10, 1, 60 vid. et sequentia). Eodem modo ad partes vocat eum 1, 10, 18. 9, 3, 89 ubi itidem „apud Menandrum."

supra dictum. c. 9. §. 1.

efferebant, quidam semper ut Graeci: quidam singulariter tantum, cum in dativum vel genitivum casum incidissent, unde *pictai vestis*, et *aulai*, Virgilius, amantissimus vetustatis, carminibus inseruit. In iisdem plurali nu- 19
mero *E* utebantur, *hi Syllae*, *Galbae*. Est in hac quoque parte Lucilii praeceptum: quod,

et aulai. Guelf. et Turic. *et aquai.* Bern. (plenius, si recte est excerptus) *et aulai et aquai.* De Virgilii versu Aen. 7, 464. ubi fluctuatur inter *aquai* et *aquae vis* vid. Interpp. poetae. Goth. receptam dat, et probabile est eandem tueri Voss. 2. et tres Britannicos Codd. Praeterea Grammatici Putschiani, Priscianus, bis, Velius Long. et Marius Victor. hisce duobus, quae sunt in recepta, exemplis utuntur Virgilii solis; sed Probus (p. Putsch. 1438) *aquai* itemque *aurai* (Aen. 6, 747) addit.

hi Syllae. Guelf. *iis Syllae.* Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *his Syllae*, neque fortasse in ullo Codice recepta, quam verissima conjectura reposuit Regius.

in dativum. Equidem exemplum dativi ita formati in poëtis me legere non memini, nam Lucret. 5, 711 *pilai Consimilem* dubium est saltem; cum genitivi, praesertim apud Lucretium, sint innumera. In lapidibus non est rarus dativi talis usus vid. Grut. p. 725. n. 10. *calidai Secundai matri.* p. 742. n. 2. *Cassiai maximai matri.* Neque puto extra versum usurpatam esse in hac syllaba diaeresin, qualem apud poëtas quidem semper observamus. Erythraeus in Indice Virgiliano (voce *pictai*) dissolutionem hanc etiam in lapidibus agnoscit; quo argumento equidem ignoro. Ea autem exempla, ubi cum poëtae tum oratores syllaba *ai* pro *ae*, non dissoluta, sunt usi, obliterata sunt, opinor, a librariis recentiori rationi assuetis, neque metri necessitate admonitis. Antiqua scriptura etiam in nominibus obtinuit, *Caisar*, *Ailius*, pro: *Caesar*, *Aelius*. Nigidius quidem Figulus apud Gell. dativum in hoc genere dirimit a genitivo, illum per *ae*, hunc per *ai* scribi jubens. 13, 25. Priscianus soli genitivo videtur assignare *ai*. p. Putsch. 728. cf. de eadem re Velium Long. p. 2222. et Marium Victorin. p. 2460. 1. qui nullum dativi et genitivi discrimen agnoscunt.

pictai — aulai. Aen. 9, 26. 3, 354. cf. not. Crit. ad 1, 5, 17. *Europai.*

quia pluribus explicatur verſibus, ſi quis parum credat, apud ipſum in nono requirat.
20 Quid? quod Ciceronis temporibus, paulumque infra, fere quoties *S* litera media vocalium longarum vel ſubjecta longis eſſet, geminabatur? ut *cauſſae*, *caſſus*, *diviſſiones*: quo modo et ipſum et Virgilium quoque
21 ſcripſiſſe, manus eorum docent. Atqui paulum ſuperiores etiam illud, quod nos gemina *S* dicimus, *juſſi*, una dixerunt. Etiam *optimus*, *maximus*, ut mediam *I* literam, quae veteribus *U* fuerat, acciperent, C. primum
22 Caeſaris inſcriptione traditur factum. *Here*,

dixerunt. Ita Guelf. et Turic. omiſſo *juſi*, quod habent Burm. Capp. Geſn. cum edd. pleraeque ignorent; vett. quidem omnes. Et Goth. cum Jenſ. omittit (tac. Geſn.). Saepe jam librariorum agnovimus praepoſteram diligentiam exempla allinentium, quae ſi poſt rei ſignificationem a ſcriptore propoſitam eſſent neceſſaria, malos ille referret pictores, qui coguntur tabulis ſuis aſcribere, equum ſe vel taurum voluiſſe pingere. cf. not. Crit. ad 1, 7, 4 *litera*, *ſi*.

in nono. cf. not. exeg. ad 1, 5, 50 *Eo — intus — ſoloec.* Ipſum autem praeceptum intercidit. Videtur ejusmodi fere fuiſſe, quale legimus Nigidii Figuli apud Gellium 13, 25, qui ſua fortaſſe hauſit e Lucilii opere.

manus eorum. Cic. ad Att. 8, 13 „Lippitudinis meae ſignum „tibi ſit librarii *manus*.“ Pollux 2, 152 „Ὑπερίδης — τὸ „ὑπὸ τῶν πολλῶν ὀνομαζόμενον „χειρόγραφον χεῖρα ὠνόμα„σεν.“ Et vide Lexica.

C. — Caeſaris inſcriptione. Suet. Calig. c. 22 „(Caligula) „*optimus maximus* Caeſar vo„cabatur.“ Apud Grut. p. 247, 2 legimus „Trajano — *optimo* „*maximoque* principi.“ Unde recte colligas ipſum C. Caeſarem Caligulam in marmore aſſumſiſſe hoc cognomen; cujus quidem, ab ejus inde temporibus, orthographia talis obtinuerit. cf. 1, 4, 8.

Here. cf. not. exeg. ad 1, 4, 8. *Et in Here — neque — E — neque I*; Sonus fluctuabat inter E et I; de ſcriptura, Quintiliani quidem tempore,

Errata.

Praef. p. XXXIX verf. 10 pictas l. pictam
- p. XLVII - 5 exidimus l. excidimus
- p. XLIX - 11 Is alios l. Is inter alios
- - - - - 15 Inftititionis l. Inftitutiones
- p. L - - 24 Itineratio l. Itinerario
- p. LIV - 16 Multis l. Non ita multis
- - - - - 17 noftra l. noftri

Arg. l. I. v. 2. pro 5 lege 6.
- - - - - 6 - 7.
- - 7. - 14 - 15.
- - 9. - 37 - 35.

p. 23. not. ex. col. 1. v. 12 imprimis lege in primis
p. 27. - - - 2 imprimis l. in primis
p. 42. text. v. 14 inprimis l. in primis
p. 49. text. v. 15 pronuntiationem l. pronunciationem
p. 54. not. col. 1. v. ult. comparata l. comparate
p. 61. not. crit. v. 4 *pofuit* l. *pofcit*
p. 83. not. col. 2. v. 18 *tegere* l. *legere*
p. 89. not. col. 1. v. 36 *inprimis* l. in primis
p. 104. not. crit. v. 25 poft *apice* incide.
p. 105. not. crit. v. 9 poft *flectatur* pone femicolon.
p. 107. not. col. 2. v. ult. ut l. et
p. 111. not. crit. v. 15 *nunquam eadem* l. *nunquam in eadem*
p. 112. not. col. 1. v. 21 Pulcre l. Pulchre
p. 113. not. crit. v. 5 Apulejus l. Appulejus
p. 116. not. col. 1. v. penult. quinque l. octo
p. 123. not. crit. v. 5 cum l. et
p. 126. not. col. 1. v. 10 pulcre l. pulchre
p. 134. not. crit. v. 10 Valerius l. Valgius
p. 143. not. col. 2. v. 2 Sic c. 1, l. Sic 1,
p. 155. text. v. 7. verbo, ductum id l. verbo ductum, id
p. 165. not. crit. v. 4 Et l. Eft
p. 167. not. col. 1. v. 1 *topper — antigerio* l. *topper — antigerio — exanclare.*
p. 180. not. crit. v. antepenult. *litera exfpecto fed fi* l. *litera fi*
p. 186. not. col. 1. v. 3 e nono l. E non O
p. 211. text. v. 7 Brurum l. Brutum
p. 216. not. col. 1. v. 10: 9. III. l. IIII. 12.
p. 221. not. crit. v. 6 Adfuut l. Affunt
p. 231. not. crit. v. 1. *N.* et Turic. l. et Turic. *N.*
p. 238. not. col. 1. v. 14 *φασι* l. *φασὶ*

p. 242. not. col. 1. v. 19. p. 370 seqq. l. v. 370 seqq.
p. 244. not. crit. v. 2 invenio sponte l. invenio, sponte
p. 249. not. crit. v. 2 *ut* l. *ait*
p. 251. v. 8 *submittentis* l. *summittentis*
p. 253. v. antepenult. *ipsius* l. *ipsis*
p. 259. not. col. 2. v. 15 est, l. est.
p. 260. not. col. 2. v. 6 *luxurantia* l. *luxyriantia*
p. 261. not. col. 1. v. 12 suis cf. l. suis (cf.
p. 264. not. crit. v. 1 *quam jam* l. *quae jam*
p. 264. not. col. 1. v. 13 *fit* l. fit
p. 268. not. col. 2. v. 10 dele haec: cf. not. 2, 1, 7.
p. 269. text. v. 12 submittentem l. summittentem
p. 270. text. v. 1 breves, in l. breves in
p. 280. text. v. 10 defenditur: sic ut l. defenditur sic, ut
p. 283. not. crit. v. penult. fit l. fit
p. 283. not. col. 2. v. 18 Leid.) 193 l. Bip.) 263
p. 297. not. col. 1. v. 3 superest, de. l. superest liber, de
p. 325. LIB. II, 22. l. LIB. II, 12.
p. 326. text. v. 2 *inter* l. inter
p. 327. text. v. 5 *submittere* l. summittere
p. 327. not. crit. v. 1 omitiunt l. omittunt
p. 327. not. col. 2. v. antepenult. Latinum l. *pullat. circulum*
p. 329. not. crit. v. 3 verba „cum Bodl. et Alm." debent transponi post *sic f.*
p. 331. LIB. I, 13. l. LIB. II, 13.
p. 332. not. crit. v. 20 *fretum* l. *foetum*
p. 340. not. crit. v. 6 *fit* l. *fit*
p. 340. not. col. 2. v. 7 *fit* l. *fit*
\- - - - 10 fit l. fit
p. 349. text. v. penult. nihil, nisi l. nihil nisi
p. 349. not. col. 2. v. 13 inprimis l. in primis
p. 351. not. col. 1. v. antepenult. Xenophontem in l. Xenophontem est hoc nomen in
p. 357. not. crit. v. antepenult. edd. l. ed.
p. 362. not. crit. v. 2 adsunt l. assunt
p. 367. not. col. 1. v. 3 latum l. lacum
p. 374. not. col. 1. v. ult. nv. l. Inv.
p. 386. not. crit. v. penult. Sic l. Alter
p. 397. not. crit. v. 3 dele haec: „et Turic."
p. 400. in marg. inter. 202 l. 203
p. 418. not. crit. v. 4 fit l. fit
p. 422. not. col. 2. v. ult. *Euathlum* l. *Euathium*.

p. 429. not. col. 1. v. 16 gloſſiatore l. gloſſatore
p. 431. not. col. 2. v. 17 dele haec: „p. 352. E."
p. 437. not. crit. v. penult. *Tutilium* l. *Tutilius*
p. 438. not. col. 2. v. antepenult. ſolertia l. ſollertia
p. 439. not. crit. v. ult. Leidenſe. l. Leidenſi.
p. 441. text. v. 17 adde ad marg. exter. 4
p. 455. not. col. 2. v. 5 *ἐγκωμ.*, *κατηγ.* l. *ἐγκωμ.*, *φευκτικὸν*, *κατηγ.*
p. 461. not. col. 1. v. ult. *τῳ* l. *τῷ*
p. 472. not. col. 2. v. 8 ſignificau l. ſignificatu
p. 476. not. col. 2. v. 10 *περι* l. *περὶ*
p. 496. not. col. 2. v. 2 *jacebit.* l. *jacent.*
p. 497. not. crit. v. 1 Bern. 1, male l. Bern., male
p. 508. not. col. 2. v. 2 ſitne, aut l. ſitne, aut quid ſit, aut
p. 510. not. col. 2 v. ult. enim, quod l. enim (quod
p. 525. not. col. 2. v. 1 § 32 l. § 33
p. 526. not. col. 2. v. 6 cf. 2, 12, 5 l. cf. 2, 10, 5.
p. 528. not. crit. v. 9 recenſuntur. l. recenſentur.
p. 533. not. crit. v. 5 abit. A l. abit A.
p. 538. text. v. 4 *cive:)* l. *cive*):
p. 539. not. col. 1. v. 21 eſt et l. et
p. 551. not. crit. v. ult. ſecundam l. utramque
p. 553. not. col. 2. v. 7 *ῥάβδους εἰς* l. *ῥάβδους*, *εἰς*
p. 564. not. crit. v. antepenult. § 61. l. § 60.
p. 579. not. col. 1. v. 2. 3 appellantur; quae vulgo, ſed l. appellantur, quae vulgo; ſed
p. 585. not. crit. v. penult. viri. Goth. l. viri, Goth.
p. 586. not. crit. v. 3 *fero* a l. *fero*, a
p. 609. text. v. penult. *ſi quis* l. ſi quis

Libri sequentes impressi sunt sumtibus S. L. Crusii Lipsiae.

Aristotelis de arte poetica liber, graece et latine, ex recensione et cum animadversionibus Theoph. Christ. Harlesii, 8 maj. 780 16 Gr.

Auctores latini minores cum notis var. ed. Tzschucke, 3 Tomi, 790—93 1 Rthlr. 20 Gr.

Bauer, Car. Lud., formulae ac disciplinae Ernestianae indolem et conditionem veram adumbrare conatus etc. 8 maj. 782 8 Gr.

Ciceronis, M. T., Tusculanarum disputatt. libri V. ex recens. F. A. Wolfii, adjuncta diversit. lect. Ernestianae, 8. 792 14 Gr.

— de Divinatione libri duo: recens. emendav. atque animadversionibus illustr. I. I. Hottingerus, 8 maj. Charta membr. cum fig. 793 1 Rthlr. 16 Gr.

— charta script. cum fig. 1 Rthlr. 4 Gr.

Cornelii Nepotis vitae excellentium Imperatorum in usum scholarum additis notis ed. ex rec. Augustini van Staveren a C. H. Tzschucke, 12. 791 16 Gr.

Epistolae clarorum virorum, quae inter Ciceronis epistolas extant, in unum volumen redactae et duplici commentario illustratae a Benjamin. Weiske, 8 maj. 792 1 Rthlr.

Euripidis Cyclops, graece, edidit et perpetua adnotatione illustravit M. I. G. Chr. Hoepfner, 8 maj. 789 1 Rthlr.

Eutropii breviarium hist. romanae, recensuit et notis illustravit C. H. Tzschucke, 8 maj. 795 2 Rthlr. 8 Gr.

Horatii, Q. Flacci, Opera varietate lectionis et perpetua adnotatione illustravit Christ. Guil. Mitscherlich, 8 maj. Tom. 1. 2. sub prelo.

ejusdem Editio magnifica in charta membranacea et cum figuris.

Lycophronis Cassandra, cum versione et commentario Guil. Canteri; Paraphrasin, notas, indicem graecum, e scholiis auctum, adjecit, ac praefatus est H. G. Reichardus, 8 maj. 788 1 Rthlr. 12 Gr.

charta script. 1 Rthlr. 18 Gr.

Manutii, P., Commentarius in M. Tullii Ciceronis epistolas ad diversos, ad Q. fratrem et ad Brutum, 8 maj. 2 Tomi, 779. 80 2 Rthlr. 20 Gr.

Scriptores VI. historiae Augustae, Ael. Spartianus, Jul. Capitolinus, Ael. Lampridius, Vulc. Gallicanus, Trebell. Pollio, Flav. Vopiscus, 8 maj. 774 2 Rthlr.

